ОШ „Бранко Радичевић“
Нови Београд Јурија Гагарина 195.
Тел.: 011/2158-639
E – mail: radicevicbranko45@gmail.com
Сајт школе: www.brankoradicevic-nbgd.edu.rs

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ

за период од школске 2026/27. до 2029/30. године

ОСНОВНА ШКОЛА
„БРАНКО РАДИЧЕВИЋ“
НОВИ БЕОГРАД

На основу члана 119 став 1 тачка 2, и у складу са чланом 61 Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“, бр. 88/17 , 27/18-други закони, 10/2019, 6/2020 и 129/2021, 92/23 и 19/2025), члана 27 Закона о основном образовању и васпитању (“Службени гласник РС”, бр. 55/2013, 101/2017, 27/2018 - др. закон, 10/2019, 129/2021, 129/2021 - др. закон, 92/2023 и 19/2025) и члана 46. Статута ОШ „Бранко Радичевић“ дел. бр. _____, Школски одбор ОШ „Бранко Радичевић“ је на седници одржаној
од _____ године, донео

Ш К О Л С К И П Р О Г Р А М
ОШ „Бранко Радичевић“

(од I - VIII разреда основне школе)

М.П.

Директор ОШ „Бранко Радичевић“ Председник Школског одбора

_____ _____

САДРЖАЈ

ЦИЉЕВИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА 6

1.1. Сврха Школског програма 6

1.2. Циљеви и задаци Школског програма 6

1.3. Развојни приоритети школе 6

1. НАСТАВНИ ПЛАН ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА 3

2.1. НАСТАВНИ ПЛАН ЗА I ЦИКЛУС 3

2.2. НАСТАВНИ ПЛАН ЗА II ЦИКЛУС 4

2.3 ОБЛИЦИ ИЗВОЂЕЊА ПРОГРАМА ЗА ПРВИ И ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА 6

2.4 ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО ВАСПИТНОГ РАДА ЗА ПРВИ И ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА 7

2. ПРОГРАМИ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ОБАВЕЗНИХ, ИЗБОРНИХ ПРЕДМЕТА, ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ И АКТИВНОСТИ – ПРВИ ОБРАЗОВНИ ЦИКЛУС 8

2.1. 1. РАЗРЕД 8

Програм наставе и учења обавезних наставних предмета за први разред 8

Програми наставе и учења изборних предмета за први разред 49

Програм допунске наставе за први разред 57

Програм активности за први разред 60

2.2. 2. РАЗРЕД 72

Програм настве и учења обавезних наставних предмета други разред 72

Програми настав и учења изборних предмета за други разред 129

Програм допунске наставе за други разред 137

Програм активности за други разред 141

2.3. 3. РАЗРЕД 146

Програм наставе и учења обавезних наставних предмета за трећи разред 146

Програми наставе и учења изборних предмета за трећи разред 194

Програм допунске наставе за трећи разред 202

Програм додатне наставе за трећи разред 210

Програм активности за трећи разред 216

2.4. 4. РАЗРЕД 226

Програм наставе и учења обавезних наставних предмета за четврти разред 226

Програми наставе и учења изборних предмета за четврти разред 268

Програм допунске наставе за четврти разред 277

Програм додатне наставе за четврти разред 282

Програм активности за четврти разред 288

3. ПРОГРАМИ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ОБАВЕЗНИХ, ИЗБОРНИХ ПРЕДМЕТА, ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ И АКТИВНОСТИ – ДРУГИ ОБРАЗОВНИ ЦИКЛУС 297

3.1. 5. РАЗРЕД 297
Програм наставе и учења обавезних наставних предмета за пети разред 297
Програми наставе и учења изборних предмета за пети разред 362
Програм допунске наставе за пети разред 376
Програм додатне наставе за пети разред 399
3.2. 6. РАЗРЕД 418
Програм наставе и учења обавезних наставних предмета за шести разред 418
Комуникативна улога уметности (теме, мотиви и поруке у визуелним уметностима; улога уметности у свакодневном животу). 478
Уметничко наслеђе (уметност некад и сад) 478
Програми наставе и учења изборних предмета за шести разред 505
Програм допунске наставе за шести разред 516
Програм додатне наставе за шести разред 547
3.3. 7. РАЗРЕД 575
Програм наставе и учења обавезних наставних предмета за седми разред 575
Програми наставе и учења изборних предмета за седми разред 685
Програм допунске наставе за седми разред 697
Програм додатне наставе за седми разред 737
3.4. 8. РАЗРЕД 770
Програм наставе и учења обавезних наставних предмета за осми разред 770
Програми наставе и учења изорних предмета за осми разред 874
Програм допунске наставе за осми разред 889
Програм додатне наставе за осми разред 926
4. ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА СРПСКИ КАО СТРАНИ ЈЕЗИК 965
5. ПРОГРАМ СЛОБОДНИХ НАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ 974
6. ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ И ДОДАТНЕ НАСТАВЕ 1023
7. ПРОГРАМ АКТИВНОСТИ 1024
8. ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ ШКОЛЕ 1053
9. ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ 1057
10. ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА 1059
ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД ДИСКРИМИНАЦИЈЕ, НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА И ПРОГРАМИ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА 1059
1. ПРОГРАМ ПРОФЕСИОНАЛНЕ ОРИЈЕНТАЦИЈЕ 1161
2. ПРОГРАМ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ 1165
3. ПРОГРАМ РАДА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ 1167
4. ПРОГРАМ ШКОЛСКОГ СПОРТА И СПОРТСКО-РЕКРЕАТИВНИХ АКТИВНОСТИ 1172
5. ПРОГРАМ САРАДЊЕ ШКОЛЕ СА ЛОКАЛНОМ САМОУПРАВОМ 1175
6. ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ 1179

7. ПРОГРАМ ИЗЛЕТА, ЕКСКУРЗИЈА И НАСТАВЕ У ПРИРОДИ 1182
Екскурзије и настава у природи од 1. до 4. разреда 1182
Излети и екскурзије за ученике од 5. до 8. разреда 1200
8. ПРОГРАМ БЕЗБЕДНОСТИ И ЗАШТИТЕ НА РАДУ 1210
9. ПРОГРАМ РАДА ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ 1211
10. ПРОГРАМ ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА 1219
11. ПРОГРАМ РАДА ПРОДУЖЕНОГ БОРАВКА 1222
12. ПРОГРАМ РАДА УЧЕНИЧКОГ ПАРЛАМЕНТА 1237
13. ПРОГРАМ РАДА СА ДАРОВИТИМ УЧЕНИЦИМА 1241
14. ПРОГРАМ АДАПТАЦИЈЕ НОВИХ НАСТАВНИКА, ВАННАСТАВНОГ И ПОМОЋНОГ ОСОБЉА 1243
15. НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ДРУГИХ ОБЛАСТИ РАЗВОЈНОГ ПЛАНА ШКОЛЕ 1245
ПРОГРАМ АДАПТАЦИЈЕ УЧЕНИКА ПРВОГ РАЗРЕДА, УЧЕНИКА ПЕТОГ РАЗРЕДА И НОВОУПИСАНИХ УЧЕНИКА 1245
Програм адаптације ученика првог разреда 1245
Програм адаптације ученика петог разреда 1248
Програм адаптације новоуписаних ученика 1250
16. ПРОГРАМ ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ 1252
17. ПРОГРАМ КАРИЈЕРНОГ ВОЂЕЊА 1253
18. ПРОГРАМ ПОМОЋИ РОМИМА 1254
19. ПРОГРАМ Erasmus+ и eTwinning 1255
20. ПРОГРАМ ПЛИВАЊА 1257
21. НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ДРУГИХ ОБЛАСТИ РАЗВОЈНОГ ПЛАНА ШКОЛЕ 1259

ЦИЉЕВИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

1.1. Сврха Школског програма

Усаглашавањем планских и програмских активности, а на бази полазиних основа датих у првом делу овог Програма, планирали смо да реализацијом наставног програма образовања и васпитања омогућимо свим ученицима наше школе:

- Квалитетно образовање и васпитање, које омогућава стицање језичке математичке, научне, уметничке, културне, здравствене, еколошке и информатичке писмености, неопходне за живот у савременом и сложеном друштву.
- Развијање знања, вештина, ставова и вредности које оспособљавају ученика да успешно задовољава сопствене потребе и интересе, развија сопствену личност и потенцијале, поштује друге особе и њихов идентитет, потребе и интерес, уз активно и одговорно учешће у економском, друштвеном и културном животу и допринос демократском, економском и културном развоју друштва.

1.2. Циљеви и задаци Школског програма

- Развој интелектуалних капацитета и знања деце и ученика нужних за разумевање природе, друштва, себе и света у коме живе, у складу са њиховим развојним потребама, могућностима и интересовањима;
- подстицање и развој физичких и здравствених способности деце и ученика;
- оспособљавање за рад, даље образовање и самостално учење, у складу са начелима сталног усавршавања и начелима доживотног учења;
- оспособљавање за самостално и одговорно доношење одлука које се односе на сопствени развој и будући живот;
- развијање свести о државној и националној припадности, неговање српске традиције и културе националних мањина;
- омогућавање укључивања у процес европског и међународног повезивања;
- развијање свести о значају заштите и очувања природе и животне средине;
- усвајање, разумевање и развој основних социјалних и моралних вредности демократски уређеног, хуманог и толерантног друштва;
- уважавање плурализма вредности и омогућавање, подстицање и изградња сопственог система вредности и вредносних ставова који се темеље на начелима различитости и добробити за све;
- развијање код деце и ученика радозналости и отворености за културе традиционалних цркава и верских заједница, као и етничке и верске толеранције, јачање поверења међу децом и ученицима и спречавање понашања која нарушавају остваривање права на различитост;
- поштовање права деце, људских и грађанских права и основних слобода и развијање способности за живот у демократски уређеном друштву;
- развијање и неговање другарства и пријатељства, усвајање вреднсоти заједничког живота и подстицање индивидуалне одговорности

1.3. Развојни приоритети школе

Мисија школе јесте дефинисање циљева, приорита, мера и активности који ће дати јасне показатеље успешности рада школе, што се огледа у реализацији квалитетног образовног-

васпитног процеса, који је усмерен на ученике и развој кометенција које одговарају изазовима савременог друштва. Ово захтева и стално стручно усавршавање наставника и примену савремених метода и начина учења.

На основу дугогодишњих анализа Тима за самовредновање рада школе и Тима за развојно планирање уз сарадњу са осталим тимовима кроз анализу интервјуа, упитника и анкета са ученицима, родитељима и запосленима прикупљени су значајни подаци о раду школе и улози школе у животу учеика, те су у складу са потребама свих учесеника васпитно-образовног процеса дефинисани развојни приоритети школе.

Развојне приоритете школе смо организовали према различитим областима (*Програмирање, планирање и извештавање; Настава и учење; Образовна постигнућа ученика; Подршка ученицима; Етос; Организација рада школе, управљање људским и материјалним ресурсима*).

Програмирање, планирање и извештавање

Приоритети:

1. Већи степен међусобног усклађивања између различитих планова школе и на различитим нивоима планирања;
2. Повећање квалитета израде планова и извештаја кроз јасније одређивање форме и садржаја.

Временска динамика: током школске 2026/2027. ускладити форме, а затим вршити благовремено вршити промене у складу са законским основама.

Начин праћења реализације остварености наведених приоритета:

Како би се постигло остваривање наведених приоритета потребно је вршити редован увиду у:
- Школски програм и Годишњи план рада;
- полугодишње и годишње извештаја о раду школе;
- оперативне планове рада наставника;
- записнике са седница Стручних већа.

Очекивани исходи:

1. Потпуна усклађеност између Школског програма, Годишњег плана рада школе и оперативних планова наставника;
2. Повезаност између планираних активности у Годишњем плану и реализованих активности приказаних у Извештајима;
3. Благовремена израда планова и извештаја у јединственом формату усвојеном на нивоу школе.

Настава и учење

Приоритети:

1. Унапређивање квалитета наставног процеса;
2. Унапређивање квалитета наставе ради прилагођавања рада на часу образовно-васпитним потребама ученика, стицању знања, усвајању вредности, развијању вештина и компетенција на часу кроз увођење иновативних начина рада;

3. Унапређивање поступака оцењивања и вредновања постигнућа ученика;
4. Повећање ангажованости ученика на часу и у процесу стицања знања.

Временска динамика: током сваке школске године

Циљ је да се повећава број угледних и огледних часова из годину у годину.

Начин праћења реализације остварености наведених приоритета:

Како би се постигло остваривање наведених приоритета потребно је вршити редован увиду у:
- оперативне планова наставника на месечном нивоу;
- планове тематске и пројектне наставе;
- припреме за часове наставника, нарочито оне које садрже иновативне методе и начине рада;
- извештаје са посећених часова;
- прилоге натавника и ученика о реализованим активностима;
- наставне материјале за учење за ученике различитих способности и интересовања;
- педагошке свеске наставника и документацију за праћење постигнућа и напредовања ученика;
- извештаје и записнике са састанака одељенских већа и стручних тимова.

Очекивани исходи:
1. Континуирана примена савремених и иновативних начина рада;
2. Висок степен индивидуализације и диференцијације наставе;
3. Сталан годишњи раст броја реализованих угледних и огледних часова;
4. Повећан степен активности ученика у наставном процесу (пројектни задаци, вршњачко учење; продкути рада, панои...);
5. Сумативно и формативно оцењивање, које је јавно, континуирано и са јасним повратним информацијама.

Образовна постигнућа ученика

Приоритети:

1. Подизање квалитета наставе кроз унапређивање планирања и реализације наставе у складу са исходима и образовним постигнућима ученика;
2. Унапређивање рада са талентованим ученицима.

Временска динамика: током сваке школске године

Начин праћења реализације остварености наведених приоритета:

Како би се постигло остваривање наведених приоритета потребно је вршити редован увиду у:
- оперативне планова наставника на месечном нивоу;
- припреме за часове редовне и допунске натаве;
- тестове, контролне задатке и друге наставне материјале;

- извештаје о реализацији планираних активности и часова, инцијалних и годишњих тестирања и извештаја са такмичења.

Очекивани исходи:

1. Коришћење резултата иницијалних и годишњих тестирања као параметара за планирање наставног процеса;
2. Планирање наставе се заснива на исходима учења;
3. Идентификовање талентованих ученика и израда планова и наставних материјала који подстичу развој талената;
4. Квантитативни и квалитативни раст учешћа на такмичењима.

Подршка ученицима

Приоритети:

1. Унапређивање заштите ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривање;
2. Унапређивање безбедног, подстицајног и ненасилног школског окружења кроз превенцију насиља, развијање културе толеранције и јачање сарадње ученика, наставника и родитеља;
3. Подстицање личног и професионалног развоја ученика;
4. Подстицање и развој самоиницијативе и самопоштовања, као битних сегмената личности ученика;
5. Стварање и подстицање позитивног и подстицајног школског окружења за ученике.

Временска динамика: током сваке школске године

Начин праћења реализације остварености наведених приоритета:

Како би се постигло остваривање наведених приоритета потребно је вршити редован увиду у:

- оперативне планова наставника на месечном нивоу и дневне припреме за час, посебно за часове одељенског старешине;
- прилоге натавника и ученика о реализованим активностима (фотографије, видео снимци, презентације, летопис школе);
- документацију педагошко-психолошке службе и директора;
- документацију о додатној образовној подршци ученицима;
- документацију са састанака Ђачког парламента.

Очекивани исходи:

1. Стабилан и ефикасан систем превенције и заштите од насиља, дискриминације, злостављања и занемаривања;
2. Безбеда и подстицајна школска средина коју одликује толеранција, емпатија и конструктивно решавање сукоба;
3. Учешће у хумантирним, култруним и еколошким акција које покрећу ученици у сарадњи са наставницима;
4. Квалитетан систем професионалне оријентације;
5. Адекватна образовна и васпитна подршка ученицима којима је потребна.

Етос

Приоритети:

1. Унапређење међуљудских односа међу запосленима и стварање подстицајне радне и социјалне климе;
2. Побољшање комуникације и сарадње међу ученицима;
3. Побољшање комуникације и сарадње међу запосленима кроз размену нових сазнања и искустава;
4. Развијање позитивног односа ученика према школи, учењу и другарима;
5. Афирмисање тимског рада запослених, ученика и запослених и ученика;
6. Унапређивање позитивне сарадње са родитељима у реализацији заједничких активности.

Временска динамика: током сваке школске године

Начин праћења реализације остварености наведених приоритета:

Како би се постигло остваривање наведених приоритета потребно је вршити редован увиду у:

- оперативне планова наставника на месечном нивоу;
- припреме за часове редовне и допунске наставе;
- планове стручних већа и тимова;
- наставни материјал;
- извештаје о реализованим активностима које се односе на етичке и моралне вредности и реализованим културним, спортским и хуманитарним активностима;
- извештаје о предавањима и различитим облицима стручног усавршавања које се односе на развој асертивне комуникације;
- извештаје о релаизованим заједничким активностима ученика, родитеља и наставника;
- план рада и извештај о раду Тима за професионални развој.

Очекивани исходи:

1. Активна примена техника асертивне комуникаиције и конструктивно решавање конфликта;
2. Тимски рад као примарни модел планирања и одлучивања у процесу доношења одлука;
3. Изражена колегијалност и сарадња међу запосленима;
4. Позитиван однос ученика према школи, процесу учења и вршњацима;
5. Реализација заједничких активности ученика, наставника и родитеља;
6. Повећан степен поверења родитеља у институцију школе – родитељи као сарадници и партнери.

Организација рада школе, управљање људским и материјалним ресурсима

Приоритети:

1. Унапређивање рада школе кроз унапређење професионалног развоја наставника, стручних сарадника и директора;
2. Побољшати материјално-техничке услове рада (опремљеност учионица, фискултурне сале, библиотеке; доступност и коришћење дидактичких средстава у раду);
3. Унапређивање сарадње са другим школама и локланом заједницом, као и повећање укључености школе у националне и међународне развојне пројекте.

Временска динамика: током сваке школске године
Циљ је да се повећава број угледних и огледних часова из годину у годину.

Начин праћења реализације остварености наведених приоритета:

Како би се постигло остваривање наведених приоритета потребно је вршити редован увиду у:

- оперативне планова наставника на месечном нивоу;
- припреме за часове редовне и допунске нататве;
- тестове, контролне задатке и друге наставне материјале;
- извештаје о реализацији планираних активности и часова, инцијалних и годишњих тестирања и извештаја са такмичења.

Очекивани исходи:

1. Унапређене компетенције наставника и стручних сарадника;
2. Боља организација рада и ефикасније руковођење, као последица стручног усавршавања;
3. Континуирана модернизација простора школе;
4. Доступност и коришћење разноврсних дидактичких материјала за реализацију наставе;
5. Чврста мрежа сарадње са другим образовним установама и локалном заједницом;
6. Активно учествовање у међународним развојним пројектима.

Усвајањем и доследном реализацијом ових развојних приоритета, школа поставља јасан и мерљив оквир за унапређење свог укупног квалитета. Систематично повезивање планирања, иновативне праксе и квалитетног руковођења гарантује да ће школа функционисати као безбедна, савремена и отворена заједница која успешно одговара на све образовно–васпитне изазове савременог друштва. Редовни полугодишњи и годишњи извештаји служиће као контрола остварености постављених развојних приоритета школе.

1. НАСТАВНИ ПЛАН ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

2.1. НАСТАВНИ ПЛАН ЗА I ЦИКЛУС

Обавезни део школског програма садржи наставне предмете и садржаје који су обавезни за све ученике

Ред. број	А. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Српски језик _____ језик1	5	180	5	180	5	180	5	180
2.	Српски као нематерњи[2]	2	74	2	74	2	74	2	74
3.	Страни језик	2	72	2	72	2	72	2	72
4.	Математика	5	180	5	180	5	180	5	180
5.	Свет око нас	2	72	2	72	-	-	-	-
6.	Природа и друштво	-	-	-	-	2	72	2	72
7.	Ликовна култура	1	36	2	72	2	72	2	72
8.	Музичка култура	1	36	1	36	1	36	1	36
9.	Физичко и здравствено васпитање	3	108	3	108	3	108	3	108
10.	Дигитални свет	1	36	1	36	1	36	1	36
У К У П Н О: А		**20-22***	**720-792***	**21-23***	**756-828***	**21-24***	**756-864***	**21-24***	**756-864***
Ред. број	Б. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ								
1.	Верска настава/Грађанско васпитање3	1	36	1	36	1	36	1	36
2.	Матерњи језик/говор са елементима националне културе 4	-	-	-	-	-	-	-	-
3.	Српски језик као страни језик*	2	74	2	74	2	74	2	74
У К У П Н О: Б		**1-3***	**36-108* 110***	**1-3***	**36-108* 110***	**1-3***	**36-108* 110***	**1-3***	**36-108* 110***
У К У П Н О: А + Б		**21-23***	**756-828* 830***	**22-24***	**792-864* 866***	**22-25***	**792-900* 902***	**22-25***	**792-900* 900***

2.2. НАСТАВНИ ПЛАН ЗА II ЦИКЛУС

Ред. број	А. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.
1.	Српски језик и књижевност _____језик[1]	5	180	4	144
2.	Српски као нематерњи[2]	-	-	-	-
3.	Страни језик	2	72	2	72
4.	Ликовна култура	2	72	1	36
5.	Музичка култура	2	72	1	36
6.	Историја	1	36	2	72
7.	Географија	1	36	2	72
8.	Физика	-	-	2	72
9.	Математика	4	144	4	144
10.	Биологија	2	72	2	72
11.	Хемија	-	-	-	-
12.	Техника и технологија	2	72	2	72
13.	Информатика и рачунарство	1	36	1	36
14.	Физичко и здравствено васпитање	2	72+54[3]	2	72+54[3]
УКУПНО: А		**24-27***	**918-1026***	**25-28***	**954-1062***
Ред. број	**Б. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ**				
1	Верска настава/ Грађанско васпитање[4]	1	36	1	36
2.	Други страни језик[5]	2	72	2	72
3.	Матерњи језик/говор са елементима националне културе [6]	-	-	-	-
4.	Српски као страни језик	2	74	2	74
УКУПНО: Б		**3-5***	**108-180***	**3-5***	**108-180***
УКУПНО: А + Б		**27-32***	**1026-1136***	**28-33***	**1062-1172***

Ред. број	А. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	**год.**
1.	Српски језик и књижевност језик[1]	4	144	4	**136**
2.	Српски као нематерњи језик[2]	-	-	-	-
3.	Страни језик	2	72	2	**68**
4.	Ликовна култура	1	36	1	**34**
5.	Музичка култура	1	36	1	**34**
6.	Историја	2	72	2	**68**
7.	Географија	2	72	2	**68**
8.	Физика	2	72	2	**68**
9.	Математика	4	144	4	**136**

Ред. број	А. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	**год.**
10.	Биологија	2	72	2	**68**
11.	Хемија	2	72	2	**68**
12.	Техника и технологија	2	72	2	**68**
13.	Информатика и рачунарство	1	36	1	**34**
14.	Физичко и здравствено васпитање	3	108	3	**102**
УКУПНО: А		28–31*	1008–1116*	28–30*	**952–1020***
Ред. број	Б. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ				
1	Верска настава/ Грађанско васпитање[3]	1	36	1	**34**
2.	Други страни језик[4]	2	72	2	**68**
3.	Матерњи језик/говор са елементима националне културе[5]	-	-	-	-
4.	Српски као страни језик	**2**	**74**	**2**	**74**
УКУПНО: Б		**3–5***	**108–180***	**3–5***	**102–170***
УКУПНО: А + Б		**31–36***	**1116–1226***	**31–35***	**1054–1124***

1 Назив језика националне мањине у школама у којима се настава одржава на матерњем језику националне мањине.
2 Реализује се у школама у којима се настава одржава на матерњем језику националне мањине.
3 Ученик бира један од понуђених изборних програма.
4 Ученик бира страни језик са листе страних језика коју нуди школа у складу са својим кадровским могућностима и изучава га до краја другог циклуса.

2.3 ОБЛИЦИ ИЗВОЂЕЊА ПРОГРАМА ЗА ПРВИ И ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Ред. број	ОБЛИК ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Редовна настава	21-23*	756-828*	22-24*	792-864*	22-25*	792-900*	22-25*	792-900*
2.	Допунска настава	1	36	1	36	1	36	1	36
3.	Додатна настава					1	36	1	36
4.	Настава у природи**	7-10 дана годишње		7-10 дана годишње		7-10 дана годишње		7-10 дана годишње	

Ред. број	ОБЛИК ОБРАЗОВНО–ВАСПИТНОГ РАДА	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.
1.	Редовна настава	27-30*	1026-1134*	28-31*	1062-1170*
2.	Слободне наставне активности[7]	1	36	1	36
3.	Допунска настава	1	36	1	36
4.	Додатна настава	1	36	1	36

Ред. број	ОБЛИК ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	**год.**
1.	Редовна настава	31–34*	1116–1224*	31–33*	**1054–1122***
2.	Слободне наставне активности[6]	1	36	1	**34**
3.	Допунска настава	1	36	1	**34**
4.	**Додатна настава**	**1**	**36**	**1**	**34**

6 Слободне наставне активности школа планира Школским програмом и Годишњим планом рада. Ученик обавезно бира једну активност са листе од три слободне наставне активности које школа нуди.

2.4 ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО ВАСПИТНОГ РАДА ЗА ПРВИ И ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Ред. број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Час одељенског старешине	1	36	1	36	1	36	1	36
2.	Активности5	1-2	36-72	1-2	36-72	1-2	36-72	1-2	36-72
3.	Екскурзија	1-3 дана годишње		1-3 дана годишње		1-3 дана годишње		1-3 дана годишње	

Ред. број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.
1.	Час одељењског старешине	1	36	1	36
2.	Активности[8]	1	36	1	36
3.	Екскурзија	До 2 дана годишње		До 2 дана годишње	

Ред. број	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	**год.**
1.	Час одељењског старешине	1	36	1	**34**
2.	Ваннаставне активности[7]	1	36	1	**34**
3.	**Екскурзија**	**До 2 дана годишње**		**До 3 дана годишње**	

5 Ученик припадник националне мањине који слуша наставу на српском језику може да изабере овај програм, али није у обавези.

7 Активности могу да буду: друштвене, уметничке, техничке, хуманитарне, културне, као и друге активности у складу са просторним и људским ресурсима школе.

* Број часова за ученике припаднике националних мањина

2. ПРОГРАМИ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ОБАВЕЗНИХ, ИЗБОРНИХ ПРЕДМЕТА, ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ И АКТИВНОСТИ – ПРВИ ОБРАЗОВНИ ЦИКЛУС

2.1.1. РАЗРЕД

Програм наставе и учења обавезних наставних предмета за први разред

Назив предмета: СРПСКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 180

Циљ наставног програма: Да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика на којем ће се усмено и писмено правилно изражавати, да упознају, доживе и оспособе се да тумаче одабрана књижевна дела, позоришна, филмска и друга уметничка остварења из српске и светске баштине..

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ПОЧЕТНО ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ	87	Глас и слово; штампана и писана слова ћириличког писма. Речи и реченице као говорне и писане целине. Текстови засићени словима која се обрађују/текстови предвиђени за глобално читање. Све врсте текстова који су написани штампаним или писаним словима. Језичке игре. Аналитичко-синтетичка	разликује изговорени глас и написано слово, односно изговорене и написане речи и реченице; влада основном техником читања и писања ћириличког текста; разуме оно што прочита; разликује слово, реч и реченицу; активно слуша и разуме садржај књижевноуметничког текста који му се чита; примењује основна правописна правила;	Аналитичко-синтетичка метода уз примену игре,илустрација и практичних активности.

			вежбања; лексичка и синтаксичка вежбања; моторичке вежбе. Писање (преписивање, самостално писање и диктат). Читање (шчитавање/глобално читање, гласно и тихо читање); питања којима се проверава разумевање прочитаног. Изговор и писање гласова који ученицима причињавају тешкоће (нпр. ђ, ћ; џ, ч; ј, љ).	пише читко и уредно; писмено одговара на постављена питања; спаја више реченица у крађу целину; пише реченице по диктату примењујући основна правописна правила; гласно чита, правилно и са разумевањем; тихо чита (у себи) са разумевањем прочитаног; пронађе информације експлицитно изнете у тексту.	
2.	КЊИЖЕВНОСТ	49	ШКОЛСКА ЛЕКТИРА **Поезија** Народна песма, *Ја сам чудо видео* Јован Јовановић Змај, *Зимска песма* Војислав Илић, *Пролетња зора/*Воја Царић, *Пролеће/*Мира Алечковић, *Ветар сејач* Десанка Максимовић, *Првак*; *Хвалисав и зечеви/У гостима/Ливадско звонце* Гвидо Тартаља, *Китова беба/Мрави/Постеља за зеку* Бранко Ћопић, *Јежева кућица* (читање у наставцима) Душан Радовић, *Јесења песма/Срећна Нова година*	активно слуша и разуме садржај књижевноуметничког текста који му се чита; препозна песму, причу и драмски текст; одреди главни догађај, време (редослед догађаја) и место дешавања у вези са прочитаним текстом; уочи ликове и прави разлику између њихових позитивних и негативних особина; изрази своје мишљење о понашању ликова у књижевном делу; препозна загонетку и разуме њено значење; препозна басну и разуме њено значење; учтиво учествује у вођеном и	Слушање,читање,разговор и доживљавање књижевних текстова примерених узрасту ученика..

			Љубивоје Ршумовић, *Ау што је школа згодна*; *Дете/Деца су украс света* Стеван Раичковић, *Цртанка*/Бранислав Лазаревић, *Сликар* Перо Зубац, *Добар друг ти вреди више* Драгомир Ђорђевић, *Није лако бити дете* **Проза** Народна прича, *Свети Сава и ђаци* Народна прича, *Деда и репа /Голуб и пчела* Народна басна, *Лисица и гавран* Доситеј Обрадовић, *Два јарца*; *Две козе* Лав Николајевич Толстој, *Два друга* Драган Лукић, *Јоца вози тролејбус*/Игор Коларов, *Дум-дум Оливер и његов бубањ* Ђуро Дамјановић, *Дан кад је јутро било слово*/Весна Ћоровић Бутрић, *Ноћни ћошак* Избор из народних и ауторских загонетки (Десанка Максимовић, *Загонетке лаке за прваке* *ђаке, Загонетке* Григора Витеза и Бране Цветковића) **Драмски текстови**	слободном разговору; обликује усмену поруку служећи се одговарајућим речима; напамет говори краће књижевне текстове; учествује у сценском извођењу текста; пажљиво и културно слуша саговорнике; слуша интерпретативно читање и казивање књижевних текстова ради разумевања и доживљавања; пронађе информације експлицитно изнете у тексту.	

			Гвидо Тартаља, *Зна он унапред* Душан Радовић, *Тужибаба* Александар Поповић, *Неће увек да буде први* Бора Ољачић, *Први дан у школи* **Популарни и информативни текстови** Избор из илустрованих енциклопедија и часописа за децу о значајним личностима српског језика, књижевности и културе (Свети Сава, Вук Стефановић Караџић, знаменита завичајна личност и др.); Милан Шипка: *Буквар* **ДОМАЋА ЛЕКТИРА** *Јован Јовановић Змај,* Песме за децу (избор) Избор из басни и сликовница за децу **Књижевни појмови:** – песма; – прича; – догађај; место и време збивања; – књижевни лик – изглед, основне особине и поступци; – драмски текст за децу; – шаљива песма; – басна; – загонетка.		

3.	ЈЕЗИК	11	- Реченица; реч; слово. - Улога гласа/слова у разликовању значења изговорене односно написане речи. - Реченице као обавештење, питање и заповест. - Велико слово на почетку реченице, у писању личних имена и презимена, имена насеља (једночланих) и назива места и улице у којој ученик живи, као и назив школе коју похађа. - Правилно потписивање (име, па презиме). - Тачка на крају реченице; место и функција упитника и узвичника у реченици.	- примењује основна правописна правила; - правилно изговори и напише кратку и потпуну реченицу једноставне структуре са одговарајућом интонацијом, односно интерпункцијским знаком на крају; - правилно употреби велико слово; - пише читко и уредно; - пише реченице по диктату примењујући основна правописна правила.	- Игра,разговор,посматрање,практичне активности
4.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	33	- Говорење -Вођени и слободни разговор. - Говорни предлошци. - Усмена порука. - Причање, препричавање и описивање. - Казивање књижевног текста. - Драмски, драматизовани текстови, сценска импровизација. - Сценско извођење текста (драмско и луткарско). - Богаћење речника: лексичке и синтаксичке вежбе.	- обликује усмену поруку служећи се одговарајућим речима; - разликује слово, реч и реченицу; - учтиво учествује у вођеном и слободном разговору; - усмено препричава; - усмено прича према слици/сликама и о доживљајима; - усмено описује ствари из непосредног окружења; - бира и користи	- Разговор,описивање,препричавање слушање,одговарање на питања ,рецитовање, драматизација,језичке игре,преписивање,цртање.

			- Разговорне, ситуационе и језичке игре. - Слушање Стварне и симулиране ситуације. - Слушна порука. - Аудио-визуелни записи. - Игре за развијање слушне пажње. - Писање Питања о сопственом искуству, бићима, предметима, појавама, сликама, о књижевном и некњижевном тексту. - Писана порука. - Краћа текстуална целина: о сопственом искуству, о доживљају, о сликама, поводом књижевног текста. - Реченице/кратак текст погодан за диктирање. - Читање Књижевни текстови. - Текстови са практичном наменом: позивница, упутство, списак за куповину и др. - Нелинеарни текстови: текст у табели, распоред часова, стрип, улазница и др. - Информативни текстови: - 1. уџбенички: Милан Шипка, Буквар; текстови о знаменитим личностима	одговарајуће речи у говору; - на правилан начин користи нове речи у свакодневном говору; - напамет говори краће књижевне текстове; - учествује у сценском извођењу текста; - пажљиво и културно слуша саговорнике; - слуша, разуме и парафразира поруку; - примењује основна правописна правила; - изрази своје мишљење о понашању ликова у књижевном делу; - спаја више реченица у краћу целину.	

			српске културе; - 2. вануџбенички: о правилима учтивог понашања (бонтон); о месту у којем ученици живе; о животињама итд.		

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова; уметничко изражавање; вештине, руковање прибором, алатом и технологијама и извођење радних задатак .одговоран однос према раду, постављеним задацима, и исказано интересовање и мотивацију за учење и напредовањ,. активно учествовање у настави, сарадња са другима.

Назив предмета: ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 72

Циљ наставног програма: Циљ учења страног језика у основном образовању и васпитању је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну усмену и писану комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	SAY HELLO!	1	-Greetings: Hello -Simple instructions	-поздраве и отпоздраве користећи најједноставнија језичка средства -разумеју кратка и једноставна упутства и налоге и реагују на њих	смисаоно учење разговор белешке сликовни диктати вежбања кроз игру посматрање (усмерено, пригодно, опште) задовољства ученика на часу

				-представе себе -понове једноставне речи именују неколико свакодневних предмета разумеју и понове бројеве 1-6	
2.	WELCOME	2	-Colours -Classroom instructions -Greetings: hello, goodbye -Introduce yourselves, using I'm (name) -A story about the first day of school -Acting out a story	-именују неке свакодневне предмете -разумеју и користе боје -поздрављају се -представљају се и кажу своје име -разумеју једноставну илустровану причу -одиграју причу по улогама	
3.	MY FAMILY	8	-Vocabulary for special people (family) -Who's this? -Introductions -Name family members -Numbers: count to six -How old are you? -Saying how you feel (happy, sad) -Talking about family trees	-поздраве и отпоздраве -представе чланове породице -говоре о породици на једноставан начин -разумеју и реагују на једноставне молбе -упуте кратке једноставне молбе -броје до 6 -кажу колико година имају -разумеју и изражавају једноставна осећања	
4.	MY ROOM	9	-Toys and things in your room -Describing objects -Ask and answering questions about toys -Saying how you feel	-именују предмете и играчке -описују предмете и говори о облицима -постављају једноставна питања о играчкама и предметима и	

			(grumpy, not grumpy) -Simple shapes	одговарају на њих -реагују на питање са yes и no -изражавају осећања	
5.	MY SCHOOL	8	-Classroom objects -Numbers to ten -Possessions: talking about what they've got -Quantity: how many objects there are -Feelings (nervous, not nervous) -Simple sums	-препознају и именују предмете на једноставан начин -броје do 10 -опишу предмете у учионици користећи једноставна језичка средства -разумеју једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање и реагују на њих -траже и дају једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање -разумеју једноставне налоге и реагују на њих -разумеју јасна, једноставна питања колико нечега има и одговарају на њих -изражавају осећања на једноставан начин	
6.	MY BODY	9	-Vocabulary to describe parts of the body -Instructions for simple actions -actions and emotions	-описују делове тела -дају кратка једноставна упутства и налоге -изражавају осећања на једноставан начин	
7.	MY CLOTHES	8	-Clothes items -Describing clothes -Saying what they're wearing -Talking about being brave -The weather	-разумеју исказе о одећи -описују одећу -разумеју исказе о томе шта ко носи и исказују шта носе од одеће	

				-говоре о храбрости на једноставан начин -говоре о времену, разумеју и исказују осете	
8.	NATURE	9	-Bugs and things in nature -What can you see? -Describing things in nature	-описују свет природе -упућују једноставне молбе и одговарају на њих -разумеју питања о томе шта могу да виде и одговарају на њих	
9.	FOOD	9	-Vocabulary for food and drink -Likes/dislikes -I'm hungry/thirsty -Food they like and don't like -The importance of being kind and sharing -How tomatoes grow	-разумеју свакодневне исказе о потребама и осетима -изразе основне потребе и осете -разумеју једноставне исказе о допадању/недопадању и реагују на њих -траже мишљење и изражавају допадање/недопадање једноставним језичким средствима	
10.	ANIMALS	9	-Naming animals and actions -What actions they can do -What animals can do -Asking for help -Animal needs	-препознају и именују животиње -разумеју и исказују шта животиње могу -разумеју исказе о једноставним радњама, реагују на њих, дају исказе о радњама -разумеју једноставне молбе и реагују на њих -упућују кратке једноставне молбе -исказују захвалност	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Посматрање и праћење, усмена провера, усмена провера кроз играње улога у паровима, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина, ученички радови/пројекти и различите технике формативног оцењивања, индивидуални разговори.

Назив предмета: МАТЕМАТИКА

Годишњи фонд часова:180

Циљ наставног програма: Циљ учења предмета математика је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ГЕОМЕТРИЈА	27	Просторне релације. Величина предмета и бића. Геометријска тела: лопта, коцка, квадар, ваљак, пирамида и купа. Геометријске фигуре: круг, правоугаоник, квадрат и троугао. Права, крива и изломљена линија. Затворена и отворена линија. Тачка и линија. Дуж.	Ученик ће бити у стању да: одреди међусобни положај предмета и бића и њихов положај у односу на тло; упореди предмете и бића по величини; уочи и именује геометријске облике предмета из непосредне околине; именује геометријска тела и фигуре; групише предмете и бића са заједничким својством; сложи/разложи фигуру која се састоји од познатих облика; разликује криву, праву, изломљену, затворену и отворену линију;	При обради нових садржаја наставник се ослања на постојеће искуство и знање ученика и настоји да ученици самостално изводе закључке кроз различите игролике активности и смену различитих облика и метода рада. Уочавање предмета и бића у окружењу и њихових међусобних односа. Посматрање и класификација облика на основу уочених особина. Упоређивање предмете по положају. Практична манипулација (моделовање, сецкање, лепљење, преклапање фигура). Цртања геометријских фигура

				црта праву линију и дуж помоћу лењира.	коришћењем шаблона и слободном руком помоћу квадратне или тачкасте мреже. Прављење модела геометријске фигуре од сламчица или модела геометријског тела помоћу штапића и куглица од пластелина. Састављање одређене фигуре од задатих делова (танграм). Допуњавање фигуре делом који недостаје. Издвајање предмета са одређеним својством из колекције предмета. Откривање следећег члана низа састављеног од геометријских облика, уз објашњење како се дошло до закључка.
2.	БРОЈЕВИ	146	Бројање, писање и читање бројева. Приказивање бројева помоћу тачака на бројевној правој. Упоређивање бројева. Редни бројеви. Сабирање и одузимање бројева у оквиру 20 и приказивање на бројевној правој. Сабирање и одузимање бројева до 100 без прелаза преко десетице и приказивање на бројевној правој. Својства сабирања. Откривање непознатог броја у једнакостима с једном	броји унапред и уназад и са прескоком; прочита, запише, упореди и уреди бројеве прве стотине и прикаже их на бројевној правој; користи редне бројеве; разликује парне и непарне бројеве, одреди највећи и најмањи број, претходника и следбеника; користи појмове сабирак, збир, умањеник, умањилац, разлика; сабира и одузима два једноцифрена броја не записујући поступак; сабира и одузима до 100 без прелаза преко десетице;	Развој појма броја и бројевног низа. Изграђивање појма броја обухвата: визуелну представу (скуповно, дијаграмима, бројевним сликама, на бројевној правој), једнакобројних колекција објеката, пребројавање, цифарски запис. Манипулација очигледним средствима (жетонима, штапићима, картицама, прстима). Бројеви се упознају у блоковима: до 5 (укључујући 0), прва десетица, друга десетица, прва стотина. Сабирање и одузимање десетица, десетица и јединица, двоцифреног броја и вишеструке десетице, двоцифрених бројева без преласка.

			операцијом. Динар, кованице и новчанице до 100 динара.	растави број на сабирке и примени замену места и здруживање сабирака ради лакшег рачунања; реши текстуални задатак са једном операцијом; разликује новчане апоене до 100 динара и упореди њихову вредност; уочи правило и одреди следећи члан започетог низа; прочита и користи податке са једноставнијег стубичног и сликовног дијаграма или табеле.	Читање података из једноставнијих стубичних и сликовних дијаграма и табела. Повезивање редних бројева и просторних прилога. Упоређивање и размена новца; рачунање са новцем, приказивање датог новчаног износа најмањим могућим бројем кованица/новчаница. Разлагање броја на могуће сабирке у реалистичним ситуацијама. Одређивање следећег члана у задатом бројевном низу.
3.	МЕРЕЊЕ И МЕРЕ	7	Мерење дужине нестандардним јединицама мере.	измери дужину задатом, нестандардном јединицом мере; преслика тачке и фигуре у квадратној мрежи на основу задатог упутства	Мерење различитих предмета истом јединицом мере (нпр. сламком, спајалицом, корацима) и мерење једног предмета коришћењем различитих јединица мере. Мерење задате дужине надовезивањем и пребројавањем јединичних мера. Приказ резултата мерења (табелом или дијаграмом). Пресликавања тачке или фигуре у квадратној мрежи. Ротирање фигуре на слици из усправног у водоравни положај и обрнуто.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Степен остварености циљева, исхода и прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа у току савладавања програма предмета процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад

са подацима и рад на различитим врстама текстуалних задатака; вештине, руковање прибором, алатом и технологијама и извођење радних задатака .

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика остварује се кроз формативно и сумативно оцењивање.

Свакодневно бележење активности и постигнућа ученика на часу у свеску ученика и евиденције наставника: комисија ученика и наставника; усмено одговарање; редовност доношења домаћег задатка;прегледање свезака; писане провере; ученици дају самопроцену оцене; групни рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика); рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика); одговоран однос према раду, постављеним задацима, и исказано интересовање и мотивацију за учење и напредовање; активно учествовање у настави; сарадња са другима.

Вођење евиденције од стране наставника о: броју јављања на часовима; успешности у групном раду, раду у пару; учешћу на конкурсима; пружању помоћи другим ученицима у току рада; израда паноа.

Назив предмета: СВЕТ ОКО НАС

Годишњи фонд часова: 72

Циљ наставног програма: Циљ учења предмета *свет око нас* јесте упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЈА И ДРУГИ ПОРОДИЧНИ ДОМ, ШКОЛА	13	Основна осећања (радост, страх, туга и бес). Основне животне потребе (дисање, храна, вода, спавање и потреба за тоалетом). Сличности и разлике по полу, старости, способностима и	Ученик ће бити у стању да: − препозна и искаже радост, страх, тугу и бес уважавајући себе и друге; − правовремено и примерено ситуацији искаже своје основне животне потребе за храном,	У оквиру теме *Ја и други* налазе се садржаји интердисциплинарног карактера који се односе на ученика као *друштвено биће*, његова права и обавезе у окружењу и друштвеним групама којима припада (породица, школа, вршњаци). Без обзира о којим друштвеним групама је реч,

			интересовањима. Групе људи: породица, школска заједница, разред, одељење, суседи. Права и обавезе чланова група. Правила понашања појединаца и групе. Празници: породични, школски.	водом и одласком у тоалет; − се понаша тако да уважава различитости својих вршњака и других људи; − придржава се договорених правила понашања у школи и прихвата последице ако их прекрши; − сарађује са вршњацима у заједничким активностима;	неопходно је, на адекватним и ученицима блиским примерима, указивати на дуализам права и обавеза ученика. Када се говори о *основним животним потребама*, ту се првенствено мисли на физиолошке потребе заједничке за све људе, као и на одређена правила понашања која омогућавају задовољавање тих потреба. Размишљање и дискусија не само о својим потребама већ и уважавање потреба и осећања других, такође, представља једну од суштински важних васпитних компоненти предмета.
2.	ЗДРАВЉЕ И БЕЗБЕДНОСТ	11	Здрав начин живота: становање, одевање, исхрана, лична хигијена, рад, одмор. Безбедно понашање у саобраћају на путу од куће до школе (кретање улицом са и без тротоара, прелажење преко улице, безбедно место за игру). Опасне ситуације по живот, здравље и околину, превенција и правилно понашање (у дому и школској средини, саобраћају, током природних непогода).	− одржава личну хигијену и адекватно се одева у циљу очувања здравља; − чува своју, школску и имовину других; − прати инструкције одраслих у опасним ситуацијама: поплава, земљотрес, пожар; − својим речима опише пример неке опасне ситуације из свог непосредног окружења; − примењује правила безбедног понашања на путу од куће до школе приликом кретања улицом са и без тротоара и преласка улице;	Акценат је на развијању навика здравог живљења и оспособљавање ученика да препознају и адекватно реагују у потенцијално опасним ситуацијама по њихово здравље и живот. Посебну пажњу у овом сегменту потребно је обратити на безбедност ученика у саобраћају, првенствено на оспособљавање ученика за безбедно кретање од куће до школе.

3.	ОРИЈЕНТАЦИЈА У ПРОСТОРУ И ВРЕМЕНУ	10	Кретање и сналажење у простору у односу на просторне одреднице: напред-назад, лево-десно, горе-доле и карактеристичне објекте. Сналажење у времену у односу на временске одреднице: делови дана, обданица и ноћ, дани у недељи, пре, сада, после, јуче, данас, сутра, прекјуче, прекосутра.	− снађе се у простору помоћу просторних одредница: напред-назад, лево-десно, горе-доле и карактеристичних објеката; − одреди време својих активности помоћу временских одредница: делови дана, обданица и ноћ, дани у недељи, пре, сада, после, јуче, данас, сутра, прекјуче, прекосутра;	Садржаје који се односе на кретање и сналажење у простору коришћењем просторних одредница (напред- назад, лево- десно, горе-доле) и карактеристичних објеката пожељно је практично истраживати, како у учионици тако и ван ње. Сналажење у времену конципирано је тако да се полази од основних, временски ближих појмова (делови дана; сада, пре, после; прекјуче, јуче, данас, сутра, прекосутра; дани у недељи) који су потребни ученику за планирање и реализовање свакодневних активности. Важно је код ученика освестити цикличност у смењивању наведених временских одредница – смена: обданице и ноћи, делова дана и дана у седмици.
4.	ЧОВЕК СТВАРА	8	Човек ради и ствара (материјали и средства за рад, производи људског рада). Материјали за израду предмета (дрво, камен, метал, стакло, гума, пластика, папир, тканина) и њихова својства (тврдо-меко, провидно-непровидно, храпаво- глатко).	− посматрањем и опипавањем предмета одреди својства материјала: тврдо-меко, провидно-непровидно, храпаво-глатко; − учествује у извођењу једноставних огледа којима испитује природне феномене; − разликује природу од производа људског рада на примерима из непосредног окружења;	У првом разреду акценат је на препознавању, именовању, упоређивању материјала који се користе у свакодневном животу, и основних, непосредно чулно доступних својстава (тврдо–меко, провидно–непровидно, храпаво–глатко. Садржаји о материјалима су такви да омогућавају висок ниво активности ученика приликом њиховог савладавања, односно коришћење различитих чула за њихово упознавање, бележење

					уоченог, извођење огледа, описивање итд. Ученике је неопходно доводити у везу са предметима направљеним од тих материјала, односно повезати својства која се изучавају са употребном вредношћу одређених предмета, као и пажљивом употребом и одлагањем употребљених производа и амбалаже на одговарајућа места.
5.	РАЗНОВРСНОСТ ПРИРОДЕ	30	Жива и нежива природа. Сунчева светлост и топлота. Основна својства ваздуха: провидност, мирис, кретање. Облици појављивања воде: потоци, реке, баре, језера, киша, снег. Облици појављивања воде у непосредном окружењу. Основна својства воде: укус, мирис, провидност, раствара поједине материјале. Изглед земљишта: равница, брдо, планина. Изглед земљишта у непосредном окружењу. Основна својства земљишта: боја, растреситост, влажност; Карактеристичне биљке и животиње у непосредном окружењу. Изглед и делови тела биљака.	− препознаје облике појављивања воде у непосредном окружењу: потоци, реке, баре, језера; − препознаје изглед земљишта у непосредном окружењу: равница, брдо, планина; − идентификује биљке и животиње из непосредног окружења на основу њиховог спољашњег изгледа; – уочава разноврсност биљака и животиња на основу спољашњег изгледа; − препознаје главу, труп, руке и ноге као делове тела и њихову улогу у његовом свакодневном животу; − препознаје улогу чула вида, слуха, мириса, укуса и додира у његовом свакодневном функционисању и сазнавању окружења;	Појмови који се односе на *живи свет* надограђују се постепено, од *препознавања и именовања* биљака и животиња које су карактеристичне за непосредно окружење ученика, преко *класификација* које су базиране на спољашњем изгледу, односно чулно доступним карактеристикама (делови тела у првом разреду). Елементи неживе природе се у првом разреду спознају уочавањем њихових појавних облика у непосредном окружењу и основних (чулима доступних) својстава. Приликом изучавања природних феномена нужно је већ од првог разреда постепено уводити ученике у различите начине прикупљања података о окружењу, њихову анализу, сврставање у групе и категорије по различитим

			Изглед и делови тела животиња на примерима сисара, птица, риба, инсеката. Човеково тело – делови тела (глава, труп , руке и ноге) и чула (вида, слуха, укуса, мириса и додира). Значај воде, ваздуха, земљишта, сунчеве светлости и топлоте за живот биљака, животиња/човека. Одговоран однос човека према животној средини (штедња воде, одлагање отпада на предвиђена места, брига о биљкама и животињама).	− штеди воду и одлаже отпад на предвиђена места; − се понаша тако да не угрожава биљке и животиње у непосредном окружењу; − повезује резултате учења и рада са уложеним трудом.	карактеристикама, вођење белешки и закључивање. Посматрање и учествовање у једноставним огледима представља истраживачке активности примерене ученицима првог разреда. У првом разреду акценат треба да буде на подстицању ученика да у свакодневним активностима (у школи и ван ње) примењују неке од основних принципа рационалне потрошње – штеде воду, одлажу отпад на предвиђена места, не угрожавају биљке, брину о добробити животиња уз помоћ одраслих.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика, које је у првом разреду описно, само је део праћења и вредновања образовно-васпитне праксе. Резултате целокупног праћења и вредновања наставник узима као основу за планирање наредних корака у раду са ученицима и развијању своје образовно-васпитне праксе.

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Потребно је да наставник континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити прилагођена, довољно јасна и информативна како би имала улогу подстицајне повратне информације. Повратна информација треба да буде увремењена, дата током или непосредно након обављања неке активности; треба да буде конкретна, да се односи на активности и продукте ученика, а не на његову личност и да буде позитивно интонирана, односно да прво садржи оне елементе који су за похвалу, а тек потом оне које би ученик требало да развија и унапређује. Оно започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на који ће се процењивати његов даљи ток напредовања. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

Назив предмета: ЛИКОВНА КУЛТУРА

Годишњи фонд часова:36

Циљ наставног програма: циљ учења предмета ликовна култура је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЛИКОВНА КУЛТУРА И ОКРУЖЕЊЕ	10	Простор. Отворени и затворени простор, природа и простор који је човек обликовао. Карактеристичне визуелне одлике по којима се препознаје врста простора. Значај чувања споменика или значајних објеката у најближем окружењу. Значај уређења простора у коме ученик борави. Уметничка занимања и продукти. Сликар – слика, вајар – скулптура, фотограф – фотографија... Изглед употребних предмета које су дизајнирали уметници. Установе културе (биоскоп, музеј, галерија, позориште, библиотека…). Правила понашања и облачења у различитим установама културе, договорена правила понашања.	Одреди, самостално и у сарадњи са другима, положај облика у простору и у равни - Црта на различитим подлогама и форматима папира - Користи материјал и прибор у складу са инструкцијама -Обликује једноставне фигуре од меког материјала - Преведе једноставне појмове и информације у ликовни рад - Изрази, материјалом и техником по избору, своје замисли, доживљаје, утиске, сећања и опажања - Преобликује, сам или у сарадњи са другима, употребне предмете мењајући им наменутродимензионалне облике одабраним материјалом и поступком -Преобликује предмет за рециклажу дајући му нову употребну вредност - Одабере, самостално, начин спајања најмање два материјала	Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: илустрација, шема, графикона Користити методе/технике и облике рада, које активирају ученике и у којима су самосталнији у раду Обезбеђивање корелације са сродним предметима Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације

2.	ОДНОСИ У ВИДНОМ ПОЉУ		Светлост и сенка. Природни и вештачки извори осветљења. Промена осветљености у току дана. Изражајна својства линија у односу на материјал и прибор. Обликовање слике. Боја природних облика и боја облика које је створио човек. Изражајна својства боје у односу на материјал и прибор. Преобликовање. Предмети и материјал погодни за преобликовање (оштећени предмети, амбалажа, остаци тканина...).	-Комбинује ритам, линије и облике стварајући оригиналан орнамент за одређену намену - Објасни зашто је дизајн важан и ко дизајнира одређене производе -Разматра, у групи, како је учио/-ла о облицима и где та знања примењује искаже своје мишљењео томе зашто је уметничко наслеђеважно -Изрази познате појмове мимиком и покретом тела, без звука -Повеже одабрану установу културе са њеном наменом -Поштује договоре и правила понашања и облачења приликом посете установама културе -Опише, својим речима, визуелне карактеристике по којима препознаје облике и простор -Пореди своје утиске и утиске других о уметничким делима, изгледу објеката/предмета и облицима из природе и окружења -Користи материјал и прибор у складу са инструкцијама	Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: илустрација,шема,графикона
3.	СПОРАЗУМЕВАЊЕ (комуникација)	12	Различите информације као мотивација за стваралачки рад. Природа и непосредно	Изрази, материјалом и техником по избору, своје замисли, доживљаје, утиске,	Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: илустрација, шема, графикона

			окружење; машта и стварни догађаји; приче, песме и текстови из књига и часописа за децу и уџбеника, уметничка дела... Читање визуелних информација. Илустрација у дечјим књигама и уџбеницима. Стрип. Цртани и анимирани филм – традиционално урађени (слободоручно обликовани или нацртани ликови) и савремени (урађени у апликативном програму). Прича у цртаном и анимираном филму. Изглед места и ликова. Знак. Графички знак (ноте, слова и цифре), гестовни и звучни знак. Лепо писање. Украсна слова.Традиција. Празници и украшавање. Невербално изражавање. Пантомима, игре, перформанс ОБЛИКОВАЊЕ (преобликовање) Материјал и прибор. Поступци правилног и безбедног руковања и одржавања материјала, прибора и радне површине, значај одржавања хигијене и безбедног руковања прибором. Обликовање скулптуре. Обликовање меких материјала	сећања и опажања; – Преобликује, сам или у сарадњи са другима, употребне предмете мењајући им намену; – Изрази познате појмове мимиком и покретом тела, без звука;	Користити методе/технике и облике рада, које активирају ученике и у којима су самосталнији у раду Обезбеђивање корелације са сродним предметима. Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Упућивање ученика на коришћење додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде паноа, кратких записа, кратких излагања Коришћење е-уџбеника,и др

			поступком додавања. Спајање разноврсних материјала. Обликовање цртежа. Врсте линија (отворена, затворена, права, крива, светла, тамна, широка, уска, дугачка, кратка, непрекинута, испрекидана, груба, нежна, спирална, таласаста, степенаста...)		

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):
Степен остварености циљева, исхода и прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа у току савладавања програма предмета.
Процењују се: -вештине изражавања и саопштавања; разумевање, -примена и вредновање научених поступака и процедура; - рад са подацима и - рад на различитим врстама техника; уметничко изражавање; вештине, - руковање прибором, алатом и технологијама и извођење радних задатака .одговоран однос према раду, постављеним задацима, и исказано интересовање и мотивацију инапредовање. Активно учествовање у настави, сарадњу са другима.

Назив предмета: МУЗИЧКА КУЛТУРА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења музичке културе је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	7	Уметничка музика у цртаним и анимираним филмовима. Однос звук – лик, музика – радња.	- – опише својим речима утиске о слушаном делу; – разликује звук/тон, певање/свирање, хор/један	Слушање музике Композиције које се слушају, својим трајањем и садржајем треба да одговарају могућностима

			Композиције које илуструју различита осећања. Звук и тон (извори). Звуци тела (пулс, куцање срца, дисање...). Звуци из природе и окружења. Звучни знак (школско звоно, аутомобилска сирена...). Тон: боја (различити гласови и инструменти), трајање (кратак – дуг), јачина (гласан – тих), висина (висок – дубок). Тишина и одсуство звука. Композиције које илуструју различите боје људског гласа и инструмената. Музички дијалог (хор, глас и хор, глас и инструмент, два гласа, два инструмента, један свирач, група свирача, оркестар). Различити жанрови везани за ситуације значајне за ученике (празници, приредбе, свечаности, рођендани, венчања, новогодишње и божићне песме...). Музичка прича. Карактер дела и елементи музичке изражајности (условљеност). Музички бонтон. Музика и здравље. Носиоци звука (це-де плејер,	певач/ група певача, оркестар/један свирач/група свирача; – препозна певачке гласове и музичке инструменте по боји и музичке изражајне елементе; – повеже музичко дело са њему познатим догађајима а боју гласа и инструмента са карактером дела; – одреди музички почетак и крај музичког примера и понављање теме/ карактеристичног мотива у слушаном делу;	перцепције ученика. Методички приступ процесу слушања музике треба да буде усмерен на ученичко откривање, тј. препознавање изражајних елемената. Ученици могу препознати изражајне елементе које им је наставник претходно представио и објаснио на начин сличан задатку који ће им потом поставити. Ученик треба да има јасно формулисана упутства на шта да усмери пажњу приликом слушања како би могао да прати музички ток (попут извођачког састава, темпа, начина на који је мелодија извајана, специфичних ритмичких карактеристика, понављање и промена и сл.).

			ем пе 3 плејер, рачунар...). Изговор бројалице у ритму уз покрет – пљескање, пуцкетање прстима, корачање, дланом о надланицу, ударом о клупу. Звучне ономатопеје и илустрације. Држање тела и дисање – правилан начин певања. Правилна дикција – изговарање брзалица и бројалица. Певање песама по слуху различитог садржаја и карактера. Изговор бројалице у ритму уз покрет – пљескање, пуцкетање прстима, корачање, дланом о надланицу, ударом о клупу. Звучне ономатопеје и илустрације. Држање тела и дисање – правилан начин певања. Правилна дикција – изговарање брзалица и бројалица. Певање песама по слуху различитог садржаја и карактера. Певање песама уз покрет – песме уз игру и народне песме. Певање модела и наменских песама и повезивање њихових		

			почетних тонова уз боју (до-зелено, ре-браон, ми-жуто, фа-плаво и сол-црвено). Дечји ритмички инструменти и начииа свирања на њима. Свирање по слуху пратње уз бројалице и песме – пулс, ритам, груписање удара. Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима – песме уз игру, дидактичке игре, музичке драматизације. Свирање инструменталних аранжмана на дечјим ритмичким инструментима и на алтернативним изворима звука. Свирање графички представљеног ритма. Музички бонтон. Илустрација музичких дела Импровизација Тело као инструмент Израда ритмичких инструмената Музичка питања и одговори Музичка драматизација		
2.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	24	Изговор бројалице у ритму уз покрет – пљескање, пуцкетање прстима, корачање, дланом о надланицу, ударом о клупу. Звучне ономатопеје и илустрације.	примени одговарајући положај тела и начин дисања у циљу достизања технике певања; – опонаша звуке из окружења; – изговара бројалице и брзалице у ритму користећи тело у	Извођењем музике активира се велики број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење, осетљивост за друге учеснике у

			Држање тела и дисање – правилан начин певања. Правилна дикција – изговарање брзалица и бројалица. Певање песама по слуху различитог садржаја и карактера. Изговор бројалице у ритму уз покрет – пљескање, пуцкетање прстима, корачање, дланом о надланицу, ударом о клупу. Звучне ономатопеје и илустрације. Држање тела и дисање – правилан начин певања. Правилна дикција – изговарање брзалица и бројалица. Певање песама по слуху различитог садржаја и карактера. Певање песама уз покрет – песме уз игру и народне песме. Певање модела и наменских песама и повезивање њихових почетних тонова уз боју (до-зелено, ре-браон, ми-жуто, фа-плаво и сол-црвено). Дечји ритмички инструменти и начиниа свирања на њима. Свирање по слуху пратње уз бројалице и песме – пулс,	комбинацији са покретом; – пева по слуху уз покрет различите музичке садржаје; – повеже почетне тонове песама-модела и једноставних наменских песама са бојама а ритам са графичким приказом; – свира на дечјим ритмичким инструментима; – осмисли и изведе ритмичку пратњу за бројалице/песме; – објасни својим речима доживљај свог и туђег извођења; примени принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – направи дечје ритмичке инструменте; – изражава се различитим ликовним техникама инспирисан музичким примером који слуша; – користи музичке обрасце у креирању музичких целина кроз певање и покрет; – изабере према литерарном садржају одговарајући музички садржај; – користи самостално или уз помоћ одраслих, доступне носиоце звука; – учествује у школским приредбама и манифестацијама	музичком догађају (тзв. тимски рад, толеранција) и фине моторичке радње. Подстицање ученика да се музички изражавају и да истражују начине који су њима својствени. Мерило успеха је учешће и мотивисаност ученика. Кратке вежбе за распевавање при чему посебно треба обратити пажњу на правилно држање тела, правилно дисање и дикцију. Наставник треба да подстиче ученике да импровизују и истражују начине на који могу да изразе кроз музику сопствену инспирацију. Стваралаштво може бити заступљено кроз: – импровизацију игре/покрета на одређену музику, – израду дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала, – музичке импровизације, – музичка питања и одговоре, – компоновање мелодије на задати текст, – илустрацију доживљаја музике,

			ритам, груписање удара. Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима – песме уз игру, дидактичке игре, музичке драматизације. Свирање инструменталних аранжмана на дечјим ритмичким инструментима и на алтернативним изворима звука. Свирање графички представљеног ритма. Музички бонтон. Илустрација музичких дела Импровизација Тело као инструмент Израда ритмичких инструмената Музичка питања и одговори Музичка драматизација	– примењује договорена правила понашања у току слушања и извођења музике; – својим речима опише утицај прегласне музике на здравље.	– одабир познатог музичког у односу на литерарни садржај.
3.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	5	Израда дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала. Стварање звукова из непосредне околине и природе спонтаном или договореном импровизацијом. Креирање сопствених покрета уз музику која се изводи или слуша. Стварање звучних ефеката и једноставне ритмичке пратње користећи различите изворе	– свира по слуху звучне ономатопеје и илустрације, ритмичку пратњу уз бројалице и песме, једноставне аранжмане, свирачке деонице у музичким играма; – повезује почетне тонове песама-модела и једноставних наменских песама са бојама, ритам са графичким приказом; – објашњава својим речима доживљај свог и туђег извођења;	Наставник треба да подстиче ученике да импровизују и истражују начине на који могу да изразе кроз музику сопствену инспирацију. Стваралаштво може бити заступљено кроз: – импровизацију игре/покрета на одређену музику, – израду дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала, – музичке импровизације, – музичка питања и одговоре,

			звука. Бирање инструмената на основу звука и стварање једноставне ритмичке пратње уз бројалице, песме и музичке игре. Стварање мањих ритмичких целина на основу музичког искуства – изговором у ритму, различитим покретима, предметима и дечјим ритмичким инструментима. Стварање музичких питања и одговора на дечјим ритмичким инструментима у дијалогу. Стварање једноставне мелодије на краћи текст. Бирање познатих музичких садржаја, звучних ономатопеја и илустрација за стварање звучне приче – праћење литерарног текста	– учествује у школским приредбама и манифестацијама; – направи дечје ритмичке инструменте; – ствара звучне ефекте, покрете уз музику, мању ритмичку целину помоћу различитих извора звука, ритмичку пратњу за бројалице, песме и музичке игре помоћу различитих извора звука, музичко питање и одговор на ритмичким удараљкама, једноставну мелодију на краћи задати текст; – изабере према литерарном садржају одговарајући музички садржај	– компоновање мелодије на задати текст, – илустрацију доживљаја музике, – одабир познатог музичког у односу на литерарни садржај.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

У процесу вредновања резултата учења наставник треба да буде фокусиран на ученичку мотивацију и ставове у односу на извођење и стваралаштво, способност концентрације, квалитет перцепције/аперцепције и начин размишљања приликом слушања.

Када је у питању вредновање области Музичко извођење и стваралаштво, ученичка постигнућа треба вредновати у смислу изражајног и стваралачког ангажовања ученика, а не према квалитету насталог дела, јер су и најскромније музичке импровизације, креативно размишљање и стварање, педагошки оправдане.

Узимајући у обзир циљ предмета, неопходно је имати на уму да се оквир вредновања процеса и резултата учења одвија највише у ученичком живом контакту са музиком, тј. извођењу и стваралаштву, а такође и слушању музике.

Теоретско знање треба да има своју примену и функцију у ученичком изражавању кроз музику и у контакту са музиком. Како процес учења у оквиру сваког часа треба да обухвати све области, посматрање ученика у живом контакту са музиком је истовремено показатељ квалитета процеса учења, као и идеална сцена за вредновање остварености исхода. Сумативно вредновање треба да буде осмишљено кроз задатке и активности које захтевају креативну примену знања. Диктате не треба практиковати, ни задавати.

У смислу активности, постигнућа ученика треба проценити на основу ученичког контакта са музиком и то:

- допринос ученика за време групног рада,
- израда креативних задатака на одређену тему,
- рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе),
- специфичне вештине.
- начин размишљања и ставова

Назив предмета: ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Годишњи фонд часова: 108

Циљеви и задаци наставе физичког и здравственог васпитања

Циљ учења предмета физичко и здравствено васпитање је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

Задаци:

- подстицање раста, развоја и утицање на правилно држање тела;
- развој и усавршавање моторичких способности;
- стицање моторичких умења која су, као садржаји, утврђени програмом физичког васпитања и стицање теоријских знања неопходних за њихово усвајање;
- усвајање знања ради разумевања значаја и суштине физичког васпитања
- дефинисаног циљем овог васпитно-образовног подручја;
- формирање морално-вољних квалитета личности;
- оспособљавање ученика да стечена умења, знања и навике користе у свакодневним условима живота и рада;

- стицање и развијање свести о потреби здравља, чувања здравља и заштити природе и човекове средине.
- задовољавање основних дечјих потреба за кретањем и игром;
- развијање координације, гипкости, равнотеже и експлозивне снаге;
- стицање моторичких умења у свим природним (филогенетским) облицима кретања у различитим условима: елементарним играма, ритмици, плесним вежбама и вежбама на тлу; упознавање са кретним могућностима и ограничењима сопственог тела;
- стварање претпоставки за правилно држање тела, јачање здравља и развијање хигијенских навика;
- формирање и овладавање елементарним облицима кретања – „моторичко описмењавање";
- стварање услова за социјално прилагођавање ученика на колективан живот и рад.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ	На свим часови-ма	Вежбе за развој снаге. Вежбе за развој покретљивости. Вежбе за развој издржљивости. Вежбе за развој брзине. Вежбе за развој координације.	- -Примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања); - -Правилно изведе вежбе, разноврсна природна и изведена кретања; - -Комбинује и користи усвојене моторичке вештине у игри и у свакодневном животу; - -одржава равнотежу у различитим кретањима;	Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: илустрација, шема, графикона Користити методе/технике и облике рада, које активирају ученике и у којима су самосталнији у раду Обезбеђивање корелације са сродним предметима Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења. -Подстицање активног учешћа свих ученика; -Обезбедити безбедан простор за вежбањеи оптимално га користити; -Јасноћа наставног процеса; -Фронтални, групни, рад у пару и индивидуални рад; -Вежбе за правилно држање тела; -Природни облици кретања (ходање, трчање, скакање, пузање, пењање, провлачење);

					-Кроз пригодне облике кретања, вежбе обликовања, полигоне, вежбе равнотеже, координације и прецизности; -Кроз области ритмичке и дечје гимнастике; -Кроз елементарне игре; -Учешће ученика у спортским данима, кросу, шетњама, излетима; -Кроз садржаје усмерене на развијање здравствене културе и хигијенских навика; -Вежбе са реквизитима и на справама; -Елементарне и штафетне игре; -Спортско рекреативне активности; -Активности у природи; -Школска такмичења;
2.	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ	На свим часови-ма	Вежбе за развој моторике	- Уочава своје моторичке и друге способности, особине, сличности и разлике међу вршњацима. - - Истражује своје способности. - - Редовно и активно учествује у настави физичког васпитања. - -Придржава се договорене процедуре доласка у салу, понашања на часу и одласка из сале. - - Остварује напредак у развоју моторичких способности	-Полигони спретности; -Ритмичке и плесне активности; -Дечија гимнастика; -Вежбе обликовања и развоја моторичких способности; -Кроз игру и сарадничко учење; -Кроз демонстарцију и практичан рад; -Кроз ситуационе задатке; -Кроз тимски рад и развој самосталности; -Извођење координационих вежби у различитом ритму; -Уважавање индивидуалних могућности, способности и интересовање ученика;
2.1	ХОДАЊЕ И ТРЧАЊЕ	30	Ходање: -кратким корацима -дугим корацима -у различитом ритму -ходање са реквизитом -ходање са променом правца и смера Трчање: -преко препрека -са променом правца и смера -брзо трчање на 20м са стартом из различитих почетних положаја		

			-игре са коришћењемнаучених облика ходања и трчања	- (координација, равнотежа, издржљивост, гипкост...) - - Прихватање различитости - - Вредновање односа са другима. - -Усклађује своје кретање са кретањем реквизитау једноставним кретним задацима.. - - Влада изабраним умењима из вежби на справама, тлу и спортских игара - - Поседује и друга моторичка искуства у зависности од интересовања. - - Правилно изводи основни корак два одабрана плеса - -Усклађује једноставне покрете уз музику. - - Одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у просторима за вежбање;ава равнотежу у различитим кретањима; - -Разликује правилно од неправилног држања тела и правилно држи тело; - -Примењује правилну технику дисања приликом вежбања; - -Користи основну терминологију вежбања; - -Поштује правила понашања	-Поштовање правила и сарадња са вршњацима; -Развој хигијенских навика и здравствене културе; -Поштовање принципа безбедности, поступности и индивидуализације; -Корективно педагошки рад (рад са ученицима који имају лоше држање тела и сл.)
2.2	СКАКАЊА И ПРЕСКАКАЊА	15	Поскоци у месту. Поскоци у кретању. Скакања удаљ. Скакања увис. Прескакање дуге вијаче. Вежбање скакања и прескакања упором рукама. Игре уз коришћење различитих облика скакања и прескакања.		
2.3	БАЦАЊА И ХВАТАЊА	11	Бацање лоптице из места у даљину и у циљ. Бацање лоптице из кретања. Бацање лопте увис. Вођење лопте. Додавање лопте. Игре са вођењем, додавањем лопте и гађањем у циљ.		
2.4	ПУЗЕЊА, ВИШЕЊА, УПОРИ И ПЕЊАЊА	13	Пузања на тлу. Пењања. Провлачења. Вис лежећи опружено. Помицања улево и удесно у вису лежећем и вису слободном. Упори.		
2.5	ВЕЖБЕ НА ТЛУ	3	Основни садржаји: Основни ставови и положаји. Поваљка на леђима. Став на лопатицама (свећа). Колут напред из чучња у		

			чучањ. Одељењско такмичење са задатом комбинацијом вежби.	на просторима за вежбање; - -Поштује мере безбедности током вежбања; - -Прихвати сопствену победу и пораз;	
2.6	ВЕЖБЕ РАВНОТЕЖЕ	6	Ходање по линији. Ходање по шведској клупи. Лагано трчање на шведској клупи или ниској греди. Кратак састав на линији обележеној на тлу, шведској клупи и ниској греди.		
2.7	ВЕЖБЕ СА РЕКВИЗИТИМА	20	Вежебе обликовања са реквизитима. Трчање, поскоци и скокови уз коришћење реквизита. Дизање и ношење предмета и реквизита на различите начине. Елементарне игре са реквизитима. Игре са ластишом.		
2.8	ПЛЕС И РИТМИКА	9	Ходање и трчање са променом ритма, темпа и динамике уз пљесак и уз музичку пратњу. Галоп напред. Дечји поскок. Њихање и кружење вијачом или траком. Суножни скокови кроз вијачу са обртањем напред. Народно коло по избору.		
2.9	ПОЛИГОН	1	Комбиновани полигон од усвојених вештина (вежби).		

3.	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА			- Наведе делове свога тела и препозна њихову улогу; - Уочи промену у расту код себе и других; - Уочи разлику између здравог и болесног стања; - Примењује здравствено-хигијенске мере пре, у току и након вежбања; - Одржава личну хигијену; - Учествује у одржавању простора у коме живи и борави; - Схвати значај коришћења воћа у исхрани; - Правилно се понаша за столом	
3.1	КУЛТУРА ВЕЖБАЊА И ИГРАЊА		Основни термини у вежбању. Вежбам безбедно. Чувам своје и туђе ствари. Правила елементарних игара. Некад изгубим, а некада победим. Навијам фер.		
3.2	ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ		Упознај своје тело. Растемо. Видим, чујем, осећам. Моје здравље. Ко све брине о мом здрављу. Лична хигијена. Хигијена простора у коме живим. Хигијена простора у коме вежбам. Животне намирнице и правилна исхрана. Заједно за столом.		

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Степен остварености циљева, исхода и прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа у току савладавања програма предмета -Прикупљање информација из различитих извора: свакодневна посматрања, ниво ангажованости (активност) и однос ученика према обавезама у физичком и здравственом васпитању.

Уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; Наведе делове свога тела и препозна њихову улогу; Уочи промену у расту код себе и других; Уочи разлику између здравог и болесног стања; Примењује здравствено-хигијенске пере руке пре, у току и након вежбања; Одржава личну хигијену; Учествује у одржавању простора у коме живи и борави; Схвати значај коришћења воћа у исхрани; Правилно се понаша за столом.

Наставник континуирано прати и вреднује:

- -стање физичких способности;
- -стање здравља и хигијенских навика;
- -савладаност моторичких вештина;
- -однос према раду.
- Оцењивање се врши описно на три нивоа.

Први ниво – Ученик има висок степен развијености координације, гипкости, одржавања равнотеже, експлозине снаге и издржљивости (повезује једноставне покрете у целину, изводи комплекс вежби, вежба на тлу, води лопту и додаје је, покрете изводи меко и у оптималним амплитудама, на суженим површинама изводи покрете без поремећаја тежишта тела, брзо трчи са и без промене правца, трчи и учествује у игри дуже време без замора).

Други ниво – Ученик има висок степен развијености хигијенских навика и добар здравствени статус (телесни развој је у складу са узрастом) и достигао је наведене исходе уз одређене потешкоће, има позитиван однос према раду.

Трећи ниво – Ученик делимично или потпуно одступа од наведених критеријума за први и други ниво (не носи опрему, нема развијене хигијенске навике, није заинтересован за вежбање и не показује напредак.

На крају сваке описне оцене наставник наводи препоруке за даљи напредак.

Назив предмета: ДИГИТАЛНИ СВЕТ

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења предмета Дигитални свет је развијање дигиталне компетенције ученика ради њиховог оспособљавања за безбедну и правилну употребу дигиталних уређаја за учење, комуникацију, сарадњу и развој алгоритамског начина размишљања.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	ДИГИТАЛНО ДРУШТВО	18	Различит изглед дигиталних уређаја. Дигитални уређаји у различитим занимањима. Учење уз помоћ дигиталних уџбеника. Креативно изражавање са дигиталним уређајима и без њих. Комуникација посредством дигиталних уређаја. Дигитални уређај и паметни дигитални уређај. Коришћење дигиталних уређаја за повећање прилика за учење и стицање искустава ученика у области науке, културе и уметности.	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - препозна дигиталне уређаје из окружења и именује неке од њих; - наведе неке од животних ситуација у којима дигитални уређаји олакшавају обављање послова; - упореди начине рада и живота људи пре и после дигиталних уеђаја; - упореди начине креативног изражавања са дигиталним уређајима и без њих; користи дигиталне уџбенике за учење (самостално и/или уз помоћ наставника); - упореди дигитални и папирни уџбеник;	Вреднују се процес и прдукти учења. Устаљене методе процене постигнућа ученика. Самопроцена. Вршњачка процена. Отворена питања. Коришћење рубрика за идентификацију онога што већ знају, шта желе да науче. Наставник прати постигнућа ученика из улоге активног посматрача и ментора. Избегнута је формална ситуација процењивања (наставник не прозица и не пропитује ученика). Јачање самопоуздања ученика и саморегулација у учењу посебна је добробит која произилази из наведеног.
2.	БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА	8	Дигитални уређаји и наше здравље (вид, полођај тела, време пред екраном, дигитални уређај као отпад). Подаци о личности и њихова заштита при комуникацији помоћу дигиталних уређаја. Помоћ у случају контакта са непримереним садржаје, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин. Одговорно руковање	- упореди традиционалне видове комуникације са комуникацијом посредством дигиталних уређаја; -наведи неке од карактеристика “паметног” дигиталног уређаја; -наведи на који начин дигитални уређаји могу да допринесу упознавању културне баштине; - наведи основна правила за коришћење дигиталних уређаја како не би угрозио здравље; - наведи неке од здравствених	Вреднују се процес и прдукти учења. Устаљене методе процене постигнућа ученика. Самопроцена. Вршњачка процена. Отворена питања. Коришћење рубрика за идентификацију онога што већ знају, шта желе да науче. Наставник прати постигнућа ученика из улоге активног посматрача и ментора. Избегнута је формална ситуација

			дигиталним уређајем (мере физичке заштите, коришћење лозинке).	ризика везаних за прекомерно или неправилно коришћење дигиталних уређаја; - доведе у везу начин одлагања електронског отпада са загађењем животне средине; - наброји основне податке о личности; - објасни зашто саопштавање података о личности представља ризично понашање при комуникацији помоћу дигиталних уређаја; - именује особе или институције којима се треба обратити за помоћ у случају контакта са непримереним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин; наводе основне препоруке за руковање дигиталним уређајима на одговоран начин (примена мера физичке заштите) и објасни зашто је важно примењивати их;	процењивања (наставник не прозица и не пропитује ученика). Јачање самопоуздања ученика и саморегулација у учењу посебна је добробит која произилази из наведеног.
3.	АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА	10	- анализира једноставан познатипоступак/ активност и предложи кораке за његово спровођење; - протумачи симболе познатог/ договореног значења и	- разложи проблем на мање целине. - осмисли кораке који воде до решења једноставног проблема. - тумачи постојеће и креира алгоритаме изражене	

			спроведе постпак описан њима; - уочи и исправи грешку у симболима израженом упуству(алгоритму), провери ваљаност свог решења и по потреби га поправи(самостално или сарадднички); -доведе у везу алгоритам и понашање дигиталног уређаја.	симболима. - уочава и исправља грешке у алгоритму. - тумачи понашања дигиталног уређаја у односу на приказани алгоритам	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је у првом разреду описно, само је део праћења и вредновања образовно-васпитне праксе. Резултате целокупног праћења и вредновања наставник узима као основу за планирање наредних корака у раду са ученицима и развијању своје образовно-васпитне праксе.

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Потребно је да наставник континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити прилагођена, довољно јасна и информативна како би имала улогу подстицајне повратне информације. Повратна информација треба да буде увремењена, дата током или непосредно након обављања неке активности; треба да буде конкретна, да се односи на активности и прдукте ученика, а не на његову личност и да буде позитивно интонирана, односно да прво садржи оне елементе који су за похвалу, а тек потом оне које би ученик требало да развија и унапређује. Оно започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на који ће се процењивати његов даљи ток напредовања. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

Програм часа одељењског старешине за први разред

Назив предмета: ЧОС

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма:

Циљ наставе је развој ставова, вештина, самосталности при раду, процена и самопроцена. Својим примером и уз помоћ учитеља, ученици упознају школски живот и комплексније односе колектива и у тим односима како да остваре своје потенцијале уз уважавање других. Упућује их на усвајање културно-хигијенских и здравствених навика и формирање ставова о заштити животне средине.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЖИВОТ У ШКОЛИ Дечија недеља Бонтон	10	Упознавање ученика у одељењу. Кућни ред школе. Стицање основних хигијенских навика. Уређење учионице. Активности у склопу Дечије недеље (спортске, културно-уметничке, друштвенокорисни рад, хуманитарне акције). Бонтон у школи и ван ње. Понашање у школи и на јавним местима.	Ученик ће бити у стању да: -развија одговорности, критичности и самокритичности; - поштује правила понашања у школи и одељењу; - самопроцењује своје могућности - препознаје примере поштовања и кршења права детета у свом окружењу, причама, филмовима; -формира лепо понашање;	Одређивање циља повезаног са битним странама дечјег живота. Усмереност ка адаптацији на школску средину и правила школског живота. Разликовање права и обавеза. Схватање да обавеза доноси и одређено право.

2.	ЈА И ДРУГИ - Ненасилна комуникација и толеранција - Културне активности - Моје здравље - Моја породица - Забавне и спортске активности	26	О стиду и срамоти Другарство Како се учи Како сарађујемо Шта нас плаши Развијање позитивних ставова Како контролишемо бес Како решавати сукобе Поштујемо различитости Увредљиви надимци Свети Сава – школска слава Књига је најбољи друг Одељењско такмичење у рецитовању Организовање одељењске приредбе Какву околину желимо Организовање активности у току дана Како извршавамо задатке Моја породица и моје обавезе Како проводимо слободно	- развије сазнања о себи, сопственим осећањима и потребама, свести о личном идентитету; - развија самопоштовање и самопоуздање; - развија одговоран однос према себи и другима; - развија начине изражавања својих потреба и мишљења уз - уважавање потреба и различитих мишљења других; - - развија начина размене другачијих мишљења и њихово прихватање; - разуме разлоге сукоба; - развија припадност са колективом; - мотивише се на учествовање у приредбама и заједничким - прославама; - развија јединство са колективом; - развија свест о значају	- Разговор, проблемска питања/констатације,дискусије (индивидуално, у пару). - Упућивање на друге начине помоћи и сарадње. - Упућивање на значај толеранције која води у ненасилну комуникацију. - Указивање и упућивање на очување здравља. - Увођење „Игре улога“. - Приликом разговора са ученицима наставник се поставља другарски, а не као неко ко је надређен, да би опустио ученике, да би слободно и без икаквих стега изнели своје мишљење. - Кутија за писмено исказана мишљења. - Израда паноа.

			време О својим способностима Разговор о раду у протеклој школској години	здравља, правилне исхране и потребе за игром као елементом физичког и психичког здравља; - - изражава страхове, размишљања, недоумице; - - разуме своју улогу и значај у породици. - - разуме и поштује осећања других када се шалимо; - поштује правила игре; - схвата значај читања; - препознаје и реагује на различите врсте насиља; - - дефинише правила понашања са ученицима	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика. Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, документују... Учеников напредак се прати на основу резултата рада, примене знања и вештина, на основу продуката рада, кроз његове активности,однос према учењу, самосталност, иницијативу, мотивацију, учешће уразличитим облицима рада.

Програми наставе и учења изборних предмета за први разред

Назив предмета: Верска настава

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ наставе православног катихизиса јесте да ученицима пружи целовит православни поглед на свет и живот, уводећи их у разумевање Цркве као заједнице љубави Бога, човека и света, са нагласком на доживљајном, литургијском и делатном усвајању вере.Корелација са другим предметима: Српски језик и књижевност, Свет око нас, Ликовна култура, Музичка култура, Народна традиција и Грађанско васпитање**.**

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	УВОД Учимо о нашој вери	1	Упознавање ученика, вероучитеља, садржаја програма и начина рада	разуме основна сазнања о темама које ће се обрађивати; буде подстакнут да активно учествује на часовима.	Катихизација као литургијска делатност- заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Катихета (вероучитељ) би требало

2.	ЗАЈЕДНИЦА КАО ОСНОВ ЖИВОТА	5	Моја породица; моја школа и другари; ми смо део Божје породице, Цркве.	опише значење заједнице; препозна да нас љубав повезује; правилно се осени крсним знаком; зна да је Бог Света Тројица и да крштењем постајемо чланови Цркве.	стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација („знања о вери“), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. Врсте наставе Настава се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава (35 часова) практична настава (1 час) Место реализације наставе Теоријска настава се реализује у учионици; Практична настава се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању; Дидактичко методичка упутства за реализацију наставе Уводне часове требало би осмислити тако да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима,
3.	ЗАЈЕДНИЦА ЉУБАВИ БОГА, ЧОВЕКА И ПРИРОДЕ	6	Послушност; даривање; цео свет на дар; молитва Оче наш.	зна да заједница са Богом почива на слободи; препозна послушност и даривање као израз љубави; зна да је молитва разговор са Богом; усвоји молитву Оче наш.	

4.	НЕИЗМЕРНА ЉУБАВ БОЖЈА – ХРИСТОС СЕ РОДИ	6	Бог долази у свет; Христос се роди; Божић у дому; Свети Сава и школска слава.	препозна основне догађаје Христовог рођења; именује главне личности библијске приче; разуме празник као догађај породице и заједнице; препозна пример љубави Светога Саве	исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквим предзнањима и ставовима из подручја Православног катихизиса, група располаже. Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Имаући у виду захтеве наставног програма и могућности транспоновања наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе – узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. У остваривању савремене наставе наставник је извор знања,
5.	ЦРКВА – ЗАЈЕДНИЦА СА БОГОМ	8	Стварање света; свет као дом; прихватање Божјих дарова; Христова вечера са ученицима; Литургија; пост.	разликује Божје стварање и човеково дело; зна зашто Бога називамо Творцем; уочи повезаност људи и природе; упозна Литургију као сабрање Божје породице; пожели да учествује у Литургији	
6.	ХРИСТОВА ЉУБАВ ПРЕМА ЧОВЕКУ И СВЕТУ	4	Христова љубав; Милостиви Самарјанин; Христос васкрсе; васкршњи обичаји.	препозна да се права љубав показује делима; опише основне догађаје Христовог Васкрсења; препозна прославу Васкрса као догађај породице и заједнице; развија потребу да делима исказује љубав.	
7.	НАША БРИГА О СВЕТУ	6	Човек домаћин у свету; радост служења; љубав према људима и природи; сваки човек је за нас Христос; систематизација.	препозна Христа као узор љубави према човеку и свету; објасни повезаност људи и природе; препозна поступке љубави и служења; развија жељу да брине о природи.	

					креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Евалуацију наставе (процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе) наставник ће остварити на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова;

Оцењивање: Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз:

- усмено испитивање;
- писмено испитивање;
- посматрање понашања ученика.

Назив предмета: Грађанско васпитање

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења грађанског васпитања је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва.

Корелација са другим предметима: Кључни појмови по темама за прва четири разреда конципирани су аналогно предмету свет око нас у коме се ученици у процесу сазнавања полако воде од непосредног окружења (породица, одељење) ка широј друштвеној средини (школа, окружење, држава, свет).

Најјача корелација је са српским језиком и предметом свет око нас где се може користити тематско планирање. Сарадња се може остварити и са предметом дигитални свет јер програм грађанског васпитања за први разред предвиђа и садржај и исход који се односи на комуникацију у дигиталном окружењу.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЉУДСКА ПРАВА Ја и други у одељењу	17	Идентитет Ко сам ја? Наше јаке стране, у чему смо успешни, у чему бисмо волели да напредујемо. Таленти и интересовања која поседујемо. Наше сличности и разлике. Основна осећања (радост, страх, туга, бес) и како се препознају. Потребе и права Разлике између жеља и основних животних потреба. Права детета Кршење и заштита права Препознавање кршења права детета. Коме се обратити у ситуацијама кршења права детета. Одговорност према себи и другима.	– наведе у чему је успешан и у чему жели да напредује; – уочи међусобне разлике и сличности са другим ученицима у одељењу; – се понаша на начин који не угрожава потребе, права и осећања других; – препозна код себе и других основна осећања и правилно их именује; – препозна примере поштовања и кршења права детета у свом окружењу, причама, филмовима; – преиспита своје поступке и прихвати да не мора увек да буде у праву; – тражи помоћ у ситуацијама кршења својих и туђих права; – разликује добру и лошу комуникацију у сопственом искуству, ближем окружењу, књижевним делима, филмовима, дигиталном окружењу;	Програм предмета грађанско васпитање, у првом циклусу основног образовања и васпитања, организован је по моделу спирале што значи да су кључни појмови садржаја у сва четири разреда дати у четири исте области: Људска права, Демократско друштво, Процеси у савременом свету и Грађански активизам. Све четири области су једнако важне, а наставник их, у непосредном раду са ученицима, интегрише јер између њих постоји природна веза. Оне се спирално развијају, односно садржаји се из разреда у разред проширују и продубљују, а исходи се надограђују или се, ако је у питању вештина, даље развијају. Остваривање исхода захтева примену различитих интерактивних облика рада као и одабир и коришћење одговарајућих метода и техника. Наставници су у прилици да бирају: радионице, симулације, играње улога, студије случаја,
2.	ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО Одељење/група као заједница	8	Функционисање заједнице Одељење/група као заједница. Вредности одељења/групе – равноправност, одговорност,		

			солидарност, поштовање и брига за друге, толерантност, праведност, поштење. Уважавање различитости. Правила у одељењу/групи и њихова функција. Одлучивање у одељењу/групи. Одговорност деце и одраслих за функционисање заједнице.	комуницира слушајући саговорника и тражи објашњење онога што не разуме; – слободно износи мишљење, образлаже идеје, даје предлоге и прихвати да други могу имати другачије мишљење; – сарађује и преузима различите улоге у групи/тиму; – договара се и одлучује у доношењу одељењских правила и да се понаша у складу са њима; – својим речима образложи неопходност правила која регулишу живот у заједници; – препозна добре стране свог одељења и оно што би требало променити/побољшати; – учествује у изради плана једноставне акције; – са другим ученицима изводи и документује једноставну акцију; – доприноси промоцији акције; – на једноставан начин вреднује изведену акцију.	дискусије, мини истраживања, једноставне акције као и да сами осмисле неке друге активности. Имајући у виду да ученици првог разреда долазе са искуством из припремног предшколског програма где је доминантно сазнавање кроз игру и овде треба методску окосницу предмета да чине интерактивне радионице, структуриране игровне активности обједињене око главне теме. Радионице треба да започињу причом која је блиска искуству ученика, а садржи неку врсту заплета (моралну дилему или сукоб потреба и/или вредности) као повод за дискусију у пару или у мањој групи, а завршава разменом у целој групи. Циљ је да се пружи могућност сваком ученику да преиспита своје мишљење и деловање због појаве конфликта између његове тачке гледишта и тачке гледишта која је различита од његове. Зато се може рећи да активности на часу треба тако да теку да обезбеде искуствено учење, тј. уобличавање и поимање личних, аутентичних доживљаја и ставова ученика кроз размену у групи, а не преношење готових знања, туђих увида или готових предлога. Нагласак је на процесу откривања и
3.	ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ Комуникација и сарадња	6	Комуникација Слушање/неслушање. Кад разговарамо држимо се теме. Изношење мишљења. Уважавање саговорника. Сарадња Групни рад, договарање и сарадња са вршњацима и одраслима.		
4.	ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ Акција одељења/групе	5	Планирање и извођење једноставне акције у одељењу/групи Кораци у планирању и извођењу акције. Чиме се поносимо и чиме нисмо задовољни у одељењу. Избор теме/проблема/активности којом ћемо се бавити. Одређивање циља и израда плана акције – подела улога, договор о роковима, начину реализације. Извођење и документовање		

			акције – видео, фотографије, текстови и сл. Промоција акције на нивоу школе – приказивање другим одељењима, родитељима и сл., прављење постера или паноа, објављивање прилога у школском листу. Вредновање акције – чиме смо задовољни, шта је могло бити боље		сазнавања о себи и другима кроз размену. Осим тога, важно је да постоји игровни контекст који помаже ученицима да се опусте и ослободе, да пробају различите видове изражавања и симболизације унутрашњих искустава, и да кроз игру истражују разноврсна, дивергентна решења за проблеме са којима се суочавају. С обзиром на узраст ученика добро је у току часа комбиновати различите активности и осмислити такву динамику рада којом се одржава њихова пажња и мотивација за учествовањем. За овај предмет важно је обезбедити такав начин седења ученика који омогућава свим учесницима да виде једни друге, окренути лицем у лице. У овом предмету продукти ученичких активности имају посебан значај. Они могу бити различите врсте као што су постери, аудио-визуелни записи, презентације, прикази резултата истраживања и друго. Могу се користи при интеграцији или рекапитулацији обрађених садржаја, процени напредовања ученика, као и самопроцени наставника колико успешно ради. Продукти се могу користити и ван групе, на пример на изложби у холу школе, у школским

					новинама, сајту школе. За реализацију предмета и остваривање дефинисаних исхода врло је важна улога наставника. Он је модел који својим понашањем доприноси стварању демократске атмосфере која је погодна за размену и аргументовање идеја и мишљења међу ученицима, он је тај који даје повратну информацију и подстиче ученике на разумевање односа у групи. Он подржава ученике када им је тешко да се изразе, помаже им у избору правих речи. Подстицајним питањима може да наведе ученике да сагледају ситуацију из друге перспективе што је озбиљан захтев за ученике првог разреда који су још увек у великој мери фокусирани на сопствене потребе, мисли, осећања. Конструктивна комуникација и демократске процедуре нису само циљ већ и начин да се остваре жељени исходи. Наставник треба да обезбеди да се на часу сваки ученик осећа уважено, прихваћено и добродошло у својој различитости уз обавезу поштовања и уважавања других и другачијих погледа и мишљења.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Оцењивање ученика у Грађанском васпитању је усаглашено са Правилником о оцењивању у основној школи и ученицима блиско јер се описно оцењују из свих предмета, а исказује се као напредовање ученика у остваривању исхода, ангажовање и препорука

Програм допунске наставе за први разред

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – Српски језик

Годишњи фонд часова: 18

Циљ наставног програма:

- -усвајање правилног изговарања гласова,гласовних скупова, речи, реченица;
- -савладавање технике читања и писања на ћириличном писму;
- овладавање основним законитостима српског књижевног језика на којем ће се усмено и писмено правилно изражавати;
- поступно и систематично упознавање граматике и правописа српског језика;
- упознавање, доживљавање и тумачење одабраних књижевних текстова.

Допунска настава из српског ће се базирати на савладавању ћириличног писма у штампаној и писаној верзији, развијању техника читања и подстицању ученика на усмено и писмено изражавање.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ОСНОВЕ ЧИТАЊА И ПИСАЊА – ПРИПРЕМА ЗА ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ	Моторичке вежбе: вежбање покрета руке, шаке и прстију писање различитих црта и линија као основних елемената слова	- основно описмењавање ученика на темељима ортоепских и ортографских стандарда српског језика	смисаоно учење разговор белешке посматрање (усмерено, пригодно, опште) задовољства ученика на часу
2.	ПОЧЕТНО ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ	Упознавање са писаним и штампаним словима Правилан изговор свих	препознати гласове српског језика; -правилно обликовање слова и	посматрање разговори белешке

		гласова Увежбавање графички правилног и естетски ваљаног писања	повезивање у речи	посматрање (усмерено, пригодно, опште) задовољства ученика на часу
3.	УСАВРШАВАЊЕ ЧИТАЊА И ПИСАЊА	После усвајања основне писмености наставља се увежбавање и усавршавање читања и писања Кроз обраду текстова и осталих предметних подручја: граматика, правопис, лектира, језичка култура	- увежбавање читања и писања	- посматрање - разговори - белешке - посматрање (усмерено, пригодно, опште) - задовољства учнеика на часу
4.	КЊИЖЕВНОСТ	Стихови обрађених народних песама и стихови песника за децу Народна прича: „Коза и седам јарића“ и остале приче из буквара и читанке	-увођење и доживљавање и разумевање књижевних текстова -разликовање основне врсте књижевног изражавања, стих и проза	- посматрање - разговори - белешке - посматрање (усмерено, пригодно, опште) - задовољства учнеика на часу
5.	ЈЕЗИК	Реченица, реч, глас и слово - препознавање Изговарање и правилно писање гласова Употреба великог слова, тачке, упитника и узвичника	-препознавање речи, реченице, гласова, слова -правилна употреба великог слова, тачке, упитника и узвичника	- посматрање - разговори - белешке - посматрање (усмерено, пригодно, опште) - задовољства учнеика на часу

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.
*Допунском наставом биће обухваћени ученици који показују потешкоће у савлађивању наставних садржаја предвиђених планом и програмом за први разред.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – МАТЕМАТИКА

Годишњи фонд часова: 18

Циљ наставног програма: Циљ допунске наставе је пружање додатне подршке и помоћи ученицима који заостају у савладавању градива из предмета математика.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ГЕОМЕТРИЈА	Просторне релације. Величина предмета и бића. Геометријска тела: лопта, коцка, квадар, ваљак, пирамида и купа. Геометријске фигуре: круг, правоугаоник, квадрат и троугао. Права, крива и изломљена линија. Затворена и отворена линија. Тачка и линија. Дуж.	Ученик треба да: уочи положај предмета у непосредној околини; упореди предмете и бића по дужини, висини и ширини; разликује предмете по облику; именује предмете облика квадрата, круга, троугла и правоугаоника, као и предмете облика квадра, ваљка, пирамиде и коцке; уочи, именује и нацрта линију, тачку и дуж.	Програм се остварује у учионици углавном индивидуалним обликом рада. Методе: разговора, демонстрације, графичких радова уз коришћење очигледних средстава и помагала, као и објективну реалност.
2.	БРОЈЕВИ	Бројање, писање и читање бројева. Приказивање бројева помоћу тачака на бројевној правој. Упоређивање бројева. Редни бројеви. Сабирање и одузимање бројева до 20 и приказивање на бројевној правој. Сабирање и одузимање бројева до 100 без прелаза преко десетице и приказивање	Ученик треба да: - уочава разне примере скупова; - прочита и запише дати број; уме да упореди бројеве по величини; - сабира и одузима бројеве у првој десетици а затим до 20; сабира и одузима до 100 без прелаза преко десетица; - разликује новчане	Програм се остварује у учионици углавном индивидуалним обликом рада. Методе: разговора, демонстрације, графичких радова уз коришћење очигледних средстава и помагала, као и објективну реалност.

		на бројевној правој. Својства сабирања. Откривање непознатог броја у једнакостима с једном операцијом. Динар, кованице и новчанице до 100 динара.	апоене до 100 динара и упореди њихову вредност.	
3.	МЕРЕЊЕ И МЕРЕ	Мерење дужине нестандардним јединицама мере.	Ученик треба да измери дужину задатом, нестандардном јединицом мере.	Програм се остварује у учионици углавном индивидуалним обликом рада. Методе: разговора, демонстрације, графичких радова уз коришћење очигледних средстава и помагала, као и објективну реалност.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Напредовање ученика се континуирано прати на часовима редовне и допунске наставе помоћу различитог дидактичког материјала (графикони, припремљени задаци), усменог одговарања, рада у групи и у пару.

Програм активности за први разред

Назив: Секција – ЛЕПО ПИСАЊЕ

Годишњи фонд часова: 18

Циљ наставног програма: Секција Лепо писање има за циљ да код ученика првог разреда развије вештину лепог, читљивог и уредног писања, као и љубав према писању.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

		по теми			
1.	ОБЛИЦИ И ЊИХОВИ КВАЛИТЕТИ	7	Упознавање предмета Цело – део Велико – мало Високо – ниско Уско – широко Обло – рогљасто	препознаје и именује основне облике (линија, круг, овал); разликује усправну, косу и таласасту линију; правилно држи оловку; повлачи линије у задатом смеру; уочава разлику између великог и малог облика; труди се да облици буду правилни, уредни и једнаке величине; развија стрпљење и прецизност у раду.	Демонстрација и разговор Учитељ показује на табли различите облике и објашњава њихове особине (дужина, закривљеност, смер). Ученици уочавају разлике и именују облике. Вежбе на већем формату Ученици најпре увежбавају облике у ваздуху (покретом руке), затим на табли или папиру већег формата, како би стекли сигурност у покрету. Рад у свескама Вежбање у свескама са линијама: повлачење правих и косих линија цртање кругова и полукругова повезивање тачака понављање задатих образаца Игровне активности Доцртавање започетих облика Проналажење облика у окружењу Украшавање задатих шаблона Индивидуализација рад ученицима

					којима је потребна додатна подршка дају се једноставнији задаци и више времена за рад, док се напреднијим ученицима задају сложенији обрасци. Праћење и вредновање Праћење се врши кроз посматрање рада ученика, проверу уредности, правилности облика и напредовања у моторичким вештинама. Подстиче се самовредновање и похваљује труд.
2.	ОБЛИЦИ И ЊИХОВИ КВАЛИТЕТИ	6	Лево – десно Горе – лево Високо – ниско Више – ниже Испред – иза – између Усправно – положено – косо	Препознаје и именује горњу, средњу и доњу зону реда у свесци са линијама (видно поље писма). Уочава разлику између слова која се пишу само у средњој зони и оних која прелазе у горњу или доњу зону. Поставља слово у одговарајућу зону у најмање 8 од 10 покушаја (нпр. „а, о, е“ у средњу; „б, д, л“ у горњу; „ј, п, г“ у доњу). Поштује полазну тачку и смер писања за изабрана мала штампана/писана слова у	Демонстрацију и разговор – уочавање и именовање основних облика (права, крива, таласаста линија, круг, полукруг) и њихових особина (дужина, величина, закривљеност, смер). Практичне вежбе – увежбавање облика најпре покретом у ваздуху, затим на већем формату папира и у свесци. Понављање и образац – повлачење линија, повезивање тачака, цртање и допуњавање задатих облика. Игровне активности – доцртавање, украшавање, препознавање облика у окружењу.

				оквиру одговарајуће зоне. Одржава равномерну величину слова унутар зоне и правилан размак између слова и речи у једној реченици. Преноси модел са водилица (линија/тачкица/стрелица) на самостално писање без водилица у кратком низу слова/речи. Самостално коригује најмање једну грешку у распореду слова по зонама након повратне информације.	Индивидуализован приступ – прилагођавање задатака способностима ученика. Праћење и подстицање – континуирано праћење уредности, прецизности и напретка, уз похвалу труда и залагања.
3.	КОНТРАСТ	7	Право – криво Отворено – затворено Пуно – празно Светло – тамно Испупчено – удубљено Једноставно – сложен	Препозна и именује супротности (светло–тамно, велико–мало, дебело–танко). Уочи контраст на примеру слова и линија. Повуче танку и дебелу линију у складу са упутством. Обоји задати облик тако да се јасно види разлика између светлог и тамног. Уредно испише слово користећи јачи и слабији притисак оловке.	Разговор и уочавање – препознавање супротности у окружењу (велико–мало, дебело–танко, светло–тамно, дугачко–кратко). Демонстрацију – приказивање контраста на табли и у радним материјалима. Практичне активности – цртање и бојење облика различите величине, дебљине и интензитета боје. Игровне задатке – спајање супротних појмова, сортирање и

					уочавање разлика. Индивидуализован рад – прилагођавање активности способностима ученика. Праћење и подстицање – вредновање разумевања појма контраста кроз уредност, тачност и активно учешће.
4.	РАЗНЕ ВРСТЕ ЗНАКОВА И СИМБОЛА	10	Словни знаци (штампана слова, писана слова); бројеви Прибор и подлоге за писање Писање меким оловкама, фломастерима, четкама, кредом, воштаним пастелима у одређеном простору (различите линије и формати)	Препозна и именује основне знакове (тачка, зарез, узвичник, упитник). Уочи разлику између слова, бројева и симбола. Правилно и уредно испише основне интерпункцијске знакове. Препозна једноставне симболе из окружења (саобраћајни знак, знак за забрану, срце, звезда). Црта и боји једноставне симболе поштујући задати простор. Повезује знак или симбол са његовим значењем (нпр. знак „СТОП“ – заустављање). Развија прецизност у повлачењу кратких, правих и закривљених	**Разговор и уочавање** – препознавање различитих знакова и симбола у непосредном окружењу (саобраћајни знаци, школски симболи, емотикони, заставе). **Демонстрацију** – приказивање примера знакова и објашњавање њиховог значења. **Практичне активности** – цртање и бојење једноставних симбола, осмишљавање сопственог знака или ознаке. **Игровне задатке** – повезивање знака са значењем, препознавање симбола у сликама и причама. **Повезивање са свакодневним животом** – разговор о значају знакова у безбедности и комуникацији.

				линија.	**Праћење и подстицање** – вредновање разумевања симбола, уредности рада и активног учешћа ученика.
5.	ПИСАЊЕ	6	Писање ћириличних слова према калиграфским правилима Калиграфија Писање и преписивање пером и тушем	Правилно седи и држи оловку приликом писања. Правилно повлачи основне линије (права, коса, таласаста, кружна). Уредно пише штампана и писана слова у складу са узрастом. Пише слова одговарајуће величине и поштује линијски простор у свесци. Повезује слова у једноставне речи. Преписује краће речи и једноставне реченице уз очување уредности. Пише равномерним притиском и одржава правилан размак између слова и речи. Развија навику уредности и прецизности у раду.	Усвајање правилног положаја тела и држања оловке – правилно седење, положај свеске и руке. Демонстрацију и моделовање – показивање правилног писања слова, речи и кратких реченица. Поступно увежбавање – писање елемената слова, затим слова, речи и једноставних реченица. Понављање и утврђивање – преписивање, допуњавање и самостално писање по узору. Развијање уредности и прецизности – вођење рачуна о величини слова, размаку и читљивости. Индивидуализован приступ – прилагођавање темпа и задатака могућностима ученика. Праћење и подстицање – континуирано праћење напретка, похвала труда и развијање позитивног односа према писању.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):Праћење се реализује континуирано током наставног процеса путем:непосредног посматрања ученика,анализе ученичких радова и свезака,усмене повратне информације,индивидуалних вежби,кратких практичних задатака,разговора са ученицима и родитељима.

Назив: Секција – ЛИКОВНА СЕКЦИЈА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Секција за први разред основне школе осмишљава се тако да кроз игру и забаву развија фину моторику, креативност и опажање код седмогодишњака. Деца у овом узрасту тек уче да правилно држе прибор, па активности треба да буду једноставне и успешне за свако дете.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЦРТАЊЕ И ЛИНИЈА	8	- Кишни дан: Цртање линија (праве, криве, цик-цак) плавим фломастерима као капљице кише. - Чаробно дрво: Отискивање шака умаканих у јесење боје (жута, црвена, наранџаста) на папиру. - Моје име: Писање имена великим штампаним словима и украшавање сваког слова различитим шарама.	- Правилно користи основни прибор за рад (маказе са заобљеним врхом, лепак у стику, четкице и ваљке). - Контролише покрет руке при повлачењу различитих врста линија (правих, кривих, отворених, затворених).	Начин остваривања програма ликовне секције у првом разреду заснива се на активном учењу, игри и истраживању материјала. С обзиром на узраст од 7 година, акценат није на строгој академској техници, већ на подстицању слободе изражавања и развоју моторике

2.	СЛИКАРСТВО И БОЈЕ	12	- Мешање магичних боја: Експеримент на папиру – спајање жуте и плаве да се добије зелена. - Зимска ноћ: Сликање белом темперам или кредом на црном или тамноплавом колаж папиру. - Топли-хладни џемпер: Цртање џемпера и бојење једне половине топлим (црвена, жута), а друге хладним бојама (плава, зелена)	- Правилно користи основни прибор за рад (маказе са заобљеним врхом, лепак у стику, четкице и ваљке). - Контролише покрет руке при повлачењу различитих врста линија (правих, кривих, отворених, затворених).	Начин остваривања програма ликовне секције у првом разреду заснива се на активном учењу, игри и истраживању материјала. С обзиром на узраст од 7 година, акценат није на строгој академској техници, већ на подстицању слободе изражавања и развоју моторике
3.	ВАЈАЊЕ И ОБЛИЦИ	10	- Пролећна башта: Прављење цветића и пужића од пластилина или глине. - Моја омиљена животиња: Обликовање једноставних фигура животиња из делова (глава, тело, ноге). - Рељеф од теста: Прављење фигурица од сланог теста које се касније могу бојити.	- Обликује једноставне тродимензионалне форме од меких материјала (пластилин, глина, тесто) користећи технике ваљања и стањивања.	Начин остваривања програма ликовне секције у првом разреду заснива се на активном учењу, игри и истраживању материјала. С обзиром на узраст од 7 година, акценат није на строгој академској техници, већ на подстицању слободе изражавања и развоју моторике
4.	КОЛАЖ И РЕЦИКЛАЖА	6	- Мозаик од папира: Цепкање разнобојног колаж папира прастићима и лепљење	- Примени технику цепкања и лепљења папира унутар задатих оквира (развој фине	Начин остваривања програма ликовне секције у првом разреду заснива се на активном учењу, игри и истраживању материјала. С

			унутар нацртаног облика (нпр. јабука или лептир). - Чудовишта од ролни: Прављење фигурица од ролни тоалет папира, вунице и дугмића. - Акваријум: Лепљење плавог папира као воде и додавање рибица од кутија за јаја.	моторике).	обзиром на узраст од 7 година, акценат није на строгој академској техници, већ на подстицању слободе изражавања и развоју моторике

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):
Праћење и вредновање постигнућа ученика у ликовној секцији за први разред има искључиво формативни карактер. Циљ није оцењивање крајњег уметничког продукта, већ континуирано подржавање дечјег развоја, мотивације, фине моторике и креативности.

- За лакше праћење, учитељ може користити једноставну табелу са три нивоа остварености.

Назив: Секција – Спортска секција

Годишњи фонд часова:36 часова

- **Циљ наставног програма:** Подстицање правилног раста и развоја ученика, развој основних моторичких способности кроз игру, усвајање здравих животних навика и социјализација у школској средини.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА И БЕЗБЕДНОСТ	4	Упознавање ученика са планом рада, кућним редом сале и безбедношћу Постројавање: формирање врсте, колоне и кретање у групи Постројавање: формирање врсте,	Ученик ће бити у стању да: .безбедно користи простор сале и прати упутства о формирању врста и колона.	**Упознавање са правилима:** Ученици се кроз јасна објашњења и демонстрацију упознају са правилима понашања у свлачионици, сали и на отвореним теренима.

			колоне и кретање у групи Елементарне игре за упознавање и социјализацију ("Између две ватре" – прилагођено) Иницијално тестирање: провера основне координације и брзине		**Организација кретања:** Савладавање брзог и дисциплинованог формирања врсте и колоне, као и безбедних размака током вежбања у месту и кретању. **Наменско коришћење реквизита:** Учење правилном узимању, преношењу, коришћењу и одлагању спортских реквизита под надзором наставника како би се спречиле повреде. **Хигијенске навике:** Континуирано развијање навике пресвлачења у спортску опрему пре часа, везивања пертли и прања руку након физичке активности. **Превенција ризика:** Инсистирање на пажњи, праћењу звучних сигнала (пиштаљка) и моменталном прекиду игре на знак наставника ради апсолутне безбедности свих ученика.
2.	ПРИРОДНИ ОБЛИЦИ КРЕТАЊА И КООРДИНАЦИЈА	5	Природни облици кретања: правилно ходање и трчање са променом ритма Пузање и провлачење испод препрека различитих висина Елементарне игре са трчањем и хватањем ("Дан и ноћ", "Трећи вишак") Полигон 1: Комбинација ходања, трчања, пузања и провлачења	...правилно хода, трчи, пузи и провлачи се кроз задате препреке.	Ученици савладавају технике правилног ходања, трчања са променом правца и брзине, као и пузања и провлачења. Посебан акценат ставља се на усклађен рад руку и ногу и орјентацију у простору кроз игре праћења задатих линија на поду.

			Елементарна игра: "Ловци и патке" – развој брзине реаговања		
3.	ОСНОВЕ ГИМНАСТИКЕ И РАВНОТЕЖА	4	Основе гимнастике: Колут напред на косој и равној подлози Вежбе равнотеже: Ходање по шведској клупи са различитим задацима Вежбе на тлу: Јачање трбушне и леђне мускулатуре кроз игру ("Гусеница") Полигон 2: Спајање елемената равнотеже и гимнастичких вежби	...изведе колут напред на низбрдици/равном и одржи равнотежу на шведској клупи.	Активности обухватају учење колута напред на косој и равној подлози, вежбе јачања леђа и стомака на струњачама, као и одржавање равнотеже. Равнотежа се развија ходањем по шведској клупи са додатним задацима (окрети, чучњеви, ношење лакших предмета), уз обавезно асистирање наставника.
4.	ЕЛЕМЕНТАРНЕ ИГРЕ И МАНИПУЛАЦИЈА ПРЕДМЕТИМА	4	Манипулација предметима: Правилно бацање и хватање лоптице обема рукама Вођење лопте руком у месту и у лаганом кретању (основе кошарке) Штафетне игре са преношењем и додавањем лопти у колони	...правилно баци и ухвати лопту обема рукама у месту и кретању.	Кроз динамичне игре прваци уче правилно избацивање, додавање и хватање лопти различитих димензија. Примењују се једноставне игре са лоптом (нпр. у кругу или у паровима) и штафете са преношењем чуњева и обруча, чиме се уједно развија и рана прецизност.
5.	РИТМИЧКЕ ВЕЖБЕ И ПЛЕСНИ ЕЛЕМЕНТИ	2	Ритмичке вежбе: Кретање, пљескање и поскакивање у задатом ритму Елементарне игре са скакањем (вијаче и дечје кореографије)	...усклади своје покрете и скокове са задатим звучним или музичким ритмом.	Ученици вежбају ходање, пљескање и суножне скокове пратећи ритам који задаје наставник (пљеском, добошем или музиком). Уче се лагане плесне структуре, дечје игре уз певање и скакање преко ластиша и вијаче, чиме се унапређује елеганција покрета.
6.	ПОЛИГОНИ СПРЕТНОСТИ И МОТОРИКА	4	Развој експлозивне снаге: Суножни скокови преко ниских препрека	...повеже више различитих кретања у целину и брзо реагује на звучни сигнал.	Наставник поставља полигоне који спајају трчање, колут, провлачење, равнотежу и гађање циља лоптом.

			Брзина и окретност: Трчање око чуњева са променом смера кретања Полигон 3: Сложени полигон спретности са временским ограничењима Елементарна игра: "Између две ватре" са две лопте		Вежбе се изводе умереним интензитетом са фокусом на тачност, а касније се уводи и мерење времена ради развоја брзине реаговања и експлозивности.
7.	ОСНОВНИ ЕЛЕМЕНТИ СПОРТСКИХ ИГАРА	4	Основе фудбала: Шутирање и додавање лопте унутрашњим делом стопала Вођење лопте ногом у правој линији и "цик-цак" између чуњева Елементарне игре: "Додај и седи" и "Краљ стрелаца" Спортска игра: Мини-фудбал (прилагођена правила за прваке)	...води лопту руком и ногом у праволинијском кретању без губљења контроле.	Савладавају се основни елементи кошарке (вођење лопте руком у месту и кретању) и фудбала (вођење лопте ногом „цик-цак” и шутирање унутрашњим делом стопала). Игра се реализује у форми мини-утакмица на скраћеном терену, где је примарни циљ тимска сарадња, а не резултат.
8.	АТЛЕТСКИ ЕЛЕМЕНТИ (ОТВОРЕНИ ТЕРЕН)	4	Излазак на отворени терен: Техника високог старта и трчање на 20м Основе атлетике: Скок у даљ из места и из кратког залета у песак Бацање лакших реквизита у даљ (вортекс или медицинка од 0.5кг) Штафетно трчање на отвореном са предајом штафетне палице	..правилно стартује на знак, преда штафету и изведе скок у даљ из залета.	Ученици савладавају технику високог старта и брзог трчања на кратким дионицама (до 20 метара). Наменски се изводе вежбе за скок у даљ из места и кратког залета у јаму са песком, као и техника правилног бацања лакших реквизита (вортекс или лака медицинка) из места, уз строго поштовање безбедности при избачају.
9.	ТИМСКИ РАД, МИНИ-ТУРНИРИ И ФЕР-ПЛЕЈ	5	Припрема за такмичење: Упознавање са правилима "Мини-олимпијаде" Мини-олимпијада 1. део: Такмичење у полигонима спретности	.поштује правила игре, сарађује са саиграчима и достојанствено прихвати пораз.	Организују се унутаргрупашка такмичења у форми „Мини-олимпијаде” која обухватају екипне полигоне спретности и прилагођене спортске игре. Наставник активно усмерава ученике на поштовање

			Мини-олимпијада 2. део: Такмичење у елементарним играма Развијање фер-плеја: Анализа понашања на такмичењу и навијање		заједничких правила, сарадњу са вршњацима у тиму, правилно навијање, као и на достојанствено прихватање победе и пораза.
10.	ЕВАЛУАЦИЈА РАДА И МЕРЕЊЕ ПОСТИГНУ-ЋА	2	Финално тестирање: Провера моторичких способности и напретка Слободне спортске игре по избору ученика и свечана додела диплома	..покаже напредак у моторичким способностима у односу на почетак године.	Изводи се финално тестирање истих моторичких задатака са почетка године (нпр. брзина реаговања, полигон) како би се утврдио степен напретка сваког првака. Реализација се завршава кроз заједнички разговор о активностима које су деци биле најдраже и кроз свечану доделу похвалница за успешно учешће на секцији.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- Континуирано посматрање: Праћење залагања, активности и понашања на сваком часу.
- Индивидуални напредак: Поређење почетних (септембар) и крајњих (јун) моторичких способности детета кроз једноставне полигоне.
- Редовност и одговорност: Долазак на часове и ношење спортске опреме.
- Моторички напредак: Степен развоја спретности, равнотеже и баратања лоптом.
- **Социјално понашање:** Поштовање правила игре, сарадња у тиму и фер-плеј (прихватање победе и пораза).

2.2. 2. РАЗРЕД

Програм наставе и учења обавезних наставних предмета други разред

Назив предмета: СРПСКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 180

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења Српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	КЊИЖЕВНОСТ	65	**ШКОЛСКА ЛЕКТИРА** **<u>Поезија</u>** Народна песма: *Да вам певам што истина није/Мишја моба* Народна песма: *Мајка Јова у ружи родила/Санак иде низ улицу* Јован Јовановић Змај: *Пролећница/Хвала* Војислав Илић: *Први снег* Бранко Ћопић: *Огласи "Шумских новина"* (одломци), *Болесник на три спрата* Душан Радовић: *Лепо је све што је мало,*	Ученик ће умети да: – разликује књижевне врсте: песму, причу, басну, бајку, драмски текст; – одреди главни догађај, време и место дешавања у прочитаном тексту; – одреди редослед догађаја у тексту; – уочи главне и споредне ликове и разликује њихове позитивне и негативне особине; – разликује стих и строфу; – уочи стихове који се римују; – објасни значење пословице и поуке коју уочава у басни; – наведе једноставне примере поређења из текстова и	* Основни поступци у остваривању програма из књижевности чине читање, тумачење текста и изражајно исказивање напамет наученог текста, ова знања и умњћа имају функционалну улогу у свим наставним областима и у функцији су даљег усавршавања техника читања (гласно, изражајно, тихо или у себи, односно усмерено, истраживачко, продуктивно, аналитичко, информативно читање и сл.); * Текст метода је у функцији савладавања брзог читања у себи с разумевање, доприноси да ученици читају флексибилно, усклађују брзину са циљем читања и карактеристикама текста; * При тумачењу текста ученике подстицати на изношење ставова и судова о књижевном делу на основу чињеница из текста и на тај

			Мама Драган Лукић: *Школа, Равнотежа* Мирослав Антић: *Тајна* Душко Трифуновић: *Два јарца* Григор Витез: *Дохвати ми, тата, мјесец* Александар Сергејевич Пушкин: *Бајка о рибару и рибици* (читање у наставцима) **Проза** Народна прича: *Свети Сава, отац и син/Свети Сава и отац и мати са малим дететом* Народна прича: *Седам прутова* Народна басна: *Бик и зец/Коњ и магарац* Доситеј Обрадовић: *Пас и његова сенка/Коњ и магаре* Десанка Максимовић: *Бајка о лабуду* Гроздана Олујић: *Шаренорепа* Градимир Стојковић: *Деда Милоје* Мирјана Стефановић: *Златне рибице не праве штету* Ђани Родари: *Кад*	свакодневног живота; – чита текст поштујући интонацију реченице/стиха; – изражајно рецитује песму; – изводи драмске текстове; – износи своје мишљење о тексту; – пронађе експлицитно исказане информације у једноставном тексту (линеарном и нелинеарном); – изражајно чита ћирилични текст.	начин се подстиче изражавачки дух и критички став ученика, активна улога ученика у проучавању књижевног дела; * Обрада одговарајућих текстова ученици усвајају књижевне појмове (родољубива песма) као и функционални (узрок, услов, порука, особина и сл.);

			дедица не зна да прича приче Су Ју Ђин: *Свитац тражи пријатеља* Феликс Салтен: *Бамби* (одломак по избору) **Драмски текстови** Александар Поповић: *Два писма* Ана Миловановић: *Слатка математика* Гвидо Тартаља: *Оцене* Тоде Николетић: *Шума живот значи* **Популарни и информативни текстови** Избор из илустрованих енциклопедија и часописа за децу о значајним личностима српског језика, књижевности и културе (Доситеј Обрадовић (баснописац), Никола Тесла (приче из детињства), знаменита завичајна личност и др.) **ДОМАЋА ЛЕКТИРА** 1. Избор из кратких народних умотворина (загонетке, пословице, брзалице, питалице, разбрајалице)		

			2. Ханс Кристијан Андерсен: *Принцеза на зрну грашка, Царево ново одело, Девојчица са шибицама* 3. Десанка Максимовић: *Ако је веровати мојој баки*, *Прстен на морском дну*, *Бајка о трешњи*, *Сликарка зима*, *Како су пужу украли кућу*, *Три патуљка*, *Чика-Мраз*, *Божић-батини цртежи*, *Траве говоре бакиним гласом*, *Орашчићи-палчићи*, *Кћи вилиног коњица* (три бајке по избору ученика) 4. Љубивоје Ршумовић, избор из збирке песама *Ма шта ми рече* (*Једног дана*, *Др*, *Десет љутих гусара*, *Ишли смо у Африку*, *Ако желиш мишице, Уторак вече ма шта ми рече*, *Има један, Телефонијада, Дете, Вуче вуче бубо лења, Вук и овца*) 5. Драгомир Ђорђевић, избор песама (*Кад сам*		

			био мали, *Бабе су нам сјајне*, *Рецепт за деду*, *Све су мајке*, *Ја сам био срећно дете*, *Једном давно ко зна када*, *Првоаприлска песма*, *Ми имамо машту*, *Тајанствена песма*, *Бити пекар то је сјајно*, *Успон једног лава*, *Стонога*, *Вештице су само трик*) 6. Избор из кратких прича за децу: Бранко Стевановић, *Прича из ормана*, Весна Видојевић Гајевић, *Бркљача*, Дејан Алексић, *Једном је један дечко зевнуо*. **Књижевни појмови:** - стих, строфа, рима; - народна успаванка; - басна; - бајка; - тема, место и време збивања, редослед догађаја; - главни и споредни лик (изглед, основне особине и поступци); - лица у драмском тексту за децу.		

2.	ЈЕЗИК (ГРАМАТИКА, ПРАВОПИС И ОРТОЕПИЈА)	56	- Глас и слог; самогласници и сугласници. - Врсте речи: именице (властите и заједничке); род и број именица; глаголи; глаголска времена: прошло, садашње, будуће време; потврдни и одрични глаголски облици; придеви (описни); бројеви (основни и редни). - Реченице: обавештајне, упитне, заповедне и узвичне. Потврдне и одричне реченице. - Велико слово: писање назива држава, градова и села (једночланих и вишечланих) и једночланих географских назива. - Спојено и одвојено писање речи: писање речце ли и речце не уз глаголе. - Интерпункција: тачка (на крају	Ученик ће умети да: – разликује глас и слог и препозна самогласнике и сугласнике; – разликује врсте речи у типичним случајевима; – одређује основне граматичке категорије именица и глагола;– разликује реченице по облику и значењу; – поштује и примењује основна правописна правила;	-У настави граматике примењиваће се следећи поступци: -подсицање свесне активности и мисаоног осамостаљивања ученика; -заснивање тежишта наставе на битним својствима и стилским функцијама језичких појава; -уважавање ситуационе условљености језичких појава; -повезивање наставе језика са доживљавањем уметничког текста; -откривање стилске функције, односно изражајности језичких појава; -коришћење уметничких доживљаја као подстицај за учење матерњег језика; -систематска и осмишљена вежбања з говору и пасању; -ефикасно превазилажење нивоа препознавања језичких појава; -неговање примењеног знања и умења; -континуирано повезивање знања о језику са непосредном говорном праксом; -остваривање континуитета у систему правописних, стилских вежбања; -побуђивање ученикових језичког израза животним ситуацијама; -указивање на граматичку сачињеност стилских изражајних средстава; -коришћење прикладних илустрација;

			реченице и иза редног броја); две тачке и запета у набрајању; писање датума арапским и римским цифрама. - Писање скраћеница: (мерне јединице и опште скраћенице ОШ, бр.,итд., стр. и нпр.).		
3.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	59	Друго писмо (латиница): штампана и писана слова. Разумевање прочитаног кроз одговоре на питања. План за препричавање кратких текстова (лирских, епских, драмских) састављен од уопштених питања. План описивања на основу непосредног посматрања. Правописне вежбе: преписивање, диктат и самостално писање. Језичке вежбе: загонетке, ребуси, укрштене речи, осмосмерке, асоцијације,	Ученик ће умети да: – влада основном техником читања и писања латиничког текста; – пронађе експлицитно исказане информације у једноставном тексту (линеарном и нелинеарном); – користи различите облике усменог и писменог изражавања: препричавање, причање, описивање; – правилно састави дужу и потпуну реченицу и споји више реченица у крађу целину; – учествује у разговору и пажљиво слуша саговорника; – разликује основне делове текста (наслов, пасус, име аутора, садржај); – изражајно чита ћирилички	Изражајно казивање је у функцији развоја говорне културе ученика користе се вежбе изражајног казивања „очи у очи“ и логичко усвајање текста, никако механичко; * Основни поступак при реализацији области језичке културе чине разне језичке игра, вежбе, описивања писмених радова, аутодиктат, препричавање и причање.

			састављање реченица, проширивање задатих реченица. Лексичко-семантичке вежбе: допуњавање реченица, опис бића и предмета. Сценско приказивање драмског/драматизованог текста.	текст.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- Претходно испитивање сваког детета (иницијални тест).
- Процењују се вештине изражавања и саопштавања, разумевање,примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова; уметничко изражавање; вештине, руковање прибором, алатом и технологијама и извођење радних задатака.
- Поступак оцењивања: формативно оцењивање (свакодневно бележење активности и постигнућа ученика на часу у свеску ученика и евиденције наставника), усмено одговарање, редовност доношења домаћег задатка, прегледање свезака, писане провере, ученици дају самопроцену оцене, групни рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика), рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика), вођење евиденције од стране наставника о учешћу на конкурсима и пружању помоћи другим ученицима у току рада
- Ангажовање ученика у настави : одговоран однос према раду, постављеним задацима, исказано интересовање и мотивацију за учење и напредовање као и активно учествовање у настави, сарадњу са другима.

Назив предмета: ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 72

Циљ наставног програма: Циљ наставног програма: Развијање комуникативних вештина на енглеском језику, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и оспособљавање ученика за једноставну усмену комуникацију. Развијање сазнајних, интелектуалних, моралних и естетских способности ученика и оспособљавање за даље учење страног језика.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	WELCOME KIDS	6	Main vocabulary: Greetings, colours, numbers, school things, food and drink, animals, family, rooms, toys. Поздрављање и представљање. Боје, бројеви 1-10, школски прибор и предмети из учионице, хрна и пиће, животиње, породица, просторије у кући, играчке. Изражавање допадања и недопадања. Понављање градива из првог разреда. Classrom objects: clock, board, lamp, window, door, chair, cupboard, carpet, desk, bin. Prepositions: on, under, in, behind, in front of Предмети у учионици; предлози за изражавање просторних односа /(in, on, under, behind, in front of); боје,	Ученици разумеју једноставне поздраве и реагују на њих; поздраве и отпоздраве користећи једноставна језичка средства; питају и кажу како се зову. Разумеју и именују боје, бројеве до 10 и познате појмове из окружења; разумеју и употребљавају једноставне исказе о допадању и недопадању; учествују у краткој комуникацији користећи познате речи и изразе.	Прописани садржаји биће реализивани предвиђеним бројем часова уз примену адекватних наставних метода. У наставном процесу се полази од несистематизованих искуствених знања ученика и иде се ка општим, систематизованим знањима. Основна интенција није само усвајање садржаја, већ и стављање ученика у одговарајућу активну позицију у процесу стицања знања. Конкретни начини остваривања програма укључују следеће: непосредан рад са ученицима, онлајн рад путем изабране платформе за учење постављањем материјала и одржавањем наставе онлајн. Употреба уџбеника, радне свеске, дигиталног уџбеника, додатног материјала који је препоручен од стране издавача, додатног материјала који је у складу са наставним садржајем, као и упућивање ученика на онлајн изворе материјала који су у складу са наставним садржајем.

			описивање положаја предмета I'm (happy) Are you (happy)? Yes, I am. No, I'm not. (Интер)културни садржаји: Поштовање основних норми учтивости; дечје песме одговарајућег садржаја.		
2.	WOLF AND THE SEVEN KIDS Описивање окружења; изражавање упутстава и налога	8	Classrom objects: clock, board, lamp, window, door, chair, cupboard, carpet, desk, bin. Prepositions: on, under, in, behind, in front of Предмети у учионици; предлози за изражавање просторних односа /(in, on, under, behind, in front of); боје, описивање положаја предмета I'm (happy) Are you (happy)? Yes, I am. No, I'm not. (Интер)културни садржаји: Поштовање основних норми учтивости; дечје песме одговарајућег садржаја.	Ученици препознају и именују предмете из учионице; разумеју једноставан опис места; разумеју једноставна упутства и налоге и реагују на њих; формулишу једноставна упутства и налоге; разумеју изразе за тражење и нуђење помоћи и упућују захвалнос; повезују садржаје других наставних предмета са енглеским језиком; поштују правила учтиве комуникације	

3.	THE WIZZARD OF OZ Описивање окружења; изражавање упутстава и налога	8	Feelings: disgusted, sad, scared angry, surprised, happy Осећања и расположења; физичка стања; описивање емоција; питања и одговори о расположењу Physical emotions: hungry, thirsty, hot, cold	Ученици препознају и именују различита осећања и физичка стања; говоре о свом расположењу користећи једноставна језичка средства; постављају и одговарају на питања о осећањима; развијају свест о својим и туђим емоцијама	
4.	Life skills-MAGIC WORDS	8	Изрази учтивости (please, thank you, sorry); поздрављање и опраштање; правила културне комуникације (Интер)културни садржаји: Дечје песме и приче одговарајућег садржаја.	Ученици разумеју и користе основне изразе учтивости; захваљују се, извињавају и поздрављају у примереним ситуацијама; развијају позитиван однос према правилима комуникације и сарадње.	
5.	ALADIN AND THE MAGIC LAMP	8	Делови тела; опис физичког изгледа; придеви за описивање; употреба have got I've got a dog. Have you got a pet? He/She's got two brothers. Who's got a /an...? Here's your pen. Have got за изражавање припадања/поседовања	Ученици препознају и именују делове тела; описују изглед особа користећи једноставне речи и изразе; постављају и одговарају на питања о физичким особинама; користе конструкцију have got у једноставним исказима. поштују правила учтиве комуникације.	

6.	THE UGLY DUCKLING	8	Животиње; глаголи кретања и радње; изражавање способности помоћу глагола can.	Ученици препознају и именују животиње; описују радње и способности људи и животиња; постављају и одговарају на питања о способностима; користе модални глагол can у једноставној комуникацији.	
7.	LIFE SKILLS-FEELINGS	6	Осећања и емоције; препознавање и именовање расположења.	Ученици препознају и именују основна осећања; описују своје емоције једноставним речима и изразима; развијају социјалне вештине и емпатију у комуникацији са другима.	
8.	ALICE'S CRAZY PARTY	8	Храна и пиће; укуси и особине хране; изражавање допадања и недопадања; конструкције I like / I don't like / I love.	Ученици препознају и именују различите врсте хране и пића; изражавају своје преференције користећи једноставне исказе; постављају и одговарају на питања о омиљеној храни; развијају свест о здравој исхрани	
9.	JACK AND THE BEANSTALK	8	Бројеви од 11 до 20; изражавање количине; питања са How many; утврђивање претходно обрађених садржаја..	Ученици препознају, именују и користе бројеве од 11 до 20; постављају и одговарају на питања о количини; користе бројеве у свакодневним ситуацијама; повезују садржаје енглеског језика са математиком	

10.	Festivals Halloween Christmas and New Year Easter Честитање	6	Halloween; Christmas and New Year; Easter; честитање празника и пригодни изрази	Ученици разумеју и упућују једноставне честитке; препознају најзначајније празнике . у земљама енглеског говорног подручја; уочавају сличности и разлике у обележавању празника код нас и у другим културама; развијају интеркултурну свест и толеранцију.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Вредновање постигнућа ученика остварује се континуирано током наставног процеса кроз формативно и сумативно праћење, у складу са важећим Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Напредовање ученика прати се кроз различите облике активности, усмено изражавање, разумевање слушаног садржаја, учешће у комуникацијским активностима, израду задатака и показано ангажовање на часу. Подаци о постигнућима ученика редовно се евидентирају у прописаној педагошкој документацији. Ученицима се благовремено пружа повратна информација о успешности рада, уз указивање на области које је потребно додатно развијати, као и на остварене резултате и напредак. Посебна пажња посвећује се подстицању мотивације, развоју самопоуздања и неговању позитивног односа према учењу енглеског језика.

Назив предмета: МАТЕМАТИКА

Годишњи фонд часова: 180

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	БРОЈЕВИ	147	(сабирање, одузимање, множење, дељење, једначине, део целине, римске цифре) Први део -Сабирање и одузимање са преласком, -Замена места и здруживање сабирака, -Веза сабирања и одузимања, -Једначине са једном операцијом (сабирање или одузимање), -Римске цифре I, V, X, L, C представљање Други део -Множење и дељење (таблично), -Нула и јединица као чиниоци; нула као дељеник. -Замена места и здруживање чинилаца,	1.одреди десетице најближе датом броју, 2.усмено сабира и одузима бројеве до100, 3. користи појмове чинилац, производ, дељеник, делилац, количник, садржалац, 4. примени замену места и здруживање сабирака и чинилаца ради лакшег рачунања, 5. усмено множи и дели у оквиру прве стотине, 6.израчуна вредност бројевног израза са највише две операције, 7. реши текстуални задатак постављањем израза са највише две рачунске операције и провери тачност решења, 8. одреди непознати број у једначини са једном аритметичком операцијом, 9.одреди делове дате величине, 10. изрази одређену суму новца преко различитих апоена,	Програм наставе и учења математике у другом разреду остварује се кроз повезивање математичких садржаја са свакодневним искуством ученика, уз активно учешће ученика у процесу учења. Настава је усмерена на развој логичког мишљења, способности решавања проблема, математичког изражавања и примене знања у практичним ситуацијама. У остваривању програма примењују се следећи начини и поступци рада: - разговор, објашњавање и демонстрација - рад на конкретним примерима и очигледним средствима - поступност од конкретног ка апстрактном мишљењу - индивидуални, фронтални, групни и рад у пару - проблемска настава и истраживачки задаци - игра, математичке радионице и практичне активности - коришћење наставних листића, дидактичког материјала, илустрација и дигиталних садржаја - повезивање математичких садржаја са садржајима других наставних предмета из свакодневног живота

			Трећи део Редослед рачунских операција, -Множење и дељење збира и разлике бројем, -Веза множења и дељења. -Једначине са једном операцијом (множење или дељење), -Бројевни изрази, -Формирање израза на основу реалистичних ситуација, -Разломци облика , $1 \leq n \leq 10$, визуелно и симболичко представљање	11.прочита број записан римским цифрама и напише дати број римским цифрама, 12.прикаже мањи број података у таблици и стубичастим дијаграмом, 13. уочи правило и одреди следећи члан зочетог низа	ученика Посебна пажња посвећује се развоју: способности усменог и писменог рачунања правилног коришћења математичког језика и симбола, прецизности, уредности и упорности у раду, самосталности и сарадње међу ученицима Настава се организује тако да ученици кроз активности посматрају, уочавају, упоређују, класификују, мере, рачунају и закључују. Нови садржаји уводе се постепено, уз ослањање на претходно стечена знања и искуства ученика. У раду се користе примери из непосредног окружења ученика ради лакшег разумевања математичких појмова.

2.	ГЕОМЕТРИЈА	24	(дуж, полуправа, права, правоугаоник, квадрат, дужина, обим) Први део -Дуж, права и полуправа, -Тачка и права, -Отворена и затворена изломљена линија -Графичко надовезивање дужи. -Дужина изломљене линије. -Обим геометријских фигура без употребе формула Други део -Цртање правоугаоника, квадрата и троугла на квадратној мрежи, на тачкастој мрежи, -Симетричне фигуре, -Подударност фигура (интуитивно)	14.разликује дуж, полуправу и праву, 15.одреди дужину изломљене линије (графички и рачунски), 16.одреди обим геометријске фигуре, 17.нацрта правоугаоник, квадрат и троугао на квадратној мрежи и тачкастој мрежи, 18. уочи подударне фигуре на датом цртежу, 19.уочи симетричне фигуре, 20.допуни дати цртеж тако да добијена фигура буде симетрична у односу на дату праву	У области Геометрија, програм се остварује различитим наставним методама и облицима рада који су прилагођени узрасту ученика. Начини остваривања програма: - полази се од непосредног окружења ученика и препознавања геометријских облика у свакодневном животу - ученици посматрају, уочавају, описују и упоређују геометријске фигуре и тела - користе се конкретни материјали (штапићи, геометријска тела, модели, папир, картон, танграм и сл. - подстиче се практичан рад: цртање, мерење, сечење, састављање и растављање облика - примењују се дидактичке игре, истраживачки задаци и проблемске ситуације - геометријски садржаји се повезују са другим областима математике и са свакодневним искуствима ученика - користе се различита наставна средства, укључујући дигиталне алате када су доступни - настава се организује кроз индивидуални рад, рад у пару и групни рад
3.	МЕРЕЊЕ И МЕРЕ	9	(мерење дужине и времена) -Мерење дужине стандардним мерним	21. изрази дужину у различитим јединицама за мерење дужине, 22. измери дужину дужи и	Програм се остварује кроз практичне активности у којима ученици мере, процењују, упоређују и примењују мерне јединице у свакодневним ситуацијама.

			јединицама (m, dm, cm). -Мерење времена (дан, месец, година, час, минут)	нацрта дуж дате дужине, 23. чита и запише време са часовника, 24. користи јединице за време у једноставним ситуацијама	При реализацији садржаја потребно је: - полазити од искустава ученика и ситуација из свакодневног живота - омогућити ученицима да свакодневно мере различите величине користећи одговарајуће мерне инструменте - развијати способност процењивања пре самог мерења - подстицати поређење резултата мерења и извођење закључака - користити конкретне предмете, моделе, илустрације и дидактички материјал - организовати индивидуални, групни рад и рад у пару - повезивати садржаје са другим наставним предметима и животним ситуацијама

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- Претходно испитивање сваког детета (иницијални тест).
- Праћење напредовања ученика остварује се континуирано кроз усмено испитивање, проверу практичних активности, решавање задатака, самосталне и групне радове, као и кроз подстицање ученика на самопроцену и вршњачко вредновање.
- Вредновање постигнућа ученика се остварује кроз активност и залагање на часу, тестови и контролни задаци, продукти рада на часовима.
- Формативно и сумативно вредновање.
- Вредновање процеса учења .
- Самовредновање наставника.
- Извештаји (квартални, полугодишњи и годишњи о успешности и остварености плана и програма, о напредовању ученика.
- Писане припреме за реализацију часа.
- Индивидуални разговори са ученицима, родитељима, родитељски састанци, састанци Одељенских већа, сарадња и консултације са П П службом и директором, посете часовима од стране истих (листа праћења и мишљење).
- Стручно усавршавање и напредовање (семинари).

Назив предмета: СВЕТ ОКО НАС

Годишњи фонд часова72

Циљ наставе и учења Света око нас јесте упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ДРУГИ И ЈА	7	Групе људи: родбина, (ван)школска заједница, становници насеља. Права и обавезе чланова група. Однос потреба и жеља. Правила понашања појединаца и група. Породични, школски и празници насеља.	идентификује групе људи којима припада и своју улогу у њима; – оствари права и изврши обавезе у односу на правила понашања у групама којима припада; – се понаша тако да уважава различитости других људи; – прихвати последице када прекрши правила понашања групе; – сарађује са другима у групи на заједничким активностима; – разликује потребе од жеља	У наставном процесу пролази се од нетематизованих искуствених сазнања детета и иде се ка општим, научно заснованим, систематизованим знањима из области природе, друштва и културе. Основна интенција наставе предмета Свет око нас није само на усвајање програмских садржаја већ на подстицању развојних потенцијала детета, практичне вештине, ставова, вредности. Васпитна комбинација образовања реализује се и спроводи преко одабраних садржаја и активности, који превазилазе оквире предмета и разреда, залазе у све области које се обрађују у оквиру првог циклуса образовања и надаље, а односе се на

				на једноставним примерима из сопственог живота;	стицање умења, навика, вештина, ставова из области: екологија, демократичност, здравље, технологија. Усвајањем садржаја програма, омогућује надограђивање знања, умења, вештина, ставова, изградња појмова из области природе и друштва, коришћење различитих извора знања, функционална писменост као основа за даље учење. Коришћење садржаја унутар предмета, ако и оне на нивоу разреда (предметом, разредом, међупредметом, међуразредом, све наставне и ваннаставне облике рада, активности у школи и изван ње). У процесу учења омогућити ученицима избор различитих извора знања
2.	КУЛТУРА ЖИВЉЕЊА	11	Симболи Републике Србије: грб, застава и химна. Типови насеља: село, град. Здрав начин живота: хигијена тела, разноврсна исхрана, број оброка, боравак у природи и физичка активност. Врсте саобраћаја (копнени, водни и ваздушни и одговарајућа превозна средства). Безбедно понашање у саобраћају у насељу	– препозна грб, заставу и химну Републике Србије и примерено се понаша према симболима; – одреди тип насеља на основу његових карактеристика; – повеже личну хигијену, боравак у природи, физичку активност и разноврсну исхрану са очувањем здравља; – одржава личну хигијену – руку, зуба и чулних органа; – примени правила културног и безбедног понашања у саобраћају и превозним средствима у	У наставном процесу пролази се од нестематизованих искуствених сазнања детета и иде се ка општим, научно заснованим, систематизованим знањима из области природе, друштва и културе. Основна интенција наставе предмета Свет око нас није само на усвајање програмских садржаја већ на подстицању развојних потенцијала детета, практичне вештине, ставова, вредности. Васпитна комбинација образовања реализује се и спроводи преко одабраних садржаја и активности, који превазилазе оквире предмета и разреда, залазе у све области које се обрађују у оквиру првог циклуса образовања и надаље, а односе се на стицање умења, навика, вештина, ставова из области: екологија, демократичност,

			(кретање улицом и путем без тротоара, прелажење улице и пута без пешачког прелаза. Правила понашања у превозним средствима (аутомобил и јавни превоз). Временске непогоде (олуја, град, мећава) и безбедно понашање у затвореном и на отвореном простору.	насељу са околином; -безбедно поступа пре и током временских непогода;	здравље, технологија. Усвајањем садржаја програма, омогућује надограђивање знања, умења, вештина, ставова, изградња појмова из области природе и друштва, коришћење различитих извора знања, функционална писменост као основа за даље учење. Коришћење садржаја унутар предмета, ако и оне на нивоу разреда (предметом, разредом, међупредметом, међуразредом, све наставне и ваннаставне облике рада, активности у школи и изван ње). У процесу учења омогућити ученицима избор различитих извора знања
3.	ЧОВЕК СТВАРА	4	Материјали (дрво, камен, метал, стакло, гума, пластика, папир, тканина, глина/пластелин) и производи људског рада. Еластичност материјала. Својства материјала одређују њихову употребу. Нова намена предмета направљених од различитих материјала. Занимања људи у граду и селу.	- - Истезањем, савијањем и сабијањем одреди својства материјала; - – одабере материјале који својим својствима највише одговарају употреби предмета; - – пронађе нову намену коришћеним предметима; Именује занимања људи у свом насељу са околином	У наставном процесу пролази се од нетитематизованих искуствених сазнања детета и иде се ка општим, научно заснованим, систематизованим знањима из области природе, друштва и културе. Основна интенција наставе предмета Свет око нас није само на усвајање програмских садржаја већ на подстицању развојних потенцијала детета, практичне вештине, ставова, вредности. Васпитна комбинација образовања реализује се и спроводи преко одабраних садржаја и активности, који превазилазе оквире предмета и разреда, залазе у све области које се обрађују у оквиру првог циклуса образовања и надаље, а односе се на стицање умења, навика, вештина, ставова из области: екологија, демократичност, здравље, технологија.

					Усвајањем садржаја програма, омогућује надограђивање знања, умења, вештина, ставова, изградња појмова из области природе и друштва, коришћење различитих извора знања, функционална писменост као основа за даље учење. Коришћење садржаја унутар предмета, ако и оне на нивоу разреда (предметом, разредом, међупредметом, међуразредом, све наставне и ваннаставне облике рада, активности у школи и изван ње). У процесу учења омогућити ученицима избор различитих извора знања
4.	КРЕТАЊЕ И ОРИЈЕНТА-ЦИЈА У ПРОСТОРУ И ВРЕМЕНУ	6	Различити облици кретања тела (хода, скаче, трчи, пада, лети, плива, котрља се, клизи). Утицај облика тела, подлоге и средине на кретање по равној подлози и пређено растојање тела. Сналажење у насељу помоћу адресе (улица, кућни број) и карактеристичних објеката. Сналажење у времену у односу на временске одреднице: минут, сат, дан, седмица, месец, година, датум,	- Препозна кретања у окружењу; - Одабере начин кретања тела узимајући у обзир овлик тела, врсту подлоге и средину у којој се тело креће; - измери растојање које тело пређе током свог кретања; - Пронађе тражени објекат помоћу адресе/ карактеристичних објеката; - Одреди време помоћу часовника и календара користећи временске - одреднице: сат, дан, седмица, месец, година; - Забележи и - прочита податке - из личног	У наставном процесу пролази се од нестематизованих искуствених сазнања детета и иде се ка општим, научно заснованим, систематизованим знањима из области природе, друштва и културе. Основна интенција наставе предмета Свет око нас није само на усвајање програмских садржаја већ на подстицању развојних потенцијала детета, практичне вештине, ставова, вредности. Васпитна комбинација образовања реализује се и спроводи преко одабраних садржаја и активности, који превазилазе оквире предмета и разреда, залазе у све области које се обрађују у оквиру првог циклуса образовања и надаље, а односе се на стицање умења, навика, вештина, ставова из области: екологија, демократичност, здравље, технологија. Усвајањем садржаја програма, омогућује надограђивање знања, умења, вештина,

			годишња доба. Средства за мерење времена: часовник, календар, лента времена	- живота помоћу - ленте времена	ставова, изградња појмова из области природе и друштва, коришћење различитих извора знања, функционална писменост као основа за даље учење. Коришћење садржаја унутар предмета, ако и оне на нивоу разреда (предметом, разредом, међупредметом, међуразредом, све наставне и ваннаставне облике рада, активности у школи и изван ње). У процесу учења омогућити ученицима избор различитих извора знања
5.	РАЗНОВРСНОСТ ПРИРОДЕ	20	Рељеф и облици рељефа: узвишења, (брдо, планина) удубљења (долине, котлине) и равнице. Рељеф у насељу и околини. Облици појављивања воде: површинске воде (текуће, стајаће) и њихови делови (извор, ток, корито, обала). Површинске воде у насељу и околини. Заједничке особине живих бића (дисање, исхрана, раст, остављање потомства). Функције (улога) делова тела живих бића.	- Разликује облике рељефа у свом насељу и околини; - Разликује облике и делове површинских вода у свом насељу и околини; - Идентификује заједничке особине живих бића на примерима из окружења; - Повеже делове тела живих бића са њиховом улогом/ улогама; - Разврста биљке из окружења на основу изгледа листа и стабла; - Разврста животиње из окружења на основу начина живота и начина исхране; - Наведе примере који показују значај биљака и животиња за човека;	У наставном процесу пролази се од нестематизованих искуствених сазнања детета и иде се ка општим, научно заснованим, систематизованим знањима из области природе, друштва и културе. Основна интенција наставе предмета Свет око нас није само на усвајање програмских садржаја већ на подстицању развојних потенцијала детета, практичне вештине, ставова, вредности. Васпитна комбинација образовања реализује се и спроводи преко одабраних садржаја и активности, који превазилазе оквире предмета и разреда, залазе у све области које се обрађују у оквиру првог циклуса образовања и надаље, а односе се на стицање умења, навика, вештина, ставова из области: екологија, демократичност, здравље, технологија. Усвајањем садржаја програма, омогућује надограђивање знања, умења, вештина, ставова, изградња појмова из области

			Разноврсност биљака у окружењу (зељасте и дрвенасте; лишћарске и четинарске). Разноврсност животиња у околини (домаће и дивље; биљоједи, месоједи и сваштоједи). Значај биљака и животиња за човека. Улога човека у очувању природе (штедња производа који се користе у свакодневном животу, разврставање отпада на предвиђена места, брига о биљкама и животињама). Сунчева светлост и топлота, вода, ваздух и земљиште – неопходни услови за живот. Промене у природи и активности људи у зависности од годишњих доба.	- Штедљиво троши производе које користи у свакодневним ситуацијама; - Разврста отпад на предвиђена места; - Негује и својим понашањем не угрожава биљке и животиње у окружењу; - Препозна примере повезаности живих бића са условима за живот; - Повеже промене у природи и активности људи са годишњим добима; - Изведе једноставне огледе пратећи упутства; - Повеже резултате рада са уложеним трудом;	природе и друштва, коришћење различитих извора знања, функционална писменост као основа за даље учење. Коришћење садржаја унутар предмета, ако и оне на нивоу разреда (предметом, разредом, међупредметом, међуразредом, све наставне и ваннаставне облике рада, активности у школи и изван ње). У процесу учења омогућити ученицима избор различитих извора знања

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: илустрација, шема, графикона. Користити методе/технике и облике рада, које активирају ученике и у којима су самосталнији у раду Обезбеђивање корелације са сродним предметима. Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације.

Разговарањем, дискусијом, дебатом, цртањем, играњем, слушањем, посматрањем, размишљањем, описивањем, упоређивањем, самосталним истраживањем, анализирањем, решавањем проблемских ситуација. Упознавањем амбијента (средине) у коме живимо. Коришћењем различитих чула, непосредно (механичко) деловање на материјале, бележење уоченог, извођењем огледа, именовањем занимања људи у непосредном окружењу, одређивањем времена помоћу средстава за мерење времена, читањем ленте времена.

Облици рада: фронтални, индивидуални, групни, рад у паровима. Место извођења наставе: учионица, природно окружење.

Степен остварености циљева, исхода и прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа у току савладавања програма предмета.

Процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова; вештине, руковање прибором, алатом и технологијама и извођење радних задатака. Претходно наведене ставке се процењују уз помоћ различитих метода и техника: разговор, цртеж, описивање, повезивање, дискусија, закључивање, кроз праћење међусобног однос ученика, решавањем проблемских задатака, тест процена активности ученика у раду у групи, процена активности ученика учествовањем у огледима, сврставање у групе и категорије по различитим карактеристикама, домаћи задаци

Назив предмета: ЛИКОВНА КУЛТУРА

Годишњи фонд часова:72

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ОБЛИЦИ	32	Облици (светлост као услов за опажање облика; визуелне карактеристике природних и вештачких облика; дизајн	– користи материјал и прибор на безбедан и одговоран начин; – изрази, одабраним материјалом и техникама своје емоције, машту, сећања	Наставник прво показује ученицима како да истражују, а затим их подстиче да то раде самостално. Облици Облици се истражују посматрањем предмета из свих углова и/или са свих страна.

			предмета за свакодневну употребу). Супротности (обојено и безбојно, једноставно и сложено, испупчено и удубљено, ближе и даље...). Облик и целина (истакнути део целине; везивање и спајање облика).	и замисли; – користи једноставне информације и одабрана ликовна дела као подстицај за стваралачки рад; изражава, светлим или тамним бојама, свој доживљај уметничког дела; – идентификује истакнути део целине и визуелне супротности у свом окружењу; – преобликује, самостално или у сарадњи са другима, материјале и предмете за рециклажу	Наставник пита ученике по чему препознају облик, на пример, флаше. Затим, тражи да поставе флашу у одговарајући положај тако да се види само дно. Ученици разговарају о томе да ли би препознали предмет да су видели само дно. Истраживање се током године наставља тако што ученици окрећу предмете за свакодневну употребу или облике из природе све док не пронађу положај када предмет/облик више не може да се препозна. Исто може да се ради са текстуром. Када се увелича фотографија текстуре, да ли се препознаје облик? На пример, када се посматрају увеличане шаре на крилима лептира или годови на пању? Наставник може да организује игру трагања за познатим облицима. Ученици посматрају мрље на поду, шаре на тлу, испупчења и удубљења на зидовима... и у њима траже познате облике. Ако у најближем окружењу има облутака, могу да цртају и сликају на њима лица или шаре... Могу да истражују облик и боју бачене сенке. Наставник може да покаже ученицима фотографије неколико дизајнираних предмета исте намене. На пример, торбе уметника Теда Нотена (Ted Noten), Мери Френсис (Mary Frances) или Катлин Дастин (Kathleen Dustin). Ученици треба да уоче како је уметник дошао до такве идеје, где је пронашао подстицај за стварање... Ове активности подстичу ученике да размишљају о облицима, да пажљивије посматрају и да самостално проналазе мотивацију за ликовни рад.

					Симетрија се учи искуствено. Ученици могу да савијају једноставне оригами фигуре. Почиње се од најједноставнијих: вртешка, писмо, обележивач страница... Важно је да вежбају прецизно савијање папира на пола (по дужини, ширини и дијагонали). Треба да испробају колико пута могу да пресавију папир различитих димензија. Додатни захтеви који могу да се поставе (уколико наставник процени да су реално изводљиви у конкретном одељењу) је истовремено цртање левом и десном руком или сликање одраза предела у води (као припрема, јер ће у старијим разредима учити о асиметричној равнотежи). Предлог тема за разговор: По чему препознајемо неки облик? У ком положају облик изгледа чудно? Како нам изгледају предмети када их осветљавамо из различитих углова? Да ли можемо да препознамо облик на основу његове сенке? Да ли постоје линије у облицима? Да ли облици могу да буду досадни и занимљиви? Да ли су лева и десна страна нашег лица исте? Како можемо да користимо облике из природе? Да ли неки предмети личе на жива бића? Супротности Парови очигледних визуелних супротности уче се искуствено. Уочавање, поређење и приказивање супротности су активности везане за принцип компоновања, контраст, који ће се учити у старијим разредима. У другом разреду се не нуди стручни термин.

					Један од задатака може да буде заједнички цртеж на натрон-папиру постављеном на зид или цртање на школској табли. Ученици се деле у две групе. Један ученик из прве групе црта неки познати облик. Друга група се договара шта би била очигледна супротност том облику, а затим један ученик из друге групе црта договорени облик поред првог. Игра се наставља све док има места на папиру/табли. Рад се бележи фотографијом. Основна сврха ове игре је самостална изградња мреже појмова путем асоцијација и сарадња. Међутим, ако је ученицима игра занимљива и желе да је понове, наставник треба да повећа захтеве (квалитет линије и цртежа, организација композиције, повезивање мотива у причу и сл.). Предлог тема за разговор: О чему мислимо када кажемо: супротно? Шта значи: различито, а шта супротно? Да ли је бела овца супротност црној овци? Да ли бели предмет поцрни када искључимо светло? Да ли прво примећујемо црну фигуру или белу позадину? Облик и целина Принцип компоновања, доминанта, учи се опажањем истакнутог дела (бића, предмета, боје, линије...) неке целине, без дефиниције и усвајања стручног термина. Наставник може да покаже ученицима неки непознати садржај (рекламну фотографију, фреску, илустрацију, кадар стрипа...) на кратко, да уклони садржај и провери шта су ученици упамтили, шта су прво видели. Наставник

					поново приказује садржај, тражи од ученика да уоче шта све нису одмах запазили, пита их шта мисле да је најважније на слици... У ликовним задацима ученици спајају различите материјале и предмете комбинованим поступцима који укључују и везивање чвора и/или машне. Могу да уче како да пакују поклоне, како да ушију дугме, спајају суве гранчице концем у скулптуру коју ће касније осликати темперама... Предлог тема за разговор: Шта смо данас прво угледали када смо изашли из куће? Шта прво видимо када посматрамо нечије лице? Шта прво видимо када посматрамо уметничко дело? Шта значе речи везивање и повезивање? Да ли смо везани за место у коме живимо? Да ли се уметници везују за своја дела? Како можемо да повежемо предмете у нову целину?
2.	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	14	Тумачење (невербално и визуелно изражавање; садржај визуелних информација). Слика и реч (редослед радње у стрипу; знаци; лепо писање; честитке).	тумачи једноставне визуелне информације које опажа у свакодневном животу; – изражава мимиком и/или телом различита расположења, покрете и кретања;	Тумачење Невербално изражавање се реализује на интегрисаним часовима или у корелацији са часовима Физичког и здравственог васпитања (драматизација вежбања). Наставник прича причу коју ученик прати одговарајућим покретима, мимиком и кретањем. На пример, опонаша кретање животиња (зеца, змије, кокошке...); радње (махање, руковање, дириговање, чишћење...); кретање услед струјања ваздуха (њихање крошње...) и слично. Ове активности су важне за целокупни развој, за укључивање интровертних ученика, као

					припрема за сценски наступ и за касније презентовање радова и пројеката. Тумачење слике учи се постепено. Користе се стрип и анимирани филм за одређивање редоследа радње, главних јунака, особина и изгледа јунака... Уводи се и разговор о теми, односно (једноставном) садржају ликовног дела, при чему наставник не нуди тумачења, већ дозвољава да ученици слободно исказују мишљење. Ученици треба да обраћају више пажње на знаке у окружењу, почев од важних саобраћајних знака за пешаке, до ознака на зградама поште, ресторана, апотеке... Могу да добију основне информације о томе како се знаци смишљају и ко их смишља. Предлог тема за разговор: Зашто је важно да се разумемо? Како саопштавамо оно што нам је важно? Да ли можемо да причамо без речи? Шта нам слике говоре? Да ли сваки знак нешто значи? Да ли свако може да разуме знак? Зашто људи праве печате и грбове? Слика и реч Предлог је везан за значај учтиве и добронамерне комуникације. Ученици треба да повезују речи и реченице које изговарају и одговарајућу мимику и гест. Такође, треба да усклађују текст и слику. На крају полугодишта могу да дизајнирају честитке. Додатни захтеви су, као и у првом разреду, украшавање слова (иницијала), које ће нацртати или насликати и на мањем и на већем формату папира.

					Предлог тема за разговор: Шта је учтива комуникација и зашто је важна? Шта је најлепше што смо икада чули? Шта је најлепше што смо данас неком рекли? Како можемо да нацртамо лепу реч? Ко смишља изглед украсних слова? Како да смислимо позитивне поруке за честитке?...
3.	ЛИКОВНЕ ИГРЕ	12	Боја (светле и тамне боје; боја и облик; боја и звук). Замишљања (стварност и машта).	– упоређује свој и туђ естетски доживљај простора, дизајна и уметничких дела; изрази, одабраним материјалом и техникама своје емоције, машту, сећања и замисли; изражава, светлим или тамним бојама, свој доживљај уметничког дела	У овој целини су груписани предлози који се односе на индивидуално изражавање и истраживање изражајних могућности материјала и техника. Боја Ученици још увек уче о боји истраживањем, наставник не нуди дефиниције и објашњења шта су основне боје и како да направе изведене боје. Уколико то већ знају, наставник може да тражи да експериментом провере да ли мешањем различитих боја могу да добију основне боје. Тонове које добију треба да нанесу на папир, једне до других (папир касније могу да употребе за колаж). У току године се планира више задатака везаних за изражавање утиска или расположења светлим или тамним бојама, односно за повезивање светлих и тамних боја са неким појмом (радост, одмор, туга, смиреност, брзина, бука, детињство...). Боја се повезује и са звуком. Наставник бира композиције без текста и тражи од ученика да насликају светлим или тамним бојама свој доживљај музичког дела. На исти начин могу светлим или тамним бојама да изразе доживљај књижевног, ликовног или филмског дела. Било би добро да се ликовни

					задаци не реализују само сликањем, већ и отискивањем (импровизованим печатима, згужваном кесом, дном пластичне флаше...). Предлог тема за разговор: Које боје називамо светлим, а које тамним бојама? Када користимо светле, а када тамне боје? Да ли се неке боје лепо слажу? Зашто нам се нека боја више свиђа од других? Да ли постоје боје за дечаке и боје за девојчице? Да ли постоје боје за децу и боје за одрасле? Да ли постоје јестиве боје? Како природа мења боју? Која бића мењају боју? Која је разлика између бојења и сликања? Чиме можемо да бојимо, а не можемо да сликамо? Ако насликамо љубичасту банану, да ли смо погрешили? Шта све можемо да отискујемо? Замишљања Сврха задатака који се раде на основу разноврсних и непотпуних информација (фотографија, део текста, музичка виђета...), а које ученици треба да допуне и изразе у ликовном раду је развој маште. Од другог разреда и надаље ученици смишљају називе својих радова, јер се и на тај начин развија креативност. Предлог тема за разговор: Шта је стварност, а шта машта? Када јесте, а када није пожељно да измишљамо? Како себе замишљамо у будућности? О чему размишљамо када посматрамо непознату фотографију? Шта замишљамо када слушамо музичко дело?

4.	ПРОСТОР	14	Простор (обликовање простора – школа, учионица, соба; музеј). Кретање (кретање једног облика у простору; кретање више облика у простору). Сцена (маске, костими, реквизити).	повезује уметничко занимање и одговарајуће продукте; – пружи основне информације о одабраном музеју; – разматра, у групи, шта и како је учио/ла и где та знања може применити.	У овој целини су предложени пројекти везани за обликовање простора, који могу да се реализују било када у току године. Простор О амбијенту се учи тако што се ученицима постављају питања: какав утисак неки простор оставља на њих, како се осећају у том простору, шта им привлачи пажњу, а шта им смета, шта би променили и сл. Не нуде се дефиниције и не наводе елементи који чине амбијент. О амбијенту (утиску о простору) разговара се у свакој прилици која се укаже. Ученике би требало упознати са једним одређеним музејом, не само са изгледом зграде и локацијом, већ са ентеријером и врстом експоната, са сврхом чувања експоната, са активностима, односно шта могу да очекују у музеју (тематске изложбе, едукативни програм...), на шта је потребно обратити пажњу... Пројекти везани за обликовање простора могу да буду обликовање макета и обликовање дела простора у школи. Најједноставније макете обликују се техником клуаж. Ученици обликују куће, зграде и друге делове насеља од разноврсне амбалаже (кутијице од лекова, кутије од кекса...), појединачне елементе лепе на картонску подлогу и премазују белом бојом (еколошка боја за зидове). Касније могу фломастерима да доцртају детаље (прозоре, врата...), али је важно да композиција не буде шарена. Осим насеља које им је

					познато, могу да обликују и насеља из прошлости, насеља других култура или насеље из маште. Основна сврха овог пројекта је организација композиције у простору и сарадња. Предлог тема за разговор: Шта нам се највише свиђа у нашој околини? Како се живело некад, а како сад? Како изгледају насеља у неким културама? Шта можемо да научимо у музеју? Како можемо сами да украсимо своју собу? Кретање Ученици треба да опажају кретање бића и машина. На пример, како лети једна птица, а како јато птица; како се креће један пешак, а како група пешака... Затим, које материјале може да покрене струјање ваздуха у затвореном простору (лишће, папир, картон, камен, пластика...). Обликовање дела простора у школи може да буде израда мобилне скулптуре (и да се веже за кретање услед струјања ваздуха). Идеје за планирање пројекта могу се пронаћи на интернету ако се у претраживач унесе: „mobile art lesson plans” или „hanging art in school”. Предлог тема за разговор: Шта се све креће у природи? Шта могу да покрену вода и ваздух? Шта се све само креће? ... Сцена Обликовање елемената сцене, маски и костима за школску представу реализује се у пројектној настави (није нужно да представа буде реализована, важно је припремање). Ученици обликују маске, костиме и

					реквизите према садржају одабраног текста (бајке, песме, драмског текста...). Предлог тема за разговор: Шта је сцена? Од чега све можемо да направимо маске? Како од старе одеће можемо да направимо костим за представу? Ко и како шминка глумце? Како можемо да уредимо сцену у школи?

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):У настави Ликовне културе исходи су процесни. Формулисани су тако да до краја разреда сви ученици могу да их достигну (у мањој или већој мери) уколико су радили разноврсне задатке од којих сваки циља више исхода.

Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су:

- – Однос према раду (ученик је припремљен за час, одговорно користи материјал, прибор и алатке, одржава прибор и радни простор...);
- – Однос према себи (поставља питања, труди се, учи на грешкама, самосталан је у индивидуалном раду, истрајан је...);
- – Однос према другима (поштује договорена правила понашања, спреман је да помогне и да сарађује, уважава туђе радове, начин размишљања, доживљавања, опажања...);
- – Разумевање (разуме задатак, разуме појмове, разуме процес, разуме визуелне информације...);
- – Повезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, идеје, дела...);
- – Оригиналност (оригиналан је у односу на туђе радове, оригиналан је у односу на своје претходне радове...);
- – Вербално изражавање (учтиво комуницира, кратко и јасно образлаже свој рад, замисао, утисак, опажање, емоције...);
- – Употреба техника (примењује одговарајући процес, контролише однос воде и боје, бира подлогу у односу на технику)...

Елементи могу и другачије да се формулишу. Бирају се према типу ликовног задатка и циљевима задатка. На пример, када се уче временске одреднице ученици могу да обликују сат од картонских тањира, амбалаже за топљени сир, сламчица за сок... Неизоставни елементи за процењивање су разумевање концепта (мерења времена) и однос према раду, а наставник може да процењује и друге елементе, уколико је ученицима поставио јасне захтеве. На пример, да не копирају једни друге (у ликовном раду).

Самопроцена радова је вербална и писана, а захтеви се уводе постепено. Наставник прво тражи од ученика да усмено опише свој рад, а касније и да напише две до три реченице о свом раду.

Уколико наставник процени да су ученици спремни, може да користи прилагођену методу 3, 2, 1. У интегрисаној настави ученик на листићу пише: 3 ствари које сам научио/научила на часу, 2 примера која илуструју то што сам научио/научила и 1 ствар која ми није јасна или питање које бих поставио/поставила. Када се ученик ликовно изражава, може да напише на листићу: 3 ствари о којима сам размишљао током рада; 2 ствари које ми се свиђају на мом раду и 1 ствар коју бих променио или бих урадио другачије. На листићу се

уписује име и презиме и назив рада, а листић се лепи на полеђину рада или се чува у блоку. Ученик не треба да наводи више од једне нејасноће или грешке, ни у случају када му ништа није јасно или сматра да је рад упропашћен. Издвајање само једне нејасноће или грешке постепено оспособљава ученика да идентификује најважнији пропуст и да се фокусира на његово уклањање. Листићи за самопроцену омогућавају наставнику потпунију слику о напредовању ученика.

Назив предмета: МУЗИЧКА КУЛТУРА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Развити код ученика интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство. Тиме се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ Слушање вокално-инструменталних композиција за децу и кратких инструменталних композиција различитог садржаја и	14	Слушање вокално-инструменталних композиција за децу и кратких инструменталних композиција различитог садржаја и расположења, као и музичких прича. Слушање народних песама и игара.	- да објасни својим речима утиске о слушаном делу, особине тона, доживљај прегласне музике и њеног утицаја на тело и зашто је тишина важна; - разликује различите инструменте по боји звука и изражајним могућностима;	Процес учења базира се на избору најупечатљивијих музичких примера (за слушање или извођење музике), који имају задатак да активирају свесну активност, фокусирају пажњу ученика, иницирају процес мишљења и креирају одговарајући емоционални доживљај. На часу треба да преовлађују активности којима се развијају знања, вештине и ставови садржани у дефинисаним исходима за конкретан час. Слушање музике је активан психички процес који подразумева емоционални доживљај и мисаону активност.

	распоређења, као и музичких прича. Слушање народних песама и игара.				Композиције које се слушају својим трајањем и садржајем треба да одговарају опажајним могућностима ученика. Композиција се први пут увек слуша у целини (демонстративно слушање), са унапред постављеним задатком за слушање музике −уочавање извођачког медија: инструментално или вокално (соло, групно) или оркестарско музицирање.
2.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ Певање песама (учење по слуху) различитог садржаја и распоређења, традиционалне и уметничке музике које су примерене гласовним могућностима и узрасту ученика. Певање и извођење музичких игара (игре уз покрет, дидактичке игре). Свирање пратње за бројалице,	16	Певање песама (учење по слуху) различитог садржаја и распоређења, традиционалне и уметничке музике које су примерене гласовним могућностима и узрасту ученика. Певање и извођење музичких игара (игре уз покрет, дидактичке игре). Свирање пратње за бројалице, песме, игре на различитим изворима звука (тело, предмети, ритмички дечји инструменти).	- изводи основне музичке изражајне елементе; - препозна музичку тему или карактеристични мотив који се понавља у слушаном делу; - повезује карактер дела са изражајним музичким елементима и инструментима; - изговара бројалице у ритму, уз покрет; - пева по слуху песме различитог садржаја и распоређења; - изводи уз покрет музичке и традиционалне игре;	Сваки аспект извођења музике има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика. Извођењем музике активира се велики број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење и фине моторичке радње. Посебну пажњу треба усмерити на спонтане покрете као одговор на музички доживљај.

	песме, игре на различитим изворима звука				
3.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО Опонашање звукова из непосредне околине ритмичким и звучним ефектима креирати једноставне пратње за бројалице, песме, приче, стихове, музичке игре, користећи при том различите изворе звука (глас, тело, дечји ритмички инструменти) Креирање покрета уз музику коју певају или слушају	6	Опонашање звукова из непосредне околине ритмичким и звучним ефектима креирати једноставне пратње за бројалице, песме, приче, стихове, узичке игре, користећи при том различите изворе звука (глас, тело, дечји ритмички инструменти) Креирање покрета уз музику коју певају или слушају ученици. Смишљање малих ритмичких целина помоћу различитих извора звука (говор, изговарање групе гласова, различитим предметима, дечји инструменти). Импровизовање ритмичког дијалога на различитим изворима звука.	- примењује правилан начин певања и договорена правила понашања у групном певању и свирању; - свира по слуху ритмичку пратњу уз бројалице и песме, једноставне аранжмане, свирачке деонице у музичким играма; - повезује почетне тонове песама – модела и једноставних наменских песама са бојама; - повезује ритам са графичким приказом; - објашњава својим речима доживљај свог и туђег извођења; - учествује у школским приредбама и манифестацијама; - направи дечје ритрмичке инструменте; - осмисли покрете уз музику; - осмисли ритмичку пратњу за бројалице, песме и музичке игре помоћу различитих извора звука; - осмисли одговор на музичко питање;	Бројалице су драгоцен музички садржај у настави музичке културе за развијање ритмичких способности ученика. Слогови бројалице изговарају се у ритму, прецизно и увек праћени одговарајућим покретом. Покрет који прати бројалицу представља извођење пулса, ритма или груписање удара. Учењем и извођењем бројалица, развијају се ритмичке способности и припрема свирање на дечјим нструментима, због чега је извођење бројалице добра уводна активност пре учења песме или свирања на дечјим ритмичким инструментима. Певане бројалице подразумевају мелодију малог обима од неколико тонова, па су погодне за почетак наставе и као уводна активност пре певања песама, уколико садржај бројалице корелира са садржајем текста нове песме. Правилан исход учења бројалице видљив је добијањем ритмички уједначеног покрета целе групе. У настави музичке културе пожељно је што чешће повезивати покрет и певање извођењем различитих врста музичких игара. Поред музичких игара са певањем, музичких игара са певањем уз инструменталну пратњу, инструменталних музичких игара, традиционалних музичких игара са певањем и без певања (само уз инструменталну пратњу), дидактичких музичких игара, музичку игру може да

	ученици. Смишљање малих ритмичких целина помоћу различитих извора звука (говор, изговарање групе гласова, различитим предметима, дечји инструменти). Импровизовање ритмичког дијалога на различитим изворима звука.			- осмисли једноставну мелодију на крађи задати текст; - према литерарном садржају изабере од понуђених одговарајући музички садржај; - поштује договорена правила понашања при извођењу и слушању музике; - користи самостално или уз помоћ одраслих, доступне носиоце звука;	представља и било која песма чији литерарни садржај може да буде исказан покретом. Дечје музичко стваралаштво подстиче музичку машту, утиче на развој стваралачког мишљења, продубљује интересовања и тако доприноси квалитетнијем остваривању позитивних исхода наставе. Стваралаштво може бити заступљено кроз: – импровизацију игре/покрета на одређену музику, - примењује правилан начин певања и договорена правила понашања у групном певању и свирању; - свира по слуху ритмичку пратњу уз бројалице и песме, једноставне аранжмане, свирачке деонице у музичким играма; - повезује почетне тонове песама – модела и једноставних наменских песама са бојама; - повезује ритам са графичким приказом; - објашњава својим речима доживљај свог и туђег извођења; - учествује у школским приредбама и манифестацијама; - направи дечје ритмичке инструменте; - осмисли покрете уз музику; - осмисли ритмичку пратњу за бројалице, песме и музичке игре помоћу различитих извора звука; - осмисли одговор на музичко питање; - осмисли једноставну мелодију на крађи

					задати текст; - према литерарном садржају изабере од понуђених одговарајући музички садржај; - поштује договорена правила понашања при извођењу и слушању музике; - користи самостално или уз помоћ одраслих, доступне носиоце звука; (тело, предмети, ритмички дечји инструменти). 3.МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО (обрада – 3, остало – 3 часа) Опонашање звукова из непосредне околине Ритмичким и звучним ефектима креирати једноставне пратње за бројалице, песме, приче, стихове, музичке игре, користећи при том различите изворе звука (глас, тело, дечји ритмички инструменти) Креирање покрета уз музику коју певају или слушају ученици. Смишљање малих ритмичких целина помоћу различитих извора звука (говор, изговарање групе гласова, различитим предметима, дечји инструменти). Импровизовање ритмичког дијалога на различитим изворима звука. – израду дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала, – музичке импровизације, – музичка питања и одговоре, – компоновање мелодије на задати текст, – илустрацију доживљаја музике, – одабир познатог музичког садржаја у односу на литерарни. Сви видови музичког стваралаштва

					реализују се искључиво по слуху, без записивања мелодија.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

На часовима музичке културе најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка тумачењу. Из тих разлога, не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању, извођењу и идентификовању музичких садржаја. Критеријум у оцењивању је степен ангажовања, уложен труд и лично напредовање сваког ученика у складу са његовим музичким могућностима. У оквиру свих музичких активности, потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке.

Формативно оцењивање (наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, документују...) и сумативно оцењивање.

Назив предмета: ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Годишњи фонд часова:108

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења Физичког и здравственог васпитања је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	Физичке способности	1	Вежбе за развој снаге. Вежбе за развој покретљивости. Вежбе за развој издржљивости. Вежбе за развој брзине.	– примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања); – правилно изводи вежбе, разноврсна природна и	- Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: илустрација, шема, графикона - Користити методе/технике и облике рада, које активирају ученике и у којима су самосталнији ураду

			Вежбе за развој координације	изведена кретања;	- Обезбеђивањекорелације са сродним
2.	Моторичке вештине - Ходање и трчање Скакања и	14	Ходање: - кратким корацима, - дугим корацима, - у различитом ритму, - ходање опружањем стајне ноге, - ходање са реквизитом, - ходање са променом правца и смера, - ходање комбиновано са различитим покретима, - ходање преко ниских препрека, - елементарне игре са ходањем. Техника трчања: - трчање преко препрека, - трчање са променом ритма, - трчање са променом правца и смера, - брзо трчање стартом из различитих почетних положаја, - трчање 30 м - елементарне игре са трчањем. Прескакање вијача,	– правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања; – комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу; – одржава равнотежу у различитим кретањима; – разликује правилно од неправилног држања тела; – успостави правилно држање тела; – правилно дише током вежбања; – изведе кретања, вежбе и кратке саставе уз музичку пратњу; – изведе дечји и народни плес; – користи основну терминологију вежбања;	- Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: илустрација, шема, графикона - Користити методе/технике и облике рада, које активирају ученике и у којима су самосталнији у раду - Обезбеђивање корелације са сродним

	прескакања Бацања и хватања	15 14	палица и других реквизита поређаних на тлу једноножним и суножним одскоком. Комбинације скокова Скок удаљ и увис из места и залета. Скок са повишене површине. Припремне вежбе за прескок: игре уз коришћење различитих облика скакања и прескакања. Ходање и трчање са котрљањем лопте. Бацање лоптице из места у даљину и у циљ. Бацање лоптице из кретања. Бацање лопте увис без и са окреом за 360о. Вођење лопте једном и другом руком у месту и кретању. Додавање лопте једном и другом руком. Вођење лопте у ходању и трчању. Гађање лоптом у импровизовани кош, ниски кош и гол.		

	- Пузања, вишења, упори и пењања Вежбе на тлу	11 11	Елементарне игре са вођењем, додавањем и гађањем лоптом у циљ. Штафетне игре и друге елементарне игре лоптом (вођење, хватање, додавање). Помицање на дохватном вратилу са погрченим ногама у вису предњем. Помицање у вису предњем окретањем за 180о, са укрштеним хватом. Њихање уз помоћ. Проширени садржаји Узмак корацима уз косу површину. Бочно пењање уз лествe са наизменичним прехватањем и опирањем истовремено обема ногама. Основни садржаји Два повезана колута напред. Колут напред и скок пруженим телом. Колут назад из чучња у чучањ, низ косу површину. Колут назад.		

	Вежбе равнотеже Вежбе са реквизитима Плес и	12 13	Састав од научених елемената. Игре усвојених вежби. Проширени садржаји Колут напред из упора стојећег опружених ногу. Колут преко лопте. Одељењско такмичење са задатом комбинацијом вежби. Основни садржаји Мала вага на тлу, клупи и ниској греди. Ходање привлачењем на целом стопалу и успон. Ходање опружањем стајне и предножењем замајне ноге. Ходање уназад на греди. Састав из првог разреда допунити наученим вежбама Проширени садржаји Наскок кораком на греду. Чучањ и окрет у чучњу за 90о и 180о. Састав из првог разреда допунити вежбама		

	Ритимика	9	ходањем уназад и окретом у чучњу за 180°. Одељенско такмичење. Вежбе обликовања са реквизитима. Трчања, поскоци и скокови уз коришћење реквизита. Прескакање вијаче на различите начине. Дизање и ношење предмета и реквизита на различите начине. Елементарне игре са реквизитима. Игре са ластишом. Полигон и елементарне игре уз коришћење реквизита Основни садржаји Народно коло и дечији плес по избору. Повезивање елемената из првог разреда у композицију - састав. Основни ритмички покрети са реквизитима. Проширени садржаји Прескакање вијаче		

	Полигони	7	уназад. Комбиновано прескакање вијаче напред-назад. Ходање и трчање са бацањем и хватањем лопте и обруча. Вежба са вијачом Кобиновани полигон од усвојених вештина (вежби).		
3.	Физичка и здравствена култура Култура вежбања и играња	1	Основни термини у вежбању. Вежбам безбедно. Чувам своје и туђе ствари. Правила елементарних игара. Некад изгубим, а некада победим. Навијам пристојно.	- - поштује правила понашања у и на просторима за вежбање; – поштује мере безбедности током вежбања; – одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у просторима за вежбање; – поштује правила игре; – навија и бодри учеснике у игри на начин којим никога не вређа;	- Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: илустрација, шема, графикона - Користити методе/технике и облике рада, које активирају ученике и у којима су самосталнији у раду - Обезбеђивање корелације са сродним

	- Здравствено васпитање		Моје здравље и вежбање. Мишићи, зглобови и кости мога тела. Телесни развој.. Лична хигијена. Хигијена простора за вежбање. "Шарени-разноврсни оброк" - правилна исхрана. Значај воде за организам и вежбање	– прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења; – уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – уочава улогу делова тела у вежбању; – уочи промене у расту код себе и других; – препозна сопствено болесно стање и не вежба када је болестан; – примењује здравствено-хигијенске мере пре, у току и након вежбања; – одржава личну хигијену; – учествује у одржавању простора у коме живи и борави; – наведе врсте намирница у исхрани; – препознаје везу вежбања и уноса воде; – повеже ходање и трчање са позитивним утицајем на здравље; – препозна лепоту покрета у вежбању; – се придржава правила вежбања; – вреднује успех у вежбању	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Формативно оцењивање и сумативно оцењивање. Приликом оцењивања неопходно је узети у обзир способност ученика, степен спретности и умешности. Ученикoв напредак се прати на основу резултата рада, примене знања и вештина, на основу продуката рада, кроз његове активности, однос према учењу, самосталност, иницијативу, мотивацију, учешће у различитим облицима групног рада.

Назив предмета: ДИГИТАЛНИ СВЕТ

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљеви наставе и учења предмета Дигитални свет јесте развијање дигиталне компетенције ученика неопходне за безбедну и правилну употребу дигиталних уређаја за учење, комуникацију, сарадњу и развијање основа алгоритамског начина размишљања.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ДИГИТАЛНО ДРУШТВО	20	Учење путем школске платформе за онлајн учење. Учење уз помоћ дигиталних уџбеника. Креативно графичко изражавање коришћењем дигиталног уређаја. Умрежавање дигиталних уређаја и прилике за размену материјала, комуникацију и заједнички рад који из умрежавања	– упореди начин на који учи у школи са онлајн учењем путем школске платформе; – користи школску платформу за онлајн учење (уз помоћ наставника и/или родитеља/законског заступника); – самостално користи дигиталне уџбенике за учење; – креира, чува и поново уређује дигиталну слику (самостално и/или уз помоћ наставника) користећи одговарајућу апликацију;	У циљу достизања исхода упореди начин на који учи у школи са онлајн учењем путем школске платформе и користи школску платформу за онлајн учење (уз помоћ наставника и/или родитеља/законског заступника) наставник иницира разговор са ученицима на тему онлајн учења: – какав је то вид учења; – по чему се разликује, а по чему је сличан учењу у школи; – које су предности, а које слабе стране једног и другог облика учења. На основу одговора ученика, наставник износи чињенице о онлајн учењу наглашавајући да је оно саставни део традиционалног учења, да представља подршку учењу код куће и

			произилазе.	– својим речима објасни појам покретне слике; – креира елементе покретне слике; – креира једноставан графички дигитални материјал намењен познатој публици; – својим речима објасни због чега дигиталне уређаје повезујемо на мреже, укључујући интернет; – наведе могућности за размену материјала, комуникацију и заједнички рад (учење) које су настале захваљујући умрежавању дигиталних уређаја;	омогућава образовни контакт са наставником и ван школског времена. Ученицима треба демонстрирати основне могућности школске платформе за онлајн учење. За достизање исхода самостално користи дигиталне уџбенике за учење, наставник подстиче ученике да, за дубље разумевање неког наставног садржаја користе дигитални уџбеник аргументујући зашто препоручује да се баш тај садржај проучи коришћењем дигиталног уџбеника. У зависности од врсте дигиталних уређаја који су на располагању ученицима, наставник бира одговарајућу једноставну апликацију за цртање и упознаје ученике са радним окружењем. Наставник унапред припрема датотеке у којима ће ученици радити. Упућује их како да их отворе,ураде задатак и сачувају свој рад, не улазећи у детаље везане за организацију података на дигиталном уређају. Активностима за достизање исхода својим речима објасни појам покретне слике и креира елементе покретне слике треба да претходи приказивање анимираних слика ученицима и демистификовање доживљаја покрета (најбоље отварањем приказане анимиране слике у одабраној апликацији). Ученике треба упутити у начин израде анимиране слике бирајући тему из градива (смена годишњих доба, правила за безбедно понашање у саобраћају и сл.), а затим им задати да осмисле слике које ће чинити

					анимацију и које ће они нацртати на папиру или помоћу дигиталног уређаја. Активности за достизање исхода креира једноставан графички дигитални материјал намењен познатој публици обухватају одабир једне од тема и креирање графичког дигиталног материјала (статичне или покретне слике) намењеног млађим другарима. Ово је погодан тренутак да се ученицима нагласи да знање и вештине које су стекли на претходним часовима могу да буду корисни већ у овом тренутку. За достизање исхода својим речима објасни због чега дигиталне уређаје повезујемо на мреже, укључујући интернет, потребно је, без инсистирања на дефиницијама, предочити ученицима да је рачунарска мрежа, као и интернет, сачињена од дигиталних уређаја који су међусобно повезани. Иницирати хеуристички разговор на тему добробити које произилазе из повезивања дигиталних уређаја на мреже (комуникација, размена текстова, слика, звучних и видео-записа, дељење ресурса – нпр. штампача). У оквиру активности за достизање исхода наведе могућности за размену материјала, комуникацију и заједнички рад (учење) које су настале захваљујући умрежавању дигиталних уређаја подстицати ученике да објасне шта је све могуће размењивати у оквиру школске платформе (текстове, слике, поруке итд.).

2.	БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА	6	Добици и ризици који произилазе из комуникације путем дигиталних уређаја. Понашање на интернету – интернет бонтон. Остављање личних података при коришћењу дигиталних уређаја. Примерена реакција у случају контакта са непримереним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин. Организација времена и услова за рад при онлајн учењу. Коришћење дигиталних уређаја и заштита животне средине	објасни добитке и ризике који произилазе из комуникације путем дигиталних уређаја; – разликује неприхватљиво од прихватљивог понашања при комуникацији на интернету; – реагује на одговарајући начин ако дође у додир са непримереним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин; – наведе неке од начина на које корисници дигиталних уређаја остављају личне податке у дигиталном окружењу; – организује сопствено учење у онлајн окружењу на начин који не угрожава здравље и личну безбедност, као и сигурност дигиталног уређаја; – предложи начине одлагања електронског отпада који не угрожавају животну средину;	У активностима за достизање исхода објасни добитке и ризике који произилазе из комуникације путем дигиталних уређаја, разликује неприхватљиво од прихватљивог понашања при комуникацији на интернету, реагује на одговарајући начин ако дође у додир са непримереним дигиталним садржајем, непознатим, злонамерним особама или особама које комуницирају на неприхватљив начин и наведе неке од начина на које корисници дигиталних уређаја остављају личне податке у дигиталном окружењу треба нагласити да комуникација путем дигиталних уређаја не може да замени живи контакт са другим људима, али свакако доприноси да се не осећамо искључени из дешавања око нас. Активностима за достизање исхода организује сопствено учење у онлајн окружењу на начин који не угрожава здравље и личну безбедност, као и сигурност дигиталног уређаја треба да претходи разговор са ученицима о њиховим навикама када је учење у питању – да ли сами планирају када ће и шта учити, ко им помаже, како се са укућанима договарају око коришћења дигиталних уређаја за учење. Очување здраве животне средине императив је савременог друштва. У оквиру активности за достизање исхода предложи начине одлагања електронског отпада који не угрожавају животну средину ученици треба да креирају статичке или покретне слике

					које подижу свест о опасностима неодговорног одлагања електронског отпада и промовишу одговорно понашање према планети.
3.	АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА	10	Разлагање проблема на мање целине. Осмишљавање алгоритама линијске и цикличне структуре који води до решења једноставног проблема. Креирање рачунарског програма у визуелном програмском језику. Анализа постојећег програма креираног у визуелном програмском језику и тумачење функције блокова од којих је сачињен. Управљање понашањем физичког дигиталног уређаја креирањем програма у визуелном програмском језику. Уочавање и исправљање грешака у програму.	– својим речима објасни појам алгоритам; – анализира једноставан познати поступак који садржи понављања одређених радњи и представи га алгоритамски; – креира одговарајући рачунарски програм у визуелном програмском језику; – анализира једноставан програм креиран у визуелном програмском језику и објасни шта и на који начин тај програм ради; – уочи и исправи грешку у једноставном програму, провери ваљаност новог решења и по потреби га додатно поправи (самостално или сарадднички); – креира програм у визуелном програмском језику којим управља понашањем расположивог физичког дигиталног уређаја.	У оквиру активности за достизање исхода својим речима објасни појам алгоритам и анализира једноставан познати поступак који садржи понављања одређених радњи и представи га алгоритамски, ученике треба ставити пред проблеме које треба да декомпонују и њихово решење прикажу у форми низа корака, при чему се треба ослањати на образовно искуство из првог разреда. За достизање исхода креира одговарајући рачунарски програм у визуелном програмском језику, анализира једноставан програм креиран у визуелном програмском језику и објасни шта и на који начин тај програм ради и уочи и исправи грешку у једноставном програму, провери ваљаност новог решења и по потреби га додатно поправи (самостално или сарадднички) потребно је ученицима дати задатке да креирају једноставне линијске или програме који садрже једноставна понављања, које затим тестирају и, по потреби, коригују све до постизања жељеног резултата. У оквиру активности за достизање исхода креира програм у визуелном програмском језику којим управља понашањем расположивог физичког дигиталног уређаја и уочи и исправи грешку у једноставном програму, провери ваљаност новог решења

					и по потреби га додатно поправи (самостално или сарадници) ученици креирају програме које, уз помоћ наставника, учитавају у физички дигитални уређај. Након анализе понашања физичког дигиталног уређаја, по потреби, коригују програм све док не постигну жељени резултат. Сврха ове активности јесте очигледна употребљивост знања које су ученици претходно конструисали при раду у одабраном програму за блоковско програмирање.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Устаљене методе процене постигнућа ученика, које наставници примењују у другим обавезним предметима и изборним програмима, могуће је примењивати и у настави овог предмета. Ипак, изазови попут чињенице да процена постигнућа заснована само на резултатима практичних задатака које ученици раде није довољан показатељ онога што они знају и умеју, или да је, при сарадничком раду, врло тешко идентификовати допринос сваког појединца, доводи до потребе за издвајањем неколико техника које се посебно препоручују за примену у оквиру предмета Дигитални свет (превасходно зато што у највећој мери корелирају са његовом природом):

- самопроцена: неговање праксе исказивања рефлексивних коментара током представљања онога што су урадили прилика је за развој самоувида и саморегулације у учењу и основа за процену властитог постигнућа ученика;
- вршњачка процена: ова врста процене постигнућа ученика природно се надовезује на процес самопроцене – ученици раде у пару или групи на истом задатку и имају могућност да, делећи одговорност, стварају и исправљају решења, те пружају конструктивне повратне информације. (Ова метода широко је распрострањена у ИТ индустрији од стране професионалних програмера (програмирање у пару) и лако ју је превести у учионицу);
- отворена питања: знање ученика о концептима који су обухваћени програмом неће увек бити лако уочљиво. Постављање отворених питања један је од начина на који наставник може да процени постигнућа својих ученика, али и да допринесе продубљивању њиховог разумевања конкретног концепта.
- Већ знам – Желим да научим – Научио/ла сам: коришћење рубрика за идентификацију онога што већ знају, шта желе да науче и, накнадно, онога што су научили, корисна је техника коју ученици могу да користе за подршку самосталном учењу, а наставник за процену њихових постигнућа.

Примењујући предложене методе процене постигнућа ученика наставник креира и конзистентно гради персонализовано и подстицајно образовно окружење. Он прати постигнућа ученика из улоге активног посматрача и ментора. Избегнута је формална ситуација процењивања (наставник не прозива и не пропитује ученике), чиме је ниво стреса ученика битно смањен (потенцијално и елиминисан).

Програм часа одељењског старешине за други разред

Назив предмета: ЧОС

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Коришћењеразличитих социјалних вештина у непосредном друштвеном окружењу;Оспособљавање за самостално учење и проналажење информација; Развијање одговорног односа према себи и окружењу и уважавање других;Подстицање групног рада, разумевања и сарадње;Развијање свести о потреби чувања и заштите природе

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА У ШКОЛИ И ОРГАНИЗАЦИЈА ОДЕЉЕЊСКОГ КОЛЕКТИВА		Представљање одговарајућег календара за текућу школску годину, представљање и подела распореда часова ученицима, упознавање са распоредом кабинета; представљање директора и помоћника	Ученик јеупознат са школским календаром и распоредом часова, општом организацијом и структуром школе (просторни услови, постојеће службе, секције, уџбеници, прибор, повластице, члановима Тима за превенцију насиља, злостављања и занемаривања ученика)	Ученици различитим ликовним техникама изражавају своје доживљаје, осећања, развијају креативност, сналажење у простору. Обележавање Дечје недеље учешћем у различитим манифестацијама. Припрема представе које ће приказивати својим вршњацима, родитељима, будућим ученицима наше школе. Посете позориштима, музејима, Сајму књига.

			дирекрора, ПП службе, чланова Тима за превенцију насиља, злостављања и занемаривања ученика, упознавање саначином рада библиотеке Организовање избора руководства одељењске заједнице	-Ученици су изабрали председника и друге органеодељењске заједнице	Одељењске, разредне, школске хуманитарне акције. Учешће у хуманитарној акцији „Један пакетић много љубави“. Израда продајних предмета (новогодишњи базар), прикупљање књига, играчака, одеће, обуће... Развијање толеранције и подизање свести о здравом начину живота кроз различите радионице.
2.	ПРАВИЛА У УСТАНОВИ		Представљање Правилника о правилима понашања ученика у школи и Правилника о васпитно-дисциплинској и материјалној одговорности ученика Организовање доношења одељењских правила понашања,њихово истицање на паноу	Ученик је упознат са Правилником о понашању ученика у школи и Правилником о васпитно-дисциплинској и материјалној одговорности ученика -Ученик зна одељењска правила понашања -Ученик је усвојио донета правила понашања и схвата важност њихових поштовања	
3.	ЈА И ДРУГИ		Садржај обухвата теме посвећене односима у групи, решавању проблема, међусобног уважавања.	-развијена свест оприпадности групи, поштовању правила групе -развијене социјалне вештине на тренутном узрасном нивоу -самосвесно одређује своје место у групи	

				-правилно и ефикасно функционише у групи -успешно решава проблеме и несугласице - развија принцип праведноти -разумезначај међусобногуважавања	
4.	БОНТОН		Садржај обухвата теме везане за правила понашања у групи на јавним местима као и правила индивидуалног понашања према старијима, млађима,учитељу, родитељима...	-успоставља правила понашања (индивидуална и у групи) -успоставља правила понашања на јавним местима и манифестацијама -коректно се понашау односу на друговеу групи -развијена свест о одговорном понашању -развија толерантност	
5.	МОЈА ОСЕЋАЊА И ЈА		Садржај обухвата теме везане за дечија осећања, решавање проблема, недоумица, осећања према групи, породици, природи, решавања проблема у учењу, дружењу...	- успешно превазилази проблеме -подстиче на критичко мишљење -подстиче о размишљањима о себи и својој околини -развија еколошку свест и има позитиван став -има позитиван став о здрављу -развијање свести о благовременом решавању проблема,подстицање на	

				доношење закључака и решења	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, документују...

Ученико напредак се прати на основу резултата рада, примене знања и вештина, на основу продуката рада, кроз његове активности,однос према учењу, самосталност, иницијативу, мотивацију, учешће у различитим облицима групног рада и рада на пројектима.

Програми настав и учења изборних предмета за други разред

Назив предмета: Верска настава

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ наставе Православног катихизиса у другом разреду је да ученик развија свест да је Бог заједница личности и да се свету открива кроз литургијску заједницу Цркве; да разуме своје место у Цркви, основне литургијске службе, празнике, трпезу Господњу, Свето Причешће и икону као сведочанство Царства Божјег.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	УВОД Ми смо Црква	1	Упознавање са садржајем програма и начином рада. Подсећање на претходна знања из Православног катихизиса.	Ученик сагледава садржаје којима ће се бавити у другом разреду; уочава своје предзнање; показује спремност да активно учествује на часовима.	Катихизација као литургијска делатност-заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација („знања о вери“), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. Врсте наставе Настава се реализује кроз следеће облике наставе: - теоријска настава (35 часова) - практична настава (1 час) Место реализације наставе - Теоријска настава се реализује у учионици; - Практична настава се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању; Дидактичко методичка упутства за реализацију наставе Уводне часове требало би осмислити тако да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквим предзнањима и ставовима из подручја Православног катихизиса, група располаже.
2.	МОЈЕ МЕСТО У ЦРКВИ	6	Крштењем постајемо чланови Цркве; Црква као заједница; храм као место сабрања; Литургија као догађај Цркве; заједница радости.	Ученик зна да се Крштењем постаје члан Цркве; разликује Цркву као заједницу и храм као место сабрања; уочава да је Литургија догађај Цркве и да у њој учествујемо слободно.	
3.	ЛИТУРГИЈСЕ СЛУЖБЕ	6	Народ Божји и различите службе; епископ, свештеник и ђакон; многе службе, једна Црква; епископ као слика Христова на Литургији; монаси и манастири.	Ученик препознаје и именује основне литургијске службе; уочава да свако у Цркви има своју службу; разуме повезаност служби и значај сабрања свих чланова заједнице.	
4.	ЖИВОТ У ЦРКВИ – ЛЕПОТА ПРАЗНИКА	6	Пресвета Богородица; Божић; Богојављење; Свети Сава и Свети Симеон; молитва Богородице Дјево; празничне песме и приче.	Ученик уочава разлог поштовања Богородице; зна основне садржаје празника Рођења Христовог и Богојављења; зна ко су Свети Сава и Свети Симеон; развија радост учешћа у празничном животу Цркве.	
5.	ТРПЕЗА ГОСПОДЊА	6	Литургија као наш дар Богу; литургијски предмети; Причешће	Ученик уочава да дарове природе приносимо Богу; препознаје основне	

			као храна за живот вечни; слава у породици и њена веза са Литургијом.	литургијске предмете; разликује Свето Причешће од обичне хране; уочава сличности елемената Литургије и славе.	Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Имаући у виду захтеве наставног програма и могућности транспоновања наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе – узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. У остваривању савремене наставе наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота.
6.	СВЕТА ЛИТУРГИЈА – ПРОСЛАВА ВАСКРСЕЊА	6	Христос је са нама у Литургији; Причешће у мом животу; празновање Васкрсења Христовог; Христово Васкрсење као наше васкрсење.	Ученик препознаје значај празновања Васкрса; проширује знања о Христовом Васкрсењу; уочава да је Христос са нама у Литургији; изражава доживљај Васкрсења кроз разговор, песму, цртеж или други креативни рад.	
7.	ИКОНА – ПРОЗОР У ВЕЧНОСТ	5	Православни храм; икона као прозор у Царство Божје; иконе Господа, Богородице, празника и светитеља; житија светих; стваралачки рад ученика.	Ученик набраја основне делове храма; уочава да је храм уређен за служење Литургије; објашњава ко су светитељи; развија поштовање према храму и иконама и љубав према људима и природи.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Евалуацију наставе (процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе) наставник ће остварити на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова;
Оцењивање: Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз:

- усмено испитивање;
- писмено испитивање;
- посматрање понашања ученика.

Назив предмета: Грађанско васпитање

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења програма Грађанско васпитање је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва.

Корелација са другим предметима: Српски језик, Математика, Свет око нас, Ликовна култура ,Музичка култура, Дигитални свет , Физичко и здравствено васпитање.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЉУДСКА ПРАВА Ја и други у различитим групама	11	Групни идентитет Ко смо ми - сличности и разлике? Групе којима припадамо (породица, одељење, школа, спортски клуб, музичка школа...). Од чега зависи	- разликује понашања појединаца која доприносе или ометају функционисање и напредовање групе; - успоставља, гради и чува успешне односе са члановима групе којој припада;	Настава има задатак да у процесу васпитања формира позитивну слику о себи, да стекне самопоуздање, да осете да се кроз процес размене са другим обогаћује своја личност. Начин и поступци остваривања програма: - оптималан броје је од 10 – 13; - настава се изводи по распореду наставних

			функционисање и напредак групе: комуникација, сарадња, узајамно подржавање, блискост. Понашања појединаца која ојачавају или ометају односе у групи. Осећања Изражавање сопствених осећања. Осећања других, како их препознајемо и уважавамо. Веза осећања са мислима и понашањима. Потребе и права Моје потребе и потребе других. Осећања, потребе, вредности и начин њиховог остваривања. Веза са правима. Права детета Конвенција о дечјим правима. Различити смо, али су нам права иста. Људска права важе свуда и за сваког. Кршење и заштита права Нисам посматрач,	- искаже своја осећања и потребе на начин који не угрожава друге; - препозна и уважи осећања и потребе других; - наведе и својим речима објасни основна права детета садржана у Конвенцији о дечјим правима; - прихвата и образлаже на примерима из живота да свако дете има иста права без обзира на различитости; - препозна ситуације кршења својих и туђих права и показује спремност да тражи помоћ; - се договара и одлучује у доношењу правила групе и да се понаша у складу са њима; - наводи примере међусобне повезаности права и одговорности;	јединица -активности су распоређене да подстакнуиодрзавају интересовање и сазнање.

			реагујем на ситуације кршења права деце у одељењу и школи. Знам како и коме да се обратим за помоћ.		
2.	ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО Школа као заједница	10	Школа као заједница Вредности школе као заједнице - равноправност, одговорност, солидарност, брига за друге, толерантност, праведност, поштење. Правила у школи и њихова функција. Одговорности ученика и одраслих за функционисање школе као заједнице. Односи у заједници Како радим сам, а како у групи? Шта у школи радимо заједно? У чему смо добри? У чему бисмо могли бити бољи? Како комуницирамо у групи? Насилна и ненасилна комуникација. Сукоби Узроци сукоба и шта са њима. Сукоб из угла	- разликује ненасилну од насилне комуникације међу члановима групе на примерима из свакодневног живота, из књижевних дела које чита и филмова које гледа; - саслуша излагање саговорника без упадица и са уважавањем; - даје и прихвата предлоге водећи рачуна о интересу свих страна у сукобу;	

			оног другог. Посредовање у сукобу. Конструктивно решавање сукоба		
3.	ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ Школа као безбедно место	11	Безбедност ученика у школи Ученици имају право на заштиту и безбедност. Правилник школе о безбедности ученика. Безбедност ученика у школи и школском дворишту, на путу између куће и школе, ван школе - на излету и на настави у природи. Безбедност ученика је одговорност свих - запослених у школи, ученика, родитеља, институција ван школе. Безбедно и небезбедно понашање на интернету. Одговорна употреба мобилног телефона.	- представи шта садржи и чему служи Правилник о безбедности ученика његове школе; - се понаша у складу са Правилником о безбедности ученика; - наводи примере одговорности одраслих и ученика за безбедност у школи; - препознаје предности, ризике и опасности по себе и друге и одговорно поступа при коришћењу мобилног телефона и интернета;	
4.	ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ Школа као безбедно место за све	4	Како учинити школу безбедним местом за све - планирање и извођење једноставне акције. Кораци у планирању и извођењу акције.	- сарађује и преузима различите улоге на основу договора у групи; - износи мишљење, образлаже идеје, даје предлоге који могу унапредити безбедност	

			Избор теме/проблема/активности којом ћемо се бавити. Одређивање циља и израда плана акције - подела улога, договор о роковима, начину реализације. Извођење и документовање акције - видео-снимци фотографије, текстови и сл. Промоција акције на нивоу школе - приказивање другим одељењима, родитељима и сл., прављење постера или паноа, објављивање прилога у школском листу. Вредновање акције - чиме смо задовољни, шта је могло бити боље.	ученика у школи; - учествује у изради плана једноставне акције; - са другим ученицима изводи и документује једноставну акцију; - доприноси промоцији акције; - на једноставан начин вреднује изведену акцију	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- Прати се: степен остварености циљева, исхода и прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа у току савладавања програма предмета кроз вештине изражавања и саопштавања, разумевање, примену и вредновање научених поступака и процедура и кроз рад са подацима и рад на различитим врстама текстова;
- Поступак вредновања : формативно оцењивање (бележење активности и постигнућа ученика на часу у свеску ученика и евиденције наставника), степен ангажованости, начин прикупљања података, аргументовање, документовање, способност

повезивања међу појавама, извођење закључака, ученици дају самопроцену оцене, групни рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика)
- Време евалуације ученика: редовно бележење током године, пресек стања по тромесечјима, на крају полугодишта и на крају школске године.

Програм допунске наставе за други разред

Назив предмета: МАТЕМАТИКА

Годишњи фонд часова: 18

Циљ наставног програма:

- Циљ допунске наставе је додатна помоћ ученицима у учењу и достизању прописаних стандарда и исхода учења.
- Циљ допунске наставе је пружање додатне подршке ученицима који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање,са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања,умења и вештина из наставног градива

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	БРОЈЕВИ	-Сабирање и одузимање са преласком, -Једначине са једном операцијом (сабирање или одузимање), -Римске цифре I, V, X, L, C -Множење и дељење (таблично),	- да савладају читање и писање природних бројева - упознају скуп природних бројева и исте приказују тачкама бројевне полуправе - савладавање таблице множења и дељења,	Облици рада: индивидуални, индивидуализовани Методе рада: демонстративна, интерактивна, илустративна, игра Наставна средства: листићи, рачунаљка, жетони

		-Редослед рачунских операција, -Бројевни изрази, -Формирање израза на основу реалистичних ситуација		Прилагођавање програма
2.	ГЕОМЕТРИЈА	-Дуж, права и полуправа, Тачка и права, -Отворена и затворена изломљена линија, -Графичко надовезивање дужи, -Дужина изломљене линије, - Обим геометријских фигура без употребе формула	- да препозна облике и да их разликује од тела - да уочава дуж и црта линије помоћу лењира	
3.	МЕРЕЊЕ И МЕРЕ	-Мерење дужине стандардним мерним јединицама (m, dm, cm). -Мерење времена (дан, месец, година, час, минут)	- да зна јединице за мерење дужине и њихове односе - да самостално набраја месеце у години, да каже колико месец има дана и седмица, колико траје дан и набраја дане у седмици	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Проверавамо напредовање и констатујемо који су ученици употпунили знање (које треба ослободити), а који да наставе и зашто. Провера тестовима, индивидуализованим задацима,листићи, усмена испитивања

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – СРПСКИ ЈЕЗИК

Разред: други

Годишњи фонд часова: 18

Циљ наставног програма:

Циљ учења предмета: утврђивање и допуњавање знања која ће помоћи ученицима да овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писменог изражавања.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	КЊИЖЕВНОСТ	1. Читање и анализа књижевних текстова	разликује књижевне врсте: песму, причу, басну, бајку, драмски текст; - одреди главни догађај, време и место дешавања у прочитаном тексту; - одреди редослед догађаја у тексту; - уочи главне и споредне ликове и разликује њихове позитивне и негативне особине; - разликује стих и строфу;	Одабраним текстовима подстицати активно слушање, памћење и закључивање. Уочавање главног догађаја, ликова, редоследа догађа и места догађаја. Одабрати питања на која ученици одговарају кратким, јасним и потпуним реченицама. Подвлачење/заокуживање стиха/стофе. Именовање књижевне врсте задатог текста-
2.	ЈЕЗИК (граматика, правопис и ортоепија)	1. Глас и слог; самогласници и сугласници. 2. Врсте речи: именице (властите и заједничке); род и број именица; глаголи; глаголска времена: прошло, садашње, будуће време; потврдни и одрични глаголски	- - разликује глас и слог и препозна самогласнике и сугласнике; - разликује врсте речи у типичним случајевима; - одређује основне граматичке категорије именица и глагола; - разликује реченице по облику	Утврђивање и овладавање основним појмовима језика кроз одабране лингвометодичке текстове. Писање диктата

		облици; придеви (описни); бројеви (основни и редни). 3. Врсте реченица премаа значењу и облику 4. Основе правописа – велико слово 5. Речце ли и не	и значењу; - поштује и примењује основна правописна правила;	
3.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	1. Друго писмо (латиница): штампана и писана слова. 2. Разумевање прочитаног кроз одговоре на питања. 3. Вежбе читања-разумевање прочитаног, препричавање 4. Причање о догађајима из свакодневног живота 5. Описивања на основу непосредног посматрања.	- влада основном техником читања и писања латиничког текста; - користи различите облике усменог и писменог изражавања: препричавање, причање, описивање; - правилно састави дужу и потпуну реченицу и споји више реченица у крађу целину; - разликује основне делове текста (наслов, пасус, име аутора, садржај); - изражајно чита ћирилички текст.	Усвајање писаних и штаманих слова абецедом – преписивање текстова Причање о догађајима из свакодневног живота, школе и на основу слика. Препричавање обрађених књижевних текстова. Писање кратких и јасних реченица везаних за испричане доживљаје. Писање кратких и јасних реченица везаних за опис из непосредног окружења

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Наставник у току школске године процењује степен развијености компетенција на основу усмене и писмене провере постигнућа и практичног рада. Напредак ученика се процењује на основу активности и резултата рада, на основу примене знања, самосталности, показаних вештина и односа према учењу. Говорне вежбе (ученик уме да исприча догађај, доживљај; опише: простор, животињу, особу). Гласно читање. Издвајање непознатих речи и израза. Писмени и усмени одговори на питања. Писмено и усмено препричавање текстова. Ученик пише текстове поштујући учена правописна правила

Програм активности за други разред

Назив: Секција – СПОРТСКА СЕКЦИЈА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ спортске секције је подстицање правилног психофизичког развоја ученика, развијање љубави према физичкој активности и спорту, усвајање здравих животних навика, развијање тимског духа, сарадње,фер плејаи одговорног односа према себи и другима кроз различите спортске и рекреативне активности.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.	Вежбе обликовања и развоја моторике Елементарне игре Штафетне и екипне игре Вежбе спретности, равнотеже и координације Полигони Основи атлетике	6 8 5 5 4 3 2	Елементарне игре Штафетне игре Полигони спретности Вежбе координације и равнотеже Основни елементи атлетике (трчање, скокови, бацања) Вежбе обликовања Игре лоптом Тимске спортске игре Рекреативне и такмичарске активности Активности за развијање сарадње и фер плеја	По завршетку рада спортске секције ученик ће бити у стању да: Учествује у једноставним спортским играма поштујући правила Правилно и безбедно користи спортски простор и реквизите Сарађује са вршњацима током тимских активности Показује одговорност, дисциплину и фер плеј понашање Развија основне моторичке способности (снагу, брзину, координацију, равнотежу и прецизност) Примењује основне елементе атлетике , гимнастике и спортских игара примерених	Практичне активности Индивидуални, групни и тимски рад Демонстрација и вежбање Спортске игре и мини такмичења Активности прилагођене способностима и интересовањима ученика

8.	Вежбе правилног држања тела и истезања Фер плеј, тимски дух и здрави стилови живота	3		узрасту Препознаје значај физичке активности за здравље Развија упорност и самопоуздање Прихвата различитости и подстиче другарско понашање у игри и такмичењу.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања ученика у оквиру спортске секције врши се континуирано, кроз посматрање и праћење:

- -Учешћа у активностима
- Интересовања и мотивације за рад
- Сарадње са вршњацима
- Поштовање правила игара
- Развоја моторичких способности
- Одговорног односа према раду и опреми

Вредновање је формативно и има подстицајну улогу.

Назив: Секција –РЕЦИТАТОРСКА СЕКЦИЈА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма:

Развијање љубави према поезији и лепој речи. Подстицање правилног и изражајног говорног изражавања. Развијање самопоуздања приликом јавног наступа. Неговање креативности, маште и естетског доживљаја књижевног текста.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	Упознавање са рецитовањем и избор песама	8	Појам рецитовања; слушање рецитација; избор пригодних песама;разумевање садржаја песме.	Ученик препознаје особине доброг рецитовања, разуме садржај песме, бира песму према интересовањима.	смисаоно учење разговор белешке посматрање (усмерено, пригодно, опште) задовољства ученика на часу
2.	Техника изражајног казивања	10	Дикција, правилан изговор, јачина и висина гласа, интонација, паузе, темпо казивања.	Ученик правилно изговара речи, примењује основне елементе изражајног казивања.	Вежбе говора, демонстрација, индивидуални рад, разговор, подстицање и охрабривање ученика.
3.	Учење и увежбавање песама	10	Меморисање стихова; разумевање поруке песме; вежбе самосталног рецитовања	Ученик самостално рецитује научену песму;показује сигурност у наступу.	Индивидуални и групни рад, вежбање, рецитовање пред одељењем, вршњачка подршка.
4.	Припрема и учешће на приредбама и такмичењима	8	Избор најуспешнијих рецитација, сценски наступ, учешће на школским приредбама и манифестацијама	Ученика наступа пред публиком, поштује правила понашања током јавног наступа, развија самопоуздање.	Јавни наступ, приредбе, пробе, разговор, похваљивање и вредновање рада ученика.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- Континуирано праћење анганжовања ученика;ж
- Посматрање учешћа у раду секције, приредбама и такмичењима;
- Посматрање напредовања у изражајном казивању
- Самовредновање и вршњачко вредновање
- Усмена повратна информација и похвала

Назив: Секција – ЛИКОВНА СЕКЦИЈА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма:

Ликовна секција оспособљава ученике да различитим ликовним техникама изражавају своје доживљаје, осећања, развијају креативност, сналажење у простору.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ОБЛИЦИ У ПРОСТОРУ	5	Упознавање са бојама и облицима у природи; Развијање осећаја за облик и простор; Распоређивање људи и предмета на слици;	-користи материјал и прибор на безбедан и одговоран начин; -изрази, одабраним материјалом и техникама своје емоције, машту, сећања и замисли; -користи једноставне информације и одабрана ликовна дела као подстицај за стваралачки рад; -изражава, светлим или тамним бојама, свој доживљај уметничког дела; -идентификује истакнуте целине и визуелне супротности у свом окружењу; -преобликује, самостално или у сарадњи са другима , материјале и предмете за рециклажу; -тумачи једноставне визуелне	Облици се истражују посматрањем предмета из свих углова и/или са свих страна. Симетрија се учи искуствено. Ученици могу да савијају једноставне оригами фигуре. Почиње се од најједноставнијих: вртешка, писмо, обележивач страница... Парови очигледних визуелних супротности уче се искуствено. Уочавање, поређење и приказивање супротности су активности везане за принцип компоновања, контраст. Уче како да пакују поклоне, како да ушију дугме, спајају суве гранчице концем у скулптуру коју ће касније осликати темперама... Прављење плаката, реклама, посета галеријама...

2.	БОЈЕ	3	Упознавање са бојама и облицима у природи; Основне и изведене боје;	информације које опажа у свакодневном животу; -изражава мимиком или телом различита расположења,покрете и кретања -упоређује свој и туђ естетски доживљај простора , дизајна и уметничких дела; -повезује уметничко занимање и одговарајуће продукте; -разматра у групи, шта и како је учио и где та знања може применити.	Ученици уче о кругу боја, контрастима и топлим и хладним тоновима; Комбинују се темпера, акварел, гваш, туш и колаж.
3.	ЦРТАЊЕ	4	О линији (криве и праве, изломљене); Техника цртања		Показивање правилних техника држања прибора. Тачкање, шпартање и грађење облика линијама различитих дебљина.
4.	СЛИКАЊЕ	8	Техника сликања;		Директан контакт са бојом (четкице, сунђери, прсти). Намеран покушај мешања две боје да се добије трећа.
5.	ВАЈАЊЕ	3	Вајање глином или пластелином		Спајање мањих делова масе у једну целину.
6.	МОДЕЛОВАЊЕ	4	Прављење украсних предмета Украси на предметима Правимо колаж Народна уметност.		Повезивање различитих текстура и материјала у једну целину
7.	АМБИЈЕНТ	9	Где се чувају и излажу уметничка дела; Наша мала изложба; Сређивање паноа		О амбијенту се учи тако што се ученицима постављају питања: какав утисак неки простор оставља на њих, како се осећају у том простору, шта им привлачи пажњу, а шта им смета, шта би променили и сл.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Ученикoв напредак се прати на основу резултата рада, примене знања и вештина, на основу продуката рада, кроз његове активности,однос према учењу, самосталност, иницијативу, мотивацију, учешће у различитим облицима групног рада и рада на пројектима. Ученички радови и продукти активности вреднују се и излажу у просторијама школе. Остварени резултати транспарентни су за јавност преко школског сајта, фејсбук и инстаграм странице школе.

2.3. 3. РАЗРЕД

Програм наставе и учења обавезних наставних предмета за трећи разред

Назив предмета: СРПСКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 180

Циљ наставног програма: Циљ учења Српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	КЊИЖЕВНОСТ	93	ШКОЛСКА ЛЕКТИРА Лирска поезија 1. Душан Костић: Септембар 2. Григор Витез: Какве је боје поток / Десанка Максимовић: Вожња 3. Душан Васиљев: Зима 4. Мирослав Антић: Шта је највеће/ Ф. Г. Лорка: Луцкаста песма 5. Драган	- чита са разумевањем различите текстове; опише свој доживљај прочитаних књижевних дела; - изнесе своје мишљење о тексту; − разликује књижевне врсте: лирску и епску песму, причу, басну, бајку, роман и драмски текст; − одреди тему, редослед догађаја, време и место дешавања у прочитаном тексту; − именује главне и споредне	- основни поступци у остваривању програма из књижњвности чине читање, тумачење текста и изражајно исказивање напамет наученог текста, ова знања и умећа имају функционалну улогу у свим наставним областима и у функцији су даљег усавршавања техника читања (гласно, изражајно, тихо или у себи, односно усмерено, истраживачко, продуктивно, аналитичко, информативно читање и сл.); - текст метода је у функцији савладавања брзог читања у себи с разумевањем,, доприноси да ученици читају флексибилно, усклађују брзину са циљем читања и

			Лукић: Свакога дана / Шта је отац 6. Бранислав Црнчевић: Љутито мече / Љубивоје Ршумовић: Аждаја своме чеду тепа 7. Милован Данојлић: Љубавна песма 8. Љубивоје Ршумовић: Домовина себрани лепотом 9. Химна Светоме Сави 10. Бранко Стевановић: Занимање Марка Краљевића Епска поезија 11. Народне песме: Марко Краљевић и бег Костадин, Орање Марка Краљевића Проза 1. Ла Фонтен: Цврчак и мрав / Езоп: Корњача и зец 2. Народна приповетка: Свети Сава и сељак без среће 3. Народна бајка: Чардак ни на небу ни на земљи	ликове и разликује њихове позитивне и негативне особине; − уочи основне одлике лирске песме (стих, строфа и рима); − разуме пренесено значење пословице и басне и њихову поучност; − разуме идеје књижевног дела; − уочи основне одлике народне бајке; − разликује народну од ауторске бајке; − представи главне особине јунака; − уочи основне одлике народне епске песме; − уочи поређење у књижевном делу и разуме његову улогу; разликује опис од приповедања у књижевном делу; покаже примере дијалога у песми, причи и драмском тексту; − уочи хумор у књижевном делу; − чита текст поштујући интонацију реченице/стиха; − изражајно рецитује песму и чита прозни текст; − изводи драмске текстове; разликује врсте (и подврсте)	карактеристикама текста - изражајно казивање је у функцији развоја говорне културе ученика користе се вежбе изражајног казивања „очи у очи“ и логичко усвајање текста, никако механичко; - при тумачењу текста ученике подстицати на изношење ставова и судова о књижевном делу на основу чињеница из текста и на тај начин се подстиче изражавачки дух и критички став ученика, активна улога ученика у проучавању књижевног дела; - обрадом одговарајућих текстова ученици усвајају књижевне појмове (родољубива песма) као и функционални (узрок, услов, порука, особина и сл.);

			4. Народна приповетка: Свијету се не може угодити 5. Бранко Ћопић: Изокренута прича 6. Оскар Вајлд: Себични џин 7. Светлана Велмар Јанковић: Златно јагње 8. Бранко В. Радичевић: Прича о дечаку и Месецу 9. Ијан Макјуен: Реч-две о Питеру 10. Јохана Шпири: Хајди (одломак) 11. Народна бајка: Баш-Челик (читање у наставцима) 12. Јасминка Петровић: Од читања се расте (читање у наставцима) Драмски текстови 1. Душан Радовић: А зашто он вежба 2. Александар Поповић: Лед се топи 3. Јованка Јоргачевић: Никад два добра 4. Лаза Лазић: Суёење Популарни и информативни	речи у типичним случајевима;	

			текстови Избор из илустрованих енциклопедија и часописа за децу о значајним личностима српског језика, књижевности и културе (Милева Ајнштајн, Михаило Пупин), знаменита завичајна личност и др. ДОМАЋА ЛЕКТИРА 1. Бранко Ћопић: Доживљаји Мачка Тоше 2. Избор из поезије Душана Радовића (Замислите, Да ли ми верујете, Страшан лав, Кад је био мрак, Тужне ёачке исповести, Здравица, Плави зец и друге песме) 3. Браћа Грим: Бајке (три бајке по избору) 4. Астрид Линдгрен: Пипи Дуга Чарапа Књижевни појмови: – лирска песма, – химна, – епска песма, – народна бајка,		

			– роман, – поређење, – персонификација (на нивоу препознавања), – опис, – дијалог, – приповедање, – епски јунак, – драмска радња		
2.	ЈЕЗИК Граматика, правопис и ортоепија	55	Врсте речи: именице (градивне, збирне); придеви (присвојни, градивни); род и број придева; заменице (личне заменице); глаголи; лице и број глагола. Подела речи на крају реда (граница на самогласник). Управни говор (први и други модел). Неуправни говор. Велико слово: писање имена народа, вишечланих географских назива (планина, река, језера, мора и сл.), празника, наслова књига и часописа;	. одреди основне граматичке категорије именица, придева и глагола; - примењује основна правописна правила; јасно и разговетно изговори обавештајну, упитну и заповедну реченицу, поштујући одговарајућу интонацију и логички акценат, паузе, брзину и темпо;	-подстицање свесне активности и мисаоног осамостаљивања ученика; - сузбијање имитаторских склоности на битним својствима и стилским функцијама језичких појава; - заснивање тежишта наставе на битним својствима и стилским функцијама језичких појава; - уважавање ситуационе условљености језичких појава; - повезивање наставе језика са доживљавањем уметничког текста; - откривање стилске функције, односно изражајности језичких појава; - коришћење уметничких доживљаја као подстицај за учење матерњег језика; - систематска и осмишљена вежбања за говор у и писање; -ефикасно превазилажење нивоа препознавања језичких појава; - неговање примењеног знања и умења; - континуирано повезивање знања о језику са непосредном говорном праксом; - остваривање континуитета у систему

			Писање присвојних придева изведених од властитих имена (суфикси: -ов, -ев, -ин; -ски, -чки, -шки). Речца не уз именице и придеве. Наводници (у управном говору, насловима дела, називима школа). Сугласник ј (између самогласника и-о и о и). Скраћенице (мерне јединице за масу, дужину, време и запремину течности).		правописних, стилских вежбања; - побуђивање ученикових језичког израза животним ситуацијама; - указивање на граматичку сачињеност стилских изражајних средстава; - коришћење прикладних илустрација;
3.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	32	Краћи и дужи текстови – књижевни и некњижевни, као и нелинеарни текстови. Причање о догађајима и доживљајима, стварним и измишљеним (усмено и писано). Описивање људи, животиња и природе (плански приступ) – усмено и писано. Различите комуникативне ситуације	- споји више реченица у краћу и дужу целину; - препричава, прича и описује и на сажет и на опширан начин; -извештава о догађајима водећи рачуна о прецизности, тачности, објективности и сажетости;	- основни поступак при реализацији области језичке културе чине разне језичке игре, вежбе, описивања писмених радова, аутодиктат, препричавање и причање.

			(комуникација са одраслима и са вршњацима; у школи, у продавници, телефонски разговор, поздрављања, честитања и сл.). Богаћење речника: речи истог или сличног значења; речи супротног значења; речи које значе нешто умањено и увећано (уз одговарајуће текстове из лектире). Правописне вежбе: вежбе допуњавања и избора правилног облика речи; диктат, аутодиктат. Језичке вежбе: проширивање и допуњавање реченица различитим врстама речи, промена реда речи у реченици, промена дужине реченице. Лексичко-семантичке вежбе: речи који припадају различитим тематским скуповима; речи супротног значања али исте врсте и истог		

			рода и броја, промена граматичког лица у тексту; основно и пренесено значење речи и друго. Стилске вежбе: састављање прича на основу задатих речи; сажимање или проширивање познате приче (текста), мењање краја приче (текста); настављање приче на основу датог почетка; промена становишта (нпр. увести у текст нове ликове; сместити бајку у далеку будућност...). Говорне вежбе: рецитовање, изражајно читање, сценско приказивање драмског / драматизованог текста и сл.		

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Оцењивање би требало да буде усмерено на добијање информација о обрасцима мишљења и условима под којим ученик може да примени знање стечено током наставе језичке културе у свакодневној формалној и неформалној комуникацији.

Процес праћења и вредновања једног ученика треба започети иницијалном проценом нивоа постигнућа ученика. Акценат би требало да буде на учениковим способностима – на ономе што ученик може или покушава да учини. Током процеса наставе и учења учитељ континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити довољно јасна и информативна, како би била подстицајна за даље напредовање ученика. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

Назив предмета: ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова:72

Циљ наставног програма: Да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну усмену, а од трећег разреда и писану комуникацију, и да стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	THE ALPHABET	1	-Поздрављање -Разумевање и давање једноставних упутстава и налога	– разумеју једноставна упутства и налоге и реагују на њих; – саопште једноставна упутства и налоге;	-применом комуникативног приступа уз комбиновање фронталног, фрупног, рада у пару и индивидуалног рада, нпр. кроз разговор, дијалоге, песме, језичке игрице, квизове, пантомиму, краће представе. -применом пројектних активности, -слушању и разумевању текстова, -читању и писању краћих реченица и текстова.
2.	WELCOME KIDS	4	-Поздрављање -представљање себе и других; -Давање основних информација о себи; давање и тражење основних информација	– разумеју и именују бића и предмете који се односе на тему; – поздраве и отпоздраве, примењујући једноставна језичка средства; – представе себе и другог;	

			о другима; -Изражавање броја и количине; -Разумевање и давање једноставних упутстава и налога; -Исказивање потреба, осета и осећања; -Исказивање положаја у простору	– разумеју једноставна питања личне природе и одговара на њих; – разумеју и саопште једноставне исказе који се односе на бројеве и количине; – разумеју једноставна упутства и налоге и реагују на њих; – разумеју свакодневне исказе у вези са непосредним потребама, осетима и осећањима и реагују на њих; – изразе основне потребе, осете и осећања једноставним језичким средствима; – разумеју једноставна обавештења о положају у простору и реагују на њих; – траже и пруже једноставна обавештења о положају у простору;	
3.	THE LOST WORLD	11	-Описивање бића, предмета, места и појава; -Представљање себе и других; -давање основних информација о себи; -давање и тражење основних информација	– препознају и именују бића, предмете и места из непосредног окружења; – разумеју једноставне описе бића, предмета и места; – опишу бића, предмете и места користећи једноставна језичка	

			о другима; -Изражавање броја и количине *Личне заменице – I, you …* *Присвојни придеви – my, your…* *Глагол to be – the Present Simple Tense* *Показне заменице – this/that, these/those* *Императив*	средства; – разумеју и саопште једноставне исказе који се односе на бројеве и количине;	
4.	THE LITTLE MERMAID	11	-Описивање бића, предмета, места и појава; -Изражавање припадања / неприпадања и поседовања/ непоседовања; -Описивање догађаја и способности у садашњости -изражавање свакодневне рутине *Егзистенцијално There is/are…* *Модални глагол сап за изражавање*	– препознају и именују бића, предмете и места из непосредног окружења; – разумеју једноставне описе бића, предмета и места; – опишу бића, предмете и места користећи једноставна језичка средства; – разумеју једноставне исказе којима се изражава (не)припадање, (не)поседовање и реагују на њих; – траже и дају једноставне исказе којима се изражава (не)припадање,	

			способности *Саксонски генитив са именицама у једнини*	(не)поседовање; – размене информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; – разумеју једноставне текстове у којима се описују радње и способности у садашњости; – опишу радње и способности користећи једноставна језичка средства; - уоче сличности и разлике у начину живота код нас и у Великој Британији.	
5.	THE FOX AND THE STORK	12	-Описивање предмета; -Изражавање (не)допадања; -Исказивање времена; -Исказивање молбе, захвалности и извињења *The Present Simple Tense глагола like* *Правилна множина именица: egg-eggs, cherry- cherries…*	– препознају и именује храну и пиће; – разумеју једноставне описе предмета; – опишу предмете користећи једноставна језичка средства; – разумеју једноставне исказе за изражавање (не)допадања и реагују на њих; – траже мишљење и изражавају (не)допадање једноставним језичким средствима; – разумеју и саопште једноставне исказе који се односе на хронолошко и метеоролошко време;	

				– разумеју кратке и једноставне молбе и реагују на њих; – упуте кратке и једноставне молбе; – искажу и прихвате захвалност и извињење на једноставан начин;	
6.	ROBIN HOOD	10	-Описивање догађаја и способности у садашњости; -Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности *Питања са What/Where/When/ How many...*	– препознају и именују речи које се односе на спорт и слободно време; – размене информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; – разумеју једноставне текстове у којима се описују радње и способности у садашњости; – опишу радње и способности користећи једноставна језичка средства; – саопште једноставна упутства и налоге; – разумеју позив на заједничку активност и на прикладан начин реагују на њега; – упуте позив на заједничку активност.	
7.	THE EMPEROR'S NEW CLOTHES	10	-Описивање предмета; -Исказивање времена; -Описивање догађаја и способности у	– препознају и именују појмове који се односе на тему; – разумеју једноставна	

			садашњости; *The Present Continuous Tense за изражавање тренутних радњи*	питања личне природе и реагују на њих; – разумеју и саопште једноставне исказе који се односе на метеоролошко време; – разумеју једноставне текстове у којима се описују радње и способности у садашњости; – опишу радње и способности користећи једноставна језичка средства;	
8.	THE JUNGLE BOOK	10	-Описивање бића; -Изражавање (не)припадања и (не)поседовања; *Have got/Have за изражавање поседовања*	– препознају и именују животиње; – препознају и именују појмове који се односе на тему; – разумеју једноставне описе бића; – опишу бића користећи једноставна језичка средства; – разумеју једноставне исказе којима се изражава (не)припадање,(не)поседовање и реагују на њих; – траже и дају једноставне исказе којима се изражава (не)припадање, (не)поседовање;	

9.	FESTIVITIES	3	-Честитање празника, рођендана и других значајних догађаја	– разумеју једноставно исказане честитке и одговоре на њих; – упуте једноставне честитке; – разумеју и, примењујући једноставна језичка средства, наведу најуобичајеније активности које се односе на прославе рођендана и празника; – уоче сличности и разлике у начину прославе Божића код нас и у ВБ. - уоче сличности и разлике у начину прославе Ускрса код нас и у ВБ.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Процес праћења остварености исхода почиње проценом нивоа знања ученика на почетку школске године. Праћење и вредновање остварује се кроз различите елементе као што су језичке вештине (читање, слушање, говор и писање), усвојеност лексичких садржаја и језичких структура, ангажованост и залагање у раду на часу и ван њега. Током процеса наставе и учења наставник континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити довољно јасна и информативна, како би била подстицајна за даље напредовање ученика. а све то уз уважавање индивидуалних способности ученика и подстицање сарадње, самосталности и позитивног односа према учењу страног језика.

Назив предмета: МАТЕМАТИКА

Годишњи фонд часова: 180

Циљ наставног програма: Циљ наставе математике у трећем разреду јесте да ученици усвоје појам природних бројева до 1000 и савладају операције сабирања, одузимања, множења и дељења у оквиру прве хиљаде. Кроз редован програм ученици развијају

просторну перцепцију и геометријско мишљење, оспособљавају се за практично мерење и коришћење мерних јединица, као и за решавање текстуалних задатака из свакодневног живота. Настава тежи да развије логичко и апстрактно мишљење, прецизност и математички језик у складу са развојним могућностима ученика.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	БРОЈЕВИ	136	Скуп природних бројева до 1000: Читање, писање, упоређивање и графичко представљање троцифрених бројева на бројевној правој; разумевање месне вредности цифара (стотине, десетице, јединице); римске цифре (I, V, X, L, C, D, M). Сабирање и одузимање у оквиру 1000: Усмено и писмено сабирање и одузимање троцифрених бројева (без прелаза и са прелазом преко десетице и стотине); својства операција (замена места и здруживање сабирака, зависност збира и	– прочита, запише и упореди бројеве прве хиљаде и прикаже ихна бројевној правој; – прочита број записан римским цифрама и напише дати бројримским цифрама (до 1.000); – изврши четири основне рачунске операције, писмено и усме-но (до 1.000); – подели број бројем прве десетице, са и без остатка, и проверирезултат; – процени вредност израза са једном рачунском операцијом; – израчуна вредност бројевног израза са највише три рачунскеоперације; – одреди десетице и стотине најближе датом броју; – реши једначину са једном	- у раду ће се смењивати различите активности и технике: вербална, текстуална, практична, учења путем откривања, смислено учење, амбијентално учење, решавање проблема. -графичко представљање разних стварних ситуација помоћу Венових дијаграма (или на друге начине); -упознавање и графичко представљање бројног низа природних бројева; решавати бројне израза -повећање ефикасности наставе кроз аналитички и синтетички приступ решавању текстуалних задатака; -паралелно са случајевима једнокости двају израза, ученици упознају и случајеве неједнакости, -откривање идеје пресликавања увођењем таблица и дијаграма; практичним радом утврдити зависност измеђуподатака

			разлике). Множење и дељење: Множење и дељење троцифреног броја једноцифреним бројем (усмено и писмено); множење и дељење бројевима 10 и 100; својства множења и дељења; изрази са више рачунских операција (редослед извршавања). Једначине и неједначине: Решавање једноставнијих једначина са једном непознатом (непознати сабирак, умањеник, умањилац, чинилац, дељеник, делитељ); једноставније неједначине са сабирањем и одузимањем. Текстуални задаци: Решавање једноставних и сложенијих текстуалних задатака са две рачунске операције.	рачунском операцијом; – одреди и запише скуп решења неједначине са сабирањем иодузимањем; – реши проблемски задатак користећи бројевни израз илиједначину; – уочи делове целине и запише разломке облика m n $(m \leq n \leq 10)$ – упореди разломке облика m n са једнаким имениоцима; – резултат мерења дужине запише децималним бројем са једномдецималом; – уочи и речима опише правило за настајање бројевног низа; – чита и користи податке представљене табеларно или графички (стубичасти дијаграм и сликовни дијаграм);	
2.	ГЕОМЕТРИЈА	32	Праве, полуправе и дужи: Цртање и обележавање праве, полуправе и дужи; међусобни однос две	– црта паралелне и нормалне праве, правоугаоник и квадрат; – конструише троугао и круг; – именује елементе угла,	-упутити ученике како да у разним животним ситуацијама уочавају одговарајуће математичке релације; -кроз практични рад стицање елементарне геометријеске представе;

			праве у равни (паралелне праве и праве које се секу, нормалне праве); цртање паралелних и нормалних правих помоћу геометарског прибора (два троугла). Угао: Појам угла, елементи угла (теме и краци); уочавање, препознавање и цртање правог, оштрог и тупог угла. Геометријске фигуре (круг, правоугаоник, квадрат, троугао): Цртање кружнице и круга помоћу шестара (центар, полупречник); уочавање својстава и елемената правоугаоника, квадрата и троугла (странице, темена, суседне и наспрамне странице); цртање квадрата и правоугаоника на квадратној мрежи и помоћу лењира и троугла. Обим геометријских фигура: Појам обима	правоугаоника, квадрата, троугла икруга; – разликује врсте углова и троуглова; – одреди обим правоугаоника, квадрата и троугла, применомобрасца; – опише особине правоугаоника и квадрата; – преслика геометријску фигуру у квадратној или тачкастој мрежи на основу задатог упутства; – користи геометријски прибор и софтверске алате за цртање;	-системски рад на развијању елементарних просторних представа; Практичне вежбе цртања лењиром, троугловима и шестаром на белој хартији и у свесци са квадратном мрежом; Проналажење и препознавање геометријских облика, углова, паралелних и нормалних линија на предметима у непосредној околини; Израда модела геометријских фигура од папира или жице ради лакшег разумевања појма границе и обима фигуре.

			као дужине границе фигуре; израчунавање обима троугла, квадрата и правоугаоника (формуле и практично израчунавање на основу задатих дужина страница).		
3.	МЕРЕЊЕ И МЕРЕ	12	Мерење дужине: Јединице за дужину: километар (km), метар (m), дециметар (dm), центиметар (cm), милиметар (mm); изражавање већих јединица мањим и обрнуто (односи међу јединицама); практично мерење дужине у мм, цм и м. Мерење времена: Јединице за време: дан, седмица, месец, година, деценија, век; мање јединице за време: час (сат), минут, секунд; читање времена на часовнику (дигиталном и класичном са казаљкама). Мерење масе: Јединице за масу: килограм (kg), грам (g), тона (t);	– чита, упореди и претвара јединице за мерење дужине, масе,запремине течности и времена; – упореди величине (дужина, маса, запремина течности ивреме); – измери површину геометријске фигуре задатом мером (право-угаоником, квадратом и троуглом); примењује концепт мерења у једноставним реалним ситуацијама Тачно чита и записује време приказано на часовнику у сатима и минутима; Упоређује вредности различитих мера и рачуна са именованим бројевима; Решава текстуалне задатке са мерењем и мерама који симулирају ситуације из свакодневног живота (куповина, мерење састојака,	-кроз практичан рад објаснити систем јединица мера: - упоређивање - мерење - прављење модела - примена стечених знања Реализација практичних активности мерења у учионици (мерење висине ученика, вагање предмета, мерење количине течности помоћу посуда од једног литра); Рад на папирним и пластичним моделима сатова са покретним казаљкама за лакше савладавање читања времена; Решавање задатака који укључују симулацију куповине и рачунање са папирним моделима динарских новчаница.

			разумевање односа међу јединицама и практични примери масе објеката из окружења. Мерење запремине течности: Јединице за запремину течности: литар (l), децилитар (dl), центилитар (cl), милилитар (ml); разумевање међусобних односа јединица кроз практичне животне примере. Новац: Наше новчане јединице (динар и пара); пребројавање и укрупњавање новца у оквиру вредности до 1000 динара.	рачунање времена).	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Оцењивање у настави математике у трећем разреду обухвата формативно (континуирано) и сумативно (бројчано) вредновање. Сврха праћења је да се утврди у којој мери је ученик савладао исходе дефинисане програмом за сваку од области. Оцењивање је јавно, редовно и објективно, при чему се узимају у обзир индивидуални темпо напредовања, уложени труд и специфичности сваког ученика.

Наставник континуирано прати:

- Разумевање математичких појмова и правилну примену рачунских операција у писменој и усменој форми;
- Степен самосталности и тачности у решавању текстуалних задатака различитог нивоа сложености;
- Уредност, прецизност и правилну употребу геометријског прибора при цртању фигура и линија;
- Редовност у изради домаћих задатака, ангажовање на часовима и однос према раду.

Назив предмета: ПРИРОДА И ДРУШТВО

Годишњи фонд часова: 72

Циљ наставног програма: Образовано-васпитни циљ учења Природе и друштва јесте да ученици упознају себе, своје природно и друштвено окружење и развију одговоран однос према себи, другима и средини у којој живе, као и да овладају основним појмовима из природних и друштвених наука у складу са узрасним могућностима.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ПРИРОДА, ЧОВЕК, ДРУШТВО	38	Жива и нежива природа – повезаност и узајамни утицаји. Особине воде (прозирност, укус, мирис, облик, течљивост). Вода као растварач и три агрегатна стања воде. Значај воде за живи свет и кружење воде в природи. Особине ваздуха (састав, прозирност, ширење при загревању). Кретање ваздуха (ветар) и значај ваздуха за живи свет.	идентификује облике рељефа и површинских вода у свомкрају; илуструје примерима како рељеф и површинске воде утичу наживот људи у крају; примени правила друштвено прихватљивог понашања поштујући права, обавезе и различитости међу људима; повеже различита занимања и делатности са потребама људиу крају у коме живи; повеже врсте и значај саобраћаја у свом крају са потребамаљуди; примени правила безбедног понашања у саобраћају; разликује чврсто, течно и гасовито стање воде у природи	-стварање ситуација учења у којима ће доћи до изражаја различите активности ученика које омогућујуразличите начине учења; -решавање проблемских ситуација које развијају мисаоне способности ученика -заједничка реализација задатака на нивоу групе или радом у пару; -практиковати диференциране задатке у циљу поштовања на различитост, нивоа предзнања и динамике развоја; -мењати амбијент тако да ученици исте ствари сагледавају са различитих аспеката у различитим околностима; -организовање посета, излета, шетњи, наставе у природи; -активирати ученика у процесу стицања знања; -практиковати практичан рад, једноставне огледе, истраживачке задатке; -оспособљавање ученика за коришћење различитих извора знања, графичких и електронских медија, с намером да се код

			Земљиште – састав и особине (плодност, пропустљивост). Врсте земљишта и значај земљишта за биљке и човека. Размножавање и развој биљака. Размножавање и развој животиња. Животне заједнице: Шума (спратовност, биљке и животиње) Животне заједнице: Ливада и пашњак Животне заједнице: Бара и река Култивисане животне заједнице: Воћњак, поврtњак, њива Повезаност живих бића – Ланци исхране (произвођачи, потрошачи, разлагачи)	исвакодневном животу; повеже температурне промене са променама запремине икретања ваздуха; очита вредности температуре воде, ваздуха и тела помоћутермометра; прикаже везе међу живим бићима у различитим животним заједницама помоћу ланаца исхране; илуструје примерима одговоран и неодговоран однос човека према животној средини; примени поступке (мере) заштите од заразних болести;	ученика развије функционална писменост као подлога за даље учење и сначажење у свакодневном животу
2.	ОРИЈЕНТАЦИЈА У ПРОСТОРУ И ВРЕМЕНУ	11	Оријентација у простору: Главне и споредне стране света. Одређивање страна света помоћу компаса. Оријентација у	оријентише се у простору помоћу компаса и оријентира из природе/окружења; опише пут којим се може стићи од једне до друге тачке помоћу плана насеља; идентификује географске објекте у свом крају користећигеографску	- експериментисање - закључивање - играње - бележење - прављење

			простору помоћу знакова у природи (маховина, годови, Сунце). Сналажење у насељу и околини (рељеф, објекти). Приказивање предмета у умањеној размери (од предмета до плана). План учионице и план школе. План насеља и легенда на плану. Географска карта: Појам, изглед и значење боја на карти. Сналажење на географској карти Србије (планине, реке, градови). Кретање у времену: Прошлост, садашњост, будућност. Мерење времена: Деценија, век, миленијум. Лента времена и уписивање историјских догађа.	карту Републике Србије; користи временске одреднице (година, деценија, век) у свакодневним ситуацијама и приликом описивања догађаја изпрошлости; прикупи и представи податке о прошлости породице и краја;	

3.	МАТЕРИЈАЛИ	12	Природни и вештачки материјали у нашем окружењу. Особине материјала (тврдоћа, еластичност, пластичност, провидност, проводљивост). Промене материјала под утицајем механичке силе и воде. Промене материјала под утицајем топлоте. Повратне и неповратне промене материјала. Употреба материјала у свакодневном животу на основу особина. Људска делатност и промене у природи зарад добијања сировина. Отпад као еколошки проблем и време разградње материјала. Заштита животне средине, примарна селекција отпада и рециклажа.	– Разликује природне од вештачких материјала на основу њихових уочених особина у непосредном окружењу; – Именује кључне особине материјала као што су тврдоћа, еластичност, пластичност, провидност и проводљивост; – На основу једноставних огледа опише и објасни промене материјала под утицајем механичке силе, воде и топлоте; – Разликује повратне промене материјала од неповратних промена и наведе примере за њих; – Објасни повезаност између особина одређеног материјала и његове практичне употребе у свакодневном животу; – Препозна како људска делатност и експлоатација сировина утичу на промене у природи; – Разуме штетност отпада по животну средину и повеже врсту материјала са временом његовог разградње; – Примењује правила примарне селекције отпада, одговорно одлаже смеће и разуме значај рециклаже за очување ресурса; – Разуме оно што	- посматрање - описивање - сакупљање - истраживање - процењивање - експериментисање - закључивање - играње - бележење - прављење

				прочита в вези са особинама материјала и екологијом и то функционално повеже са примерима из свог окружења.	
4.	КРЕТАЊЕ	11	Кретање тела у простору и појам путање. Утицај јачине деловања на пређено растојање тела. Дејство Земљине теже, падање тела и утицај облика тела на брзину падања. Извори светлости, настанак сенке, облик и величина сенке. Кретање које производи звук и звук као информација. Заштита од буке.	– Опише кретање тела у простору користећи појмове путање и пређеног растојања; – Закључи како јачина деловања (силе) утиче на пређено растојање и брзину тела; – Објасни дејство Земљине теже кроз појаву падања тела и експериментално уочи како облик тела утиче на брзину његовог падања; – Препозна природне и вештачке изворе светлости и објасни како настаје сенка, као и од чега зависе њен облик и величина; – Повеже кретање (вибрацију) са настанком звука и препозна звук као извор важних информација у свакодневном животу; – Наведе и примењује основне начине заштите од буке у својој средини; – Пажљиво прати упутства из текста, разуме оно што прочита о природним појавама и успешно изведе једноставне огледе везане за кретање,	- посматрање - описивање - сакупљање - истраживање - процењивање - експериментисање - закључивање - играње - бележење - прављење

				светлост и звук.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Оцењивање је саставни део процеса учења и наставе, а треба да подржи учење и допринесе његовој успешности. Оно захтева максимално реалне и објективне критеријуме у оцењивању сваког ученика појединачно. Процене о томе колико је који ученик вешт у извођењу огледа или колико су његови закључци научно прецизни више су у домену индивидуалног темпа развоја мишљења. Наставник разредне наставе треба да сагледа опште ангажовање, радозналост и рад ученика и према томе да донесе адекватну и реалну оцену. На часовима природе и друштва најбитније је развијање истраживачког духа, посматрања и практичних вештина. Смер наставе је такав да се увек креће од очигледног и практичног (оглед, посматрање појаве) ка објашњењу и разумевању. Из тих разлога не инсистира се на сувим дефиницијама и репродукцији текста, већ на препознавању узрочно-последичних веза, извођењу једноставних експеримената и идентификовању појава у окружењу. Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и лично напредовање сваког ученика у складу са његовим личним и когнитивним могућностима. У оквиру свих истраживачких и практичних активности потребно је обезбедити подстицајну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности, слободе да погреши у претпоставци и подршке у процесу откривања света око себе.

Назив предмета: ЛИКОВНА КУЛТУРА

Годишњи фонд часова: 72

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења Ликовне културе јесте да ученик, развијајући визуелну писменост, креативност и естетске критеријуме кроз практичан рад и упознавање уметничког наслеђа, развије позитиван однос према уметности и култури, као и способност изражавања сопствених мисли, осећања и маште кроз различите медије.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	МАТЕРИЈАЛИ	26	Употреба различитих материјала и њихова својства у ликовном стваралаштву – Цртачки материјали и технике – Сликарски материјали и технике – Природни и вештачки материјали у ликовном изражавању – Израда сопственог прибора и материјала за рад – Вајарске технике, материјали и вајање у глини – Примарне и секундарне боје и начини њиховог добијања (прављење боја) – Уметнички занати, њихови производи и израда накита (огрлице и привесци) – Рециклажа у функцији чувања природе и уметничко стваралаштво од рециклираних материјала – Израда употребних предмета од амбалажног отпада (од старог до новог) – Алтернативне методе наношења боје (сликање без четкице)	– поштује инструкције за припремање, коришћење, одржавањеи одлагање материјала и прибора; – повеже уметничко занимање и уметнички занат са одговарају-ћим продуктом; – преобликује, самостално или у сарадњи са другима, амбалажуи предмете за рециклажу мењајући им употребну функцију; – изрази своје доживљаје, емоције, имагинацију и запажањаодабраним материјалом, прибором и техникама; – користи одабране податке и информације као подстицај застваралачки рад; – протумачи једноставне визуелне информације и поруке изсвакодневног живота; – укаже на сличности и разлике које опажа у уметничким дели-ма и традицији различитих народа;	организовање заједничког реализовања теме (формирати групе, парове); - разговор са ученицима како би сваки ученик дошао до своје идеје, а на основу понуђеног ликовног садржаја; - објаснити основне карактеристике различитих техника; - мењати амбијент, али препустити и ученицима избор амбијента - повезивање ликовне уметности са искуствима из других области (етно, споменици, обичаји, одевање, музика) - организовање посета изложбама - опажање сличности и разлика творевина природе и човека - организовање одељенске изложбе; - учешће у ликовним конкурсима; - цртање - прављење - сликање

			– Техника украшавања и осликавања јаја – Комбиновање природних и вештачких материјала кроз ликовне технике – Колаж од различитих природних материјала		
2.	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	20	Илустрација као визуелни језик и визуелно обликовање књижевног текста за децу – Невербална комуникација и говор тела (поглед, израз лица, држање, гест и покрет) – Тумачење визуелних информација, знакова и симбола у природи – Мултимедијални облици споразумевања (слика, текст и звук кроз рекламе и билборде) – Обликовање графичких форми за комуникацију (плакат, позивница и честитка) – Однос слике и текста кроз израду тематских новогодишњих честитки – Одећа, мода и костим као	– Креира илустрацију која верно преноси поруку, радњу или атмосферу прочитаног књижевног текста за децу; – Препознаје, тумачи и ликовно изражава невербалне поруке и емоције кроз говор тела, израз лица, поглед и гест; – Чита, разуме и критички тумачи визуелне информације, знакове и симболе на које наилази у природи и непосредном окружењу; – Комбинује слику, текст и графичке елементе приликом израде плаката, билборда, позивница и тематских честитки; – Објасни на који начин одећа и одевни предмети служе као средство комуникације и визуелног споразумевања међу људима; – Креира препознатљиве визуелне знаке и симболе и практично	- сликање - цртање - вајање – Примена дигиталних и штампаних визуелних материјала (репродукција) за упознавање ученика са ликом и делом наше прве школоване сликарке Катарине Ивановић; – Извођење ученика у школско двориште или оближњи парк ради директног посматрања пејзажа и бележења доживљаја природе кроз ликовне технике по избору; – Организација индивидуалног рада на изради портрета и аутопортрета испред огледала, уз подстицање ученика да кроз ликовне елементе прикажу своје тренутно расположење; Анализа дечијих књига и сликовница у циљу разумевања односа између написаног текста и пратеће ликовне илустрације;

			специфичан начин визуелног споразумевања – Визуелни идентитет, препознавање знакова и симбола и креирање грба одељења – Портрет и аутопортрет као израз личне поруке, унутрашњег стања и упознавање са делом Катарине Ивановић – Пејзаж као ликовни мотив и начин преношења доживљаја природе природи и околини	осмисли грб који представља идентитет заједнице; – Изрази сопствени лик, карактер и емоционално стање кроз израду портрета и аутопортрета у различитим ликовним техникама; – Препознаје и именује карактеристична ликовна дела Катарине Ивановић и уочава специфичности њеног сликарског израза; – Пренесе свој лични доживљај и расположење кроз мотив пејзажа, користећи боју и линију као примарна средства комуникације са посматрачем; – Пажљиво прати упутства, разуме оно што прочита о визуелним медијима и уметности и то самостално примењује у процесу ликовног изражавања.	
3.	КОМПОЗИЦИ-ЈА	12	– Композиција линија: Уочавање, комбиновање и распоређивање различитих врста линија на одлози; ликовна техника гратаж – Композиција боја: Слагање и усклађивање	– Компонује ликовне елементе (линије, боје, облике) у складну и промишљену целину на дводимензионалној и тродимензионалној подлози; – Примени технику гратажа изражавајући се првенствено богатом композицијом линија; – Свесно бира и	- посматрање - закључивање - цртање - сликање – Коришћење репродукција уметничких дела и народних рукотворина (пиротски ћилими, вез) за демонстрацију ритма, симетрије и понављања мотива у орнаменту; – Обезбеђивање различитих подлога (воштани пастел прекривен тушем за

			примарних и секундарних боја, контрасти и узајамни односи боја у простору и на формату – Текстура: Уочавање и изражавање тактилних својстава површина; обликовање текстуре урезивањем у меке и пластичне материјале – Композиција облика: Односи између дводимензионалних и тродимензионалних облика (веће–мање, испред–иза, горе–доле) – Орнамент: Појам орнамента, понављање и ритмично низање мотива; упознавање са народном традицијом и етно-мотивима (шаре за вез, чарапе, прекриваче, тепихе) – Примењено украшавање: Примена композиције и орнамента на употребним предметима из свакодневног живота (обележивач за књигу, шоља, рам за	усклађује боје унутар композиције како би пренео одређену атмосферу или идеју; – Препозна, именује и ликовно изрази различите текстуре, као и да самостално направи текстуру урезивањем у меки материјал; – Препозна орнамент у свом окружењу и народној традицији и самостално креира сопствену шару кроз ритам и понављање мотива; – Естетски обликује и декорише употребне предмете примењујући правила ликовне композиције и орнаментике; – Пажљиво прати упутства из текста, разуме концепте композиције и ритма и успешно их реализује кроз практичан рад.	гратаж) како би ученици кроз практичан рад експериментисали са линијским композицијама; – Организација тактилних вежби где ученици затворених очију додирују различите предмете (кора дрвета, камен, тканина), а затим те текстуре преносе урезивањем у глину, пластелин или на танки алуминијумски лим; – Примена метода истраживања и игре приликом слагања колаж-папира или геометријских фигура ради проналажења најскладнијег односа облика и боја у простору формата; – Вођење разговора о функцији естетског изгледа предмета које свакодневно користимо, уз подстицање деце да самостално декоришу предмете за личну употребу; – Подршка функционалној писмености кроз анализу писмених корака за израду гратажа или припрему материјала за вајање, где ученици сами читају и примењују фазе рада.

			породичну фотографију)		
4.	ПРОСТОР	14	– Облици у простору: Истраживање тродимензионалних облика из окружења и њихових међусобних просторних односа; естетско уређење сопственог животног и радног простора – Музеј и излагачки простор: Појам музеја и галерије, упознавање са улогом кустоса и правилима понашања; заједничко планирање и постављање одељењске изложбе – Споменици културе и скулптура у простору: Упознавање са споменицима културе у свом завичају и сагледавање јавне скулптуре у реалном амбијенту – Покрет и кретање у уметности: Анализа начина на који уметници приказују брзину, покрет и динамику на статичној слици или скулптури –	– Препозна и опише просторне односе између облика и предложи креативна решења за уређење сопственог животног и радног амбијента; – Објасни улогу музеја и галерија у чувању уметничког блага и активно учествује в свим фазама припреме и постављања заједничке изложбе радова; – Лоцира и именује најважније споменике културе свог краја и разуме како скулптура комуницира са простором у коме се налази; – Препозна покрет и динамику на репродукцијама уметничких дела и прикаже кретање у својим радовима; – Изрази се кроз заједнички сценски покрет, перформанс или игру тела, поштујући просторна ограничења и сарадњу са вршњацима; – Искористи машту за осмишљавање и тродимензионално конструисање необичних облика, фантастичних градова и архитектуре из	- цртање - процењивање - колаж - сликање – Организација посете локалном музеју, галерији или шетње до најближег споменика културе у завичају, уз претходни разговор о значају чувања културне баштине; – Симулација музејске поставке у учионици где ученици преузимају улоге кустоса, дизајнера изложбе и посетилаца, чиме практично уче о намени јавног простора; – Израда макета градова, учионица будућности или фантастичних простора коришћењем амбалажног отпада, кутија и различитих материјала; – Анализа репродукција уметничких дела која приказују покрет (на пример футуристичке слике, скулптуре у трку) и подстицање ученика да линијама или положајем фигура у глини дочарају динамику; – Креирање заједничких кратких перформанса где група ученика користи своја тела, траке, тканине или балоне да би направила живу скулптуру и истражила покрет у простору учионице; – Подстицање читалачке и функционалне писмености кроз самостално истраживање кратких информативних текстова или брошура о завичајним споменицима пре практичног ликовног рада.

			Перформанс и сценски покрет: Осмишљавање и извођење мале одељењске представе покрета кроз игру тела и облика у простору – Простор и облици из маште: Креирање фантастичних и нереалних просторних структура, грађевина и пејзажа изван оквира непосредно видљивог света	маште; – Разуме текстуална упутства која се односе на историјске споменике или музејске поставке и повеже их са практичним искуством у својој средини	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Оцењивање је саставни део процеса учења и наставе, а треба да подржи учење и допринесе његовој успешности. Оно захтева максимално реалне и објективне критеријуме у оцењивању сваког ученика појединачно. Процене о томе колико је који ученик лепо и вешто нацртао или извајао рад више су у домену естетског процењивања. Наставник разредне наставе треба да сагледа опште ангажовање, креативност и рад ученика и према томе да донесе адекватну и реалну оцену. На часовима ликовне културе најбитније је развијање визуелних и стваралачких способности, маште и ликовних вештина. Смер наставе је такав да се увек креће од посматрања материјала и уметничких дела ка сопственом ликовном изражавању. Из тих разлога не инсистира се на сувим дефиницијама и теоријским концептима, већ на практичном препознавању, извођењу и идентификовању ликовних садржаја кроз рад. Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика, оригиналност идеје и лично напредовање сваког ученика у складу са његовим личним, моторичким и ликовним могућностима. У оквиру свих стваралачких активности потребно је обезбедити пријатну и подстицајну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности, слободе да експериментише и подршке у изражавању сопствене креативности.

Назив предмета: МУЗИЧКА КУЛТУРА

Годишњи фонд часова:36

Циљ наставног програма: Циљ учења Музичке културе је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	8	Композиције различитог карактера и елементи музичке изражајности (мелодијска линија, темпо, ритам, динамика). Особине тона: боја (различити гласов и и инструмен ти), трајање, јачина, тонске висине. Музички дијалог (хор, глас и хор, глас и инструмент, два гласа, два инструмента, један свирач, група свирача, оркестар). Различити жанрови везани за уобичајене ситуације у животу. Музичка прича. Филмска музика. Музички бонтон. Музика и здравље. Дигитализација.	опише своја осећања у вези са слушањем музике; примењује правилан начин држања тела и дисања при певању; изговара бројалице у ритму, уз покрет; пева по слуху и са нотног текста песме различитог садржаја и расположења; наведе особине тона и основне музичке изражајне елементе;	- слушање - певање - илустровање - закључивање

2.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	23	Дидактичке музичке игре. Правилан начин певања – држање тела и дисање. Правилна дикција. Певање песама по слуху Различитог садржаја и карактера Певање песама уз покрет. Певање модела и наменских песама и повезивање њихових почетних тонова у тонском опсегу од ха до це2. Певање и свирање песама из нотног текста. Дечји и алтернативни инструменти и начини свирања на њима. Инструментална пратња по слуху. Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим инструментима – песме уз игру, дидактичке игре, музичке драматизације. Свирање инструменталних	разликује инструменте по боји звука и изражајним могућностима; повезује карактер дела са избором инструмента и музичким изражајним елементима; препозна музичку тему или карактеристични мотив који се понавља у слушаном делу; повезује почетне тонове песама – модела и једноставних наменских песама са тонском висином;	- вежбе памћења - вежбе моторике; - осмишљавањем различитих активности развити музичке способности код ученика, - вокално-инструментално извођење песама различитог карактера; - мотивационо подстицање ученика (одељенска такмичења) на изражајно певање; - одабир и презентовање различитих музичких дела прилагођених узрасту ученика; - кроз музичке и едукативне игре објаснити елементе музичке писмености; - повезати наставу музичке културе са другим предметима, али са музичким животом средине у којој ученици живе и раде (школа, град); - организовање посета концертима

			аранжмана на дечјим ритмичким инструментима и на алтернативним изворима звука Музички бонтон. Особине тона: боја (различити гласов и и инструменти), трајање (нотна трајања), јачина (динамичке ознаке пиано, форте, крешендо и декрешендо),тонске висине (од це 1 до ге 1). Елементи музичког писма: линијски систем, виолински кључ, трајање тонова (половина, четвртина, осмина ноте и одговарајуће паузе) у такту 2/4. Јединица бројања. Тактирање у 2/4 такту.		
3.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	5	Стварање једноставне ритмичке и мелодијске (једноставне) пратње. Музичка питања и одговори и музичка допуњалка. Стварање звучне приче од познатих музичких	комуницира са другима кроз извођење традиционалних и компентенција за учење; сарадња: комуникација естетичка компетенција; дигитална компетенција; одговорно учешће у демократском друштву;	- изражавање - истраживање - креирање

			садржај а, звучних он оматопеја и илустрација на краћи литерарни текст (учење у контексту)	предузимљивост и оријентација ка предузетништву - вежбе памћења - вежбе моторике; - осмишљавањем различитих активности развити музичке способности код ученика, - вокално-инструментално извођење песама различитог карактера; - мотивационо подстицање ученика (одељенска такмичења) на изражајно певање; - одабир и презентовање различитих музичких дела прилагођених узрасту ученика; - кроз музичке и едукативне игре објаснити елементе музичке писмености; - повезати наставу музичке културе са другим предметима, али са музичким животом средине у којој ученици живе и раде (школа, град); - организовање посета Концертима музичких игара уз покрет; свира по слуху и из нотног текста ритмичку и мелодијску пратњу; осмисли и изведе једноставну	

				ритмичку и мелодијску пратњу; осмисли музички одговор на музичко питање; осмисли једноставну мелодију на крађи задати текст; изабере одговарајући музички садржај(од понуђених) према литерарном садржају; поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; коментарише своје и туђе извођење музике; самостално или уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације; учествује у школским приредбама и манифестацијама.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Оцењивање је саставни део процеса учења и наставе ,а треба да подржи учење и допринесе његовој успешности. Оно захтева максимално реалне и објективне критеријуме у оцењивању сваког ученика појединачно. Процене о томе колико је који ученик лепо и музикално нтерпретирао песму више су у домену естетског процењивања Наставник разредне наставе треба да сагледа опште ангажовање и рад ученика и према томе да донесе адекватну и реалну оцену.

На часовима музичке културе најбитније је развијање музичких способности и вештина. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка тумачењу. Из тих разлога не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању, извођењу и идентификовању музичких садржаја. Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и лично напредовање сваког ученика у складу са његовим личним и музичким могућностима. У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке.

Назив предмета: ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Годишњи фонд часова: 108

Циљ наставног програма: Циљ учења Физичког и здравственог васпитања је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

Редни број. теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ	23	Вежбе за развој снаге са и без реквизита. Вежбе за развој покретљивости са и без реквизита. Вежбе за развој аеробне издржљивости. Вежбе за развој брзине и експлозивне снаге. Вежбе за развој координације. Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичкихспособност	– примени једноставне,двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања); − правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања; − комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу;	- вежбе обликовања - вежбе за стицање иувежбавање моторичке информисаности - елементарне игре - вежбе и игре са елементима атлетике

			и.	− одржава равнотежу у различитим кретањима; − коригује сопствено држања тела на основу савета наставника; − правилно држи тело; − правилно подиже, носи и спушта терет; − изведе кретања, вежбе и саставе уз музичку пратњу; − изведе дечји и народни плес; − користи терминологију вежбања; − поштује правила понашања на вежбалиштима; − поштује мере безбедности током вежбања; − одговорно се односи према објектима,	

				справама и реквизитима;	
2.	МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ СПОРТ И СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ	74	Техника трчања. Истрајно трчање. Скок удаљ згрчном техником. Бацање лоптице из залета. Скок увис прекорачном техником.Вежбе на тлу: вежбе и комбинације. Прескоци и скокови. Вежбе у вису, вежбе у упору ивежбе и вежбе променама висова и упора. Вежбе равнотеже на шведској клупи и ниској греди.Између четири ватре Мини-рукомет. Футсал – „мали фудбал“.Вежбе са вијачом. Вежбе са лоптом. Народно коло „Савила се бела лоза винова“. Народно коло из краја у којем се школа	− примени правила игре; − навија и бодри учеснике у игри на начин којим никога не вређа; − прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења; − уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања и у другим ситуацијама; − правилно изводи и контролише покрете у различитим кретањима;	- вежбе обликовања - вежбе за стицање и увежбавање моторичке информисаности - елементарне игре - вежбе и игре саелементима гимнастике - ритмичке вежбе инародни плесови - вежбе и игре саелементима спортских игара(кошарка, одбојка, рукомет)

			налази.Прилагођавање на водену средину и основна обука пливања.Полигон у складу са реализованим моторичким садржајима.		
3.	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕ-НА КУЛТУРА	11	Основна правила: Између четири ватре, Мини-рукомета и Футсала. Понашање према осталим учесницима у игри (према судији, играчима супротне и сопствене екипе). Чување и одржавање материјалних добара. Постављање, склањање и чување справа и реквизита неопходних за вежбање. „Ферплеј” (навијање, победа, пораз). Породица и вежбање. Вежбање као део дневних активности. Моје срце – пулс. Дисање и вежбање. Хигијена простора за вежбање. Значај воћа и поврћа у исхрани. Значај воде за	− прати промене у тежини и висини код себе и других; − препозна здравствено стање када не треба да вежба; − примењује хигијенске мере пре, у току и након вежбања и другим животним ситуацијама; − уредно одржава простор у коме живи и борави; − користи здраве намирнице у исхрани; − повезује различита вежбања са њиховим утицајем на здравље; − препозна лепоту покрета у вежбању;	- закључивање - уочавање - елементарне игре

			организам и вежбање. Поступање у случају повреде.	− се придржава правила вежбања; − вреднује сопствена и туђа постигнућа у вежбању.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе физичког и здравственог васпитања, препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује:

Ниво ангажованости (активност) и однос ученика према обавезама у Физичком и здравственом васпитању који обухвата:

- вежбање у адекватној спортској опреми;
- активно учествовање на часовима Физичког и здравственог васпитања;
- вежбање и играње у слободно време.

Приказ два комплекса усвојених општеприпремних вежби (вежби обликовања), без реквизита. Постигнућа у моторичким вештинама. Индивидуални напредак ученика. Индивидуални напредак сваког ученика процењује се у односу на претходно проверено стање. Приликом оцењивања неопходно је узети у обзир способности ученика, степен спретности и умешности. Уколико ученик нема развијене посебне способности, приликом вредновања (оцењивања) узима се у обзир његов индивидуални напредак у односу на претходна достигнућа и могућности као и ангажовање ученика у наставном процесу.

Назив предмета: ДИГИТАЛНИ СВЕТ

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења Дигиталног света у трећем разреду јесте да ученици развију дигиталну писменост, логичко и алгоритмаско размишљање, као и да стекну знања и вештине за безбедну, одговорну и креативну употребу дигиталних уређаја у учењу, комуникацији и свакодневном животу.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ДИГИТАЛНО ДРУШТВО	12	– Улога дигиталних уређаја у савременом животу и раду људи – Дигитални уређаји као помоћ у учењу, информисању и забави – Појам и примери сарадње у дигиталном окружењу – Дељење садржаја и заједнички рад на даљину помоћу дигиталних алата – Правила понашања при комуникацији у дигиталном свету (дигитални бонтон) – Препознавање прихватљивих и неприхватљивих понашања на интернету	– Објасни улогу и значај различитих дигиталних уређаја у свакодневном животу и различитим занимањима људи; – Користи дигиталне уређаје за проналажење информација, учење и креативно изражавање у складу са својим узрастом; – Учествује у заједничким дигиталним активностима и сарађује са вршњацима при изради једноставних пројеката; – Примењује правила дигиталног бонтона приликом размене порука и комуникације у виртуелном простору; – Препозна примере неприхватљивог понашања на интернету (на пример вређање или ругање) и реагује на њих обавештавањем одраслих; – Пажљиво прати упутства из текста, разуме правила дигиталне комуникације и	– Вођење разговора кроз примере из свакодневног живота о томе како лекари, инжењери, наставници или уметници користе рачунаре у свом послу; – Организација групног рада у учионици где ученици заједно осмишљавају садржај (на пример дигиталну честитку или колаж) користећи један уређај; – Симулација ситуација дигиталне комуникације кроз играње улога, где ученици уче како да љубазно започну, воде и заврше писани разговор; – Анализа кратких илустрованих прича или цртаних филмова који приказују добре и лоше стране комуникације на мрежи; – Подршка функционалној писмености кроз самостално читање и тумачење једноставних правила понашања у рачунарском кабинету пре почетка рада.

				примењује их у раду.	
2.	БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА	10	– Ризици и опасности који долазе из дигиталног окружења – Заштита личних података на интернету (име, презиме, адреса, школа, фотографије) – Појам и значај сигурних лозинки за приступ уређајима и налозима – Здравствене последице дуготрајног седења испред екрана – Правилно држање тела и значај пауза током коришћења рачунара – Управљање временом проведеним у дигиталном свету (баланс између екрана и физичке активности) – Еколошки утицај дигиталне технологије и правилно одлагање електронског отпада	– Препозна потенцијалне опасности у дигиталном свету и објасни зашто не треба делити личне податке са непознатим особама; – Објасни шта чини лозинку сигурном и зашто је важно чувати је у тајности; – Примењује ергономска правила при седењу за рачунаром и самостално прави паузе ради заштите вида и кичме; – Организује своје време тако да користи дигиталне уређаје умерено, дајући предност игри на отвореном и дружењу; – Препозна електронски отпад као посебну врсту смећа која се мора безбедно рециклирати; – Разуме писана безбедносна упутства и упозорења на дигиталним уређајима и понаша се у складу са њима.	– Израда личних подсетника или плаката на папиру са правилима за заштиту приватности (на пример шта сме, а шта не сме да се објави на интернету); – Извођење практичних вежби иза лозинки, где ученици уче како да смисле лако памтљиву а тешко проваливу шифру без коришћења свог имена; – Практично увежбавање правилног положаја тела, подешавање висине столице и извођење кратких вежби истезања и разгибавања током часа; – Креирање дневника активности у који ученици уписују време проведено испред екрана и време проведено у спорту, ради уочавања равнотеже; – Организација акције или предавања о томе где се одлажу стари телефони, батерије и рачунари и зашто они не смеју да се баце у обичну канту.
3.	АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА	14	– Свакодневни поступци као низови корака (алгоритми у реалном животу)	Ученик ће бити у стању да: – Рашчлани познате свакодневне активности на јасне, појединачне и логички	– Спровођење игара без рачунара (на пример један ученик је робот, а други му даје прецизне гласовне команде: иди два корака напред, окрени се десно, узми

			– Препознавање логичког следа у обављању задатака (шта се мора урадити пре, а шта после) – Појам наредбе и управљање кретањем објекта на екрану или подлози – Креирање једноставних линеарних кодова (корак по корак) без услова и понављања – Уочавање и исправљање грешака у задатом низу корака (дибаговање кроз игру) – Решавање једноставних логичких проблема и препрека на путу до циља	повезане кораке; – Састави прецизан низ упутстава (алгоритам) за решавање једноставног задатка или померање објекта; – Пронађе и исправи грешку у низу наредби ако објекат не стигне до жељеног циља; – Предвиди резултат на основу задатог низа корака пре него што се они изврше; – Примени логичко размишљање при решавању једноставних проблема у дигиталним или текстуалним играма; – Пажљиво чита и прати алгоритамске шеме, текстуалне налоге и задате услове да би успешно решио постављени проблем.	књигу); – Коришћење визуелних картица са стрелицама и симболима за исписивање путање којом неки лик треба да прође кроз лавиринт на табли; – Рад у једноставним визуелним блок-програмима прилагођеним узрасту (на пример код сајтови или игре са наредбама превлачења блокова) за померање ликова; – Задаци у којима наставник намерно понуди погрешан редослед корака (на пример за прање зуба или везивање пертли), а ученици имају задатак да нађу грешку; – Подстицање читалачке писмености кроз анализу задатака у којима текст тачно дефинише правила игре, па ученици пре почетка рада морају да објасне шта је циљ а шта су препреке.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Оцењивање је саставни део процеса учења и наставе, а треба да подржи учење и допринесе његовој успешности. Оно захтева максимално реалне и објективне критеријуме у оцењивању сваког ученика појединачно. Процене о томе колико је који ученик брзо савладао неки дигитални алат или колико је његов код из прве савршен више су у домену индивидуалног темпа развоја логичког мишљења и претходног искуства са технологијом. Наставник разредне наставе треба да сагледа опште ангажовање, напор, самосталност и рад ученика и према томе да донесе адекватну и реалну оцену. На часовима дигиталног света најбитније је развијање дигиталне писмености, безбедносних навика и алгоритамског начина размишљања. Смер наставе је такав да се увек креће од практичне примене и решавања проблема ка разумевању правила и логике. Из тих разлога не инсистира се на сувим дефиницијама, информатичким терминима и репродукцији текста, већ на практичном препознавању ризика, извођењу корака у решавању задатака и идентификовању сигурних поступака у дигиталном окружењу. Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика, поштовање правила безбедности и дигиталног бонтона, као и лично напредовање сваког ученика у складу са његовим личним, когнитивним и дигиталним могућностима. У оквиру свих рачунарских и логичких

активности потребно је обезбедити подстицајну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности, слободе да погреши у коду или поступку и подршке у процесу откривања и исправљања сопствених грешака.

Програм часа одељењског старешине за трећи разред

Назив предмета: ЧОС

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма:

Циљ наставе је развој ставова, вештина, самосталности при раду, процена и самопроцена. Својим примером и уз помоћ учитеља ученици упознају школски живот и комплексније односе колектива и у тим односима како да остваре своје потенцијале уз уважавање других. Упућује их на усвајање културно - хигијенских и здравствених навика и формирање ставова о заштити животне средине.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЖИВОТ У ШКОЛИ	4	- Моје место и улога у одељењу. - Одељенска правила и одговорности. - Самопроцена сопственог труда и рада кроз лични дневник постигнућа.	-развијање одговорности, критичности и самокритичности - поштује правила понашања у школи и одељењу - самопроцена својих могућности	Одређивање циља повезан са битним странама дечјег живота. Усмереност ка адаптацији на школску средину и правила школског живота.
2.	ДЕЧЈА НЕДЕЉА/ДЕЧЈА ПРАВА	3	- Конвенција о правима детета. - Веза између права и обавеза у свакодневном животу. - Израда одељенског	- препознаје примере поштовања и кршења права детета у свом окружењу, причама, филмовима; - развије сазнања о себи, сопственим осећањима и	Разликовање права и обавеза. Схватање да обавеза доноси и одређено право.

			паноа “Моја права и дужности “.	потребама, свести о личном идентитету; - развија самопоштовање и самопоуздање	
3.	ЈА И ДРУГИ	4	-Развијање емпатије према вршњацима. - Како помажемо једни другима у учењу и игри. -Прихватање различитости у одељењу.	- развија одговоран однос према себи и другима	Упућивање на друге начине помоћи и сарадње.
4.	ТОЛЕРАНЦИЈА И НЕНАСИЛНА КОМУНИКАЦИЈА	5	- Култура изражавања сопственог мишљења. - Активно слушање саговорника. - Узроци сукоба у школи и како их мирно решити.	- развија начине изражавања својих потреба и мишљења уз уважавање потреба и различитих мишљења других; - развија начина размене другачијих мишљења и њихово прихватање; - разуме разлоге сукоба	Упућивање на значајтолеранције која води у ненасилну комуникацију.
5.	КУЛТУРНЕ АКТИВНОСТИ	4	- Заједничке одељенске прославе и приредбе. - Тимски рад у креирању школских паноа . - Неговање заједништва кроз групне пројекте.	- развија припадност са колективом; - мотивише се на учествовање у приредбама и заједничким прославама; - развија јединство са колективом	Развити свест о важности припадности колективу као социјано биће.
6.	МОЈЕ ЗДРАВЉЕ	4	- Значај личне хигијене и хигијене радног простора . - Правилна исхрана и очување здравља ученика.	- развија свест о значају здравља,правилне исхране и потребе за игром као елементом физичког и психичког здравља	Указивање и упућивање на очување здравља.

			- Дан здравља - спортске активности и физичка култура.		
7.	МОЈА ПОРОДИЦА	4	- Улога и заједничке активности чланова породице. - Подршка , љубав и разумевање у дому. - Разговор о страховима и бригама са родитељима.	- изражава страхове, размишљања, недоумице; - разуме своју улогу и значај у породици	Упутити на значај породице као основе стабилних односа и здраве социјалне интеракције са околином.
8.	ЗАБАВНЕ И СПОРТСКЕ АКТИВНОСТИ	4	-Друштвене игре у учионици и правила фер-плеја. - Поштовање противника и саиграча у спорту. - Час читања - омиљене књиге и стрипови.	- разуме и поштује осећања других када се шалимо; - поштује правила игре; - схвата значај читања;	Упознавање са различитим правилима игре.
9.	ЗАШТИТА ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА	4	- Препознавање физичког , вербалног и дигиталног насиља. - Како реаговати и коме пријавити насиље у школи. - Израда мапе “Сигурне особе у нашој школи”.	- препознаје и реагује на различите врсте насиља; - дефинише правила понашања са ученицима	Упознавање са различитим нивоима насиља. Препознавање насиља и начичи реакције.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Представља континуиран, конструктиван и систематски процес праћења социјано-емотивног развоја ученика и његовог усклађивања са заједничким животом у одељењу. Процес се реализује формативно кроз редовно посматрање ученикове ангажовања у радионицама, његовог односа према вршњацима,правила понашања и ваннаставним активностима. Подстиче се код ученика лични развој, јачање емпатије и изградња одговорног члана одељенске заједнице

Програми наставе и учења изборних предмета за трећи разред

Назив предмета: Грађанско васпитање

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења програма Грађанско васпитање је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва.

Корелација са другим предметима: Музичка култура (слушање музике, музичко стваралаштво),, Дигитални свет (безбедно коришћење дигиталних уређаја) , Српски језик (језик, језичка култура, књижевност), Математика (бројеви, простор), Ликовна култура (ликовне игре, простор)

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЉУДСКА ПРАВА	10	Ја и други у различитим групама. Групни идентитет. Ко смо ми – сличности и разлике? Групе којима припадамо (породица, одељење, школа, спортски клуб, музичка школа...). Од чега зависи функционисање и напредак групе: комуникација, сарадња, узајамно подржавање, блискост.	– наведе и својим речима објасни основна права детета садржана у Конвенцији о дечјим правима; – прихвата и образлаже на примерима из живота да свако дете има иста права без обзира на различитости; – препозна ситуације кршења својих и туђих права и показује спремност да тражи помоћ; – се договара и одлучује у доношењу правила групе и да се понаша у складу са њима;	Остваривање исхода захтева примену различитих интерактивних облика рада као и одабир и коришћење одговарајућих метода и техника. Наставници су у прилици да бирају: радионице, симулације, играње улога,студије случаја, дискусије,мини истраживања, једноставне акције као и да сами осмисле неке друге активности. Радионице треба да започињу причом која је блиска искуству ученика, а садржи неку врсту заплета (моралну дилему или сукоб потреба и/или вредности) као повод за дискусију у пару или у мањој групи, а завршава разменом у целој групи. Циљ је да се пружи могућност сваком ученику да преиспита своје мишљење и деловање због

			Понашања појединаца која ојачавају или ометају односе у групи. Осећања. Изражавање сопствених осећања. Осећања других, како их препознајемо и уважавамо. Веза осећања са мислима и понашањима. Потребе и права. Моје потребе и потребе других. Осећања, потребе, вредности и начин њиховог остваривања. Веза са правима. Права детета. Конвенција о дечјим правима. Различити смо, али су нам права иста. Људска права важе свуда и за сваког. Кршење и заштита права. Нисам посматрач, реагујем на ситуације кршења права деце у одељењу и школи. Знам како и коме да се обратим за помоћ.	– наводи примере међусобне повезаности права и одговорности;	појаве конфликта између његове тачке гледишта и тачке гледишта која је различита од његове. Зато се може рећи да активности на часу треба такода теку да обезбеде искуствено учење, тј. уобличавање и поимање личних, аутентичних доживљаја и ставова ученика кроз размену у групи, а не преношење готових знања, туђих увида или готових предлога. Добро је да постоји игровни контекст који помаже ученицима да се опусте и ослободе, да пробају различите видове изражавања и симболизације унутрашњих искустава, и да кроз игру истражују разноврсна, дивергентна решења за проблеме са којима се суочавају. С обзиром на узраст ученика, добро је у току часа комбиновати различите активности и осмислити такву динамику рада којом сеодржава њихова пажња и мотивација за учествовањем. Грађанско васпитање, као програм, део је ширег концепта образовања за демократију и грађанско друштво и у томсмислу је тесно повезано са другим предметима, ваннаставним активностима и етосом школе. Најјача корелација је са Српским језиком и предметом Свет око нас где се може користити тематско планирање. У овом програму продукти ученичких активности имају посебан значај. Они могу бити различите врсте као што су постери, аудио-визуелни записи, презентације, прикази резултата истраживања и друго. Они се могу користи у току рада на неком садржају као

					вид документовања процеса учења и активности ученика, при интеграцији или рекапитулацији обрађених садржаја, процени напредовања ученика, као и самопроцени наставника колико успешно ради. Продукти се могу користити и ван одељења/групе, на пример на изложби у холу школе, у школским новинама, сајту школе.
2.	ДЕМОКРАТ-СКО ДРУШТВО	8	Школа као заједница. Вредности школе као заједнице – равноправност, одговорност, солидарност, брига за друге, толерантност, праведност, поштење. Правила у школи и њихова функција. Одговорности ученика и одраслих за функционисање школе као заједнице. Односи у заједници. Како радим сам, а како у групи? Шта у школи радимо заједно? У чему смо добри? У чему бисмо могли бити бољи? Како комуницирамо у групи? Насилна и ненасилна комуникација.	– разликује понашања појединаца која доприносе или ометају функционисање и напредовање групе; – успоставља, гради и чува успешне односе са члановима групе којој прпада; – искаже своја осећања и потребе на начин који не угрожава друге; – препозна и уважи осећања и потребе других;	

			Сукоби. Узроци сукоба и шта са њима. Сукоб из угла оног другог. Посредовање у сукобу. Конструктивно решавање сукоба.		
3.	ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕ-НОМ СВЕТУ	5	Школа као безбедно место. Безбедност ученика у школи. Ученици имају право на заштиту и безбедност. Правилник школе о безбедности ученика. Безбедност ученика у школи и школском дворишту, на путу између куће и школе, ван школе – на излету и на настави у природи. Безбедност ученика је одговорност свих запослених у школи, ученика, родитеља, институција ван школе. Безбедно и небезбедно понашање на интернету.		

			Одговорна употреба мобилног телефона.		
4.	ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ	13	Школа као безбедно место за све. Како учинити школу безбедним местом за све планирање и извођење једноставне акције. Кораци у планирању и извођењу акције. – на једноставан начин вреднује изведену акцију. Избор теме/проблема/активности којом ћемо се бавити. Одређивање циља и израда плана акције – подела улога, договор о роковима, начину реализације. Извођење и документовање акције – видеоснимци, фотографије, текстови и сл. Промоција акције на нивоушколе – приказивање другим одељењима,	– разликује ненасилну од насилне комуникације међу члановима групе на примерима из свакодневног живота, из књижевних дела које чита и филмова које гледа; – саслуша излагање саговорника без упадица и са уважавањем; – даје и прихвата предлоге водећи рачуна о интересу свих страна у сукобу; – представи шта садржи и чему служи Правилник о безбедности ученика његове школе; – се понаша у складу са Правилником о безбедности ученика; – наводи примере одговорности одраслих и ученика за безбедност у школи; – препознаје предности, ризике и опасности по себе и друге и одговорно поступа при коришћењу мобилног телефона и интернета; – сарађује и преузима различите улоге на основу	

			родитељима и сл., прављење постера или паноа, објављивање прилога у школском листу. Вредновање акције – чиме смо задовољни, шта је могло бити боље.	договора у групи; – износи мишљење, образлаже идеје, даје предлоге који могу унапредити безбедност ученика у школи; – учествује у изради плана једноставне акције; – са другим ученицима изводи и документује једноставну акцију; – доприноси промоцији акције; – на једноставан начин вреднује изведену акцију.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Формативно оцењивање (наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, документују...) и сумативно оцењивање

Назив предмета: Верска настава

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ наставе Православног катихизиса у трећем разреду јесте да ученици, у складу са својим узрастом, упознају православно хришћанско разумевање света као Божје творевине, човека као иконе Божје и домаћина света, као и Литургије као благодарног приношења творевине Богу и преображаја света. Настава подстиче ученике да развијају љубав према Богу, ближњима и природи, осећање благодарности, одговорност за очување творевине и спремност за учешће у животу Цркве.

Корелација са другим предметима: Српски језик и књижевност, Математика, Природа и друштво, Музичка култура, Ликовна култура, Грађанско васпитање.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	УВОД	1	Свет је створен за тебе, чувај га! – уводни час. Упознавање ученика са садржајем предмета, планом и програмом и начином рада. Мотивисање ученика за похађање и активно учешће у настави Православног катихизиса.	Ученик ће моћи да сагледа садржаје којима ће се бавити настава Православног катихизиса у трећем разреду; да уочи своје предзнање из претходног разреда; да буде мотивисан за активно учешће на часовима.	Катихизација као литургијска делатност-заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација („знања о вери“), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. Врсте наставе Настава се реализује кроз следеће облике наставе: - теоријска настава (35 часова) - практична настава (1 час) Место реализације наставе - Теоријска настава се реализује у учионици; - Практична настава се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању; Дидактичко методичка упутства за реализацију наставе Уводне часове требало би осмислити тако да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако
2.	БОГ СТВАРА СВЕТ И ЧОВЕКА	7	Свето Писмо нам сведочи о настанку света. Света некада уопште није било. Све је биље створено и Сунцем обасјано. Све врви од живота. Створен сам да личим на Бога. Стварање невидљивог света, библијско казивање о стварању света по данима, стварање човека, човек као икона Божја.	Ученик ће препознати основне елементе библијске повести о стварању; уочити да је свет створен љубављу Божјом; разумети да је човек сличан Богу као слободна личност и да је позван да буде домаћин света; развијати љубав и бригу према ближњима и природи.	
3.	БОГ НАС ВОЛИ	7	Бог ствара свет из љубави. Бог, људи и природа.	Ученик ће знати да је Бог створио свет из љубави; препознати примере Божјег	

			Свет не може без Бога. Бог се брине о свету. Божићни весници. Приче и песме о Божјој љубави, јављање анђела Богородици, Јосифу, пастирима и мудрацима, молитва Анђелу чувару.	старања о свету; увидети да Бог жели да свет постоји вечно; уочити улогу анђела као сарадника Божјих; бити подстакнут да развија свест да је важан зато што га воле Бог и ближњи.	да наставник стекне почетни увид у то каквим предзнањима и ставовима из подручја Православног катихизиса, група располаже. Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Имаући у виду захтеве наставног програма и могућности транспоновања наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе – узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. У остваривању савремене наставе наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог
4.	ЗАЈЕДНИЦА БОГА И СВЕТА КРОЗ ЧОВЕКА	7	Човек домаћин и свештеник у свету. Свети Сава. Свети Сава брине о нама. Радост служења. Служење Богу и ближњима, задужбине Светога Саве и Светог Симеона, јеванђелско казивање о Христовом служењу апостолима.	Ученик ће уочити да је човек посредник између Бога и природе; проширити знање о служењу Светога Саве Богу и народу; уочити да нема љубави без служења ближњима; препознати љубав као служење и бити подстакнут да чини дела љубави.	
5.	ЛИТУРГИЈА – ПРЕОБРАЖЕНИ СВЕТ	7	Наши дарови благодарности. Литургија – преображај света. Литургија – молитва за спасење човека и света. Васкрсење Лазарево. Васкрсење Христово. Хлеб и вино као дарови, твар у Литургији, Велика јектенија, библијска казивања о Васкрсењу.	Ученик ће препознати да је Литургија благодарност Богу; уочити да се благодарност показује кроз наше дарове; разумети да хлеб и вино представљају свет у малом; увидети везу Литургије и спасења човека и света; проширити знање о празнику Васкрсења.	

6.	ЧОВЕК И ПРИРОДА	7	Све чека на љубав човека. Чувамо дарове Божје љубави. Стварање света у православној иконографији. Икона света створеног за мене. Одговорност човека за природу, загађење као последица човековог неодговорног односа, примери љубави према природи.	Ученик ће препознати личну одговорност за творевину; увидети да се загађењем околине загађује цео свет; препознати представе стварања света у православној иконографији; бити подстакнут да чува природу и да на њу гледа као на Божју творевину.	живота.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Оцењивање је описно и формативно, усмерено на праћење личног напредовања ученика, његовог учешћа у разговору, разумевања основних појмова, односа према наставним садржајима, сарадње са вршњацима и практичног изражавања кроз ликовне, музичке, драмске и истраживачке активности. Наставник прати учениково разумевање да је свет Божја творевина, да је човек позван на благодарност, служење и одговорност, као и спремност ученика да стечена знања повезује са свакодневним животом, празницима, Литургијом и бригом о природи.

Програм допунске наставе за трећи разред

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – СРПСКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 18

Циљ наставног програма: Циљ допунске наставе из српског језика у трећем разреду јесте да се ученицима који имају потешкоће у савладавању редовног програма пружи систематска подршка у развијању основних језичких вештина. Кроз индивидуализован приступ

и прилагођене задатке, циљ је да ученици потпуно овладају техником читања и писања (на оба писма), унапреде разумевање прочитаног текста, савладају темељне норме граматике и правописа за трећи разред, елиминишу празнине у знању и успешно се укључе у редован наставни процес.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	КЊИЖЕВНОСТ	– Читање у себи и наглас: Вежбање правилног изговарања речи, поштовање знакова интерпункције (тачка, зарез, упитник, узвичник) и савладавање течног читања краћих књижевних текстова – Разумевање прочитаног књижевног текста: Препознавање хронолошког следа догађаја, главних и споредних ликова, места и времена радње у бајкама, баснама, причама и дечјим песмама – Тумачење ликова: Уочавање позитивних и негативних особина ликова кроз њихове поступке и говор, као и препознавање мотива за њихово понашање	– Чита наглас и у себи краће књижевне текстове са задовољавајућим нивоом течности, тачности и логичког наглашавања речи; – Издвоји кључне догађаје и одреди тачан редослед збивања у прочитаној причи или басни; – Именује главне и споредне ликове, одреди време и место дешавања и пронађе реченице које их описују; – Разликује позитивне од негативних поступака ликова и образложи свој став на једноставан начин; – Препозна и искаже основну поуку басне или приче; – Препозна стих и строфу у песми и именује аутора књижевног текста; – Пажљиво прати наставне текстове, разуме прочитана питања и проналази експлицитно заведене одговоре у структури	– Примена методе вођеног читања, где наставник и ученик наизменично читају ставове или пасусе, уз одмах доступну помоћ при изговору тежих речи; – Коришћење графичких организатора попут мапа ума или табела (ко, где, када, шта се десило) за лакшу визуелну анализу прочитаног текста; – Илустровање делова приче како би се кроз цртеж проверило да ли је ученик разумео кључне тренутке и редослед догађаја у фабули; – Читање по улогама и кратке драматизације текстова (нарочито басни), што помаже ученицима да боље разумеју осећања и мотивацију ликова; – Креирање извода из текста са понуђеним вишеструким одговорима, чиме се олакшава провера разумевања прочитаног без притиска од писања дугих одговора.

		– Основне поруке текста: Препознавање главне мисли, поуке или поруке у прочитаном књижевном делу и повезивање са сопственим искуством – Књижевни појмови: Препознавање разлике између поезије и прозе (стих, строфа, песник, писац) кроз једноставне примере из лектире и читанке	књижевног дела.	
2.	ЈЕЗИК	– Врсте речи: Разликовање и правилно именовање заједничких и властитих именица, глагола (као речи које означавају радњу, стање и збивање) и описних придева – Граматичке категорије именица: Уочавање и одређивање рода (мушки, женски, средњи) и броја (једнина, множина) именица на једноставним примерима	– Разликује заједничке од властитих именица и одреди њихов род и број у конкретном тексту; – Препозна глаголе и описне придеве у реченици и разумењиво објасни њихову улогу; – Преобрази потврдну реченицу у одричну и обрнуто, у складу са граматичким правилима; – Идентификује субјекат и предикат у једноставним примерима реченица; – Правилно примени велико слово при писању имена људи, географских појмова и назива улица из свог	– Коришћење картица у боји са речима, где ученици разврставају картице у кутије (именице, глаголи, придеви) или их слажу у исправне реченичне низове; – Вежбе заједничког исправљања намерно написаних грешака на табли (директна примена правописа), где ученици имају улогу учитеља који исправља рад; – Састављање реченица од понуђених речи које се налазе у погрешном падежу или редоследу, ради уочавања исправне језичке структуре; – Спровођење правописних диктата који садрже мали број циљаних речи и реченица (фокус на правила која се тренутно вежбају); – Практично подвлачење и бојење реченичних делова у кратким текстовима како би се визуелно раздвојио субјекат од

		– Реченице по значењу и облику: Препознавање обавештајних, упитних и узвичних реченица; разликовање потврдних и одричних реченица – Реченични чланови: Уочавање главног глагола (предиката) и вршиоца радње (субјекта) у кратким, једноставним реченицама – Правописна правила: Писање великог слова на почетку реченице, у писању властитих имена, назива градова, села, држава и улица; правила за писање речце не уз глаголе и придеве; употреба зареза у набрајању	окружења; – Правилно напише речцу не уз глаголе и описне придеве у свакодневним реченицама; – Самостално примени тачку, упитник и узвичник на крају реченице, као и зарез при набрајању.	предиката.
3.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	– Богаћење речника: Проналажење речи супротног значења (антоними) и речи сличног значења (синоними); објашњавање значења мање познатих речи кроз контекст приче – Усмено изражавање:	– Пронађе синониме и антониме за задате речи средњег нивоа учесталости; – Објасни шта значи непозната реч користећи суседне реченице у тексту као путоказ; – Усмено преприча садржај краћег текста или опише одабрани предмет поштујући	– Вежбање причања на основу низа слика где ученици прво усмено склапају причу реченицу по реченицу, а тек након заједничке исправке приступају писању; – Креирање малих речника мање познатих речи у свескама, где ученици лепе слике или сами цртају значење нових појмова ради лакшег памћења; – Игре саопштавања и преношења порука (на пример покварени телефони са

		Вежбање гласног, јасног и разговетног говора; усмено препричавање кратког текста и описивање предмета, биљака, животиња или догађаја према једноставном плану – Писмено изражавање: Писање одговора на питања пуном реченицом; писмено препричавање кратког текста или догађаја на основу низа слика, заједничког плана или задатих кључних речи – Култура разговора: Слушање саговорника, постављање кратких и јасних питања, изношење сопственог мишљења без прекидања других – Неформална писмена комуникација: Састављање и писање кратке поруке, честитке за празник или рођендан, као и адресирање писма или разгледнице	логички редослед и хронологију; – Састави и напише кратак, смислен и правописно исправан писмени састав (од 5 до 7 реченица) према задатом низу слика или заједничком плану; – Одговори потпуном и граматички исправном реченицом на усмена и писмена питања; – Напише и правилно упути честитку или кратку електронску/папирну поруку, поштујући правила обраћања саговорнику; – Примени стечена језичка знања у свакодневном говору и покаже већи степен сигурности при јавном наступању у учионици.	сложенијим реченицама) ради вежбања пажљивог слушања и разговетног говора; – Организација симулираних ситуација у којима ученици пишу стварне честитке својим укућанима или другарима из клупе поводом рођендана или празника; – Рад у паровима где један ученик поставља питања о омиљеној играчки или кућном љубимцу, а други одговара пуном реченицом, након чега мењају улоге.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Оцењивање у допунској настави из српског језика је искључиво формативно и прати лични напредак ученика у односу на његово претходно знање. Главни циљ је превазилажење тешкоћа у читању, писању и граматици, уз јачање мотивације и самопоуздања. Не оцењује се учење дефиниција наизуст, већ практична примена правописа, разумевање прочитаног и самосталност у изражавању.

Наставник континуирано прати:

- Уложени труд, залагање и редовност у раду;
- Постепено унапређивање технике читања и разумевања текста;
- Тачност у примени основних правописних правила;
- Способност ученика да уз сугестију уочи и исправи грешку.

Повратна информација је дескриптивна и подстицајна – јасно истиче шта је добро урађено и дефинише следећи мали корак у учењу. Сва запажања се бележе у педагошку документацију и утичу на формирање коначне оцене у редовној настави.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – МАТЕМАТИКА

Годишњи фонд часова: 18

Циљ наставног програма: Циљ допунске наставе из математике у трећем разреду јесте да се ученицима који наилазе на тешкоће у савладавању редовног градива пружи систематска и прилагођена подршка. Кроз индивидуализован рад и употребу очигледних наставних средстава, циљ је да ученици разумеју концепт месне вредности бројева до 1000, овладају алгоритмима писменог сабирања и одузимања, усвоје таблицу множења и дељења, науче да рукују геометријским прибором и правилно користе мерне јединице. На тај начин они превазилазе празнине у знању, ослобађају се страха од математике и успешно се укључују у редован наставни процес.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ ДО 1000	Формирање и читање бројева: Препознавање, читање, писање и упоређивање	Прочита, запише цифрама и упореди троцифрене бројеве; Правилно одреди број стотина, десетица и јединица	Коришћење очигледних средстава: стотичне таблице, рачунаљке (абакуса), житона и блок-модела за визуелни приказ стотина, десетица и јединица;

		троцифрених бројева; разумевање месне вредности цифара (стотине, десетице, јединице). Сабирање и одузимање: Писмено и усмено сабирање и одузимање бројева до 1000 без прелаза и са прелазом преко десетице и стотине. Множење и дељење: Таблица множења и дељења у оквиру прве стотине; множење и дељење троцифреног броја једноцифреним бројем. Једноставни текстуални задаци: Решавање задатака са једном или две рачунске операције директно повезане са свакодневним животним ситуацијама.	у задатом броју; Тачно изврши писмено и усмено сабирање и одузимање в оквиру хиљаде; Примени таблицу множења и дељења на једноставнијим примерима; Реши једноставан текстуални задатак издвајањем кључних података и постављањем одговарајуће рачунске операције.	Рад на задацима са мањим бројевима (нпр. у оквиру 100) пре преласка на веће бројеве, како би се учврстио сам поступак рачунања; Коришћење математичких игара и кратких квизова за забавно увежбавање таблице множења.
2.	ГЕОМЕТРИЈСКИ ОБЛИЦИ	Праве и дужи: Препознавање и цртање правих, полуправих, дужи и линија (криве, праве, отворене, затворене); уочавање међусобног односа две праве (паралелне и	Разликује и правилно нацрта праву, полуправу и дуж користећи лењир; Препозна и именује квадрат, правоугаоник и троугао у свом окружењу; Идентификује темена и странице на геометријским	Практичан рад са лењиром и троуглом на табли и у свесци, уз директну помоћ наставника при вођењу руке и постављању лењира; Креативне активности: прављење геометријских фигура од сламчица, пластилина или сецкањем папира у боји, ради бољег разумевања појма странице и

		нормалне праве). Геометријске фигуре: Препознавање, именовање и уочавање елемената (темена, странице) квадрата, правоугаоника и троугла. Обим фигура: Појам обима као збира дужина свих страница; израчунавање обима троугла, квадрата и правоугаоника једноставним сабирањем дужина без компликованих формула.	фигурама; Измери дужину странице лењиром са задовољавајућом тачношћу; Израчуна обим задатог троугла, квадрата или правоугаоника када су познате дужине свих страница.	темена; Мерење реалних предмета у учионици (ивице свеске, клупе) да би се повезало мерење дужи са израчунавањем обима.
3.	МЕРЕЊЕ И МЕРЕ	Јединице за дужину: Мерење дужине и коришћење јединица: метар (m), дециметар (dm), центиметар (cm) и милиметар (mm). Јединице за време: Читање времена на часовнику (са казаљкама и дигиталном); разумевање односа: час, минут, дан, седмица, месец, година. Јединице за масу и течност: Препознавање	Ученик ће бити у стању да: Одабере одговарајућу мерну јединицу за мерење дужине конкретних предмета; Претвори једноставније веће јединице за дужину у мање (нпр. 1 m = 100 cm); Тачно очита време на часовнику у целим сатима и минутима; Реши једноставне текстуалне задатке са сабирањем и одузимањем мерних јединица истог имена (нпр. маса или запремина течности).	Употреба модела часовника са покретним казаљкама где ученици сами постављају задато време; Практичне вежбе мерења количине воде помоћу мензура или флашица од 1 l и 1 dl, као и мерење предмета кројачким метром; Решавање рачунских задатака искључиво са истим мерним јединицама, чиме се избегава збуњивање око сложених конверзија.

		практичне примене килограма (kg), литра (l) и децилитра (dl) кроз животне примере.		

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Оцењивање у допунској настави из математике је искључиво формативно и прати лични напредак ученика у односу на његове претходне математичке баријере. Главни циљ је уклањање страха од грешке, развијање базичне рачунске писмености и враћање самопоуздања. Не инсистира се на брзини израчунавања, нити на решавању компликованих трик-задатака, већ на разумевању самог поступка и правила рачунања.

Наставник континуирано прати:

- Уложени труд, пажњу и редовност у раду;
- Постепено савладавање алгоритма писменог рачунања и табличних операција;
- Прецизност у руковању геометријским прибором (лењиром);
- Способност ученика да уз вођење наставника пронађе и исправи рачунску грешку.

Програм додатне наставе за трећи разред

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – Српски језик

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ додатне наставе српског језика јесте да омогући ученицима са посебним способностима, интересовањима и склоностима проширивање, продубљивање и систематизацију знања из области језика, књижевности и језичке културе, као и подстицање њихове естетске осетљивости, критичког мишљења и стваралачких потенцијала кроз истраживачки и креативан рад.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	КЊИЖЕВНОСТ	Читање и тумачење књижевних текстова , анализа ликова ,мотива и порука дела.	- Изражајно чита, - Обрразлаже своје мишљење о прочитаном делу, - Повезује садржај дела са личним искуством.	Индивидуални и групни рад, разговор, истраживачки задаци, презентације.
2.	ЈЕЗИК	Врсте речи, служба речи у реченици, богаћење речника, језичке игре.	- Примењује стечена знања у говору и писању - Уочава језичке законитости - Користи богатији речник.	Вежбе, језичке радионице, квизови, проблемски задаци.
3.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	Усмено и писмено изражавање, препричавање, описивање, стваралачко писање	- Саставља краће текстове различитих врста -Јасно и правилно изражава мисли - Показује креативност у писању	Радионице писања,самостални рад, презентовање радова.
4.	ПРИПРЕМА ЗА ТАКМИЧЕЊА И СМОТРЕ	Рад на сложенијим задацима, литерарни конкурси, додатни текстови.	-Самостално решава сложеније задатке, -Успешно примењује знања, - Развија интересовање за српски језик и књижевнност.	Индивидуализовани рад, пројекти задаци, додатна литература.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- Континуирано праћење активности ученика, усмених излагања, писаних радова, креативних задатака, учешћа у пројектима , конкурсима и такмичењима.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – МАТЕМАТИКА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ додатне наставе из математике у трећем разреду јесте да ученици који показују посебну склоност, интерес и способност за математику прошире и продубе своја знања, развију визуелну перцепцију, логичко, апстрактно и комбинаторно мишљење, као и да се кроз решавање нестандардних задатака оспособе за креативно и самостално решавање математичких проблема и припреме за математичка такмичења.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	СКУП ПРИРОДНИХ БРОЈЕВА	Занимљива математика у оквиру хиљаде: Креирање и записивање троцифрених бројева према специфичним условима (нпр. највећи непаран број са различитим цифрама чији је збир 12). Својства рачунских операција: Зависност и сталност збира, разлике, производа и количника кроз сложене бројне изразе; трикови за брзо и рационално рачунање. Дешифровање операција (Криптоаритметика): Математички ребуси у којима су цифре замењене словима или симболима, где се	Самостално формира и анализира троцифрене бројеве на основу компликованих критеријума; Рационално користи својства операција за брзо усмено и писмено израчунавање вредности сложених израза; Успешно дешифрује математичке ребусе и криптоаритметичке задатке; Препозна скривено правило у бројном низу и настави га тачним редоследом; Примени Дирихлеов принцип и правила парности при решавању логичких проблема у оквиру прве хиљаде.	Истраживачке методе кроз које ученици сами откривају обрасце и правилности међу бројевима; Анализа задатака са претходних нивоа такмичења Мислиша, Кенгур без граница и званичних школских или општинских надметања; Индивидуални рад на решавању математичких загонетки и ребуса који подстичу флексибилност у мишљењу.

		захтева откривање скривених рачуна у оквиру 1000. Низови бројева: Уочавање, дефинисање и наставак сложених логичких низова на основу уоченог правила (аритметички и геометријски низови прилагођени узрасту). Логички и комбинаторни задаци у оквиру скупа бројева: Магични квадрати, задаци парности, Дирихлеов принцип (принцип кутија) кроз текстуалне проблеме.		
2.	ГЕОМЕТРИЈ-СКИ ОБЛИЦИ И ЊИХОВИ МЕЂУСОБНИ ОДНОСИ	Односи правих и дужи: Напредније конструкције и пресеци правих, полуправих и дужи; уочавање максималног и минималног броја пресечних тачака. Пребројавање геометријских елемената: Нестандардни задаци са пребројавањем дужи, углова, правоугаоника и квадрата унутар	Уочи и прецизно преброји све дужи, квадрате или правоугаонике на сложеном цртежу; Решава геометријске задатке у којима се комбинацијом или дељењем фигура формира нови обим; Одреди међусобне односе већег броја правих у равни и израчуна број њихових пресечних тачака; Користи геометријску интуицију и логику за решавање проблема	Употреба визуелних модела, геометријских комплета, Танграма и рачунарских симулација за трансформацију фигура; Цртање шематских приказа и мрежа на коцкастом папиру ради лакшег уочавања скривених фигура; Дискусија о различитим стратегијама за пребројавање елемената без пропуштања или дуплирања.

		сложених геометријских мрежа и композиција фигура. Обим геометријских фигура: Сложенији задаци са обимима квадрата, правоугаоника и једнакостраничног троугла; проблеми резања и спајања фигура (како се мења обим када се већи квадрат подели на мање правоугаонике и обрнуто). Манипулација фигурама у равни: Проблеми са Танграмом, премештање палидрваца ради добијања задатих геометријских облика.	премештања и преобликовања фигура.	
3.	МЕРЕЊЕ И МЕРЕ	Сложени задаци са јединицама за дужину: Комбиновање и конверзија већег броја различитих мерних јединица (m, dm, cm, mm) у оквиру истог рачуна у сложеним текстуалним проблемима.	Успешно решава текстуалне задатке са вишеструким претварањем мерних јединица за дужину; Тачно израчуна сложене временске интервале кроз дане, месеце и године; Примени логичке стратегије за решавање проблема мерења и пресипања	Симулација реалних проблема кроз практичне експерименте пресипања, вагања или симулације новчаних трансакција; Коришћење табеларних приказа за праћење стања (нпр. табела корака пресипања течности); Аналогни модели сатова и календара за лакшу визуелизацију токова времена у сложеним проблемима.

		Проблеми мерења времена: Задаци са временским интервалима, рачунање преступања времена кроз временске зоне или календарске специфичности (месеци са 30 и 31 даном, преступне године). Логички задаци са мерењем масе и течности: Проблеми мерења помоћу теразија са теговима (нпр. како пронаћи једну неисправну лакшу куглицу међу девет истих са најмањим бројем мерења); задаци пресипања течности помоћу посуда фиксних запремина. Новчане јединице: Решавање практичних пословних и комбинаторних задатака који укључују плаћање, враћање кусура и оптимизацију броја новчаница.	течности; Оптимизује комбинације новчаних апоена при решавању задатака из свакодневног живота	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Оцењивање у додатној настави из математике има искључиво формативну и мотивациону улогу. Будући да ове часове похађају ученици са већ развијеним интересовањем, циљ праћења

је подстицање интелектуалне радозналости, јачање истраживачког духа и изградња отпорности на фрустрацију када се суоче са тешким задатком. Фокус није на брзини доласка до решења или репродукцији научених шаблона, већ на дубини анализе и оригиналности приступа проблему. Наставник континуирано прати: Спремност ученика да прихвати изазов и уложи дуготрајан напор у решавање нестандардног задатка; Креативност у проналажењу алтернативних метода и путева за долажење до решења; Способност математичког аргументовања и логичког објашњавања сопственог поступка пред групом; Сарадњу са вршњацима током тимског решавања комплексних логичких проблема. Повратна информација коју наставник даје је увек позитивно интонирана, дескриптивна и фокусирана на квалитет идеје (нпр. "Твој начин дешифровања овог ребуса преко парности бројева је изузетно оригиналан"). Ученик се охрабрује да на грешку гледа као на саставни део математичког истраживања.

Програм активности за трећи разред

Назив: Секција – ЛИКОВНА СЕКЦИЈА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ програма ликовне секције је развијање креативности, маште, естетског доживљаја и ликовног изражавања ученика кроз различите ликовне технике и материјале; подстицање интересовања за ликовну уметност, као и оспособљавање ученика за учешће на школским изложбама и ликовним конкурсима.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЦРТАМО, БОЈИМО	7	- употреба различитих материјала и техника у ликовном стваралаштву - приказивање мотива из непосредног окружења, природе, маште - комбиновање линија,	- примењује основне цртачке и сликарске технике у ликовном изражавању - комбинује линије, облике и боје у ликовном раду - самостално бира материјале и технике у складу са задатком	Програм се реализује кроз практичан рад ученика. Ученици се усмеравају на употребу различитих сликарских и цртачких материјала и техника. Посебна пажња посвећује се развоју маште, креативности и слободног ликовног израза. Ученици се подстичу на учешће на

			облика и боја у ликовном раду - илустровање прича, песама и догађаја - израда тематских ликовних радова поводом празника, значајних датума и школских активности - припрема радова за изложбе и ликовне кокурсе	- развија уредност, прецизност и упорност у раду - изражава своје идеје, доживљаје и машту ликовним путем	ликовним конкурсима и школским изложбама.
2.	СЕЦКАМО, ЛЕПИМО	8	- сечење и лепљење различитих материјала - израда колажа - комбиновање боја, облика и текстура у колажу - израда радова на задате и слободне теме	- користи сечење и лепљење као начин ликовног изражавања - израђује колаже комбиновањем различитих елемената - развија прецизност, стрпљење и уредност у раду - учествује у заједничким ликовним активностима и изложбама	Ученици се упознају са различитим материјалима погодним за сечење и лепљење: папир, картон, текстил, природни материјали. Ученици самостално израђују колаже и ликовне радове.
3.	ОБЛИКУЈЕ-МО МАТЕРИЈА-ЛЕ	7	- обликовање различитих материјала: пластелин, глина, тесто - моделовање једноставних облика и фигура - обликовање природних и рециклираних материјала - припрема радова за	- обликује различите материјале - моделује основне облике - израђује једноставне фигуре - спаја и комбинује облике у целину - показује прецизност и стрпење у раду - учествује у заједничким ликовним активностима и	Ученици се упознају са основним поступцима обликовања различитих материјала. Ученици самостално израђују једноставне облике и фигуре. Посебна пажња се посвећује развоју фине моторике.

			изложбе и школске активности	изложбама	
4.	ЛИНИЈЕ, ОБЛИЦИ, БОЈЕ	5	- уочавање и коришћење различитих врста линија - комбиновање линија у стварању облика - упознавање и примена основних и изведених боја - коришћење линија, облика и боја у слободном ликовном изразу	- препознаје и користи различите врсте линија у ликовном раду - комбиннује облике у ликовном изразу - меша боје и добија нове нијансе - изражава идеје, доживљаје и емоције помоћу линија, облика и боја	Ученици се упознају са различитим врстама линија, основним и изведеним бојама. Комбинујју линије, облике и боје у слободним и задатим темама.
5.	ИЗЛОЖБЕ И ЛИКОВНИ КОНКУРСИ	9	- избор и припрема радова за изложбе и учешће на ликовним конкурсима - посете изложбама	- учествује у припреми и организацији школских ликовних изложби - учествује на ликовним конкурсима према својим могућностима - развија самопоуздање кроз излагање радова	- организовање школских изложби - учешће на ликовним конкурсима - разговор о радовима и уметничким доживљајима

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Напредовање ученика прати се континуирано кроз посматрање њиховог рада, залагања и креативног ликовног изражавања. Вредновање се заснива на индивидуалном напредовању ученика, развијању ликовних вештина, креативности и уложеном труду. Постигнућа ученика презентују се кроз школске изложбе и учешће на ликовним конкурсима.

Назив: Секција – МАТЕМАТИЧКА СЕКЦИЈА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ програма математичке секције је развијање математичко - логичких способности, правилног састављања математичких израза, проналажења сопственог начина долажења до решења, подстицање радозналости и продубљивање знања стечених на редовној настави кроз игру и изналажењем различитих стратегија и путева до решења, са посебним акцентом на развијање упорности и самопоуздања.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	СКУП ПРИРОДНИХ БРОЈЕВА	8	- Декадни запис - Пребројавање бројевних скупова - Рачунске операције - Нумерације	- уме да изрази природни број декадним записом; - уме да преброји скупове природних бројева према задатим условима.	- Правилним постављањем математичких израза и проналажењем сопственог начина решавања задатака који води ка тачном решењу; процењивање могућег и немогућег решења под одређеним условима.
2.	ЗАНИМЉИВА МАТЕМАТИКА	4	- Магични квадрати - Схеме	- уме да попуни магичне квадрате према уоченом правилу и да пронађе више решења; - уме да попуни схеме према уоченом правилу.	- Упознавањем са принципом решавања магичних квадрата и схема, на основу познатих вредности и праваца рачунања.
3.	ПРОБЛЕМСКИ ЗАДАЦИ	8	- Логички задаци - Таблице - Графикони	- Уме да логички закључује на основу текста задатка и прикаже и објасни поступак који води до тачног решења; - Уме да прочита податке са графикона или из таблица.	- Извођењем података из текста и односа међу њима у задатим условима; - Читањем линија кретања одговарајућих величина задатих графиконом или табелом.
4.	БРОЈЕВНИ РЕБУСИ	2	- Решавање бројевних ребуса - Шифровање	- Решава бројевне ребусе на основу знања стеченом на редовној настави о месној	- Уочавањем могућности које се крију иза звездица или слова у шифровању, на основу претпоставки и доказивању

				вредности цифара приликом различитих рачунских операција; - Уме да дешифрује математичке изразе.	истинитости израза.
5.	ГЕОМЕТРИЈСКЕ ФИГУРЕ У РАВНИ И ПРОСТОРУ	3	- Уочавање геометријских фигура: квадрат, правоугаоник, једнакокраки троугао, једнакостранични и неједнакостранични троугао - Праве, полуправе и дужи	- Уме да препозна различите геометријске фигуре у равни и простору и њихове елементе и карактеристике.	- Скицирањем текстуалних задатака приказивањем у препознатљивим формама геометријских фигура.
6.	ОБИМ ГЕОМЕТРИЈСКИХ ФИГУРА	4	- Израчунавање обима квадрата, правоугаоника и троугла	- Уме да израчуна обим правоугаоника, квадрата и троугла применом у текстуалним задацима.	- Применом методе цртежа и скицирањем слике. - Уочавањем правила изведеног из основне теорије о обиму као збиру свих дужина страница.
7.	ПРОБЛЕМИ ПРЕСИПАЊА, ПРЕВОЖЕЊА, МЕРЕЊА	2	- Проблеми пресипања - Проблеми превожења - Проблеми мерења	- Уме да одреди поступак и различите могућности пресипања, превожења и мерења.	- Практичним извођењем пресипања течности из различитих посуда; - Применом методе цртежа и приказивањем више могућности превожења и мерења.
8.	КОМБИНАТОРИКА	5	- Пребројавање дужи и фигура - Логичко - комбинаторни задаци	- Уме да пронађе правило и одреди стратегију примене комбинација, пермутација и варијација (без формула) у логичко - комбинаторним задацима.	- Применом методе цртежа; - Прављењем стратегија пребројавања према одређеном редоследу и правилу.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- Прочита,запише и упореди бројеве прве хиљаде и прикаже их на бројевној правој усмено или у писаној форми.
- Процени вредност израза са једном или више рачунских операција у писаној форми.
- Израчуна вредност бројевног израза са четири рачунске операције у писаној форми.
- Одреди и запише скуп решења неједначине са сабирањем и одузимањем у писаној форми.
- Реши проблемски задатак користећи бројевни израз, једначину или цртеж као метод решавања задатка тестирањем.
- Резултат мерења дужине запише децималним бројем са једном децималом у писаној форми.
- Уочи и опише правило за настајање бројевног низа усмено.
- Чита и користи податке представљене табеларно или графички (стубичасти дијаграм и сликовни дијаграм) усмено.
- Одређује обим правоугаоника, квадрата, троугла и сложених геометријских фигура са и без примене обрасца у писаној форми.
- Опише особине правоугаоника и квадрата и користи их у изради задатка усмено.
- Чита, упореди и претвара јединице за мерење дужине, масе, запремине течности и времена усмено и у писаној форми.
- Примењује концепт мерења у реалним ситуацијама практично.

Назив: Секција – ДРАМСКА СЕКЦИЈА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ драмске секције у трећем разреду јесте да кроз игру, вођену импровизацију и сценски покрет подстакне свестрани развој ученика: њихове маште, емоционалне интелигенције, говорне културе и социјалних вештина. Програм тежи да код ученика развије љубав према позоришној уметности, ослободи их треме од јавног наступа, унапреди међусобну сарадњу у групи и омогући им да кроз креативан драмски рад изразе свој унутрашњи свет и доживљај стварности.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	УВОД У СЦЕНСКИ ПРОСТОР	8	Игре загревања, концентрације и стицања међусобног поверења (нпр. „Име и покрет”, „Погоди ко се променио”, „Слепи миш” Појам сцене, „четвртог зида”, леве и десне стране скупштине сцене. Кретање у простору при различитим брзинама (темпо 1–5) без међусобног додира. Коришћење нивоа у простору (ниски, средњи, високи ниво). Вежбе фокуса на чула. Игре вођених замишљених путовања (нпр. „Ходамо по врелом песку”, „Пролазимо кроз густу, лепљиву шуму”).	Примењује правила драмских игара загревања и концентрације унутар велике и мале групе. Освести и користи сценски простор, препознајући леву и десну страну скупштине сцене, као и појам „четвртог зида”. Креће се по сцени синхронизовано са осталим ученицима, поштујући задати темпо, нивое у простору и личне границе других. Ослободи се почетне стидљивости и покаже веће самопоуздање у интеракцији са вршњацима у непознатим сценским ситуацијама. Реагује на звучне и визуелне сигнале за почетак или прекид сценске радње.	Примена игара у кругу за упознавање и загревање, где ученици кроз координацију покрета и изговарање имена (или задатих појмова) јачају пажњу и међусобно поверење; Коришћење технике „вођеног кретања” кроз простор при различитим брзинама (темпо скала од 1 до 5), чиме ученици развијају свест о телу, балансу сцене и поштовању личних граница других; Реализација симулационих вежби реаговања на звучне сигнале (пљесак, бубањ, музика), што помаже ученицима да усвоје појмове уласка, изласка и „замрзавања” на сцени; Организација имагинативних путовања кроз наративно вођење наставника (нпр. ходање по дубоком блату, леду, облацима) ради активирања чулног памћења и маште.
2.	ГОВОРНА КУЛТУРА, ДИКЦИЈА И ГЛАС	10	Вежбе за правилно дисање (дијафрагмално дисање кроз игру „надувавања балона”). Вежбе за размицање	Користи технике правилног дисања (дијафрагмалног) током дужих говорних деоница на сцени. Говори јасно, разговетно и	Примена вежби за дијафрагмално дисање кроз игре симулације (нпр. „дување балона”, „хлађење чаја”), чиме се ученици уче правилном штедљивом трошењу ваздуха током говора;

			вилица, разгибавање језика и усана. Рад на брзалицама, разбројалицама и загонеткама са циљем отклањања говорних мана (шаптање, мумлање, пребрз говор). Акценат на јасном изговарању сугласника. Изговарање исте реченице са различитим емотивним набојем (тужно, срећно, уплашено, тајанствено, љутито) и са различитим интензитетом јачине (од шапата до сценског гласа). Игре сенки и звукова.	правилно артикулише гласове у брзалицама, разбројалицама и задатом тексту. Прилагоди јачину, темпо и висину свог гласа величини простора у коме наступа, како би га публика добро чула. Моделује глас у складу са емотивним стањем лика који тумачи (радост, туга, бес, страх, тајанственост). Препозна важност паузе и нагласка у говору ради постизања драмског ефекта	Организација говорних вежби за артикулацију коришћењем народних умотворина (брзалице, разбројалице), где је фокус на јасном изговору сугласника и отклањању мумлања; Коришћење метода „добацивања реченица” у паровима или хору, где се јачина гласа постепено појачава или утишава у зависности од замишљене удаљености сценског партнера; Примена технике „емоционалног бојења гласа”, где ученици исту реченицу изговарају са различитим подтекстом и афектима (радосно, тужно, уплашено, тајанствено) на основу извучених картица.
3.	ДРАМСКА ИМПРОВИЗАЦИЈА И ПАНТОМИМА	8	Изражавање сложених мисаоних процеса и физичких радњи искључиво телом (нпр. „цепање дрва”, „пецање рибе која је претешка”, „улазак у хладну воду”). Рад на маскама лица пред огледалом. Групно креирање статичних призора на задату тему (нпр. „Олуја на мору”,	Изрази физичке радње, замишљене предмете и једноставне мисаоне процесе искључиво путем пантомиме и покрета тела. Прикаже различите емоције и карактерне особине користећи изражајност мимике лица. Задржи потпуну контролу над телом у стању мировања приликом креирања „замрзнутих слика” и	Реализација игара пантомиме у којима ученици, искључиво покретом и мимиком, дочаравају сложене физичке радње и замишљене предмете, док остатак групе анализира визуелне сигнале; Примена технике „замрзнутих слика” (скулптура) за визуелизацију конфликтних или емотивних ситуација, где наставник додиром „оживљава” ученика који затим изговара унутрашњи монолог свог лика; Организација спонтаних драмских импровизација на основу задатих елемената (Ко? Где? Шта ради?), чиме се код ученика

			„Свађа на пијаци”, „Настава у будућности”). Вежбање стрпљења и контроле тела у мировању. Игре са задатим околностима: Ко? Где? Шта ради? Зашто? (нпр. Две особе се срећу у заглављеном лифту; Једна особа покушава да замени неисправан предмет у продавници). Развијање способности брзог размишљања и прихватања идеја сценског партнера.	групних скулптура. Реагује спонтано и брзо у драмској импровизацији на основу задатих околности (Ко? Где? Шта ради?). Прихвати и креативно надогради идеје свог сценског партнера током непланиране сене или дијалога.	подстиче брзина размишљања и вештина прихватања идеја саиграча; Вежбање трансформације тела кроз имитацију кретања животиња, природних појава (ветар, ватра) или машина, што помаже ученицима да изађу из оквира сопственог физичког хабитуса.
4.	ОД ТЕКСТА ДО СЦЕНЕ	10	Читање наглас одабраних текстова (кратке народне приче, шаљиве народне приповетке, басне са фантастичним мотивима или текстови савремених дечјих писаца). Разговор о особинама ликова, мотивима њиховог понашања и поукама. Колективно претакање прозног текста у дијалошку форму. Вођење рачуна о инклузивности –	Анализира драмски текст, разуме мотиве понашања ликова и повеже поуку приче са свакодневним животом. Трансформише прозни књижевни текст (басну, бајку, причу) у дијалошку форму погодну за извођење. Поштује договорени мизансцен (распоред кретања и стајања на сцени) како не би заклањао друге глумце или публику. Учествује у заједничком осмишљавању и изради једноставних маски, делова костима или сценографије	Примена методе вођеног читања и анализе текста (басни, бајки, дечје драме), где се заједнички дефинишу особине ликова, њихови мотиви, као и уочени фантастични или хумористични елементи; Колективно претакање прозног текста у дијалошку форму, где ученици кроз „округли сто” сами предлажу реплике и заједно граде коначни драмски сценарио; Просторно постављање мизансцена кроз практичне пробе на сцени, где ученици уче како да се крећу, где да стоје да не заклањају једни друге и како да остану окренути лицем према публици; Организација ликовно-креативних радионица за материјализацију текста у визуелну форму, где ученици цртају скице,

			проналажење улоге за свако дете (глумци, шаптачи, сценографи, музички уредници). Организација кретања на сцени – како се ликови крећу, где стоје да не би заклањали једни друге, како улазе и излазе са сцене.Текстуалне пробе (за столом), сценске пробе (у простору), генерална проба. Радионица за израду једноставних реквизита и делова костима (маске, круне, плаштеви) од рециклираног материјала. Премијера представе пред публиком (школска приредба). Након представе, обавезан час евалуације на коме ученици деле своје импресије о сопственом раду и раду својих другара.	(материјализација текста у визуелну форму). Контролише трему пре и током наступа и одговорно изнесе своју улогу у завршној представи пред публиком. Вреднује сопствени учинак и рад својих другара кроз конструктивно и добронамерно изражавање импресија након извођења.	израђују маске, једноставне реквизите или осликавају параване; Извођење генералних проба и јавни наступ (школска приредба), након чега следи час евалуације кроз вођени разговор у кругу, где ученици анализирају сопствени напредак и рад читаве групе.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Оцењивање на драмској секцији је искључиво формативно (описно) и заснива се на континуираном праћењу индивидуалног напретка сваког ученика у односу на његово почетно стање. Наставник прати развој говорне културе (јасност и изражајност), контролу сценског покрета (ослобађање од треме) и социјалне вештине (тимски рад, емпатију и инклузивност при појединачном вредновању глумачког доприноса и рада на изради маски или

сценографије). Сваки час и цела школска година заокружују се заједничком евалуацијом (разговором у кругу), где кроз самопроцену и рефлексију ученици јачају сопствену одговорност и самопоуздање.

2.4. 4. РАЗРЕД

Програм наставе и учења обавезних наставних предмета за четврти разред

Назив предмета: СРПСКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 180

Циљ наставног програма: Циљ учења Српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	КЊИЖЕВНОСТ	76	**ШКОЛСКА ЛЕКТИРА** <u>Поезија</u> 1.Шаљива народна песма Женидба врапца Подунавца 2.Војислав Илић: Јесен/Владислав Петковић Дис: Зима 3.Момчило Мошо Одаловић: Молитва за маму	-чита са разумевањем различите врсте текстова; -укратко образложи свој утисак и мишљење поштујући другачије ставове; -разликује књижевне врсте: шаљиву народну песму, басну и причу о животињама, приповетку, роман за децу и драмски текст; -одреди тему, редослед	-кроз читање књижевноуметничких текстова и у разговору о њима на часу градити критичко мишљење; -упућивати ученика на коришћење додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде паноа, кратких записа, кратких излагања; -користити е-уџбеника и др.; -проналазити и истицати позитивне вредности истакнутих у књижевном делу;

			4.Мирослав Антић: Космонаутска песма 5. Бранко Миљковић: Песма о цвету 6. Добрица Ерић: Завичај/Отаџбина је наша очевина/Момчило Мошо Одаловић: Птице косовчице 7. Мирослав Антић: Прва љубав/Најљубавнија песма/Алексије Марјановић: Љубав 8. Бранко Ћопић: Месец и његова бака/Десанка Максимовић: Пауково дело 9. Бранислав Црнчевић: Кад би мени дали један дан 10. Владимир Андрић: Дај ми крила један круг 11. Народна песма Милош у Латинима 12. Народна песма Јетрвица адамско колено <u>Проза</u> 1. Народна прича о животињама: Међед,свиња и лисица 2. Народна приповетка: Најбоље задужбине 3.Народна приповетка: Ветар и сунце	догађаја, време и место дешавања у прочитаном тексту; -именује позитивне и негативне особине ликова; -уочи и издвоји основне елементе лирске песме (стих, строфа, рима и ритам); -тумачи идеје књижевног дела; -препозна ситуације кршења/остваривања права детета и стереотипе у књижевним делима; -разликује књижевне врсте: шаљиву народну песму, басну и причу о животињама; -разликује описивање, приповедање (у 1. и 3. лицу) и дијалог у књижевном делу; -уочи основни тон књижевног текста (ведар, тужан,шаљив); -уочи супротстављеност лица у драмском тексту; -усвоји позитивне људске вредности на основу прочитаних књижевних дела.	-истраживачко читање; -обезбедити корелацију са сродним предметима; -постављати ученика у различите ситуације евалуације књижевних текстова; -организовати и водити дискусије; -ликовно и драмско изражавање; -развијати емпатију тиме што од читалаца тражи да се ставе на место другога и да разумеју најразличитије особине и поступке ликова; -развијати способност читања књижевних текстова са разумевањем, подстицати љубав према читању; -функционално повезивати текстова по сродству; -богатити речник кроз усвајање непознатих речи и употребом стилских фигура из прочитаних текстова; -реализовати наставну применог тимског, групног и рада у пару.

			4.Народна бајка: Пепељуга 5.Бранислав Нушић: Прва љубав (одломак из Аутобиографије) 6.Бранислав Црнчевић: Босоноги и небо 7. Гроздана Олујић: Стакларева љубав 8. Светлана Велмар Јанковић: Стефаново дрво 9. Лав Николајевич Толстој: Врабац и ласте/Два мраза 10. Драган Алексић: Позориште на небу 11. Весна Алексић: Детективско срце 12. Ханс Кристијан Андерсен: Ружно Паче – читање унаставцима <u>Драмски текстови</u> 1.Гвидо Тартаља: Подела улога 2.Љиљана Крстић: Кад пролеће дође 3.Дејан Алексић: Слава <u>Научнопопуларни и информативни текстови (из књига, енциклопедија и часописа за децу)</u> ● о нашим знаменитим књижевницама, сликаркама и научницама;		

			● о природним лепотама и културним знаменитостима Србије; ● о занимљивим пределима, народима, обичајима у свету ● бонтон. **ДОМАЋА ЛЕКТИРА** 1.Милован Данојлић: Избор из поезије за децу 2.Драган Лукић: Избор из поезије за децу 3.Јасминка Петровић: О дугмету и срећи 4.Рене Гијо: Бела Грива 5.Ерик Најт: Леси се враћа кући 6.Александар Поповић: Пепељуга **ДОПУНСКИ ИЗБОР** (са наведеног списка или по сопственом избору бирају се три дела) 1.Избор драмских текстова за децу 2. Бранко В. Радичевић: Песме о мајци 3. Светлана Велмар Јанковић: Књига за Марка/Очаране наочаре 4. Горан Петровић: Разлике 5.Едмондо де Амичис: Срце		

			6.Јохана Шпири: Хајди 7.Михаел Енде: Бескрајна прича (одломак) 8.Астрид Линдгрен: Пипи Дуга Чарапа 9.Златко Васић: Чаробно путовање 10. Урош Петровић: Мартинина велика загонетна авантура 11. Гордана Тимотијевић: Сличице/Владимир из чудне приче 12. Угљеша Шајтинац: Чарна и Несвет 13. Момо Капор: Сања 14. Весна Алексић: Брљиво срце **Књижевни појмови:** – шаљива народна песма, – прича о животињама, – особине народне епске песме, – приповетка, – роман за децу, – персонификација, – опис природе и ликова, – приповедање у 1. и 3. лицу, – сукоб драмских лица		
2.	ЈЕЗИК Граматика и правопис	52	-Речи које у писању и говору мењају облик; речи које не мењају облик (без -именовања врста	-повеже граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима;	-упућивати ученика на коришћење додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде паноа, кратких записа, кратких излагања;

			непроменљивих речи). -Реченица и реченични чланови (субјекат,предикат, објекат, прилошке одредбе). -Појам субјекта; различите врсте речи (именице и личне заменице) у функцији субјекта; изостављени субјекат. -Појам предиката (глаголски предикат). -Појам објекта (именице у функцији објекта). -Прилошке одредбе за време, место и начин. -Речи и групе речи у функцији субјекта, објекта и прилошких одредаба; придев уз именицу у служби атрибута у оквиру групе речи која има службу субјекта или објекта. -Управни говор (трећи модел). -Велико слово: имена становника држава и насеља; називи улица и тргова; имена из уметничких дела – примери из обрађених дела (нпр. Ружно Паче...);	-разликује речи које мењају облик (именице, заменице, придеви, бројеви, глаголи) и уочи оне које су увек у истом облику; -одреди основне реченичне чланове; -разликује врсту речи од службе речи у реченици; -поштује и примени основна правописна правила; -правилно пише сва три модела управног говор	-оспособљавати ученикае за разликовање врсте и службе речи у реченици и тексту; -кроз примере уочити које речи мењају облик, а које не мењају; -усвајати службу речи постепено кроз директно повезивање са врстом речи; -за сваку службу речи најпре увести појам, а затим их међусобно разликовати и уочавати у простим реченицама; -службе речи уочавати најпре на изоловним примерима, а затим увежбати и у оквиру реченице и текста; -направити корелацију са наставом математике у вези са писањем скраћеница за мерне јединице ћириличним и латиничним писмом; -спроводити вежбе разликовања три модела управног говора кроз употребу различитих вежби и преписивањем текста; -користити правописне вежбе: преписивање, диктат и самостално писање; -правописне вежбе примењивати и на часовима Природе и друштво приликом упознавања народа који живе у Србији; -упознати ученике са типичним примерима за писање предлога са.

			устаљена и посебно наденута имена животиња; називи институција, предузећа и установа, манифестација; устаљена имена историјских догађаја и личности (усклађено са предметом Природа и друштво). -Речца ли; скраћени упитни облик је ли (је л’) према узрочном везнику јер. -Предлог са уз заменице (нпр. са мном,с њом и сл.). -Писање вишечланих бројева.		
3.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	52	-Основни облици усменог и писменог изражавања: препричавање текста у целини и по деловима (по датом плану); причање у дијалошкој форми (уношење дијалога, управног говора у структуру казивања); описивање односа међу предметима, бићима и појавама; описивање природе, личности, књижевних ликова и сл. -Речи истог облика, а различитог значења; речи	-употреби основне облике усменог и писменог изражавања: препричавање, причање и описивање; -употреби речи истог облика, а различитог значења, као и речи истог значења, а различитог облика; -преприча текст из различитих улога/перспектива; -чита текст поштујући интонацију реченице/стиха; -изражајно рецитује песму и чита прозни текст; -изводи драмске текстове; -препозна значење речи и	-увежбавати јасно, прецизно и разговетно изговарање реченице, поштовање интонације и правилно акцентовање у реченицама; -реализовати различите програмске вежбе (правописне, језичке, лексичко-семантичке); -примењивати правописне вежбе: диктат, аутодиктат, вежбе допуњавања и правилног избора речи; -кроз игровне активности, посебно кроз језичке и ситуационе игре, неговати језичку културу говора; -реализовати говорне вежбе у функцији изграђивања доброг језичког укуса, елоквентности и флуентности у

			истог значења, а различитог облика (на примерима књижевних текстова); устаљени језички изрази. -Разгледница, честитка, писмо. -Књижевни и други текстови (линеарни и нелинеарни) у функцији унапређивања језичке културе. -Говорне вежбе: рецитовање, изражајно читање, сценско приказивање драмског/драматизованог текста и сл. -Правописне вежбе: диктат; управни говор (сва три модела); наводници; велико слово; заменица Ви из поштовања; спојено и одвојено писање речи (речца ли, предлог са, вишечлани бројеви). - Језичке вежбе: допуњавање реченица предикатом у садашњем, прошлом и будућем времену; проширивање реченица; укрштене речи; асоцијације. -Лексичко-семантичке	фразеологизама који се употребљавају у свакодневној комуникацији; -напише разгледницу, честитку, приватно писмо; -прилагоди језички израз комуникативној ситуацији – формалној и неформалној; -повеже информације исказане у линеарном и тексту и на основу њих изводи закључак; – учествује у предлагању садржаја и начину рада.	изражавању; -примењивати различите облике писменог изражавања (препричавање, причање, описивање) на сажет и опширан начин; -користити вежбе дикције, дисања и читања.

			вежбе: одређивање значења устаљених израза; састављање речи на основу датог почетног и последњег слова; допуњавање низа речима које су повезане са датом речју. -Два школска писмена задатка – један у првом и један у другом полугодишту.		

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- -иницијална процена нивоа на коме се ученици налазе;
- -усмено одговарање (причање, препричавање, описивање, ортоепске вежбе, лексичке и семантичке вежбе, синтаксичке и стилске вежбе, казивање напамет научених текстова, сценско приказивање);
- -писане провере (контролни задаци, тестови, ортографске вежбе, диктати, лексичке и семантичке вежбе, синтаксичке и стилске вежбе, домаћи задаци и писмени задаци);
- -вођење прописане педагошке документације;
- -белешке о активностима самосталности у току рада, практичним радовима, свескама ученика, учешћу на такмичењима и у различитим активностима;
- -учешће у различитим активностима;
- -изношење и аргументовање ставова;
- -самопроцена оцене и ангажовања од стране ученика;
- -групни рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика)
- -рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика)

Учеников рад се прати на основу резултата рада, примене знања и вештина, на основу продуката рада, кроз његове активности, однос према учењу, самосталност, преузимање иницијативе, а све то кроз различите облике формативног оцењивања и сумативно оцењивање.

Назив предмета: ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 72

Циљ наставног програма: Циљ наставног програма: Развијање комуникативних вештина на енглеском језику, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и оспособљавање ученика за једноставну усмену и писану комуникацију. Развијање сазнајних, интелектуалних, моралних и естетских способности ученика и оспособљавање за даље учење страног језика.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	КОМУНИКАЦИЈА И ПРЕДСТАВ-ЉАЊЕ	18	– поздрављање и представљање; – давање и тражење основних информација; – описивање људи, предмета и појава.	– успоставља и одржава једноставан друштвени контакт; – поставља и одговара на једноставна питања; – описује људе, предмете и активности.	фронтални рад, индивидуални рад, рад у пару и групи, комуникативна метода, аудитивна метода, употреба уџбеника, радне свеске и дигиталних садржаја
2.	ДОМ, ЖИВОТИЊЕ И СВАКОДНЕ-ВНИ ЖИВОТ	18	– дом и положај у простору; – животиње; – свакодневне активности; – исказивање времена и способности.	– описује окружење и животиње; – разуме и даје једноставна упутства; – говори о свакодневним активностима и способностима.	разговор, игра, рад у пару и групи, комуникативна метода, илустративно-демонстративна метода, коришћење ИКТ-а
3.	СПОРТ И СНАЛАЖЕ-ЊЕ У ОКРУЖЕЊУ	18	– спортске активности; – позив и реаговање на позив; – описивање догађаја у прошлости и садашњости;	– учествује у једноставној комуникацији; – описује догађаје и активности; – разуме и користи једноставна упутства и	рад у пару и групи, игра улога, аудитивне вежбе, комуникативна метода, дигитални уџбеник и паметна табла

			– исказивање положаја у простору.	обавештења.	
4.	ПРОСЛАВЕ И ШКОЛА	18	– прославе и празници; – школа; – жеље, интересовања, осећања и потребе; – култура енглеског говорног	– изражава осећања, жеље и интересовања; – разуме једноставне текстове и поруке; – препознаје основне културне	разговор, читање, слушање, пројектни задаци, рад у пару и групи, коришћење дигиталних садржаја

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- Формативно праћење кроз посматрање активности ученика, усмено испитивање, радне листове, домаће задатке и учешће у комуникацијским активностима.
- Сумативно вредновање кроз писмене провере, тестове, усмене одговоре, пројектне задатке и презентације у складу са образовним стандардима и исходима учења.

Назив предмета: МАТЕМАТИКА

Годишњи фонд часова:180

Циљ наставног програма: Циљ учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивн ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавања проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	СКУП ПРИРОДНИХ БРОЈЕВА N И	17	-Скуп природних бројева са нулом. -Декадни систем	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -прочита, запише и упореди	- визуелизација бројева и места броја у бројевном низу ради разумевања декадног бројевног система и месне вредности цифре;

	СКУП N0		записивања бројева. -Месна вредност цифре. -Својства скупа природних бројева.	природне бројеве и прикаже их на бројевној правој; -одреди месну вредност цифре; – разуме оно што прочита;	-увежбавати технике рачунања, како би ученици стекли сигурност и спретност при усменом и писменом рачунању; -увежбавати правилно читање и записивање бројева;
2.	САБИРАЊЕ И ОДУЗИМАЊЕ У СКУПУ N И СКУП N0	19	-Својства скупа природних бројева. -Сабирање и одузимање (писмени поступак).	-процени вредност израза са једном рачунском операцијом; -изврши четири основне рачунске операције у скупу N0; -одреди вишеструке декадне јединице најближе датом броју; -чита, користи и представља податке у табелама или графичким дијаграмима; -формира низ на основу упутства; -реши задатак применом различитих начина представљања проблема;	-решавати задатака у реалистичним и проблемским ситуацијама; -користити вежбе процене вредности израза и резултата рачунања; -користити једноставније табеле и графиконе за читање вредности и користити добијене податке за решавање задатака; -састављање и решавање текстуалних задатака са сабирањем и одузимањем; -проналазити приближне вредности бројева; -развијање способности математичког моделовања, примене математике у решавању проблема из реалних животних ситуација или других предметних области; -развијање способности математичког моделовања кроз примену различитих репрезентација за решавање задатака; -примењивати групни рад и рад у пару.
3.	ГЕОМЕТРИЈА	13	Геометријска тела: -Квадар и коцка Елементи тела: Препознавање и именовање темена, ивица и страна. -Разликовање уочених својстава (коцка има све ивице једнаке, квадар има три пара	-именује елементе и опише особине квадра и коцке; -црта мреже и прави моделе квадра и коцке; -препозна сликовну представу изгледа тела посматраног са различитих страна;	-развијати перцепцију простора и просторног резоновања кроз упознавање геометријских фигура у равни и њихових својстава; -цртати и скицираттигеометријских тела и фигура уз помоћу геометријског прибора; -подстицати ученика да самостално откривају својства геометријских фигура; -пресликавати једноставне геометријске фигуре на квадратној мрежи или тачкастој

			једнаких ивица). Мрежа тела: -Цртање и препознавање мреже квадра и коцке у равни, као и склапање модела од папира/картона. -Визуелизација: Посматрање тела са различитих страна (одозго, спреда, са стране) и препознавање сложених облика састављених од више спојених коцки.		мрежи симетрично; -развијати геометријско мишљење реализацијом следећих активности: посматрање, прављење модела, цртање, склапање и растављање делова фигуре; -подстицати ученике за посматрање геометријских фигура из различитих перспектива.
4	МНОЖЕЊЕ И ДЕЉЕЊЕ У СКУПУ N И СКУП NO	44	-Множење и дељење (писмени поступак).	процени вредност израза са једном рачунском операцијом; изврши четири основне рачунске операције у скупу N0;	-увежбавати технике рачунања, како би ученици стекли сигурност и спретност при усменом и писменом рачунању; -решавати задатака у реалистичним и проблемским ситуацијама; -развијати способности математичког моделовања, примене математике у решавању проблема из реалних животних ситуација или других предметних области; -користити групни облик рада и рад у пару; -развијање способности математичког моделовања кроз примену различитих репрезентација за решавање задатака; -користити вежбе процене вредности израза и резултата рачунања; -користити једноставније табеле и графиконе за читање вредности и користити добијене податке за решавање задатака;

					-састављање и решавање текстуалних задатака са множењем и дељењем;
5.	МЕРЕЊЕ И МЕРЕ – ПОВРШИНА ГЕОМЕТРИЈСКИХ ФИГУРА И ТЕЛА	21	Површина квадра и коцке -Појам површине: Разумевање да је површина тела заправо збир површина свих његових граничних страна (страна које чине мрежу). -Формуле за израчунавање: Површина коцке: $P = 6 \cdot a^2$ (или $P = 6 \cdot a \cdot a$) Површина квадра: $P = 2(a \cdot b + b \cdot c + a \cdot c)$ Мерне јединице: Коришћење јединица за површину и њихово претварање (mm^2, cm^2, dm^2, m^2).	-прочита, упореди и претвори јединице за мерење површине; -израчуна површину квадрата и правоугаоника; -реши проблемске задатке у контексту мерења; -реши задатак применом различитих начина представљања проблема; -израчуна површину квадра и коцке;	упознати ученике са стандардним мерним јединицама применом математичких репрезентација; -решавати задатке из свакодневног живота; -процењивати дужину, запремину, површину и сл. на предметима из реалног окружења; -мерити различите предмета из реалног окружења; -примењивати информационе технологије, Геогебра и Google мапа у циљу мерења; -развијати логичко-комбинаторно мишљење применом одговарајућих активности; -постепено уводити појам површине уз коришћење конкретних материјала; -мерити површину и обим геометријских фигура; -процњивати површину и обим геометријских фигура; -повезати са аритметичких садржајима.
6.	ИЗРАЗИ; ЈЕДНАЧИНЕ И НЕЈЕДНАЧИНЕ	33	-Својства рачунских операција (изражена формулама). -Изрази са више операција (бројевни изрази и изрази сапроменљивом) -Једначине и неједначине у скупу N0.	-састави израз, израчуна вредност бројевног израза и примени својства рачунских операција; -реши једначине и неједначине и провери тачност решења; -реши проблемски задатак користећи једначину или неједначину;	- -увежбавати технике рачунања, како би ученици стекли сигурност и спретност при усменом и писменом рачунању; -решавати задатака у реалистичним и проблемским ситуацијама; -развијати способности математичког моделовања, примене математике у решавању проблема из реалних животних ситуација или других предметних области; -користити вежбе састављања различитих

				-реши задатак применом различитих начина представљања проблема;	израза и препознавања одговарајућег израза; -процењивати вредност израза; -примењивати својства рачунских операција као олакшице у рачунању; -користити задатке који захтевају постављање једначина и неједначина.
7.	РАЗЛОМЦИ ДЕЦИМАЛНИ ЗАПИС БРОЈА	21	-Разломци облика(m, n ≤ 10). -Упоређивање разломака са једнаким бројиоцима. -Једнакост разломака. -Сабирање и одузимање разломака са једнаким имениоцима. -Децимални запис броја са две децимале	- изврши четири основне рачунске операције у скупу N0; -прочита и запише разломке облика (m, n ≤ 10); -упореди разломке облика са једнаким бројиоцима или имениоцима; -сабере и одузме разломке са једнаким имениоцима; -запише резултат мерења дужине децималним бројем са највише две децимале; -сабере и одузме децималне бројеве са највише две децимале; -чита, користи и представља податке у табелама;	- разумевање појма разломка радити кроз практичне активности деобе и спајања, лепљења и сечења погодног дидактичког материјала; -повезивати сликовни приказ разломка и разломак; -користити различите иконичке репрезентације за представљање разломака; -сабирати и одузимати разломке употребом конкретних модела и иконичких репрезентација; -користити примере из реалног окружења при разумевању разломака и децималног записа броја; -корситити практичне примере мерења и записивати мерну величину у децималном запису; -коришћење једноставних табела за читање и записивање података изражених разломцима и децималним бројем.
8.	МЕРЕЊЕ И МЕРЕ - ЗАПРЕМИНА КВАДРА И КОЦКЕ	12	-Запремина квадра и коцке -Појам запремине: - Разумевање простора који неко тело заузима кроз уочавање броја јединичних коцкица (коцки ивице 1 cm или	-прочита, упореди и претвори јединице за мерење запремине; -реши проблемске задатке у контексту мерења; -израчуна запремину квадра и коцке.	-упознавање са стандардним мерним јединицама за мерење запремнине применом очигледних средстава; -решавати једноставније задатке из свакодневног живота; -процењивати и мерити запремину различитих предмета из окружења; -примењивати информационих технологија

			1 dm) које могу да стану у тело. -Формуле за израчунавање: Запремина коцке: $V = a \cdot a \cdot a$ Запремина квадра: $V = a \cdot b \cdot c$ -Мерне јединице: -Коришћење јединица за запремину (mm^3, cm^3, dm^3, m^3) и њихова веза са јединицама за течност (литар и мililитар, где је 1 l = 1 dm^3).		у циљу мерења запремине; -развијати логичкокомбинаторно мишљења применом одговарајућих активности; -постављати ученика у различите ситуације процене запремине; -решавати задатке са запремином и површином у циљу њиховог разликовања; -повезати са аритметичких садржајима.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Ученикoв рад се прати на основу резултата рада, примене знања и вештина, на основу продуката рада, кроз његове активности, однос према учењу, самосталност, преузимање иницијативе, а све то кроз различите облике формативног оцењивања и сумативно оцењивање.

Начини праћења напредовања и вредновања постигнућа ученика:

- иницијална процена нивоа на коме се ученици налазе;
- усмено одговарање (опис поступака рада);
- писане провере (контролни задаци, тестови, домаћи задаци и писмени задаци);
- вођење прописане педагошке документације;
- белешке о активностима самосталности у току рада, практичним радовима, свескама ученика, учешћу на такмичењима и у различитим активностима;
- учешће у различитим активностима;
- изношење и аргументовање ставова;
- самопроцена оцене и ангажовања од стране ученика;
- групни рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика)

- рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика)

Назив предмета: ПРИРОДА И ДРУШТВО

Годишњи фонд часова:72

Циљ наставног програма: Циљ учења Природе и друштва јесте упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ПРИРОДНЕ И ДРУШТВЕНЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	26	Положај, територија, граница и симболи Србије (грб, застава и химна) и национална валута. Природне карактеристике Србије – рељеф, воде, шуме. Типичне, ретке и угрожене врсте биљака и животиња – значај и заштита. Национални паркови Србије. Друштвене карактеристике Србије (становништво, насеља и делатности). Грађани	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – одреди положај и границу Србије, положај главног града и већих насеља на географској карти Србије; – одреди положај и именује природне и друштвене објекте на географској карти Србије; – повеже различите природно-географске карактеристике Србије са размештајем становништва, изгледом насеља и делатностима људи; – уважава националну и	– организовање усмереног и континуираног посматрања природног и друштвеног окружења ради јасног запажања и уочавања света у окружењу; – подстицање ученика на вербално, писмено и ликовно изражавање спољаших и унутрањих запажања кроз описивање и илустровање природних и друштвених одлика; – систематско бележење прикупљених података о основним обележјима Републике Србије; – навођење, демонстрирање и објашњавање примере из природног и друштвеног окружења; – коришћење географске карте у циљу овладавања њеном употребом кроз уочавање и препознавање симбола на

			Србије (права и обавезе, демократски односи и интеркултуралност). Привредне карактеристике Србије (природни ресурси и делатности у различитим крајевима). Одржива употреба природних ресурса (извори енергије, чиста вода, чист ваздух, плодно земљиште, руде, разноврсност биљног и животињског света).	културну разноликост као основу за суживот свих грађана Републике Србије; – представи знамените личности, културна добра и природне лепоте по којима је Србија препознатљива у свету; – у дискусији даје предност коришћењу локалних производа, производа направљених од рециклираних материјала, као и коришћењу обновљивих природних ресурса; – пронађе и одабере потребне информације из различитих извора (писаних, сликовних, дигиталних); – повеже резултате рада са уложеним трудом; – сарађује са другима у групи на заједничким активностима; – учествује у друштвено-корисним акцијама уз подршку одраслих.	географској карти; – организовање једноставних огледа у циљу испитивања и проналажења узрочно-последичних односа у природи; – процењивање – самостално одмеравање; – континуирано посматрање ради запажања промена; – бележење: записивање графичко, симболичко, електронско бележење опажања; – уважавање и проширивање искустава и знања које је ученик изградио ван школе; – повезивање активности и садржаја учења са животним искуствима ученика и подстицањем примене наученог у свакодневном животу; – учешће ученика у активностима заштите животне средине; – примена едукативних игара у циљу стицања функционалних знања; – организовање групног или самосталног рада корз мини пројекте у циљу усвајања знања које се односе на природе и друштвене одлике Републике Србије.
2.	ЧОВЕК – ПРИРОДНО И ДРУШТВЕНО БИЋЕ	9	Човек – природно, друштвено и свесно биће. Физичке промене у пубертету.	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – повеже промене у изгледу свог тела и понашања са одрастањем;	– Посматрање и праћење сопственог раста и развоја у циљу уочавања и разумевања човека као природног и друштвног бића кроз посебан осврт на физичке промене у пубертету;

			Дигитална безбедност и последице прекомерног коришћења информационо-комуникационих технологија; непримерени садржаји.	– планира своје дневне активности и време проведено уз ИКТ уређаје; – затражи помоћ уколико се суочи са непримереним садржајима у дигиталном окружењу; – представи ток и резултате истраживања (писано, усмено, помоћу ленте времена, презентацијом и/или цртежом и др.); – пронађе и одабере потребне информације из различитих извора (писаних, сликовних, дигиталних); – повеже резултате рада са уложеним трудом; – сарађује са другима у групи на заједничким активностима; – учествује у друштвено-корисним акцијама уз подршку одраслих.	– подстицање ученика на графичко и ликовно илустровање здравих навика и вербално описивање емоција, унутрашњих стања и ситуација које захтевају емпатију, солидарност и хуманост; – организовање вежби за самопроцену сопстевних поступака према здрављу и другима; – истраживање и анализирање безбедних и небзебдених понашања приликом употребе дигиталних уређаја; – организовање мањих истраживачких задатака на тему комуникација, уважавање различитости и решавање конфликата и анализирање добијених резултата; – коришћење свакодневног искуства и примена едукативних игара у циљу подстицања развоја социјалних вештина ; – организовање групног рада кроз мини пројекте у циљу подржавања развоја стваралачких потенцијала;
3.	МАТЕРИЈАЛИ	17	Смеше (течности, храна, земљиште, ваздух). Раздвајање састојака смеше (просејавање, одливање, цеђење, испаравање). Наелектрисавање предмета од	– идентификује и самостално раздваја смеше просејавањем, одливањем, цеђењем и испаравњем; – испита електричну проводљивост материјала помоћу једноставног струјног кола;	– експериментисање – огледи које изводи сам ученик или група ученика у циљу уочавања и упознавања својстава материјала, повртаних и неповратних промена; – истраживање – испитивање својстава и особина материјала, смеша и електричне проводљивости материјала и бележење резултата изведених огледа;

			различитих материјала. Електрична проводљивост – проводници и изолатори. Рационална потрошња електричне енергије и правилно руковање електричним апаратима у домаћинству. Магнетна својства материјала (природни магнети, могућност намагнетисавања тела и својства које тада испољавају). Запаљиви материјали (ознаке за запаљиве материјале). Ваздух – кисеоник као чинилац сагоревања. Опасност и заштита од пожара.	– наведе примере штедљивог коришћења електричне енергије; – наведе примере употребе магнета у свакодневном животу; – наведе примере превенције и заштите од пожара; – представи ток и резултате истраживања (писано, усмено, помоћу ленте времена, презентацијом и/или цртежом и др.); – пронађе и одабере потребне информације из различитих извора (писаних, сликовних, дигиталних); – повеже резултате рада са уложеним трудом; – сарађује са другима у групи на заједничким активностима; – учествује у друштвено-корисним акцијама уз подршку одраслих.	– прављење струјног кола у циљу разумевања својстава материјала који се користе у његовој изради и уочавања веза између истих; – организовање вежби класификовања материјала према различитим критеријумима; – организовање групног рада кроз стварање модела, макета и сл. који омогућавају разумевање својстава материјала; – примењивање дидактичких, едукативних и спонтаних игара употребом материјала.
4.	ПРОШЛОСТ СРБИЈЕ	20	Живот у далекој прошлости (долазак Словена на Балканско полуострво, области које су Срби населили; начин живота). Српска држава за време	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – прикаже хронолошки на ленти времена значајне историјске догађаје и личности; – опише начин живота људи	– интегрисање садржаја у којима постоји хоризонтална и вертикална повезаност унутар истог предмета и различитих наставних предмета; – бележење и записивање: графичко, симболичко, електронско бележење битних датума и чињеница;

			владарске породице Немањића – успон и слабљење (владари – Стефан Немања, цар Душан, цар Урош; култура, начин живота). Живот под турском влашћу (начин живота, облици пружања отпора). Настанак и развој модерне српске државе (Први и Други српски устанак – узрок и ток; вође устанка; култура, начин живота). Србија у савремено доба (Први светски рат, настанак југословенске државе, Други светски рат, промена облика владавине, распад југословенске државе и осамостаљење Србије; култура, начин живота).	кроз време користећи различите изворе информација; – представи ток и резултате истраживања (писано, усмено, помоћу ленте времена, презентацијом и/или цртежом и др.); – пронађе и одабере потребне информације из различитих извора (писаних, сликовних, дигиталних); – повеже резултате рада са уложеним трудом; – сарађује са другима у групи на заједничким активностима; – учествује у друштвено-корисним акцијама уз подршку одраслих.	– вербално или ликовно изражавање спољашњих и унутрашњих запажања везаних за прошлост Србије; – претраживање и коришћење различитих историјских извора; – коришћење ленте времена за хроношлоки приказ догађаја и лакшу оријентацију и времену; – подстицање самосталног истраживања у циљу упознавања живота људи у прошлости и упостављање веза између историјских догађаја и садашњости; – организовање самосталног или групног рада у циљу претраживања различитих историјских извора и израду креативних паноа; – примењивање едукативних игара и квизова у циљу повезивања научених садржаја унутар предмета и између осталих предмета.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања и оцењивања постигнућа ученика је формативно и сумативно. Врши се континуирано праћење напретка и рада ученика кроз остварене резултате рада, примену стечених знања и вештина, на основу продуката рада, кроз његове активности, однос према учењу, самосталност, преузимање иницијативе и сл. Ученику се даје благовремена повратна информација, која је довољно јасна и информативна кроз коју се указује на квалитет постигнућа ученика, што представља основу за даље напредовање ученика и оспособљава ученика за процењивање сопственог напретка у остваривању предвиђених исхода предмета.

Начини праћења напредовања и вредновања постигнућа ученика:

- Иницијална процена нивоа на коме се ученици налазе;
- Усмено одговарање (опис поступака рада);
- Писане провере (контролни задаци, тестови, домаћи задаци);
- Вођење прописане педагошке документације;
- Белешке о активностима самосталности у току рада, практичним радовима, свескама ученика, учешћу на такмичењима и у различитим активностима;
- Учешће у различитим активностима;
- Изношење и аргументовање ставова;
- Самопроцена оцене и ангажовања од стране ученика;
- Групни рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика)
- Рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика)

Назив предмета: МУЗИЧКА КУЛТУРА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ учења Музичке културе је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	13	Композиције различитог карактера. Елементи музичке изражајности (инструмент, глас,	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – опише своја осећања у вези са слушањем музике; –препознаје народну и	Слушање музике је активан психички процес који подразумева емоционални доживљај и мисаону активност. Композиције које се слушају својим трајањем и садржајем треба да одговарају

			мелодијска линија, темпо, ритам, динамика). Вокална и инструментална музика (композиције домаћих и страних композитора). Дела фолклорне традиције српског и других народа. Музичка прича. Музика у служби других медија. Музички бонтон. Музика и здравље.	уметничку музику; – опише улогу музике у медијима; – разликује инструменте по боји звука и изражајним могућностима; – повеже карактер дела са избором инструмента и елементима музичке изражајности; – уочи контраст и понављање у музичком делу; – пева и свира по слуху и са нотног текста песме различитог садржаја и расположења; – примени изражајне музичке елементе; – осмисли и изведе једноставну ритмичку и мелодијску пратњу; – осмисли музички одговор на музичко питање; – осмисли једноставну мелодију на крађи задати текст; – изабере одговарајући музички садржај (од понуђених) према литерарном садржају; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – коментарише своје и туђе	опажајним могућностима ученика. Композиција се први пут увек слуша у целини (демонстративно слушање), са унапред постављеним задатком за слушање музике − уочавање извођачког медија: инструментално или вокално (соло, групно) или оркестарско музицирање. Свако следеће слушање (три до четири пута) је фрагментарно, у оквиру кога се издвајају упечатљиве целине и анализирају носећи елементи музичког дела – у случају литерарног садржаја (текстуална анализа), понављања, мелодија, темпо, ритам (аналитичко слушање). Повезујући постепено елементе музичког дела са карактером самог дела, ученик се развија у смеру активног слуша- ња музике, а квалитетном комуникацијом између наставника и уче- ника долази до постепеног утицаја на развој естетске осетљивости, музичког укуса и интересовања и припремају се услови за развија ње естетског процењивања. Ученичка знања из различитих области треба повезати и ставити у функцију разумевања слушаног дела. Музика у служби других медија (примењена музика – по избору) Улога 15музике је важна у подвлачењу драмске радње. Изражајна музичка средства (динамика, темпо, агогика, мелодијска и ритмичка кретања) су важан чинилац тумачења драмске радње и карактерних особина главних актера. Потребно је код ученика развијати

				извођење музике; – препознаје народну и уметничку музику; – опише улогу музике у медијима; – разликује инструменте по боји звука и изражајним могућностима; – повеже карактер дела са избором инструмента и елементима музичке изражајности; – уочи контраст и понављање у музичком делу; – пева и свира по слуху и са нотног текста песме различитог садржаја и расположења; – примени изражајне музичке елементе; – осмисли и изведе једноставну ритмичку и мелодијску пратњу; – осмисли музички одговор на музичко питање; – осмисли једноставну мелодију на крађи задати текст; – поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – коментарише своје и туђе извођење музике;	способност уочавања међусобне условљености музике и покретне слике.

2.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	15	Музичке игре (дидактичке). Певање песама различитог садржаја и карактера по слуху. Певање и свирање песама из нотног текста. Свирање песама по слуху на дечјим инструментима и/или на другим инструментима. Народни инструменти нашег и других народа. Музичке драматизације. Свирање инструменталних аранжмана на дечјим инструментима и на алтернативним изворима звука. Динамика (крешендо, декрешендо). Темпо (Andante. Moderato. Allegro). Боја (различити гласови и инструменти). Трајање (цела нота и пауза. нота четвртине са тачком). Савладавање тонске висине и солмизације у	– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; – коментарише своје и туђе извођење музике; – самостално или уз помоћ одраслих користи предности дигитализације: – учествује у школским приредбама и манифестацијама.	Улога музике је важна у подвлачењу драмске радње. Изражајна музичка средства (динамика, темпо, агогика, мелодијска и ритмичка кретања) су важан чинилац тумачења драмске радње и карактерних особина главних актера. Потребно је код ученика развијати способност уочавања међусобне условљености музике и покретне слике. Да би ученици достигли очекиване исходе, наставник реализује наставу користећи слушање, глас, покрет и музичке инструменте. Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати тимски дух кроз рад у групама и у одељењу, као и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају, као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

			обиму це1-це2. Тактирање у 3/4 и 4/4 такту. Це-дур лествица. Репетиција, прима и секонда волта.		
3.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	8	Једноставна ритмичка и мелодијска пратња. Музичка питања и одговори и музичка допуњалка. Звучна прича на основу познатих музичких садржаја, звучне ономатопеје и илустрације на краћи литерарни текст (учење у контексту). Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. Креирање мелодије на одабрани текст.	- поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике; - коментарише своје и туђе извођење музике; - самостално или уз помоћ одраслих користи предности дигитализације; - учествује у школским приредбама и манифестацијама; - опише улогу музике у медијима; - опише своја осећања у вези са слушањем музике; - препознаје народну и уметничку музику; - разликује инструменте по боји звука и изражајним могућностима; - повеже карактер дела са избором инструмента и елементима музичке изражајности; - уочи контраст и понављање у музичком делу; - пева и свира по слуху и са нотног текста песме	Дечје музичко стваралаштво подстиче музичку машту, утиче на развој стваралачког мишљења, продубљује интересовања и тако доприноси квалитетнијем остваривању позитивних исхода наставе. Стваралаштво може бити заступљено кроз: – осмишљавање једноставне кореографије; – израду дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала; – стварање једноставне ритмичке и мелодијске пратње; – музичке импровизације; – музичка питања и одговоре; – музичку допуњалку; – компоновање мелодије на задати текст; – одабир познатог музичког садржаја у односу на литерарни. Сви видови музичког стваралаштва реализују се искључиво по слуху, без записивања. . .

				различитог садржаја и распложења; - примени изражајне музичке елементе; - осмисли и изведе једноставну ритмичку и мелодијску пратњу.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): На часовима музичке културе најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка тумачењу. Из тих разлога не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању, извођењу и идентификовању музичких садржаја. Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и напредовање сваког ученика у складу са његовим личним и музичким могућностима. У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке.

Назив предмета: ЛИКОВНА КУЛТУРА

Годишњи фонд часова:72

Циљ наставног програма: Циљ учења предмета Ликовне културе је да се ученик развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практичан рад ,оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	КОМУНИКАЦИЈА	36	-Визуелни знакови и симболи (Језик без речи) -Информативни знакови: Препознавање	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: -зна шта је композиција у ликовној уметности; -уочи, препозна и именује	-испитивање својстава материјала у циљу одабира одговарајућег облика рада; -примена различитих облика и метода рада; -користити уметничка дела као мотивација за стваралачки рад;

			и креирање саобраћајних знакова, путоказа и пиктограма за јавне просторе - Симболи и амблеми: Креирање личног знака (монограма) или грба одељења. -Стрип као визуелни медијЕлементи стрипа: Упознавање са појмовима као што су кадар (оквир), хронолошки след слика (табла), облачић за текст (балончић) и ликовна карактеризација ликова. -Визуелизација звука: Коришћење ономатопејских речи и специфичних облика слова за приказ звука (нпр. БРАСХ, БООМ, ТРАС). -Плакат и дизајн (Комбинација слике и текста) -Однос слике и текста: Учење о томе како слово постаје ликовни елемент и како текст и слика заједно преносе	различите ликовне елементе на уметничком делу и у свакодневном животу; -користи и примени различите ликовне технике и материјале приликом стварања ликовне композиције; -развије креативност кроз размишљање о комбиновању и правилном распореду ликовних елемената; -користи линију као основни ликовни елемент; -уочи и препозна различите линије на предметима и објектима из непосредне околине; -уочи и разликује линију хоризонта и линију додира две површине; -комбиновањем различитих линија и различитим материјалима и техникама ствара ликовно дело; -користи одабрана уметничка дела и визуелне информације као подстицај за стваралачки рад; -увиди карактеристике и могућности различитих ликовних материјала; -схвати значај квалитетног одабира ликовне технике	-тумачење слика реализовати независно од додатних информација као што су звук, текст и др; одабраним причама развијати креативне идеје; -одбране садржаје је потребно повезати са причом о томе како се развијају креативне идеје; -примењивати аналитичко посматрање кретања у простору; -користити мултимедијалне садржаје; -изводити експерименте са бојама, материјалима и техникама; -посматрати и цртати различите линије уочене на предметима; -подстицати планирање технике и рада пре самог процеса стварања рада; -посматрати и додиривати различите материјале у циљу уочавања њихове грађе, облика и површине.

			јасну и брзу јавну поруку. -Илустрација књиге и медијиПревод текста у слику: -Ликовно обликовање текстова из лектире, песама или прича. Преношење атмосфере, радње и емоција из текста у визуелну форму. -Насловна страна и корице: Дизајнирање предње стране књиге или часописа где наслов и слика чине целину. -Сценска уметност и покретне слике -Сценографија и костимографија: -Разумевање како простор и одећа комуницирају карактер ликова и време радње у позоришту и на филму.	ради решавања ликовног задатка; -примени стечена знања о линији у ликовној техници; -зна шта је облик и од којих се елемената састоји; -уочи и препозна контурну линију на облицима и предметима из непосредне околине; -уочи и разликује природне и вештачке облике у непосредној околини; -разликује дводимензионалне и тродимензионалне облике; -уочава симетрију и асиметрију облика; -развија креативност и осећај за лепо; -уочи и препозна текстуру на облицима и предметима из непосредне околине; -уочи и разликује природне и вештачке материјале и њихове карактеристике	
2.	СПОРАЗУМЕВАЊЕ	12	-Хералдика – застава, грб, печат. -Пиктограми. -Споразумевање сликом.	-разуме значај визуелног споразумевања путем кога се преносе поруке, информације, знања; -препозна различите начине визуелног споразумевања у природи и непосредном	- оспособити ученике за читање знакова упозорења, забране и обавештења; - тумачити различите симболе и слике из реалног окружења; - користити различите начине симболичког изражавања; - разумети значај саопштавања порука

				окружењу; -користи различите видове визуелног споразумевања; -препознаје и користи различите врсте знакова; -користи упрошћене цртеже на знаковима како би што брже пренео поруку; -уочи пиктограм као врсту сликовног писма на којем се упрошћеним сликовним знацима представљају целе реченице, догађаји или радње; -зна шта је симбол; -развије креативност кроз размишљање о ликовном представљању симбола; -зна шта је хералдика; -користи и примени стечена знања у изради грба; -уочи и препозна елементе из којих се плакат састоји;	сликом; - повезати садржаје предмета са садржајима из Природе и друштва.
3.	НАСЛЕЂЕ	16	- Споменици природе и споменици културе у Србији. -Археолошки локалитети, замкови и утврђења, манастири, музеји. -Познати уметници и најзначајнија дела.	-индивидуално изради ликовни рад и примени стечена знања о јединству и доминанти; -развија еколошку свест о потреби упознавања, вредновања и чувања споменика природе; -препозна и именује одређене споменике природе	-упознати ученике са споменицима природе и културе у нашој земљи; -израдити плакате, дигиталне збирке; -упознати ученике са уметницима и њиховим животом; -израда радова на основу примера уметничких дела; -развити еколошку свест о потреби упознавања, вредновања и чувања споменика природе;

				Србије; -стечена знања о споменицима природе у Србији примени креирањем мултимедијалне презентације; -развије креативност кроз размишљање о комбиновању и изради дигиталне збирке фотографија споменика природе Србије; -зна шта су споменици културе; -уочи, препозна и именује споменике културе у Србији; -уочи на Google мапама, препозна на фотографијама и именује тврђаве у нашој земљи; -зна шта је фреска; -уочи шта се налази у првом, другом и трећем плану композиције уметничког дела; -развија свест о потреби упознавања, вредновањаи чувања тековина нашег наслеђа; -познаје живот и дело најпознатијих српских уметника; -схвата значај посете музејима и другим установама од културног	-прикупљати, бирати и комбиновати фотографије споменика природе и културе у дигиталној збирци; -подстицати разумевање значаја посете и познавања културног балга наше земље.

				значаја; -стечена знања о животу и делима српских уметника примени креирањем мултимедијалне презентације.	
4.	СЦЕНА	8	-Сценографија за позориште, филм и телевизију. -Елементи сценографије.	-зна шта је сцена; -зна шта значи сценска уметност; -препознаје и именује елементе сценографије; -зна ко је сценограф и која је његова улога; -уочава и схвата значај осветљења; -зна која је улога дизајнера светла; -уочава и схвата улогу специјалних ефеката на филму и позоришној представи; -зна чему служе маске; -познаје и користи технику папирмаше; -зна шта је костим.	-упознати ученика са појмовима сцена, сценографија и сценограф кроз примере из свакодневног живота; -израдати сцену на отвореном и затвореном простору; -направити нацрт сцене; -неговати тимски рад; -подстицати креативност употребом доступних материјала за израду сцене; -израдити маске техником папирмаше.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Ученикoв рад се прати на основу резултата рада, примене знања и вештина, на основу продуката рада, кроз његове активности, однос према учењу, самосталност, преузимање иницијативе, а све то кроз различите облике формативног оцењивања и сумативно оцењивање.

- иницијална процена нивоа на коме се ученици налазе;
- успешност радова;
- вођење прописане педагошке документације у којима су видни елементи за процењивање и оцењивање;

- однос према раду;
- однос према себи и другима;
- вербално изражавање;
- примена ликовних техника;
- заједничко вредновање ученика и наставника;
- разумевање, повезивање ликовних елемената и оригиналност;
- белешке о активностима самосталности у току рада, практичним радовима, свескама ученика, учешћу на такмичењима и у различитим активностима;
- учешће у различитим активностима;
- изношење и аргументовање ставова;
- самопроцена оцене и ангажовања од стране ученика;
- групни рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика)
- рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика);

Назив предмета: ДИГИТАЛНИ СВЕТ

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења предмета Дигитални свет јесте развијање дигиталне компетенције ученика неопходне за безбедну и учење, комуникацију, сарадњу и развијање основа алгоритамског начина размишљања.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ДИГИТАЛНО ДРУШТВО		Селектовање и основно форматирање текста (величина и боја слова, подебљавање, искошавање и	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – промени величину и боју текста, подебља га, искоси и подвуче у програму за	– увођење техника форматирања текста кроз контекст и примере блиске искуству ученика; – функционално упознавање улоге различитих стилова и техника

			подвлачење текста). Селектовање, копирање/исецање и лепљење текста. Уметање слике у текст, додавање оквира, позиционирање слике у односу на текст. Креирање и уређивање текстова за познату публику. Пројектни задатак који подразумева: – претраживање интернета (пробрани елементи напредне претраге); – израду или прилагођавање графике у складу са темом; – креирање текстуалног документа који садржи слике.	обраду текста; – исече, копира и налепи исечени/копирани текст на одговарајуће место у програму за обраду текста; – уметне слику у текст, дода јој оквир и позиционира је на жељени начин у односу на текст у програму за обраду текста; – активно учествује у наставном пројекту чији продукт представља граматички коректан текстуални документ намењен познатој публици који садржи слике са текстуалним објашњењима и информације које су пронађене на интернету; – активно учествује у наставном пројекту којим се промовише безбедно и одговорно понашање приликом коришћења интернета; – сарађује са осталим члановима групе у свим фазама пројектног задатка; – вреднује своју улогу у групи при изради	форматирања текста (подебљане речи, искошене или подвучене речи); – практично увежбавање научених техника форматирања текста кроз рад на унапред припремљеним текстуалним датотекама; – активно учествује у наставном пројекту чији продукт представља граматички коректан текстуални документ намењен познатој публици који садржи слике са текстуалним објашњењима и информације које су пронађене на Интернету; – примена различитих облика рада: фронтални облик рада, групни облик рада и рад у пару; – избор и осмишљавање тема повезаних са садржајима других наставних предмета; – представљање урађених радова другим групама ученика.

				пројектног задатка и активности из свог задужења	
2.	БЕЗБЕДНО КОРИШЋЕЊЕ ДИГИТАЛНИХ УРЕЂАЈА	6	Припрема и организација школског догађаја за ученике млађих разреда којим се промовише безбедно и одговорно понашање приликом коришћења интернета.		– активно учествује у наставном пројекту чији продукт представља граматички коректан текстуални документ намењен познатој публици који садржи слике са текстуалним објашњењима и информације које су пронађене на Интернету; – примена различитих облика рада: фронтални облик рада, групни облик рада и рад у пару; – подстицање међусобне сарадње ученика кроз рад на пројектним задацима; – вредновање улоге појединца у групи при изради пројектног задатка.
3.	АЛГОРИТАМСКИ НАЧИН РАЗМИШЉАЊА	10	Промењљиве. Израда програма који садрже гранање, понављање и промењљиве.	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – утврди шта је резултат извршавања датог једноставног алгоритма који садржи понављање и гранање; – уочи и исправи грешку у једноставном алгоритму који садржи понављање и гранања – креира програм у визуелном програмском језику на основу датог једноставног алгоритма који садржи понављање и	– реализовање рада у наменским дигиталним платформама за визуелно (блоковско) програмирање; – програмирање коришћењем унапред припремљених и исправних алгоритама; анализирањем корака (логике) постављених алгоритамских блокова; – проналажењем и исправљањем грешака израђује се алгоритам; – увођење промењљиве кроз практичан рад без формалног увођења дефиниције; – заједничко креирање (уз помоћ наставника) програма; – примена хеуристичке наставе које се заснива на решавању пробелам и откривању правилности.

				гранање; – примени блокове аритметичких оператора при креирању програма у визуелном програмском језику; – предвиди садржај промењиве на основу интеракције корисника са програмом (нпр. блок *Питај и чекај* и блок *Одговор*) у датом једноставном програму; – креира програм у коме остварује интеракцију са корисником, користећи промењиве, уз помоћ наставника.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Ученикoв рад и постигнућа се вреднују кроз:

- – самопроцену: исказивање рефлексивних коментара током представљања онога што су урадили;
- – вршњачку процену: током рада у пару или групи на истом задатку ученици имају могућност да, делећи одговорност, стварају и исправљају решења, те пружају конструктивне повратне информације.
- – отворена питања;
- – коришћење рубрика за идентификацију онога што већ знају, шта желе да науче и, накнадно, онога што су научили као подршка самосталном учењу и основа за процену постигнућа ученика.

Назив предмета: ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Годишњи фонд часова:108

Циљ наставног програма: учења Физичког и здравственог васпитања је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	АТЛЕТИКА	22	-Трчање на кратким деоницама -Штафетне игре -Скок у даљ из места и залетом -Бацање лоптице у даљ и циљ -Елементарне атлетске игре	-Правилно изводи основне облике кретања; -развија брзину, кординацију и издржљивост; -поштује правила игре и безбедности;	-Вежбе изводи кроз игру и такмичарске активности прилагођене узрасту. -Посебну пажњу посветити правилном држању тела и техници извођења. -Користити реквизите: чуњеве, маркере, лоптице, вијаче. _Организовати рад у паровима, групама и екипама.
2.	СПОРТСКА ГИМНАСТИКА	36	-Колут напред и назад. -Мост и вага Пењање и провлачење -Вежбе на тлу и клупи	-изводи основне гимнастичке елементе; -развија равнотежу и кординацију; -стиче сигурност у извођењу покрета;	Вежбе изводи постепено од лакших ка сложенијим. -Обавезно примењивати мере безбедности иасистенцију наставника. -Користи струњаче иприлагођене справе. -Подстицати правилно дисање и контролу покрета.
3.	ОСНОВЕ ТИМСКИХ, СПОРТСКИХ И ЕЛЕМЕНТАРНИХ ИГАРА	34	-Додавање и вођење лопте -Гађање и шутирање -Мини рукомет, мини кошарка, мини фудбал -Елементарне игре са правилима _Штафетнеи екипне	-примењује основне елементе спортских игара; -сарађује са члановима екипе; -поштује правила и противнике;	-Активности организовати кроз игру и кратка такмичења. -Правила прилагодити узрасту ученика. -Подстицати међусобно поштовање и тимску сарадњу. -Комбиновати индивидуалне и групне задатке.

			игре.		
4.	ПЛЕС И РИТМИКА	11	-Вежбе ритмике уз музику -Једноставни плесни кораци -Народне игре прилагођене узрасту -Покрети уз промену темпа и ритма -Кореографије у пару и групи	-усклађује покрет са ритмом -изводи једноставне плесне структуре -развија кординацију и естетско изражавање	-Користи музику прилагођену узрасту ученика. -Вежбе изводи кроз игру и имитацију покрета. -Подстцати креативност и слободно изражавање -Неговати правилно држање тела и склад покрета.
5.	ПОЛИГОНИ	5	-Трчање, скакање и провлачење -Ношење и преношење предмета -Пењање и пузање -Балансирање и прескакање препрека -Задаци прецизности и кординације	-повезује различите облике кретања -развија спретност, кординацију и сналажљивост -безбедно учествује у сложеним моторичким задацима-	Полигоне прилагодити простору и способностима ученика. -Обезбедити безбедне услове рада и јасна правила. -Користити различите реквизите и справе. -Мотивисати ученике кроз временске изазове и екипни рад.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- иницијална процена нивоа на коме се ученици налазе;
- провера различитих облика кретање, дужине скока удаљ, сарадња у оквиру спортских игара;
- вођење прописане педагошке документације у којима су видне белешке о нивоу ангажованости, вежбању у адекватној опреми, постигнућима у моторичким вештинама и индивидуалном напретку сваког ученика;
- заједничко вредновање ученика и наставника;
- самопроцена оцене и ангажовања од стране ученика;
- тимски рад (посматрање наставника, излагање група, процена осталих ученика);
- рад у пару (посматрање наставника, излагање парова, процена осталих ученика) *вођење евиденције о учешћу ученика на такмичењима

Ученикoв рад се прати на основу резултата рада, примене знања и вештина, на основу продуката рада, кроз његове активности, однос према учењу, самосталност, преузимање иницијативе, а све то кроз различите облике формативног оцењивања и сумативно оцењивање.

Програм часа одељењског старешине за четврти разред

Назив предмета: ЧОС

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ наставе Часа одељенског старешине је развијање моралних особина, ставова и уверења ученика, упознавање ученика са школским животом и односима којима уважавају друге. Упућује на естетска осећања, формирање културно-хигијенских и здравствених навика и формирање става о заштити животне средине.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	БЕЗБЕДНОСТ	2	Понашање на јавном месту Чега се бојимо?	развијање одговорности, критичности и самокритичности; поштује правила понашања у школи и одељењу; препознаје и реагује на различите врсте насиља; разуме оно што прочита;	повезивање садржај рада са ситуацијама из свакодневног живота у школи и ван ње; организовање истраживачких активности; оцењивање позитивних страна понашања и рада и како се могу још побољшати; израда паноа; организовање радионица; постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације; организовање активности у циљу развоја

					личности детета и побољшања способности; планирање активности и годишњих циљева од стране детета.
2.	КАКО ДО ДОБРОГ УСПЕХА И ПРИМЕРНОГ ВЛАДАЊА	7	Мој рад је мој успех Тешкоће у учењу Учим кроз игру О чему бих волео/ла више да сазнам Како учим и постижем добар успех? Методе и технике успешног учења Портфолио	развијање одговорности, критичности и самокритичности; поштује правила понашања у школи и одељењу; самопроцена својих могућности развије сазнања о себи, сопственим осећањима и потребама, свести о личном идентитету; развија начина размене другачијих мишљења и њихово прихватање; дефинише правила понашања са ученицима; – разуме оно што прочита;	повезивање садржај рада са ситуацијама из свакодневног живота у школи и ван ње; одабир и коришћење одговарајућих метода и техника рада; организовање истраживачких активности; оцењивање позитивних страна понашања и рада и како се могу још побољшати; израда паноа; организовање радионица; постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације; организовање активности у циљу развоја личности детета и побољшања способности; планирање активности и годишњих циљева од стране детета.
3.	ЖИВОТ У ШКОЛИ	10	Добро дошли у школу Дан писмености Бирамо представнике одељенске заједнице Бонтон у школи Богатство нашег језика Моје четворогодишње путовање	развијање одговорности, критичности и самокритичности; поштује правила понашања у школи и одељењу; развија одговоран однос према себи и другима; развије сазнања о себи, сопственим осећањима и потребама, свести о личном идентитету; развија начине изражавања својих потреба и мишљења уз уважавање потреба и	повезивање садржај рада са ситуацијама из свакодневног живота у школи и ван ње; одабир и коришћење одговарајућих метода и техника рада; организовање истраживачких активности; оцењивање позитивних страна понашања и рада и како се могу још побољшати; израда паноа; организовање радионица; постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације; организовање активности у циљу развоја личности детета и побољшања способности; планирање активности и годишњих циљева

				различитих мишљења других; развија начина размене другачијих мишљења и њихово прихватање; дефинише правила понашања са ученицима; разуме оно што прочита;	од стране детета.
4.	КУЛТУРА ПОНАШАЊА	9	Весели час посвећен мамама и бакам Прослава Дана школе – спортски дан Ускршње приче и песме Хуманитарна акција: Један пакетић много љубави Празници и традиција у мојој породици Уважимо осећања, расположења и навике других људи Помози старијима Новогодишње одлуке	развијање одговорности, критичности и самокритичности; поштује правила понашања у школи и одељењу; развија одговоран однос према себи и другима; препознаје примере поштовања и кршења права детета у свом окружењу; причама, филмовима; развија самопоштовање и самопоуздање; развија начине изражавања својих потреба и мишљења уз уважавање потреба и различитих мишљења других; развија начина размене другачијих мишљења и њихово прихватање; разуме разлоге сукоба; дефинише правила понашања са ученицима; препознаје и реагује на различите врсте насиља;	повезивање садржај рада са ситуацијама из свакодневног живота у школи и ван ње; одабир и коришћење одговарајућих метода и техника рада; организовање истраживачких активности; оцењивање позитивних страна понашања и рада и како се могу још побољшати; израда паноа; организовање радионица; постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације; организовање активности у циљу развоја личности детета и побољшања способности; планирање активности и годишњих циљева од стране детета.

				разуме оно што прочита;	
5.	ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	3	Сачувајмо околину Чувамо нашу околину Здрава храна	развија самопоштовање и самопоуздање; развија свест о значају здравља,правилне исхране и потребе за игром као елементом физичког и психичког здравља; разуме оно што прочита;	повезивање садржај рада са ситуацијама из свакодневног живота у школи и ван ње; организовање истраживачких активности; оцењивање позитивних страна понашања и рада и како се могу још побољшати; израда паноа; организовање радионица; постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације; организовање активности у циљу развоја личности детета и побољшања способности; планирање активности и годишњих циљева од стране детета.
6.	ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА И ПРОГРАМИ ПРЕВЕНЦИЈЕ	5	Боримо се против насиља у школи Проблеми у одељењу и како их решити Толеранција према разликама	развијање одговорности, критичности и самокритичности; поштује правила понашања у школи и одељењу; развија одговоран однос према себи и другима; препознаје примере поштовања и кршења права детета у свом окружењу; причама, филмовима; развије сазнања о себи, сопственим осећањима и потребама, свести о личном идентитету; развија самопоштовање и самопоуздање; развија начине изражавања	повезивање садржај рада са ситуацијама из свакодневног живота у школи и ван ње; одабир и коришћење одговарајућих метода и техника рада; организовање истраживачких активности; оцењивање позитивних страна понашања и рада и како се могу још побољшати; израда паноа; организовање радионица; постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације; организовање активности у циљу развоја личности детета и побољшања способности; планирање активности и годишњих циљева од стране детета.

				својих потреба и мишљења уз уважавање потреба и различитих мишљења других; развија начина размене другачијих мишљења и њихово прихватање; разуме разлоге сукоба; дефинише правила понашања са ученицима; препознаје и реагује на различите врсте насиља; разуме своју улогу и значај у породици. разуме оно што прочита;	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, евалуирају, документују...
- Учеников напредак се прати на основу резултата рада, примене знања и вештина, на основу продуката рада, кроз његове активности,однос према учењу, самосталност, иницијативу, мотивацију, учешће у различитим облицима групног рада и рада на пројектима.

Програми наставе и учења изборних предмета за четврти разред

Назив предмета: ВЕРСКА НАСТАВА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ наставног програма: Циљ наставе православног катихизиса у основном образовању и васпитању јесте да ученицима пружи целовит православни поглед на свет и живот, уважавајући историјску реалност Цркве и есхатолошку димензију хришћанског

живота. Ученик се поступно уводи у разумевање Цркве као литургијске заједнице, у познавање вере у њеној доктринарној, литургијској, социјалној и мисионарској димензији, као и у одговоран, слободан и љубављу обликован однос према Богу, човеку и свету.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	УВОД	1	Упознавање са садржајима и начином рада у четвртом разреду. Обнављање основних појмова из претходних разреда: Бог, Црква, Литургија, заједница, човек, свет.	Ученик ће бити у стању да: наведе теме које ће се обрађивати; препозна своја претходна знања из православног катихизиса; буде подстакнут да активно учествује у раду.	Катихизација као литургијска делатност-заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација („знања о вери“), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. Врсте наставе Настава се реализује кроз следеће облике наставе: · теоријска настава (35 часова) · практична настава (1 час) Место реализације наставе · Теоријска настава се реализује у учионици; · Практична настава се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању; Дидактичко методичка упутства за реализацију наставе · Уводне часове требало би да допринесу међусобном упознавању ученика,
2.	ЦРКВА ЈЕ НАШ ИЗБОР	7	Црква као заједница Бога, људи и природе. Литургија као конкретна заједница и икона будућег Царства Божијег. Човекова слобода и одговорност за свет. Црква у хришћанској архитектури: храм и литургијска структура.	Ученик ће бити у стању да: уочи важност заједнице; разликује Цркву од других заједница; разуме да је Црква слободна заједница у Христу; препозна живот као дар Божји; уочи да је Литургија икона будућег Царства.	
3.	ХРИСТОС НАС СВЕ ЗОВЕ	7	Христов позив човеку у заједницу љубави. Апостоли као сведоци Христовог позива. Вера као основ	Ученик ће бити у стању да: уочи да Христос позива човека у лични однос и заједницу љубави; препозна апостоле као Христове	

			заједнице са Богом. Рођење Христово и значај	ученике и сведоке; разуме значај вере и Христовог рођења; буде подстакнут да Христа доживи као Личност која човеку иде у сусрет.	упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквим предзнањима и ставовима из подручја Православног катихизиса, група располаже. Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. · Имаући у виду захтеве наставног програма и могућности транспоновања наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе – узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика.· У остваривању савремене наставе наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. · Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним
4.	ДИВАН ЈЕ БОГ У СВЕТИМА СВОЈИМ	8	Светитељи као људи који су одговорили на Божји позив. Живот светих као сведочење љубави, вере и заједнице. Свети Сава и други светитељи из црквене историје. Поштовање светих у животу Цркве.	Ученик ће бити у стању да: препозна светитеље као пријатеље Божје и чланове Цркве; наведе примере светитељског живота; уочи да светост није удаљена од свакодневног живота; буде подстакнут да развија врлине и поштовање према светима.	
5.	ЗНАЧАЈ ВРЛИНСКОГ ЖИВОТА	7	Вера, љубав, молитва, праштање, захвалност, милосрђе и одговорност. Врлине као начин живота у заједници. Однос према ближњима, природи и себи. Примери врлинског поступања у породици, школи и Цркви.	Ученик ће бити у стању да: препозна основне хришћанске врлине; наведе примере врлинског и неврлинског поступања; уочи да се љубав показује делима; буде подстакнут на праштање, захвалност и одговоран однос према другима.	
6.	СА НАМА ЈЕ БОГ	6	Бог је са човеком у Цркви и Литургији. Молитва и благодарење. Васкрсење као темељ хришћанске наде.	Ученик ће бити у стању да: повеже научене садржаје о Цркви, Христу, светитељима и врлинама; уочи да је Литургија заједница благодарења; разуме	

			Систематизација садржаја четвртог разреда и припрема за даље учење.	Васкрсење као темељ наде; процени сопствени напредак у настави православног катихизиса.	Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Евалуацију наставе (процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе) наставник ће остварити на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова;
Оцењивање: Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз:
· усмено испитивање;
· писмено испитивање;
· посматрање понашања ученика.

Назив предмета: ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења Грађанског васпитања је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске и локалне заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва.

Корелација са другим предметима:

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЉУДСКА ПРАВА Ја и други на	12	Планета Земља припада свима који на њој живе Узајамни утицај	-разликује примере одговорног и неодговорног понашања људи према	Елементи екологије и одрживог развоја уграђени су у програм четвртог разреда кроз области Људска права и Грађански

	планети Земљи		природе и човека. Потребе појединца и опште добро – задовољавање људских потреба без угрожавања будућих генерација. Одговоран однос према свету у коме живимо – Мисли глобално делуј локално. Право на здраву животну средину. Трећа генерација људских права. Вредности на којима почива – право на живот у здравој животној средини. Право на одржив економски развој. Право на рационално коришћење природних и енергетских ресурса. Право на спречавање свих облика загађивања животне средине. Право на доступност информација о стању животне средине.	животној средини; – се понаша у свакодневним ситуацијама на начин који уважава животну средину и рационалну потрошњу ресурса; – образложи важност информисања о стању животне средине и начинима њене заштите; – аргументује добити од заједничког живота људи припадника различитих култура; – наведе елементе традиције и културе свог народа и покаже интересовање и поштовање за друге културе и традиције; – образложи значај подршке избеглицама и мигрантима да у новој средини сачувају свој језик, традицију, културу; – наведе примере из свакодневног живота којима се илуструје сусретање различитих култура; – дискутује о томе како непознавање других култура утиче на настанак стереотипа, предрасуда и дискриминације; – препознаје примере	активизам, у складу са идејом Мисли глобално, делуј локално. Ученици се усмеравају на личну одговорност и активизам у сопственој заједници, уз развој свести да су у питању феномени који су глобалне природе. У раду са ученицима потребно је уважити њихова знања и искуства која већ имају из ове области, из школе и ван ње, а затим их подстицати да о квалитету животне средине, сада и у будућности, размишљају са становишта права и одговорности. Вредности на којима почива право на здраву животну средину, како је то дато у садржају, треба ученицима приближити преко примера који су им блиски. Ученици треба да разумеју да угрожавање животне средине не познаје државне границе, не прави разлику међу људима различите расе, вере, пола, образовања и нема временско ограничење. Сваку штету животној средини коју људи данас направе осетиће и генерације које долазе. Иако су у питању ученици узраста од десет или једанаест година, имајући у виду садржаје и активности из програма претходних разреда, они могу својим речима образложити важност информисања грађана о стању животне средине (глобалне и локалне), као и да се, примерено својим могућностима, ангажују у акцијама које имају за циљ побољшање животне средине.
2.	ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО	10	Материјално и нематеријално наслеђе једне заједнице настало		У оквиру области Демократско друштво ученици ће се бавити појмовима култура, традиција, мултикултуралност и

	Култура и традиција		под утицајем свих народа који су ту живели и сада живе. Културни идентитет. Неговање традиције и културе сопственог народа и поштовање традиције и културе других. Мултикултуралност и интеркултуралност. Живот поред људи других култура или заједнички живот са њима. Избеглице и мигранти. Невољно кретање људи из једне у другу културну заједницу. Непознавање других култура као основ за развој стереотипа, предрасуда и дискриминације. Уклопити се у нову средину, а сачувати свој културни идентитет. Сусретање култура. Сусретање и прожимање различитих култура без губљења културног идентитета.	прекомерне потрошње; – препознаје у медијима поруке које подстичу прекомерну потрошњу, посебно деце и младих; – критички разматра појаву бацања хране и расипања воде; – процењује важне чињенице о производима које купује читајући декларацију и води рачуна о односу цене и квалитета; – испољи заинтересованост за сарадњу и учешће у групном раду; – учествује у изради плана и реализацији акције, њеној промоцији и вредновању.	интеркултуралност, који као и екологија, имају глобалну димензију. Иако постоје бројне дефиниције појма култура, за потребе овог програма довољно је да ученици схвате да се он односи на целокупно материјално и нематеријално наслеђе једне заједнице. Поред културе народа који је већински у једној заједници, она обухвата и културне утицаје других народа који су ту живели или сада живе. Културу и традицију чине језик, књижевност, музика, фолклор, празници и бројни обичаји из свакодневног живота, што је ученицима већ познато на основу искуства стеченог на часовима различитих предмета и кроз ваннаставне активности. . Ученици четвртог разреда на основу свог школског и ваншколског знања сасвим добро могу навести карактеристике културе којој припадају, али их треба подстицати да препознају и карактеристике оних култура којима не припадају а постоје у њиховој заједници. Подразумева се да ученици не треба да користе изразе мултикултуралност и интеркултуралност, али је потребно да их на примерима разликују (живот једни поред других од живота једних са другима) и предност дају размени међу културама. Иако ученици још увек немају развијену пуну перспективу прошлости људске цивилизације, ипак могу да процене како би свет изгледао да се културе нису сусретале и прожимале. Ученици у четвртом разреду и сами могу да препознају утицај других

					култура, најчешће преко музике и хране. Уколико ученици живе у средини где има више културних заједница или миграната из различитих земаља, могу се организовати часови међусобног упознавања преко представљања обичаја и различитих продуката културе.
3.	ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ Прекомерна потрошња	8	Потрошачко друштво. Стварне потребе и прекомерна потрошња. Неравнотежа – гладни и жедни у свету у којем се храна баца а вода расипа. Амбалажа важнија од садржаја – гомилање отпада. Притисак произвођача – нови модели новог модела. Деца – омиљена циљна група произвођача. Медији и потрошачка култура. Поруке медија у подстицању потрошње. Деца у рекламама. Права потрошача. Информације од значаја за потрошаче. Однос цене и квалитета производа. Права и одговорност		Трећа област овог програма има за циљ да приближи ученицима још један глобални процес који се огледа у подстицању културе прекомерне потрошње у развијеним земљама, иако у свету још увек постоје људи који немају основне услове за живот (пијаћа вода, довољно хране). Ова област се лако повезује са садржајем и активностима из програма Грађанског васпитања за трећи разред који се односе на солидарност. Уколико се програм остварује у групи која је хетерогена по томе колике су могућности ученика у потрошњи (што је и најчешћи случај), треба бити посебно пажљив у избору активности и примера, како се неки ученици не би осећали непријатно. Постоје бројни начини на које се могу представити основне карактеристике прекомерне потрошње и њена веза са повећањем загађења животне средине. Рад на овим садржајима погодан је за јачање медијске писмености ученика и њихово оспособљавање да критички разматрају различите рекламне поруке које подстичу прекомерну потрошњу (често на кесицама играчака произвођач наводи сакупи све,

			потрошача. Заштита потрошачких права.		направи колекцију и сл.), или на који начин се деца у њима приказују (какву функцију имају). Листа права која се проучава у оквиру Грађанског васпитања у првом циклусу основног образовања и васпитања заокружује се са још једним правом последње генерације. У питању су права потрошача, која су значајна у савременом свету у којем се, ради профита, потрошачи могу, на различите начине, довести у заблуду или бити преварени. Од ученика се очекује да критички разматрају не само питања прекомерне потрошње, већ и питања квалитета робе или услуга које добијају за свој новац. У узрасту од 10 или 11 година деца све чешће имају џепарац и налазе се у улози самосталних потрошача. Зато је важно да граде одговоран однос према куповини, у смислу: да читају декларацију (састав, рок трајања, начин употребе), да постављају релевантна питања продавцу, да, на пример, при куповини нових батерија, старе батерије одложе на адекватно место, да процењују однос цене и квалитета робе и сл. Ученике треба елементарно упознати са тим да постоји закон који регулише права потрошача, да постоје институције које интервенишу када су права потрошача угрожена, као и да постоје удружења која обављају различите активности у овој области, као што је, на пример, спровођење истраживања о разликама у цени дечије гардеробе у различитим земљама, или обавештавање грађана о правима и

					одговорностима потрошача, обавештавање о актуелностима на тржишту... У раду на овим садржајима могу се користити примери из медија, лична искуства ученика (њихових родитеља), уколико ученици желе да их поделе са групом, као и различите технике рада: од презентације, студије случаја, до играња улога.
4.	ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ Еколошка акција	6	Планирање и извођење еколошке акције. Одређивање циља и израда плана акције. Извођење и документовање акције. Промоција акције на нивоу школе. Вредновање акције.		Четврта област, као и у претходним програмима, тиче се грађанског активизма и то у области екологије. Од ученика се очекује да планирају и спроведу малу еколошку акцију користећи искуства која су стекли у акцијама из претходна три разреда. Наставник треба да буде помоћ и подршка ученицима да што самосталније прођу кроз неопходне кораке у акцији. Може се направити веза са акцијама које спроводе друге групе, како у оквиру овог изборног програма, тако и у оквиру обавезног предмета Природа и друштво, који има комплементаран концепт и садржаје.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Оцењивање ученика у Грађанском васпитању се остварује у складу са Правилником о оцењивању у основној школи. Оно је описно и подразумева да ученици имају увид у своје напредовање и то не само у достизању исхода из овог програма, већ и у развоју неколико међупредметних компетенција, посебно компетенције за одговорно учешће у демократском друштву. Како је највећи број активности ученика, у оквиру часова овог изборног програма, организован кроз групни рад, то значи да наставник треба да има јасне критеријуме праћења напредовања који су и ученицима познати. Могу се пратити следећи показатељи: начин на који ученик учествује у активностима, како прикупља податке, како аргументује, евалуира, документује. Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретације, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни

другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни.

Програм допунске наставе за четврти разред

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – СРПСКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 18

Циљ наставног програма: Циљ допунске наставе српског језика је развијање смисла и способности за правилно, течно, уверљиво, усмено и писмено изражавање -богаћење речника, језичког и слилског израза -оспособљавање за успешно служење књижевним језиком у различитим видовима његове усмене и писмене употребе и у различитим комуникативним ситуацијама (улога говорника, слушаоца, саговорника) -увежбавање и усавршавање гласног читања (правилног,логичког и изражајног) и читања у себи (доживљајног, усмереног, истраживачког) -оспособљавање за самостално читање, доживљавање, разумевање, свестрано тумачење и вредновање књижевно уметничких дела разних жанрова -поступно и систематично упознавање граматике и правописа српског језика - упознавање језичких појава и појмова, овладавање нормативном граматиком и стилским могућностима српског језика.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЈЕЗИК	Врсте речи: именице, глаголи и придеви. Главни чланови реченице: субјекат и предикат. Врсте речи и служба у реченици. Чланови реченице. Атрибут. Научили смо из језика	– разликује речи које мењају облик (именице, заменице, придеви, бројеви, глаголи) и уочи оне које су увек у истом облику; – повеже граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима; – одреди основне реченичне	У настави језика ученици овладавају граматичким и правописним правилима стандардног српског језика која ће примењивати у писаној и говорној комуникацији. Како би се приступило усвајању нових садржаја, неопходно је да се добро утврде знања из морфологије: врсте речи и њихове граматичке категорије. У оквиру нових садржаја потребно је на

		и правописа. Врста и служба речи у реченици. Употреба великог слова, наводника и заграда. Реченице- просте и проширене. Промењљиве и непромењљиве врсте речи. Употреба великог слова у писању имена из уметничког дела. Објекат. Глаголски додаци.	чланове; – правилно пише сва три модела управног говора; - одреди основне реченичне чланове; – разликује врсту речи од службе речи у реченици; – повеже граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима; – одреди основне реченичне чланове; – повеже граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима; – одреди основне реченичне чланове; – разликује речи које мењају облик (именице, заменице, придеви, бројеви, глаголи) и уочи оне које су увек у истом облику; – одреди основне реченичне чланове; – разликује врсту речи од службе речи у реченици; – поштује и примени основна правописна правила; – правилно пише сва три модела управног говора;	примерима показати да неке речи мењају облик, а неке не (ту се пре свега подразумева промена именица, заменица и придева по падежима, и глагола по временима). Важно је да ученици уоче речи које не мењају свој облик (ту пре свега мислимо на прилоге који немају компарацију, предлоге, везнике и типичне речце, без навођења њихових назива). Пре увођења нових садржаја из синтаксе треба обновити знања о реченици и разликовању различитих врста реченица по облику и значењу.

2.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	Припрема за први школски писмени задатак са домаћим задатком. Припрема за други школски писмени задатак са домаћим задатком. Лексичко-семантичке вежбе: допуњавање реченица, опис бића и предмета.	- правописна правила; – правилно структурира текст; – употреби основне облике усменог и писменог изражавања: препричавање, причање и описивање.	Један од основних задатака наставе језичке културе односи се на усавршавање језичкоизражајних средстава код ученика, односно на развијање, богаћење и унапређивање њихове језичке способности. Област Језичка култура обухвата усмено и писмено изражавање.
3.	КЊИЖЕВНОСТ	Разумевање прочитаног Р. Гијо- Бела Грива	- чита са разумевањем различите врсте текстова; – укратко образложи свој утисак и мишљење поштујући и другачије ставове.	У настави књижевности најважније је код ученика развијати способност читања књижевних текстова са разумевањем, подстицати љубав према читању, градити осећај за лепо и вредно, васпитавати укус и неговати истрајност у читању и доживљавању књижевног дела. У разговору са ученицима треба неговати способност ученика да опишу доживљај прочитаних књижевних дела, изнесу мишљење о њима, да разумеју најразличитије особине и поступке ликова и донесу суд о њиховим поступцима и особинама, као и о различитим догађајима у тексту.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

Праћење напредовања ученика је континуирано и заснива се на посматрању рада, ангажовања и остварености исхода из области језика, језичке културе и књижевности. Вредновање се спроводи кроз усмене одговоре, читање и разумевање прочитаног, језичке и правописне вежбе, самосталан рад, као и кроз редовно праћење напретка ученика у односу на његова претходна постигнућа.

У допунској настави акценат је на формативном праћењу и пружању подршке ученику. Ученицима се дају јасне повратне информације, препоруке за даљи рад и подстицај за активно учешће у наставном процесу.

*Допунском наставом биће обухваћени ученици који показују потешкоће у савлађивању наставних садржаја предвиђених планом и програмом за четврти разред.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА —МАТЕМАТИКА

Годишњи фонд часова: 18 часова

Циљ наставног програма:

- Главни циљ допунске наставе математике је да омогући ученицима који заостају у савладавању градива усвајање основног нивоа наставних садржаја, спречавање даљег застоја у напредовању и успешно праћење редовне наставе.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	БРОЈЕВИ	-Садржај(наставне јединице) -Скуп природних бројева са нулом; -Сабирање и одузимање (писмени поступак); -Множење и дељење (писмени поступак); -Једначине и неједначине у скупу N0; -Упоређивање разломака са једнаким	-прочита, запише и упореди природне бројеве и прикаже их на бројевној правој; -изврши четири основне рачунске операције у скупу N0; -реши једначину са једном рачунском операцијом; -одреди и запише скуп решења неједначине са сабирањем и одузимањем; -уочи делове целине и запише разломке; -сабира и одузима разломке	- Визуелизација бројева и места броја у бројевном низу; - Увежбавање технике рачунања; - Инсистирање на усменом објашњењу поступка решавања задатака

		имениоцима; -Децимални запис броја; -Сабирање и одузимање разломака и бројева у децималном запису	са истим имениоцем; -сабира и одузима бројеве у децималном запису – разуме оно што прочита;	
2.	ГЕОМЕТРИЈА	-Квадар и коцка -Правоугаоник и квадрат	-именује елементе и опише особине квадра и коцке; -прави моделе квадра и коцке; -црта мрежу квадра и коцке; -користи геометријски прибор и софтверске алате за цртање; -израчуна површину квадрата и правоугаоника; -израчуна површину квадра и коцке; -израчуна запремину квадра и коцке	- Цртање квадра и коцке; - Уочавање елемената квадра и коцке на моделу; - Подстицање ученика на прављење модела; - Подстицање ученика на самосталну примену формуле у решавању задатака; - Одређивање површине применом различитих нестандардних и стандардних мерних јединица
3.	МЕРЕЊЕ И МЕРЕ	-Мерење површине (m2, dm2, cm2, mm2, km2, ha, a); -Мерење запремине (m3, dm3, cm3, mm3)	-прочита, упореди и претвори јединице за мерење површине и запремине; -Користи јединице мере за површину и запремину у решавању задатака	- Упознавање са стандардним мерним јединицама применом очигледних средстава; - Решавање једноставнијих задатака повезивањем са свакодневним ситуацијама; - Самостално мерење различитих предмета из окружења

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика у допунској настави математике заснива се првенствено на формативном оцењивању.
- Циљ допунске наставе није класично тестирање, већ континуирано бележење помака ученика, превазилажење конкретних празнина у знању и изградња самопоуздања у раду са математичким садржајима.

Програм додатне наставе за четврти разред

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА- МАТЕМАТИКА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма:

Циљ наставног програма је продубљивање знања у подручју математике, усвајање математичких појмова, подстицање на математичка такмичења, сусрете и смотре.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ	ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ - декадни запис; - пребројавање бројевних скупова; - рачунске операције – изрази; - нумерација СЛОЖЕНИ ЗАДАЦИ - корак по корак до успешног решења; - решавање сложених	Ученик ће бити у стању да: -Реши задатак применом различитих начина представљања проблема. - Повеже информације исказане у линеарном и нелинеарном тексту и на основу њих изводи закључак. – Реши задатак применом различитих начина представљања проблема	Садржаји се остварују кроз решавање сложенијих задатака, математичке игре, истраживачке активности и рад у пару и групи. Ученици проширују знања о природним бројевима, развијају логичко мишљење, математичко закључивање и примењују стечена знања у различитим проблемским ситуацијама.

		задатака; -рРешавање сложених задатака; ЗАДАЦИ ПРЕСИПАЊА - решавање задатака цртањем табеле; - решавање задатака уз објашњење поступка		
2.	МАГИЧНЕ ШЕМЕ	- магични квадрат 3 * 3 - магични квадрат 4 * 4 - магични квадрати - магични троуглови ДЕШИФРОВАЊЕ - дешифруј сабирање; - дешифруј множење и дељење	Ученик ће бити у стању да: - уочава правилности у магичним шемама; - попуњава недостајуће бројеве у магичним шемама; - примењује основне рачунске операције при решавању шема; - логички закључује и проналази везе између бројева; - самостално решава једноставне и сложеније шеме	Садржаји се остварују кроз решавање магичних шема и занимљивих логичких задатака, самосталан и групни рад ученика, као и кроз математичке игре. Ученици развијају логичко мишљење, уочавање образаца и зависности између бројева, као и способност проналажења различитих начина решавања задатака.
3.	КВАДРАТ И ПРАВОУГАОНИК	- обим правоугаоника и квадрата - површина правоугаоника и квадрата; - површина квадра и коцке	Ученик ће бити у стању да: - препозна и разликује квадрат и правоугаоник у сложенијим задацима; - уочава и објашњава њихова геометријска својства; - примењује знања о обиму у проблемским и такмичарским задацима; - решава задатке вишег нивоа тежине који укључују	Садржаји се остварују кроз решавање задатака везаних за квадрат и правоугаоник, мерење и израчунавање обима и површине у једноставним ситуацијама, као и кроз практичне активности и математичке игре. Ученици развијају уочавање геометријских својстава, логичко закључивање и примењују знања у проблемским задацима из свакодневног живота.

			квадрат и правоугаоник; - самостално бира и примењује различите поступке решавања задатака;	
4.	ПРЕБРОЈАВА-ЊЕ	- пребројавање дужи; - пребројавање троуглова; - пребројавање четвороуглова;	Ученик ће бити у стању да: - систематски пребројава елементе у сложенијим скуповима; - примењује различите стратегије пребројавања без прескакања и понављања; - решава проблемске задатке пребројавања из различитих ситуација; - користи логичко закључивање при организовању података; - самостално проверава тачност добијених резултата	- решавање задатака пребројавања елемената у скуповима; - рад на конкретним примерима из окружења ученика; - коришћење слика, предмета и наставних листића; - развијање стратегија систематског бројања (без прескакања и понављања); - рад у пару и групи кроз игре пребројавања - подстицање тачности и провере резултата; - примена у једноставним проблемским ситуацијама
5.	ТАКМИЧЕ-ЊА	- решавање задатака са општинских такмичења - решавање задатака са „Мислише“; - припрема за одељењско такмичење - одељењско такмичење - припрема за општинско такмичење	Ученик ће бити у стању да: - решава задатке вишег нивоа тежине из различитих области; - примењује знања у новим и непознатим ситуацијама; - развија брзину и тачност у решавању задатака. - логички размишља и бира најефикасније поступке решавања - самостално проверава и исправља добијена решења.	- решавање задатака вишег нивоа тежине; - развијање брзине и тачности у рачунању; - рад на логичким и проблемским задацима; - припрема кроз додатне наставне листиће; - самосталан рад и провера решења; - развијање упорности и такмичарског духа

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика. Додатном наставом биће обухваћени ученици који показују напреднији ниво у савлађивању наставних садржаја предвиђених планом и програмом за четврти разред.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА- СРПСКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма - додатна настава из српског језика (4. разред):

Циљ додатне наставе из српског језика јесте продубљивање и проширивање знања ученика из области језика, књижевности и језичке културе, развијање љубави према читању и писаној речи, као и подстицање самосталног стваралачког изражавања. Ученици се оспособљавају за правилно, јасно и креативно усмено и писмено изражавање, развијају читалачке навике и критичко мишљење, као и способност разумевања и тумачења књижевних текстова.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	КЊИЖЕВНИ ТЕКСТОВИ - ЧИТАЊЕ И РАЗУМЕВА-ЊЕ	10	- читање књижевних текстова (песме, приче, басне, бајке) - уочавање главних и споредних ликова - одређивање места и времена радње - препричавање текста по логичком редоследу - уочавање узрока и	Ученик ће бити у стању да: - разуме прочитани књижевни текст; - уочава главне ликове, место и време радње; - препричава текст по редоследу догађаја; - уочава узрок и последицу у радњи; - тумачи поруку текста;	Садржаји се остварују кроз заједничко и самостално читање књижевних текстова, разговор и анализу прочитаног, препричавање и тумачење текста. Користе се питања вишег нивоа, рад у пару и групи, као и кратки писмени задаци који подстичу разумевање и критичко мишљење ученика.

			последица у радњи - разумевање поруке текста - изношење личног мишљења о прочитаном тексту - проширивање речника кроз читање - рад на краћим одломцима и непознатим текстовима - читање и анализа текстова са вишим нивоом тежине (додатни задаци)	- износи свој став о прочитаном тексту	
2.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	8	- усмено изражавање (описивање,препричавање, излагање), - састављање краћих текстова по задатој теми; - описивање личности, предмета и догађаја; - правилно коришћење реченица у говору и писању; - богаћење речника; - вежбе слушања и разумевања; - усмено излагање пред групом;	Ученик ће бити у стању да: - усмено се јасно изражава; - састави краћи текст по задатој теми; - опише особу, предмет или догађај; - користи правилне и смислене реченице; - проширује речник и примењује нове речи; - излаже пред одељењем	Садржаји се остварују кроз усмене вежбе, разговор, описивање, препричавање и писање краћих текстова. Користе се рад у пару и групи, као и презентација радова пред одељењем.

3.	ГРАМАТИКА И ПРАВОПИС	8	- врсте речи (проширивање и утврђивање); - реченица (врсте и структура); - субјекат и предикат у сложенијим примерима; - правописна правила (велико слово, интерпункција); - састављање правилних и смислених реченица; - граматичке вежбе вишег нивоа	Ученик ће бити у стању да: - препозна врсте речи и њихову улогу у реченици; - одреди субјекат и предикат у реченици; - примењује правописна правила у писању; - правилно користи велико слово и интерпункцију; - разликује и правилно пише проблематичне гласове - гради правилне и смислене реченице.	Садржаји се остварују кроз граматичке вежбе, анализу реченица, правописне диктате и допунске задатке. Користе се рад у пару, индивидуални задаци и игре језика ради утврђивања знања.
4.	СТВАРАЛАЧКО ПИСАЊЕ	6	- писање кратких прича по задатој теми; - настављање започетог текста; - писање песама и рима; - описивање догађаја из маште; - писање дијалога; - састави са личним доживљајем; - креативно проширивање текста;	Ученик ће бити у стању да: - напише кратак састав по задатој теми; - настави започети текст на смислен начин; - ствара кратке песме и риме; - пише дијалоге и описе; - изражава машту у писаном облику; - повезује догађаје у логичну целину;	Садржаји се остварују кроз креативне писане задатке, рад на настављеним причама, писање песама и дијалога. Користе се индивидуални рад, рад у пару и читање и анализа ученичких радова.
5.	ТАКМИЧЕЊЕ	4	- задаци вишег нивоа тежине из свих области; - текстуални и логички задаци;	Ученик ће бити у стању да: - решава сложеније и такмичарске задатке; - примењује различите стратегије решавања;	Садржаји се остварују кроз решавање такмичарских задатака, логичких проблема и задатака вишег нивоа тежине. Користи се индивидуални рад, рад у пару и заједничка анализа решења.

			- анализа и решавање проблемских задатака; - задаци са скривеним подацима и триковима; - рад на задацима за такмичења; - анализа и провера решења;	- логички размишља и повезује податке; - самостално проверава и образлаже решења; - решава задатке на више начина	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Напредовање ученика прати се континуирано кроз усмене и писмене провере знања, посматрање рада на часу, самостално решавање задатака и учешће у активностима. Вредновање је описно и заснива се на праћењу индивидуалног напретка, ангажовања и постигнућа у односу на постављене исходе.

Програм активности за четврти разред

Назив: СЕКЦИЈА – СПОРТСКА СЕКЦИЈА

Разред: четврти

Циљ наставног програма: Подстицање правилног физичког развоја ученика, унапређивање моторичких способности, развијање здравих животних навика и стварање позитивног односа према физичкој активности и спорту.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ПОЛИГОН СПРЕТНО-СТИ	9	-трчање са препрекама -провлачење и пузање -пењање и прескакање	-повезује различите облике кретања -развија спретност,	-полигоне прилагодити узрасту и способностима -користити различите реквизите и справе

			-задаци прецизности и равнотеже -	кординацију и сналажљивост -безбедно савладава препреке и задатке	-организовати екипне и индивидуалне активности -подстицати брзину, прецизност и сарадњу
2.	ВЕЖБЕ ОБЛИКОВА-ЊА И РАЗВОЈ МОТОРИЧ-КИХ СПОСОБ-НОСТИ	9	-вежбе снаге -вежбе истезања -вежбе кординације -вежбе равнотеже -вежбе издржљивости	-правилно изводи основне вежбе обликоваа -развија моторичке способности -одржава правилно држање тела	вежбе изводи уз демонстрацију наставника -постепено повећавати оптерећење -комбиновати вежбе са музиком и реквизитима -водити рачуна о правилном дисању и безбедности
3.	ШТАФЕТНЕ И ЕЛЕМЕНТАР НЕ ИГРЕ	9	-штафетно трчање -игре брзине и спретности -игре са лоптом -такмичарске екипне игре	-развија брзину реакције и кординацију -сарађује са члановима екипе -поштује правила и понашање	-кроз игру и такмичења организовати активност -формирати мање екипе ради веће активности ученика -користити разноврсне активности -подстицати такмичарски дух и међусобно поштовање
4.	РЕКРЕАТИВН Е АКТИВНОСТ И У ПРИРОДИ	9	-шетње и лагано трчање -игре на отвореном -вежбе сналажења у простору -полигон у природном окрузењу -такмичаррске игре у природи	-учествује у физичким активностима на отвореном -развија издржљивост и орјентацију у простору -усваја здраве навике и значај боравка у природи	-активности реализовати у школском дворишту - водити рачуна о безбедности и заштити ученика -организовати групе и екипне задатке -подстицати позитиван однос према природи и здрављу.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење ученика остварује се континуирано током наставног процеса, кроз посматрање ангажовања, залагања и напредовања ученика у различитим физичким активностима. Вредновање обухвата однос ученика према раду, редовност и активно учешће, развој моторичких способности и физичке спремности, правилно извођење вежби, поштовања правила игре, сарадњу и однос према другим ученицима. Напредовање ученика се прати кроз индивидуални развој способности, успешност у извођењу моторичких задатака, ниво самосталности и одговорности. При вредновању се уважавају индивидуалне могућности, узраст развојне карактеристике и труд ученика са циљем подстицања самопоуздања, мотивације и позитивног односа према физичкој активности и здравом начину живота.

Назив: СЕКЦИЈА – ДРАМСКА СЕКЦИЈА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ драмске секције у трећем разреду јесте да кроз игру, вођену импровизацију и сценски покрет подстакне свестрани развој ученика: њихове маште, емоционалне интелигенције, говорне културе и социјалних вештина. Програм тежи да код ученика развије љубав према позоришној уметности, ослободи их треме од јавног наступа, унапреди међусобну сарадњу у групи и омогући им да кроз креативан драмски рад изразе свој унутрашњи свет и доживљај стварности.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	УВОД У СЦЕНСКИ ПРОСТОР	8	Игре загревања, концентрације и стицања међусобног поверења (нпр. „Име и покрет”, „Погоди ко се променио”, „Слепи миш” Појам сцене, „четвртог зида”, леве и десне стране скупштине сцене. Кретање у простору при различитим брзинама (темпо 1–5) без међусобног додира. Коришћење нивоа у простору (ниски, средњи, високи ниво).	Примењује правила драмских игара загревања и концентрације унутар велике и мале групе. Освести и користи сценски простор, препознајући леву и десну страну скупштине сцене, као и појам „четвртог зида”. Креће се по сцени синхронизовано са осталим ученицима, поштујући задати темпо, нивое у простору и личне границе других. Ослободи се почетне стидљивости и покаже веће самопоуздање у интеракцији	Примена игара у кругу за упознавање и загревање, где ученици кроз координацију покрета и изговарање имена (или задатих појмова) јачају пажњу и међусобно поверење; Коришћење технике „вођеног кретања” кроз простор при различитим брзинама (темпо скала од 1 до 5), чиме ученици развијају свест о телу, балансу сцене и поштовању личних граница других; Реализација симулационих вежби реаговања на звучне сигнале (пљесак, бубањ, музика), што помаже ученицима да усвоје појмове уласка, изласка и „замрзавања” на сцени; Организација имагинативних путовања кроз наративно вођење наставника (нпр. ходање по дубоком блату, леду, облацима) ради активирања чулног памћења и маште.

			Вежбе фокуса на чула. Игре вођених замишљених путовања (нпр. „Ходамо по врелом песку”, „Пролазимо кроз густу, лепљиву шуму”).	са вршњацима у непознатим сценским ситуацијама. Реагује на звучне и визуелне сигнале за почетак или прекид сценске радње.	
2.	ГОВОРНА КУЛТУРА, ДИКЦИЈА И ГЛАС	10	Вежбе за правилно дисање (дијафрагмално дисање кроз игру „надувавања балона”). Вежбе за размицање вилица, разгибавање језика и усана. Рад на брзалицама, разбројалицама и загонеткама са циљем отклањања говорних мана (шаптање, мумлање, пребрз говор). Акценат на јасном изговарању сугласника. Изговарање исте реченице са различитим емотивним набојем (тужно, срећно, уплашено, тајанствено, љутито) и са различитим интензитетом јачине (од шапата до сценског гласа). Игре сенки и звукова.	Користи технике правилног дисања (дијафрагмалног) током дужих говорних деоница на сцени. Говори јасно, разговетно и правилно артикулише гласове у брзалицама, разбројалицама и задатом тексту. Прилагоди јачину, темпо и висину свог гласа величини простора у коме наступа, како би га публика добро чула. Моделује глас у складу са емотивним стањем лика који тумачи (радост, туга, бес, страх, тајанственост). Препозна важност паузе и нагласка у говору ради постизања драмског ефекта	Примена вежби за дијафрагмално дисање кроз игре симулације (нпр. „дување балона”, „хлађење чаја”), чиме се ученици уче правилном штедљивом трошењу ваздуха током говора; Организација говорних вежби за артикулацију коришћењем народних умотворина (брзалице, разбројалице), где је фокус на јасном изговору сугласника и отклањању мумлања; Коришћење метода „добацивања реченица” у паровима или хору, где се јачина гласа постепено појачава или утишава у зависности од замишљене удаљености сценског партнера; Примена технике „емоционалног бојења гласа”, где ученици исту реченицу изговарају са различитим подтекстом и афектима (радосно, тужно, уплашено, тајанствено) на основу извучених картица.

3.	ДРАМСКА ИМПРОВИЗАЦИЈА И ПАНТОМИ-МА	8	Изражавање сложених мисаоних процеса и физичких радњи искључиво телом (нпр. „цепање дрва”, „пецање рибе која је претешка”, „улазак у хладну воду”). Рад на маскама лица пред огледалом. Групно креирање статичних призора на задату тему (нпр. „Олуја на мору”, „Свађа на пијаци”, „Настава у будућности”). Вежбање стрпљења и контроле тела у мировању. Игре са задатим околностима: Ко? Где? Шта ради? Зашто? (нпр. Две особе се срећу у заглављеном лифту; Једна особа покушава да замени неисправан предмет у продавници). Развијање способности брзог размишљања и прихватања идеја сценског партнера.	Изрази физичке радње, замишљене предмете и једноставне мисаоне процесе искључиво путем пантомиме и покрета тела. Прикаже различите емоције и карактерне особине користећи изражајност мимике лица. Задржи потпуну контролу над телом у стању мировања приликом креирања „замрзнутих слика” и групних скулптура. Реагује спонтано и брзо у драмској импровизацији на основу задатих околности (Ко? Где? Шта ради?). Прихвати и креативно надогради идеје свог сценског партнера током непланиране сене или дијалога.	Реализација игара пантомиме у којима ученици, искључиво покретом и мимиком, дочаравају сложене физичке радње и замишљене предмете, док остатак групе анализира визуелне сигнале; Примена технике „замрзнутих слика” (скулптура) за визуелизацију конфликтних или емотивних ситуација, где наставник додиром „оживљава” ученика који затим изговара унутрашњи монолог свог лика; Организација спонтаних драмских импровизација на основу задатих елемената (Ко? Где? Шта ради?), чиме се код ученика подстиче брзина размишљања и вештина прихватања идеја саиграча; Вежбање трансформације тела кроз имитацију кретања животиња, природних појава (ветар, ватра) или машина, што помаже ученицима да изађу из оквира сопственог физичког хабитуса.
4.	ОД ТЕКСТА ДО СЦЕНЕ	10	Читање наглас одабраних текстова (кратке народне приче, шаљиве народне	Анализира драмски текст, разуме мотиве понашања ликова и повеже поуку приче са свакодневним животом.	Примена методе вођеног читања и анализе текста (басни, бајки, дечје драме), где се заједнички дефинишу особине ликова, њихови мотиви, као и уочени фантастични

			приповетке, басне са фантастичним мотивима или текстови савремених дечјих писаца). Разговор о особинама ликова, мотивима њиховог понашања и поукама. Колективно претакање прозног текста у дијалошку форму. Вођење рачуна о инклузивности – проналажење улоге за свако дете (глумци, шаптачи, сценографи, музички уредници). Организација кретања на сцени – како се ликови крећу, где стоје да не би заклањали једни друге, како улазе и излазе са сцене.Текстуалне пробе (за столом), сценске пробе (у простору), генерална проба. Радионица за израду једноставних реквизита и делова костима (маске, круне, плаштеви) од рециклираног материјала. Премијера	Трансформише прозни књижевни текст (басну, бајку, причу) у дијалошку форму погодну за извођење. Поштује договорени мизансцен (распоред кретања и стајања на сцени) како не би заклањао друге глумце или публику. Учествује у заједничком осмишљавању и изради једноставних маски, делова костима или сценографије (материјализација текста у визуелну форму). Контролише трему пре и током наступа и одговорно изнесе своју улогу у завршној представи пред публиком. Вреднује сопствени учинак и рад својих другара кроз конструктивно и добронамерно изражавање импресија након извођења.	или хумористични елементи; Колективно претакање прозног текста у дијалошку форму, где ученици кроз „округли сто” сами предлажу реплике и заједно граде коначни драмски сценарио; Просторно постављање мизансцена кроз практичне пробе на сцени, где ученици уче како да се крећу, где да стоје да не заклањају једни друге и како да остану окренути лицем према публици; Организација ликовно-креативних радионица за материјализацију текста у визуелну форму, где ученици цртају скице, израђују маске, једноставне реквизите или осликавају параване; Извођење генералних проба и јавни наступ (школска приредба), након чега следи час евалуације кроз вођени разговор у кругу, где ученици анализирају сопствени напредак и рад читаве групе.

			представе пред публиком (школска приредба). Након представе, обавезан час евалуације на коме ученици деле своје импресије о сопственом раду и раду својих другара.		

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Оцењивање на драмској секцији је искључиво формативно (описно) и заснива се на континуираном праћењу индивидуалног напретка сваког ученика у односу на његово почетно стање. Наставник прати развој говорне културе (јасност и изражајност), контролу сценског покрета (ослобађање од треме) и социјалне вештине (тимски рад, емпатију и инклузивност при појединачном вредновању глумачког доприноса и рада на изради маски или сценографије). Сваки час и цела школска година заокружују се заједничком евалуацијом (разговором у кругу), где кроз самопроцену и рефлексију ученици јачају сопствену одговорност и самопоуздање.

Назив: СЕКЦИЈА – ЛИКОВНА СЕКЦИЈА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ програма ликовне секције је развијање креативности, маште, естетског доживљаја и ликовног изражавања ученика кроз различите ликовне технике и материјале; подстицање интересовања за ликовну уметност, као и оспособљавање ученика за учешће на школским изложбама и ликовним конкурсима.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	ЦРТАМО, БОЈИМО	7	- употреба различитих материјала и техника у ликовном стваралаштву - приказивање мотива из непосредног окружења, природе, маште - комбиновање линија, облика и боја у ликовном раду - илустровање прича, песама и догађаја - израда тематских ликовних радова поводом празника, значајних датума и школских активности - припрема радова за изложбе и ликовне кокурсе	- примењује основне цртачке и сликарске технике у ликовном изражавању - комбинује линије, облике и боје у ликовном раду - самостално бира материјале и технике у складу са задатком - развија уредност, прецизност и упорност у раду - изражава своје идеје, доживљаје и машту ликовним путем	Програм се реализује кроз практичан рад ученика. Ученици се усмеравају на употребу различитих сликарских и цртачких материјала и техника. Посебна пажња посвећује се развоју маште, креативности и слободног ликовног израза. Ученици се подстичу на учешће на ликовним конкурсима и школским изложбама.
2.	СЕЦКАМО, ЛЕПИМО	8	- сечење и лепљење различитих материјала - израда колажа - комбиновање боја, облика и текстура у колажу - израда радова на задате и слободне теме	- користи сечење и лепљење као начин ликовног изражавања - израђује колаже комбиновањем различитих елемената - развија прецизност, стрпљење и уредност у раду - учествује у заједничким ликовним активностима и изложбама	Ученици се упознају са различитим материјалима погодним за сечење и лепљење: папир, картон, текстил, природни материјали. Ученици самостално израђују колаже и ликовне радове.
3.	ОБЛИКУЈЕ-МО МАТЕРИЈАЛЕ	7	- обликовање различитих материјала: пластелин, глина, тесто	- обликује различите материјале - моделује основне облике	Ученици се упознају са основним поступцима обликовања различитих материјала.

			- моделовање једноставних облика и фигура - обликовање природних и рециклираних материјала - припрема радова за изложбе и школске активности	- израђује једноставне фигуре - спаја и комбинује облике у целину - показује прецизност и стрпење у раду - учествује у заједничким ликовним активностима и изложбама	Ученици самостално израђују једноставне облике и фигуре. Посебна пажња се посвећује развоју фине моторике.
4.	ЛИНИЈЕ, ОБЛИЦИ, БОЈЕ	5	- уочавање и коришћење различитих врста линија - комбиновање линија у стварању облика - упознавање и примена основних и изведених боја - коришћење линија, облика и боја у слободном ликовном изразу	- препознаје и користи различите врсте линија у ликовном раду - комбиннује облике у ликовном изразу - меша боје и добија нове нијансе - изражава идеје, доживљаје и емоције помоћу линија, облика и боја	Ученици се упознају са различитим врстама линија, основним и изведеним бојама. Комбинујју линије, облике и боје у слободним и задатим темама.
5.	ИЗЛОЖБЕ И ЛИКОВНИ КОНКУРСИ	9	- избор и припрема радова за изложбе и учешће на ликовним конкурсима - посете изложбама	- учествује у припреми и организацији школских ликовних изложби - учествује на ликовним конкурсима према својим могућностима - развија самопоуздање кроз излагање радова	- организовање школских изложби - учешће на ликовним конкурсима - разговор о радовима и уметничким доживљајима

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Напредовање ученика прати се континуирано кроз посматрање њиховог рада, залагања и креативног ликовног изражавања. Вредновање се заснива на индивидуалном напредовању ученика, развијању ликовних вештина, креативности и уложеном труду. Постигнућа ученика презентују се кроз школске изложбе и учешће на ликовним конкурсима.

3. ПРОГРАМИ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ОБАВЕЗНИХ, ИЗБОРНИХ ПРЕДМЕТА, ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ И АКТИВНОСТИ – ДРУГИ ОБРАЗОВНИ ЦИКЛУС

3.1. 5. РАЗРЕД

Програм наставе и учења обавезних наставних предмета за пети разред

Назив предмета: СРПСКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 180

Циљ наставног програма: Оспособљавање ученика за правилно усмено и писмено изражавање, разумевање и тумачење књижевних дела, као и развијање језичке културе, читалачких навика и љубави према српском језику и књижевности.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	КЊИЖЕВНОСТ	70	Лирска и епска поезија, народна и ауторска књижевност, басне, бајке, драмски текстови, домаћа лектира.	– разуме прочитани текст; – анализира књижевне ликове; – уочава основне књижевне елементе; – развија читалачке навике;	Читање и анализа текстова, разговор, интерпретација, драматизација, групни и индивидуални рад.
2.	ЈЕЗИК	50	Врсте речи, именице, придеви, заменице, глаголи, реченица,	– правилно користи граматичке појмове; – примењује правописна	Вежбања, задаци, рад у пару, примена граматике у говору и писању.

			правописна правила.	правила; – разликује врсте речи;	
3.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	40	Усмено и писмено изражавање, препричавање, описивање, диктат, богаћење речника.	– јасно се усмено изражава; – пише кратке саставе; – користи богат речник;	Писмени задаци, говорне вежбе, диктати, презентације и креативни задаци.
4.	МЕДИЈСКА КУЛТУРА И ФУНКЦИОНАЛНИ ТЕКСТОВИ	20	Различите врсте текстова, медијски садржаји, информативни и функционални текстови.	– проналази информације у тексту; – разликује врсте медијских порука; – критички приступа садржајима;	Анализа текстова, рад на дигиталним садржајима, дискусија и истраживачки рад.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- Формативно и сумативно оцењивање кроз усмено одговарање, писмене задатке, тестове, домаће задатке и пројектне активности.
- Праћење активности ученика, сарадње у групи, читалачких способности и примене граматичких и правописних правила.

Назив предмета: ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова:72

Циљ наставног програма:Циљ учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

		по теми			
1.	TOWNS AND CITIES ГРАДОВИ И ВЕЛЕГРАДОВИ	13	1. Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје, (Is there…? Are there…? How many…?); (Comparing places); кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.	- познају веће градове (Лондон, Единбург) у земљама циљне културе (ВБ). -разумеју и описују сличности и разлике у начину живота у земљама циљне културе и код нас; - разумевање разлика у часовним зонама; - разумеју и описују важније догађаје у земљама циљне културе. -разумеју и реагују на једноставније исказе који се односе на описивање интересовања и хобије, допадање и недопадање; - опишу своја и туђа интересовања и хобије, допадање и недопадање; – разуме краће текстове који се односе на поздрављање, представљање и тражење / давање информација личне природе; - упоређују и уочавају сличности и разлике у школском животу циљне	Комуникативна настава и интерактивни облици рада (фронтални рад, рад у пару, групни и индивидуални рад). Примена разноврсних метода рада (дијалошка метода, рад на тексту, аудио-визуелна метода, демонстрација, језичке игре и драматизација). Интегрисано развијање језичких вештина (слушање, говор, читање и писање) уз поступно усвајање граматике и вокабулара. Повезивање језика са свакодневним животом и културом (практична употреба језика и развијање интеркултуралне компетенције). **Наставна средства:** користе се уџбеник, радна свеска, табла, илустрације, аудио-материјали (CD) и други пратећи наставни материјали. **Коришћење савремених технологија:** у настави се примењују дигитални уџбеник, паметна табла и платформе за учење као што је Гугл учионица.
2.	DAYS ДАНИ	8	2. Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје, (Dailyroutines, get up, have classes, study etc. Present Simple- 3 rd person -s); (Special days); текстове и дијалоаге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.		

3.	WILD LIFE СВЕТ ДИВЉИХ ЖИВОТИЊА	10	3.Речи и изразе који се односе на тему; језичке садражје; (Amazing animals- The ugliest animals) (Superlative adjectives); текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.	културе и код нас – у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима; -разуме основне информације у кратким текстовима и дијалозима о свакодневним активностима (get up, go to school, have classes, study, do homework); препознаје употребу Present Simple у 3. лицу једнине (-s);издваја кључне податке о посебним данима (birthday, holiday, school celebration). – опише дневни / недељни распоред активности; -разумеју једноставнији опис животиња и појава; - упореде и опишу појаве и карактеристике животиња користећи једноставнија језичка средства; опишу појаве и карактеристике животиња користећи једноставнија језичка средства; -описују сталне/уобичајене и тренутне радње; размене информације које се доносе на дату комуникативну ситуацију; опишу сталне/уобичајене и тренутне активности у неколико	
4.	LEARNING WORLD СВЕТ УЧЕЊА	9	4.Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје;(School subjects-maths, english, history, etc);(Present continuous tense, affirmative and negative) текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама		
5.	FOOD AND HEALTH ХРАНА И ЗДРАВЉЕ	7	5. Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје; (Food-burger, salad, meat etc and health); (Countable and uncountable nouns); кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу);		

			сличности и разлике у културама.	везаних исказа; – разуме једноставније текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње и способности; – размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; – опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје / активности и способности користећи неколико везаних исказа; Описивање догађаја и способности у садашњости – разуме једноставније изразе који се односе на количину нечега; – пита и каже колико нечега има/ нема, користећи једноставија језичка средства; – на једноставан начин затражи артикле у продавници једноставним изразима за количину, наручи јело и/или пиће у ресторану и пита/каже/ израчуна колико нешто кошта; – разуме краће текстове у којима се описују догађаји и способности у прошлости;	
6.	SPORT СПОРТ	8	6. Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје; (Sports-The Olympics then and now); (Past simple: there was/were, regular and irregular verbs) кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама		
7.	GROWING UP ОДРАСТАЊЕ	11	7. Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје; (Describing people-tall/ short, round face, moustache; childhood photos-grow, change); (Object pronouns, Past simple) кратке текстове,дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу)		
8.	GOING AWAY ОДЛАЗАК НА ПУТ	6	Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје; (Summer holidays, things for holiday and weather conditions); (be going to)		

			кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.	– размени информације у вези са догађајима и способностима у прошлости; – опише у неколико краћих, везаних исказа догађај у прошлости; – опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.; – разуме једноставнији опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места; – упореди и опише карактеристике живих бића, предмета, појава и места, користећи једноставнија језичка средства; – разуме и формулише једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност; – пита и каже шта неко има / нема и чије је нешто;	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања ученика врши се континуирано током наставног процеса кроз формативно и сумативно оцењивање. Вреднују се усмена и писмена постигнућа ученика, ангажовање на часу, домаћи задаци, пројектни задаци, контролни и писмени задаци, као и разумевање и примена језичких структура у комуникативним ситуацијама.

Оцењивање се заснива на праћењу развоја све четири језичке вештине (слушање, говор, читање и писање), уз уважавање индивидуалних могућности и напредовања ученика, у складу са важећим правилником о оцењивању.

Назив предмета: ИСТОРИЈА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ учења историје је да ученик, изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне основна историјска знања и компетенције неопходне за разумевање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВА-ЊА ПРОШЛОСТИ	4	Основни садржаји: Појам прошлости и историја као наука о прошлости људског друштва. Хронологија – рачунање времена. Подела прошлости и периодизација историје. Историјски извори – дефиниција, основна подела и установе у којима се чувају. Проширени садржаји Сродне науке и помоћне историјске науке. Историја око нас. Историјско наслеђе – тековине.	-разликује основне временске одреднице (годину, деценију, век, миленијум, еру); -лоцира одређену временску одредницу на временској ленти; -разликује начине рачунања времена у прошлости и садашњости; -именује периоде прошлости и историјске периоде и наведе граничне догађаје; -разврста историјске изворе према њиховој основној подели; -повеже врсте историјских извора са установама у којима се чувају (архив, музеј, библиотека); -веронаука: моћи да објасни да је рођење Христово	Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: илустрација, шема, графикона, ППТ Посета локалном музеју и културно-историјским споменицима, историјском архиву, евентуално виртуелна посета музеју, локалитету... Увођење ученика у главне појмове историје као науке: ера, датум, век, деценија, миленијум, прво теоријски, а потом и практично, применом на примерима, а потом и самостално давање примера од стране ученика. Вежбање рачунања времена и препознавања врсте ист. извора на датим примерима Коришћење БИГЗ-овог е-уџбеника: тестови, видео записи са питањима, ППТ; едмодо платформе и др. Користити методе/технике и облике рада које активирају ученике и у којима су

1.	ПРАИСТОРИЈА	3	**Основни садржаји** Основне одлике праисторије (начин живота људи, проналасци). Подела праисторије (камено, метално доба). **Проширени садржаји** Најважнији праисторијски локалитети у Европи и Србији (Ласко, Алтамира, Лепенски вир, Винча...)	догађај који дели историју на стару и нову еру; -наведе главне проналаске и опише њихов утицај на начин живота људи у праисторији; -разликује основне одлике каменог и металног доба; -музичко: искаже своје мишљење о значају и улози музике у животу човека; -географија: помоћу карте повеже климатске услове са распрострањеношћу живог света на Земљи; -ликовно: искаже своје мишљење о томе зашто људи стварају уметност; -веронаука: моћи да преприча библијску причу о Постању и доживи је као дело љубави божије; -лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе Старог истока; -користећи историјску карту доведе у везу особине рељефа и климе са настанком цивилизација Старог истока; -одреди место припадника друштвене групе на графичком приказу хијерархије заједнице; -пореди начин живота	самосталнији у раду: анализа слика са праисторијских локалитета, ППТ, видео материјали Обезбеђивање корелације са сродним предметима: географија, ликовно – скулптуре Лепенског вира и Винче, музичко васпитање – бубњеви, верска настава – постанак човека, грађанско васпитање – подела друштва по својини Стално коришћење историјске карте и историјског атласа Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура, илустрација, табела, ППТ, питања Посета локалном музеју и културно-историјским споменицима, историјском архиву или видео материјал Коришћење е-уџбеника, едмодо платформе и др. Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења Користити разноврсне технике/методе и облике рада Обезбеђивање корелације са сродним предметима: географија – Мала Азија, Нил, Тигар, Еуфрат, ликовно (писма, пирамиде) и музичко васпитање, верска настава – политеизам, грађанско васпитање – однос владара и поданика... Коришћење историјских текстова и њихова анализа (Хамурабијев законик, Херодот – подизање пирамида, опис Вавилона, библијске приче о Мојсију, Давиду и Соломону...)
2.	СТАРИ ИСТОК	6	**Основни садржаји:** Појам Старог истока-географске одлике, најзначајније цивилизације (Месопотамија, Египат, Јудеја, Феникија). Друштвени односи (робовласничко и теократско друштво) и државно уређење (монархија- царства/ краљевства) у цивилизацијама Старог истока. Основне одлике привреде и свакодневни живот- обичаји, занимања, култура		

			исхране и становања. Култутра и историјско наслеђе народа Старог истока- религија (монотеизам и политеизам), писмо, књижевност, уметнст, наука, цивилизацијске тековине (математика, архитектура, календар, иригациони систем, саобраћајна средства, медицина, закони...) **Проширени садржаји:** Специфичности егопатске религије. Специфичности религија цивилизација Месопотамије. Основне одлике јудаизма. Најважније цивилизације Далеког истока (Индија, Кина).	припадника различитих друштвених слојева на Старом истоку; -наведе најважније одлике државног уређења цивилизација Старог истока; -идентификује основна обележја и значај религије у цивилизацијама Старог истока; -разликује врсте писама цивилизација Старог истока; -илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа народа Старог истока на савремени свет; -користи основне историјске појмове -српски: проналази експлицитно и имплицитно садржане информације у једноставном књижевном и некњижевном тексту; -географија: повеже географска знања о свету са историјским развојем људског друштва и научно-технолошким прогресом; -ликовно: искаже своје мишљење о томе како је развој цивилизације утицао на развој уметности; -веронаука: моћи да наведе	Стално коришћење историјске карте и историјског атласа Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура, илустрација (пирамиде, хијероглифи, клинасто, алфабет, слике различитих друштвених група), шеме, друштвене лествице, питања, ППТ, видео-записи Упућивање ученика на коришћење додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде паноа, кратких записа, кратких излагања Коришћење е-уџбеника, едмодо платформе и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења Користити разноврсне технике/методе и облике рада Обезбеђивање корелације са сродним предметима: географија (Атина, Спарта, Персија, Александрија) ликовно (архитектура, стилови) и музичко васпитање, верска настава – политеизам, грађанско васпитање – демократија, српски (позориште, трагедија, комедија)... Коришћење историјских текстова и њихова анализа (Хомер – Илијада, Херодот – Грчко-персијски ратови, битка на Термопилском кланцу, опис битака Александра Македонског, Аријан) Стално коришћење историјске карте и
3.	АНТИЧКА ГРЧКА	11	**Основни садржаји:** Појам античке Грчке-географске одлике. Најстарији период грчке историје (Критска и Микенска цивилизација). Грчки митови (појам и примери) и хомерски епови.		

			Колонизација и основне одлике привреде. Полиси - Спарта и Атина (појам полиса, структура друштва, државно уређење). Грчко- персијски ратови. Пелопонески рат- узроци и последице. Култура и свакодневни ђивот (религија, Олимпијске игре, митологија, уметност, наука, обичаји, занимања). Хеленистичко доба и његова култура. Историјско наслеђе (институције, закони, књижевност, позориште, филозофија, демократија, медицина, уметност, архитектура, беседништво, Олимпијске игре). **Проширени садржаји:** Пелопонески рат (ток рата, најважнији догађаји и личности). Најистакнутије личности: Драконт, Перикле, Филип II, Аристотел, Архимед...	неке од карактеристика политеистичких религија и култура старог века; моћи да разликује Стари и Нови завет и моћи да преприча библијски опис давања десет божијих заповести Мојсију; - музичко: искаже своје мишљење о значају и улози музике у животу човека; -визуелне и текстуалне информације повеже са одговарајућим историјским периодом или цивилизацијом; -опише особености природних услова и географског положаја античке Грчке; -лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе античке Грчке; -приказује друштвену структуру и државно уређење грчких полиса на примеру Спарте и Атине; -пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева у античкој Грчкој, -идентификује узроке и последице Грчко-персијских ратова и Пелопонеског рата;	историјског атласа Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура, илустрација (Бацач диска, стубови, митски прикази на вазама), шеме друштвене лествице, питања, ППТ, видео-записа Упућивање ученика на коришћење додатне литературе, интернета, енциклопедија ради израде паноа, кратких записа, кратких излагања Коришћење е-уџбеника, едмодо платформе и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Припремање наставника за часове водећи рачуна о особеностима одељења и предзнањима ученика Користити разноврсне технике/методе и облике рада Обезбеђивање корелације са сродним предметима: географија (Рим, Средоземно море, Балканско полуострво – римске провинције, градови: Ниш, Београд, Сремска Митровица, Гамзиград), ликовно (тријумфална капија, палате, амфитеатар), верска настава – развој хришћанства, грађанско васпитање (права робова, државно уређење)... Осмишљавање додатног материјала из историје Коришћење историјских текстова (Постанак Рима, Пунски ратови, Галски ратови...) и њихова анализа

			Грчка митологија, пантеон. Седам светских чуда античког доба.	-истражи основна обележја и значај религије старих Грка; -разликује легенде и митове од историјских чињеница; -наведе значај и последице освајања Александра Великог; -илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа античке Грчке и хеленистичког доба на савремени свет; -користећи дату информацију или ленту времена смести историјску појаву, догађај и личност из историје античке Грчке и хеленизма у одговарајући миленијум, век или деценију; -израчуна временску удаљеност између појединих догађаја; -користи основне историјске појмове; -ликовно: искаже своје мишљење о томе како је развој цивилизације утицао на развој уметности; искаже своје мишљење о томе зашто је уметничко наслеђе важно; -српски: вреднује поступке ликова и аргументовано	Стално коришћење историјске карте и историјског атласа Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура, илустрација, шеме – мапе ума из уџбеника, табеле, ППТ, видео записи и др. Упућивање ученика на коришћење додатне литературе, интернета, енциклопедија... Коришћење е-уџбеника и едмодо платформе Израђује помоћна наставна средства: паное, карте, шеме, лозе... Истражује и излаже биографије познатих личности: Константин, Исус Христ, Цезар, Ханибал Коришћење разноврсних техника сумирања градива: ленте времена, мапе ума, табеле Проверавање знања историјско-географских појмова кроз испитивање на карти Коришћење е-уџбеника и едмодо платформе, каху квиза
4.	АНТИЧКИ РИМ	12	Основни садржаји: Појам античког Рима-географске одлике и периодизација. Оснивање Рима (легенда о Ромулу и Рему). Структура друштва и уређење римске републике. Ширење римске државе (освајања и провинције, привреда). Рим у доба царства-принципат и доминат. Култура и свакодневни живот (религија, уметност, наука, обичаји, занимања). Хришћанство- појава и ширење. Пад Западног римског царства (почетак Велике сеобе народа, подела царства и пад Западног царства). Историјско наслеђе (абецеда, календар, медицина, уметност, архитектура, путеви,		

			водовод, канализација, терме, римски бројеви, хришћанство, римско наслеђе на територији Србије). Проширени садржаји: Етрурци. Римска војска. Римски градови на територији Србије. Најистакнутије личности: Ханибал, Цицерон, Јулије Цезар, Клеопатра, Октавијан Август, Константин Велики... Римски пантеон. Гладијаторске борбе.	износи ставове; -грађанско: проналази примере моралних поступака у делима које чита; -веронаука: моћи да именије неке политеистичке религије; моћи да наведе неке од карактеристика политеистичких религија и културе Старог века -израчуна временску удаљеност између појединих догађаја; -користи основне историјске појмове; -лоцира на историјској карти простор настанка и ширења римске државе; -наведе основне разлике између античке римске републике и царства; -разликује узроке од последица најзначајнијих догађаја у историји античког Рима; -истражи основна обележја и значај религије античког Рима; -илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа античког Рима на савремени свет; -пореди начин живота	

				припадника различитих друштвених слојева у античком Риму; -наведе најзначајније последице настанка и ширења хришћанства; -лоцира на карти најважније римске локалитете на територији Србије; -користећи дату информацију или ленту времена смести историјску појаву, догађај и личност из историје античког Рима у одговарајући миленијум, век или деценију; -ликовно: искаже своје мишљење о томе како је развој цивилизације утицао на развој уметности; -српски: вреднује поступке ликова и аргументовано износи ставове пронађе експлицитно и имплицитно садржане информације у једноставнијем књижевном или некњижевном тексту; -грађанско: проналази примере моралних поступака у делима које чита,анализира сукоб из различитих углова; -веронаука: моћи да именује неке политеистичке религије; моћи да наведе неке од	

				карактеристика политеистичких религија и културе старог века; -ликовно: искаже своје мишљење о томе зашто је уметничко наслеђе важно; -визуелне и текстуалне информације повеже са одговарајућим историјским периодом или цивилизацијом; -користећи дату информацију или ленту времена смести историјску појаву, догађај и личност у одговарајући миленијум, век и деценију; -израчуна временску удаљеност између догађаја; -лоцира одређену временску одредницу на временској ленти; -лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе старог века; -у излагању историјске нарације користи основне научне појмове; -уочи значај проналазака из најстарије прошлости људског друштва (ватра, точак, писмо);	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на шта ће се процењивати његов даљи рад. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати

и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика. Сваки наставни час и свака активност ученика су, у том смислу, прилика за регистровање напретка ученика и упућивање на даље активности. Наставник треба да подржи саморефлексију (промишљање ученика о томе шта зна, уме, може) и подстакне саморегулацију процеса учења кроз постављање личних циљева напредовања.

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се процес и продукти учења. Да би вредновање било објективно и у функцији учења, потребно је ускладити нивое циљева учења и начине оцењивања. Потребно је, такође, ускладити оцењивање са његовом сврхом. У вредновању наученог, поред усменог испитивања, користе се и тестови знања. У формативном оцењивању се користе различити инструменти, а избор зависи од врсте активности која се вреднује. Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање).

Како ниједан од познатих начина вредновања није савршен, потребно је комбиновати различите начине оцењивања. Једино тако наставник може да сагледа слабе и јаке стране сваког свог ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

Потребно је да наставник резултате вредновања постигнућа својих ученика континуирано анализира и користи тако да унапреди део своје наставне праксе. Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад.

Назив предмета: ГЕОГРАФИЈА

Годишњи фонд часова:36

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења географије је да ученик изучавањем географских објеката, појава и процеса у природном и друштвеном окружењу и међусобној повезаности са њима развије одговоран однос према себи, природи и будућности планете Земље.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЧОВЕК И ГЕОГРАФИЈА	4	- Појам географије и предмет проучавања - Географија као природна и друштвена наука - Подела географије - Значај геогафије у свакодневном животу - Географска открића и развој географских знања - Познати географи и истраживачи	– повеже постојећа знања о природи и друштву са географијом као науком; – повеже географска знања о свету са историјским развојем људског друштва и научно- техничким прогресом; – на примерима покаже значај учења географије за свакодневни живот човека; – разликује одговорно од неодговорног понашања човека према природним ресурсима и опстанку живота на Земљи.	Начин остваривања програма: акценат наставе географије у петом разреду је да ученик увиди значај изучавања географије за њега лично и да изучавањем предвиђених наставних области развије знања, вештине, ставове и вредности за одговоран однос према себи, природи и будућности планете Земље. Програм се ослања на савремена достигнућа и перспективе развоја географске науке, корелативан је и примерен интересовањима и развојнимспособностима ученика. Он уважава дефинисане стандарде постигнућа за овај предмет за крај основног образовања и васпитања, као и међупредметне компетенције. Програмску структуру чине три области: 1. Човек и географија 2. Васиона 3. Планета Земља На првом наставном часу наставник уводи ученике у наставни предмет, односно, упознаје ученике са значајем географије, не улазећи у терминологију географских дисциплина. На овом часу је потребно помоћи ученицима да повежу постојећа знања о природи и друштву са географијом као науком. Заједно са ученицима навести

					примере и разлоге зашто се изучава географија. Такође је потребно упознати ученике са садржајем наставног програма и дати им јасна упутства за рад.
2.	ВАСИОНА	10	- - Појам Васионе и њене одлике - -Небеска тела, звезде, комете, сателити, астероиди и метеори - -Сунце као центар сунчевог система - -Кретања Земље и последице кретања - -Месец као природни Земљин сателит - -Значај истраживања Свемира	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – разликује појмове васиона, галаксија, Млечни пут, Сунчев систем, Земља; – објасни и прикаже структуру Сунчевог система и положај Земље у њему; – разликује небеска тела и наводи њихове карактеристике; – одреди положај Месеца у односу на Земљу и именује месечеве мене	Програмску област Васиона чине најосновнија математичко-географска и астрономска знања о васиони, Сунчевом систему, облику и величини Земље, њеном положају у васиони и о небеским телима Сунчевог система. Кроз ову наставну област потребно је информисати ученике о основним карактеристикама осталих небеских тела, без фактографских података о планетама: величина, удаљеност до Земље и слично.
3.	ПЛАНЕТА ЗЕМЉА (Облик Земље и структура њене површине; Земљина кретања; Унутрашња грађа и рељеф Земље; Ваздушни омотач Земље;	22	- -Копно и Светско море -Унутрашња грађа земље, језгро и омотачи - -Међусобна повезаност природних елемената Земље - -Значај атмосфере, хидросфере и биосфере за живот на Земљи - -Утицај природних	По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – помоћу глобуса опише облик Земље и наведе доказе о њеном облику; – помоћу карте опише распоред копна и воде на Земљи и наведе називе континената и океана; – примерима објасни деловање Земљине теже на географски омотач;	Трећу програмска област Планета Земља чине садржаји физичке географије и разврстани су у шест тема. Посебан значај имају исходи који се односе на облик и величину Земље и распоред континената и океана. За достизање исхода предвиђених овом темом најбоље је користити демонстративно-илустративне методе и методе експеримента уз употребу модела Земље глобуса и географске карте. Имајући у виду оријентацију програма предмета и његов фокус на развијање функционалних знања ученика, географска карта и њено

	Воде на Земљи; Биљни и животињски свет на земљи)		услова на живот људи - -Заштита природе и очување биљног и животињског света	– разликује и објасни Земљина кретања и њихове последице; – повеже смер ротације са сменом дана и ноћи; – разликује и објасни Земљина кретања и њихове последице; – повеже смер ротације са сменом дана и ноћи; – одређује стране света на основу привидног кретања Сунца; – повеже нагнутост Земљине осе са различитом осветљеношћу површине Земље; – повеже револуцију Земље са сменом годишњих доба на северној и јужној полулопти и појавом топлотних појасева; – разликује и објасни Земљина кретања и њихове последице; – разликује деловање унутрашњих сила (сила Земљине теже, унутрашња топлота Земље); – разликује основне омотаче унутрашње грађе Земље; – помоћу фотографија или узорка стена разликује основне врсте стена;	коришћење током просеца учења и подучавања је обавезна. Упознавање ученика са картом и са основним појмовима картографске писмености према наставном програму започиње у првом циклусу основног образовања и васпитања и представља основу развијања функционалних знања. Зато треба радити на даљем унапређивању сналажења ученика на карти током петог разреда, што представља основу за касније изучавање картографског градива у шестом разреду. За ученике овог узраста посебно може бити тешко разумевање Земљине ротације, револуције и последица ових кретања. Због тога је потребно посебну пажњу посветити обради и утврђивању ових садржаја. Наставник треба да примени очигледна наставна средстава (глобус, батеријска лампа, телуријум, видео записи, анимације...) и демонстративно-илустративне и методе експеримента како би се могао постићи висок степен разумевања и достизања предвиђених исхода. То ће бити предуслов за касније усвајање низа других појмова који су у вези са сменом обданице и ноћи, сменом годишњих доба, формирањем климатских појасева, односно свих појмова који су у вези са временом и климом и уопште, појавама и процесима у атмосфери, као и у хидросфери и биосфери. При обради наставних садржаја Револуција Земље и

				– описује њихов настанак и наводи примере за њихово коришћење; – разликује деловање унутрашњих сила (сила Земљине теже,унутрашња топлота Земље) – наводи спољашње силе Земље (вода и ветар); – помоћу карте, цртежа и мултимедија објашњава настанак планина и низија и разликује надморску и релативну висину; – наведе спољашње силе Земље; – разликује ерозивне и акумулативне процесе; – наведе примере деловања човека на промене у рељефу (бране, насипи, копови); – опише структуру атмосфере; – наведе временске промене које се дешавају у тропосфери (ветрови, падавине, облаци, загревање ваздуха...); – разликује појам времена од појма климе; – користи дневне метеоролошке извештаје из медија и планира своје активности у складу са	топлотни појасеви треба објаснити термине, као што су екватор, Гринич, северни и јужни повратник и северни и јужни поларник. Не треба улазити у терминологију географске ширине, дужине и часовних зона, јер ће то бити предмет изучавања у шестом разреду Наставна област Планета Земља има посебан значај јер у оквиру ње ученици упознају објекте, појаве и процесе, гранске и међугранске везе, као и посебне физичко-географске законитости. Акценат треба ставити на достизање исхода који се односе на функционално знање ученика (како се понашати у случају земљотреса, екстремних температура, атмосферских непогода, бујица и поплава...) и треба навести примере позитивног и негативног деловања човека на природу. Природна средина је у суштини сплет тесно повезаних и међусобно условљених компонената које представљају јединствену целину. Имајући у виду нарушавање равнотеже у природној средини, потребно је указивати на превенцију и на заштиту природе. Потребно је код ученика развијати одговорност о очувању биљних и животињских врста и рационалном коришћењу природних ресурса као услову опстанка на Земљи. Један од значајних исхода петог разреда је да се од ученика очекује да опише одговорност коју човек има према планети Земљи, планети коју настањујемо. Препорука је да се приликом

				њима; – графички представи и чита климатске елементе (климадијаграм) користећи ИКТ; – наводи примере утицаја човека на загађење атмосфере и предвиђа последице таквог понашања; – наводи примере о утицају атмосферских непогода на човека (екстремне температуре и падавине, град, гром, олуја); – помоћу карте прави разлику између речне мреже и речног слива; – наведе и опише елементе реке (извор,ушће, различити падови на речном току); – уочава и разликује на географској карти океане, већа мора, заливе и мореузе; – наведе и опише својства морске воде; – помоћу карте прави разлику између речне мреже и речног слива; – наведе и опише елементе реке (извор,ушће, различити	планираног излета ученици упознају са објектима геонаслеђа и развију правилне ставове о његовом значењу и очувању. Поједини препоручени садржаји могу бити тешки и апстрактни ученицима, па се зато препоручује задржавање на основним појмовима, појавама и процесима уз обилато коришћење дидактичког материјала и разноврсних метода рада. Једна од основних вештина која се препоручује је правилно географско посматрање и уочавање природних објеката, појава и процеса у локалној средини чиме се подстиче природна радозналост деце, самостално истраживање и њихова правилна интерпретација. Садржаји физичке географије дају могућност стицања знања, вештина и навика коришћењем статистичког материјала који је систематизован у табелама, као и руковањем различитим мерним инструментима, регистровањем и обрадом података које они показују. Предлаже се, уколико за то има могућности да за обраду података ученици користе ИКТ. На овај начин повезују се и интерпретирају квантитативни показатељи и утврђују узрочно-последичне везе и односи. У оквиру ове теме сви физичко-географски објекти, појаве и процеси не могу се потпуно обрадити, што и није циљ овог наставног програма. Поступци остварења програма: примена електонских сдржаја и дигиталних

				падови на речном току); – разликује типове језерских басена према начину постанка; – помоћу карте повеже климатске услове са распрострањеношћу живог света на Земљи; – помоћу карте наводе природне зоне и карактеристичан живи свет у њима; – опише утицај човека на изумирање одређених биљних и животињских врста; – наведе примере за заштиту живог света на Земљи.	уџбеника, и различитих наставних средстава: паметне табле, глобус, телуријум, географски атлас, нема карта света, јутјуб, презентације, уџбеник... Примена различитих метода и облика рада (облици: фронтални, индивидуални, у пару, тиму, групи; метод – монолошко-дијалошка, илустративно-демонстративна, мултимедијална...) Активности ученика: слуша, описује, дискутује, повезује оно што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота, повезује оно што учи са оним што је већ учио из географије и других предмета, самостално прикупља и анализира податаке и информације, предлаже нова решења. Активности наставника: припрема, реализује и анализира наставни процес, дефинише активности и садржаје, врши избор метода и техника рада, као и наставних средстава, креира и реализује час у циљу постизања квалитетне наставе, сарађује са колегама и размењује мишљења, одговара на ученичка питања, прати напредовање сваког ученика и оцењује њихово постигнуће, прати ефекте свога рада.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Разговор, тест, самостални и групни пројекти, дебата

Назив предмета: БИОЛОГИЈА

Годишњи фонд часова: 72

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења биологије је да ученик изучавањем живих бића у интеракцији са животном средином и биолошких процеса развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА	34	Истраживање живе и неживе природе (рад у лабораторији, биологија - наука о животу, значај биологије). Особине живих бића (разлика између живе и неживе природе, рађање, старење и смрт). Грађа живих бића (ћелија као основа живота, разлике међу ћелијама, облици и грађа ћелија). Груписање живих бића (таксономија, групе живих бића, вируси – на граници живог и неживог). Исхрана у природи (типови исхране, храна као извор градивних супстанци, храна као	− Истражује особине живих бића према упутствима наставника. − Групише жива бића према њиховим заједничким особинама. − Одабира макроморфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића. − Идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење. − Једноставним цртежом приказује биолошке објекте које посматра и истражује и означава кључне детаље. − Користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу	−У изучавању ћелије акценат је на томе да је ћелија основна јединица грађе свих живих бића, да има своје основне делове (ћелијску мембрану, цитоплазму са органелама и једро са наследним материјалом, као и да постоје ћелије чији се наследни материјал налази слободан у цитоплазми, као у случају бактерија) и да према броју ћелија разликујемо једноћелијска и вишећелијска жива бића. − Није потребно детаљно изучавати грађу ћелије, нити помињати поједине органеле. − Процедуре за истраживање и елементе безбедног рада одређује наставник и упознаје ученике. Препорука је да се микроскоп не користи, већ да ђаци током вежбе самостално користе лупу посматрајући крупне ћелије које су им доступне сходно окружењу у коме се школа налази, као нпр. ћелије паренхима поморанџе, јаје птице, икра рибе, јаја водоземаца. − Изучавање заједничких особина живих бића треба обрадити кроз огледе (потребе за водом, одговарајућом температуром за раст,

			извор енергије, процес труљења). Дисање – размена гасова (биљке као извор кисеоника, значај кисеоника за дисање, удисање кисеоника). Излучивање (избацивање непотребних супстанци, излучивање код животиња и других организама, значај излучивања, транспирација). Кретање (активно кретање животиња, кретање у микросвету, покрети биљака, кретање гљива). Организми реагују на услове средине (чулима откривамо свет око нас, реакције животиња на дражи, промене у спољашњој средини, реакције биљака на услове средине). Размножавање (типови размножавања, размножавање Једноћелијских организама, бесполно	резултата. − Разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине, на моделима из свакодневног живота. − Доведе у везу промене у спољашњој средини (укључујући утицај човека) са губитком разноврсности живих бића на Земљи. - Направи разлику између одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу. − Предлаже акције бриге о биљкама и животињама у непосредном окружењу, учествује у њима, сарађује са осталим учесницима и решава конфликте на ненасилан начин. − Илуструје примерима деловање људи на животну средину и процењује последице таквих дејстава. - Идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих уме да процени сопствене животне навике и избегава ризична понашања.	дисање, развој и размножавање и исхрана се могу пратити на квасцу; дисање, у смислу размене гасова, се може пратити огледом са свећом; кретање се може пратити огледом са кишном глистом на папиру итд). − Потребно је заједничке особине обрађивати упоредо, на представницима свих великих група, али би увек требало кренути од човека као бића које је овом узрасту најближе. Особине које се не могу обрадити огледом, могу се обрадити кроз истраживачки рад ученика. − Препорука је да ученици овог узраста све задатке обављају у пару, чиме развијају способности сарадње и ненасилне комуникације, а наставник може да оствари много бољи увид у активности ученика. − Све што ученици посматрају или истражују би требало да прикажу цртежом и на њему обележе кључне детаље. − После истраживања заједничких особина, ученици би требало самостално да изводе груписање организама, према задатом критеријуму. Наставник може самостално одабрати једну или више група (на примеру биљака и животиња) погодних за класификације организама. − Треба више пажње посветити карактеристичним особинама (морфологији), а не ономе што жива бића раде (нпр. расту целог живота, могу да пливају...), како изгледају (нпр. имају одређену боју), или зато што a priori знамо припадност групи (нпр. цветнице,

			размножавање животиња, оплођење, полно размножавање цветница, вегетативно размножавање биљака). Раст и развој (раст вишећелијских организама, раст и развој животиња, регенерација, дужина живота). Промене код човека током развића (развиће у телу мајке, беба и дете, пубертет, адолесценција).		бескичмењаци, сисари...). Овакав начин на који се жива бића класификују путем успостављања хијерархије главних „атрибута“ (карактера) које имају и уклапања у поједине скупове (групе), омогућава увођење научног приступа и разумевање биолошке еволуције. − Не препоручује се увођење нижих систематских категорија, осим врсте због наслеђивања особина. Слично као и код обраде заједничких особина живих бића, све што ученици посматрају или истражују би требало да прикажу цртежом и на њему обележе кључне детаље, као и да направе речник основних појмова, при чему на овом узрасту не инсистирати на употреби појмова као што су морфологија, анатомија, хијерархија.
2.	ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	11	Живот на копну (животна средина, услови живота на копну, адаптације копнених животиња, адаптације копнених биљака, примери копнених животиња и биљака). Живот у води (услови живота у води, адаптације водених животиња, заједница животиња, водене биљке, алге). Живот под земљом	Истражује особине живих бића према упутствима Наставника. - Групише жива бића према њиховим заједничким особинама. - Одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића. - Идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење.	У овој области је акценат на ученичком истраживању спољашњих особина живих бића из непосредног окружења и њиховом односу са условима средине у којој живе (нпр. за живот у воденој и копненој средини жаба, комарац, вилин коњиц итд; за живот у води речна шкољка, речни рак, шаран, штука, локвањ, дрезга, нека алга итд; за живот на копну човек, срна, пас, мачка, јазавац, слепи миш, сова ушара, кокошка, шумски мрав, стрижибуба, храст, смрча, дивља ружа, љубичица, хајдучка трава, камилица, ливадарка итд; за живот под земљом кртица, ровац, кишна глиста итд;) због чега у препорученим садржајима нема морских организама. Ако су ученици

			(значај земљишта, подземни живи свет, подземне животиње, значај подземних животиња).	- Једноставним цртежом приказује биолошке објекте које посматра и истражује и означава кључне детаље. - Користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата.	заинтересовани за њих, јер их срећу у нпр. географији или научно-популарним емисијама, наставник треба да одговори њиховим образовним потребама. Треба имати у виду да су примери дати у табели само препоручени садржаји, тј. наставник може користити све или само неке од примера, а може увести и нове адекватне примере, сходно окружењу у коме се школа налази, структури одељења и интересовању ученика. – Резултате истраживања би требало искористити за генерализацију и увођење новог појма – прилагођеност (адаптација). – Часови утврђивања и часови вежбања могу се искористити за радионичарски рад описивања и цртања животних форми на карактеристичним примерима.
3.	НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	7	Наслеђивање особина (наследни материјал, особине које се наслеђују, утицај средине на испољавање особина, проучавање близанаца). Родитељи и потомци (разлика између полног и бесполног размножавања, наслеђивање јединствене комбинације гена, стварање копија). Узроци разноликости	- Истражује особине живих бића према упутствима. - Једноставним цртежом приказује биолошке објекте које посматра и истражује и означава кључне детаље. - Прикупља податке о варијабилности организама унутар једне врсте, табеларно и графички их представља и изводи једноставне закључке. - Разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине, на моделима из свакодневног	У овој области акценат је на преносу особина са родитеља на потомке размножавањем, разликама бесполног и полног размножавања у погледу наслеђивања особина и разликовању наследних и ненаследних утицаја у развићу особина јединки. –Потребно је разјаснити да се особине једне јединке развијају под утицајем наследних фактора које је она добила од родитеља и, истовремено, под утицајем животних услова у којима се њено развиће одвија. Требало би нагласити да варијабилност (различитост јединки) унутар једне врсте настаје кроз садејство ових фактора. Наведене феномене би требало обрадити кроз ученичко

			потомака (природа прави разлике, значај варијабилности, еволуција као процес, еволуција као наука).	живота. - Поставља једноставне претпоставке, огледом испитује утицај срединских фактора на ненаследне особине живих бића и критички сагледава резултате. - Користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата.	истраживање варијабилности унутар једне врсте (нпр. разлике између деце у одељењу, у димензијама и боји плодова на пијаци, између говеда у истом домаћинству; уочавање разлика у висини стабла, броју листова и цветова биљака које расту у хладу и оних који расту на сунцу, или биљака које расту у близини саобраћајница и даље од њих) и кроз оглед са пелцерима или листовима афричке љубичице (биљке са истим наследним материјалом различито изгледају када расту под различитим условима). –Огледу треба да претходи постављање хипотезе која ће бити огледом испитана (шта очекујем да ће се десити ако резнице исте биљке гајим у различитим условима осветљености и слично). Закључци о наслеђивању, утицају фактора животне средине и индивидуалној варијабилности могу бити генерализовани и повезани са питањима из свакодневног живота. На овај начин се постиже разумевање различитости између људи са акцентом на то да је свака особа јединствена и непоновљива (чиме се доприноси фундаменталној изградњи осећања прихватања и толеранције јер сви смо међусобно различити). Такође, на овај начин намеће се суштинско разумевање разлога због којих животни стил сваког од нас (исхрана, физичка активност, пушење, наркоманија и сл.) утиче на наше особине (нпр. раст и формирање тела током одрастања и касније) и на потенцијална

					обољевања. − Табеларно и графичко приказивање резултата, са обавезним извођењем закључака, би требало практиковати увек када се прикупљају подаци. − Препорука је да се ИКТ опрема користи за прикупљање, обраду података и представљање резултата истраживања или огледа, када се ученици оспособе за њено коришћење на часовима предмета информатика и рачунарство и техника и технологија. − У петом разреду, неопходно је увести само појам наследног материјала као узрока уочене различитости и појам врсте због варијабилности. Не препоручује се увођење појмова ген, хроматин, хромозом, Менделових правила наслеђивања и слично.
4.	ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	12	Утицај људи на друга жива бића (утицај човека, изловљавање врста, уношење нових врста, последице деловања човека на друге врсте). Заштита врста (нестајање врста, законске мере, важност образовања). Кућни љубимци (дивље животиње као кућни љубимци, последице по	- Идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење. - Користи доступну ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата. - Доведе у везу промене у спољашњој средини (укључујући утицај човека) са губитком разноврсности	− Исходи у овој области омогућавају да се жива бића проучавају у амбијенту у којем реално живе и да се код ученика развија осећање одговорности за заштиту природе и биолошке разноврсности, као и свест о властитом положају у природи и потреби одрживог развоја. − Препорука је да се часови намењени реализацији исхода из ове области изводе што чешће ван учионице у природном окружењу (школском дворишту или на неком другом терену), где би ђаци самостално или у групама проучавали жива бића, прикупљали податке, осмишљавали и реализовали еколошке пројекте.

			дивље врсте, пси и мачке). Значај биљака за човека (гајење биљака, јестиве и зачинске биљке, индустријске биљке, лековите биљке, украсне биљке, самоникле биљке, угрожавање врста). Значај животиња за човека (домаће животиње, гајење инсеката, привредно значајне врсте, опасности у царству животиња, непожељне врсте)	живих бића на Земљи. - Направи разлику између одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу. - Предлаже акције бриге о биљкама и животињама у непосредном окружењу, учествује у њима, сарађује са осталим учесницима и решава конфликте на ненасилан начин. - Илуструје примерима деловање људи на животну средину и процењује последице таквих дејстава.	− Пројекте могу да осмисле на почетку школске године, да их реализују током читаве године, а на часовима предвиђеним за ову област да представе резултате.
5.	ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	8	Правилна исхрана (потреба за храном, правила здраве исхране, брза храна, поремећаји у исхрани). Значај воде за здравље (вода као градивна супстанца, процеси који зависе од воде, жеђ, исправност воде). Пушење, енергетска пића (пушење као болест зависности, отровне супстанце у дувану, утицај дувана	- Анализира задати јеловник са аспекта уравнотежене и разноврсне исхране. - Идентификује поремећаје исхране на основу типичних симптома (гојазност, анорексија, булимија). - Планира време за рад, одмор и рекреацију. - Доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци. - Користи доступну ИКТ и другу опрему у	У овој области акценат је на основним чињеницама о здравој исхрани (ужина спремљена код куће), води као најздравијем пићу, штетности енергетских пића и дуванског дима. − Промене у и на телу, као последице пубертета, требало би повезати са потребом одржавања личне хигијене и хигијене животног простора и опасностима од ступања у прerане сексуалне односе. −Препорука је да се за обраду ових појмова повремено доведу стручњаци или одведу ученици у одговарајуће установе. − Свакако би требало обраду прераног ступања у сексуалне односе обрадити

			на здравље, утицај дувана на квалитет живота, енергетска пића). Здравље (здрави стилови живота, вежбање и здравље, репродуктивно здравље).	истраживању, обради података и приказу резултата. - Идентификује елементе здравог начина живота и у односу на њих уме да процени сопствене животне навике и избегава ризична понашања.	заједно са школским психологом.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Разговор, формативно оцењивање на сваком часу, тест, домаћи задаци, самостални и групни пројекти, дебата. Праћење напредовања ученика врши се континуирано током наставног процеса кроз формативно и сумативно оцењивање. Вреднују се усмена и писмена постигнућа ученика и ангажовање на часу.

Назив предмета: МАТЕМАТИКА

Годишњи фонд часова:144 часа

Циљ наставног програма: Циљ учења *Математике* је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ И ДЕЉИВОСТ	28	Својства операција сабирања, множења, одузимања и дељења у	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – израчуна вредност	Ова тема представља природну везу са градивом првог циклуса и у оквиру ње треба проширити и продубити знања која су

			скупу N_0. Дељење са остатком у скупу N_0 (једнакост $a = bq + r$, $0 \leq r < b$). Својства дељивости; чиниоци и садржаоци природног броја. Дељивост са 2, 5 и декадним јединицама. Дељивост са 4 и 25. Дељивост са 3 и 9. Прости и сложени бројеви. Ератостеново сито. Растављање природних бројева на просте чиниоце. Заједнички делилац и највећи заједнички делилац. Еуклидов алгоритам за налажење НЗД. Заједнички садржалац и најмањи заједнички садржалац. Веза између НЗД и НЗС.	једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева) – реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева) – примени правила дељивости са 2, 3, 4, 5, 9, 25 и декадним јединицама – разликује просте и сложене бројеве и растави број на просте чиниоце – одреди и примени НЗС и НЗД	ученици раније стекли. Обновити својства скупова N и $N0$ (претходник и следбеник) и подсетити се придруживања бројева тачкама бројевне полуправе. Кроз разноврсне задатке са изразима, једначинама и неједначинама из свакодневног живота, наставити са изграђивањем појмова бројевни израз, променљива, израз с променљивом и придруживање, користећи при томе и термине израз, формула, исказ. Код једначина и неједначина задржати се на једноставнијим облицима, у циљу усвајања концепта решавања датог проблема. Уочавати примере једноставнијих (функцијских) зависности у разним областима (придруживање по датом правилу бројева – бројевима, бројева – дужима, бројева – површинама и др.). При томе је важно коришћење дијаграма и табела (дијаграм тока алгоритма, табела резултата неког пребројавања или мерења и др). У овом делу треба користити и примере са геометријским облицима, у којима се појављује зависност међу величинама. У делу који се односи на дељивост, подсетити ученике да дељење у скупу природних бројева без остатка није увек могуће. Увести дељење са остатком, једнакост $a=bq+r$, $0\leq r<b$ и скуп могућих остатака. Истаћи својства дељивости и анализирати дељивост збира, разлике и производа. Правила дељивости декадним јединицама и

					бројевима 2, 5, 4 и 25 увести тако да ученици сами откривају законитости и активно се укључују у процес истраживања и учења, док за правила дељивости са 3 и 9 треба ученике добро изабраним примерима водити до правила. Такође, ученици треба да уоче и везе између ових правила (нпр. ако је број дељив са 10, дељив је и са 2 и са 5). На овом узрасту, нагласак треба да буде на примени, а не на формалном начину излагања. Увести појмове простог и сложеног броја, објаснити поступак Ератостеновог сита и поступак растављања природних бројева на просте чиниоце и одређивања највећег заједничког делиоца и најмањег заједничког садржаоца, Еуклидов алгоритам (на конкретним примерима) и везу између НЗД и НЗС, и оспособити ученике за њихову примену у проблемским задацима.
2.	СКУПОВИ	11	Скупови и скуповне операције: унија, пресек и разлика.	- изводи скуповне операције уније, пресека, разлике и правилно употребљава одговарајуће скуповне ознаке – правилно користи речи *и, или, не, сваки* у математичко-логичком смислу	На конкретним примерима подскупова $N0$, увести различите начине записивања скупова уз увођење појма празног скупа и бесконачног скупа. Увести основне појмове о скуповима и математичком изражавању: скуп, елементи, подскуп, једнакост скупова, празан скуп, са одговарајућим знацима; скуповне операције: унија, пресек, разлика и одговарајуће ознаке. Коришћењем примера из текућих садржаја, посебно аритметичких и касније геометријских, даље осмишљавати појам скупа, изграђивати математички језик и уносити прецизност у изражавању. На подесним примерима илустровати

					математичко-логичку употребу речи: *сваки*, *неки*, *или*, *и*, *не*, *следи* (*ако...онда*). Скуповне операције над два скупа треба илустровати разноврсним примерима са природним бројевима, уз коришћење Венових дијаграма и без њих. Поред тога, ученици треба да решавају задатке у којима се скуповне операције примењују на скупове делилаца, односно садржалаца бројева, што представља добар увод за увођење појмова највећи заједнички делилац и најмањи заједнички садржалац.
3.	ОСНОВНИ ПОЈМОВИ ГЕОМЕТРИЈЕ	17	Тачке и праве; односи припадања и распореда. Однос правих у равни; паралелност. Мерење дужине и једнакост дужи. Кружница и круг. Кружница и права. Преношење и надовезивање дужи. Централна симетрија. Вектор и транслација.	– анализира односе датих геометријских објеката и запише их математичким писмом – опише основне појмове у вези са кругом (центар, полупречник, тангента, тетива) и одреди положај тачке и праве у односу на круг – нацрта праву паралелну датој правој користећи геометријски прибор – упореди, сабира и одузима дужи, конструктивно и рачунски – преслика дати геометријски објекат централном симетријом и транслацијом – правилно користи геометријски прибор	Основни појмови геометрије – Главни циљ теме јесте да успостави природни прелаз на више нивое разумевања геометрије, са нивоа *визуелизације* (на коме су базирани садржаји геометрије у првом циклусу), на нивое *анализирања* и *апстракције* (одн. *неформалне дедукције*). Нови ниво подразумева описивање и репрезентације геометријских објеката на природном и формалном језику, анализирање односа међу објектима. Ученици усвајају елементе дедуктивног закључивања (правилно формулисање тврђења; правилно закључивање, правилно коришћење везника и, или, а нарочито ако...онда). Садржаје треба да прате задаци у којима се истиче правилно изражавање, договорено означавање, коректно цртање, и којима се подстиче логичко-комбинаторно размишљање. Полазећи од појмова *тачке* и *праве* и односа *припадања* и *распореда* увести појам дужи и

					појам полуправе и начине њиховог обележавања. Неформално истаћи очигледне истине које се односе на наведене појмове и односе. Разматрати однос две праве у равни; формулисати као очигледну истину да за сваку праву и тачку ван ње постоји јединствена права која пролази кроз дату тачку и паралелна је датој правој; заједно са овом чињеницом показати цртање (обичним и троугаоним лењиром) праве паралелне датој правој кроз тачку која јој не припада. Кроз задатке истаћи симетричност и транзитивност паралелности (без увођења тих појмова), као и области на које је подељена раван задатим правама. Као посебно важне области (заједно са границом) истаћи *троуглове* и *паралелограме* и начине њиховог означавања. Објаснити практичан значај стандарних јединица мере и потребу за деловима јединице мере. Изражавати дужине вишеименованим бројевима и истаћи претварање у једноимене најнижих јединица. Једнакост дужи увести као једнакост њихових дужина (уз истицање да се једнакост не односи на једнакост дужи као скупова тачака). Увести појмове: кружница, круг, центар, полупречник, пречник, лук, тетива и тангента. Однос две кружнице, односно два круга разматрати на конкретним примерима и задацима.

					Користити шестар као геометријски инструмент за цртање кружница, упоређивање дужи и операције над њима. Конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање дужи повезати са мерењем. У задацима користити изломљене линије (отворене и затворене) без експлицитне дефиниције и увести појам обима затворене изломљене линије. Централном симетријом пресликавати тачке, дужи, кружнице, троуглове, квадрате и правоугаонике. Истаћи основне особине централне симетрије и повезати их са особинама паралелограма. Увести појмове усмерених дужи и вектора (интензитет, правац, смер). Транслацијом („паралелним преношењем”) пресликавати тачке, дужи, кружнице, троуглове, квадрате и правоугаонике и остале једноставне фигуре, користећи при томе геометријски прибор. Истаћи основне особине транслације и повезати их са особинама паралелограма.
4.	РАЗЛОМЦИ	17	**Први део** Појам разломка облика *a/b* (*a, b* Î *N*). Придруживање тачака бројевне полуправе разломцима. Проширивање, скраћивање и упоређивање разломака. Децимални запис	**Први део** – прочита, запише, упореди и представи на бројевној полуправој разломке у оба записа и преводи их из једног записа у други – одреди месну вредност цифре у запису децималног броја – заокругли број и процени грешку заокругљивања;	Појам разломка, као дела целине, ученици су упознали у првом циклусу. На почетку увести појмове правог односно неправог разломка, као и мешовитог броја. Претварање мешовитог броја у неправи разломак и обрнуто, повезати са поступком дељења са остатком. Геометријску интерпретацију ненегативних рационалних бројева уводимо помоћу бројевне полуправе. Примери за то треба да буду разноврсни, имениоци разломака не

			разломка и превођење у запис облика a/b ($b \neq 0$). Упоређивање бројева у децималном запису. Заокругљивање бројева.		треба да буду већи од 10, а ученици треба да схвате важност избора јединичне дужи за прецизно приказивање датих разломака. Бројевна полуправа се може користити и за упоређивање разломака. Проширивање и скраћивање разломака уводити на основу особине количника да се он не мења када се и дељеник и делилац помноже, односно поделе истим бројем различитим од нуле. Скраћивање разломка до несводљивог повезати са познатим поступком налажења највећег заједничког делиоца бројиоца и имениоца. На примерима показати да се скраћивање може извести и поступно, али да је претходни поступак ефикаснији. Упознати ученике са различитим начинима упоређивања разломака. Примере који се користе треба илустровати помоћу кружних исечака или фигура у квадратној мрежи и на тај начин повезати овај део теме са темама из геометрије (нпр. угао и мерење угла). Увођење децималног записа разломка и њихово приказивање на бројевној полуправој повезати са мерењем дужине, масе и запремине течности, коришћењем примера из свакодневног живота. Превођење разломака у децимални запис започети са разломцима који се могу свести на децималне разломке, а након тога увести и појам периодичног децималног записа.
5.	УГАО	17	Угао, централни угао; једнакост углова. Надовезивање углова	– идентификује врсте и опише својства углова (суседни, упоредни,	Угаону линију увести као унију две полуправе са заједничким почетком. Истаћи разлику између конвексне и неконвексне

			(суседни углови, конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање углова). Упоредни углови; врсте углова. Мерење углова, сабирање и одузимање мере углова. Угао између две праве; нормалне праве; унакрсни углови. Углови на трансверзали. Транслација и углови.	унакрсни, углови на трансверзали, углови са паралелним крацима) и примени њихове узајамне односе – нацрта праву нормалну на дату праву користећи геометријски прибор – измери дати угао и нацрта угао задате мере – упореди, сабере и одузме углове рачунски и конструктивно – реши једноставан задатак применом основних својстава паралелограма (једнакост наспрамних страница и наспрамних углова)	области. Угао увести као унију угаоне линије и једне од поменутих области, али даља разматрања ограничити само на конвексне углове. Увести и означавање углова малим словима грчког алфабета. Користећи се механичким моделима (кретање клатна, лепеза и сл.) мотивисати придруживање кружних лукова (и одговарајућих тетива) угловима. Једнаке углове увести као углове чије су одговарајуће тетиве у круговима једнаких полупречника једнаке. На ово објашњење надовезати конструктивно преношење углова помоћу шестара и лењира, а затим и конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање углова Развити код ученика вештину мерења и цртања угла помоћу угломера. Повезати једнакост углова са једнакошћу њихових мера. Увести делове степена (минуте и секунде) и поступке сабирања и одузимања мера углова. Објаснити једнакост унакрсних углова и увести нормалност правих. Ученике треба оспособити да цртају нормалу на праву из дате тачке употребом троугаоног лењира, а након истицања нормалности тангенте и одговарајућег полупречника, и за цртање тангенте на кружницу у задатој тачки кружнице. Објаснити шта се подразумева под растојањем тачке од праве. Под углом између правих које нису међусобно нормалне подразумевати одговарајући оштар угао.

					Истаћи углове које образује трансверзала две паралелне праве. Када трансверзала није нормална на паралелним правама, добијене углове поделити на оштре и тупе и истаћи да су сви углови исте врсте међусобно једнаки. Обновити једнакост наспрамних страница паралелограма, и извести једнакост наспрамних углова паралелограма. Објаснити шта се подразумева под растојањем између две паралелне праве. Истаћи односе углова са паралелним крацима.
6.	РАЗЛОМЦИ	40	**Други део** Основне рачунске операције с разломцима (у оба записа) и њихова својства. Изрази. Једначине и неједначине у скупу разломака **Трећи део** Примене разломака (проценти, аритметичка средина, размера). Основна неједнакост $p < (p+q)/2 < q$.	**Други део** – израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину – реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину **Трећи део** – реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз, линеарну једначину или неједначину – одреди проценат дате величине	Сабирање и одузимање разломака увести свођењем на заједнички именилац, с тим што на почетку не треба инсистирати на најмањем заједничком садржаоцу. Множење разломака најлакше је илустровати у квадратној мрежи нпр. преко површине правоугаоника. Пре дељења разломака упознати ученике са појмом реципрочне вредности разломка и природног броја. Само дељење увести помоћу једноставних примера дељења разломка природним бројем и на крају уопштити да је дељење разломком исто што и множење његовом реципрочном вредношћу. Код сабирања, одузимања и множења децималних бројева користити аналогију са извођењем истих операција са природним бројевима. Код дељења увести прво дељење децималног броја природним, а након тога, кроз добро одабране примере, показати како се дељење децималних бројева своди на

				– примени размеру у једноставним реалним ситуацијама – примени аритметичку средину датих бројева – сакупи податке и прикаже их табелом и кружним дијаграмом и по потреби користи калкулатор или расположиви софтвер	претходни случај. Упознати ученике са чињеницом да особине рачунских операција које су важиле у скупу природних бројева, важе и у скупу разломака. Код израза се треба задржати на примерима који нису сувише сложени, јер је циљ увежбавање извођења рачунских операција и примена њихових особина. Приликом обраде једначина и неједначина треба се задржати на једноставнијим примерима и користити аналогију са решавањем једначина и неједначина у скупу природних бројева. Треба имати у виду да су исходи који се односе на изразе, једначине и неједначине развојног типа, односно исходи који се развијају и током наредних разреда. Веома важан део ове теме су проблемски – текстуални задаци у којима се користе разломци и децимални запис разломака, помоћу којих се подстиче развој логичког начина мишљења. Могу се обрадити и разни проблеми из свакодневног живота, нпр. планирање кућног буџета којим се, поред увежбавања операција са децималним записом бројева, ствара и основа за развој финансијске писмености, а има и своју васпитну улогу. У делу који се односи на примену, потребно је ученике оспособити да процентни запис разломка, аритметичку средину и размеру повежу са проблемима из свакодневног живота (попусти, поскупљења, подела новца у одређеној размери, израчунавање

					просечне оцене, висине или примена аритметичке средине у спорту). Увођење процентног записа разломка пожељно је обрадити кроз визуелне представе на дијаграмима (најпре квадрата подељеног на стотине, а затим произвољног правоугаоника, правилног многоугла или круга) и кроз ситуације у којима се проценат појављује, као што су израчунавања снижења или поскупљења неког производа, најпре за 25%, 50% и 75%, а након разумевања појма и концепта, и за било коју другу вредност. Кроз ове примере уједно се може увежбавати и превођење разломка у децимални и процентни запис, кроз примере који изискују овакву врсту записа броја. Аритметичку средину је пожељно обрадити и вежбати на конкретним примерима (оцене у дневнику, спорт, кроз истраживачке задатке и сл.). Важно је правилно формирање и разумевање појма размере. Оспособити ученике за њено коришћење у пракси: при цртању и читању разних планова и графикона; при одређивању растојања; при решавању проблема поделе у датој размери и при повећавању и смањивању слика. Обраду овог градива подредити практичном циљу, уз повезивање с већ упознатим садржајима математике и других предмета. Ова област је погодна за развијање разних других компетенција, кроз задатке који би од ученика изискивали различите врсте истраживања. Резултате истраживања

					ученици треба да представљају графички и на тај начин стекну осећај за упоређивање разломака у различитим записима. За исход који се односи на прикупљање података и приказивање података у табели и кружном дијаграму не постоји одговарајући садржај, јер је предвиђено да се на остваривању овог исхода ради током реализације целе теме.
7.	ОСНА СИМЕТИЈА	14	Осна симетрија у равни и њене особине. Оса симетрије фигуре. Симетрала дужи и конструкција нормале. Симетрала угла.	– идентификује осносиметричну фигуру и одреди њену осу симетрије – симетрично преслика тачку, дуж и једноставнију фигуру користећи геометријски прибор – конструише симетралу дужи, симетралу угла и примењује њихова својства – конструише праву која је нормална на дату праву или паралелна датој правој	Код увођења појма осне симетрије од велике важности су: примери који се ученицима дају на непосредно посматрање и експериментисање и питања која ученицима постављамо како би дошли до њихових основних представа о најважнијим карактеристикама осне симетрије. Примере са осном симетријом започети на квадратној мрежи са осама симетрије које су идентичне са линијама мреже, са циљем да ученици самостално дођу до основних особина осне симетрије, а затим прећи на примере без квадратне мреже. Осном симетријом пресликавати тачку, дуж, круг, троугао, квадрат и правоугаоник, а приликом цртања користити геометријски прибор. Појам осносиметричне фигуре се такође

					усваја интуитивно, што значи да се низом примера указује да постоје фигуре које имају једну или више оса симетрија и фигуре које немају ту особину. Ученике научити да користећи геометријски прибор, конструишу симетралу дужи, симетралу угла, нормалу из тачке на праву и примене њихове особине у проблемским задацима.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Саставни део процеса развоја математичких знања у свим фазама наставе треба да буде и праћење и процењивање степена остварености исхода, које треба да обезбеди што поузданије сагледавање развоја и напредовања ученика. Тај процес треба започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Прикупљање информација из различитих извора (свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови, домаћи задаци, однос према раду) помаже наставнику да сагледа постигнућа (развој и напредовање) ученика и степен остварености исхода. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета.

Назив предмета: ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, креирање дигиталних садржаја и рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ИКТ	14	Предмет изучавања информатике и рачунарства ИКТ уређаји, јединство хардвера и софтвера Подешавање радног окружења Организација података Рад са сликама Рад са текстом Рад са мултимедијом Рад са презентацијама	− наводе примену информатике и рачунарства у савременом животу − правилно користе ИКТ уређаје − именују основне врсте и компоненте ИКТ уређаја − праве разлику између хардвера, софтвера и сервиса − прилагођавају радно окружење кроз основна подешавања − креирају дигитални слику и примени основне акције едитовања и форматирања (самостално и сарадднички) − креирају текстуални документ и примени основне акције едитовања и форматирања (самостално и сарадднички) − примењују алате за снимање и репродукцију аудио и видео записа − креирају мултимедијалну презентацију и примени основне акције едитовања и форматирања (самостално и сарадднички)	- ученицима помажем да савладају правилно коришћење ИКТ уређаја - ученике информативно упознати са предметом изучавања информатике и рачунарства и то навођењем примера који би њима били познати - објаснити појам информационо-комуникационе технологије (ИКТ). Увести појмове хардвер и софтвер - наводим врсте рачунара и дигиталних уређаја које ученици користе, делове из којих се састоје - ученицима указујем на основна правила правилног коришћења рачунара и подешавање радног окружења - кроз конкретне примере објашњавам појам датотеке и неопходност организације датотека у рачунар - ученицима помажем да савладају основе рада у програму за обраду текста - ученицима помажем да савладају основе рада у програму за обраду мултимедијалних презентација - ученицима показујем основе обраде слике, видео и аудио записа - ученицима објашњавам начине организовања података кроз фолдере

				− чувају и организује податке − разликују основне типове датотека	
2.	ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	4	Употреба ИКТ уређаја на одговоран и сигуран начин Правила безбедног рада на Интернету Претраживање Интернета, одабир резултата и преузимање садржаја Заштита приватности личних података Заштита здравља, ризик зависности од технологије и управљање временом	− реагују исправно када дође у потенцијално небезбедну ситуацију у коришћењу ИКТ уређаја; − доводе у везу значај правилног одлагања дигиталног отпада и заштиту животне средине − разликују безбедно од небезбедног, пожељно од непожељног понашања на Интернету − реагују исправно када дођу у контакт са непримереним садржајем или са непознатим особама путем Интернета − приступају Интернету, самостално претражују, проналазе информације у дигиталном окружењу и преузима их на свој уређај − информацијама на интернету приступају критички − спроводе поступке за заштиту личних података и приватности на интернету − разумеју значај ауторских права − препознају ризик зависности од технологије и	- ученике упознајем са основним концептима безбедне употребе ИКТ уређаја - проверавам са ученицима њихова досадашња искуства у коришћењу веб-прегледача - ученике упознајем са ауторским правима - ученцима објашњавам разлике значај безбедног понашања на интернету - ученицима показујем претрагу интернета по задатим критеријумима - на унапред припремљеном скупу веб-страна кроз дискусију о процени информација пронађених на интернету подстичем развој критичког мишљења ученика - ученицима детаљније објашњавам како технологија утиче на здравље

				доводе га у везу са својим здрављем − рационално управљају временом које проводи у раду са технологијом и на Интернету	
3.	РАЧУНАРСТВО	16	Увод у логику и скупове: унија, пресек, разлика; речи “и”, или”, “не”, “сваки”, “неки”, “ако...онда” Увод у алгоритме аритметике: писмено сабирање,множење, дељење с остатком, Еуклидов алгоритам Увод у тему програмирања Радно окружење изабраног софтвера за визуелно програмирање Алати за рад са графичким објектима, текстом, звуком и видеом Програм – категорије, блокови наредби, инструкције Програмске структуре (линијска, циклична, разграната)	− изводе скуповне операције уније, пресека, разлике и правилно употребљавају одговарајуће скуповне ознаке − схватају математичко-логички смисао речи "и", "или", "не", "сваки", "неки", израза "ако...онда" − познају алгоритме аритметике (сабирања, множења, дељења с остатком, Еуклидов алгоритам) и интерпретирају их алгоритамски − наводе редослед корака у решавању једноставног логичког проблема − креирају једноставан рачунарски програм у визуелном окружењу − сврсисходно примењују програмске структуре и блокове наредби − користе математичке операторе за израчунавања − објасншњавају сценарио и алгоритам пројекта	- ученицима помажем да савеладају пројектовање алпгоритма - уводим математичко-логичке појмове које леже у основи информатике и рачунарства: скуп, елементи, подскуп, једнакост скупова, празан скуп - објашњавам Венове дијаграме, скуповне операције: унија, пресек, разлика и одговарајуће ознаке, речи: "и", "или", "не", "сваки", "неки" - ученицима помажем да савладају технике програмирања у програмском језику за визуелно програмирање - ученике увежбавам да раде са променљивама - ученике увежбавам да раде са операторима - ученицима помажем да креирају програме са гранањем - учецима објашњавам управљање листом

				− анализирју и дискутују програм − проналазе и отклањају грешке у програму	
4.	ИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКАТ	2	Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења Израда пројектног задатка у групи у корелацији са другим предметима Представљање резултата пројектног задатка	- увиђају значај тимског рада - разликују битне информације са интернета од небитних - знају начин да пронађу пдгпварајуће информације	- ученицима објашњавам значај тимског рада - помажем ученицима да се поделе у групе - помажем ченицима да изаберу тему - усмеравам ученике на релевантан садржај

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

У процесу оцењивања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др).

Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање).

Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења

Назив предмета: ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА

Годишњи фонд часова:72.

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења технике и технологије је да ученик развије техничко-технолошку писменост, да изгради одговоран однос према раду и производњи, животном и радном окружењу, коришћењу техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	6	Организација рада и радно место – улога и значај Коришћење техничких апарата и ИКТ уређаја	Ученик ће бити у стању да: описује улогу технике, технологије и иновација у развоју заједнице и њихово повезивање. разликује основна подручја човековог рада, производње и пословања у техничко-технолошком подручју. наводи занимања у области технике и технологије. процењује сопствена интересовања у области технике технологије. организује радно окружење у кабинету. правилно и безбедно користи техничке апарате и ИКТ уређаје у животном и радном окружењу	- ученицима објашњавам значај тимског рада - помажем ученицима да се поделе у групе - усмеравам ученике на релевантан садржај
2.	САОБРАЋАЈ	14	Врсте саобраћаја и саобраћајних средстава Професије у подручју рада саобраћаја. Употреба информационих технологија у савременом саобраћају Саобраћајна сигнализација – изглед и правила поступања Обавезе и одговорности деце као учесника у саобраћају Практично увежбавање	Ученик ће бити у стању да: класификује врсте саобраћаја и саобраћајних средстава према намени, наводи професије у подручју рада саобраћаја, направи везу између савременог саобраћаја и коришћења информационих технологија, разликује безбедно од небезбедног понашања пешака, возача бицикла и дечијих возила, правилно се понаша као пешак, возач бицикла и дечијих возила у саобраћају, користи заштитну опрему за управљање бициклом и дечијим возилима, аргументује неопходност коришћења сигурносних појасева на предњем и задњем седишту аутомобила и увек их користи као путник, повеже место седења у аутомобилу са узрастом	,- ученици се упознају са врстама саобраћаја и саобраћајних средстава -упознавају се са саобраћајним знаковима и правилима понашања у саобраћају - ученици се укључују у саобраћаја као пуноправни учесници, пешаци или возачи бицикла или тротинета

			спретности вожње бицикла и познавања саобраћајних прописа на саобраћајном полигону	ученика, одговорно се понаша као путник у возилу, показује поштовање према другим учесницима у саобраћају, анализира симулирану саобраћајну незгоду на рачунару и идентификује ризично понашање пешака и возача бицикла, користи заштитну опрему за управљање бициклом и дечијим возилима.	
3.	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	16	Техничко цртање; Основни прибор за техничко цртање Формати цртежа. Оквир и саставница Размера; Типови и дебљине линија; Геометријско цртање – елементи котирања Врсте техничких цртежа; Цртање одговарајуће фигуре са елементима Пренос података између ИКТ уређаја Дигитална обрада слике Креирање документа у програму за обраду текста Интернет претрага и приступ онлајн ресурсима	Ученик ће бити у стању да: самостално црта скицом и техничким цртежом једноставнији предмет, преноси податке између ИКТ уређаја, користи текст процесор за креирање докумената, примењује основне поступке обраде дигиталне слике на рачунару, користи програм за обраду текста за креирање документа са графичким елементима, представи идеје и планове за акције које предузима користећи савремену информационо-комуникациону технологију и софтвер, користи интернет сервисе за претрагу и приступање онлајн ресурсима.	ученици се упознавају са правилима која се морају поштовати при израдди техничких цртежа - ученицима указујем на основна правила правилног коришћења рачунара и подешавање радног окружења - - ученицима помажем да савладају основе рада у програму за обраду текста - - ученицима показујем основе обраде слике
4.	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	16	Природни ресурси на Земљи: материја и енергија Материјали – врсте и својства Начин обраде	Ученик ће бити у стању да: повезује својства природних материјала са применом, објасни технологије прераде и обраде дрвета и коже, производњу папира, текстила и коже, сече, спаја и врши заштиту папира, текстила, коже	

			материјала Принципи деловања алата за механичку обраду материјала; Припреме за обраду материјала Рециклажа материјала и заштита животне средине Израда једноставног производа	и дрвета, правилно и безбедно користи алате и прибор за ручну механичку обраду (маказе, моделарска тестера, брусни папир, стега), направи план управљања отпадом, самостално израђује једноставан модел, самостално проналази информације потребне за израду предмета/модела користећи ИКТ и интернет сервисе.	
5	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	20	Конструкторско моделовање – модули, израда пројектног задатка Пројектни задатак	Ученик ће бити у стању да: самостално проналази информације потребне за израду предмета/модела користећи ИКТ уређаје и Интернет сервисе, одабира материјале и алате за израду предмета/модела, мери, обележава и оцртава предмет/модел, ручно израђује једноставан предмет/модел користећи папир и/или дрво, текстил, кожу и одговарајуће технике, поступке и алате, користи текст процесор за креирање докумената реализованог решења, самостално представља пројектну идеју, поступак израде и решење/производ, показује иницијативу и јасну оријентацију ка остваривању циљева и постизању успеха, планира активности које доводе до остваривања циљева укључујући оквирну процену трошкова, активно учествује у раду пара или мале групе у складу са својом улогом и показује поштовање према сарадницима, пружи помоћ у раду другим ученицима, процењује остварен резултат и развија предлог унапређења.	- ученицима објашњавам значај тимског рада - помажем ученицима да се поделе у групе - помажем ченицима да изаберу тему - усмеравам ученике на релевантан садржај

У процесу оцењивања поребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност).

Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, потребно је обавити са групом, тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање).

- У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се процес и продукти учења;
- Прликом сваког вредновања постигнућа ученику ће се дати повратна информација која помаже да разуме грешкеи побољша свој резултат и учење.;
- Наставник са ученицима договора показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу;
- Ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој радунапредили;
- Оцењивање треба да постане инструмент за напредовање уучењу;
- На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима планира се процес учења и бирају погоднестратегије учења;
- Праћење и информсање ученика о напредовању врши се континуирано дијагностички, формативно исуматривно;
- Напредовање ученика прати се писаним белешкама, а ниво усвојености васпитно-образовних исхода бројчаномоценом;
- На крају наставне године изражава се закључна оцена наставног предмета која укључује свекомпоненте.

Назив предмета: ЛИКОВНА КУЛТУРА

Годишњи фонд часова:72

Циљ наставног програма: Циљ наставе учења ликовне културе је да се ученик развијајући стваралачко и креативно мишљење и естетичке критеријуме кроз практичан рад, оспособљава за комуникацију и решавање проблема и да изграђује позитиван однос према уметничком наслеђу и културној баштини свог и других народа.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	ЛИНИЈА	20	Непосредно извлачење линија са различитим цртачким материјалима, наразличитим подлогама и колажирање - Својства и врсте линија - Линије у природи - Линија као средство за стварање различитих ликовних својстава површина - Линија као ивица тродимензионалног тела	- разуме и у свом раду примењује стечена знања о композицији, ликовним елементима и ликовним техникама; - разуме и разматра у групи значај уметничког наслеђа; - разуме и адекватно примењујепојмове који се односе на установе културе и уметничка занимања; - анализира у групи значај установа културе; - описује занимања на пољу уметности. - описује линије које уочава у природи, окружењу и уметничким делима; - пореди утисак који на његаостављају различите врсте линија; - гради линије различитих вредности комбинујући материјал, угао и притисак прибора/материјала; - користи одабране	Настава ликовне културе је индивидуална и усмерена на целокупан развој ученика а пре свега на развијање опажања, памћења и креативност стваралачког мишљења. Основни услов за развој креативности су мотивациони садржаји који подстичу интересовање имагинацију и позитивну емотивну реакцију.

				садржаје као подстицај за стварање оригиналних цртежа; - црта разноврсним прибором и материјалом изражавајући замисли, машту, утиске и памћење опаженог; - разматра, у групи, како је учио о изражајним својствима линија и где се та знања примењују; - исказује своје мишљење о томе како је развој цивилизације утицао на развој уметности.	
2.	ОБЛИК	32	Природа и њени облици - Својства карактеристике облика - Луминообјекти - Врсте облика -Основни површински и тродимензионални облици - Величина облика и међусобни однос величина - Груписање облика у равни или простору	- пореди облике из природе, окружења и уметничких дела према задатим условима; - гради апстрактне и/или фантастичне облике користећи одабране садржаје као подстицај за стваралачки рад; - наслика реалне облике у простору	

				самостално мешајући боје да би добио/ла жељени тон; - обликује препознатљиве тродимензионалне облике одабраним материјалом и поступком; - преобликује предмет за рециклажу дајући му нову употребну вредност; - комбинује ритам, линије и облике стварајући оригиналан орнамент за одређену намену; - објасни зашто је дизајн важан и ко дизајнира одређене производе; разматра, у групи, како је учио о облицима и где та знања примењује; - исказује своје мишљење о томе зашто је уметничко наслеђе важно.	
3.	РИТАМ	14	Ритам у структурама природних и вештачких материјала: линија, облика и боја - Слободан и спонтан	- описује ритам који уочава у природи, окружењу и уметничким делима; - пореди утисак који на	

			ритам линија, боја, облика,мрља - Својства орнамента. Слободно ритмичко компоновање.	њега остављају различите врсте ритма; - гради правилан, неправилан и слободан визуелни ритам, спонтано или са одређеном намером; - користи, у сарадњи са другима, одабране садржаје као подстицај за стварање оригиналног визуелног ритма; - разматра, у групи, како је учио о визуелном ритму и где та знања може применити; - прави, самостално, импровизовани прибор од одабраног материјала; исказује своје мишљење о томе зашто људи стварају уметност.	
4.	ВИЗУЕЛНО СПОРАЗУМЕВАЊЕ	6	Визуелно споразумевање - Обликовање и преобликовање употребних предмета	- пореди различите начине комуницирања од праисторије до данас; обликује убедљиву поруку - примењујући знања о ритму, линији, облику	

				и материјалу; - изражава исту поруку писаном, вербалном, невербалном и визуелном комуникацијом; - тумачи једноставне визуелне информације; - објашњава зашто је наслеђе културе важно.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Оцењивање из предмета Ликовна култура обавља се полазећи од ученичких способности, степена спретности и умешности. Уколико ученик нема развијене посебне способности, приликом оцењивања узима се у обзир индивидуално напредовање у односу на сопствено претходно постигнуће, могућности и ангажовање ученика у наставном процесу. Ангажовање ученика обухвата: одговоран однос према раду, постављеним задацима, активно учествовање у настави, сарадња са другима и исказано интересовање и мотивација за учење и напредовање.

Назив предмета: МУЗИЧКА КУЛТУРА

Годишњи фонд часова: 72

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења Музичке културе је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, естетске критеријуме, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа. Код ученика треба да подстакне неговање извођења музике, слушања музике и стваралачког ангажовања кроз упознавање народне и уметничке музике разноликог садржаја.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЧОВЕК И МУЗИКА	14	Музика праисторије: улога музике, музички инструменти, ритуал, магијска моћ музике, покрет, ритам,обреди. Обичаји у Србији. Музика старог века: музика у друштву, музика у храму и музика на двору, музички инструменти, нотација, прве лествице, химна, дитирамб, грчка трагедија.	-наведе начине и средства музичког изражавања у праисторији и античком добу; -идентификује и објасни кључне појмове -објасни како друштвени развој утиче на начине и облике музичког изражавања; – искаже своје мишљење о значају и улози музике у животу човека; – у сарадњи са другима, реконструише начин комуникације кроз музику у смислу ритуалног понашања и пантеизма; -опише обредне и обичајне ритуале у Србији; – идентификује утицај ритуалног понашања у музици савременог доба (музички елементи, наступ и сл.).	У начину реализације ових садржаја увек треба кренути од музичког дела, слушања или извођења. Час треба да буде усмерен на улогу и природу музике, однос човека у датом периоду према њој и њеној намени, као и промишљање о томе да ли је музика била уметност какву данас познајемо или и нешто више од тога.Информације које се тичу контекста (на пример историјске, антрополошке, културолошке природе) треба да буду одабране и пренесене у служби разумевања света музике у датом духу времена. Хронолошки аспект музичке културе за пети разред доприноси корелацији знања са осталим предметима. Цивилизације старог века које је потребно обрадити су источне цивилизације, Египат, Месопотамија, Индија, Кина, а посебан акценат ставити на Грчку и Рим.Обзиром да се ради о робовласничком систему у свим цивилизацијама, поменути главне карактеристике, улогу музике у свакој од њих, музичке инструменте саобавезним аудио-визуелним примерима сваког од њих, као и појаву првих лествица (пентатоника, хроматика…). Важно је истаћи разлику музике на дворовима и у храмовима.

					Сазнања о музици тог времена и територија садржана су у расправама грчких филозофа и музичких теоретичара. Када је реч о музици Античке Грчке, истаћи појам муза, као корен речи од које је настала реч музика. Навести значај музике и постојање скале вредности по којој се одређивао квалитет музике, као и цитате грчких филозофа Платона и Аристотела. Кроз митове, обрадити инструмент лиру, а потом и аулос, диаулос и китару као инструменте који су били обавезни школски предмет у грчким полисима. Митом о свечаностима посвећеним богу вина Дионису, ученици ће се упознати са појавом хора као групе певача, и појмом дитирамб, као хорском песмом. Важно је повезати дитирамб са настанком трагедије, као претече драмског живота у грчким амфитеатрима. Објаснити улогу музике у филозофији и театру, као и да се објасни веза музике и математике, музике и спорта (Олимпијада).
2.	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	6	Тело као инструмент. Удараљке – ритмичке и мелодијске. Традиционални српски инструменти.	-класификује инструменте по начину настанка звука; – опише основне карактеристике удараљки; -препознаје инструменте по звуку и са слике – препозна везу између избора врсте инструмента и догађаја, односно прилике када се музика изводи; – користи могућности ИКТ-а у примени знања о музичким	Истражити улогу тела као инструмента и начин на који се људско тело користи за стварање звука и ритма. Овакав приступ омогућава ученицима да разумеју основне принципе музичког изражавања и да развијају сопствени осећај за ритам и музичку креативност. Инструменти Орфовог инструментаријума могу бити полазна основа за класификацију инструмената у зависности од начина стварања звука (удараљке, дувачкии жичани). Посебан фокус је на

				инструментима (коришћење доступних апликација);	инструментима из групе удараљки, као најједноставнијим и присутним од самог почетка музичког изражавања. У настави треба тежити стицању знања о инструментима кроз непосредно искуство свирања, слушања и анализе, а не само набрајањем података.Због тога је пожељно да се ученицима омогући практично искуство са што више различитих инструмената, чиме ће се омогућити развој моторичких вештина, слушнеосетљивости и осећаја за разлике у боји звука, динамици и карактеру појединих инструмената. У том процесу, важно је подстицати ученике на експериментисање иимпровизацију, чиме се развијају њихове креативне способности и самосталност у изражавању. Важно је обратити пажњу на избор врсте инструмента у односу на његове особине и извођачке карактеристике у контексту историјских догађаја, истраживати улогу музичких инструмената у различитим ритуалима, обичајима и догађајима кроз историју, али ипрепознавање њихове еволуције и адаптације у савременом контексту.
3.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	16	Слушање вокалне и инструменталне музике; музичких састава,музичке литературе и критичко промишљање о музичком делу	– вербализује свој доживљај музике; – идентификује ефекте којима различити елементи музичке изражајности (мелодија, ритам, темпо, динамика)	Тема се реализује кроз: – слушање вокалних, вокално-инструменталних и кратких инструменталних композиција, домаћих и страних композитора; – слушање дела најстарије фолклорне традиције српског и других народа;

				утичу на тело и осећања; – анализира слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте; – илуструје примере коришћења плесова и музике према намени у свакодневном животу (војна музика, обредна музика, музика за забаву...); – критички просуђује лош утицај прегласне музике на здравље; – понаша се у складу са правилима музичког бонтона; – користи могућности ИКТ-а за слушање музике;	– слушање народних и уметничких дела инспирисаних фолклором народа и народности, различитог садржаја, облика и расположења, као и музичких прича. -композиције које се слушају својим трајањем и садржајем треба да одговарају могућностима перцепције ученика. Вокална, инструментална и вокално-инструментална дела треба да буду заступљена равноправно. Код слушања песама посебно треба обратити пажњу на везу музике и текста, а код инструменталнихдела на извођачки састав и изражајне могућности инструмената. -ученик треба да има јасно формулисана упутства (активно слушање) на шта да усмери пажњу приликом слушања, како би могао да прати музички ток, опажа ианализира елементе (попут темпа, динамике, тонске боје различитих гласова и инструмената, извођачког састава, начина обликовања мелодије, специфичнихритмичких карактеристика и сл.). Ученик се подстиче да доживљај слушане музике искаже вербално ,писмено или илустрацијом слушаног дела.
4.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ И ОСНОВЕ МУЗИЧКЕ ПИСМЕНОСТИ	32	Певање: певање по слуху, певање из нотног текста, певање уз покрет, ритам, мелодија, динамика,темпо, интонација, акценат,агогика,	– примењује правилну технику певања (правилно дисање, држање тела, артикулација) -ученик препознаје и примењује основне елементе музичке писмености док изводи музику – кроз свирање и покрет развија сопствену координацију и	Садржај подтеме певање реализује се кроз: – вежбе за правилно дисање; – вежбе за правилну дикцију; – вежбе за распевавање; – певање песама по слуху, самостално и у групи; – певање песама из нотног текста солмизацијом, самостално и у групи;

			лествица, повисилица и разрешилица, шеснаестина ноте у групи,предтакт. Свирање: Орфов инструментариј, тело као инструмент, свирање из нотног текста, моторика, ритам.	моторику; – користи различита средства изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције; – искаже своја осећања у току извођења музике; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – користи могућности ИКТ-а у извођењу музике (коришћење матрица, караоке и аудио снимака.)	– извођење једноставних ритмичких и мелодијских мотива (у стилу) музике старих цивилизација певањем; – певање песама у комбинацији са покретом. Главни критеријум за избор песама треба да буде квалитет музичког дела Садржај подтеме свирање реализује се кроз: – свирање дечјих, народних и уметничких композиција из нотног текста, самостално и у групи; – извођење дечијих, народних и уметничких игара; – извођење једноставних ритмичких и мелодијских мотива (у стилу) музике старих цивилизација на инструментима или покретом. Приликом свирања користити ритмичке и мелодијске инструменте (Орфов инструментаријум, као и друге доступне инструменте) и само тело као инструмент. Користе се нотни примери песама које су претходно обрађене уз помоћ солмизације. Примењујући принцип активног учешћа ученика на часу, свирањем се, поред осталог, развијају моторичке вештине,координација и опажајне способности. Свирање на ритмичким удараљкама, као што су штапићи, добош, триангл, маракас... и мелодијским удараљкама попут ксилофона и металофона, омогућава ученицима да разумеју основне принципе стварања и организације звука што подстиче развој моторичких вештина и осећаја за

					динамику и ритам, као и креативно музичко изражавање. Кроз практичан рад, ученици могу боље разумети конструкцију и начин настанка звука код различитих инструмената, што значајнодоприноси њиховом музичком образовању. У том процесу, важно је подстицати ученике на експериментисање и импровизацију.
5.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	4	Ритмичке и мелодијске допуњалке, вокална и ритмичка импровизација, ритмичке и мелодијске игре,кореографија, израда музичких инструмената, илустрација музике.	-користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; – изражава своје емоције осмишљавањем мањих музичких целина; – комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; – учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; –критички просуђује лош утицај прегласне музике наздравље; –користи могућности ИКТ-а за слушање и извођење музике	Музичко стваралаштво може се остварити кроз различите активности, као што су: – музичка питања и одговори; – компоновање мелодије на задати текст; – састављање ритмичке вежбе или мелодије од понуђених мотива; – импровизација игре/покрета уз одређену музику; – илустрација доживљаја музике; – израда музичких инструмената (функционалних или нефункционалних); – музичко-истраживачки рад; – осмишљавање музичких догађаја, програма и пројеката; – осмишљавање музичких квизова; – осмишљавање музичких дидактичких игара, игара са певањем, игара уз инструменталну пратњу или музичких драматизација; – креативну употребу мултимедија: ИКТ, аудио снимци, сликовни материјал, мобилни телефони…; – учествовање у школским приредбама и манифестацијама. Уколико има могућности, могу се осмислити и реализовати тематски пројекти

					у оквиру одељења и школе.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Битни фактори за праћење музичког развоја и оцењивање су ниво постигнућа у односу на дефинисане исходе као и рад, степен ангажованости, кооперативност, интересовање, умешност и креативност. Начин провере и оцена треба да подстичу ученика да напредује и активно учествује у свим видовима музичких активности. Главни критеријум за процес праћења и процењивања је *начин ученичке партиципације у музичком догађају,* односно да ли је ученик у стању да прати музичко дело при слушању, како изводи и ствара музику користећи постојеће знање .
У процесу вредновања резултата учења наставник треба да буде фокусиран на ученичку мотивацију и ставове у односу на извођење и стваралаштво, способност концентрације, квалитета перцепције и начин размишљања приликом слушања, као и примену теоретског знања у музицирању. Наставник треба да мотивише ученика на даљи развој, тако да ученик осети да је кроз процес вредновања виђен и подржан, као и да има оријентацију где се налази у процесу развоја у оквиру музике и музичког изражавања. Када је у питању вредновање области Музичко стваралаштво треба вредновати у смислу стваралачког ангажовања ученика, а не према квалитету насталог дела, јер су и најскромније музичке импровизације, креативно размишљање и стварање, педагошки оправдане.

У зависности од области и теме, постигнућа ученика се могу оценити усменом провером и краћим писаним проверама до 15 минута. Оцене са писане провере могу бити формативне или сумативне. Садржаји који се вреднују су: препознавања композиција, основа музичке писмености кроз извођење и анализу примера, познавање музичких инструмената, појмови из историје музике, као и процена практичног рада и уметничким и стваралачким ангажовањем. Поред традиционалних начина оцењивања, треба вредновати и активности којеподразумевају:
– допринос групном раду;
– израду креативних задатака на одређену тему;
– израду реферата, паноа, радова израђених са ИКТ алатима;
– рад на пројекту (решавање одређеног проблема и задовољавање конкретних потреба);
– специфичне вештине.
У процесу вредновања резултата учења наставник треба да буде фокусиран на ученичку мотивацију и ставове према извођењу и стваралаштву, способност концентрације, квалитета перцепције и начин размишљања приликом слушања, као и примену теоретског знања у музицирању.

Назив предмета: ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Годишњи фонд часова: 128

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ	14	- Вежбе за развој снаге - Вежбе за развој покретљивости - Вежбе за развој аеробне издржљивости - Вежбе за развој брзине - Вежбе за развој координације - Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности	- примени једноставне комплексе простих и општеприпремних вежби - изведе вежбе (разноврсна природна и изведена кретања) и користи их у спорту, рекреацији и различитим животним ситуацијама - развија своје физичке способности у складу са сензитивним фазама развоја - процењује своје способности путем резултата тестирања и позитивно утиче на њихов даљи развој	- Свакодневна примена вежби обликовања у часовима, нарочито у уводно-припремној фази - Примена вежби за развој физичких способности кроз фазе часа и индиректна примена кроз различите елементарне игре - Креирање полигона - Понављање одабране батерије тестова два до три пута у току године како би се пратио развој и ученици информисали о развоју и променама у физичким способностима
2.	АТЛЕТИКА	30	- Тркачке дисциплине - Бацачке дисиплине - Скакачке дисциплине	- комбинује и користи достигнути ниво усвојене технике кретања у спорту и свакодневном животу - доводи у везу развој физичких способности са атлетским дисциплинама - развија физичке способности које су доминантно заступљене у одређеним атлетским	- Обука технике тркачких и бацачких дисциплина - Упознавање са и савладавање коришћења реквизита у атлетици - Упознавање са правилима, нормама и рекордима у дисциплинама - Примена унутародељенскох и међуодељенских такмичења у дисциплинама

				дисциплинама	
3.	СПОРТСКЕ ИГРЕ	48	- Кошарка - Фудбал - Одбојка - Рукомет - Бадминтон - Стони тенис	- усваја и користи елементе технике у игри - примењује основна правила у игри - развија физичке способности доминантне у датој дисциплини - учествује на унутародељенским и школским такмичењим - примењује и поштује правила тимске и спортске игре у складу са етичким нормама - навија и бодри учеснике на такмичењима и решава конфликте на социјално прихватљив начин - прихвати сопствену победу и пораз у складу са "ферплејом" -	- Техничко-тактичка обука елемената игре кроз индивидуални и групни рад на часовима - Учествовање у примени правила у току игре – суђење - Организација такмичења унуар одељења и међу одељењима - Учествовање на школским такмичењима
4.	СПОРТСКА ГИМНАСТИКА	30	- Партер - Прескоци - Греда - Вратило - Разбој - Ритмичка гимнастика	- Савладава технику извођења простих и комплексних покрета - Манипулише својим телом и покретима у простору - изводи ротације тела - користи елементе гимнастике у	-

				свакодневним животним ситуацијама и игри - процени сопствене могућности за вежбање у гимнастици - примени мере безбедности током вежбања - развија моторичке способности потребне за успех у извођењу гимнастичких елемената - одговорно се односи према реквизитима и другим вежбачима - повезује покрет и музику у времену и простору	
5.	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА	6	- Физичко вежбање и спорт - Здравствено васпитање	- примењује научено у физичком и здравственом васпитању у ванредним ситуацијама - наведе примере утицаја физичког вежбања на здравље - разликује здраве и нездраве начине исхране - примењује здравствено-хигијенске мере пре, у току и након вежбања - препозна врсту повреде - правилно реагује у случају повреде - чува животну средину током вежбања	- Теоријска предавања - Припрема презентација - Организована посета спортских такмичења и манифестација

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе *физичког и здравственог васпитања,* препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује:

- Активност и однос ученика према физичком и здравственом васпитању;
- Приказ једног од усвојених комплекса општеприпремних вежби (вежби обликовања);
- Достигнут ниво постигнућа моторичких знања, умења и навика (напредак у усавршавању технике).

Код ученика ослобођених од практичног дела наставе, наставник прати и вреднује:

- учешће у организацији наставних и ваннаставних активности
- теоријска презентација тема које се обрађују на часовима

Програм часа одељењског старешине за пети разред

Назив предмета: ЧОС

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Развијање одговорног односа према себи, другима и окружењу, неговање позитивних вредности, сарадње и толеранције, подстицање целовитог развоја личности ученика, развијање комуникацијских и социјалних вештина и јачање одељењске заједнице.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	ШКОЛА И ПОРОДИЦА	9	сарадња школе и породице; права и обавезе ученика; одговорност и поштовање правила	препознаје права и обавезе; сарађује са другима; развија одговорност	разговор, радионице, групни рад
2.	УЧЕЊЕ И РАДНА ДИСЦИПЛИНА	9	организација времена; технике учења; радне навике	примењује различите начине учења; планира обавезе	индивидуални рад, разговор, анализа
3.	ЛЕПО ПОНАШАЊЕ У ШКОЛИ И НА ЈАВНОМ МЕСТУ	9	правила понашања; култура комуникације; толеранција	примењује правила понашања; поштује различитости	радионице, дебате, игра улога
4.	МЕЂУОДЕЉЕЊСКЕ АКТИВНОСТИ	9	манифестације; хуманитарне акције; значајни датуми	активно учествује; показује иницијативу	пројектне активности, групни рад

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања ученика врши се континуирано кроз посматрање учешћа у активностима, сарадње са вршњацима, односа према раду и поштовања правила понашања.

Програми наставе и учења изборних предмета за пети разред

Назив предмета: РУСКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 72

Циљ наставног програма: Циљ учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Корелација са другим предметима:

- Српски језик (граматичка правила, правопис, ћирилично писмо, читање стихова и прозе)
- Грађанско васпитање (изражавање личног мишљења на одговарајуће теме)
- Енглески језик (упознавање и коришћење интернационализама)
- Математика (употреба основних и редних бројева и рачунских операција)
- Ликовна и музичка култура (певање песама на страном језику, цртање и препознавање боја)
- Географија (упознавање са картом Русије и главним географским појмовима)
- Историја (знаменитости и историјски споменици Русије)
- Физичко и здравствено васпитање (спортови, хобији и лична хигијена)

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ПРИВЕТ РОССИЯ!	9	- представљање,поздрављање - руска азбука; изговор;бројеви од 1 до 10 - кратак потврдан и одричан одговор	- препознаје разлику између језика; - правилно изговара гласове; - препознаје и правилно користи бројеве о д 1 до 10 - представља се	- облик рада- фронтални, индивидуални, групни, у паровима, пленум - наставне методе-комуникативна,аудитивна, илустративна демонстративна, вербално-текстуална игра - наставна средства-уџбеник, табла, радна свеска,илусттрације, цд -коришћење нових технологија: Гугл учионица, дигитални уџбеник
2.	КАФЕ „ПЛАНЕТА“	10	- поздрављање на доласку и одласку; - род именица - личне заменице - размењивање	- користи формалне и неформалне поздраве; - поставља питање и одговара; - усваја и правилно користи личне	- облик рада- фронтални, индивидуални, групни, у паровима, пленум - наставне методе-комуникативна,аудитивна, илустративна демонстративна, вербално-текстуална игра

			телефонских бројева	заменице;	- наставна средства-уџбеник, табла, радна свеска,илусттрације, цд - коришћење нових технологија: Гугл учионица, дигитални уџбеник - прилагођавање и реализација програма уз уважавање различитих образовних и васпитних потреба и интересовања ученика из угрожених средина - сарадња са педагошким асистенстом
3.	ШКОЛА НОМЕР 3	11	- описати кратко свој дан - рећи правилно шта ти се свиђа или не свиђа; - користити дане у недељи у контексту;	- изражава своје мишљење; - поставља питање и одговара - препознаје и користи инфинитив - усваја и примењује правила конјугације глагола у садашњем времену; - разликује дане у недељи	- облик рада- фронтални, индивидуални, групни, у паровима, пленум - наставне методе-комуникативна,аудитивна, илустративна демонстративна, вербално-текстуална игра - наставна средства-уџбеник, табла, радна свеска,илусттрације, цд - коришћење нових технологија: Гугл учионица, дигитални уџбеник - прилагођавање и реализација програма уз уважавање различитих образовних и васпитних потреба и интересовања ученика из угрожених средина - сарадња са педагошким асистенстом

4.	СЕМЬЯ ИРИНЫ	9	- -представљање пуним именом; - -изражавање предлога - -исказивање година старости; - -гледање на сат;	- препознаје и користи бројеве од 11 до 100; - представља се пуним именом; - укратко прича о себи - правилно изговара тачно време; - правилно поставља питање и одговара на питање Сколько тебе лет?	- облик рада- фронтални, индивидуални, групни, у паровима, пленум - наставне методе- комуникативна,аудитивна, илустративна демонстративна, вербално-текстуална игра - наставна средства-уџбеник, табла, радна свеска,илусттрације, цд - коришћење нових технологија: Гугл учионица, дигитални уџбеник - прилагођавање и реализација програма уз уважавање различитих образовних и васпитних потреба и интересовања ученика из угрожених средина - сарадња са педагошким асистенстом
5.	СВОБОДНОЕ ВРЕМЯ	9	- разговор о слободном времену; - боје и одећа; - изражавање слагања са неким; - садашње време повратних глагола;	- учествује у заједничким активностима; - разговара о слободном времену - правилно употребљава повратне галаголе у садашњем времену; - усваја и правилно употребљава називе за боје и одећу;	- облик рада- фронтални, индивидуални, групни, у паровима, пленум - наставне методе- комуникативна,аудитивна, илустративна демонстративна, вербално-текстуална игра - наставна средства-уџбеник, табла, радна свеска,илусттрације, цд - коришћење нових технологија: Гугл учионица, дигитални уџбеник - прилагођавање и реализација програма уз уважавање различитих образовних и васпитних потреба и интересовања ученика из угрожених средина - сарадња са педагошким асистенстом

6.	ДОБРО ПОЖАЛОВАТЬ В МОСКВУ!	13	- превозна средства - читање цене и употреба именице рубль; - разговор о граду и превозу; - упознавање знаменитости Москве;	- упознаје знаменитоости Москве и њену културу; - препознаје глаголе кретања; - правилно користи називе превозних средстава;	- облик рада- фронтални, индивидуални, групни, у паровима, пленум - наставне методе- комуникативна,аудитивна, илустративна демонстративна, вербално-текстуална игра - наставна средства-уџбеник, табла, радна свеска,илусттрације, цд - коришћење нових технологија: Гугл учионица, дигитални уџбеник - прилагођавање и реализација програма уз уважавање различитих образовних и васпитних потреба и интересовања ученика из угрожених средина - сарадња са педагошким асистенстом
7.	ПРАЗДНИКИ	11	- називи месеци и годишњих доба - разговор о празницима; - честитање; - присвојне заменице;	- усваја и правилно употребљава називе месеци и годишњих доба; - усваја називе руских празника; - разликује и пореди руске и наше празнике; - правилно користи присвојне заменице;	- облик рада- фронтални, индивидуални, групни, у паровима, пленум - наставне методе- комуникативна,аудитивна, илустративна демонстративна, вербално-текстуална игра - наставна средства-уџбеник, табла, радна свеска,илусттрације, цд - коришћење нових технологија: Гугл учионица, дигитални уџбеник - прилагођавање и реализација програма уз уважавање различитих образовних и васпитних потреба и интересовања ученика из угрожених средина - сарадња са педагошким асистенстом

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Посматрање и праћење, усмена провера, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина, ученички

радови/пројекти и различите технике формативног оцењивања
Писмени задатак
Индивидуални разговори
Самостални рад (анализа прочитаног текста) (дијагностички тестови, самоевалуација, језички портфолио, пројектни задаци и др.)

Назив предмета: НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 72

Циљ наставног програма: Циљ учења страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Корелација са другим предметима: Енглески језик, математика, грађанско васпитање, српски језик

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	GUTER START	8	1A Hallo! 1B Eins, zwei drei 1C Was ist das?	–Поздрављање, постављање питања „Како си?’’; – Телефонски бројеви; – Препознавање предмета.	Фронтални рад, рад у пару, индивидуални рад
2.	MEIN FREUND, DU UND ICH	6	2A Wer bist du? 2B Von 13 bis 20 2C Alphabet	-Представљање; -Писање бројева до 20; -Спеловање речи по абецеди.	
3.	MEINE STADT	4	3A München, Frankfurt, Berlin 3B Wie ist deine Adresse? 3C Woher kommst du?	-Називи градова и држава; -Писање адресе, места становања; -Одговарање на питање „Одакле долазиш?’’	

4.	MEINE FAMILIE	17	4A Familien heute 4B Ich habe ein Haustier 4C Zwanzig und mehr	Набрајање чланова породице; -Именовање животиња и кућних љубимаца; -Писање бројева до 100	
5.	SCHULE UND SCHULSACHEN	6	5A Was ist in deiner Schultasche? 5B Das brauche ich in der Schule 5C Meine Schule- mein Haus	Именовање школског прибора; -Представљање школе	
6.	MEINE HOBBYS	8	6A Freizeitaktivitäten 6B Was machst du in deiner Freizeit? 6C Kannst du schwimmen	Именовање хобија, постављање питања; -Разговор о слободним активностима;	
7.	WAS ISST DU GERN?	13	7A Frühstück International 7B Guten Appetit! 7C Festliches Essen	Примена модалног глагола моћи, знати, умети. -Именовање оброка и јела; -Разговор о намирницама; -Примена глагола желети и узети.	
8.	HURRA, DIE SCHULE!	10	8A Ein normaler Schultag 8B Meine Traumschule 8C Früher und jetzt	-Именовање школских предмета и дана у недељи; -Примена предлога за време и сате; -Примена претерита глагола бити и имати.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Контролни задаци и писмени задатак, активност и залагање ученика на часу, усмено одговарање, самостални рад- прављење паноа на неку тему (индивидуално или рад у групи до 3 ученика)

Назив предмета: ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ учења грађанског васпитања је да ученик изучавањем основних принципа, вредности и процедура грађанског друштва

постане свестан својих права и одговорности, осетљив за потребе појединаца и заједнице и спреман да активно делује у

заједници уважавајући демократске вредности.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЉУДСКА ПРАВА Права детета	9	-Појам људских права -Основна права детета и човека -Једнакост свих људи без обзира на пол, националност и веру -Право на образовањ и здравствену заштиту -Одговорност и поштовање права других људи	- разликује жеље од потреба и наведе примере везе између потреба и људских права; - препозна своје потребе, као и потребе других и да их уважава; - штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права; - учествује у доношењу правила рада групе и поштује их;	Интерактивни облици рада Брејнсторминг (групна креативна активност која служи да се пронађу решења за одређени проблем скупљајући идеје и предлоге које учесници активности спонтано дају) Рад у малим групама Дискусија (Ученици размењују мишљење о неком проблемском питању или актуелној теми) Углови (различити углови гледања на неки проблем) Дебата (тимови заступају различите ставове о неком проблему)

				- на примеру препозна уграђеност права деце у основним документима која уређују рад школе; - поштује права и потребе ученика који су у инклузији у његовом одељењу/школи; - поштује правила одељењске	
2.	ДЕМОКРАТ-СКО ДРУШТВО Школа као заједница	8	-Појам демократије и демократског друштва -Права, одговорност и обавезе грађана -Доношење одлука у демократском друштву -Уважавање различитих мишљења	- поступа у складу са моралним вредностима грађанског друштва; - препозна одговорност одраслих у заштити права деце; - објасни улогу појединца и група у заштити дечјих права; - реално процени сопствену одговорност у ситуацији кршења нечијих права и зна коме да се обрати за помоћ;	
3.	ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ Сукоби и насиље	7	-Савремено друштво и промене у свакодневном животу -Глобализација	- наводи примере из свакодневног живота предрасуда, стереотипа,	

			-Развој науке и технике -Значај одговорног коришћења информација и дигиталних технологија	дискриминације, нетолеранције по различитим основама; - проналази примере нетолеранције и дискриминације у књижевним делима која чита; - у медијима проналази примере предрасуда, стереотипа, дискриминације, нетолеранције по различитим основама и критички их анализира;	
4.	ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ	12	-Појам грађанског активизма -Значај активног учешћа грађана у животу заједнице -Уочавање проблема у школи и локалној средини -Предлагање идеја и решења за унапређење живота у заједници	- препозна и објасни врсте насиља; - прави разлику између безбедног и небезбедног понашања на друштвеним мрежама; - заштити од дигиталног насиља;идентификује проблеме у својој школи; - прикупља податке о проблему користећи различите изворе и технике; - • осмишљава акције, процењује њихову	

				изводљивост и предвиђа	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

-иницијална процена нивоа на коме се ученик налази

-праћење напредовања путем формативног оцењивања

-оспособљавање и охрабривање ученика да процене сопствени напредак у остваривању исхода

Назив предмета: ВЕРСКА НАСТАВА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Развијање код ученика свести о значају православне вере и Цркве, упознавање са Светим Писмом, библијском историјом и основама хришћанског живота.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	УВОД	1	Упознавање садржаја програма и начина рада Прелиминарна систематизација знања из претходног циклуса	- сагледа садржаје којима ће се бавити настава Православног катихизиса у 5. разреду; - уочи своје предзнање из градива обрађеног у претходном циклусу; - • буде мотивисан за активно учешће у настави.	Катихизација као литургијска делатност-заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација („знања о вери“), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме

2.	РЕЛИГИЈА И КУЛТУРА СТАРОГ СВЕТА	3	Религија и култура старог света Човек тражи Бога Митови и легенде	- именује неке политеистичке религије; - наведе основне карактеристике политеистичких религија и култура старог века; - • уочи човекову тежњу за Богом и вечним животом.	ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. Врсте наставе Настава се реализује кроз следеће облике наставе: - теоријска настава (35 часова) - практична настава (1 час) Место реализације наставе - Теоријска настава се реализује у учионици; - Практична настава се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању; Дидактичко методичка упутства за реализацију наставе Уводне часове требало би осмислити тако да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквим предзнањима и ставовима из подручја Православног катихизиса, група располаже. Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји
3.	ОТКРИВЕЊЕ - СВЕТ БИБЛИЈЕ	4	Божије Откровење Свето Писмо: настанак и подела Стари и Нови Завет	- уочи да се Бог открива изабраним људима; - објасни да је рођење Христово догађај који дели историју на стару и нову еру; - наведе неке библијске књиге, њихове ауторе и оквирно време настанка; - • разликује Стари и Нови Завет и односи се према Библији као светој књизи.	
4.	СТВАРАЊЕ СВЕТА И ЧОВЕКА	7	Шестоднев Стварање човека по икони и подобију Божијем Прародитељски грех Човек изван рајског врта: Каин и Авељ, Ноје, Вавилонска кула	- преприча библијску причу о постању и доживи је као дело љубави Божије; - уочи да је Бог, поред видљивог света, створио и анђеле; - преприча библијску повест о стварању човека и уочи да је човек сличан Богу јер је слободан; - наведе последице првородног греха по човека и творевину;	

				- повеже причу о Нојевој барци са Црквом; - • развија личну одговорност према природи.	реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Имаући у виду захтеве наставног програма и могућности транспоновања наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе – узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. У остваривању савремене наставе наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота.
5.	СТАРОЗАВЕТНА ИСТОРИЈА СПАСЕЊА	7	Аврам и Божији позив Исак и његови синови Праведни Јосиф Мојсије Пасха	- наведе најважније старозаветне личности и догађаје; - уочи везу старозаветних праотаца и патријараха са Христом; - исприча да јеврејски народ прославља Пасху као успомену на излазак из Египта; - извуче моралну поуку из библијских приповести; - • препозна старозаветне личности и догађаје у православној иконографији.	
6.	ЗАКОН БОЖЈИ	6	Добијање Божијих заповести на гори Синају Садржај Десет Божјих заповести Смисао Декалога као припреме за Христа	- преприча библијски опис давања Десет Божијих заповести Мојсију; - наведе и протумачи на основном нивоу Десет Божјих заповести; - разуме да је од односа према Заповестима зависила припадност Божијем народу; - • буде подстакнут да вредности Декалога примењује у	

				свакодневном животу.	
7.	МЕСИЈАНСКА НАДА	8	Обећана земља Цар Давид Соломон и јерусалимски храм Псалми Давидови Старозаветни пророци Месијанска нада	- препозна Ковчег Завета и Скинију и објасни њихов значај на основном нивоу; - именује најважније личности јеврејског народа у Обећаној земљи; - уочи да је Светиња над светињама посебно место Божијег присуства; - зна да је цар Давид испевао Псалме у славу Божију; - наведе неке старозаветне пророке; - уочи да су пророци најављивали долазак Месије; - • увиди значај покајања и молитве.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Евалуацију наставе (процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе) наставник ће остварити на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова;

Оцењивање: Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз:

- усмено испитивање;
- писмено испитивање;
- посматрање понашања ученика.

Програм допунске наставе за пети разред

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – СРПСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма: Развијање језичке културе, разумевања прочитаног и писаног текста, оспособљавање ученика за правилно усмено и писмено изражавање, као и савладавање основних граматичких и правописних правила.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	Језик и правопис	Правописна правила, врсте речи, реченица, читање и разумевање текста.	- Ученик правилно примењује основна правописна правила, препознаје врсте речи и разуме прочитани текст.	смисаоно учење, разговор, белешке, посматрање, индивидуални и групни рад
2.	Књижевност и језичка култура	Читање и анализа књижевних текстова, усмено и писмено изражавање, препричавање и описивање.	- Ученик препознаје основне књижевне појмове, усмено и писмено се изражава и учествује у анализи текста.	разговор, читање, рад на тексту, белешке, усмено излагање, подстицање сарадње

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Напредовање ученика у допунској настави прати се континуирано кроз рад на часу и активности ученика. Вреднују се ангажовање, редовност похађања, разумевање наставних садржаја и примена основних знања. Настава има подстицајни карактер и усмерена је на пружање подршке ученицима у савладавању тешкоћа у учењу.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма:

- разумевања прочитаног и писаног текста,

-оспособљавање ученика за правилно усмено и писмено изражавање, као и савладавање основних граматичких и правописних правила програма:

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ГРАМАТИКА (GRAMMAR)	Present simple and present continuous Past simple Talking about the future: -will for predictions and spontaneous decisions -going to for plans and intentions -present continuous for arrangements Modal verbs	Разликује и основно примењује Present Simple и Present Continuous. Користи Past Simple за опис једноставних прошлих радњи. Разликује и употребљава *will* (предвиђања, спонтане одлуке) и *going to* (планови). Користи Present Continuous за договорене будуће активности. Примењује најчешће модалне глаголе (can, must, have to, should) у једноставним реченицама.	Индивидуализован приступ уз рад у малим групама и пару. Објашњење и додатно увежбавање граматичких структура кроз једноставне примере. Усмене и писмене вежбе, радни листићи и кратки задаци. Језичке игре и комуникативне активности ради лакшег разумевања и примене градива.
2.	ВЕШТИНА ПИСАЊА (WRITING)	Писање краћег извештаја и вести, опис догађаја или писање мејла.	Пише једноставне реченице о познатим темама (породица, школа, дневне активности). Попуњава образац са основним личним подацима. Саставља кратак текст (5–8 реченица) о себи или другој особи користећи једноставне граматичке структуре. Пише кратке поруке, честитке и имејл уз одговарајући модел. Правилно користи основне граматичке облике и једноставан вокабулар у писаном изражавању.	Вођено и контролисано писање уз модел (пример текста). Попуњавање образаца, реченица и краћих текстова. Писање кратких састава, порука и дијалога на задату тему. Рад у пару и групи уз међусобну проверу и корекцију текста. Коришћење радних листова, дигиталних алата и креативних задатака ради подстицања самосталног писања.

3.	ВЕШТИНА ГОВОРА (SPEAKING)	Казивање једноставних усмени порука, личних доживљаја, наративног текста,самостално или уз помоћ наставника.	Изговара једноставне речи и реченице уз правилан изговор и интонацију. Представља себе и друге користећи кратке и једноставне реченице. Одговара на једноставна питања о познатим темама (породица, школа, свакодневне активности). Учествује у кратком вођеном дијалогу уз подршку наставника. Описује свакодневне активности користећи основне глаголске облике.	Вођени разговори уз подршку наставника и јасне језичке моделе. Вежбе изговора и понављање кроз кратке дијалоге. Рад у пару (питања и одговори) и рад у малим групама. Игре улога и једноставне комуникативне активности. Коришћење слика, картица и кратких ситуација као подстицаја за говор.
4.	ВЕШТИНА ЧИТАЊА И СЛУШАЊА (READING AND LISTENING COMPREHENSION)	Кратки и прилагођени текстови о познатим темама (породица, школа, дневне активности, слободно време, празници).	Разуме основну поруку кратког писаног или усменог текста о познатој теми. Препознаје кључне информације (ко, где, када, шта). Проналази тражене податке у једноставном тексту. Разуме једноставна упутства и кратке дијалоге. Повезује текст са сликама или понуђеним одговорима.	Читање кратких и прилагођених текстова уз вођена питања. Слушање једноставних аудио-записа више пута уз постепено разумевање. Рад на задацима типа: заокруживање, повезивање, допуњавање. Рад у пару и малим групама ради размене одговора. Коришћење слика, картица и визуелне подршке ради лакшег разумевања текста.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање)

Напредовање ученика у допунској настави прати се континуирано кроз рад на часу и активности ученика. Вреднују се ангажовање, редовност похађања, разумевање наставних садржаја и примена основних знања. Настава има подстицајни карактер и усмерена је на пружање подршке ученицима у савладавању тешкоћа у учењу.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ИСТОРИЈА

Циљ наставног програма: Допунска настава се организује за ученике који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање, са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања, умења и вештина из наставног градива.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	Основни садржаји Појам прошлости и историја као наука о прошлости људског друштва. Хронологија – рачунање времена. Подела прошлости и периодизација историје Историјски извори-дефиниција,основна подела и установе у којима се чувају. Проширени садржаји Сродне науке и помоћне историјске науке. Историја око нас. Историјско наслеђе-тековине.	– разликује основне временске одреднице (годину, деценију, век, миленијум, еру); – лоцира одређену временску одредницу на временској ленти; -разликује начине рачунања времена у прошлости и садашњости; – именује периоде прошлости и историјске периоде и наведе граничне догађаје; – разврста историјске изворе према њиховој основној подели; – повеже врсте историјских извора са установама у којима се чувају(архив, музеј, библиотека); – користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност у одговарајући миленијум или век – изложи, у усменом или писаном облику, историјске	Уочавање ученика који имају тешкоћа у савладавању одређених садржаја из историје; организација допунског рада према индивидуалним потребама; извођење допунске наставе; праћење и укључивање уленика у даљи рад редовне наставе. Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листића, или делова одређених целина из наставних садржаја. Индивидуални рад, рад у пару, рад у групи (не више од 5)Објашњавање појма прошлости, хронолошких одредница, временских јединица у историји и вежбање на задатим и самостално задатим примерима; размена у пару.

			догађаје исправним хронолошким редоследом; – прикупи и прикаже податке из различитих извора информација везаних за одређену историјску тему; – визуелне и текстуалне информације повеже са одговарајућим историјским периодом или цивилизацијом	
2.	ПРАИСТОРИЈА	**Основни садржаји** Основне одлике праисторије (начин живота људи, проналасци.) Подела праисторије (камено, метално доба) **Проширени садржаји** Најважнији праисторијски локалитети у Европи и Србији (Ласко, Алтамира, Лепенски Вир, Винча...)	–наведе главне проналаске и опише њихов утицај на начин живота људи у праисторији – разликује основне одлике каменог и металног доба.	Уочавање ученика који имају тешкоћа у савладавању одређених садржаја из историје; организација допунског рада према индивидуалним потребама; извођење допунске наставе; праћење и укључивање уленика у даљи рад редовне наставе. Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листића, или делова одређених целина из наставних садржаја. Индивидуални рад, рад у пару, рад у групи (не више од 5). Објашњавање праисторије у њеним главним карактеристикама. Уочавање карактеристика праисторије на основу слика, фотографија, експоната. Показивање на карти локалитета из праисторије у Србији. Вежбање на задатим примерима самостално и у

				пару.
3.	СТАРИ ИСТОК	**Основни садржаји** Појам Старог истока-географске одлике, најзначајније цивилизације (Месопотамија, Египат, Јудеја, Феникија) Друштвени односи (робовласничко и теократско друштво) и државно уређење (монархија-царства/ краљевства) у цивилизацијама Старог истока. Основне одлике привреде и свакодневни живот- обичаји, занимања, култура исхране и становања Култура и историјско наслеђе народа Старог истока религија(монотеизам,политеизам),писмо, књижевност, уметност,наука, цивилизацијске тековине (математика,архитектура, календар, иригациони систем, саобраћајна средства, медицина, закони...) **Проширени садржаји** Специфичности египатске религије Специфичности религија	лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе Старог Истока; -користећи историјску карту, доведе у везу особине рељефа и климе са настанком цивилизација Старог истока -одреди место припадника друштвене групе на графичком приказу хијерархије заједнице; -пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева на Старом истоку; -наведе најважније одлике државног уређења цивилизација Старог истока; -илуструје примерима важност утицаја привредних,научних и културних достигнућа народа Старог истока на савремени свет;	Уочавање ученика који имају тешкоћа у савладавању одређених садржаја из историје; организација допунског рада према индивидуалним потребама; извођење допунске наставе; праћање и укључивање ученика у даљи рад редовне наставе;. Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листића, или делова одређених целина из наставних садржаја. Индивидуални рад, рад у пару, рад у групи (не више од 5). Објашњавање кључних појмова, показивање на карти, одговарање на питања; Сналажење на историјској карти. Израда и проналажење информација на ленти времена. Припремање за усмену или писмену проверу знања.

		цивилизација Месопотамије		
4.	АНТИЧКА ГРЧКА	**Основни садржаји** Појам античке Грчке-географске одлике Најстарији период грчке историје(Критска и Микенска цивилизација). Грчки митови (појам,пример) и хомерски епови. Колонизација и основне одлике привреде. Полиси-Спарта и Атина(појам полиса,структура друштва, државно уређење). Грчко-персијски ратови. Пелопонески рат-узроци и последице. Култура и свакодневни живот (религија, Олипмпијске игре, митологија, уметност, наука, обичаји, Хеленистичко доба и његова култура. Историјско наслеђе (институције,закони, књижевност,позориште,филозофија,демократија, медицина,уметност,архитектура,беседништво, Олимпијске игре). **Проширени садржаји** Пелопонески рат(ток	опише особености природних услова и географског положаја античке Грчке; – лоцира на историјској карти најважније цивилизације и државе античке Грчке; – приказује друштвену структуру и државно уређење грчких полиса на примеру Спарте и Атине; – пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева у античкој Грчкој; – идентификује узроке и последице грчко-персијских ратова и Пелопонеског рата; – истражи основна обележја и значај религије старих Грка; – разликује легенде и митове од историјских чињеница; – наведе значај и последице освајања Александра Великог; – илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа античке Грчке и хеленистичког доба на савремени свет; – користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и	Праћење напредовања ученика који имају тешкоћа у савладавању одређених садржаја из историје; организација допунског рада према индивидуалним потребама; извођење допунске наставе; праћање и укључивање ученика у даљи рад редовне наставе;. Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листића, или делова одређених целина из наставних садржаја. Индивидуални рад, рад у пару, рад у групи (не више од 5). Објашњавање кључних појмова, показивање на карти, одговарање на питања; Сналажење на историјској карти. Израда и проналажење информација на ленти времена. Припремање за усмену или писмену проверу знања.

		рата,најважнији догађаји и личности). Најистакнутије личности:Дракон,Перикле,Филип, Аристотел, Архимед...) Грчка митологија, пантеон. Седам светских чуда античког доба.	личност из историје античке Грчке и хеленизма у одговарајући миленијум, век или деценију; –израчуна временску удаљеност између појединих догађаја; користи основне историјске појмове	
5.	АНТИЧКИ РИМ	**Основни садржаји** Појам античког Рима – географске одлике и периодизација. Оснивање Рима (легенда о Ромулу и Рему). Структура друштва и уређење Римске републике Ширење Римске државе (освајања и провинције, привреда) Рим у доба царства – принципат и доминат. Култура и свакодневни живот (религија, уметност, наука, обичаји, занимања). Хришћанство – појава и ширење Пад Западног римског царства(почетак Велике сеобе народа, подела царства и пад Западног царства) Историјско наслеђе (абецеда, календар, уметност архитектура,путеви,водовод, канализација,терме,римски	–лоцира на историјској карти простор настанка и ширења Римске државе –наведе основне разлике између античке римске републике и царства; –разликује узроке од последица најзначајнијих догађаја историји –истражи основна обележја и значај религије античког Рима; –илуструје примерима важност утицаја привредних, научних и културних достигнућа античког Рима на савремени свет; –пореди начин живота припадника различитих друштвених слојева у античком Риму; -наведе најзначајније последице настанка и ширења хришћанства - лоцира на карти најважније римске локалитете на територији Србије;	′очавање ученика који имају тешкоћа у савладавању одређених садржаја из историје; организација допунског рада према индивидуалним потребама; извођење допунске наставе; праћање и укључивање ученика у даљи рад редовне наставе;. Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листића, или делова одређених целина из наставних садржаја. Индивидуални рад, рад у пару, рад у групи (не више од 5). Објашњавање кључних појмова, показивање на карти, одговарање на питања; Сналажење на историјској карти. Израда и проналажење информација на ленти времена. Припремање за усмену или писмену проверу знања.

		бројеви **Проширени садржаји** Етрурци Римска војска. Римски градови на територији Србије. Најистакнутије личности: Ханибал, Цицерон, Јулије Цезар,Клеопатра,Октавијан Август, Константин Велики...)	– користећи дату информацију или ленту времена, смести историјску појаву, догађај и личност из историје античког Рима у одговарајући миленијум, век или деценију.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

усмена и писмена провера постигнућа ученика; вођење педагошке документације, ученичког портфолиа, где се бележе сви резултати и успеси ученика и у складу с тим вреднује њихов рад. Ови ученици се оцењују на основу остварености циљева и стандарда постигнућа у току савладавања индивидуалног образовног плана; показатељ успеха је степен остварености циљева и прилагођених стандарда постигнућа ученика.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ГЕОГРАФИЈА

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења географије је да ученик изучавањем географских објеката, појава и процеса у природном и друштвеном окружењу и међусобној повезаности са њима развије одговоран однос према себи, природи и будућности планете Земље.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	Географска карта	-Појам географске карте и значај карата у географији -Елементи географске карте (наслов,размера,легенда) -Врсте географских карата према садржају и намени -Размер карте и њена примена	-Разликује географску карту од других начина приказивања простора -Препознаје и објашњава основне елементе географске карте -Разликује основне врсте географских карата -Тумачи географске знаке -Користи географске карте и дигиталне изворе информација за прикупљање података	Комбиновање различитих наставних метода и облика рада: разговор, демонстрација, практичан рад, рад на географској карти Коришћење зидних и школских географских карата, атласа и глобуса Практичне вежбе оријентације, одређивање страна света Уочавање и тумачење елемената карте на конкретним примерима: самостално читање легенде и картографских знакова Решавање задатака за одређивање растојања помоћу размера карте
2.	Становништво и насеља на Земљи	- Појам становништва и његова основна обележја -Бројност и размештај становника на Земљи -Густина насељености -Миграције становништва и њихови узроци	-Објашњава појам становништва и насеља -Описује размештај становништва на Земљи користећи географску карту -Разликује густо и ретко насељене области -Наводи основне факторе који утичу на размештај становништва	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Вредновање постигнућа заснива се на процени остварености исхода учења, развијености знања, вештина и способности ученика, као и њиховог односа према раду.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – БИОЛОГИЈА

Циљ наставног програма: Допунска настава се организује за ученике који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање, са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања, умења и вештина из наставног градива.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОГ СВЕТА	Истраживање живе и неживе природе. Особине живих бића (разлика између живе и неживе природе, почетак – рађање, старење и смрт). Грађа живих бића (ћелија као основа живота, разлике међу ћелијама, облици и грађа ћелија). Исхрана у природи. Дисање – размена гасова (биљке као извор кисеоника, значај кисеоника за дисање, удисање кисеоника). Излучивање (избацивање непотребних супстанци). Кретање (активно кретање животиња). Размножавање (типови размножавања). Раст и развој (раст вишећелијских организама, раст и развој животиња, регенерација).	- Истражује особине живих бића према упутствима наставника. - Групише жива бића према њиховим заједничким особинама. - Једноставним цртежом приказује биолошке објекте које посматра и истражује и означава кључне детаље.	Допунска настава се организује за све ученике који не усвоје потребан минимум захтева за одређену наставну област, односно слабије напредују у савладавању наставних садржаја из биологије. То су најчешће ученици који у току године имају недовољан успех из овог предмета, али је допунски рад намењен и ученицима који наилазе на различите тешкоће у учењу или често изостају са редовне наставе. Допунску наставу одликују диференцирани или индивидуални приступ учењу на овим часовима по потреби и ван њих. Могућа су одступања у броју часова или наставним садржајима, јер се допунски рад организује према потребама ученика. Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика. Индивидуални рад, рад у пару, рад у групи.
2.	ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО	Живот на копну (примери копнених животиња и биљака).	- Идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове	

	ОСНОВА ЖИВОТА	Живот у води (услови живота у води, адаптације водених животиња). Живот под земљом (значај земљишта).	животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење.	
3.	НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	Родитељи и потомци (разлика између полног и бесполног размножавања).	- Разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине.	
4.	ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	Утицај људи на друга жива бића.	- Доведе у везу промене у спољашњој средини (укључујући утицај човека) са губитком разноврсности живих бића на Земљи.	
5.	ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	Правилна исхрана (потреба за храном, правила здраве исхране, брза храна, поремећаји у исхрани). Значај воде за здравље.	- Анализира задати јеловник са аспекта уравнотежене и разноврсне исхране.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- ученици се оцењују на основу остварености циљева и стандарда постигнућа у току савладавања индивидуалног образовног плана; показатељ успеха је степен остварености циљева и прилагођених стандарда постигнућа ученика.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – МАТЕМАТИКА

Циљ наставног програма: Савладавање основних задатака. Садржаји, исходи и начини остваривања треба да буду усмерени на ученике који имају тешкоће у савладавању редовног програма и којима је потребна додатна подршка за достизање основног нивоа постигнућа.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ И ДЕЉИВОСТ	Својства операција сабирања, множења, одузимања и дељења у скупу N_0. Дељивост са 2, 5 и декадним јединицама. Дељивост са 4 и 25. Дељивост са 3 и 9. Прости и сложени бројеви. НЗД и НЗС.	ученик ће бити у стању да: – израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину или неједначину (у скупу природних бројева) – примени правила дељивости са 2, 3, 4, 5, 9, 25 и декадним јединицама – разликује просте и сложене бројеве и растави број на просте чиниоце – одреди НЗС и НЗД	Ова тема представља природну везу са градивом првог циклуса и у оквиру ње треба проширити и продубити знања која су ученици раније стекли. Бацити акценат на придруживање бројева тачкама бројевне полуправе. Решавати са ученицима једноставне задатке са изразима, једначинама и неједначинама из свакодневног живота. Код једначина и неједначина задржати се на једноставнијим облицима. Код правила дељивости нагласак треба да буде на примени, а не на формалном начину излагања. За вежбање користимо задатке основног нивоа из збирке.
2.	СКУПОВИ	Скупови и скуповне операције: унија, пресек и разлика.	- изводи скуповне операције уније, пресека, разлике и правилно употребљава одговарајуће скуповне ознаке – правилно користи речи *и*, *или*, *не*, *сваки* у математичко-логичком смислу	На подесним, једноставним примерима илустровати математичко-логичку употребу речи: *сваки*, *неки*, *или*, *и*, *не*, *следи* (*ако...онда*). Скуповне операције над два скупа треба илустровати разноврсним примерима са природним бројевима, уз коришћење

				Венових дијаграма и без њих. За вежбање користимо задатке основног нивоа из збирке.
3.	ОСНОВНИ ГЕОМЕТРИЈСКИ ПОЈМОВИ	Тачке и праве; односи припадања и распореда. Однос правих у равни; паралелност. Мерење дужине и једнакост дужи. Кружница и круг. Кружница и права. Преношење и надовезивање дужи. Централна симетрија. Вектор и транслација.	– анализира односе датих геометријских објеката и запише их математичким писмом – опише основне појмове у вези са кругом (центар, полупречник, тангента, тетива) и одреди положај тачке и праве у односу на круг – нацрта праву паралелну датој правој користећи геометријски прибор – упореди, сабира и одузима дужи, конструктивно и рачунски – преслика дати геометријски објекат централном симетријом и транслацијом – правилно користи геометријски прибор	Потенцирати ниво *визуелизације* (на коме су базирани садржаји геометрије у првом циклусу), па лагано прећи на ниво *анализирања* и *апстракције,* који ученици на допунској настави тешко достижу. Неформално истаћи очигледне истине које се односе на наведене појмове и односе. Конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање дужи повезати са мерењем. За допунску наставу је пожељно користити што више графичких интерпретација.
4.	УГАО	Угао, централни угао; једнакост углова. Надовезивање углова (суседни углови, конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање углова). Упоредни углови; врсте углова. Мерење углова, сабирање и одузимање мере углова. Угао између две праве;	– идентификује врсте и опише својства углова – нацрта праву нормалну на дату праву користећи геометријски прибор – измери дати угао и нацрта угао задате мере – упореди, сабере и одузме углове рачунски и конструктивно	За допунску наставу је пожељно користити што више графичких интерпретација. За сабирање углова треба направити поређење са рачунањем времена, јер је степен 60 пута већи од минута… За вежбање користимо задатке основног нивоа из збирке.

		нормалне праве; унакрсни углови.		
5.	РАЗЛОМЦИ	Проширивање, скраћивање и упоређивање разломака. Децимални запис разломка и превођење у запис облика a/b ($b \neq 0$). Упоређивање бројева у децималном запису. Основне рачунске операције с разломцима Једначине и неједначине у скупу разломака Проценти	– прочита, запише, упореди и представи на бројевној полуправој разломке у оба записа и преводи их из једног записа у други – одреди месну вредност цифре у запису децималног броја – израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину – одреди проценат дате величине	Цртањем геометријских фигура (круг, квадрат,...) и дељењем на једнаке делове ученици схватају појам разломка. Геометријску интерпретацију ненегативних рационалних бројева уводимо помоћу бројевне полуправе. Бројевна полуправа се може користити и за упоређивање разломака. За допунску наставу је пожељно користити што више графичких интерпретација. За вежбање користимо задатке основног нивоа из збирке.
6.	ОСНА СИМЕТРИЈА	Осна симетрија у равни и њене особине. Оса симетрије фигуре. Симетрала дужи и конструкција нормале. Симетрала угла.	– идентификује осносиметричну фигуру и одреди њену осу симетрије – симетрично преслика тачку, дуж и једноставнију фигуру користећи геометријски прибор – конструише симетралу дужи, симетралу угла и примењује њихова својства – конструише праву која је нормална на дату праву или паралелна датој правој	Појам осносиметричне фигуре се такође усваја интуитивно, што значи да се низом примера указује да постоје фигуре које имају једну или више оса симетрија и фигуре које немају ту особину. Користимо геометријски прибор. За вежбање користимо задатке основног нивоа из збирке.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Вредновање постигнућа заснива се на процени остварености исхода учења, развијености знања, вештина и способности ученика, као и њиховог односа према раду**.** Напредовање ученика прати се континуирано кроз посматрање његовог ангажовања, учешћа у раду,

заинтересованости и остварености постављених исхода. Вредновање се заснива на праћењу индивидуалног напретка ученика у савладавању наставних садржаја и примени стечених знања. Праћење и вредовање се остварује кроз усмено и писмено испитивање.

Вредновање (оцењивање) ученика на допунској настави из математике нема самосталну оцену, већ је оно у функцији поправљања и формирања коначне оцене у оквиру редовне наставе.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО

Циљ наставног програма: Савладавање основних задатака.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ИКТ	- информатика - рачунарство - хардвер - софтвер - управњање докуметима - презентације, текстуални документи, слике	- ученици препознају основне појмове везане за информатику и рачунарство - разликују хардвер и софтвер - успешно креирају и управљају дигиталним документима	Учење кроз причу и практичну наставу.
2.	ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	- вируси - злонамерни користинци - рециклажа - ауторско право, дело, лиценца - ергономија	- препознају опсност од вируса - препознају опасност од злонамерних корсника и адекватно реагују када се суоче са њима - препознају значај рециклаже - препознају значај ауторског права, дела и лиценце - препознају прави начин да се организује просторија за рад	Учење кроз причу и практичну наставу.

3.	РАЧУНАРСТВО	- упознавање са окружењем за визуелно програмирање - креиарање програма - променљива и листа	успошно креирају програме у оржењу за визуелно програмирање разликују појмове као што су променљива, листа, лик, позорница разликују типове података	Учење кроз причу и практичну наставу.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

У процесу оцењивања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др). Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА

Циљ наставног програма: Савладавање основних и једноставних задатака.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	САОБРАЋАЈ	Врсте саобраћаја и саобраћајних средстава Практично увежбавање	Ученик упознаје историјски развој саобраћаја Ученик упознаје врсте	- направи везу између савременог саобраћаја - и коришћења информационих

		спретности вожње бицикла и познавања саобраћајних прописа на саобраћајном полигону	саобраћаја и различита саобраћајна средства	технологија, - разликује безбедно од небезбедног - понашања пешака, возача бицикла и дечијих - возила, - правилно се понаша као пешак, возач - бицикла и дечијих возила у саобраћају
2.	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	Техничко цртање; Основни прибор за техничко цртање Формати цртежа. Оквир и саставница Размера; Типови и дебљине линија; Геометријско цртање – елементи котирања Врсте техничких цртежа; Цртање одговарајуће фигуре са елементима Дигитална обрада слике	- - Ученик упознаје историјски развој саобраћаја - - Ученик упознаје врсте саобраћаја и различита саобраћајна средства - - Ученик упознаје начин регулације саобраћаја	- самостално црта скицом и техничким - цртежом једноставнији предмет, - преноси податке између ИКТ уређаја, - користи интернет сервисе за претрагу и - приступање онлајн ресурсима.
3	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	Материјали – врсте и својства Начин обраде материјала Принципи деловања алата за механичку обраду материјала; Припреме за обраду материјала	- Ученик упознаје разне ресурсе и могућности за њихово коришћење - - Ученик упознаје разне врсте материјала, разликује врсте и њихове особине и примену - - Ученик упознаје начине обраде различитих материјала - - Уученик упознаје одговорност одлагања разних материјала као и	- самостално црта скицом и техничким - цртежом једноставнији предмет, - користи интернет сервисе за претрагу и - приступање онлајн ресурсима.

			могућност рециклаже	
4	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	Израда једноставног производа Конструкторско моделовање – модули, израда пројектног задатка	- - Ученик почиње да црта сложене техничке цртеже макета и модела - - Ученик треба да почне самостално израду макета и модела	- повезује својства природних материјала са - применом, - о - правилно и безбедно користи алате и прибор

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):У процесу вредновања потребно је континуирано пратити рад ученика.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – МУЗИЧКА КУЛТУРА

Циљ наставног програма: Оспособљавање ученика за успешније праћење редовне наставе Музичке културе кроз развијање музичких способности, стицање основних музичких знања и отклањање уочених тешкоћа у учењу. Садржаји, исходи и начини остваривања треба да буду усмерени на ученике који имају тешкоће у савладавању редовног програма и којима је потребна додатна подршка за достизање основног нивоа постигнућа.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЧОВЕК И МУЗИКА	Музика праисторије: улога музике, ритуал. Музика старог века: музика у друштву, музика у храму и музика на двору, прве лествице, химна, дитирамб, грчка трагедија.	-ученик идентификује основне појмове и може да их објасни . ученик разуме како је настала музика и у којим приликама се користила у првобитној заједници -ученик схвата значај музике у старој Грчкој и Риму -ученик разуме појам химна,	Смисаоно учење : издвајање кључних речи из текста, бележење кључних речи и појмова, разговор на тему. Истраживање ученика уз помоћ наставника ,израда паноа или решавање музичког квиза да би се утврдило научено на забаван начин.

			дитирамб, пентатонска лествица	
2.	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	Примитивни инструменти Удараљке са одређеном и неодређеном висином тона- изглед, добијање звука, намена Традиционални српски инструменти	-ученик разликује инструменте и извођачке саставе, -ученик визуелно препознаје тражене инструменте - идентификује звук одређеног инструмента након слушања музике и именује инструмент	Учење о инструментима се постиже кроз коришћење слика или макета инструмената. Ученик може израдити једноставни цртеж инструмената ради идентификације и разумевања улоге делова инструмената . Кроз слушање одабраних звучниих примера ученик упознаје звучне боје тражених инструмената .
3.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Слушање одабраних музичких дела различитих жанрова и стилова.	– вербализује свој доживљај музике; -именује начин извођења -препознаје основне карактеристике слушаног дела	Вођено слушање музике које потом прати разговор о музичком доживљају, анализа основних елемената дела . Ученик се подстиче на закључке о музици , илуструје или вербализује свој доживљај дела.
4.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ И ОСНОВЕ МУЗИЧКЕ ПИСМЕНОСТИ	Певање: певање по слуху, певање из нотног текста, певање уз покрет, ритам, мелодија. Свирање: Орфов инструментариј, тело као инструмент, динамика,темпо Анализа нотног текст : такт, линијски систем, предзнак, полустепен, висина и трајање тона, темпо и динамика	–изводи самостално и у групи песме по слуху или по нотном тексту уз покрет у Ц дуру –изводи самостално једноставне песмице из нотног текста на металофону у Ц дуру – истражује звук на Орфовим инструментима -ствара ритмичку пратњу уз музику тапшањем	Индивидуално и групно певање, вежбање, вежбе дисања, дикције и интонације Мелодијске вежбе и једноставне песмице помажу да савлада ноте и интонативно тачно пева из нотног текста или по слуху уз клавир. Записивање и потом свирање кратких мотива може развити моторику и меморију. –Анализа нотног текста уз помоћ наставника , ритмичке допуњалке

5.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШ-ТВО	Стварање ритма уз музику, тело као инструмент	- идентификује покрете које може да користи свирањем о тело и користи их -изводи и креира једноставну ритмичку пратњу на Орфовим инструментима	Развијање љубави према музици кроз игру и уколико је могуће импровизацију без већих захтева осим да се буде у темпу и такту музике.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Напредовање ученика прати се континуирано кроз посматрање његовог ангажовања, учешћа у раду, заинтересованости и остварености постављених исхода. Вредновање се заснива на праћењу индивидуалног напретка ученика у савладавању наставних садржаја, развоју музичких способности и примени стечених знања и вештина. Праћење и вредовање се остварује кроз усмено испитивање и разговор, кроз самостално и течно извођење примера и проверу разумевања музичких појмова.

Вредновање (оцењивање) ученика на допунској настави из музичке културе нема самосталну оцену, већ је оно у функцији поправљања и формирања коначне оцене у оквиру редовне наставе

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма:

- разумевања прочитаног и писаног текста,

-оспособљавање ученика за правилно усмено и писмено изражавање, као и савладавање основних граматичких и правописних правила програма:

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ГРАМАТИКА (GRAMMATIK)	једноставне конструкције за поздрављање и представљање	-препознаје именице и бројеве; -разликује основне глаголе у садашњем времену.	Избор наставних садржаја
2.	ПИСАЊЕ И ЧИТАЊЕ (SCHREIBEN UND LESEN)	Писање једноставних састава Примена једноставних реченица	-Препознавање једноставних реченица.	Различити облици писмених вежби

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Напредовање ученика у допунској настави прати се континуирано кроз рад на часу и активности ученика. Вреднују се ангажовање, редовност похађања, разумевање наставних садржаја и примена основних знања. Настава има подстицајни карактер и усмерена је на пружање подршке ученицима у савладавању тешкоћа у учењу.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – РУСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставе:

- разумевања прочитаног и писаног текста,

-оспособљавање ученика за правилно усмено и писмено изражавање, као и савладавање основних граматичких и правописних правила програма:

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	ГРАМАТИКА (ГРАММАТИКА)	-једноставне конструкције за поздрављање и представљање, -поставити питања са упитном речју: где, кто, что... -користити присвојне заменице мој, твој... -одредити род именице -разликовати род придева у једнини и множини -презент глагола 1. и 2. промене	-препознаје род именица и придева и правилно га одређује -разликује две конјугације у садашњем времену	-у настави граматике поступност се остварује самим избором и распоредом наставних садржаја
2.	ВЕШТИНА ПИСАЊА (ПИСЬМЕННАЯ РЕЧЬ) ПРЕДСТАВЉАЊЕ ОСОБА, КРАТАК ОПИС ДОГАЂАЈА	- представљање особа, кратак опис догађаја	-Ученик самостално пише кратке реченице на познате, узрасно адекватне и блиске теме;	- различити облици писмених вежби
3.	ВЕШТИНА ГОВОРЕЊА (УСТНАЯ РЕЧЬ)	-кратак разговор о познатим, већ обрађиваним темама	-уз наставникову помоћ и уз употребу усвојених језичких средстава ученик води кратак разговор о познатим, већ обрађиваним темама	- постављање питања и давање кратких одговора
4.	ВЕШТИНА ЧИТАЊА И СЛУШАЊА (АУДИРОВАНИЕ И ЧТЕНИЕ) РАЗУМЕВАЊЕ ПИСАНИХ И ИЛУСТРОВАНИ	разумевање писаних и илустрованих текстова у вези са познатим темама, садржајима и комуникативним функцијама	-уз наставникову помоћ и уз употребу усвојених језичких средстава ученик чита и одговара на питања о прочитаном -уз асистенцију наставника анализира одређени део текста или спаја слике и текст	- читање и одговарање на питања о прочитаном - спајање слике и текста

	Х ТЕКСТОВА У ВЕЗИ СА ПОЗНАТИМ ТЕМАМА, САДРЖАЈИМА И КОМУНИКА-ТИВНИМ ФУНКЦИЈАМА			

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

-посматрање ангажованости ученика на часу, усмено излагање на одређене теме, писмене радове и праћење, усмена провера

-индивидуални разговори

Програм додатне наставе за пети разред

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – СРПСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма: Продубљивање знања из српског језика и књижевности, развијање језичке и читалачке културе, подстицање стваралачког мишљења и оспособљавање ученика за самостално истраживање и анализу књижевних и језичких садржаја.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	Језик и стилско изражавање	Напредне правописне вежбе, стилске фигуре, богаћење речника, самостално писање текстова.	Ученик примењује правописна правила у сложенијим примерима, користи богат речник и самостално обликује текст.	истраживачки рад, разговор, анализа примера, самостално писање, рад у пару и групи

2.	Књижевност и тумачење текста	Анализа књижевних дела, књижевни родови и врсте, тумачење ликова и порука текста.	Ученик анализира и тумачи књижевни текст, препознаје књижевне поступке и износи сопствено мишљење.	читање и анализа текста, дискусија, белешке, презентације, креативне активности

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања ученика у додатној настави врши се континуирано кроз праћење интересовања, активности, самосталности и креативности ученика у раду. Вреднује се способност примене и проширивања знања, аналитичко и критичко мишљење, као и успешно решавање сложенијих задатака.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – ИСТОРИЈА

Циљ наставног програма: Додатни рад организује се за ученике који показају посебне способности и склоности и интересовања за поједине области историје, пружајући им могућност да континуирано развијају свој таленат.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	- ИСТОРИЈА-УЧИТЕЉИЦА ЖИВОТА - - упознавање ученика са планом и начином рада - -Историја као наука на конкретним примерима - -Израчунавање времена у прошлости	- -Ученици треба да употпуне своја знања о појму прошлости и да покушају да сагледају своју прошлост и прошлост своје породице. Упознати их са историјским изворима (материјали за писање,документа,писма,новчи ћи). Ученицима треба објаснити рачунање времена и приближити им начин рачунања времена старих народа (Грци, Римљани,	диференцијација задатака (садржаја) према индивидуалним способностима, склоностима и интересовањима ученика. Индивидуални рад, рад у пару, рад у групи, посета музејима, архивима , археолошким локалитетима, местима од изузетног историјског значаја.

			Кинези) - -Ученик уме да издвоји разлике и сличности у тумачењима у изворима који се односе на исту историјску појаву - -Ученици треба да прошире своја знања о подели прошлости. Указати ученицима на првог историчара- Херодота	
2.	ПРАИСТОРИЈА	живот људи у праисторији археолошка налазишта на територији Србије	Ученици треба да прошире знање о животу у праистоирји	диференцијација задатака (садржаја) према индивидуалним способностима, склоностима и интересовањима ученика. Индивидуални рад, рад у пару, рад у групи, посета музејима, архивима , археолошким локалитетима, местима од изузетног историјског значаја
3.	СТАРИ ИСТОК	-Најзначајније одлике Сумера и Акада; Хамураби -«Египат је дар Нила»- Херодот -Државе Старог истока- систематизација -Утврђивање градива из текуће школске године као припрема за такмичење -Утврђивање градива из текуће школске године као припрема за такмичење -Писма Старог истока -Религије Старог истока -Стари исток- систематизација	-Ученици треба да сагледају процес развоја науке у државама Старог Истока (астрономија. математика. медицина) у Египту и Месопотамији. -Ученик уме да објасни специфичности важних историјских појмова и да их примени у одговарајућем историјском контексту -Ученик зна специфичне детаље из националне и опште историје -Ученици треба да прошире своја знања о најважнијим	- диференцијација задатака (садржаја) према индивидуалним способностима, склоностима и интересовањима ученика. Индивидуални рад, рад у пару, рад у групи, посета музејима, архивима , археолошким локалитетима, местима од изузетног историјског значаја

			владарима (хамураби, Соломон, Рамзес Други)	
4.	АНТИЧКА ГРЧКА	Грчка митологија - Грчка митологија - Богови са Олимпа - Олимпијске игре - Најстарија историја Спарте и Атине - Борба Грка за очување независности у рату против Персије - Утврђивање градива из текуће године као припрема за такмичење - Архитектура античке Грчке - Фидија и Мирон - Епика, лирика, драма - Клио - Сократ, Платон, Аристотел - Александар -Седам светских чуда	Ученике треба упознати са најважнијим и најинтересантнијим грчким митовима (мит о Минотауру, мит о Аргонаутима, мит о Дедалу и Икару. мит о Едипу и Сфинги, мит о Орфеју и Еуридици) -Ученик зна специфичне детаље из националне и опште историје -Ученици треба да допуне своја знања о религији код Грка и о грчким боговима са Олимпа (Зевс, Хера, Посејдон, Хад, Арес, Дионис, Атина, аполон) -Ученици треба да прошире знање о Олимпијским играма у древној Грчкој (почеци одржавања, значај, дисциплине, учесници) -Ученици треба да се упознају са најзначајнијим достигнућима грчке културе, уметности и науке (архитектура- Партенон и Ерехтејон, вајарство- Фидија и Мирон, сликарство-на вазама, епика и лирика- Хомер, драма- Есхил, Софокле, Еурипид, историја- Херодот и Тукидид, филозофија- Сократ, платон и Аристотел).	диференцијација задатака (садржаја) према индивидуалним способностима, склоностима и интересовањима ученика. Индивидуални рад, рад у пару, рад у групи, посета музејима, архивима , археолошким локалитетима, местима од изузетног историјског значаја

			Ученицима треба представити обичаје и начин живота старих Грка: -Ученици треба да се упознају са најважнијим биткама у Александровом освајању Персије (битка код Иса, на Гранику и код Гаугамеле). Упознати ученике са анегдотама из живота Александра Великог (Гордијев чвор, Пор). -Ученици треба да схвате какав је био изглед града који је по њему добио име) -Ученици требада знају да наброје седам светских чуда и где се налазе, као и основне податке	
5.	АНТИЧКИ РИМ	-Најстарија историја Рима -Пунски ратови-Ханибал -Гај Јулије Цезар и ширење римске државе -Рим до царства-систематизација -Хришћанство	Ученици треба да усвоје најважније податке о овом народу, о њиховој територији, уређењу државе, ратовањима, култури и религији. -Ученици треба да допуне своја знања о религији код Римљана (Јупитер, Јунона, Марс, Нептун, Минерва, Венера). -ученици треба да се упознају са најзначајнијим достигнућима римске културе, архитектуре, уметности и науке (књижевност- Вергилије, историја- тацит, Тит Ливије). -Ученици треба да прошире	диференцијација задатака (садржаја) према индивидуалним способностима, склоностима и интересовањима ученика. Индивидуални рад, рад у пару, рад у групи, посета музејима, архивима , археолошким локалитетима, местима од изузетног историјског значаја

			своја знања о Цезару, Октавијану Августу, Диоклецијану) -Ученици треба да усвоје основне податке о озгледу и уређењу рисмких градова који су постојали на територији Балканског полуострва (Сингидуним, Сирмиум, Виминацијум, Наисус, Сердика) -Ученицима треба представити обичаје и начин живота старих Римљана	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Вредновање-начин коришћења резултат вредновања: усмена и писмена (израда пројеката...); вођење педагошке документације, где се бележе сви резултати и успеси ученика и у складу с тим вреднује њихов рад. Ови ученици се оцењују на основу остварености циљева и прописаних исхода, као и на основу ангажовања; показатељ успеха су учешћа даровитих ученика: -на свим видовима такмичења (школско, општинско, окружно, републичко, међународно) из историје и у Регионалном центру за таленте.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – ГЕОГРАФИЈА

Циљ наставног програма: Додатни рад организује се за ученике који показају посебне способности и склоности и интересовања за поједине области географије. Циљ наставе и учења географије је да ученик изучавањем географских објеката, појава и процеса у природном и друштвеном окружењу и међусобној повезаности са њима развије одговоран однос према себи, природи и будућности планете Земље.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	ГЕОГРАФСКА КАРТА	-Појам географске карте и значај карата у географији -Елементи географске карте (наслов,размера,легенда) Врсте географских карата према садржају и намени -Размер карте и њена примена	-Разликује географску карту од других начина приказивања простора -Препознаје и објашњава основне елементе географске карте -Разликује основне врсте географских карата -Тумачи географске знаке -Користи географске карте и дигиталне изворе информација за прикупљање података	Комбиновање различитих наставних метода и облика рада: разговор, демонстрација, практичан рад, рад на географској карти Коришћење зидних и школских географских карата, атласа и глобуса Практичне вежбе оријентације, одређивање страна света Уочавање и тумачење елемената карте на конкретним примерима: самостално читање легенде и картографских знакова Решавање задатака за одређивање растојања помоћу размера карте
2.	СТАНОВНИШТВО И НАСЕЉА НА ЗЕМЉИ	Појам становништва и његова основна обележја Бројност и размештај становника на Земљи Густина насељености Миграције становништва и њихови узроци	-Објашњава појам становништва и насеља Описује размештај становништва на Земљи користећи географску карту Разликује густо и ретко насељене области Наводи основне факторе који утичу на размештај становништва	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Вредновање-начин коришћења резултат вредновања: усмена и писмена (израда пројеката...); вођење педагошке документације, где се бележе сви резултати и успеси ученика и у складу с тим вреднује њихов рад. Ови ученици се оцењују на основу остварености циљева и прописаних исхода, као и на основу ангажовања; показатељ успеха су учешћа даровитих ученика: -на свим видовима такмичења (школско, општинско, окружно, републичко, међународно) из географије и у Регионалном центру за таленте. У процесу вредновања потребно је континуирано пратити рад ученика. Вредновање се врши на основу личног залагања, теоријског и практичног знања.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – БИОЛОГИЈА

Циљ наставног програма:

- додатни рад се организује за напредније ученике који желе да прошире своја знања из биологије.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОГ СВЕТА	Грађа живих бића (ћелија као основа живота, разлике међу ћелијама, облици и грађа ћелија). Исхрана у природи. Дисање – размена гасова (биљке као извор кисеоника, значај кисеоника за дисање, удисање кисеоника). Излучивање (избацивање непотребних супстанци). Кретање (активно кретање животиња). Размножавање (типови размножавања). Раст и развој (раст вишећелијских организама, раст и развој животиња).	- Групише жива бића према њиховим заједничким Особинама. - Одабира макро-морфолошки видљиве особине важне за класификацију живих бића.	Циљ и задаци додатне наставе биологије је мотивација ученика да се баве биологијом и знања примене у свакодневном животу. Стицање шире образовне основе. Проширивање и продубљивање знања из редовне наставе, усвајање додатних садржаја у складу са интересовањима ученика и подстицање ученика за учествовање на такмичењима. Развијање смисла и потребе за самосталним радом. Груписање ученика према способностима и интересовањима, чиме се стварају услови за индивидуализацију додатног рада. Додатним радом ће бити обухваћени ученици који испољавају посебне склоности, интересовања и креативност и ученици који су на такмичењима постигли запажене резултате из биологије.

2.	ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	Живот у води (услови живота у води, адаптације водених животиња, заједница животиња, водене биљке, алге). Живот под земљом (значај земљишта, подземни живи свет, подземне животиње, значај подземних животиња).	- Идентификује основне прилагођености спољашње грађе живих бића на услове животне средине, укључујући и основне односе исхране и распрострањење.	Рад у малим групама омогућава наставнику да боље упозна интересовања ученика. Ученици се стимулишу да пронађу нове теме на интернету. Уче технику микроскопирања, скицирања виђеног. Кроз сву доступну литературу, они који желе, припремају се за такмичења.
3.	НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	Родитељи и потомци (разлика између полног и бесполног размножавања, наслеђивање јединствене комбинације гена, стварање копија). Узроци разноликости потомака (природа прави разлике, значај варијабилности, еволуција као процес, еволуција као наука).	- Прикупља податке о варијабилности организама унутар једне врсте, табеларно и графички их представља и изводи једноставне закључке. - Разликује наследне особине и особине које су резултат деловања средине, на моделима из свакодневног живота;	
4.	ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	Значај биљака за човека (зачинске биљке, индустријске биљке, лековите биљке, украсне биљке, самоникле биљке, угрожавање врста). Значај животиња за човека (домаће животиње, гајење инсеката, привредно значајне врсте, опасности у царству животиња, непожељне врсте).	- Направи разлику између одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу. - Предлаже акције бриге о биљкама и животињама у непосредном окружењу, учествује у њима, сарађује са осталим учесницима и решава конфликте на ненасилан начин.	
5.	ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	Пушење, енергетска пића (пушење као болест зависности, отровне	- Идентификује поремећаје исхране на основу типичних симптома (гојазност,	

		супстанце у дувану, утицај дувана на здравље, утицај дувана на квалитет живота, енергетска пића). Здравље (здрави стилови живота, вежбање и здравље, репродуктивно здравље).	анорексија, булимија). - Планира време за рад, одмор и рекреацију. - Доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Ови ученици се оцењују на основу остварености циљева и прописаних исхода, као и на основу ангажовања; показатељ успеха су учешћа даровитих ученика на свим видовима такмичења (школско, општинско, окружно и републичко).

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – МАТЕМАТИКА

Циљ наставног програма: Кроз наставни програм ученик развија компетенције за целоживотно учење, комуникацију, компетенцију за рад са подацима и садржајима и дигиталну компетенцију

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ И ДЕЉИВОСТ	Својства операција сабирања, множења, одузимања и дељења у скупу N_0. Дељење са остатком у скупу N_0 (једнакост $a = bq + r$, $0 \leq r < b$). Својства дељивости; чиниоци и садржаоци природног броја. Дељивост са 2, 5 и декадним јединицама. Дељивост са 4 и 25.	Ученик ће бити у стању да решава задатке повишеног нивоа из наведене области: - бројевне изразе, једначине и неједначине са више рачунских операција у скупу природних бројева –моћи ће да решава комплексне задатке који повезују правила дељивости са НЗС и НЗД	Уочавање даровитих ученика који брже напрдују и мотивисање на додатни рад. Организација и извођење додатне наставе према склоностима, способностима и интересовањима ученика (избор садржаја за одређени разред и предмет) Учешће даровитих ученика на свим нивоима такмичења Вођење педагошке документације

		Дељивост са 3 и 9. Прости и сложени бројеви. Ератостеново сито. Растављање природних бројева на просте чиниоце. Заједнички делилац и највећи заједнички делилац. Еуклидов алгоритам за налажење НЗД. Заједнички садржалац и најмањи заједнички садржалац. Веза између НЗД и НЗС.		Рад у малим групама.
2.	СКУПОВИ	Скупови и скуповне операције: унија, пресек и разлика.	Ученик ће бити у стању да решава задатке повишеног нивоа из наведене области. Моћи ће да: - примењује скуповне операције уније, пресека, разлике над већим бројем скупова - лако ради са комбиновањем различитих скуповних операција – лако користи речи *и*, *или*, *не*, *сваки* у математичко-логичком смислу	Уочавање даровитих ученика који брже напрдују и мотивисање на додатни рад. Организација и извођење додатне наставе према склоностима, способностима и интересовањима ученика (избор садржаја за одређени разред и предмет) Учешће даровитих ученика на свим нивоима такмичења Вођење педагошке документације Рад у малим групама.
3.	ОСНОВНИ ПОЈМОВИ ГЕОМЕТРИЈЕ	Тачке и праве; односи припадања и распореда. Однос правих у равни; паралелност. Мерење дужине и једнакост дужи. Кружница и круг. Кружница и права.	Ученик ће бити у стању да решава задатке повишеног нивоа из наведене области: Моћи ће да лако уочава односе између геометријских објеката и рачуна захтевана растојања.	Уочавање даровитих ученика који брже напрдују и мотивисање на додатни рад. Организација и извођење додатне наставе према склоностима, способностима и интересовањима ученика (избор садржаја за одређени разред и предмет)

		Преношење и надовезивање дужи. Централна симетрија. Вектор и транслација.		Учешће даровитих ученика на свим нивоима такмичења Вођење педагошке документације Рад у малим групама.
4.	РАЗЛОМЦИ	Једначине и неједначине у скупу разломака Моделирање “животних” проблема једначинама и неједначинама и њихово решавање. Примене разломака: -проценти, -аритметичка средина, -размера.	Ученик ће бити у стању да решава задатке повишеног нивоа из наведене области. Моћи ће да направи математички модел за комплексне проблеме и да их реши. Владаће процентним рачуном и комбинује га са размером у решавању задатака повишног нивоа	Уочавање даровитих ученика који брже напрдују и мотивисање на додатни рад. Организација и извођење додатне наставе према склоностима, способностима и интересовањима ученика (избор садржаја за одређени разред и предмет) Учешће даровитих ученика на свим нивоима такмичења Вођење педагошке документације Рад у малим групама.
5.	УГАО	Угао, централни угао; једнакост углова. Надовезивање углова (суседни углови, конструктивно упоређивање, сабирање и одузимање углова). Упоредни углови; врсте углова. Мерење углова, сабирање и одузимање мере углова. Угао између две праве; нормалне праве; унакрсни углови. Углови на трансверзали. Транслација и углови.	Ученик ће бити у стању да решава задатке повишеног нивоа из наведене области. моћи ће да нађе меру непознатог угла коришћењем односа између углова и коришењем једначина.	Уочавање даровитих ученика који брже напрдују и мотивисање на додатни рад. Организација и извођење додатне наставе према склоностима, способностима и интересовањима ученика (избор садржаја за одређени разред и предмет) Учешће даровитих ученика на свим нивоима такмичења Вођење педагошке документације Рад у малим групама.

6.	ОСНА СИМЕТРИЈА	Осна симетрија у равни и њене особине. Оса симетрије фигуре. Симетрала дужи и конструкција нормале. Симетрала угла.	Ученик ће бити у стању да решава задатке повишеног нивоа из наведене области. Моћи ће да: - уочава симетричне фигуре и користи у задацима једнакост њихових мера – симетрично пресликава комплексније геометријске фигуре користећи геометријски прибор	Уочавање даровитих ученика који брже напрдују и мотивисање на додатни рад. Организација и извођење додатне наставе према склоностима, способностима и интересовањима ученика (избор садржаја за одређени разред и предмет) Учешће даровитих ученика на свим нивоима такмичења Вођење педагошке документације Рад у малим групама.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- Степен успешности развијања компетенција процењујемо кроз: квизове, паное, залагања на часу, вршњачког учења, групне и појединачне презентације, контролне вежбе, тестове, краће провере, писмене задатке и усмено испитивање.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО

Циљ наставног програма: Савладавање комплексних задатака и напредовање ка лакшем решавању задатака

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ИКТ	- информатика - рачунарство - хардвер - софтвер - управњање докуметима - презентације, текстуални документи, слике	- ученици препознају основне појмове везане за информатику и рачунарство - разликују хардвер и софтвер - успешно креирају и управљају дигиталним документима	Учење кроз причу и практичну наставу.

2.	ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	- вируси - злонамерни користинци - рециклажа - ауторско право, дело, лиценца - ергономија	- - препознају опсност од вируса - - препознају опасност од злонамерних корсника и адекватно реагују када се суоче са њима - - препознају значај рециклаже - - препознају значај ауторског права, дела и лиценце - - препознају прави начин да се организује просторија за рад	Учење кроз причу и практичну наставу.
3.	РАЧУНАРСТВО	- упознавање са окружењем за визуелно програмирање - креиарање програма - променљива и листа	- успошно креирају програме у оржењу за визуелно програмирање - разликују појмове као што су променљива, листа, лик, позорница - разликују типове података	Учење кроз причу и практичну наставу.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

У процесу оцењивања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др). Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВАА – ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА

Циљ наставног програма: Усвајање нових знања и вештина и напредовање ка лакшем решавању задатака

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	САОБРАЋАЈ	Врсте саобраћаја и саобраћајних средстава Саобраћајна сигнализација – изглед и правила поступања Обавезе и одговорности деце као учесника у саобраћају Практично увежбавање спретности вожње бицикла и познавања саобраћајних прописа на саобраћајном полигону	- Ученик упознаје историјски развој саобраћаја - Ученик упознаје врсте саобраћаја и различита саобраћајна средства - Ученик упознаје начин регулације саобраћаја	- класификује врсте саобраћаја и - саобраћајних средстава према намени, - направи везу између савременог саобраћаја - и коришћења информационих технологија, - разликује безбедно од небезбедног - понашања пешака, возача бицикла и дечијих - возила, - правилно се понаша као пешак, возач - бицикла и дечијих возила у саобраћају, - анализира симулирану саобраћајну незгоду - на рачунару и идентификује ризично - понашање пешака и возача бицикла, - -
2.	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	Техничко цртање; Основни прибор за техничко цртање Формати цртежа. Оквир и	- Ученик упознаје историјски развој саобраћаја - Ученик упознаје врсте	- самостално црта скицом и техничким - цртежом једноставнији предмет,

		саставница Размера; Типови и дебљине линија; Геометријско цртање – елементи котирања Врсте техничких цртежа; Цртање одговарајуће фигуре са елементима Дигитална обрада слике	саобраћаја и различита саобраћајна средства - Ученик упознаје начин регулације саобраћаја	- преноси податке између ИКТ уређаја, - користи текст процесор за креирање - докумената, - примењује сложене поступке обраде - дигиталне слике на рачунару, - користи програм за обраду текста за - креирање документа са графичким - елементима, - користи интернет сервисе за претрагу и - приступање онлајн ресурсима.
3	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	Материјали – врсте и својства Начин обраде материјала Принципи деловања алата за механичку обраду материјала; Припреме за обраду материјала	- Ученик упознаје разне ресурсе и могућности за њихово коришћење - Ученик упознаје разне врсте материјала, разликује врсте и њихове особине и примену - Ученик упознаје начине обраде различитих материјала - Ученик упознаје одговорност одлагања разних материјала као и могућност - рециклаже	- самостално црта скицом и техничким - цртежом једноставнији предмет, - преноси податке између ИКТ уређаја, - користи текст процесор за креирање - докумената, - примењује сложене поступке обраде - дигиталне слике на рачунару, - користи програм за обраду текста за - креирање документа са графичким - елементима, - користи интернет сервисе за претрагу и

				- приступање онлајн ресурсима.
4	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	Израда једноставног производа Конструкторско моделовање – модули, израда пројектног задатка	- Ученик почиње да црта сложене техничке цртеже макета и модела - Ученик треба да почне самостално израду макета и модела	повезује својства природних материјала са применом, објасни технологије прераде и обраде дрвета и коже, производњу папира, текстила и коже, сече, спаја и врши заштиту папира, текстила, коже и дрвета, правилно и безбедно користи алате и прибор за ручну механичку обраду (маказе, моделарска тестера, брусни папир, стега)

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- У процесу вредновања потребно је континуирано пратити рад ученика. Вредновање се врши на основу личног залагања, теориског и практичног знања.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – МУЗИЧКА КУЛТУРА

Циљ наставног програма: Ученицима који показују посебно интересовање и способности за музику, додатна настава омогућава проширивање и продубљивање знања, развијање музичких способности, креативности и самосталног музичког изражавања. Заснива се на општем циљу наставе Музичке културе, који обухвата развијање интересовања за музичку уметност, стваралачког и критичког мишљења, естетске перцепције и музичког укуса, као и неговање односа према музичком наслеђу свог и других народа.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЧОВЕК И МУЗИКА	Музика праисторије: улога музике, музички инструменти, ритуал. Музика старог века: музика у друштву, музика у храму и музика на двору, музички инструменти, нотација, прве лествице, химна, дитирамб, грчка трагедија.	-ученик разуме и објашњава значај музике у животу првих људи -ученик разуме и објашњава значај музике у старим цивилизацијама - у сарадњи са другима, реконструише начин комуникације кроз музику у смислу ритуалног понашања и пантеизма; -опише обредне и обичајне ритуале у Србији; – идентификује утицај ритуалног понашања у музици савременог доба (музички елементи, наступ и сл.). -истражује значај музике у грчким трагедијама кроз реконструкцију догађаја -користи икт и изради ПП презентацију у истраживању	Ученик детаљније анализира утицај музике на човека антике, магијску моћ музике у храму и церемонијалну музику на двору , у грчком позоришту кроз : -истраживање у виду пројектног задатка -израду паноа, писање есеја -организацију дебата и трибина
2.	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	Тело као инструмент, примитивни инструменти Удараљке са одређеном и неодређеном висином тона-изглед, добијање звука, намена Традиционални српски инструменти	-ученик идентификује покрете које може да користи свирањем о тело и изводи их -ученик разликује инструменте и извођачке саставе -израђује макете инструмената	Учење о инструментима се постиже кроз коришћење слика или макета инструмената. Ученик може израдити макету инструмената ради идентификације и разумевања фунције делова инструмената .

			- идентификује звук одређеног инструмента након слушања музике и именује инструмент -корист ИКТ у раду код истраживања	Ученику пуштати сложеније музичке примере које ће помоћи повезивању и продубљивању сазнања о инструментима. Ученик сагледава развојни пут инструмента кроз време и пореди старе и савремене инструменте.
3	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Слушање одабраних музичких дела различитих жанрова и стилова.	– вербализује свој доживљај музике; -именује начин извођења -препознаје основне карактеристике слушаног дела	Вођено слушање музике превазилази оквире редовног часа и прати га дебата у вези изражајних елемената слушане музике. Ученик се подстиче на закључке о музици и у стању је да изради есеј о слушаном делу. Ученик води албум о слушаним композицијама .
4.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ И ОСНОВЕ МУЗИЧКЕ ПИСМЕНОСТИ	Певање и свирање одабраних композиција високе уметничке вредности разних жанрова	-пева сложене примере добром интонацијом, користећи вокалну технику - изводи посебно одабране композиције из нотног текста уз клавирску пратњу - препознаје и примењује изражајне елементе у свом певању и активно наступа соло и у групи. - свира посебно одабране композиције течно и изражајно и активно наступа соло или у мањој групи - сарађује и музицира са осталим ученицима кроз	Циљане вокализе попут вокализа Ф.Абта или Вакаиа помажу развој гласа и решавају одређени проблем у певању . Извођење одабраног дела тежи изражајном певању или свирању уз потпуно овладавање техничким аспектима.

			организацију мањих састава за музицирање	
5.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Подстицање креативности кроз : стварање ритма , импровизацију питања и одговора, компоновање	-креира једноставне ритмичке и мелодијске целине; -импровизује и примењује стечена знања у стваралачком раду -компонује химну одељења -компонује краће инструментално дело	Иимпровизација ритмичких и мелодијских целина ће побољшати развој моторике и вештине перцепције у музичком делу. -Компоновање музике од мотива прво понуђених после самостално креираних, -креирање музичке пратње или текста уз музику обилује сложенијим покретима и ритмовима

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Остварује се континуирано кроз посматрање активности, ангажовања, интересовања и напредовања ученика у складу са њиховим способностима и могућностима. Реализује се и кроз разговор са ученицима, практичне музичке активности, презентације, истраживачке задатке, самовредновање и вршњачко вредновање. Посебна пажња посвећује се индивидуалном напретку ученика, развоју музичких способности, мотивације и одговорности у раду.

3.2. 6. РАЗРЕД

Програм наставе и учења обавезних наставних предмета за шести разред

Назив предмета: СРПСКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 144

Циљ наставног програма: Циљеви учења Српског језика и књижевности јесу да се ученик оспособи да правилно користи српски језик у различитим комуникативним ситуацијама, у говору и писању; да кроз читање и тумачење књижевних дела развија читалачке компетенције, које, уз њихово знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање; подстиче имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење, морално просуђивање и асоцијативно повезивање; да се одговарајућим врстама

читања оспособљава да усмерено приступа делу и приликом тумачења открива открива различите слојеве и значења; да стиче основна знања о месту, улози и значају језика и књижевности у култури, као и о медијској писмености; да стиче и развија најшира хуманистичка знања и да научи како функционално да повезује садржаје предметних области.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	КЊИЖЕВНОСТ	54	**ЛИРИКА** **Лектира** Обредне лирске народне песме (избор) Ђура Јакшић: *Вече* Јован Дучић: *Село* Мирослав Антић: *Плава звезда* Вељко Петровић: *Ратар* / Алекса Шантић: *О, класје моје* Десанка Максимовић: *Грачаница* / Војислав Илић: *Свети Сава* Стеван Раичковић: *Хвала сунцу, земљи, трави* Милован Данојлић: *Овај дечак зове се Пепо Крста* Сергеј Јесењин: *Песма о керуши* **Књижевни термини и појмови** Врсте строфе према броју стихова у лирској песми: дистих, терцет; врсте стиха по броју слогова (лирски и епски десетерац). Одлике лирске поезије:	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – повеже књижевне термине и појмове обрађиване у претходним разредима са новим делима које чита; – чита са разумевањем, парафразира прочитано и описује свој доживљај различитих врста књижевних дела и научно-популарних текстова; – одреди род књижевног дела и књижевну врсту; - прави разлику између дела лирског, епског и драмског карактера; - разликује ауторску приповетку од романа; - анализира структуру лирске песме (строфа, стих, рима); - уочава основне елементе структуре књижевноуметничког дела: тема, мотив; радња, време и место радње; - разликује заплет и расплет као етапе драмске радње; - разликује појам песника и	Програм наставе и учења српског језика и књижевности остварује се кроз међусобно повезане области: књижевност, језик и језичка култура. Настава је усмерена на остваривање прописаних исхода учења, развијање комуникативних способности ученика, читалачке културе, језичке писмености и функционалне примене знања. Садржаји се обрађују применом различитих наставних метода и облика рада, уз активно учешће ученика у процесу учења. У настави се користи разговор, рад на тексту, истраживачки задаци, проблемска настава, индивидуални, рад у пару и групни рад, уџбеници и савремена наставна средства. Програм књижевности се реализује обрадом текстова из лектире која је разврстана на обавезни, допунски и изборни део. Комбиновањем и повезивањем различитих текстова успоставља се вертикална и хоризонтална корелација уз помоћ којих се ученици поступно уводе у свет књижевности. При обради текста примењиваће се јединство аналитичких и синтетичких поступака и гледишта, са циљем да се ученици оспособе за самосталан исказ, истраживачку делатност и заузимање критичких ставова. Исходи ове области су засновани на читању и

			нагласак речи и ритам; рима – парна, укрштена, обгрљена; улога риме у обликовању стиха. Стилске фигуре: контраст, хипербола Врсте ауторске и народне лирске песме: социјалне песме, дитирамб, елегија; обредне песме: коледарске, краљичке, додолске, божићне). **ЕПИКА** **Лектира** Народна песма: *Смрт мајке Југовића* Народна песма: *Марко Краљевић укида свадбарину* Петар Кочић: *Јаблан* Исидора Секулић: *Буре* (одломак) / Бранко Ћопић: *Чудесна справа* Иво Андрић: *Аска и вук* Антон Павлович Чехов: *Ванька* / Итало Калвино: *Шума на ауто-путу* (из збирке прича *Марковалдо или годишња доба у граду*) Светлана Веламр Јанковић: *Сироте ждребе* (из *Књиге за Марка*) **Књижевни термини и појмови** Основна тема и кључни мотиви.	појам лирског субјекта; појам приповедача у односу на писца; - разликује облике казивања; - увиђа звучне, визуелне и тактилне, олфакторне елементе песничке слике; - одреди стилске фигуре и разуме њихову улогу у књижевноуметничком тексту; - анализира узрочно-последичне односе у тексту и вреднује истакнуте идеје које текст нуди; - анализира поступке ликова у књижевноуметничком делу, служећи се аргументима из текста; - уочава хумор у књижевном делу; - разликује хумористички и дитирамбски тон од елегичног тона; - илуструје веровања, обичаје и начин живота и догађаје у прошлости описане у књижевним делима; - уважава националне вредности и негује културноисторијску баштину; - препоручи књижевно дело уз кратко образложење; - упореди књижевно и филмско дело, позоришну представу и драмски текст;	анализи.

			Облици казивања: наратија (хронолошко приповедање), описивање, дијалог, монолог. Фабула / радња, редослед догађаја. Врсте епских дела: приповетка, роман. Културно-историјско предање (нпр. Смрт Марка Краљевића) **Драма** **Лектира** Коста Трифковић: *Избирачица* (одломак) Миодраг Станисављевић: *И ми трку за коња имамо* (одломак) Бранислав Нушић: *Аналфабета* (одломак) **Књижевни термини и појмови** Драмске врсте: комедија – основне одлике. Монолог и дијалог у драми. Дидаскалије, реплика. Етапе драмске радње (заплет и расплет) **НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ** (бирати два дела) Вук Караџић: *Живот и обичаји народа српскога: Божић* (одломак); *Ђурђевдан* (одломак); *Додоле, прпоруше,*		

			чароице (одломци) Владимир Хулпах: *Легенде о европским градовима* (избор) Никола Тесла: *Моји изуми* (поглавље по избору) Жан-Бернар Пиј, Серж Блок, Ан Бланшар: *Енциклопедија лоших ђака бунтовника и осталих генијалаца* (избор) Гроздана Олујић: *Били су деца као и ти* (избор) **ДОМАЋА ЛЕКТИРА** *Епске народне песме о Косовском бој*у (избор) *Епске народне песме о Марку Краљевићу* (избор) Бранислав Нушић: *Аутобиографија* Анђела Нанети: *Мој дека је био трешња* Весна Алексић: *Каљави коњ (Прича о богињи Лади – Звездана вода; Прича о богу Сварогу – Небески ковач и Прича о богу Стрибору – Сеченско светло*) Бранко Ћопић: *Орлови рано лете* Ференц Молнар: *Дечаци Павлове улице* **Допунски избор лектире** (бирати 3 дела) Добрица Ерић: *Месечеви миљеници (песме о*		

			свицима) (избор) Бранислава Петровић: избор из антологије песама за децу (*Морава, Влашићи, Дунав, Говор дрвећа, Грађење куће, Па шта, па шта* и друге) Владимир Стојиљковић: *Писмописац* (Писмо Бранку Ћопићу) Владимир Андрић: *Пустолов* Тиодор Росић: *Приче старог чаробњака* (једна прича по избору) Борислав Пекић: *Сентиментална повест Британског царства* (*Велика повеља слободе у земљи без устава* – одломци) Вилијем Сорајан: *Зовем се Аврам* Хенрик Сјенкијевич: *Кроз пустињу и прашуму* Џејмс Крис: *Тим Талир или Продати смех* Џек Лондон: *Зов дивљине / Бели очњак* Реј Бредбери: *Маслачково вино* (избор) Ивана Брлић Мажуранић: *Приче из давнина* (избор) Владислава Војновић: *Приче из главе* (прича *Позориште* – одломци) Јасминка Петровић: *Ово је најстрашнији дан у*		

			*мом живот*у Александар Поповић: *Снежана и седам патуљака, драмска бајка*		
2.	ЈЕЗИК	52	**ГРАМАТИКА** Подела речи по настанку: просте речи и творенице; породица речи, уочавање корена речи. Саставни делови твореница (творбене основе, префикси и суфикси). Граматичка основа и граматички наставци у поређењу са творбеном основом и суфиксима. Настанак гласова и говорни органи; подела гласова: самогласници и сугласници (прави сугласници и сонанти); подела сугласника по звучности и по месту изговора. Подела речи на слогове; слоготворно *р*. Гласовне промене – уочавање у грађењу и промени речи: непостојано а; промена л у о; палатализација; сибиларизација; јотовање, једначење сугласника по звучности, једначење сугласника по месту изговора; губљење сугласника.	- повеже граматичке појмове обрађене у претходним разредима са новим наставним садржајима; - препозна делове речи у вези са њиховим грађењем; - разликује гласове српског језика по звучности и месту изговора; - разликује врсте гласовних промена у једноставним примерима и примењује књижевнојезичку норму; - одреди врсте и подврсте заменица, као и њихов облик; - препознаје глаголска времена и употребљава их у складу са нормом; - разликује реченице по комуникативној функцији; - доследно примењује правописну норму; - користи правопис (школско издање); разликује дуги и кратки акценат у изговореној речи;	Програм граматике се реализује поступно, где се језик ученицима представи и тумачи као систем. Ниједна језичка појава се не изучава изоловано, већ се повезује са обрађеним текстовима из књижевности, али и са непосредном говорном праксом. На тај начин се настава граматике приближава животним потребама у којима се примењени језик појављује као свестрано мотивисана људска активност. Садржај вежбања граматике се одређује на основу континуираног праћења језичког исољавања ученика. Тако ће настава граматике бити у функцији оспособљавања ученика за правилно комуницирање савременим српским језиком. Правописна правила се усвајају путем системских вежбања. У оквиру правописних вежби повремено ће се проверавати графија. На овим часовима ће се користити штампано издање Правописа, а ученици ће се упућивати на служење и електронским издањем. Кроз практичне примере ученици показују могућност да самостално користе правопис; дата правописна правила ученици примењују у говорној култури. Ортоепска вежбе су изузетно важне за правилан изговор, али се оне неће реализовати као посебне наставне јединице, већ уз одговарајуће теме из граматике и књижевности. Уз коришћење аудио снимака, ученике треба навикавати да препознају, репродукују и усвоје правилно акцентован говор. Као ортоепска

			Заменице: неличне именичке заменице (односно-упитне, неодређене, опште, одричне); придевске заменице: присвојне (с нагласком на употребу заменице *свој*)), показне, односно-упитне, неодређене, опште, одричне. Граматичке категорије заменица: род, број, падеж и лице. Грађење и основна значења глаголских времена: аорист, имперфекат (само на нивоу препознавања; имперфекат глагола бити); плусквамперфекат. Независне предикатске реченице – појам комуникативне функције; подела на обавештајне, упитне, заповедне, жељне и узвичне реченице. **ПРАВОПИС** Писање имена васионских тела. Растављање речи на крају реда (основна правила). Правописна решења у вези са гласовним променама. Писање именичких и придевских одричних заменица са предлозима. Писање заменице *Ваш*		вежба спроводиће се и напамет научених одломака у стиху прози уз помоћ аудитивних наставних средстава. Јавним излагањем ученици развијају реторичке способности; изражајним казивањем стихова потврђују лепоту народног и уметничког стваралаштва; самосталним изражавањем, ученици богате речник и побољшавају свакодневну комуникацију.

			великим почетним словом. Правописна решења у вези са писањем обрађених глаголских облика. **ОРТОЕПИЈА** Правилан изговор гласова *ч, ћ, џ, ч, р.* Дуги и кратки акценти.		
3.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	38	Текстови у функцији унапређења језичке културе. Анализирање снимљених казивања и читања (звучна читанка). Говорне вежбе на унапред одређену тему. Учтиве форме обраћања. Лексикологија: аугментативи (са пејоративима), деминутиви (са хипокористицима). Правописне вежбе: диктат; допуњавање текста; уочавање и објашњавање научених правописних правила у тексту. Богаћење речник: *лексичко-семантичке вежбе* (избегавање сувишних речи и туђица; фигуративна значења речи; проналажење изостављених реченичних	- употребљава различите облике усменог и писменог изражавања: препричавање различитих типова текстова, без сажимања и са сажимањем, причање (о догађајима и доживљајима) и описивање; - разликује и гради аугментативе и деминутиве; - саставља обавештење, вест и кратак извештај; - разуме основна значења књижевног и и неуметничког текста; - проналази, повезује и тумачи експлицитно и имплицитно садржане информације у краћем и једноставнијем књижевном и неуметничком тексту; - драматизује одломак одабраног књижевноуметничког текста; - говори јасно, поштујући стандардну језичку норму; - изражајно чита обрађене књижевне текстове.	Језичка култура се негује спровођењем лексичко-семантичних и стилских вежби које ће богатити и развијати способност и вештину изражавања. Сва вежбања изводе се на тексту или у току говорних вежби. Када су у питању домаћи и школски писмени задаци, ученици ће користити и латинично писмо. Приликом писања, ученици: -развијају своју писменост; - подстичу своју стваралачку моћ и развијају креативност; - одговарањем на различите теме ученици негују врлине и позитивне вредносне системе; - практично примењују усвојена теоријска знања; - самостално примењују правописна и граматичка правила. Планирање наставе заснива се на међупредметном повезивању садржаја, индивидуализације наставе, уважавању развојних и образовних потреба ученика и континуираном праћењу њиховог напретка.

			делова); *стилске вежбе* (нпр. текст као подстицај за сликовито казивање; ситуациони предложак за тражење погодног израза). Писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу. Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту (један час за израду задатка и два за анализу и писање унапређене верзије састава).		

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања и вредновање у настави српског језика и књижевности обухвата комбинацију формативног и сумативног оцењивања. Циљ је мерење остварености прописаних исхода кроз четири кључне области: језичка култура, граматика, књижевност и писмено изражавање.

Континуирано праћење ученичког ангажовања и напретка током школске године кроз усмено изражавање (анализу књижевних дела, аргументовано изношење ставова, учешће у дискусијама и рецитовање), активност на часу (редовност у изради домаћих задатака, самосталност у раду и сарадња са вршњацима) и запажања наставника о развоју критичког мишљења и читалачких навика.

Сумативно оцењивање даје коначан увид у ниво усвојености знања и остварености стандарда постигнућа. Реализује се кроз: писмене и контролне задатке, усмене провере, писмене вежбе (анализа књижевних текстова, диктати, језичке вежбе).

Назив предмета: ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова:72

Циљ наставног програма: Циљ наставе страног језика у основном образовању заснива се на потребама ученика које се остварују овладавањем комуникативним вештинама и развијањем способности и метода учења страног језика.

Циљ наставе страног језика у основном образовању стога јесте: развијање сазнајних и интелектуалних способности ученика, његових хуманистичких, моралних и естетских ставова, стицање позитивног односа према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији, стицање свести и сазнања о функционисању страног и матерњег језика. Током основног образовања, ученик треба да усвоји основна знања из страног језика која ће му омогућити да се у једноставној усменој и писаној комуникацији споразумева са људима из других земаља, усвоји норме вербалне и невербалне комуникације у складу са специфичностима језика који учи, као и да настави, на вишем нивоу образовања и самостално, учење истог или другог страног језика.

Кроз наставу страних језика ученик богати себе упознајући другог, стиче свест о значају сопственог језика и културе у контакту са другим језицима и културама. Ученик развија радозналост, истраживачки дух и отвореност према комуникацији са говорницима других језика

Редни број теме	Област/ тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1	МОЈЕ ВРЕМЕ *Лични идентитет *Породица и уже друштвено окружење *Слободно време Комуника-тивне функције: Изражавање допадања и недопадања; изражавање интересовања и свакодне-вних радњи у садашњости; изрицање дозвола и	8	Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје – Like/love/don't mind/hate+gerund-*I like being at the shops. I love being in bed. I hate earing in the fast food resaturant. I don't mind…* The Present Simple Tense – all forms + adverbs of frequency-*People in China sleep most. I spend too much time travelling to school. She doesn't study. Mark studies a lot. Do you blog about your life? Why do you watch scary films?How often do you go to the cinema? Do you ever go dancing?* Ban/let/allow-*My dad bans phones when we're eating together. My parents let my sister have a PC because she's older. My mum doesn't allow TVs in our room.* Suggestions-*Shall we…? How about… Let's… Why don't we…? That sounds good. I don't feel like…* ;кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу);	Разуме једноставније текстове који се односе на изражавање допадања и недопадања; размени информације које се односе на допадање и недопадање; разуме једноставније текстове којима се изражавају интересовања и описују сталне, уобичајене радње у садашњости; размени информације које се доносе на дату комуникативну ситуацију; опише своја интересовања и сталне и уобичајене активности у неколико једноставнијих везаних исказа; разуме једноствно исказане дозволе и забране и реагује на њих; формулише дозволе и забране једноставнијим језички средствима; разуме једноставније исказе који се односе на предлоге и позиве на заједничку активност и реагује на њих; упути предлоге и позиве на заједничку активност; разуме и описуј сличности и разлике у	Непосредан рад са ученицима, онлајн рад путем изабране платформе за учење постављањем материјала и одржавањем наставе онлајн. Употреба уџбеника, радне свеске, дигиталног уџбеника, додатног материјала који је препоручен од стране издаваче, додатног материјала који је у складу са наставним садржајем, упућивање ученика на онлајн изворе материјала који су у складу са наставним садржајем. Формативно оцењивање током целе године кроз праћење залагања

	забрана; изношење предлога и позива на заједничку активност и реаговање на њих		сличности и разлике у културама.	начину разоноде у земљама циљне културе и код нас.	ученика на часовима, редовност испуњавања постављених захтева, краће писмене и провере знања (до 10минута); сумативно оцењивање кроз усмене провере знања најмање два пута у току школске године, кроз најмање две контролне вежбе дуже од 15 минута и два писмена задатка. Рад са ученицима укључују развијање све четири језичке вештине – говор, писање, слушање и читање. Наставник у раду користи монолошки, дијалошки, илустративни, аудио, аудио-визуелни метод рада. Облици рада који се користе у настави су: фронтални, индивидуа-лни, рад у пару и рад у групи.
2	КОМУНИКА-ЦИЈА *Млади – деца и омладина *Медији, масмедији, интернет и друштвене мреже Комуника-тивне функције: Описивање догађаја у садашњости; исказивање чуђења, извињења и реаговање на њих; исказивање планова и предлога.	9	Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје – Emojis and emoticons-*emojis on feelings, clothes…*; The Present Continuous Tense-*Anna is sending Lucy an instant message. They're becoming a truly international language. We aren't speaking face-to-face. Are the boys watching TV? What are they chatting about?* The Present Simple vs The Present Continuous-*I often listen to music on the phone. I'm listening to a great song now.* Speaking on the phone-*Sorry, I can't hear you. I'm afraid you've got the wrong number. Please hang up.* Expressing surprise-*I'm surprised. Me too. I'm not surprised. Neither am I. Really? Not really.* Making plans-*We're thinking of going to the cinema. Are you interested? I can't right now. I can't make it. I can make it at four.* кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.	Разуме једноставније текстове којима се описују тренутне радње у садашњости; размени информације које се доносе на дату комуникативну ситуацију; разуме и правилно користи емоџије и емотиконе; разуме и упућује једноставно исказана чуђења, извињења и реагују на њих; разуме, упућује и реагује на предлоге исказане једноставнијим језичким средствима; разуме и саопштава једноставно исказане планове; спроведи истраживање, сумира и саопшти резултате истраживања о слушању музике на енгелском језику; напише блог о свакодневним и тренутиним радњама у садашњости, интересовањима и хобијима, користећи једноставна језичка средства; разуме и поштује правила учтиве комуникације у циљној култури.	
3	ПРОШЛОСТ *Историја, временско	10	Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје – The Past Simple Tense-to be-*I was in*	Разуме једноставније текстове у којима се описују искуства и догађаји из прошлости; размени	

	искуство и доживљај времена Комуника-тивне функције: Описивање радњи у прошлости.		*London with my family last summer. The shoe exhibition wasn't boring. Were Mary and her family in Paris last year? No, they weren't. How was your weekend? Not bad, thanks. Really? What was it like. It was brilliant.* The Past Simple Tense (regular and irregular verbs) – *Last Saturday I went to a football match with my friends. I visited him. She didn't have dinner with Queen Victoria in London. Did Mary watch a football match in Brasil? Yes, she did.* Used to – *She used to be… Did she use to be…? She didn't use to be…*; кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама. Лексику и језичке структуре које се односе на тему и наведене комуникативне функције; задатке слушања, читања и вођеног писања.	појединачне и/или неколико везаних информација у низу о догађајима из прошлости; опише у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости; опише неки историјски догађај, историјску личност и сл., разуме повезаност прошлости и садашњости., разуме једноставније текстове у којима се описују искуства и догађаји из прошлости; опише у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости; опише неки историјски догађај.	
4	НА СЛИЦИ *Млади – деца и омладина *Медији, масмедији, интернет и друштвене мреже *Вербална и невербална комуника-ција, конвенције понашања и опхођења	8	Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје – The Past Continuous Tense-*Bush fires were burning everywhere. The firefighters were walking when Mr Tree saw koala. On 9 february, Mr Tree was working with his team. Who were you talking to after class yesterday?* Past Contionuos vs Past Simple-*I saw this squirrel wjile I was photographing flowers in the park.* Adjectives and adverbs-*It isn't easy to photograph wild animals because they are fast. They are not slow. They don't move slowly.*	Разуме једноставније текстове у којима се описују искуства и догађаји из прошлости; размени појединачне и/или неколико везаних информација у низу о догађајима из прошлости; опише у неколико краћих, везаних исказа искуства, догађај из прошлости; разуме једноставен текстове у којима се описују радње, стања и збивања; опише појаве, радње, стања и збивања; разуме једноставније искзе којима се изражава захвалност интересовање за тему и треагују на њих; изражава	

	Комуника-тивне функције: Описивање радњи у прошлости; описивање појава, радњи, стања и збивања; изражавање захвалности и интересова-ња.		Showing interest and gratitude -*You are kidding. I'm impressed. That's really kind of you.*кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.	захвалност и интересовање за тему користећи једноставна језичка средства. разуме повезаност прошлости и садашњости.	
5	ПОСТИГНИ *Наука и истражива-ња Комуника-тивне функције: Изражавање бројева и количина; описивање бића, предмета и места; изражаванје способности у садашњости и прошлости; изношење предлога и савета.	8	Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје – Numbers and quantities-*billion, million, hundred, thousand, kilo, ton, quarter, minute, second…*; Comparative and superlative adjectives-*They are three times bigger than they were seven million years ago. Are human brains the biggest?* as…as, not so/as…as-*The water is as cold as ice. Tom is not so/as tall as his father.* Adjectives ending in –ed/-ing-*The theme park was really exciting. I', not surprised that it's popular.* Can/Could for ability-*When I was three, I couldn't speak English, but now I can.* Suggestions and advice-*What's the best way to…? It's probabaly best to… Yes, but… Well, you can/the best thing to do is… I suppose…* кратке текстове и дијалоге који се	Разуме једноставније изразе који се односе на бројеве и количине; размени информације које се односе на број и количину нечега; разуме једноставније описе бића, предмета и места; упореди и опише бића, предмете и места користећи једноставнија језичка средства; разуме једноставнији текст који се односи на изражавање способности у садашњости и прошлости; размени информације у вези са способностима у садашњости и прошлости; саопшти спсособности у садашњости и прошлости користећи једноставнија језичка средства; разуме једноставније искзе којима се износе предлози или савети и реагују на њих; упути једноставније предлоге и савете; разуме и опише познату личност из циљне културе.	

			односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама		
6	ОПСТАНАК *Живи свет – природа, љубимци, очување животне средине, еколошка свест Комуника-тивне функције: Описивање спсобности, будућих радњи, одлука, претпоста-вки и предвиђања; изрицање правила, обавеза, савета и упутстава, описивање способности.	10	Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје – Ability-*Are you good at…?Can you…? I'm not good at, but I can… How do you…? How will you…?* Future Simple-*Two people will face sixteen-day jungle adventure. Which team will win? At the end of rhe challeng, Steve will decide.* Zero Conditional-*If you press that button, the alarm will ring. If the red light is on, the lift is busy.* First Conditional-*If I get lost, I'll use my phone to get directions. If we find mushrooms, we won't pick them.* Must, have to, don't have to, should, mustn't -*You must be fit to go on the Desert Challenge. You should watch this film, it's very nice. You shouldn't buy that T-shirt, it's too expensive. You mustn't take dogs into the park. I mustn't eat junk food. I have to train hard. She doesn't have to do jumping every day.* Instructuons-*Just remember to stay with the group. Let's It's important to protect your head. It needs to be secure.* кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.	Разуме једноставнији текст који се односи на описивање спсобности, будућих радњи, одлука, претпостваки, предвиђања; размени и саопшти информције у вези са својим и туђим способностима, будућим радњама, одлукама, претпоставкама и предвиђањима користећи једносатванија језичка средства; разуме једноставније формулисана правила, обавезе, савете и упутства и реагује на њих; формулише једноставнија правила, обавезе, савете и упутства; разуме и опише сличности и разлике у природним лепотама у циљној култури и код нас.	
7	МУЗИКА *Уметност (модерна књижевност за	10	Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје – Expressing opinion-*What do you think of…? It sounds like… It isn't very*	Разуме једноставније текстове који се односе на изражавање мишљења, предвиђања, планова и намера; размени информације које се односе	

	младе; савремена музика) Изражавање мишљења, предвиђања, планова и намера; описивање личности.		*catchy.* Will&be going to-*I'm going to be famous. We're going to have cool keyboard. It'll be a hit. Layla isn't going to change the lyrics. We aren't going to practise every day, but we'll definitely have a lot of fans.* Present Continuos vs be going to-*Are you doing anything tomorrow? What are you going to do when you leave school?* кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.	на изражавање мишљења, предвиђања, планова и намера; саопшти своје или туђе мишљење, планове и намере; разуме једонставне текстове у којима се описују карактеристике личности; размени информације које се односе на карактеристике личности; саопшти какав је неко; разуме и опише сличности и разлике у популарној музици у циљној култури и код нас	
8	ЗАСТРАШУ-ЈУЋЕ *Здравље, хигијена *Емоције, љубав, међуљудски односи Комуника-тивне функције: Описивање догађаја и искустава у прошлости.	9	Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје – Present Perfect Simple-*Jane has/hasn't ridden on a roller coaster before. Have you ever…? I have never…. They've just/already… They haven't… yet. Have you ever…? Has she…yet?* кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.	Разуме једноставније текстове којима се описују радње и искуства у прошлости; размени информације које се доносе на дату комуникативну ситуацију; опише радње и искуства из прошлости у неколико везаних исказа; разуме и опише сличности и разлике у популарним спортовима у циљној култури и код нас.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Посматрање и праћење, усмена провера, усмена провера кроз играње улога у паровима, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина, ученички радови/пројекти и различите технике формативног оцењивања

Индивидуални разговори

Самостални рад (анализа прочитаног текста)

Назив предмета: ИСТОРИЈА

Годишњи фонд часова: 72

Циљ наставног програма: Циљ учења историје је да ученик, изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне основна историјска знања и компетенције неопходне за разумевање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културноисторијском наслеђу, друштву и држави у којој живи.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	3	Основне одлике периода средњег века и новог века (појмови средњивек, нови век, прединдустријско доба, хронолошки и просторни оквири). Историјски извори за историју средњег века и раног новог века иињихова сазнајна вредност (писани и материјални)	- лоцира одређену временску јединицу на временској ленти - именује периоде прошлости и историјске периоде и наводи граничне догађаје - разврстава историјске изворе према њиховој основној подели - повезује историјске изворе са установама у којима се чувају - користи основне историјске појмове - именује средњи век и нови век и наводи граничне догађаје - повезује историјске изворе са установама у којима се чувају - користи основне историјске појмове (стари век, средњи век, повеља, житије) - пореди историјске периоде - разврстава историјске изворе према њиховој основној подели и према историјском периоду	Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: илустрација, шема, графикона, ППТ Посета локалном музеју и културно-историјским споменицима, историјском архиву,евентуално виртуелна посета музеју, локалитету... Проналажење примера од стране ученика Коришћење е - Уџбеника БИГЗ: тестови, ППТ; е-учионице, Гугл учионице , видео записа и др

2.	ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ	20	Велика сеоба народа и стварање нових држава у Европи (германска и словенска племена, Бугари, Мађари, Викинзи). Најзначајније државе раног средњег века (Француска држава, Византијско царство, Арабљани). Религија у раном средњем веку (христијанизација и хришћанска црква, Велики раскол, ислам). Феудално друштво (структура, друштвене категорије, вазални односи). Српске земље и Балканско полуострво (досељавање Срба и Хрвата, односи са староседеоцима и суседима, формирање српских земаља, христијанизација, ширење писмености). Истакнуте личности: Јустинијан, Карло Велики, кнез Властимир, цар Симеон,	– образложи узроке и последице историјских догађаја на конкретним примерима; – пореди историјске појаве; – наведе најзначајније последице настанка и развоја држава у Европи и Средоземљу у раном средњем веку; – на основу датих примера, изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском (на плану политике, економских прилика, друштвених и културних појава); – сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; – приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена; – на историјској карти лоцира правце миграција и простор насељен Србима и њиховим суседима у раном средњем веку ; – идентификује разлике између типова државног уређења у периоду средњег века; – изводи закључак о значају српске средњовековне државности и издваја најистакнутије владарске породице; – пореди положај и начин живота жена и мушкараца, различитих животних доби, припадника постојећих	Користити методе/технике и облике рада, које активирају ученике и у којима су самосталнији у раду: анализа слика, историјске карте, историјских извора, различитих графичких организатора, ППТ, видео материјали, пројектна настава; израда шема и др. Корелација са сродним предметима: географија, веронаука, ликовно, музичко, грађанско, српски језик кроз интегративну наставу и тематско повезивање Стално коришћење историјске карте Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура, илустрација, табела, ППТ, питања Посета локалном музеју и културно-историјским споменицима, историјском архиву Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде паноа, кратких записа, кратких излагања Коришћење е-уџбеника, едмодо платформе и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Обележавање Дана словенске писмености

				друштвених слојева, у раном средњем веку ; – разликује основна обележја и идентификује најзначајније последице настанка и ширења различитих верских учења у раном средњем веку; – на понуђеним примерима, разликује легенде и митове од историјских чињеница, као и историјске од легендарних личности; – идентификује основне одлике и промене у начину производње у средњем веку; – илуструје примерима значај прожимања различитих цивилизација; – разликује споменике различитих епоха, са посебним освртом на оне у локалној средини; – илуструје примерима важност утицаја политичких, привредних, научних и културних тековина раног средњег века у савременом друштву; – користећи ИКТ, самостално или у групи, презентује резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе; – повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом	

				(хронолошки, политички, друштвени, културни); – учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања.	
3.	ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У ПОЗНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ	30	Државно уређење (типови европских монархија; република). Сусрети и прожимања цивилизација и народа (хришћанство, ислам, јудаизам, Крсташки ратови, најзначајнији путописци и њихова путовања – Марко Поло, Ибн Батута и др). Српске земље и суседи (краљевина и царство, деспотовина, аутокефална црква, односи са Византијом, Угарском, Бугарском, Венецијом, османска освајања у југоисточној Европи). Свакодневни живот у Европи и српским земљама (двор и дворски живот, живот на селу и граду – занимања, родни односи, правоверје и јереси, куга). Опште одлике средњовековне културе (верски карактер културе, витешка култура, културне области, школе	– образложи узроке и последице историјских догађаја на конкретним примерима; – пореди историјске појаве; – наведе најзначајније последице настанка и развоја држава у Европи и Средоземљу у позном средњем веку; – на основу датих примера, изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском (на плану политике, економских прилика, друштвених и културних појава); – сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; – приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена; – на историјској карти лоцира правце миграција и простор насељен Србима и њиховим суседима у позном средњем веку; – идентификује разлике између типова државног уређења у периоду средњег века; – изводи закључак о значају српске средњовековне	Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења Користити разноврсне технике/методе и облике рада Корелација са сродним предметима: географија, ликовно и музичко васпитање, верска настава, грађанско васпитање, кроз интегративну наставу и тематско повезивање Коришћење уџбеничких текстова, историјских извора и њихова анализа Стално коришћење историјске карте Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура, илустрација, шеме друштвене лествице, питања, ППТ, шеме Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде паноа, кратких записа, кратких излагања Коришћење е-уџбеника, едмодо платформе и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Коришћење ресурса локалне историје Савиндан

			и универзитети, проналасци; писана и визуелна култура код Срба, легенде – Косовска, о краљу Артуру...). Истакнуте личности: Фридрих Барбароса, Ричард Лавље Срце, Саладин, Стефан Немања, Стефан Првовенчани, Сава Немањић, краљ Милутин, Стефан Душан, кнез Лазар и кнегиња Милица, Твртко I Котроманић, Стефан Лазаревић, деспот Ђурађ, султанија Мара, Ђурађ Кастриот Скендербег, Балшићи, Црнојевићи, Мехмед II Освајач.	државности и издваја најистакнутије владарске породице; – пореди положај и начин живота жена и мушкараца, различитих животних доби, припадника постојећих друштвених слојева, у средњем веку; – разликује основна обележја и идентификује најзначајније последице настанка и ширења различитих верских учења у средњем и раном новом веку; – на понуђеним примерима, разликује легенде и митове од историјских чињеница, као и историјске од легендарних личности; – образлаже најважније последице научно-техничких открића у периоду средњег и раног новог века; – идентификује основне одлике и промене у начину производње у средњем веку; – илуструје примерима значај прожимања различитих цивилизација; – разликује споменике различитих епоха, са посебним освртом на оне у локалној средини; – илуструје примерима важност утицаја политичких, привредних, научних и културних тековина средњег и раног новог века у савременом	

				друштву; – користећи ИКТ, самостално или у групи, презентује резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе; – повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); – учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања	
4.	ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ НОВОМ ВЕКУ (ПРЕДИНДУСТРИЈСКО ДОБА)	18	Прединдустријско доба (хронолошки оквири, научна и техничка открића, штампа, промене у начину производње, банкарство, успон градова – примери Фиренце, Венеције, Антверпена...). Велика географска открића и колонизација (истакнути морепловци и њихова путовања, сусрет са ваневропским цивилизацијама – Северна и Јужна Америка, Индија, Африка, Кина, Јапан, Аустралија; последице).	– образложи узроке и последице историјских догађаја на конкретним примерима; – пореди историјске појаве; – на основу датих примера, изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском (на плану политике, економских прилика, друштвених и културних појава); – сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; – приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена; – на историјској карти лоцира правце миграција и простор	Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења Користити разноврсне технике/методе и облике рада Корелација са сродним предметима: географија, ликовно и музичко васпитање, верска настава, грађанско васпитање, кроз интегративну наставу и тематско повезивање Коришћење уџбеничких текстова, историјских извора и њихова анализа Стално коришћење историјске карте Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура, илустрација, шеме друштвене лествице, питања, ППТ, шеме Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде паноа, кратких записа, кратких излагања Коришћење е-уџбеника, едмодо платформе и

			Опште одлике културе раног новог века (основна обележја хуманизма и ренесансе; књижевност, политичка мисао, промене у свакодневном животу, обичаји и веровања...). Реформација и противреформација (узроци, протестантизам, католичка реакција – улога језуита; верски сукоби и ратови). Појава апсолутистичких монархија (промене у државном уређењу, централизација државе, положај владара). Врхунац моћи Османског царства (освајања, држава и друштво). Живот Срба под османском, хабзбуршком и млетачком влашћу (обнова Пећке патријаршије; мењање верског и културног идентитета – исламизација, покатоличавање, унијаћење; учешће у ратовима, отпори и сеобе, положај и привилегије, Војна крајина). Истакнуте личности: Јохан Гутенберг, Изабела Кастиљска, Кристифор	насељен Србима и њиховим суседима у раном новом веку; – идентификује разлике између типова државног уређења у периоду средњег и раног новог века; – изводи закључак о значају српске средњовековне државности и издваја најистакнутије владарске породице; – пореди положај и начин живота жена и мушкараца, различитих животних доби, припадника постојећих друштвених слојева, у средњем и раном новом веку; – разликује основна обележја и идентификује најзначајније последице настанка и ширења различитих верских учења у средњем и раном новом веку; – на понуђеним примерима, разликује легенде и митове од историјских чињеница, као и историјске од легендарних личности; – образлаже најважније последице научно-техничких открића у периоду средњег и раног новог века; – идентификује основне одлике и промене у начину производње у средњем и раном новом веку; – илуструје примерима значај прожимања различитих цивилизација; – разликује споменике	др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Коришћење ресурса

			Колумбо, Фернандо Магелан, Леонардо да Винчи, Микеланђело Буонароти, Николо Макијавели, Никола Коперник, Исак Њутн, Мартин Лутер, Карло V и Филип II Хабзбуршки, Елизабета I, Вилијам Шекспир, Луј XIV, Сулејман Величанствени, Мехмед-паша Соколовић, Арсеније III Црнојевић, Арсеније IV Јовановић.	различитих епоха, са посебним освртом на оне у локалној средини; – илуструје примерима важност утицаја политичких, привредних, научних и културних тековина средњег и раног новог века у савременом друштву; – користећи ИКТ, самостално или у групи, презентује резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе; – повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); – учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на шта ће се процењивати његов даљи рад (иницијално тестирање). Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредаку остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика. Сваки наставни час и свака активност ученика су, у том смислу, прилика за регистровање напретка ученика и упућивање на даље активности. У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се и процес и продукти учења. У вредновању наученог, поред усменог испитивања, користе се и тестови знања (15 минута, контролни задатак од 45 минута). У формативном оцењивању се користе различити инструменти, а избор зависи од врсте активности која се вреднује. Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Такође, вреднује се и домаћи задатак, писање есеја и прича, индивидуални рад: мини истраживање личности и догађаја, панои, ППТ, прегледање свески, израда ленти времена.

Назив предмета: ГЕОГРАФИЈА

Годишњи фонд часова: 72

Циљ наставног програма: Циљ учења географије је да ученик појмовно и структурно овлада природно-географским, демографским, насеобинским, политичко-географским, економско-географским, интеграционим и глобалним појавама и процесима у Србији и свету уз неговање вредности мултикултуралности и патриотизма

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ДРУШТВО И ГЕОГРАФИЈА	3	Друштвено-географски објекати, појаве и процеси	- успоставља везе између физичко-географских и друштвено-географских објеката, појава и процеса	У обради прве теме ученици треба да се упознају са општим предметом проучавања ове, веома широке области географије. Друштвена географија представља систем географских дисциплина, које се, свака из свог угла, баве односом човека (друштва) и географског простора (географске средине) у најширем смислу. На реализацији првог исхода, који се односи на успостављање веза између физичко-географских и друштвено-географских објеката, појава и процеса, ради се током читаве године, а исход се остварује на крају шестог разреда. Активности ученика: слуша, описује, дискутује, оријентише се на карти, оријентише се у простору, самостално се служи географском картом на часу, примењује стечена знања у решавању проблемских задатака, примењује средства ИКТ-а, учествује у обнављању градива. Активности наставника: припрема, реализује и анализира наставни процес, дефинише активности и садржаје, врши избор метода и техника рада, као и наставних средстава, креира

					и реализује час у циљу постизања квалитетне наставе, сарађује са колегама и размењује мишљења, одговара на ученичка питања, прати напредовање сваког ученика, оцењује њихово постигнуће, прати ефекте свога рада.Поступци остварења програма: примена електонских сдржаја и дигиталних уџбеника, и различитих наставних средстава: паметне табле, глобус, телуријум, географски атлас, нема карта света и Европе, јутјуб, презентације, уџбеник... Примена различитих метода и облика рада (облици: фронтални, индивидуални, у пару, тиму, групи; метод – монолошко-дијалошка, илустративно-демонстративна, мултимедијална...)
2.	ГЕОГРАФ-СКА КАРТА	13	Картографија, географска карта, географска ширина, географска дужина, координате, датумска граница, часовне зоне, математички елементи карте, картографска мрежа, надморска висина, апсолутна висина, топоними, легенда, размер карте, метод изохипси, метод боја, метод сенчења, метод шрафирања, тематска карта, топографска карта, план, ситноразмерна карта, оријентација карте, хоризонтална растојања, вертикална растојања,	- успоставља везе између физичко-географских и друштвено-географских објеката, појава и процеса	Друга тема чини скуп знања и вештина којима ученици треба да овладају у настави географије, а односе се на познавање географске карте, њено практично коришћење и начине оријентисања у простору. Активности ученика: слуша, описује, дискутује, оријентише се на карти, оријентише се у простору, самостално се служи географском картом на часу, примењује стечена знања у решавању проблемских задатака, примењује средства ИКТ-а, учествује у обнављању градива. Активности наставника: припрема, реализује и анализира наставни процес, дефинише активности и садржаје, врши избор метода и техника рада, као и наставних средстава, креира и реализује час у циљу постизања квалитетне наставе, сарађује са колегама и размењује мишљења, одговара на ученичка питања, прати напредовање сваког ученика и оцењује њихово постигнуће, прати ефекте свога рада.

			површина		
3.	СТАНОВНИШТВО	10	Екумена, пописи, густина насељености, природни прираштај, наталитет, морталитет, бела куга, миграције становништва, емиграција, имиграција, егзодус, језичке породице,	- доводи у везу размештај светског становништва са природним карактеристикама простора; - анализира компоненте популационе динамике и њихов утицај на формирање укупних демографских потенцијала на примерима Србије, Европе и света; - анализира различита обележја светског становништва.	Трећу тему чине садржаји који третирају основне појаве и процесе у развитку становништва и њихове просторне карактеристике. Ученике треба упознати са одликама и факторима демографског развитка, распоредом становништва на Земљи, као и његовим структурним обележјима. Активности ученика: слуша, описује, дискутује, оријентише се на карти, оријентише се у простору, самостално се служи географском картом на часу, примењује стечена знања у решавању проблемских задатака, примењује средства ИКТ-а, учествује у обнављању градива. Активности наставника: припрема, реализује и анализира наставни процес, дефинише активности и садржаје, врши избор метода и техника рада, као и наставних средстава, креира и реализује час у циљу постизања квалитетне наставе, сарађује са колегама и размењује мишљења, одговара на ученичка питања, прати напредовање сваког ученика и оцењује њихово постигнуће, прати ефекте свога рада.
4.	НАСЕЉА	8	Насеље, село, град, урбанизација, деаграризација, функције градова, сламовиагломерација, конурбација, мегалополис	- анализира географски положај насеља; - објашњава континуиране процесе у развоју насеља и даје примере у Србији, Европи и свету; - доводи у везу типове насеља и урбане и руралне процесе са структурама становништва, миграцијама, економским и глобалним појавама и процесима;	У оквиру четврте теме предвиђено је да се ученици упознају са основним појавама и процесима (законитостима) у развоју насеља у Србији, Европи и свету. Активности ученика: слуша, описује, дискутује, оријентише се на карти, оријентише се у простору, самостално се служи географском картом на часу, примењује стечена знања у решавању проблемских задатака, примењује средства ИКТ-а, учествује у обнављању градива. Активности наставника: припрема, реализује и анализира наставни процес, дефинише

					активности и садржаје, врши избор метода и техника рада, као и наставних средстава, креира и реализује час у циљу постизања квалитетне наставе, сарађује са колегама и размењује мишљења, одговара на ученичка питања, прати напредовање сваког ученика и оцењује њихово постигнуће, прати ефекте свога рада.
5	ПРИВРЕДА	12	привреда, привредне делатности, примарни сектор, секундарни сектор, терцијарни сектор, квартарни сектор, пољопривреда, земљорадња, природна ђубрива, вештачка ђубрива, сточарство, индустрија, тешка индустрија, лака индустрија, аутоматизација, индустријаска револуција, индустрија високих технологија, саобраћај, саобраћајна инфрастуктура, саобраћајна средства, туризам, туристичке вредности, смештајни објекти, квартарне делатности, образовање, здравство, култура, информационе технологије, развијени региони, неразвијени региони, мултинационалне компаније, глобализација,	- уз помоћ географске карте анализира утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности; - доводи у везу размештај привредних објеката и квалитет животне средине. - вреднује алтернативе за одрживи развој у својој локалној средини, Србији, Европи и свету;	Пету тему чине садржаји из области економске географије у оквиру којих ученици треба да се упознају са основним појмовима о привреди, факторима развоја привреде и појединих привредних делатности, утицајем привреде на географски простор, концептом одрживог развоја и да се уведу у регионалне разлике у развоју светске привреде. Активности ученика: слуша, описује, дискутује, оријентише се на карти, оријентише се у простору, самостално се служи географском картом на часу, примењује стечена знања у решавању проблемских задатака, примењује средства ИКТ-а, учествује у обнављању градива. Активности наставника: припрема, реализује и анализира наставни процес, дефинише активности и садржаје, врши избор метода и техника рада, као и наставних средстава, креира и реализује час у циљу постизања квалитетне наставе, сарађује са колегама и размењује мишљења, одговара на ученичка питања, прати напредовање сваког ученика и оцењује њихово постигнуће, прати ефекте свога рада.

			бруто домаћи производ, одрживи развој		
6.	ДРЖАВА И ИНТЕГРАЦИОНИ ПРОЦЕСИ	14	Држава, власт, суверенитет, географски положај државе, политичко-географски положај, величина територије државе, енклава, функције државник граница, облик владавине, колонијализам, европске интеграције	- објасни политичко-географску структуру државе; - представи процесе који су довели до формирања савремене политичко-географске карте света	Шеста тема треба ученика да упозна са политичко-географским карактеристикама државе, дефинише појам државе, њене елементе и укаже на време и место настанка првих држава у свету. Активности ученика: слуша, описује, дискутује, оријентише се на карти, оријентише се у простору, самостално се служи географском картом на часу, примењује стечена знања у решавању проблемских задатака, примењује средства ИКТ-а, учествује у обнављању градива. Активности наставника: припрема, реализује и анализира наставни процес, дефинише активности и садржаје, врши избор метода и техника рада, као и наставних средстава, креира и реализује час у циљу постизања квалитетне наставе, сарађује са колегама и размењује мишљења, одговара на ученичка питања, прати напредовање сваког ученика и оцењује њихово постигнуће, прати ефекте свога рада.
7.	ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ	12	границе Европе, рељеф Европе, голфка струја, георафске регије Европе	- објасни како се издвајају географске регије; - илуструје уз помоћ карте најважније географске објекте, појаве и процесе на простору Европе.	Седма наставна тема обухвата основне појмове о континенту: географски положај, границе и величину, природне одлике и друштвене одлике и то према шеми како су проучаване друштвено-географске теме Активности ученика: слуша, описује, дискутује, оријентише се на карти, оријентише се у простору, самостално се служи географском картом на часу, примењује стечена знања у решавању проблемских задатака, примењује средства ИКТ-а, учествује у обнављању градива. Активности наставника: припрема, реализује и анализира наставни процес, дефинише активности и садржаје, врши избор метода и техника рада, као и наставних средстава, креира и реализује час у циљу

					постизања квалитетне наставе, сарађује са колегама и размењује мишљења, одговара на ученичка питања, прати напредовање сваког ученика и оцењује њихово постигнуће, прати ефекте свога рада.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика:

Разговор, тест, самостални и групни пројекти, дебата

Оцењивање је саставни део процеса наставе и учења којим се обезбеђује стално праћење и процењивање резултата постигнућа ученика, а у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Праћење и вредновање ученика започиње иницијалном проценом нивоа знања на коме се ученик налази. Свака активност на часу служи за континуирану процену напредовања ученика. Неопходно је ученике стално оспособљавати за процену сопственог напретка у остваривању исхода предмета.

Како ниједан од познатих начина вредновања није савршен, потребно је комбиновати различите начине оцењивања. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање на тај начин постаје мотивациони фактор за ученике. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

На почетку школске године наставници географије треба да нправе план временске динамике и садржаја оцењивања знања и умења (процењивања постигнућа) ученика водећи рачуна о адекватној заступљености сумативног и формативног оцењивања. Будући да се у новим програмима наставе и учења инсистира на функционалним знањима, развоју међупредметних компетенција и пројектној настави, важно је да наставници на почетку школске године добро осмисле и са ученицима договоре како ће се обављати формативно оцењивање. У том смислу препоручује се наставницима да на нивоу стручних већа договоре критеријуме и елементе формативног оцењивања (активност на часу, допринос групном раду, израда домаћих задатака, кратки тестови, познавање географске карте...).

Назив предмета: БИОЛОГИЈА

Годишњи фонд часова: 72

Циљ наставног програма: Циљ учења биологије је да ученик, изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	36	- Грађа живих бића – спољашња и унутрашња. - Грађа људског тела: хијерархијски низ од организма до ћелије. - Једноћелијски организми – бактерија, амеба, ћелија квасца. Удруживање ћелија у колоније. Вишећелијски организми – одабрани примери гљива, биљака и животиња. - Основне животне функције на нивоу организма: исхрана, дисање, транспорт и елиминација штетних супстанци, размножавање. - Разлике у грађи биљака, гљива и животиња и начину функционисања, као и сличности и разлике у обављању основних животних процеса. - Откриће ћелије и микроскопа. - Основна грађа ћелије	-упореди грађу животиња, биљака и бактерија на нивоу ћелија и нивоу организма; повеже грађу и животне процесе на нивоу ћелије и нивоу организма; одреди положај органа човека и њихову улогу; цртежом или моделом прикаже основне елементе грађе ћелије једноћелијских и вишећелијских организама; користи лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање готових и самостално израђених препарата; хумано поступа према организмима које истражује; групише организме према особинама које указују на заједничко порекло живота на Земљи; користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказивању резултата.	- У остваривању наставе потребно је подстицати истраживачки рад ученика основних сличности и разлика спољашње и унутрашње грађе и функционисања различитих живих бића, треба користити школски микроскоп, обрађивати примере из непосредног окружења и водити рачуна да се ученици хумано опходе према живим бићима које истражују -Достизање исхода је могуће кроз различите вежбе и практичне активности ученика као нпр. израда плаката (људско тело, упоредни преглед спољашње грађе: човек, један кичмењак, један бескичмењак, биљка, гљива), квиз (нпр. Чији су зуби?), мерење пулса при мировању и физичкој активности, испитивање тока воде кроз биљку, дисековање цвета, размножавање биљака семеном и пелцером, микроскопирање ћелија квасца/инфузоријума/самостално направљених препарата, употреба едукативних филмова (нпр. Живот у капи воде) итд.

			(мембрана, цитоплазма, једро, митохондрије, хлоропласти). - Разлика између бактеријске, и биљне и животињске ћелије. - Ћелијско дисање, стварање енергије, основне чињенице о фотосинтези.		
2.	ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	15	- Популација, станиште, екосистем, еколошке нише, адаптације, животне форме, трофички односи – ланци исхране. - Абиотички и биотички фактори. Значај абиотичких и биотичких фактора. Антропогени фактор и облици загађења. - Угрожавање живих бића и њихова заштита.	- направи разлику између животне средине, станишта, популације, екосистема и еколошке нише; - размотри односе међу члановима једне популације, као и односе између различитих популација на конкретним примерима; - илуструје примерима међусобни утицај живих бића и узајамни однос са животном средином; - истражи утицај средине на испољавање особина, поштујући принципе научног метода; - идентификује примере природне и вештачке селекције у окружењу и у задатом тексту; - повеже узроке нарушавања животне средине са последицама по животну средину и људско здравље и делује личним примером у циљу заштите животне средине; - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради	-Знања и искуства ученика стечена у претходном разреду, треба проширити и надоградити појмовима: животна средина, популација, екосистем и еколошка ниша. -Теме се обрађују уз више вежби теренског типа. - Задаци Истражи и прикажи могу да буду показатељ у којој мери су ученици разумели основне еколошке појмове. Истраживање може да подразумева познат терен, литературу, нтернет. Важно је да се обезбеди час за презентовање резултата истраживања, као и да ученици сами процене квалитет и добију повратну информацију од наставника. Акценат треба ставити на односе рзмножавања када су у питању јединке исте популације и трофичке односе када су у питању јединке различитих популација. -Приликом обраде абиотичких фактора, не треба инсистирати на груписању већ пажњу усмерити на њихов утицај на раст и развиће. - Антропогени фактор треба обрадити кроз различите облике загађења, без улажења у хемијске процесе јер ученици немају потребна знања из ове области -Требало би укључивати ученике у активности за заштиту животне средине, мотивисати их да предлажу акције и да на своје вршњаке делују личним примером.

				података и приказу резултата. - табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; - разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени.	
3.	НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	5	Наследни материјал (ДНК, гени). Телесне и полне ћелије. - Пренос наследног материјала. - Наследне особине (веза између гена и особина, утицај спољашње средине). - Индивидуална варијабилност. - Природна селекција на одабраним примерима. Вештачка селекција. - Значај гајених биљака и припитомљених животиња за човека	- користи лабораторијски прибор и школски микроскоп за израду и посматрање готових и самостално израђених препарата; - хумано поступа према организмима које истражује; - истражи утицај средине на испољавање особина, поштујући принципе научног метода; - идентификује примере природном селекцијом; - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата. - табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; - разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени	- Уводе се нови појмови- ген и ДНК (у једру или ван једра код прокариота), деобе телесних и полних ћелија,количина наследног материјала. - Индивидуалну варијабилност организама у популацији треба повезати са механизмом природне селекције, као еволуционим механизмом који доводи до адаптирања организама на услове животне средине. - Потребно је подстицати ученике да сами пронађу примере о деловању природне селекције. За вештачку селекцију потребно је да ученици сами истраже које су биљке и животиње људи почели припитомљавати у прошлости и због чега. - Природну и вештачку селекцију треба реализовати кроз обраду и табеларно и графичко приказивање неколико различитих примера, са обавезним извођењем закључака. - Потребно је ученике подстицати да истражују нове примере индивидуалне варијабилности и резултате прикажу одељењу.
4.	ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОТА	5	Постанак живота на Земљи (прве ћелије без једра, постанак ћелија са једром и појава вишећеличности). „Дрво живота“ (заједничко порекло и основни принципи	истражи утицај средине на испољавање особина, поштујући принципе научног метода; повеже еволутивне промене са наследном варијабилношћу и природном селекцијом; групише организме према особинама које указују на заједничко	- Основна идеја коју ученици треба да усвоје је да су сви организми који данас живе на Земљи потомци заједничког претка, који је био једноћелијски организам без формираног једра - Потребно је обрадити улогу ћелија без једра и ћелија са једром у појави вишећеличности. - При разврставању и груписању живог света, треба користити филогенетски приступ, односно заједничко порекло, принцип сродности и

			филогеније, сродност и сличност). Организми без једра. Организми са једром. Положај основних група једноћелијских и вишећелијских организама на „дрвету живота”	порекло живота на Земљи; одреди положај непознате врсте на „дрвету живота“, на основу познавања општих карактеристика једноћелијских и вишећелијских организама; користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата. табеларно и графички представи прикупљене податке и изведе одговарајуће закључке; разматра, у групи, шта и како је учио/учила и где та знања може да примени.	сличности. - Положај основних група једноћелијских и вишећелијских организама на „дрвету живота” треба да има логички след, који произилази из знања о грађи ћелија
5.	ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	7	Обољења која изазивају, односно преносе бактерије и животиње. Бактерије и антибиотици. Путеви преношења заразних болести. Повреде и прва помоћ: повреде коже, убоди инсеката и других бескичмењака, тровање храном, сунчаница, топлотни удар. Превенција и понашање у складу са климатским параметрима. Последице болести зависности – алкохолизам.	- одржава личну хигијену и хигијену животног простора у циљу спречавања инфекција; - доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; - збрине површинске озледе коже, укаже прву помоћ у случају убода инсеката, сунчанице и топлотног удара и затражи лекарску помоћ кад процени да је потребна; - повеже узроке нарушавања животне средине са последицама по животну средину и људско здравље и делује личним примером у циљу заштите животне средине; - користи ИКТ и другу опрему у истраживању, обради података и приказу резултата - разматра, у групи, шта и како је	У овој области акценат је на основним чињеницама о превенцији заразних болести, путевима преношења и спречавању ширења - Посебно треба обратити пажњу на антибиотике - Важан део ове области је упознавање са болестима зависности, нарочито алкохолизмом - Неопходно је подстаћи ученике да сами, уз употребу ИК технологија истражују ову област - Градиво на тему климатских промена обрадити у виду преојекта (радионице, филм и приредба) - Препорука је да се за обраду ових појмова повремено доведу стручњаци или одведу ученици у одговарајуће установе.

				учио/учила и где та знања може да примени	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење и вредновање постигнућа ученика је континуирани процес процене знања, вештина и понашања, који се у образовном систему Србије дели на две кључне врсте: формативно (описно) и сумативно (бројчано) оцењивање. Основна сврха овог процеса је пружање повратне информације ради даљег унапређења учења.

Основни концепти праћења и вредновања обухватају:

- Формативно оцењивање: Континуирано праћење напретка и пружање смерница током учења.
- Сумативно оцењивање: Бројчано вредновање знања на крају одређених целина, полугодишта или школске године.
- Самооцењивање: Развијање свести код ученика о сопственим успесима и простору за напредак.
- Вршњачко оцењивање: Подстицање критичког мишљења кроз процену рада других ученика у одељењу.

Специфични видови и елементи оцењивања укључују:

- Континуирано праћење: Евидентирање активности, ангажовања и домаћих задатака.
- Писмене провере: Тестови, контролни и писмени задаци који мере усвојено знање.
- Усмене провере: Редовно испитивање и аргументовање наученог градива.
- Пројектни рад: Оцењивање креативности, истраживачких способности и тимског рада.

Врста, ниво ,обим знања и ангажовање ученика се повезују са критеријумима оцењивања који су базирани према исходима постигнућа ученика .

Постигнуће изражено у %	Оцена
100 – 86	Одличан (5)
85 – 71	Врло добар (4)
70 – 56	Добар (3)
55 – 41	Довољан (2)
40 – 0	Недовољан (1)

Назив предмета: МАТЕМАТИКА

Годишњи фонд часова: 144

Циљ наставног програма: ЦИЉ учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЦЕЛИ БРОЈЕВИ	24	Скуп целих бројева (Z). Супротан број. Апсолутна вредност целог броја. Приказ целих бројева на бројевној правој. Упоређивање целих бројева. Основне рачунске операције у скупу Z и њихова својства. Изрази са целим бројевима.	Ученик ће бити у стању да: – прочита, запише, упореди и представи на бројевној правој целе бројеве; – одреди супротан број и апсолутну вредност целог броја; – израчуна вредности једноставнијих бројевних израза; – реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевни израз.	Проширивањем система N_0, природних бројева са нулом, настаје систем целих бројева Z, као скуп који је допуњен негативним целим бројевима и на који се, са N_0, такође проширује значење операција и релација.. Први корак у овом проширењу чини додавање негативних целих бројева скупу N_0, а природни бројеви у том ширем скупу слове као позитивни цели бројеви. Уз то треба истаћи значење тих бројева које они имају на разним скалама (термометарској, табли лифта, приказивању прихода и расхода...). Указати на температуре – 5^oC, тастер лифта који носи ознаку – 1, стање на личном рачуну које има ознаку 40 000 динара и – 40 000 динара. У том смислу, пожељно је, на конкретним примерима, на разним скалама приказати неке позитивне и негативне температуре, нека позитивна и негативна финансијска стања, надморску висину... Ако је n ознака за природне бројеве, онда ће $-n$ бити ознака за негативне целе бројеве и при

					том: *– n и – n чине пар супротних бројева,* *– n је апсолутна вредност за оба броја: n и –n.* *– броју – n супротан је број n, тј. – (–n) = n.* Поређење целих бројева ослања се интуитивно на њиховом представљању тачкама на бројевној правој и прати представу о распореду тих тачака. Уз ту представу иде и она о усмереној дужи као „ходу” од тачке нула до тачке која представља тај број. Треба нагластити да, када се бројевна права позитивно оријентише, кретање у супротном правцу генерише негативне бројеве. У том контексту треба указати и на геометријско тумачење апсолутне вредности целог броја и потенцирати апсолутну вредност целог броја као одстојање тачке од (координатне) нуле, истичући да цео број и њему супротан број имају једнаке апсолутне вредности, тј. једнака одстојања од (координатне) нуле. Сабирање у скупу Z интерпретира се као настављање „ходова” тј. надовезивање усмерених дужи, у смислу да 3 + 5 представљање наставак „кретања” у истом смеру, а да 3 + (–5) представља кретање за 3 јединице у позитивном смеру и потом 5 јединица у негативном смеру. После рада са конкретним примерима (који би били систематски груписани и записивани, као на пример, 7 + 5, 7 + (–5), (–7) + 5, (–7) + (–5)) треба прећи на формалну дефиницију збира целих бројева. Та формализација може уследити и касније, када ученици у потпуности овладају сабирањем целих бројева. Много је важније да ученици суштински схвате алгоритам сабирања и да тачно извршавају сабирање, него да знају да искажу дефиницију, а не знају да је примене. Особине сабирања целих бројева

					(комутативност и асоцијативност) такође треба приказати кроз конкретне примере. Једноставно треба показати да 7 + (–5) има једнаку вредност као и (–5) + 7, тј. да је потпуно свеједно да ли се „крећемо” прво у позитивном смеру за 7 јединичних дужи или у негативном смеру за 5 јединичних дужи. Одузимање у скупу Z дефинише се као сабирање са супротним бројем, па је потребно истаћи да је у скупу Z та операција увек изводљива, тј. да више није неопходно да умањеник буде већи или једнак од умањиоца. Приликом увођења множења у скупу Z, први корак је опет интуитиван. То, на пример, значи да проблем множења 3×2 поново сводимо на продужено сабирање, тј. на релацију $3 \times 2 = 2 + 2 + 2$. Аналогно и проблем $3 \times (–2)$ сводимо на релацију $3 \times (–2) = (–2) + (–2) + (–2)$ и кроз низ сличних примера долазимо до правила за множење позитивног и негативног целог броја. Али и до важних последица, а то је да је $n \times (–1) = (–1) \times n = 1 \times (–n) = (–n) \times 1 = – n$. тј. да је $n \times (–m) = n \times (–1) \times m = – n \times m$. Остаје да се објасни случај множења два негативна цела броја па производ $(–3) \times (–2)$ записујемо као $(–3) \times (–2) = –3 \times (–2) = – (–6) = 6$ (на основу већ познате једнакости $– (–n) = n$). Уопштеније $(–n) \times (–m) = –n \times (–m) = – (–n \times m) = n \times m$. Свуда прво долазе конкретни примери множења, па се после њих дају опште формулације. Својства комутативности и асоцијативности множења илуструју се прво на конкретним примерима, а тек потом се и формално изводе на основу дефиниције множења. На сличан начин, преко примера и кроз задатке, треба илустровати и својство дистрибутивности. Кроз примере треба и

					показати да скуп Z није затворен за дељење, тј. да количник два цела броја није увек цео број. Уврстимо и ову важну напомену: наративно изражавање дефиниција и својстава је дидактички врло оправдано, али тек када ученици стекну искуство кроз примере и задатке треба дати прецизну математичку формулацију (а не да се прво искажу правила, а потом да се на основу датих правила решавају задаци). На крају ове теме треба дати преглед основних својстава операција у скупу Z користећи a, b, c итд. као ознаке за променљиве (а не оне којима се истиче знак целог броја).
2.	ТРОУГАО	24	1. ДЕО: Појам и елементи троугла. Обим троугла. Једнакокраки и једнакостранични троуглови. Висина троугла. Углови троугла. Збир углова троугла. Врсте троуглова према угловима. Однос између страница и углова троугла. Неједнакост троугла; 2. ДЕО Конструкција неких углова (60°, 120°, 30°, 45°, 75°, 135°). Основне конструкције	- класификује троуглове на основу њихових својстава; – конструише углове од 90° и 60° и користи њихове делове за конструкције других углова; – уочава одговарајуће елементе подударних троуглова; – утврди да ли су два троугла подударна на основу ставова подударности; – конструише троугао на основу задатих елемената (странице и углови троугла); – примени својства троуглова у једноставнијим проблемским задацима; – сабира и одузима векторе и користи их у реалним ситуацијама; – одреди центар описане и уписане кружнице троугла; – примењује особине централне и осне симетрије и транслације	Основни циљ наставе геометрије је да се настави прелаз, започет у петом разреду, са нивоа визуелизације на ниво анализирања и апстракције са првим корацима према дедукцији. Због тога треба инсистирати на правилним формулацијама, закључивању, коришћењу логичких везника (и, или, ако...онда), али не треба претеривати у строгости код појединих дефиниција и доказа. Изузетно је значајно да се садржаји повезују са познатим појмовима и тврђењима из претходних разреда. У неким једноставнијим ситуацијама дати потпуне доказе тврђења. Појам троугла повезати са познатим појмом затворене изломљене линије, а обим троугла повезати са збиром дужина дужи. Повезати тврђење о збиру унутрашњих углова троугла са познатим својствима трансверзалних углова и анализирати својства спољашњих углова троугла. Ученике навикавати да систематски и прецизно користе одговарајуће ознаке при обележавању страница, темена и углова троугла. Инсистирати да класификацију

			троугла. Појам подударности и ставови подударности. Централна симетрија и подударности. Осна симетрија и подударност. Центар описане и уписане кружнице троугла.	у једноставнијим задацима.	троуглова на оштроугле, правоугле и тупоугле усвоје сви ученици. Појмове једнакокраког и једнакостраничног троугла повезати са осном симетријом и инсистирати да ученици прихвате да се наспрам једнаких углова у троуглу налазе једнаке странице и обрнуто. Објаснити чињеницу да се наспрам дуже странице у троуглу налази већи угао и обрнуто, као и теорему о неједнакости троугла. Увести висину троугла као дуж која садржи теме троугла и нормална је на праву одређену наспрамном страницом, али не помињати ортоцентар, који је предвиђен за седми разред. Конструкције висине лењиром и шестаром повезати са знањима из петог разреда – конструкцијом нормале из тачке на праву. Објаснити најпре конструкције углова од 90° и 60°, а затим увежбати конструкцију симетрале угла лењиром и шестаром и подсетити ученике на конструктивно сабирање и одузимање углова. На овај начин конструисати углове од 30°, 15°, 7°30’, 75°, 22°30’, 52°30’ и друге углове. Указати на разлику између конструкције неког угла и цртања помоћу угломера. Јасно истаћи да је у (геометријским) конструкцијама дозвољена употреба само обичног лењира и шестара. Важно је са ученицима поновити конструкције нормале на праву из дате тачке и паралеле дате праве кроз тачку која не припада тој правој. Након претходних уводних садржаја о троуглу, обрадити основне конструкције троуглова: (СУС) конструкција троугла када су дате дужине две странице и величина угла између њих; (УСУ) конструкција троугла када је дата дужина једне странице и мера углова који на њу належу; (ССС) конструкција троугла када су

					дате дужине све три странице; (ССУ) конструкција троугла када су дате дужине две странице и величина угла наспрам веће од њих. Сваку од основних конструкција треба да прати одговарајуће тврђење о одређености страница и углова троугла. Нпр. тврђење за СУС конструкцију треба да гласи: ако су дате две странице троугла и угао између њих, онда су одређене величине свих углова и свих страница тог троугла. На примерима илустровати ситуације када није могуће конструисати одговарајући троугао: у случају УСУ ако је збир датих углова већи од 180°; у случају ССС ако дате дужи не задовољавају неједнакости троугла. На примерима показати да у случају када су задате две странице и угао наспрам краће од њих постоје три могућности (задатак има два решења, једно решење или нема решења), али не инсистирати на оваквим задацима. На часовима вежбања, кроз задатке истицати специфичности у вези са конструкцијама једнакокраких, једнакостраничних и правоуглих троуглова. (Сложеније конструкције троуглова планиране су за седми разред.) Обрада појма подударности међу троугловима природно се дели на три фазе. У првој фази увести појам подударности ослањајући се на визуелну перцепцију и геометријску интуицију ученика. Два троугла сматрамо подударним ако се један од њих може пренети тако да потпуно поклопи други, односно ако се ти троуглови разликују само по свом положају (у равни) и осим тога не постоји било каква друга разлика међу њима (по облику и димензијама). У овој фази, најважније је да ученици уочавају парове одговарајућих страница и парове одговарајућих углова два подударна троугла. Друга фаза је

					упознавање са ставовима подударности. Тврђења СУС, УСУ, ССС, ССУ, раније формулисана у вези са основним конструкцијама, треба да послуже за формулацију одговарајућих ставова. Нпр. тврђење СУС треба да буде преформулисано у став СУС: Ако су две странице и њима захваћени угао једнаки двема страницама и њима захваћеним углом другог троугла, онда су ти троуглови подударни. У другој фази од ученика захтевати примену ставова само у најједноставнијим случајевима. Прецизније, треба се ограничити искључиво на задатке: – у којима су дата (нацртана или описана) два троугла за које се непосредно (са слике или из текста) могу уочити једнакости из услова неког става; – у којима се захтева од ученика да уочи који став се може применити и да одреди једнакост осталих парова одговарајућих страница, односно углова. Кроз задатке наведеног типа истицати специфичности у случајевима када треба утврдити подударност једнакокраких, једнакостраничних, односно правоуглих троуглова. У трећој фази обраде подударности, применом ставова треба извести особине централне и осне симетрије које су ученицима познате из петог разреда. Оваква примена ставова подударности пре свега се односи на детаљна објашњења наставника, кроз која ће ученици постепено усвајати дедуктивни начин закључивања. Доказати најважнија тврђења о симетрали дужи и симетрали угла и из њих касније извести одговарајуће закључке о центру описане и уписане кружнице троугла. (У седмом разреду биће обрађени појмови *ортоцентар*, *тежишна дуж* и *тежиште*,

					особине у вези са њима, као и сложеније примене ставова подударности.)
3.	РАЦИОНАЛНИ БРОЈЕВИ	50	1. ДЕО Скуп рационалних бројева. Супротан број. Апсолутна вредност рационалног броја. Приказ рационалних бројева на бројевној правој. Упоређивање рационалних бројева. Основне рачунске операције у скупу Q и њихова својства. Изрази са рационалним бројевима. Једначине и неједначине: $ax + b = c$; $ax + b \leq c$; $ax + b < c$; $ax + b \geq c$; $ax + b > c$ ($a, b, c \in Q$, $a \neq 0$). 2. ДЕО: Координатни систем. Приказ података у координатном систему. Приказ зависности међу величинама. Размера, пропорција, проценат.	– прочита, запише, упореди и представи на бројевној правој рационалне бројеве (записане у облику разломка или децималног записа); – одреди супротан број, апсолутну вредност и реципрочну вредност рационалног броја; – израчуна вредност једноставнијег бројевног израза и реши једноставну линеарну једначину и неједначину у скупу рационалних бројева; – реши једноставан проблем из свакодневног живота користећи бројевне изразе, једначину или неједначину; – примени пропорцију и проценат у реалним ситуацијама; – прикаже податке и зависност између две величине у координатном систему (стубичасти, тачкасти и линијски дијаграм); – тумачи податке приказане табелом и графички.	Проширивање скупа ненегативних рационалних бројева тече на потпуно аналоган начин као и проширивање скупа N_0, при чему се треба позивати на одговарајуће поступке примењене у случају конструкције система Z и тиме скраћивати излагање. Када је $r \in Q^+$, негативне рационалне бројеве треба означавати пишући $-r$ и избегавати непотребно нагомилавање заграда. Дељење у систему рационалних бројева Q осмишљава се као множење реципрочним бројем, па треба истаћи да је сад та операција увек изводљива (сем дељења нулом, кад треба рећи да такво дељење нема смисла). На крају, систематизују се основна својства операција у скупу Q. Решавање линеарних једначина и неједначина обрађивати после проширења бројевних система до скупа Q рационалних бројева. Тек у овом скупу је то решавање изводљиво без познатих ограничења. Позната правила решавања једначина и неједначина наведеног облика треба повезати и објаснити одговарајућим особинама операција у скупу Q: ако је $a = b$, онда је $a + c = b + c$, ако је $a < b$ онда је $a + c < b + c$ итд. На пример, неједначина $5 - 3x < 6$ се може решавати следећим корацима: $5 < 6 + 3x$ (обема странама додато $3x$), $-1 < 3x$ (обема странама додато -6), $3x > -1$, $x > -\frac{1}{3}$ (обе стране помножене са $\frac{1}{3}$). Пожељно је приликом објашњавања користити модел теразија. Кад се бирају нешто сложенији примери једначина и неједначина, непозната треба да фигурише само једанпут (на пример, $3\cdot(7x - 4) = 25$). Решавајући текстуалне проблеме састављањем и решавањем

			Директна пропорционалност. Обрнута пропорционалност		одговарајућих једначина и неједначина, утврђују се научени поступци и сагледава њихова примена. У делу који се односи на примену, најпре увести појам координатног система (апсцисна и ординатна оса, јединична дуж, квадранти), као и појам координата као уређеног пара који одређује положај тачке у координатној равни. У овом делу постоји могућност за понављање појмова из претходне године, одређивање осно и централно симетричних тачака и објеката у координатном систему у односу на координатне осе и координатни почетак, као и транслације тачака или познатих геометријских објеката за задати вектор. Обрадити одређивање растојања између две тачке само када оне имају једнаке вредности апсциса или ордината, а одређивање средишта дате дужи у координатном систему повезати са појмом аритметичке средине из петог разреда. Након усвајања основних појмова, ученици могу да прошире знања из петог разреда и приказују податке о зависним величинама табелама, тачкастим, линијским или стубичастим дијаграмима (и са вишеструким стубићима). Важно је да се ученици оспособе да „читају” графиконе и уочавају зависности међу величинама и у случајевима када оне нису приказане директно на графикону или табели (пређени пут – брзина, број килограма – цена и сл.). У овом делу ученици би на једном делу часова, када савладају основне појмове, могли да се оспособе за елементарно коришћење неког од бесплатних динамичких софтвера за приказивање објеката у координатном систему и за цртање дијаграма. Након понављања о појму размере из претходног разреда, увести појам пропорције и

					коефицијента пропорционалности. Обраду овог градива подредити практичном циљу, уз повезивање са већ познатим садржајима Математике (проценти) и других предмета (Физика, Географија, Биологија, Информатика) у циљу израчунавања непознатог члана пропорције. Кроз практичне примере, увести појам директне и обрнуте пропорционалности уз приказ зависности директне пропорционалности у координатном систему. Директну пропорционалност приказивати графички у координатном систему и условом $y = kx$, при чему се не уводи општи појам функције, а може се поменути назив график линеарне функције. График линеарне функције повезати са практичним примерима из свакодневног живота и других предмета.
4.	ЧЕТВОРОУГАО	22	1. ДЕО Четвороуао. Углови четвороугла. Збир углова четвороугла. Паралелограм. Особине паралелограма. Услови да четвороугао буде паралелограм. Ромб, правоугаоник и квадрат. Трапез. Особине трапеза. Средња линија троугла и трапеза. Делтоид.	- класификује четвороуглове на основу њихових својстава; – конструише паралелограм и трапез на основу задатих елемената (страница, углова и дијагонала четвороугла); – примени својства четвороуглова у једноставнијим задацима; – сабира и одузима векторе и користи их у реалним ситуацијама; – примењује особине централне и осне симетрије и транслације у једноставнијим задацима.	У овој области треба обрадити дефиниције и основна својства четвороуглова: паралелограма, квадрата, правоугаоника, ромба, трапеза и делтоида. Истицати и логичку повезаност ових фигура (квадрат је правоугаоник, правоугаоник је паралелограм, ромб је паралелограм). Посебно је важно нагласити да све особине паралелограма задовољавају и квадрат, правоугаоник и ромб, али да и сваки од њих има своје специфичне особине. Велики број особина троуглова треба поновити и искористити приликом откривања особина четвороуглова. Запазити да се четвороугао разлаже на два троугла (дијагоналом), ослањајући се на теореме о угловима троуглова доћи до одговарајуће теореме о угловима четвороуглова. Паралелограму посветити највећу пажњу и пре свега обновити научено о паралелограму у петом разреду. На основу наученог о

			2. ДЕО Конструкција паралелограма. Сабирање и одузимање вектора. Множење вектора бројем. Конструкција трапеза.		паралелограму у петом разреду као и наученог о подударности троуглова и централној симетрији, осној симетрији и транслацији у шестом разреду, изводе се особине паралелограма и услови да четвороугао буде паралелограм. Важно је доказати својства паралелограма. Нагласити да су тачни и обрати неких теорема у вези са паралелограмом. Треба се ослањати на карактеристична (и изведена) својства при извођењу једноставнијих конструкција поменутих геометријских фигура и конструкције са њима повезаним елементима (дужима, угловима и дијагоналама). Сваки задатак са конструкцијом искористити за обнављање основних особина четвороугла који се конструише. Обновити појам усмерених дужи и вектора (интезитет, правац, смер, једнакост вектора). Увести појам супротног вектора и множења вектора бројем. Објаснити поступак сабирања вектора надовезивањем вектора. Повезати сабирање вектора са паралелограмом, дијагоналом паралелограма. Одузимање вектора увести као сабирање вектора при чему се један вектор сабира са супротним вектором другог вектора. Трапез дефинисати као четвороугао који има тачно један пар паралелних страница. Разлагањем трапеза на паралелограм и троугао или паралелограм и два троугла проучити његова својства. Такође, иста разлагања применити приликом конструкције трапеза и тако извођење конструкције трапеза свести на оне конструкције које су ученицима већ познате. Код увођења појма средње линије троугла и трапеза и њихових својстава треба се ослонити на знања о векторима. Увести појам и особине делтоида. Није

					предвиђена конструкција делтоида.
5.	ПОВРШИНА ТРОУГЛА И ЧЕТВОРОУГЛА	16	Појам површине фигуре, површина правоугаоника и квадрата. Једнакост површина подударних фигура. Површина паралелограма, троугла, трапеза. Површина четвороугла с нормалним дијагоналама.	– израчуна површину троугла и четвороугла користећи обрасце или разложиву једнакост.	Појам површине, којој је посвећено доста пажње, ученици су упознали у првом циклусу. Важно је обновити јединице које се користе за мерење површине. Показати и израчунавање површине неких једноставнијих фигура нацртаних у квадратној мрежи, при чему је један квадрат те мреже изабран за јединицу мере. Једначење површина геометријских фигура осмишљава се на класични начин, ослањајући се на појмове разложиве једнакости. При томе се узима да су површине подударних троуглова једнаке. Полазећи од формуле за површину правоугаоника, допуњавањем и разлагањем, изводе се формуле за површину паралелограма, троугла и трапеза. Обрадити израчунавање површине четвороуглова са нормалним дијагоналама: квадрат, ромб, делтоид, као и израчунавање површине произвољног четвороугла разлагањем на познате геометријске фигуре. Укључити практичне примене рачунања површина реалних објеката, и кроз ту примену константно обнављати јединице за мерење дужине и површине. Осим тога, важно је обрадити и ситуације у којима се рачуна површина фигура задатих у координатном систему.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Саставни део процеса развоја математичких знања у свим фазама наставе је и праћење и процењивање степена остварености исхода, које треба да обезбеди што поузданије сагледавање развоја и напредовања ученика. Тај процес започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Прикупљање информација из различитих извора (свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови) помаже наставнику да сагледа постигнућа (развој и напредовање) ученика и степен остварености исхода. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а важно је ученике оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у учењу.

Назив предмета: ФИЗИКА

Годишњи фонд часова: 72

Циљ наставног програма: Циљ учења Физике јесте упознавање ученика са природним појавама и основним законима природе, стицање основе научне писмености, оспособљавање за уочавање и распознавање физичких појава и активно стицање знања о физичким феноменима кроз истраживање, усвајање основа научног метода и усмеравање према примени физичких закона у свакодневном животу и раду.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	УВОД У ФИЗИКУ	4	Физика као природна наука. Физика и математика. Физика и техника. Физика и медицина. Методе истраживања у физици (посматрање, мерење, оглед...). Огледи који илуструју различите физичке појаве (из свакодневног живота). Улога мерења у физици и у свакодневном животу (мерење дужине, површине, запремине и масе). Демонстрациони огледи: - Равнотежа; - Светлосне појаве (одбијање и преламање светлости; калеидоскоп).	По завршетку шестог разреда, ученик ће бити у стању да: - Дефинише предмет проучавања физике и објасни њен значај за разумевање природе и развој технологије. -Препозна и разликује природне појаве у свом окружењу (механичке, светлосне, топлотне, магнетне, електричне). -Разликује физичко тело, супстанцу и физичко поље као облике постојања материје на једноставним примерима (нпр. чаша је тело, стакло је супстанца).	Препоручени садржаји наставе оријентисане на исходе за шести разред доследно су приказани у форми која задовољава основне методске захтеве наставе Физике: – Поступност (од једноставног ка сложеном) при упознавању нових појмова и формулисању закона. – Очигледност при излагању наставних садржаја (уз сваку тематску целину наведено је више демонстрационих огледа, а у недостаткуспецифичностима. Методска упутства за предавања Како уз сваку тематску целину иду демонстрациони огледи, ученици ће спонтано пратити ток посматране појаве, а на наставнику је да наведе ученика да својим речима, на основу сопственог расуђивања, опише појаву коју посматра. После тога, наставник, користећи прецизни језик физике, дефинише нове појмове (величине) и речима формулише закон појаве. Када се прође кроз све етапе у излагању садржаја теме (оглед, ученикова

2.	КРЕТАЊЕ	14	Кретање у свакодневном животу. Релативност кретања. Појмови и величине којима се описује кретање (путања, пут, време, брзина, правац и смер кретања). Векторски карактер брзине. Подела кретања према облику путање и брзини тела. Зависност пређеног пута и брзине од времена код равномерног праволинијског кретања. Променљиво праволинијско кретање. Средња брзина. Демонстрациони огледи: - Кретање куглице по Галилејевом жљебу. Лабораторијска вежба: 1. Одређивање брзине кретања тела.	По завршетку шестог разреда, ученик ће бити у стању да: -Разуме и дефинише појмове референтно тело и материјална тачка. -Разликује врсте кретања према облику путање и према промени брзине и одређује средњу брзину. -Користи исправне физичке величине и мерне јединице: за пут , време и брзину. - Разликује тренутну и средњу брзину. - Разуме релативност кретања.	опис појаве, дефинисање појмова и формулисање закона), прелази се, ако је могуће, на презентовање закона у математичкој форми. Методска упутства за решавање рачунских задатака. При решавању квантитативних (рачунских) задатака из физике, у задатку прво треба на прави начин сагледати физичке садржаје, па тек после тога прећи на математичко формулисање и израчунавање. Наиме, решавање задатака одвија се кроз три етапе: физичка анализа задатка, математичко израчунавање и дискусија резултата. У првој етапи уочавају се физичке појаве на које се односи задатак, а затим се набрајају и речима исказују закони по којима се појаве одвијају. У другој етапи се, на основу математичке форме закона, израчунава вредност тражене величине. У трећој етапи тражи се физичко тумачење добијеног резултата. У циљу развијања природно-научне писмености наставник треба да инстистира на систематском коришћењу јединица мере физичких величина SI (међународни систем јединица). Методска упутства за извођење лабораторијских вежби Лабораторијске вежбе чине саставни део редовне наставе и организују се на следећи начин: ученици сваког одељења деле се у две групе, тако да свака група има свој термин за лабораторијску вежбу. Опрема за сваку лабораторијску вежбу умножена је у више комплета, тако да на једној вежби (радном месту) може да ради два до три ученика. Час експерименталних вежби састоји се из: уводног дела, мерења и записивања података добијених мерењима, анализе и дискусије добијених резултата, извођења закључака. У уводном делу часа наставник:- обнавља делове градива који су
3.	СИЛА	16	Узајамно деловање два тела у непосредном додиру и последице таквог деловања: покретање, заустављање и промена брзине тела, деформација тела (истезање, сабијање, савијање), трење при кретању тела по хоризонталној подлози и отпор при кретању тела кроз воду и ваздух. Узајамно деловање два	На крају шестог разреда ученик ће моћи: -објашњава узајамно деловање тела у непосредном додиру (промена брзине, правца и смера кретања, деформација тела) и узајамно деловање тела која нису у непосредном додиру (гравитационо, електрично и магнетно деловање); -разликује деловање силе Земљине теже од тежине тела; - демонстрира утицај трења и	

			тела која нису у непосредном додиру (гравитационо, електрично, магнетно). Сила као мера узајамног деловања два тела, правац и смер деловања. Векторски карактер силе. Слагање сила истог правца. Процена интензитета силе демонстрационим динамометром. Сила Земљине теже. Тежина тела као последица деловања силе Земљине теже. Демонстрациони огледи: - Истезање и сабијање еластичне опруге. Трење при клизању и котрљању. Падање тела у ваздуху. - Привлачење и одбијање наелектрисаних тела. - Привлачење и одбијање магнета. Лабораторијске вежбе: 1. Калибрисање еластичне опруге. 2. Мерење тежине тела динамометром	отпора средине на кретање тела и примењује добре и лоше стране ових појава у свакодневном животу; - демонстрира појаву инерције тела, деформације тела под дејством силе, узајамно деловање наелектрисаних тела и узајамно деловање магнета, притисак чврстих тела и течности; -користи динамометар, као мерни инструмент за мерење силе - изводи експериментални оглед зависности еластичне силе од промене дужине опруге. - препознаје одговарајућу силу која делује на тело при свакодневним ситуацијама.	обрађени на часовима предавања, а односе се на дату вежбу (дефиниција величине која се одређује и метод који се користи да би се величина наставних средстава могуће је користити и симулације). Повезаност наставних садржаја са појавама у свакодневном животу. Програмски садржаји на основу исхода се могу реализовати: 1. излагањем садржаја теме уз одговарајуће демонстрационе огледе; 2. решавањем квалитативних и квантитативних проблема као и проблем-ситуација; 3. лабораторијским вежбама; 4. коришћењем других начина рада који доприносе бољем разумевању садржаја теме (домаћи задаци, пројекти, допунска настава, додатни рад...); 5. систематским праћењем рада сваког ученика. Да би се циљеви и задаци наставе Физике остварили у целини, неопходно је да ученици активно учествују у свим облицима наставног процеса. Имајући у виду да сваки од наведених облика наставе има своје специфичности у процесу остваривања, то су и методска упутства прилагођена овим одредила), – обраћа пажњу на чињеницу да свако мерење прати одговарајућа грешка и указује на њене могуће изворе, – упознаје ученике с мерним инструментима и обучава их да пажљиво рукују лабораторијским инвентаром, – указује ученицима на мере предострожности, којих се морају придржавати ради сопствене сигурности. Док ученици врше мерења, наставник активно прати њихов рад, дискретно их надгледа и, кад затреба, објашњава им и помаже. При уношењу резултата мерења у ђачку свеску, процену грешке треба вршити само за директно мерене величине (дужину,
4.	МЕРЕЊЕ	11	Основне и изведене физичке величине и њихове јединице (префикси микро, мили, кило, мега). Међународни систем мера. Мерила и мерни инструменти	- изражава физичке величине у одговарајућим мерним јединицама међународног система (SI) и разликује основне и изведене физичке величине, -претвара веће јединице у мање	

			(опсег и тачност). Директно и индиректно мерење. Појам средње вредности мерене величине и грешке мерења при директним мерењима. Демонстрациони огледи: – Мерење дужине (метарска трака, лењир), запремине (мензура) и времена (часовник, хронометар). – Приказивање неких мерних инструмената (вага, термометри, електрични инструменти). Лабораторијске вежбе: 1. Мерење дужине. 2. Одређивање површине. 3. Одређивање запремине чврстих тела и течности	и обрнуто -користи префиксе микро, мили, кило, мега; - процењује вредност најмањег подеока код мерних инструмената (односно, тачност мерења); - одређује средњу вредност мерене величине и грешку мерења;	време,...), а не и за величине које се посредно одређују (нпр. притисак чврстог тела). Процену грешке посредно одређене величине наставник може да изводи у оквиру додатне наставе. Методска упутства за друге облике рада При одабиру домаћих задатака наставник треба да води рачуна о нивоу сложености задатака, али и о њиховој мотивационој функцији. С обзиром да кроз израду домаћег задатка ученици роверавају степен разумевања усвојеног садржаја, коректност урађеног домаћег задатка треба да буде проверена на наредном часу. Праћење рада ученика Наставник је дужан да континуирано прати рад сваког ученика кроз непрекидну контролу његових усвојених знања, стечених на основу свих облика наставе: демонстрационих огледа, предавања, решавања квантитативних и квалитативних задатака и лабораторијских вежби. Такође је у обавези да уредно води евиденцију о раду и напредовању сваког ученика. Оцењивање ученика само на основу резултата које је он постигао на писменим вежбама непримерено је ученичком узрасту и физици као научној дисциплини. Неопходно је да наставник од ученика, који се први пут среће са физиком, не тражи само формално знање већ да га подстиче на размишљање и логичко закључивање. Ученик се кроз усмене одговоре навикава да користи прецизну терминологију и развија способност да своје мисли јасно и течно формулише. Будући да је програм оријентисан на исходе, по садржају и обиму, прилагођен психофизичким могућностима ученика шестог разреда, сталним обнављањем најважнијих делова из целокупног градива постиже се да
5.	МАСА И ГУСТИНА	15	Инертност тела. Закон инерције (Први Њутнов закон механике). Маса тела на основу појма о инертности и о узајамном деловању тела. Маса и тежина као различити појмови. Мерење масе тела вагом. Густина тела. Средња густина тела. Одређивање густине чврстих тела. Одређивање густине течности мерењем њене масе и	- мери тежину, дужину, време, запремину и масу и на основу мерених вредности одређује густину - повезује масу и инерцију, разликује масу и тежину тела, препознаје их у свакодневном животу и решава различите проблемске задатке (проблем ситуације); - мери масу и запремину супстанци; - рачуна густину појединих супстанци на основу измерених	

			запремине. Демонстрациони огледи: – Илустровање инертности тела. – Судари двеју кугли (а) исте величине, истог материјала, (б) различите величине, истог материјала, (в) исте величине, различитог материјала. – Мерење масе вагом. Течности различитих густина у истом суду – „течни сендвич” – Мандарина са кором и без коре у води. Лабораторијске вежбе 1. Мерење масе. 2. Одређивање густине чврстих тела правилног облика. 3. Одређивање густине чврстих тела неправилног облика. 4. Одређивање густине течности мерењем њене масе и запремине	вредности масе и запремине; - на основу густине тела преоцењује какав ће бити однос маса и запремина супстанци.	стечена знања, вештине и ставови буду трајнији и да ученик боље уочава повезаностразних области физике. Допунска настава и додатни рад Додатна настава из Физике организује се у шестом разреду са по једним часом недељно. Ова врста наставе обухвата нове садржаје, који се надовезују на програм редовне наставе, али се односе на сложеније физичке појаве или на појаве за које су ученици показали посебан интерес. Редослед тематских садржаја у додатној настави прати редослед одговарајућих садржаја у редовној настави. Уколико у школи тренутно не постоје технички услови за остваривање неких тематских садржаја из додатне наставе, наставник бира оне садржаје који могу да се остваре. Поред понуђених садржаја, могу се реализовати и теме за које ученици покажу посебно интересовање. Допунска настава се такође организује са по једним часом недељно. Њу похађају ученици који у редовној настави нису били успешни. Циљ допунске наставе је да ученик, уз додатну помоћ наставника, стекне минимум основних знања из садржаја које предвиђа програм Физике у шестом разреду.
6.	ПРИТИСАК	12	Притисак чврстих тела. Притисак у мирној течности. Хидростатички притисак. Спојени судови. Атмосферски притисак. Торичелијев оглед. Зависност атмосферског притиска од надморске висине. Барометри. Преношење	- разликује преношење силе притиска кроз чврста тела и течности и наводи примере примене (хидраулична преса, кочнице аутомобила, ходање по снегу..) - познаје примену хидростатичког притиска (принцип рада водовода, фонтане);	

			спољњег притиска кроз течности и гасове у затвореним судовима. Паскалов закон и његова примена. Демонстрациони огледи: – Зависност притиска чврстих тела од величине додирне површине и од тежине тела. – Зависност хидростатичког притиска од висине стуба течности. – Преношење притиска кроз течност (цев с мембраном, спојени судови). – Хидраулична преса (нпр. два медицинска ињекциона шприца различитих попречних пресека спојена силиконским цревом). – Огледи који илуструју разлику притисака ваздуха (како се ваздух може „видети”). Лабораторијска вежба: 1. Процена притиска тела на подлогу.	- решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (брзина, тежина, густина, притисак чврстих тела и течности...).	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се остварени ниво постигнућа и напредовање током процеса учења. Да би вредновање било објективно, потребно је да буде усклађено са принципима оцењивања. Наставник је дужан да континуирано прати рад сваког ученика кроз непрекидно проверавање његових усвојених знања, стечених на основу свих облика наставе: демонстрационих огледа, предавања, решавања квантитативних, квалитативних и графичких задатака, лабораторијских вежби, пројеката... У сваком разреду треба континуирано пратити и вредновати знања, вештине и ставове ученика помоћу усменог испитивања, кратких писмених провера, тестова на крају већих целина, контролних вежби и провером експерименталних вештина. Наставник треба да омогући ученицима да искажу сопствена размишљања о неким физичким појавама и да то адекватно вреднује. На почетку школске године, потребно је спровести иницијални тест. Овај тест је инструмент провере

предзнања и потенцијала ученика. На крају школске године, такође, треба спровести часове систематизације градива и проверити ниво постигнућа ученика.

Назив предмета: МУЗИЧКА КУЛТУРА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења музичке културе је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење и естетске критеријуме, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога као и других народа. Код ученика треба да подстакне неговање извођења музике певањем и свирањем, слушања музике и стваралачког ангажовања кроз упознавање народне и уметничке музике различитих садржаја.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЧОВЕК И МУЗИКА	6	Музика средњег века: ранохришћанска музика, Византијско певање, Грегоријански корал, Развој нотног писма световна музика средњег века-трубадури, трувери, духовна и световна музика у Србији Музика ренесансе: Полифонија мецене Миса, мотет, мадригал, шансона Инструемтнални музички облици Ђ. П. да Палестрина О. ди Ласо А. де ла Ал	- повеже различите видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали; – наведе начине и изражајна средства музичког изражавања у средњем веку и ренесанси – објасни како друштвени развој утиче на начине и облике музичког изражавања; -уочи разлике између световних и духовних дела – искаже своје мишљење о значају и улози музике у средњевековној Србији - објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика	Знање о музици кроз различите епохе има за циљ разумевање улоге музике у друштву, упознавање музичких изражајних средстава, инструмената, жанрова и облика. У начину реализације увек треба кренути од музичког дела, слушања или извођења. Час треба да буде оријентисан на улогу и природу музике, однос човека у датом периоду према њој и њеној намени, као и промишљању да ли је музика била уметност какву данас познајемо или другачија. Информације треба да буду одабране и пренесене у служби разумевања света музике у датом духу времена. Хронолошки аспект Музичке културе за шести разред доприноси корелацији

				и религија; технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности инструмената)	знања са одређеним предметима и покривају информисаност о немузичким аспектима средњег века и ренесансе на детаљнији и специфичнији начин.
2.	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	4	Средњевековни инструемнти: портатив оргуље, фидула, старе виоле Инструменти ренесансе: клавикорд, чембало, оргуље, старе виоле, лаута Инструменти са диркама: клавир, хармоника, челеста Народни инструменти: балалајка, укулеле, тамбура	- одреди врсту музичког инструмента по изгледу и звуку; – опише разлику у начину добијања звука код именованих и снтрумената – препозна инструмент или групу према врсти композиције у оквиру датог музичког стила – опише основне карактеристике инструмената - препознаје инструменте по звуку и са слике – користи могућности ИКТ-а у примени знања о музичким инструментима	Инструметни су значајно средство музичког изражавања, па информације о њима треба да проистекну непосредно из историјског контекста и свакодневног живота. Треба обратити пажњу на везу између избора инструмената и догађаја, односно прилике када се и на који начин музика изводила некада и сада кроз слушање световних и духовних дела у модерним аранжманима. Инструменти са диркама се обрађују кроз упечатљиве слушне примере који представљају њихове основне карактеристике. Информације су сведене и умерене. Средњевековни инструменти се упознају визуелно и информативно кроз најосновније информације, а народне инструменте повезујемо и са обрадом народне песме. Инструметни се препознају по изгледу и звуку, ученици објашњавају начин добијања звука, основне делове, употребу и могућности
3.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ И ОСНОВЕ МУЗИЧКЕ ПИСМЕНО-СТИ	16	Певање: Певање по нотном тексту, певање по слуху, интонација, акценат, изражајно певање, примена темпа и динамике Свирање: Свирање из нотног текста, ритмичке удараљке,	-пева и свира самостално и у групи; - примењује равилну технику певања и свирања – кроз свирање и покрет развија сопствену координацију и моторику; - развија гласовне могућности - користи различита средства	Извођење музике певањем и свирањем има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика, његове психе, гласовних могућности и моторике. У оквиру индивидуалних могућности ученика, подстиче се развијање личног стила изражавања. На одговарајућим примерима обрађују се елементи музичке писмености. Примењујући

			металофони, моторика, осећај за ритам, примена темпа и динамике Основе музичке писмености: Ф - дур, д- мол, Г- дур предзнаци - снизилица и повисилица темпо, динамика канон, соло песма синкопа, триола знаци за понављње знаци за продужавање трајања нота шестосмонски такт	изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције; – искаже своја осећања у току извођења музике; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – користи могућности ИКТ-а у извођењу музике (коришћење матрица, караоке програма, аудио снимака);	принцип активног учешћа ученика на часу, свирањем се, поред осталог, развијају моторичке вештине, координација и опажајне способности. Кроз извођење савладавају се елементи музичке писмености, а користи се принцип од звука ка нотној слици. Певање: Примери морају да одговарају обиму гласа ученика и буду квалитетни. Песме се обрађују по слуху и са нотног текста. Обрада по нотном тексту пролази кроз више корака – анализа текста, анализа нотног текста, савладавање ритма, обрада солмизацијом, певање са текстом - увежбавање и на крају изражајно певање. Свирање: Свирање примера реализује се на мелодијским и ритмичким инструментима. Пример се анализира и обрађује солмизацијом, а затим увежбава групно, или се пример обрађује ритмички и изводи групно. На тај начин се развија моторика, спретност и меморија.
4.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	5	препознавање различитих епоха уочавање извођачких музичких састава препознавање гласова и инстремента опажање и анализа теме композиције критичко размишљење и исказивање утиска о слушаном делу	-разликује вокално-инструменталне и инструменталне облике средњег века и ренесансе; – коментарише слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте; -идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника средњег века и ренесансе;	Слушање музике је активан психички процес који подразумева емоционални доживљај и мисаону активност. Ученик треба да има јасно формулисана упутства на шта да усмери пажњу приликом слушања како би могао да прати музички ток (попут извођачког састава, темпа, начина на који је мелодија извајана, специфичних ритмичких карактеристика и сл.). Постепено наставник може да

				– уочи сличности и разлике између православне и католичке духовне музике; – идентификује елементе средњовековне музике као инспирацију у музици савременог доба; - вербализује свој доживљај музике; -уочи репрезентативне примере других епоха – понаша се у складу са правилима музичког бонтона; – користи могућности ИКТ-а за слушање музике;	проширује опажајни капацитет код ученика. Композиције које се слушају, својим трајањем и садржајем треба да одговарају могућностима перцепције ученика. Вокална, инструментална и вокално-инструментална дела треба да буду заступљена равноправно. Код слушања песама треба обратити пажњу на везу музике и текста, а код инструменталних дела на извођачки састав, изражајне могућности инструмената и врсте вишегласја. Ученичка знања из различитих области треба повезати и ставити у функцију разумевања слушаног дела, подстичући код ученика креативност и критичко мишљење. Слушање дела инспирисаних фолклором, свог и других народа и народности треба представити у контексту разумевања различитог садржаја, облика и расположења слушаних композиција.
5.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	5	Ритмичке и мелодијске допуњалке, мелодијска и ритмичка импровизација илустровање слушане музике ритмичке и мелодијске игре креирање музичког квиза компоновање мелодије на задати текст осмишљавање покрета уз музику	-користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; – изражава своје емоције осмишљавањем мањих музичких целина; – комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; – учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; – користи могућности ИКТ-а за музичко стваралаштво - апликације за свирање на	Дечије музичко стваралаштво представља виши степен активирања музичких способности које се стичу у свим музичким активностима, а резултат су креативног односа према музици. Оно подстиче музичку фантазију, обликује стваралачко мишљење, продубљује интересовања и доприноси трајнијем усвајању и памћењу музичких репродуктивних и стваралачких активности и знања. Стваралаштво може бити заступљено кроз: – музичка питања и одговоре;

				мобилном телефону	– компоновање мелодије на задати текст; – састављање ритмичке вежбе или мелодије од понуђених мотива; – импровизација игре/покрета на одређену музику; – илустрацију доживљаја слушане музике; - осмишљавање музичких квизова - осмишљавања музичких игара

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Битни фактори за праћење музичког развоја и оцењивање сваког ученика су његово знање, рад, степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност. Начин провере и оцена треба да подстичу ученика да напредује и активно учествује у свим видовима музичких активности. Главни критеријум за процес праћења и вредновања је начин ученичке партиципације у музичком догађају, односно да ли је у стању да прати музичко дело при слушању и да ли и како изводи и ствара музику користећи постојеће знање. Оцењивање из предмета музичка култура које се обавља континуирано током целе школске године, полази од ученичких способности, степена спретности и умешности. Уколико ученик нема развијене посебне способности, приликом оцењивања, узима се у обзир индивидуално напредовање у односу на сопствено претходно постигнуће, могућности и ангажовање ученика у наставном процесу. Постигнућа ученика се могу оценити усменом провером, краћим писаним проверама до 15 минута и проценом практичног рада и стваралачког ангажовања. Поред ових традиционалних начина оцењивања, треба користити и друге начине оцењивања као што су: допринос ученика за време групног рада, израда креативних задатака на одређену тему, рад на пројекту, израда паноа, реферата. Оцењивања су формативна и сумативна. Наставник своја запажања и промене у напредовању ученика бележи и у педагошкој свесци. Наставник треба да мотивише ученика на даљи развој, тако да ученик осети да је кроз процес вредновања виђен и подржан, као и да има оријентацију где се налази у процесу развоја. Важно је укључити самог ученика у овај процес у смислу дијалога и узајамног разумевања у вези са тим шта ученик осећа као препреке у свом развоју, као и на које начине се оне могу превазићи.

Назив предмета: ЛИКОВНА КУЛТУРА

Годишњи фонд часова:36

Циљ наставног програма: Циљ наставе учења ликовне културе је да се ученик развијајући стваралачко и креативно мишљење и естетичке критеријуме кроз практичан рад,оспособљава за комуникацију и решавање проблема и да изграђује позитиван однос према уметничком наслеђу и културној баштини свог и других народа.Упознавање и употрба темељних вештина и знања о традиционалним и савременим ликовним техникама и формама,ће кроз практичан и истраживачки рад код ученика развијати психомоторичке и когнитивне вештине.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	БОЈА	9	Ритам у структурама природних материјала (мотиви из биљног света и природног окружења). Ритам у структурама вештачких материјала (мотиви из архитектуре и скулптуре). Спонтани ритам боја, линија, површина и облика. Светлост и боја (светлост као услов за опажање боје, разлике у опа- жању боја; валер; градација и контраст).	именује, описује и показује сензитивност за основне, изведене, хроматске и ахроматске боје у окружењу и уметности; посматра, опажа, уочава, упоређује и анализира основне, изведене, хроматске и ахроматске боје; користи изражајна својства боја у ликовном раду и свакодневном животу;	У овој целини предложени су појмови, подпојмови и теме за разговор, а које су везане за изражајне могућности материјала и техника које ученик користи. Наставник нуди само основне информације и корисне савете. Ученици треба да знају да понекад не могу да добију жељени тон зато што сликарске боје које се производе као школски прибор садрже мање пигмента. Ако ученици не могу да набаве квалитетан школски прибор, решење може да буде додавање течних тонераУченици треба да добију само елементарне информације о утицају светлости на опажање боја. Важније је да знају да је нормално да постоје разлике у опажању тонова – постоје незнатне ра- злике у грађи ока, на опажање утичу и околне боје.
2.	БОЈА И СВЕТЛИНА	6	Светлост и боја (светлост као услов за опажање боје, разлике у опажању боја; валер; градација и контраст). Примена боја (технике и средства: акварел, темпера, мозаик, витраж,	именује, описује и показује сензитивност за појмове светлина и сенка; именује, описује и показује сензитивност за светло-тамни контраст; наводи примере светлине / сенке у окружењу и тумачи их; посматра, опажа, уочава, упоређује и анализира различите изворе светлости, као	Скице се раде и бирају у школи, а пројек- ти могу да се доврше код куће. . Витраж могу да праве од папира и фолија у боји, а могу и да сликају на пластичним флашама. Најједноставније је да код куће, уз помоћ одраслих, одесеку дно и део флаше тако да добију по- суду за оловке. Пластика се лако осликава акварел бојама. Ако желе да имитирају витраж могу да користе и црни перманентни маркер. За мозаик могу да користе пластичне чепове...

				и бачене и сопствене сенке	
3.	ТЕКСТУРА	7	Текстура (врсте текстура – тактилна и визуелна; текстуре у природи и уметничким делима, материјали и текстура, облик и текстура, линија и текстура, ритам и текстура). Уметничко наслеђе (грађевине, скулптуре и паркови).	именује, описује и показује сензитивност за различите врсте текстура; наводи примере различитих текстура у природи и уметничким делима и тумачи их; посматра, опажа, уочава, упоређује и анализира различите врсте текстура у природи	У овој целини су груписани предлози везани за истраживање изражајних могућности традиционалних цртачких, вајарских и сликарских техника. Уколико ученици желе да цртају или сликају текстуру у апликативном програму, то могу да раде као пројекат. Наставник може да прикаже презентацију и да упореди наше наслеђе са светским, на- рочито значај за културни туризам и идентитет краја или земље.

4.	СВЕТ УОБРАЗИЉЕ У ЛИКОВНИМ ДЕЛИМА	4	Стваралачка уобразиља (стварност и машта, значај маште; разноврсне информације као подстицај за стварање – снови, бајке, митови,легенде...). Уметничко наслеђе (необична уметничка остварења).	именује, описује и показује сензитивност за појмове машта, фантазија и уобразиља; наводи примере употребе маште и фантазије у ликовним делима и тумачи их; именује и описује основне појмове из области уметности ренесансе у земљама северне Европе;	сазнати изражајне могућности традиционалних цртачких, сликарских и вајарских техника - прави текстуре на подлогама, облицима у апликативном програму; - проналазити решење за визуелни проблем користећи машту, снове - бирати самостално мотиве, теме из снова, маште, митова... - изрази своје замисли и позитивне поруке одабраном ликовном - техником .
5	КОМУНИКАЦИЈА	5	Комуникативна улога уметности (теме, мотиви и поруке у визуелним уметностима; улога уметности у свакодневном животу). Уметничко наслеђе (уметност некад и сад)	− Искаже своје мишљење да је уметничко наслеђе важно; - изрази своје замисли и позитивне поруке одабраном ликовном техником; − разматра са другима шта и како је учио и где та знања може применити. – тумачи једноставне визуелне информације; – идентификује теме у одабраним уметничким делима и циљеве једноставних	У овој целини су предложене теме за разговор о садржају уметничких дела и рекламних (визуелних и аудиовизуелних) порука. Наставник не нуди анализу дела коју ученици записују и меморишу без разумевања. Смисао учења је да ученици доживе уметничко дело, да размишљају о њему и слободно изражавају своје мишљење

				визуелних порука;	
6	ПРОСТОР	5	Амбијент (елементи који чине амбијент – дизајн ентеријера, атмосфере корисници; утицај амбијента на расположење, активност и учење; обликовање школског простора; поставка изложбе).	опише свој рад, естетски доживљај простора, дизајна и уметничких дела; – повезује карактеристичан експонат и одговарајући музеј; – разматра са другима шта и како је учио и где та знања може приме-нити.	У овој целини су груписани предлози везани за пројектну наставу и обликовање простора у школи. Уколико школа има могућности, ученици могу да обликују башту у школском дворишту. Идеје се могу пронаћи на интернету. Сврха ових активности је да ученици науче како да од доступних материјала направе нешто што ће им користити у свакодневном животу. На пример, одпластичних флаша се могу направити фотеље, клупе, сточићи, полице, жардињере, вазе, лампе, лустери.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Оцењивање из предмета Ликовна култура обавља се полазећи од ученичких способности, степена спретности и умешности.Уколико ученик нема развијене посебне способности, приликом оцењивања узима се у обзир индивидуално напредовање у односу на сопствено претходно постигнуће, могућности и ангажовање ученика у наставном процесу. Ангажовање ученика обухвата: одговоран однос према раду, постављеним задацима, активно учествовање у настави, сарадња са другима и исказано интересовање и мотивација за учење и напредовање.

Ученик креира материјализацију облика описивањем грађе, текстуре, светлине и боје облика. Оцењује се у којој мери су савладане сликарске, колажне и цртачке технике.

Назив предмета: ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА

Годишњи фонд часова:72

Циљ наставног програма: Циљ учења технике и технологије је да ученик развије техничко-технолошку писменост, да изгради одговоран однос према раду и производњи, животном и радном окружењу, коришћењу техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	6	Значај и развој грађевинарства. Просторно и урбанистичко планирање Кућне инсталације (водоводна, канализациона и грејна) Култура становања	повеже развој грађевинарства и значај урбанизма у побољшању услова живљења; анализира карактеристике савремене културе становања; класификује кућне инсталације на основу њихове намене;	ученицима објашњавам значај архитектуре и грађевинарства - приказујем ученицима начин планске градње - - указујем на сличности и разлике становања у граду и на селу
2.	САОБРАЋАЈ	8	Саобраћајни системи. Грађевински објекти у саобраћају Управљање саобраћајном сигнализацијом. Правила безбедног кретања пешака и возача бицикла у јавном саобраћају. Правила безбедног кретања пешака и возача бицикла у јавном саобраћају.	класификује врсте саобраћајних објеката према намени; повезује неопходност изградње прописне инфраструктуре са безбедношћу учесника у саобраћају; повезује коришћење информационих технологија у саобраћајним објектима са управљањем и безбедношћу путника и робе; демонстрира правилно и безбедно понашање и кретање пешака и возача бицикла на саобраћајном полигону и/или уз помоћ рачунарске симулације;	,- ученици се упознају са врстама саобраћаја грађевинских објеката -упознавају се са саобраћајном сигнализацијом . - ученици се укључују у саобраћаја као пуноправни учесници, пешаци или возачи бицикла или тротинета
3.	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	18	Поступци и фазе у реализацији грађевинских објеката (планирање, пројектовање, извођење грађевинских радова) Техничко цртање у грађевинарству. (котирање, размера,	скицира просторни изглед грађевинског објекта; чита и црта грађевински технички цртеж уважавајући фазе изградње грађевинског објекта уз примену одговарајућих правила и симбола; користи рачунарске	ученици се упознавају са правилима која се морају поштовати при израдди техничких цртежа упознавају се са специвичностима код израде техничких цртежа у грађевинарству (котирање пресеци…) цртање уз помоћ рачунарских програма грађевинске објекте (ентеријер и екстеријер)

			техничко писмо, симболи) Графичко представљање грађевинских објеката (скица, ортогонално пројектовање, цртеж у перспективи, хоризонтални и вертикални пресек) Графичко представљање грађевинских објеката Рачунарске апликације за једноставно цртање грађевинских објеката и унутрашње уређење стана Представљање идеја и решења уз коришћење дигиталних презентација.	апликације за техничко цртање, 3D приказ грађевинског објекта и унутрашње уређење стана уважавајући потребе савремене културе становања; самостално креира дигиталну презентацију и представља је;	
4.	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОД-ЊА	20	Подела, врсте и карактеристике грађевинских материјала Конструктивни елементи грађевинског објекта Системи градње у грађевинарству. Врсте грађевинских објеката Техничка средства у грађевинарству Енергетика у грађевинарству.	класификује грађевинске материјале према врсти и својствима и процењује могућности њихове примене; повезује коришћење грађевинских материјала са утицајем на животну средину; повезује алате и машине са врстама грађевинских и пољопривредних радова; реализује активност која указује на важност рециклаже; образложи на примеру коришћење обновљивих извора енергије и начине њиховог	ученицима објашњавам значај тимског рада - помажем ученицима да се поделе у групе- - ученици приступају изради разних макета (делова намештаја или макете куће ….)

			Обновљиви извори енергије Мере за рационално и безбедно коришћење топлотне енергије у грађевинарству Организација рада у пољопривредној производњи. Прехрамбена технологија у пољопривредној производњи Техничка средства у пољопривредној производњи Рециклажа материјала у грађевинарству и пољопривреди и заштита животне средине. Занимања у области грађевинарства и пољопривредне производње Моделовање машина и уређаја у грађевинарству, пољопривреди или модела који користе обновљиве изворе енергије.	претварања у корисне облике енергије; правилно и безбедно користи уређаје за загревање и климатизацију простора; повезује значај извођења топлотне изолације са уштедом енергије; повезује гране пољопривреде са одређеном врстом производње хране; описује занимања у области грађевинарства, пољопривреде, производње и прераде хране; изради модел грађевинске машине или пољопривредне машине уз примену мера заштите на раду;	
5.	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	20	Рад на пројектном задатку. Истраживање информација, долажење	самостално/тимски врши избор макете/модела грађевинског објекта и образлажи избор;	

			до идеје уз помоћ ИКТ-а. Планирање сопственог производа и израда техничке документације. Организација радног места. Избор материјала и алата. Мерење и обележавање на материјалу. Рад на пројектном задатку. Израда макете грађевинског објекта, модела техничког средства/уређаја у енергетици, грађевинарству или пољоприв. од различитих материјала. Рад на пројектном задатку. Израда макете/модела ручном и машинском обрадом од различитих материјала.	самостално проналази информације о условима, потребама и начину реализације макете/модела користећи ИКТ; креира планску документацију (листу материјала, редослед операција, процену трошкова) користећи програм за обраду текста; припрема и организује радно окружење одређујући одговарајуће алате, машине и опрему у складу са захтевима посла и материјалом који се обрађује; израђује макету/модел поштујући принципе економичног искоришћења материјала и рационалног одабира алата и машина примењујући процедуре у складу са принципима безбедности на раду; учествује у успостављању критеријума за вредновање, процењује свој рад и рад других и предлаже унапређења постојеће макете/модела.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

У процесу оцењивања поребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност).

Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, потребно је обавити са групом, тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање).

- У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се процес и продукти учења;

- Прликом сваког вредновања постигнућа ученику ће се дати повратна информација која помаже да разуме грешкеи побољша свој резултат и учење.;
- Наставник са ученицима договора показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу;
- Ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој радунапредили;
- Оцењивање треба да постане инструмент за напредовање уучењу;
- На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима планира се процес учења и бирају погоднестратегије учења;
- Праћење и информсање ученика о напредовању врши се континуирано дијагностички, формативно исумативно;
- Напредовање ученика прати се писаним белешкама, а ниво усвојености васпитно-образовних исхода бројчаномоценом;
- На крају наставне године изражава се закључна оцена наставног предмета која укључује свекомпоненте.

Назив предмета: ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ учења информатике и рачунарства за упра је оспособљавање ученикављање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, креирање дигиталних садржаја и рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ИКТ	10	-Дигитални уређаји и кориснички програми. - Управљање дигиталним документима. - Рад са сликама. - Рад са текстом. - Рад са мултимедијалним презентацијама које садрже видео и аудио садржаје.	По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да: - правилно користи ИКТ уређаје; – креира, уређује и структурира дигиталне садржаје који садрже табеле у програму за рад са текстом и програму за	-Поновити и дискутовати са ученицима о врсти дигиталних уређаја. - Ученици би требало да знају да наведу и препознају из којих се компоненти састоји стони и/или преносни рачунар и укратко опишу основну улогу сваке од њих. - Оспособити ученике за рад у програму за управљање документима на рачунару. - Представити функције стандардних дијалога за учитавање, снимање и проналажење датотека. - При раду са текстом фокусирати се на креирање и

				рад са мултимедијалним презентацијама; – креира и обрађује дигиталну слику; – самостално снима и врши основну обраду аудио и видео записа; – уређује мултимедијалну презентацију која садржи видео и аудио садржаје;	форматирање докумената из стварног живота који могу бити блиски ученицима овог узраста. - При раду са текстом фокусирати се на креирање и форматирање докумената из стварног живота који могу бити блиски ученицима овог узраста - Најпре обновити рад са основним алатима за уређивање и обликовање текста (унос текста, додавање, брисање, копирање, селектовање, поравнање, промена фонта, боје, величине слова, уметање слика, ...). Наглашавати потребу одабира одговарајућег писма одабиром тастатурног распореда за наше говорно подручје (ћирилица, латиница...) и инсистирати на примени језичког и дигиталног правописа. - Усвојене вештине је неопходно увежбавати са ученицима, да би што ефикасније вршили основне операције са текстом коришћењем само тастатуре - Активности ученика усмерити на могућности одабраног текст-процесора, подешавање радног окружења, врсте приказа које су погоднији у зависности од тога да ли се уноси текст, исправљају грешке у тексту или врши преглед документа пре штампања и сл. Оспособити ученике да подешавају радно окружење изабраног текст-процесора, подешавају димензије и маргине странице, уносе текст ћириличким и латиничким писмом, сачувају унети текст, отварају постојећи текстуални документ, затварају активни документ, врше основно форматирање текста (својства пасуса, карактера итд.). - Навести елементе који се могу уметнути у текстуални документ (слике, графички облици, табеле, симболи...). Указати на сврху уметања таквих елемената наводећи једноставне примере и повезати технику уметања ових елемената са уметањем слика које су вршили у петом разреду. - Посебну пажњу посветити табелама. Изабрати једноставне примере (распоред часова, календар и сл.) помоћу којих се уводе елементи табеле: ћелија, ред и

					колона. Представити алате за рад са табелама који су доступни у програму за обраду текста. Вежбати њихово додавање, брисање, селекцију, применити шаблоне за дизајн и сл. Оспособити ученике да уметну табелу у текстуални документ, уносе и уређују садржаје табела, форматирају табелу. - Објаснити појам логичке структуре документа и приказати како се у документу могу означити наслови, поднаслови и пасуси коришћењем уграђених стилова Наслов 1, Наслов 2 и Текст - Упутити ученике да прегледају текстуални документ пре штампања, подесе параметре за штампу и, ако постоје услови, одштампају документ. - У оквиру уређивања дигиталне слике/цртежа оспособити ученике да поред основних алата изабраног програма (селектовање, копирање, лепљење, промену величине слике, додавање и брисање облика, одсецање дела слике, чување у жељеној величини и квалитету слике, затварање, проналажење и сл.) користе и напредне алате за припрему слике за уметање у текстуални документ и мултимедијалну презентацију (нпр. алати за зумирање, унос текста, употребу четкице, гумице, додавање сенке, додавање тродимензионалних ефеката). - Снимање звука и видео-записа сходно могућностима започети демонстрацијом употребе уређаја: камера, микрофон, звучници, мобилни телефони, односно других расположивих уређаја који обављају предвиђене функције. Поред основних техника у процесу снимања (покрени, заустави, сачувај, обриши) и репродукције (покрени, паузирај, заустави, пусти од почетка, подеси јачину звука) обучити ученике да одговарајућим алатом модификују видео запис (скраћивање). У вежби чувања аудио/видео записа скренути пажњу на различите типове датотека у конкретном програму (нпр. mp3, mp4, avi…). - Пре обраде теме израде слајд-презентација подсетити ученике на основна правила визуелизације и

					презентовања, а при реализацији наставе стално указивати на најчешће грешке (сувише текста, велики број слајдова, различити фонтови и сл.). - При изради мултимедијалних презентација демонстрирати примену основних алата за уређивање и обликовање садржаја у изабраном програму. Поред алата за уређивање и обликовање текста и слика, представити алате за рад са уметнутим елементима проширујући примену на рад са табелама, графичким објектима, видео и аудио записима (користити претходно креиране звучне и видео записе, прилагодити тип датотеке изабраном програму – представити ученицима неки од расположивих програма за конверзију формата датотека). - Оспособити ученике да подесе радно окружење, бирају одговарајући поглед на презентацију, креирају слајдове, уносе текст и друге објекте (слике, табеле, графиконе) и доследно их форматирају (користећи мастер слајд). Теме треба да буду смислене и релевантне за ученике, најбоље је да се користе презентације у којима се обрађују теме из наставе, како информатике и рачунарства, тако и других предмета. - Ученици неке презентације могу да креирају и у склопу домаћих задатака, а на часу је могуће анализирати презентације направљене код куће. Кроз разговор са ученицима дефинисати појам добре презентације и демонстрирати начине представљања.
2.	ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	4	- Употреба ИКТ уређаја на одговоран и сигуран начин у мрежном окружењу. -Интернет сервиси. -Правила безбедног рада на Интернету. -Претраживање Интернета, одабир	- По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да: -чува и организује податке локално и у облаку; – одговорно и правилно користи ИКТ уређаје у мрежном окружењу;	- Представити појам и врсте рачунарских мрежа и увести основне појмове и терминологију из ове области (сервер, клијент, локалне мреже, мреже широког распона, глобална мрежа – Интернет). Подсетити ученике на правила коришћења ИКТ уређаја на одговоран и сигуран начин, сада у мрежном окружењу. - Представити ученицима основне интернет сервисе: сервис електронске поште, www као јавни

			резултата и преузимање садржаја. -Заштита приватности личних података и ауторских права.	–разликује основне интернет сервисе; –примењује поступке и правила за безбедно понашање и представљање на мрежи; –приступа Интернету, самостално претражује, проналази и процењује информације и преузима их на свој уређај поштујући ауторска права; – објасни поступак заштите дигиталног производа/садржаја одговарајућом CC лиценцом;	информациони сервис, дискусионе групе и сервисе за претраживање интернета. Објаснити чему ти сервиси служе, упознати их са планом коришћења ових сервиса. - Представити веб као најпознатији интернет сервис. Објаснити да веб функционише тако што су корисницима потребне услуге и њима их пружају уређаји специјализовани за то (сервери). У свакој комуникацији морају да постоје правила, односно протоколи (HTTP и HTTPS) као и правилно навођење и коришћење адреса (домена и URL са једне и IP и MAC адреса са друге стране). - Објаснити структуру URL адресе и значење појединих домена edu.rs, gov.rs, com… Упутити ученике на веб сајт (нпр. http://www.mojaipsdresa.info) путем кога могу да пронађу информације о ИП-адреси сајта, као и уређаја који је употребљен за претрагу. - Нагласити значај дигиталног трага који посетилац оставља приликом посете неком сајту. Напредне технике претраге у изабраном претраживачу представити на унапред припремљеном скупу веб-страна (претрага према веб адреси сајта), кроз дискусију и практичан рад на вредновању интернет извора (публика којој је сајт намењен, аутор, тачност/прецизност, објективност, актуелност и интернет адреса) подстицати развој критичког мишљења ученика. - Код преузимања било ког садржаја са интернета важно је подсетити ученике на поступке преузимања и чувања на жељеној локацији, као и на етичка и правна питања приступа садржајима (лиценце), заштите од нежељених програма, као и на правила понашања на интернету (енг. netiquette). - Подсетити ученике на значај поштовања ауторских права и сврху CC (Creative Commons) лиценци. Представити начин лиценцирања сопственог ауторског дела комбинацијом расположивих симбола, на адреси htpps://creativecommons.org/share-your-work/.

					- Нагласити да се приликом посете сајтовима, као и приликом преузимања садржаја, дигитални уређај који користимо је изложен процедурама којима се прикупљају подаци за које корисник не зна у коју ће сврху бити употребљени (ИП адреса, локација), а уређај може бити изложен дејству нежељених програма (вируси, шпијунски програми). У ту сврху је потребно применити расположиве мере заштите. - Посебну пажњу посветити питањима дигиталног насиља (приликом обраде или кроз пројектни задатак пожељно је спровести са ученицима истраживање на тему дигиталног насиља, применом онлајн упитника, радионица или квиза, какви се могу наћи, на пример, на адреси http://www.mpn.gov.rs/grupa za-prevenciju-nasilja/, у приручнику Дигитално насиље – превенција и реаговање). Набројати и описати најчешће видове дигиталног насиља (како се дигитални уређаји и сервиси користе као оруђа дигиталног насиља: социјалне мреже, СМС и телефонски позиви, сликовне поруке и видео материјали и др.), како препознати облике дигиталног насиља, посебно вршњачког насиља. Дискутовати ситуације када се неко насиље врши у стварном свету и преноси у дигитални свет, који су најчешћи примери, како исправно реаговати у конкретним ситуацијама, коме се обратити, које поступке је могуће примењивати и која правила понашања установити за безбедно представљање на мрежи. Упознати ученике са неким од начина за препознавање и пријаву дигиталног насиља: СОС телефон и онлајн форма за пријаву насиља, као и сајтови који су посвећени пројектима владе у борби против дигиталног насиља. -Представити предности употребе веб сервиса на примеру алата за креирање онлајн упитника, који не би садржао више од три питања различитог типа. Нагласити значај онлајн упитника као корисног алата 149 за прикупљање података у истраживањима, анкетама, квизовима или тестовима. Наставник креира

					онлајн упитник на свом налогу на диску, објављује га на школском сајту и ученицима поставља као задатак да на својим радним јединицама попуне упитник. Показати ученицима како изгледа табела са свим њиховим одговорима. Преузети табелу и без удубљивања у њену структуру показати како за свако питање изгледа колона са њиховим одговорима. Урадити попуну упитника два пута, први пут допустити ученицима да се представе са својим измишљеним именима и други пут, нагласити ученицима да попуне своја права имена. Упоредити, заједно са ученицима, одговоре за иста питања у једном и другом случају. -За утврђивање и појашњавање ове теме организовати квизове или радионице (на теме безбедно небезбедно, пожељно-непожељно понашање на интернету) као и симулације небезбедних ситуација са акцентом на то како је пожељно реаговати у датим ситуацијама (кроз играње улога и сл.). Једна од активности за ученике, ради повезивања знања, може бити израда текстуалних докумената или мултимедијалних презентација на тему: Моја правила понашања на интернету, Пет најважнијих правила за безбедан интернет, Како да интернет постане сигурнији за децу, и сл. Кроз креирање ових докумената увежбавати сарадднички рад и коришћење бесплатних онлајн платформи.
3.	РАЧУНАРСТВО	17	-Основе изабраног програмског језика. -Основне аритметичке операције. -Уграђене функције. -Ниске (стрингови). -Структуре података. -Гранање. -Понављање. -Основни алгоритми.	По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да: -објасни поступак прикупљања података путем онлајн упитника; –креира једноставан програм у текстуалном програмском језику; –користи математичке изразе за израчунавања у	Представити концепт текстуалних програмских језика, укратко, потом изабраног програмског језика, као и неке основне сличности и разлике у односу на визуелни програмски језик који су ученици користили у петом разреду. Укратко представити едитор изабраног текстуалног програмског језика и значај поштовања основних правила приликом писања наредби. Направити везу између наредби које записујемо текстом и очекиваног дејства те наредбе, на једноставном примеру, као и везу између корака алгоритма и одговарајуће наредбе.

				једноставним програмима; – објасни и примени одговарајућу програмску структуру (наредбе доделе, гранања, петље); –користи у оквиру програма нумеричке, текстуалне и једнодимензионе низовске вредности; –разложи сложени проблем на једноставније функционалне целине (потпрограме); – проналази и отклања грешке у програму;	- Реализацију теме започети приказом израде задатака израчунавањем, применом операција: сабирања, одузимања, множења и (реалног) дељења. Пожељно је бирати задатке који имају реалну примену у стварном животу из области блиских ученицима (спорт, мода), било у другим наставним предметима (математика, физика, биологија, историја, географија и слично). Увести појам израза у програмском језику и његових саставних елемената (бројевних константи, променљивих и аритметичких оператора, уз пратећи појам типа). -Увести променљиве као појам за именовање улазних података и међурезултата израчунавања као и механизам за учитавање вредности улазних података и испис резултата. Променљиве у почетку 150 третирати на исти начин као у математици и не мењати вредности једном додељеним променљивима (императивна додела, попут i=i+1, је нов концепт на који је потребно поново се вратити током обраде итеративних поступака). Ако је приликом уноса података неопходна конверзија учитаног текста у број укратко је описати, а детаљно појашњење дати када се буде обрађивала тема рада са текстом. - Обратити пажњу на то да се задаци који су у математици обично рађени над конкретним вредностима улазних података сада решавају над симболичким вредностима (у општим бројевима) и дати довољно времена ученицима да савладају ту промену. -Увести посебно операције одређивања целобројног количника и остатка и показати могуће примене: конверзије метричких јединица (нпр. конверзија центиметара уметре и центиметре, конверзија времена из минута у сате и минуте, конверзија углова из секунди у степене, минуте и секунде, одређивање цифара двоцифреног броја и слично). Обратити пажњу на то да се на часовима математике не уводе функције за одређивање количника и остатка тако да од ученика не треба очекивати предзнање у овом домену.

					-Поред израчунавања, још један незаобилазан елемент програмирања чине наредбе и контрола тока програма. Осим секвенцијалног ређања наредби једне иза друге, основу контроле тока чине гранање и понављање. -Вежбање контроле тока програма може се веома лепо постићи цртањем уз помоћ покретања објекта који током кретања оставља траг на екрану и робота који у лавиринту има задатак да дође на одређено место, заобилазећи при том препреке и премештајући предмете. Ова два приступа су често део уводних курсева програмирања заснованих на блоковском програмирању (нпр. на code.org), а за њих постоји и директна подршка у неким програмским језицима и окружењима. Ученицима искорак у рачунарску графику обично бива занимљивији од писања програма који раде у чистом текстуалном режиму и стога има смисла током обраде теме контроле тока програма користити овакве библиотеке. -У склопу обраде гранања потребно је приказати релацијске операторе (једнако, различито, мање, веће, мање-једнако, веће-једнако) и писање релацијских израза који се јављају као услови у наредби гранања. Показати непотпуни (тзв. if-then) и потпуни (тзв. if-then-else) облик наредбе гранања. Приказати и логичке операторе (и, или, не) који се користе за изражавање сложенијих услова. На основном нивоу сасвим је довољно да ученици савладају гранање на основу елементарног услова (нпр. да у зависности од унете спољне температуре одреде да ли је довољно топло за купање) и евентуално да повежу два 151 услова на одговарајући начин (нпр. да одреде да ли број припада неком интервалу поређењем са доњом и горњом границом интервала). -Понављање започети најједноставнијим обликом у којем се тражи да се неки блок наредби понови одређени број пута (нпр. помери робота десет корака напред, десет пута испиши неки текст, четири пута помери корњачу напред и окрени је за 90 степени).

					Иако визуелни програмски језици често имају посебну наредбу за ово, у текстуалним програмским језицима се она обично реализује општијим наредбама (класичном петљом фор). Кроз низ задатака ученицима скренути пажњу на измену вредности бројачке променљиве током трајања петље. Претходно, веома пажљиво, скренути пажњу ученицима на то да се вредности променљивих током трајања програма могу мењати (нпр. цена пре и после поскупљења се може чувати у једној променљивој), за разлику од математичког контекста на који су ученици навикли у којем су променљиве само имена вредности и не постоји могућност измене вредности једном уведене променљиве. Описати намену и начин употребе коментара као поруке приликом задавања улазних и излазних вредности за променљиве. -Поред рада са бројевима у реалним програмима најчешћи је рад са текстуалним подацима. У већини савремених језика постоји посебан тип података за то (ниске тј. стрингови), опремљен великим бројем корисних библиотечких функција. Ученицима приказати како се формирају променљиве текстуалног типа, како се одређује дужина текста, како се врши конверзија између текста (који садржи низ цифара) и бројева, како се врши провера да ли текст садржи карактер, како се издваја део текста на датим позицијама и слично. Ако је директно подржан програмским језиком, илустровати и поредак између ниски (лексикографски, као у речнику). -Представити концепт декомпоновања сложенијих проблема на једноставније потпроблеме у домену израчунавања кроз дефинисање и употребу помоћних функција. Одабрати пригодне, једноставне задатке, којима се илуструје употреба неких елементарних библиотечких функција (нпр. растојање између два броја се може увести као апсолутна вредност њихове разлике, минимум и максимум више задатих вредности или других пригодних које се могу

					проналазити у библиотечким функцијама). Ученицима приказати и могућност дефинисања помоћних функција, али инсистирати само на изразито једноставним примерима (нпр. функција која израчунава обим правоугаоника). - Од ученика, на овом нивоу, није могуће очекивати креирање сложенијих програма, па сходно томе, задатке прилагодити тако да горња граница дужине текста програма буде десетак линија. У првој фази ученици треба да разумеју како раде готови програми које наставник пише (да могу да предвиде резултат њиховог рада без извршавања програма), затим у наредној фази могу да допуњавају програме чији је основни костур дат и тек онда да самостално пишу програме од почетка до краја. Метода откривања и отклањања грешака у готовим програмима може се користити у свим поменутим фазама (на основном нивоу, то су једноставне синтаксичке грешке, а на напредном су озбиљнији семантички пропусти). - У склопу додатне наставе и рада са заинтересованим ученицима препоручује се израда задатака донекле комплексније алгоритамске структуре и упознавање ученика са мало ширим фрагментом библиотеке одабраног програмског језика. Кроз задатке могуће је упознати ученике са сложенијим и угњежденим гранањем (на пример, одређивање агрегатног стања воде на основу температуре или оцене ученика на основу броја поена, упоређивање два датума на основу поређења година, затим месеца и на крају дана и слично). У склопу обраде петљи могуће је обрадити имплементације неколико основних алгоритама: одређивање збира, производа, броја елемената, минимума и максимума серије елемената, пресликавање и филтрирање серије (на пример, штампање таблице квадрата и корена, издвајање свих дана у којима је дневна температура била испод нуле), линеарна претрага серије елемената (провера да ли серија садржи елемент који задовољава одређено

					својство) и њихове комбинације. Да би ученици боље разумели ове алгоритме, могуће их је прво имплементирати на кратким серијама, без коришћења петље (на пример, имплементирати прво одређивање максимума пет бројева, па тек онда прећи на максимум н бројева). Ученицима је могуће приказати и алгоритме одређивања цифара у позиционом запису броја и формирања броја на основу датих цифара. У циљу једноставнијег решавања задатака, ученицима је могуће приказати напредније структуре података које савремени програмски језици подржавају: уређене парови и н-торке (на пример, пар географских координата), мапе тј. речнике (на пример, пресликавање имена ученика у број освојених поена, пресликавање имена града у пар његових географских координата) и слично. Такође, могуће је проширити скуп библиотечких функција које ученици могу да користе. Све појмове увести искључиво кроз примере употребе у смисленим задацима и избегавати приступ у коме се нови појмови уводе без јасне мотивације.
4.	ИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКАТ	4	- Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења. -Израда пројектног задатка у корелацији са другим предметима. -Вредновање резултата пројектног задатка.	По завршеној области/теми ученик ће бити у стању да: -сарађује са осталим члановима групе у одабиру теме, прикупљању и обради материјала, представљању пројектних резултата и закључака; –користи могућности које пружају рачунарске мреже у сфери комуникације и сарадње; –креира, објављује и представља дигиталне	Пројектни задатак ИКТ И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ - При реализацији тематске целине нагласак је на разради пројектног задатка – од израде плана до представљања решења. Наставник планира фазе пројектног задатка у складу са временом, сложеношћу теме, расположивим ресурсима (знања, вештине и ставови које су ученици усвојили након тематских целина ИКТ и Дигитална писменост, техничке опремљености школе и других релевантних фактора). Ученици заједно са наставником пролазе кроз све фазе рада на пројектном задатку, при чему наставник наглашава сваки корак, објашњава, иницира дискусију и предлаже решења. -При представљању фаза пројекта може послужити следећи пример: Фаза 1: представљање тема, формирање група и одабир теме; Фаза 2: Одабир

				садржаје користећи расположиве алате; –вреднује процес и резултате пројектних активности.	материјала и средстава, разматрање додатне подршке предметног наставника у зависности од теме; Фаза 3: Планирање времена и избор стратегије за решавање задатка у складу са роком за предају рада; Фаза 4: - Прикупљање и проучавање материјала, израда задатка и припрема за излагање; Фаза 5: Представљање резултата пројектног задатка, дискусија и процена/самопроцена урађеног (наставник модерира, обезбеђује услове за што успешније излагање, усмерава дискусију и врши евалуацију урађеног са јасном повратном информацијом). -Пројектни задаци се баве реалним темама из школског или свакодневног живота. За предвиђени број часова ове тематске целине и са добро испланираним активностима може се очекивати да ученици успешно израде и представе решење пројектног задатка. Акценат је на подстицању иницијативе и креативности, успостављању сарадничких и вредносних ставова код ученика. Циљ је развијање и неговање: поступности, повезивања и изградње сопствених стратегија учења, вршњачког учења, вредновања и самовредновања постигнућа. -Пројектни задаци подразумевају корелацију и сарадњу са наставницима осталих предмета, која се може остварити на оваквим и сличним примерима: – израда упутства или туторијала са табеларним представљањем података – израда упитника на тему дигиталног насиља - Спровести са ученицима истраживање на тему дигиталног насиља, а резултате спроведеног истраживања користити приликом представљања пројектног задатка (пожељно је да наставник користи онлајн упитник приликом прикупљања података, за које би ученици приредили питања). Ученици се могу поделити у групе сходно фази истраживања: група која осмишљава питања, група која анализира прикупљене податке, представља резултате истраживања и група која израђује упутства заштите од дигиталног насиља.

					- Додатна мотивација за ученике може бити избор најбољих радова за: школски часопис, сајт школе, огласну таблу (одељење гласа – вредновање, самовредновање) а да остале радове постављају на пано у кабинету информатике и рачунарства… - Добар пример сумирања научених поступака је израда пратеће документације у виду фајлова различитог типа, као што су текстуални фајлови, слике, видео материјали и сл. -Пројектна настава је комплексан приступ настави и учењу који најчешће користи методе као што су проблемска настава и учење засновано на истрази (питањима). - Проблемска настава поставља пред ученике стварни проблем из живота који треба истражити и за који треба предложити могућа решења. Све врсте реалних животних проблема могу бити повод за проблемску наставу. Пронађена решења се могу тестирати и о њима се може расправљати. -Истраживање можемо да дефинишемо као „потрагу за истином, информацијама или знањем”. Учење засновано на истраживању почиње постављањем питања, наставља са истраживањем и завршава се проналажењем решења, доношењем разумних закључака, одговарајућих одлука, или применом нових знања или вештина. -Обе наставне методе се фокусирају на развијање вештина за решавања проблема, критичко мишљење и обраду информација. Оне дају најбоље резултате када су почетна питања/проблеми довољно отворени (одговор није могуће наћи једноставним укуцавањем у претраживач) и када ученици раде у малим тимовима или групама. Ове две методе су уско повезане и често се преклапају. Изузетно је важно имати на уму да у оба приступа нема нужно тачних и нетачних одговора. Свако решење може имати мане и врлине, а ученици морају да их анализирају и процењују. -Наставни пројекат подразумева програмирање у

					текстуалном програмском језику или адаптацију унапред датог програма у циљу решавања пројектног задатка. -Могуће теме наставног пројекта: – како да убедимо тинејџере да се здраво хране? (израда програма који нпр. нуди намирнице различитих група и, на основу одабраних, рачуна калоријску вредност...); – како би могао да изгледа најефикаснији бицикл на свету? (израда програма који прорачунава перформансе бицикла на основу нпр. различите величине точкова...); – шта можемо да учинимо са школским отпадом? (израда програма који прорачунава нпр. зараду од продаје секундарних сировина...) – како би могли да редизајнирамо учионицу па да услови за учење буду бољи? (израда програма који прорачунава нпр. цене кречења различитим врстама материјала или цене различитог школског мобилијара...); – како да производимо здраву ужину за дефинисани буџет? (израда програма који прорачунава нпр. укупну цену успостављања пластеника са различитим биљним културама). - Сви елементи пројектног задатка морају бити реални. Ученици треба да потраже цене одређених производа и/или услуга, дизајнирају једно или више решења и предвиде трошкове за свако од њих. - Напомена: На првом часу, заједно са ученицима, формирати листу критеријума на основу којих ће се процењивати квалитет решења проблемских задатака. На овај начин, ученицима ће бити потпуно јасно шта квалитетно решење подразумева. Листа мора бити свеобухватна – не сме да се односи само на квалитет креираних програма, већ и на квалитет представљања и образлагања предложених решења (коришћењем научених техника рада у програмима за обраду текста, звучних и видео записа, програмима за израду презентација).

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Свакодневно бележење активности ученика, усмено одговарање.

Назив предмета: ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Годишњи фонд часова:128

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ	12	- Вежбе за развој снаге - Вежбе за развој покретљивости - Вежбе за развој аеробне издржљивости - Вежбе за развој брзине - Вежбе за развој координације - Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности	- примени једноставне комплексе простих и општеприпремних вежби - изведе вежбе (разноврсна природна и изведена кретања) и користи их у спорту, рекреацији и различитим животним ситуацијама - развија своје физичке способности у складу са сензитивним фазама развоја - процењује своје способности путем резултата тестирања и позитивно утиче на њихов даљи развој	- Свакодневна примена вежби обликовања у часовима, нарочито у уводно-припремној фази - Примена вежби за развој физичких способности кроз фазе часа и индиректна примена кроз различите елементарне игре - Креирање полигона - Понављање одабране батерије тестова два до три пута у току године како би се пратио развој и ученици информисали о развоју и променама у физичким способностима
2.	АТЛЕТИКА	30	- Тркачке дисциплине - Бацачке дисиплине - Скакачке дисциплине	- комбинује и користи достигнути ниво усвојене технике кретања у спорту и свакодневном животу	- Обука технике тркачких и бацачких дисциплина - Упознавање са и савладавање коришћења реквизита у атлетици

				- доводи у везу развој физичких способности са атлетским дисциплинама - развија физичке способности које су доминантно заступљене у одређеним атлетским дисциплинама	- Упознавање са правилима, нормама и рекордима у дисциплинама - Примена унутародељенскох и међуодељенских такмичења у дисциплинама
3.	СПОРТСКЕ ИГРЕ	48	- Кошарка - Фудбал - Одбојка - Рукомет - Бадминтон - Стони тенис	- усваја и користи елементе технике у игри - примењује основна правила у игри - развија физичке способности доминантне у датој дисциплини - учествује на унутародељенским и школским такмичењим - примењује и поштује правила тимске и спортске игре у складу са етичким нормама - навија и бодри учеснике на такмичењима и решава конфликте на социјално прихватљив начин - прихвати сопствену победу и пораз у складу са "ферплејом"	- Техничко-тактичка обука елемената игре кроз индивидуални и групни рад на часовима - Учествовање у примени правила у току игре – суђење - Организација такмичења унуар одељења и међу одељењима - Учествовање на школским такмичењима
4.	СПОРТСКА ГИМНАСТИКА	30	- Партер - Прескоци - Греда - Вратило - Разбој - Ритмичка гимнастика	- Савладава технику извођења простих и комплексних покрета - Манипулише својим телом и покретима у простору - изводи ротације тела - користи елементе	-

				гимнастике у свакодневним животним ситуацијама и игри - процени сопствене могућности за вежбање у гимнастици - примени мере безбедности током вежбања - развија моторичке способности потребне за успех у извођењу гимнастичких елемената - одговорно се односи према реквизитима и другим вежбачима - повезује покрет и музику у времену и простору	
5.	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА	8	- Физичко вежбање и спорт - Здравствено васпитање	- примењује научено у физичком и здравственом васпитању у ванредним ситуацијама - наведе примере утицаја физичког вежбања на здравље - разликује здраве и нездраве начине исхране - примењује здравствено-хигијенске мере пре, у току и након вежбања - препозна врсту повреде - правилно реагује у случају повреде - чува животну средину током вежбања	- Теоријска предавања - Припрема презентација - Организована посета спортских такмичења и манифестација

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе *физичког и здравственог васпитања,* препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује:

- Активност и однос ученика према физичком и здравственом васпитању;
- Приказ једног од усвојених комплекса општеприпремних вежби (вежби обликовања);
- Достигнут ниво постигнућа моторичких знања, умења и навика (напредак у усавршавању технике).

Код ученика ослобођених од практичног дела наставе, наставник прати и вреднује:

- учешће у организацији наставних и ваннаставних активности
- теоријска презентација тема које се обрађују на часовима

Програм часа одељењског старешине за шести разред

Назив предмета: ЧОС

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма:

Циљ наставног програма је развијање међусобног поштовања и толеранције међу ученицима, подстицање одговорног понашања и поштовање школских правила, решавање различитих проблема у колективу и решавање сукоба, развијање вештина ненасилне комуникације, подстицање здравих стилова живота и бриге о здрављу.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	1.Васпитање 2.Дисциплина 3. Култура 4. Понашање 5. Правила и Обавезе	36	6. РАЗРЕД - ПЛАН РАДА ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ – ЧОС 1. Обавезе у новој школској години – распоред, календар,	препознаје права и обавезе; сарађује са другима; развија одговорност примењује различите начине учења; планира обавезе примењује правила понашања;	- разговор - радионице - презентације -сарадња са педагошко-психоллошком службом -посете културним институцијама (позоришта,музеји)

			правила понашања 2. Избор представника одељењске заједнице – председник, секретар, благајник 3. Како се штитимо од заразних болести? 4. Технике и методе учења 5. Потреба да нас други прихвате и начини понашања 6. Како да боље учимо? 7. Активности у слободном времену 8. Професионална интересовања ученика 9. Однос родитељ - дете; конфликт 10. Игре по слободном избору 11. Уређење учионице 12. Шта значи одговорно доношење одлука 13. Правилна комуникација - школа без насиља 14. Професионална интересовања ученика 15. Разумевање и прихватање потреба других 16. Пријатељство дечака и девојчица 17. Занимање које ме интересује 18. Како да учимо? 19. Оптерећеност ученика	поштује различитости активно учествује; показује иницијативу	- сарадња са родитељима

			- редовна настава и слободне активности 20. Прослава дана Светог Саве 21. Како процењујеш сарадњу у свом разреду 22. Равноправност међу половима 23. Бес и како са њим 24. Какав је мој друг/другарица, како се дружимо 25. Шта значи сарађивати са другима 26. Шетња у природи 27. Мој рад је мој успех 28. Значај правилне исхране 29. Пројекција филма по избору 30. Како да ускладиш сопствене поступке са поступцима твојих другара 31. Како избећи страхове? 32. Љубав и другарство, породични односи 33. Сређивање непосредне школске околине 34. Друг, пријатељ, симпатија 35. Неспоразуми са наставницима и како их решити 36. Анализа резултата на крају школске године		

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Редовно праћење учења, дисциплине, понашања, менталног и телесног развоја ученика. Сарадња и обавештавање родитеља, органа школе и надлежних институција о напредовању ученика у циљу стварања квалитетних личности.

Програми наставе и учења изборних предмета за шести разред

Назив предмета: РУСКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 72

Циљ наставног програма: Циљ учења руског језика јесте да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писану и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Такође циљ наставе страног језика јесте да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих Стандарда образовних постигнућа, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје, као и да овладају комуникативним вештинама и развију способности и методе учења страног језика.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања проРрама
1.	УРА КАНИКУЛЫ	11	- Разговор о летњем распусту - Именице ж. рода на -ия - Деклинација придева - Глаголска времена - Разговор о временској прогнози - Постављње питања у вези са текстом и одговори на њих	- опише где и како је провео распуст; - употребљава прошло, садашње и будуће време; - каже какво ће време бити сутра; - разликује меку и тврду промену придева; - напише разгледницу другу из Русије. - повеже и примени стечена знања	Облик рада- фронтални, индивидуални, групни, у паровима Наставне методе-комуникативна, аудитивна, илустративна демонстративна, вербално-текстуалнаигра Наставна средства-уџбеник, табла, радна свеска, илусттрације, цд Прилагођавање и реализација програма уз уважавање различитих образовних и васпитних потреба и интересовања ученика из угрожених средина

2.	В САНКТ-ПЕТЕРБУРГЕ	17	- Номинатив множине именица - Разговор и читање текста о Санкт - Петербургу - Глаголи на - овать - Повратни глаголи - Разговор о знаменитостима Санкт - Петербурга	- разуме кључне информације у материјалу о Санкт Петербургу и тексту - одговара на питања - повезује слике са одговарајућим звучним материјалом - препозна и користи облике множине већине познатих и најфреквентнијих именица;	
3.	КОНКУРС «МОЙ РОДНОЙ ГОРОД»	13	- Деклинација придева у множини - Слушање и читање текста о Тули - Представљање себе и омиљених места - Употреба речи должен, должна, должны	- правилно употреби наставке тврде и меке промене именица у номинативу множине сва три рода; - сублимира знања у вези са темом; - правилно употреби реч должен	
4.	ВЕЧЕРИНКА У ЛЕНЫ	16	- Усвајање лексике на тему Куповина - правилна употреба бројева од 70 до 199 - Усвајање лексике на тему Мој стан/моја соба - састављање рецепата за припрему хране	- примени нове речи и изразе - да правилно изговори и напише бројеве од 70 до 199; - да сублимира знања у вези са задатом темом; - остварује комуникацију и размењује са саговорницима кратке информације о теми Куповина:	
5.	ГДЕ МЫ УЧИМСЯ	15	- Мека промена придева - Употреба глагола учиться - Усвајање лексике на тему Школа	– употреби стечена лингвистичка знања и користи усвојени лексички материјал у ширем контексту – користи основне уобичајене	

			- Употреба израза за изражавање мишљења, одобравања и неслагања	форме за изражавање слагања и неслагања	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- Посматрање и праћење, усмена провера, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина, ученички радови/пројекти и различите технике формативног оцењивања
- Писмени задаци
- Индивидуални разговори
- Самостални рад (анализа прочитаног текста)

Назив предмета: НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 72

Циљ наставног програма: Циљ учења руског језика јесте да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писану и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Такође циљ наставе страног језика јесте да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих Стандарда образовних постигнућа, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје, као и да овладају комуникативним вештинама и развију способности и методе учења страног језика.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	MEINE FREUNDE	7	1A Mein bester Freund, meine beste Freundin 1B Meine Clique 1C Treffpunkte	– Представљање друга/другарице; – Примена глагола у презенту; – разумевање прочитаног.	Фроитални рад, индивидуални рад, рад у пару, групни рад

2.	SPORT, SPORT, SPORT	6	2A Kannst du schwimmen? 2B Was kann man im Fitnessstudio machen? 2C Gehen wir Fußball spielen?	-Набрајање спортова; -Разговор на тему спортских активности.	
3.	TAGESABLÄUFE	10	3A Immer pünktlich 3B Wie sieht dein Tag aus? 3C Wo warst du gestern?	-Означавање времена; -Примена претерита глагола бити.	
4.	MEINE KLAMOTTEN	9	4A Steffis Garderobe 4B Gefällt dir das T-Shirt? 4C Gehst du mit der Mode?	Набрајање одевних предмета; Учење нових речи; Изражавање допадања и недопадања	
5.	ALLES GUTE ZUM GEBURTSTAG	9	5A Wann hast du Geburtstag? 5B Eine Einladung 5C Wie feierst du deinen großen Tag?	Разговор о рођендану Примена редних бројева Примена глагола постати	
6.	KRANK UND GESUND	11	6A Was tut dir weh? 6B Wem tut was weh? 6C Krankheiten und Medikamente	Делови тела Учење нових речи на тему болести и лекова	
7.	MEIN STADTVIERTEL	8	7A Wer wohnt in Steffis Stadtviertel? 7B Wer wohnt wo? 7C Hier dürfen Sie nicht parken!	Изражавање забране Описивање особа из суседства	
8.	HIER WOHNE ICH!	10	8A Unsere Wohnung 8B Wo macht man was? 8C Möbel und Einrichtung	Описивање стана Учење нових речи (набрајање делова намештаја и предмета у стану)	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Контролни и писмени задаци, усмено одговарање, активност и залагање на часу, панои и презентације на одређену тему, доношење прибора у школу

Назив предмета: ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ учења програма Грађанског васпитања је да ученик изучавањем и практиковањем основних принципа, вредности и процедура грађанског друштва постане свестан својих права и одговорности, осетљив за потребе појединаца и заједнице и спреман да активно делује у заједници уважавајући демократске вредностиЉУДСКА ПРАВ

Корелација са другим предметима: српски језик и књижевност, историја, географија, биологија, информатика

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЉУДСКА ПРАВА	9	Права и одговорности Моја и твоја права – наша су права. Права и одговорности. Посебна група права: *слобода да* и припадајуће одговорности. Посебна група права: *заштита од* и припадајуће одговорности. Право на очување личног, породичног, националног, културног и верског идентитета и припадајуће одговорности. Право на квалитетно образовање и једнаке могућности за све и припадајуће одговорности. Инклузивно образовање -	својим речима и на примеру образложи везу права и одговорности; наведе примере за групу права слобода да и заштита од; аргументује значај инклузивног образовања, права и потребе за образовањем свих ученика; штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права; препозна ситуације кршења права детета у свакодневном животу, примерима из прошлости, литературе	Изборни програм Грађанско васпитање за шести разред основног образовања и васпитања организован је, као и програм за претходни разред, по моделу спирале, што значи да су садржаји дати у исте четири области (Људска права, Демократско друштво, Процеси у савременом свету и Грађански активизам), али се они проширују и продубљују, а исходи се надограђују или се, ако је у питању вештина, даље развијају. У оквиру прве области ученици проширују своја знања у вези са правима али је фокус на одговорности. Постепено се из разреда у разред додају нова права како би ученици имали целовиту слику. У овом програму посебно је важно право на квалитетно образовање за све и инклузивни приступ образовању који се базирају на поштовању људских права. Ученике треба тако водити да разликују инклузију од ексклузије, поштовање и прихватање наспрам стигматизације и сепарације и да у свом понашању према ученицима који похађају

			квалитетно образовање за све.		школу по индивидуалном образовном плану исказују разумевање, толеранцију и спремност да пруже помоћ и подршку.
2.	ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО	9	Демократско друштво и партиципација грађана Демократско друштво – појам, карактеритике. Грађанин. Дете као грађанин. Процедуре којима се регулише живот у заједници: ко је овлашћен да доноси колективне одлуке и на основу којих процедура. Власт. Нивои и гране власти. Лествица партиципације ученика у школи: манипулација, декоративна употреба, симболичка употреба, стварна партиципација. Партиципација ученика на нивоу одељења и школе.	на правилан начин користи кључне појмове савременог демократског друштва: демократија, грађанин, власт, подела власти; својим речима на примеру образложи улогу грађана у друштвеном систему и систему власти; препозна стварну партиципацију ученика у одељењу и школи	Друга област има за циљ да уведе ученике у основне појмове демократског друштва са фокусом на партиципацији. То никако не би требало претворити у сувопарна предавања и теорију која се уче. Из исхода се види ниво захтева у овој области. Од ученика се очекује да својим речима и на примерима могу објаснити кључне појмове демократије. О партиципацији ученика у одељењу и школи треба говорити и у контексту ученичког парламента који ће бити актуелан у следећем разреду. У програму се налази озбиљан захтев да ученици разликују стварну партиципацију ученика у школи од оне која је декоративна, што пак захтева од наставника да осмишљавају активности које подстичу критичко мишљење ученика.
3.	ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ	9	Употреба и злоупотреба интернета и мобилних телефона Позитивно коришћење интернета и мобилног телефона. Шта је дозвољено, а шта није на интернету. Утицај друштвених мрежа на мишљење и	наведе примере позитивног коришћења интернета и мобилног телефона; образложи могући утицај друштвених мрежа на мишљење и деловање појединца; разликује безбедно од небезбедног понашања на друштвеним мрежама;	Трећа област односи се на употребу и злоупотребу интернета и мобилних телефона. Сва истраживања показују да дванаестогодишњаци имају велико интересовање за те видове комуникације, али и да нису свесни великих могућности које оне пружају и још више нису свесни ризика који постоје. Савремене технологије су неопходне за приватни и професионални живот и зато ученике треба охрабривати да их користе на

			деловање појединца. Опасности у коришћењу интернета и мобилног телефона. Интернет насиље и веза са Конвенцијом о правима детета. Карактеристике и последице интернет насиља. Седам златних правила за сигурно четовање и коришћење СМС порука. Реаговање у ситуацијама интернет насиља. Одговорности ученика и школе.	примењује 7 златних правила за сигурно четовање и коришћење СМС порука; препознаје ситуације интернет насиља и зна како да реагује и коме да се обрати за помоћ;	позитиван начин (за едукацију, информисање, дружење, пружање помоћи и подршке, покретање акција и др.). У оквиру свих наставних предмета предвиђени су исходи који се односе на овај циљ, а у оквиру Грађанског васпитања фокус је на злоупотреби интернета и мобилних телефона када они постају средство насиља (директног или преко посредника), чиме се крше права детета. Ученици треба да знају шта је на интернету дозвољено, а шта није, шта се све подразумева под интернет насиљем и како се заштитити. Када се говори о заштити, ученицима треба да буде јасно које су њихове одговорности, као и коме се обратити за помоћ у школи. За активности у овој области може се користити материјал који је припремљен у оквиру пројекта Школа без насиља коју подржава УНИЦЕФ јер одговара садржају овог програма и узрасту ученика шестог разреда.
4.	ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ	9	Планирање и извођење истраживања ставова и/или понашања ученика у школи о употреби/злоупотреби интернета и мобилних телефона. Шта су ставови, на чему се заснивају и каква је њихова веза са понашањем. Избор теме, узорка и инструмента истраживања. Спровођење истраживања. Обрада података. Тумачење резултата.	учествује у избору теме, узорка и инструмента истраживања; учествује у спровођењу истраживања, прикупљању и обради добијених података и извођењу закључака; презентује спроведено истраживање и добијене резултате; процењује ефекте спроведеног истраживања и идентификује пропусте и грешке; у дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на неугрожавајући начин; учествује у доношењу правила	У оквиру четврте области програма ученици треба да припреме и спроведу мање истраживање ставова и/или понашања ученика, а које је у вези са садржајима треће области. Овај захтев уводи ученике у процедуре истраживања као што су: избор конкретне теме истраживања у оквиру задате области, дефинисање узорка истраживања, одабир инструмента који ће се користити и извођење закључака на основу добијених резултата. Циљ ових активности је да ученици изграде правилан однос према грађанском активизму, где акције, кад год је то могуће, треба заснивати на чињеницама добијеним на основу конкретних истраживања. Да би ученици били успешни у овом захтеву неопходне су извесне предактивности у којима наставник појашњава шта су ставови, указује на њихову сазнајну,

			Припрема и презентација добијених резултата. Евалуација истраживања.	рада групе и поштује их; проналази, критички разматра и користи информације из различитих извора.	емоционалну и конативну (вољну) компоненту што их чини „одговорним“ за понашање појединаца, јер се људи понашају у складу са својим ставовима. Ученицима треба указати на везу ставова са знањима и повезати са појмовима предрасуде и стереотипи који су неосновани ставови јер се не базирају на тачним чињеницама о чему су учили у оквиру програма Грађанског васпитања у петом разреду. Ученицима треба дати слободу да сами осмисле све кључне елементе истраживања (тему, узорак, инструмент), уз свесрдну помоћ и подршку наставника. Подразумева се да истраживање треба да буде што једноставније, на мањем узорку, са инструментом (најчешће упитником) који може бити преузет из неког спроведеног истраживања или које ће ученици сами направити. Ученицима се може предочити могућност да се поделе у мање групе које ће спровести истраживање на различитим узорцима (нпр. ученици 4, 6. и 8. разреда), што ће им обезбедити да изводе сложеније закључке, односно да констатују промене у ставовима и понашању у односу на узраст ученика. Изабрана тема истраживања може бити у вези са злоупотребом интернета и мобилних телефона, али и позитивних примера као што су покретање хуманитарних акција, учење, информисање, дружење и сл., у којима се могу истраживати мотиви таквих активности, ставови учесника, њихова осећања... Изузетно је важно да ученици обраде добијене податке, да изведу закључке, припреме њихову презентацију и направе критички осврт на урађено. Све тешкоће и грешке које се десе у току истраживања добра су прилика да ученици унапреде своје компетенције за рад са подацима, закључивање, предвиђање, као и непосредну комуникацију и

					сарадњу.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Чињеница да се програм описно оцењује – тростепена скала: задовољава, добар, истиче се – не умањује потребу да се континуирано прати напредовање ученика у достизању исхода које започиње иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази и у односу на шта ће се процењивати његово даље напредовање. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика. Грађанско васпитање пружа изузетну могућност за неговање саморефлексије (промишљање ученика о томе шта зна, уме, може) и подстицање саморегулације процеса учења кроз постављање личних циљева напредовања и планирања како да се остваре. Кључни показатељи напредовања у овом изборном програму, из разреда у разред, су све правилнија употреба термина који се односе на демократске појаве и процесе, исказивање ставова аргументацијом, ненасилна комуникација, прихватање различитости, показивање емпатије, све чешће испољавање иницијативе, већи степен сарадљивости.

Назив предмета: ВЕРСКА НАСТАВА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ верске наставе – православног катихизиса је да ученици упознају основне истине православне вере, новозаветну историју спасења и живот Цркве, да развијају свест о заједници са Богом и ближњима, слободно и одговорно учешће у литургијском животу Цркве, као и поштовање другог и другачијег.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	УВОД	1	Упознавање са садржајем програма и начином рада.	Ученик ће моћи да сагледа садржаје којима ће се бавити настава православног катихизиса у 6. разреду; моћи	Катихизација као литургијска делатност-заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Катихета (вероучитељ) би требало стално да има

				ће да уочи своје предзнање из градива обрађеног у претходном разреду.	науму да катихеза не постоји ради гомилања информација („знања о вери“), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. Врсте наставе Настава се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава (35 часова) практична настава (1 час) Место реализације наставе Теоријска настава се реализује у учионици; Практична настава се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању; Дидактичко методичка упутства за реализацију наставе Уводне часове требало би осмислити тако да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквим предзнањима и ставовима из подручја Православног катихизиса, група располаже. Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји
2.	ПРИПРЕМА СВЕТА ЗА ДОЛАЗАК СИНА БОЖЈЕГ	5	Историјске околности пред долазак Христов; старозаветна пророштва о доласку Месије; Свети Јован Претеча.	Ученик ће моћи да каже да су Јевреји пред долазак Месије били под римском окупацијом и да су међу њима постојале поделе; да препозна очекивање Месије на основу старозаветних пророштава; да преприча живот Светог Јована Претече и разуме покајање и врлински живот као припрему за сусрет са Христом.	
3.	УВОД У НОВИ ЗАВЕТ	5	Нови Завет је испуњење Старог Завета; новозаветни списи: настанак, подела, функција, аутори; јеванђелисти.	Ученик ће моћи да закључи да је доласком Исуса Христа Бог склопио Нови Завет са људима; да наведе неке новозаветне књиге и околности њиховог настанка; да пронађе одређени библијски одељак; да каже да се Библија користи на богослужењима; да именује јеванђелисте и препозна њихове иконографске симболе.	
4.	БОГОЧОВЕК – ИСУС ХРИСТОС	16	Пресвета Богородица – Благовести; Богородичини празници; Рођење Христово; Христос је Богочовек; Крштење Христово; Христова чуда; Новозаветне заповести и Беседа на гори; Христос – „пут, истина и живот”; Лазарева субота и Цвети;	Ученик ће моћи да преприча Благовести, Рођење Христово, Крштење, Лазареву суботу, Цвети, Тајну вечеру, Страдање и Васкрсење; да препозна Богородичино прихватање воље Божје као израз слободе; да уочи да је Христос дошао да сједини Бога и човека; да	

			Тајна вечера – прва Литургија; Страдање Христово; Васкрсење Христово.	разуме Христова чуда као израз љубави Божје; да уочи разлику између старозаветног закона и новозаветних заповести љубави; да препозна Свету Литургију у приносу хлеба и вина и да разуме да је Христос победио смрт.	реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Имаући у виду захтеве наставног програма и могућности транспоновања наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе – узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. У остваривању савремене наставе наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота.
5.	ЦРКВА ДУХА СВЕТОГА	7	Вазнесење и Педесетница; заједница у Јерусалиму према извештају из Дела апостолских; мисионарско дело светог апостола Павла; гоњења Цркве; Свети цар Константин и крштење царства.	Ученик ће моћи да преприча догађаје Вазнесења и Педесетнице; да каже да је силаском Духа Светога на апостоле рођена Црква Христова; да именује неколико светих апостола и наведе догађаје из њиховог живота; да уочи гоњење хришћана у Римском царству и наведе примере мучеништва; да објасни значај Миланског едикта и усвоји вредност толеранције међу људима различитих верских убеђења.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Евалуацију наставе (процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе) наставник ће остварити на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова;

Оцењивање: Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз:

- усмено испитивање;
- писмено испитивање;
- посматрање понашања ученика.

Програм допунске наставе за шести разред

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – СРПСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма: Допунска настава намењена је ученицима који остварују низак ниво постигнућа у оквиру предмета. Циљ допунске нататве је савладавање програма редовне наставе кроз рад у мањој групи ученика, као и рад са ученицима који похађају наставу по ИОП-у. Часови допунске наставе планирани су тако да се континуирано остварују образовни, васпитни и функционални циљеви редовне наставе, али кроз рад са једноставнијим примерима, индивидуализован приступ учењу, са циљем да се ученици који долазе на допунску наставу оспособе за самостално откривање бољих постигнућа у оквиру предмета.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	КЊИЖЕВНОСТ	- Школска лектира - Домаћа лектира - Књижевнотеоријски појмови	- Ученик: - разликује књижевни род на основу датог примера; - уочава тему, основне мотиве, фабулу, песничке слике, главне ликове; - препознаје дескрипцију, нарацију, монолог, дијалог; - - усваја основне књижевнотеоријске појмове (врсте строфе, стиха, риме и стилске фигуре).	- Обрада и утврђивање програмских садржаја кроз једноставне примере. Прилагођавање садржаја потребама ученика кроз принцип индивидуализације. - Уважавање различитих стилова учења. - Индивидуални и групни рад, вођено читање, разговор о књижевном делу, анализа текстова, рад на наставним листићима, вежбе за препознавање књижевнотеоријских појмова.

2.	ЈЕЗИК	- Граматика: - - творба речи; - - гласовне промене; - - заменице; - - глаголски облици; - - комуникативне реченице. - Правопис: - Ортоепија	- Ученик: - - препознаје просте, изведене и сложене речи; - - уочава суфиксе и префиксе; - - разуме поделу гласова; - - препознаје гласовне промене у једноставним примерима; - - препознаје неличне именичке заменице; - - препознаје врсте придевских заменица; - - препознаје придевске заменице у реченици; - - препознаје просте и сложене глаголске облике; - - примењује правописну норму у једноставнијим примерима; - - разликује дуге и кратке акценте; - - правилно изговара гласове. -	- Обрада кроз разговор, примере, вежбања, допуњавање реченица, индивидуални рад.
3.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	- Говорно изражавање - Писмено изражавање	- Ученик: - - правилно примењује основна правописна правила; - - јасно се писмено изражава.	- Разговор, рецитовање, правописне вежбе, диктати, кратки писмени задаци.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања ученика врши се континуирано током наставног процеса кроз посматрање активности ученика, проверу разумевања наставних садржаја, анализу урађених задатака и редовног похађања наставе. Вредновање је пре свега формативног карактера и усмерено је на уочавање напретка у односу на почетни ниво знања и способности ученика.

Напредовање ученика прати се кроз:

- усмене одговоре и учешће у раду;
- израду домаћих задатака;
- резултате на кратким проверама знања;
- примену усвојених знања у новим ситуацијама;
- самосталност и ангажовање у раду.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма:

Циљ наставе:

- - разумевања прочитаног и писаног текста,
- -оспособљавање ученика за правилно усмено и писмено изражавање, као и савладавање основних граматичких и правописних правила програма:

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЈЕЗИК-ГРАМАТИКА	реченица(глаголска времена, прилошке одредбе, придеви, прилози)	-ученик препознаје реченичне конструкције и њихова значења	- Ученицима се језик представља и тумачи као систем. - Поступност се остварује самим избором и распоредом наставних садржаја. - Селективност се остварује избором најосновнијих језичких законитости и информација о њима. - Правопис се савлађује различитим облицима писмених вежби.

				- У настави граматике битно је подстицање свесне активности и мисаоног осамостаљивања ученика, сузбијање мисаоне инерције, заснивање тежишта на суштинским вредностима, повезивање наставе језика са говорном праксом.
2.	ЈЕЗИЧКЕ ВЕШТИНЕ	Писање краћег извештаји и вести, опис догађаја или писање мејла Исказивање једноставних усмених порука,личних доживљаја, наративног текста, самостално или уз помоћ наставника. разумевање писаних и илустрованих текстова у вези са познатим темама, садржајима и комуникативним функцијама. Разумевање различитих врста усмених порука (монолог, краћи разговор, кратка информација).	- ученик самостално пише кратке саставе на познате, узрасно адекватне и блиске теме; - уз наставникову помоћ и уз употребу усвојених језичких средстава ученик води кратак - разговор о познатим, већ обрађиваним темама - уз наставникову помоћ и уз употребу усвојених језичких средстава ученик чита и одговара на питања о прочитаном - уз асистенцију наставника анализира одређени део текста или спаја слике и текст	- Ученици се оспособљавају да подједнако развијају све четири језичке вештине - Ученицима се језик представља и тумачи као систем. - Поступност се остварује самим избором и распоредом наставних садржаја. - Селективност се остварује избором најосновнијих језичких законитости и информација о њима. - Ученик самостално пише кратке саставе на познате, узрасно адекватне и блиске теме, дужине до 80/100 речи - уз наставникову помоћ и уз употребу усвојених језичких средстава ученик води кратак разговор о познатим, већ обрађиваним темама

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- Објашњење, увежбавање, употреба, проширивање и надоградња постојеће лексике и граматичких структура у вези са темом. Развијање вештине читања, писања, слушања, и комуникативне компетенције на тему, као и самостално усмено и писано изражавање на дату тему

- Способност примене стеченог знања кроз идентичне и различите структуре везане за тему
- Посматрање ангажованости ученика на часу, усмено излагање на одређене теме, писмене радове и праћење, усмена провера
- Индивидуални разговори
- Самостални рад (анализа прочитаног текста)
- Истицање најважнијих правила и њихово објашњавање.
- Самостално решавање примера

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ИСТОРИЈА

Циљ наставног програма: да ученици стекну базичну језичку и научну писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих стандарда образовних постигнућа - да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје, као и развијање историјске свести и хуманистичко образовање ученика. Разумевање историјског простора и времена, историјских догађаја, појава и процеса, развијање националног и европског идентитета и духа толеранције код ученика. стицање знања о прошлости људског друштва уочавање узрочно-последичних веза, подстицање ученика на коришћење историјских извора и анализа истих, развијање критичког односа према прошлости, коришћење историјских карата и сналажење на истим.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	Основне одлике периода средњег века и новог века (појмови средњи век, нови век, прединдустријско доба, хронолошки и просторни оквири). Историјски извори за историју средњег века и раног новог века и њихова сазнајна вредност (писани и материјални).	- Разликује појмове историја, историјски извор, прошлост - Наводи питања на која историја треба да одговори - Именује врсте историјских извора - Именује где се чувају писани, а где материјални историјски извори - Разликује и препознаје појмове: век, деценија, миленијум, ера, датум - Одређује, уз помоћ наставника,	Утврђивање хронолошких одредница историјских периода, временских јединица у историји и вежбање на задатим и самостално задатим примерима; размена у пару Утврђивање врста историјских извора, места чувања, вежбање на историјским изворима за средњи век и рано нови век Посећивање актуелних изложби

			ком веку припадају одређене године - Зна којим догађајем и када почиње хришћанска ера - Препознаје на једноставним примерима, уз помоћ наставника, временске одреднице - Показује на линији времена године пре и после нове ере - Наводи поделу прошлости - Именује историјске периоде - Ређа историјске периоде исправним хронолошким редоследом	
2.	ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ	Велика сеоба народа и стварање нових држава у Европи (германска и словенска племена, Бугари, Мађари, Викинзи). Најзначајније државе раног средњег века (Франачка држава, Византијско царство, Арабљани). Религија у раном средњем веку (христијанизација и хришћанска црква, Велики раскол, ислам). Феудално друштво (структура, друштвене категорије, вазални односи). Српске земље и Балканско полуострво (досељавање Срба и Хрвата, односи са староседеоцима и суседима, формирање српских земаља, христијанизација,	- Именује кључне личности овог периода: Јустинијан, Карло Велики, кнез Властимир, цар Симеон, - На карти, уз помоћ наставника, уме да покаже главне локалитете у Европи и Србији - Именује хришћанство и ислам и зна да препозна њихове верске објекте - Повезује робовласништво са старим веком и феудализам са средњим веком - Препознаје и објашњава значај српске средњовековне државности и издваја најистакнутије владарске породице: Властимировићи, Војислављевићи, Вукановићи	Објашњавање раног средњег века у његовим главним карактеристикама. Уочавање карактеристика раног средњег века на основу карте, слика, фотографија, експоната. Показивање на карти. Вежбање на задатим примерима самостално и у пару.

		ширење писмености). Истакнуте личности: Јустинијан, Карло		
3.	ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У ПОЗНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ	Државно уређење (типови европских монархија; република). Сусрети и прожимања цивилизација и народа (хришћанство, ислам, јудаизам, Крсташки ратови, најзначајнији путописци и њихова путовања – Марко Поло, Ибн Батута и др). Српске земље и суседи (краљевина и царство, деспотовина, аутоке- фална црква, односи са Византијом, Угарском, Бугарском, Венецијом, османска освајања у југоисточној Европи). Свакодневни живот у Европи и српским земљама (двор и дворски живот, живот на селу и граду – занимања, родни односи, правоверје и јереси, куга). Опште одлике средњовековне културе (верски карактер културе, витешка култура, културне области, школе и универзитети, проналасци; писана и визуелна култура код Срба, легенде – Косовска, о краљу Артуру...). Истакнуте личности: Фридрих Барбароса,	-Именује хронолошке границе Средњег века -Уме, уз помоћ наставника, да објасни значај српских династија Немањић, Лазаревић и Бранковић -Уме на карти да покаже, уз помоћ наставника, ширење и распадање српске државе, место Маричке и Косовске битке - Наводи кључне личности овог периода: Барбароса, Ричард Лавље Срце,Саладин, Стефан Немања, Стефан Првовенчани, Сава Немањић, краљ Милутин, Стефан Душан, кнез Лазар и кнегиња Милица, Твртко I Котроманић, Стефан Лазаревић, деспот Ђурађ, султанија Мара, Ђурађ Кастриот Скендербег, Балшићи, Црнојевићи, Мехмед II Освајач. -Именује најзначајније задужбине Немањића	Објашњавање кључних појмова, показивање на карти, израда и одговарање на питања. Вежбање на задатим примерима.

		Ричард Лавље Срце, Саладин, Стефан Немања, Стефан Првовенчани, Сава Немањић, краљ Милутин, Стефан Душан		
4.	ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ НОВОМ ВЕКУ (ПРЕДИНДУСТРИЈСКО ДОБА)	Прединдустријско доба (хронолошки оквири, научна и техничка открића, штампа, промене у начину производње, банкарство, успон градова – примери Фиренце, Венеције, Антверпена...). Велика географска открића и колонизација (истакнути морепловци и њихова путовања, сусрет са ваневропским цивилизацијама – Северна и Јужна Америка, Индија, Африка, Кина, Јапан, Аустралија; последице). Опште одлике културе раног новог века (основна обележја хуманизма и ренесансе; књижевност, политичка мисао, промене у свакодневном животу, обичаји и веровања...). Реформација и противреформација (узроци, протестантизам, католич- ка реакција – улога језуита; верски сукоби и ратови). Појава апсолутистичких монархија (промене у државном уређењу, централизација државе,	Именује хронолошке границе Новог века и раног Новог века - Уме, уз помоћ наставника, да објасни значај великих географских открића, хуманизма и ренесансе, реформације и противреформације, сеоба Срба, обнове и укида ња Пећке патријаршије, значај проналаска штампарије и Ватове парне машине -Уме на карти да покаже, уз помоћ наставника, ширење Османског царства у Европи, велика географска открића - Наводи кључне личности овог периода: Јохан Гутенберг, Изабела Кастиљска, Кристифор Колумбо, Фернандо Магелан, Леонардо да Винчи, Микеланђело Буонароти, Николо Макијавели, Никола Коперник, Исак Њутн, Мартин Лутер, Карло V и Филип II Хабзбуршки, Елизабета I, Вилијам Шекспир, Луј XIV, Сулејман Величанствени, Мехмед-паша Соколовић, Арсеније III Црнојевић,	Објашњавање кључних појмова, показивање на карти, одговарање на питања, анализа сликовног материјала, читање и тумачење писаних историјских извора, гледање филмова, израда ленти времена.

		положај владара). Врхунац моћи Османског царства (освајања, држава и друштво). Живот Срба под османском, хабзбуршком и млетачком влашћу (обнова Пећке патријаршије; мењање верског и културног идентитета – исламизација, покатоличавање, унијаћење; учешће у ратовима, отпори и сеобе, положај и привилегије, Војна крајина). Истакнуте личности: Јохан Гутенберг, Изабела Кастиљска, Кристифор Колумбо, Фернандо Магелан, Леонардо да Винчи, Микеланђело Буонароти, Николо Макијавели	Арсеније IV Јовановић.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Вођење педагошке документације, где се бележе сви резултати и успеси ученика и у складу с тим вреднује њихов рад. Ови ученици се оцењују на основу остварености циљева и стандарда постигнућа у току савладавања индивидуалног образовног плана; показатељ успеха је степен остварености циљева и прилагођених стандарда постигнућа ученика. Посматрање ангажованости ученика на часу, усмено излагање на одређене теме, писмене радове и праћење, усмена провера. Индивидуални разговори; Истицање најважнијих појмова и њихово објашњавање; Самостално решавање задатака.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ФИЗИКА

Циљ наставног програма:

Циљ допунске наставе из физике за шести разред примарно је усмерен на пружање подршке ученицима који имају потешкоћа у савладавању редовног наставног програма, како би надокнадили пропуштено знање и успешно пратили даљи рад. Пошто је шести разред први сусрет ученика са физиком као науком, допунска настава има кључну улогу у превазилажењу почетног страха од предмета и развијању самопоуздања.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	КРЕТАЊЕ	- Основни појмови кретања, пређени пут и време – утврђивање и претварање мерних јединица Брзина равномерног кретања – разумевање концепта и израчунавање брзине кроз једноставне примере -Решавање основних текстуалних задатака за одређивање пута и времена кретања (корак-по-корак)	На крају допунске наставе ученик ће бити у стању да: -Препозна и разликује физичке величине које описују кретање (пут, време и брзину), као и њихове ознаке -Правилно користи и претвори основне мерне јединице за дужину/пут (из километара у метре) и време (из часова у минуте и секунде) у једноставним примерима. -Идентификује и запише податке дате у текстуалном задатку (разврста шта је познато, а шта треба израчунати). -Примени основну формулу за брзину и изведене формуле за пут) и време у типичним задацима са једном рачунском операцијом. -Искаже резултат рачунања са одговарајућом мерном јединицом	Начини остваривања програма допунске наставе из физике у потпуности су прилагођени специфичним потребама ученика и засновани на савременим дидактичким принципима. Главни циљ свих примењених метода јесте да се код деце отклони почетни отпор према предмету и омогући им се успешно напредовање кроз редовно градиво. Смисаоно учење и разговор Кључни стуб реализације овог програма је смисаоно учење, које потпуно искључује механичко памћење дефиниција и формула напамет. Наставник сваку наставну јединицу функционално повезује са претходним искуством ученика и појавама које они већ свакодневно срећу у свом окружењу. Кроз очигледне примере и једноставне аналогије, апстрактни физички појмови добијају практични смисао

2.	СИЛА	-Појам силе и њено графичко приказивање помоћу вектора – вежбање и цртање. -Разликовање масе и тежине тела. Израчунавање тежине кроз једноставне примере -Мерење и слагање сила које делују дуж исте праве (сабирање и одузимање сила)	-Препозна деловање силе на основу њених ефеката (промена брзине тела или промена облика тела) -.Именује мерну јединицу за силу (Њутн) и прецизно повеже ознаку са појмом силе. -Графички прикаже (нацрта) силу задатог интензитета, правца и смера на једноставној шеми на основу дате размере (нпр. броја квадратића). -Разликује појам масе од појма тежине (зна да се маса мери у килограмима, а тежина у њутнима и да представља силу). -Израчуна тежину тела на основу познате масе користећи заокружену вредност константе (и обрнуто, одреди масу на основу тежине). -Одреди интензитет и смер резултанте две силе које делују дуж исте праве (да их сабере ако су истог смера, или одузме ако су супротног смера).	и употребну вредност за ученика. На тај начин деца не само да лакше разумеју физичке законитости, већ развијају трајније и применљиво знање. Као главна наставна метода користи се вођени разговор, који се одвија у атмосфери међусобног поверења и без страха од грешке. Овај континуирани дијалог омогућава наставнику да брзо уочи тачан моменат у ком је дошло до неразумевања или застоја у учењу. Кроз пажљиво обликована подстицајна питања, ученици се охрабрују да сами дођу до закључака и формулишу физичке концепте својим речима. Разговор на допунској настави има и важну психолошку улогу, јер подиже самопоуздање ученика који су на редовним часовима често пасивни и тихи. Структуриране белешке Посебна пажња посвећује се начину на који ученици воде своје белешке у свескама, јер им је у овом узрасту потребна јасна визуелна структура. Записивање садржаја се на часу максимално поједностављује кроз графичке организиоваче, табеле и визуелне подсетнике за формуле.
4.	МЕРЕЊА	-Физичке величине и мерне јединице. Мерење дужине и претварање јединица – вежбање -Одређивање површине и запремине правилних тела кроз једноставне задатке – вежбање	-Препозна и повеже ознаке физичких величина са њиховим основним јединицама за дужину, површину и запремину . -Претвори једноставне мерне јединице за дужину (нпр. цео број километара у метре или	

		-Мерење запремине течности и тела неправилног облика помоћу мензуре – практично вежбање	центиметре у метре) користећи понуђени подсетник. -Примени формуле за израчунавање површине правоугаоника и запремине квадра у задацима са датим димензијама у истим мерним јединицама. -Одреди вредност најмањег подеока на једноставној скали мерног инструмента (лењир, мензура). -Очита и запише запремину течности са мензуре и израчуна запремину потопљеног чврстог тела на основу разлике два нивоа течности.	Наставник активно помаже ученицима да издвоје само кључне речи, чиме се спречава стварање застрашујућих и нејасних густих текстова који их демотивишу. Овакве пажљиво креиране белешке касније служе ученицима као прегледан и лак водич за самосталан рад и припрему провера код куће. Посматрање задовољства ученика Током читавог процеса, наставник врши континуирано посматрање задовољства ученика на часу, пажљиво пратећи њихове когнитивне и емоционалне реакције.
5.	МАСА И ГУСТИНА	-Маса тела. Мерење масе и вежбање претварања мерних јединица -Густина супстанце. Израчунавање густине тела кроз једноставне примере – вежбање -Одређивање масе и запремине тела на основу познате густине (вежбање задатака)	-Препозна појам масе и густине, као и њихове ознаке -Именује основне мерне јединице за масу (kg) и густину. -Успешно претвори веће јединице масе у мање (нпр. из kg у g) у једноставним нумеричким примерима. -Објасни на једноставном примеру зашто нека тела тону, а нека пливају на води (повезујући то са густином воде). -Користи основну формулу за густину за израчунавање густине када су му познате маса и запремина тела.	Кроз опште посматрање, наставник константно анализира целокупну атмосферу у радној групи и на време препознаје знаке замора или радног елана. Усмерено посматрање користи се за праћење конкретног ученика у фази самосталног решавања задатака, како би се проценио његов тренутни ниво фрустрације или олакшања. На крају, кроз пригодно посматрање, наставник хвата спонтане тренутке радости када ученик коначно превазиђе препреку

			-Одреди масу или запремину тела користећи изведене формуле (уз помоћ графичког подсетника/троугла) у типичним задацима са једном рачунском операцијом.	и успешно заврши рад, што додатно учвршћује његову унутрашњу мотивацију. Сви ови увиди служе наставнику као брза повратна информација да моментално прилагоди темпо излагања и коригује наставне технике уколико примети пад задовољства и разумевања код деце.
6.	ПРИТИСАК	-Појам притиска. Притисак чврстих тела и једноставни примери – утврђивање -Хидростатички и атмосферски притисак (разумевање концепата кроз примере) -Израчунавање притиска чврстих тела – вежбање основних задатака	-Препозна појам притиска, његову ознаку и основну мерну јединицу Паскал. -Објасни на једноставним примерима како промена додирне површине утиче на притисак (нпр. зашто користимо даску када прелазимо преко танког леда). -Примени основну формулу за израчунавање притиска у задацима са једном рачунском операцијом (дељење) где су сила и површина унапред познате. -Разуме и искаже да хидростатички притисак у течностима расте са повећањем дубине. -Опише како се мења атмосферски притисак са променом надморске висине (да опада при пењању на планину).	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење и вредновање на допунској настави има формативни карактер и фокусира се на лични напредак ученика, без класичног бројчаног оцењивања на самим часовима.

- -Основни ниво као мерило: Процењује се савладаност кључних вештина (претварање јединица, записивање података и основна замена у формулама).
- -Педагошко праћење: У обзир се узимају труд, редовност и степен самосталности у раду, што наставник бележи у својој евиденцији.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ГЕОГРАФИЈА

Циљ наставног програма:

- Пружање подршке ученицима у савладавању основних географских појмова, садржаја и вештина предвиђених програмом наставе и учења за шести разред.
- Развијање способности коришћења географске карте, атласа и других извора географских информација, као и оспособљавање ученика за примену стечених знања у свакодневном животу.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ДРУШТВО И ГЕОГРАФИЈА	Предмет проучавања географије Географски простор Природне и друштвене појаве и процеси	- Препознаје предмет проучавања географије. Разликује природне и друштвене елементе географског простора. Повезује географска знања са свакодневним животом.	Смисаоно учење; разговор; рад на тексту; илустративно-демонстративна метода; посматрање активности и напредовања ученика.
2.	КАРТОГРАФИ-ЈА	Географска карта и њени елементи Врсте карата Оријентација у простору Рад са атласом	- Користи легенду карте. - Одређује стране света. Проналази географске објекте на карти и у атласу.	Смисаоно учење; разговор; рад на географској карти и атласу; демонстрација; индивидуализовани рад; посматрање активности и задовољства ученика на часу.

3	СТАНОВНИШТВО	Број и размештај становништва Природно и механичко кретање становништва Структуре становништва	- Разликује основне карактеристике становништва. Објашњава природно и механичко кретање становништва. - Тумачи једноставне статистичке податке о становништву	Разговор; рад на тексту; анализа табела и графикона; смисаоно учење; индивидуални рад; праћење активности ученика.
4.	НАСЕЉА	Сеоска и градска насеља Функције насеља Урбанизација	- • Разликује градска и сеоска насеља. - Наводи основне функције насеља. Објашњава значај насеља за живот људи.	Разговор; демонстрација; рад на примерима; смисаоно учење; посматрање активности ученика.
5	ПРИВРЕДА	Привредне делатности Привредни сектори Природни ресурси и привреда	- Разликује привредне делатности. Разврстава привредне делатности по секторима. Објашњава значај природних ресурса за развој привреде.	Разговор; рад на примерима; смисаоно учење; илустративно-демонстративна метода; праћење активности ученика
6.	ДРЖАВА И ИНТЕГРАЦИОНИ ПРОЦЕСИ	Појам државе Елементи државе. Сарадња и повезивање држава	- • Објашњава појам државе. Препознаје основне елементе државности. Наводи примере сарадње држава.	Разговор; рад на тексту; смисаоно учење; индивидуални рад; посматрање активности ученика.
7.	ЕВРОПА – ПРИРОДНЕ И ДРУШТВЕНЕ ОДЛИКЕ	Географски положај Европе Рељеф и воде Европе Становништво и државе Европе	- На карти показује најважније државе Европе. Препознаје основне облике рељефа и хидрографске објекте Европе. Описује основне природне и друштвене одлике Европе.	Рад на географској карти; разговор; смисаоно учење; решавање задатака; индивидуализовани приступ; посматрање и праћење напредовања ученика.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Континуирано праћење напредовања ученика кроз усмено излагање, разговор, рад на географској карти и атласу, решавање задатака, ангажовање на часу, домаће задатке и самосталност у раду. Вредновање се врши у складу са степеном остварености исхода учења и индивидуалним напредовањем ученика.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – БИОЛОГИЈА

Циљ наставног програма: Циљ допунске наставе из биологије је додатна подршка и помоћ у савладавању предвиђених образовних исхода и достизању предвиђених образовних стандарда у настави биологије за ученике код којих постоји потреба за тим. Допунска настава је диференцирана и индвидуална, како би на најбољи могући начин одговорила потреба ученика.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	Основни стандарди захтевају да ученици савладају следеће појмове: - Ћелијска грађа: Сви организми су грађени од једне или више ћелија. - Једноћелијски организми: Најмањи организми имају само једну ћелију. - Вишећелијски организми: Већи организми имају много ћелија које заједно раде. - Животни процеси: Сви процеси се одвијају унутар ћелије. Ученици треба да разумеју везе између изгледа и задатка	На крају ове теме, ученик треба да буде способан да: - Опише грађу ћелије: Именује основне делове ћелије и објасни њихове функције (једро, цитоплазма, ћелијска мембрана, органеле). - Разликује ћелије: Уочи и опише кључне разлике између биљне, животињске и ћелије гљива. - Користи микроскоп: Покаже како се правилно рукује светлосним микроскопом и припрема једноставан микроскопски препарат. - Препозна микроорганизме:	Допунска настава се организује за све ученике који не усвоје потребан минимум захтева за одређену наставну област, односно слабије напредују у савладавању наставних садржаја из биологије. То су најчешће ученици који у току године имају недовољан успех из овог предмета, али је допунски рад намењен и ученицима који наилазе на различите тешкоће у учењу или често изостају са редовне наставе. Допунску наставу одликују диференцирани или индивидуални приступ учењу на овим часовима по потреби и ван њих. Могућа су одступања у броју часова или наставним садржајима, јер се

		одређених органа: - Организованост: Ћелије чине ткива, ткива органе, а органи системе органа. - Разлике и сличности: Познавање главних разлика у грађи биљака и животиња. - Процеси: Размењивање материја, кретање, исхрана и дисање.	Опише грађу и начин живота једноћелијских организама (амебе, бактерије, квасци) и објасни њихову улогу у природи. - Повеже грађу и функцију биљака: Објасни како су органи биљке (корен, стабло, лист, цвет) грађени и како функционишу као целина. - Објасни појмове: Објасни нивое организације живота: ћелија - ткиво - орган - систем органа- организам	допунски рад организује према потребама ученика
2.	ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	На крају ове теме, ученици треба да буду способни да: - Разликују живу и неживу природу у непосредној околини. - Препознају основне еколошке појмове: животна средина, станиште и екосистем. - Знају да наводе главне еколошке факторе (живе и неживе природе) који утичу на биљке и животиње. - Препознају улоге организама у ланцу исхране (произвођачи, потрошачи и разлагачи).	- Дефинише екосистем као јединство живе и неживе природе. - Разликује живо станиште (биотоп) и живу заједницу (биоценозу). - Повезује утицај еколошких фактора (светлост, температура, вода, земљиште) на распострањење организама. - Разликује произвођаче, потрошаче и разараче (разлагаче) у екосистему. - Објашњава ланац исхране и препознаје мрежу исхране. - Зна значење еколошке нише и просторног распореда живих бића (спратовност).	

		- Разумеју да је за живот неопходна енергија која протиче кроз ланце исхране. - Разликују појмове: животна средина, станиште (биотоп) и животна заједница (биоценоза). - Умеју да објасне како нежива природа (нпр. температура, светлост, вода) утиче на живи свет. - Правилно класификују еколошке факторе на абиотичке (нежива природа) и биотичке (жива природа). - Креирају и анализирају једноставне ланце и мреже исхране. - Дају конкретне примере прилагођености живих бића на услове у којима живе (нпр. пустиња, шума). - Разумеју концепт еколошке нише и спратовности унутар екосистема. - Процењују утицај човека на екосистеме и знају како се штити животна средина.	- Наводи примере адаптација (прилагођености) биљака и животиња на услове средине. - Повезује грађу и понашање организама са њиховим животним формама. - Описује живот у специфичним срединама као што су водени и копнени екосистеми	

3.	НАСЛЕЂИВА-ЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	На крају ове теме, ученик треба да усвоји основне појмове из генетике, те да уочава основне законитости о: - Преношењу особина: Зна да јединке једне врсте дају потомке исте врсте, као и да потомци личе на родитеље. - Променљивости: Уочава да се јединке исте врсте разликују по неким особинама. - Генетичком материјалу: Разликује појмове као што су хромозом, ДНК, гени и једро. - Наслеђивању: Зна разлику између наслеђених и стечених особина.	- Ученик објашњава улогу ДНК и гена као носилаца наследних информација. - Прави разлику између телесних и полних ћелија. - Описује начин преношења наследних особина са родитеља на потомство. - Разуме везу између гена и изгледа јединке (особине) - - Препознаје зашто се јединке унутар исте врсте међусобно разликују (варијабилност). - Утврђује разлике у варијабилности код полног и бесполног размножавања. - Истражује и објашњава како утицај спољашње средине (исхрана, светлост, температура) утиче на развој неке јединке и испољавање одређених особина - Разликује појмове природна селекција и вештачка селекција. - Идентификује примере природне селекције у природи. - Идентификује примере вештачке селекције коју човек спроводи ради	

			добијања корисних својстава. - Повезује настанак нових особина са процесом еволуције. - Објашњава значај гајених биљака и припитомљених животиња за човека.	
4.	ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОГ СВЕТА	- Ученик зна да су се први облици живота појавили у води. - Препознаје основне доказе еволуције (фосили). - Зна да су се организми мењали током времена. - Разликује основне царства живих бића (бактерије, протисти, биљке, гљиве и животиње). - Ученик објашњава појам фосила и како они настају. - Повезује промене у животној средини са развојем нових врста. - Разуме како су се развијале групе кичмењака (од риба до сисара). - Објашњава значење биолошке разноврсности (биодиверзитета) на Земљи.	- Царства живих бића: Ученик познаје називе пет царстава и њихове типичне представнике. - Бескичмењаци и кичмењаци: Ученик разуме разлике у грађи и разноврсности кичмењака (рибе, водоземци, гмизавци, птице и сисари). - Упоредна грађа: Ученик уочава сличности и разлике у телесној грађи главних група кичмењака - Значај биодиверзитета: Ученик разуме разноврсност животињског царства и улогу сваке врсте у природи. - Фактори угрожавања: Ученик препознаје људске активности (уништавање станишта, загађење) и природне факторе који доводе до нестанка врста. - Активна заштита: Ученик познаје примере заштићених	

			врста (нпр. белоглави суп) и разуме значај одговорног суживота људи и животиња.	
5.	ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	Ученик овладава основним животним вештинама: - Зна мере личне хигијене и хигијене околине, разумевши њихов значај. - Разуме зашто је важна термичка обрада хране. - Зна како правилно поступати са домаћим животињама и кућним љубимцима. - Уме да именује путеве преношења заразних болести. - Ученик повезује узроке и последице у природи и људском организму: - Правилно класификује намирнице према њиховом нутритивном саставу. - Објашњава како настају болести прљавих руку и како их спречити. - Разуме штетни утицај пушења, алкохола и дрога на организам. - Уме да повеже одређене микроорганизме са заразним болестима.	- Здрави стилови живота: Ученик правилно повезује унос хране, физичку активност и хигијену са правилним растом, развојем и општим здравственим стањем. - Превенција болести: Ученик разликује преносиве од непреносивих болести и наводи мере заштите (одржавање личне хигијене, хигијене хране и простора).	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Наставник редовно бележи присуство ученика на часовима, као и степен ангажовања. Наставник кроз дискусију, постављање питања, помоћ око формулисања одговора прати напредак ученика. Ученик решава и кратке тестове или квизове, а наставник их заједно са учеником прегледа и указује на евентуалне грешке. Ученик на овај начин лакше усваја градиво и стиче више самопоуздања.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – МАТЕМАТИКА

Циљ наставног програма: Допунска настава се организује за ученике који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање, са циљем:

- Разумевања
- Препознавања
- Отклањања нејасноћа и
- Бржег и квалитетнијег усвајања знања, умења и вештина из наставног градива.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЦЕЛИ БРОЈЕВИ	Појам целог броја. Представљање целих бројева на бројевној правој. Упоређивање целих бројева. Операције у скупу целих бројева. Изрази са целим бројевима. Дељивост целих бројева и дељење са остатком.	Ученик ће бити у стању да: - прочита и запише различите врсте бројева (природни, цели и рационални); - реши једноставнији израз; - упореди по величини бројеве истог записа, помажући се сликом кад је то потребно; - дели са остатком једноцифреним бројем и зна када је један број дељив са другим.	Идентификовање ученика који спорије напредују. Организација и извођење допунског рада (избор садржаја за одређени разред или за одређеног ученика). Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листића, или делова одређених целина из наставних садржаја. Усмена и писмена провера постигнућа ученика. Вођење педагошке документације
2.	ТРОУГАО	Појам троугла. Врсте троуглова према	- Схвати појам троугла; - Разликује врсте троуглова;	

		страницама и угловима. Основне конструкције троугла. Збир унутрашњих и спољашњих углова троугла.	- Уме да конструише троугао; - Израчуна углове троугла.	
3.	РАЦИОНАЛНИ БРОЈЕВИ	Појам рационалног броја. Превођење из разломка у децимални запис и из децималног записа у разломак. Упоређивање рационалних бројева. Операције у скупу рационалних бројева. Изрази са рационалним бројевима Једначине и неједначине у скупу рационалних бројева.	- Прочита и запише различите врсте бројева (природни, цели и рационални); - Преведе децимални запис броја у разломак и обрнуто; - Упореди по величини бројеве истог записа, помажући се сликом кад је то потребно; - Изврши једну рачунску операцију са бројевима истог записа, помажући се сликом кад је то потребно; - Реши једначину у вези са операцијама са разломцима у којима се непозната појављује само у једном члану.	
4.	ЧЕТВОРОУГАО	Појам четвороугла. Врсте четвороуглова. Збир унутрашњих и спољашњих углова четвороугла. Конструкција четвороугла.	- Схвати појам четвороугла; - Разликује врсте четвороуглова; - Израчуна углове четвороугла; - Уме да конструише четвороугао.	
5.	ПОВРШИНА ТРОУГЛА И ЧЕТВОРОУГЛА	Појам површине. Површина квадрата, правоугаоника. Површина паралелограма и трапеза. Површина троугла.	- Израчуна површину правоугаоника и квадрата; - Научи формуле за површину одговарајућих фигура; - Израчуна површину на основу датих елемената.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Степен успешности развијања компетенција процењујемо на основу следећих показатеља:

- Степену усвојености основних појмова и операција
- Способности решавања типичних задатака
- Напретку у разумевању текста математичког задатка
- Повећању ангажовања, уредности и самосталности у раду
- Повећању оцене на писменим и усменим проверама.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО

Циљ наставног програма: Пружање подршке ученицима у савладавању наставних садржаја из Информатике и рачунарства, отклањање тешкоћа у учењу, развијање основних дигиталних компетенција и оспособљавање за безбедну и сврсисходну употребу информационо-комуникационих технологија.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ИНФОРМАЦИОНО-КОМУНИКАЦИОНА ТЕХНОЛОГИЈА	-Дигитални уређаји и кориснички програми -Рад са датотекама на различитим уређајима -Рад са текстом – унос и едитовање текста -Обликовање текста и слика -Рад са табелама у програму за обраду текста -Рад са табелама, обликовање текста и слика -Рад са звучним и видео записом	Ученик организује податке, креира и уређује једноставне документе и презентације користећи основне алате.	Индивидуализован рад, демонстрација поступака, практичне вежбе на рачунару, решавање задатака уз подршку наставника.

		-Рад са звучним и видео записом -Мултимедијалне презентације		
2.	ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	-Појам рачунарске мреже -Интернет сервиси -Креирање онлајн упитника -Претраживање интернета и ауторска права -Дигитално насиље	Ученик безбедно користи интернет, штити личне податке и проналази потребне информације из поузданих извора.	Разговор, анализа примера, практични задаци, дискусија и рад на конкретним ситуацијама.
3.	РАЧУНАРСТВО	-Текстуални програмски језик Пајтон -Робот Карел - линијски прорами -Робот Карел - контрола тока програма -Робот Карел -Аритметички оператори и променљиве -Дељење у Пајтону -Аритметички оператори и променљиве, дељење у - Пајтону -Гранање -Контрола тока програма -Одлучивање у програмима, понављање -Условна понављања -Функције -Стрингови (ниске) -Колекције података	Ученик примењује основне програмске конструкције и креира једноставне програме за решавање задатака.	Практичан рад на рачунару, демонстрација, решавање једноставних алгоритамских задатака и индивидуална помоћ ученицима.

4.	ИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКАТ	-Истраживачки пројекат	Ученик прикупља податке из различитих извора и представља резултате рада користећи одговарајуће дигиталне алате.	Индивидуални и групни рад, пројектни задаци, консултације и презентација резултата.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања ученика врши се континуирано кроз праћење активности на часовима, самосталности у раду, успешности у решавању задатака и примене стечених знања.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА

Циљ наставног програма: Савладавање основних и једноставних задатака.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	САОБРАЋАЈ	Саобраћајни системи. Грађевински објекти у саобраћају Правила безбедног кретања пешака и возача бицикла у јавном саобраћају	Ученик се упознаје са саобраћајним системима и грађевинским објектима у саобраћају - Ученик упознаје начин и правила сигнализације - Ученик упознаје правила кретања пешака и бициклисте у саобраћају	Разликује саобраћајне објекте - Разуме значај значај сигнализације и правила понашања у саобраћају
2.	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	Фазе у изградњи грађевинског објекта, ситуациони план. Скица, технички цртеж (	- Ученик упознаје фазе градње код грађевинских објеката - Ученик уочава специфичности	поступака при градњи грађевинских

		ортогонална пројекција и перспектива) Техничко цртање помоћу рачунара	код техничких цртежа у грађевинарству - Ученик упознаје програме за цртање у грађевинарству	објеката - Црта једноставне техничке цртеже - Користи програме за цртање
3.	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	Подела , врсте и карактеристике грађевинских материјала	Ученик упознаје различите врсте грађевинских материјала - Ученик упознаје врсте грађевинских објеката и системе градње - Ученик схвата мере за рационално коришћење енергије - Ученик упознаје техничка средства у грађевинарству и пољопривреди	Разликује грађевинске материјале
4.	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	Израда макете/модела у грађевинарству, пољопривреди или модела који користи обновљиве изворе енергије	- Ученик приступа изради једноставних техничких цртежа и изради макета и модела	Црта једноставне техничке цртеже и израђује макете и моделе

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

У процесу вредновања потребно је континуирано пратити рад ученика.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – МУЗИЧКА КУЛТУРА

Циљ наставног програма: Оспособљавање ученика за успешније праћење редовне наставе Музичке културе кроз развијање музичких способности, стицање основних музичких знања и отклањање уочених тешкоћа у учењу. Садржаји, исходи и начини остваривања

треба да буду усмерени на ученике који имају тешкоће у савладавању редовног програма и којима је потребна додатна подршка за достизање основног нивоа постигнућа.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЧОВЕК И МУЗИКА	Понављање и утврђивање музичких појмова обрађених на редовној настави из области Музика средњег века и ренесанса	Ученик препознаје и именује основне појмове	Разговор, демонстрација, видео примери, индивидуални задаци
2.	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	Препознавање инструмената са диркама, средњевековних и ренесансних инструмената	Ученик разликује инструменте и извођачке саставе, Објашњава изглед, набраја делове, објашњава начин добијања звука	Слушање звучних примера, гледање фотографија и видео примера, разговор.
3.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Извођење једноставних песама по слуху и из нотног текста. Ритмичке вежбе и усвајање основних ритмичких образаца. Основе музичке писмености: нотни систем, трајање тонова, ознаке за темпо и динамику, лествица	Самостално и у групи пева песме по слуху или по нотном тексту уз тактирање, поштујући основне елементе музичког изражавања Ученик препознаје и примењује основне елементе музичке писмености.	Индивидуално и групно певање, вежбање, вежбе дисања, дикције и интонације Рад на табли и у нотној свесци
4.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Слушање музичких примера различитих жанрова и стилова.	Ученик препознаје основне карактеристике	Вођено слушање, разговор о музичком доживљају, аудио и видео материјали.

			слушаног дела Анализира темпо, динамику и музички састав	
5.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Стварање ритма уз музику	-изводи и креира једноставну ритмичку пратњу на Орфовим инструментима	Развијање љубави према музици кроз игру и уколико је могуће импровизацију без већих захтева осим да се буде у темпу и такту музике.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Напредовање ученика прати се континуирано кроз посматрање његовог ангажовања, учешћа у раду, заинтересованости и остварености постављених исхода. Вредновање се заснива на праћењу индивидуалног напретка ученика у савладавању наставних садржаја, развоју музичких способности и примени стечених знања и вештина. Праћење и вредовање се остварује кроз усмено испитивање и разговор, кроз самостално и течно извођење примера и проверу разумевања музичких појмова и терминологије

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма:

Подршка ученику у савлађивању градива и стицању основа у вештинама говора, читања и писања, као и његовом оспособљавању да прати часове редовне наставе.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	ГОВОР (SPRECHEN)	Практична примена једноставних реченица и конструкција кроз вештину говора.	-Ученик ће сам моћи да каже нешто основно на неку одређену тему.	Усмено одговарање
2.	ПИСАЊЕ (SCHREIBEN)	Писање једноставних реченица и конструкција, писање кратких састава	Ученк ће сам моћи да нешто напише и примени.	Контролни и писмени задаци, прегладање свеске, индивидуални задаци
3.	ГРАМАТИКА (GRAMMATIK)	Презент основних глагола имати, звати се, живети, бити, као и модалних глагола моћи и желети	Ученик ће моћи да промени неки од основних глагола по лицима у садашњем времену (презенту), као и да их примени у реченици.	Усмено одговарање, индивидуални задаци

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања ученика у допунској настави врши се континуирано, са циљем уочавања тешкоћа у учењу и пружања подршке ученицима у савладавању наставних садржаја. Вреднује се ангажовање ученика, редовност похађања наставе, активност на часу, разумевање градива и примена стечених знања.

- Способност примене стеченог знања кроз идентичне и различите структуре везане за тему
- Посматрање ангажованости ученика на часу,усмено излагање на одређене теме,писмене радове и праћење, усмена провера
- Индивидуални разговори
- Самосталан рад (аналаиза прочитаног текста)
- Истицање најважнијих правила и њихово објашњење.
- Самостално решавање примера

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – РУСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма: отклаљање испоњених недостатака у знању, умењу и вештини ученика да савладају програм, предвиђен за 6.разред

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ГРАМАТИКА (ГРАММАТИ-КА)	- номинатив множине именица - тврда и мека промена придева - просто и сложено будуће време - повратни глаголи	препознаје номинатив множие именица разликује меку од тврде промене придева уме да гради просто и сложено будуће времме	Постепено усвајање знања из граматике правилним избором и распоредом наставних садржаја
2.	УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ (УСТНАЯ РЕЧЬ)	- Разговор на теме: Летњи распуст, екскурзија, Санкт-Петербург - Опис стана, собе - Дијалог у продавници, на пијаци	Уз помоћ наставника и уз употребу усвојених језичких знања ученик, води крагак разговор о познатим већ обрађиваним темама	Давање кратких одоговора на постављена питања крађи разговори на већ обрађене тееме
3.	ПРАВОПИСНЕ ВЕЖБЕ (ОРФОГРАФИЧЕСКИЕ УПРАЖНЕНИЯ)	-преписивање крађих текстова из обрађених лекција -грађење речи истог корена	Ученик правилно пише крађе реченице из обрађених текстова	-правопис се савлађује различитим облицима писмених вежби
4.	РАД НА ТЕКСТУ (РАБОТА НАД ТЕКСТОМ)	-читање тескта -разговор о прочитаном -повезивање слике и текста -допуњавање реченица из познатог текста	-уз помоћ наставника и уз употребу усвојених језичких знања ученик анализира текст и повезује информације о познатим, већ обрађиваним темама.	-читање и одговарање на питања о прочитаном -спајање слике и текста

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- -посматрање ангажованости ученика на часу, усмено излагање на одређене теме, писмене радове и праћење, усмена провера
- -индивидуални разговори

Програм додатне наставе за шести разред

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – СРПСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма: Развијање посебних интересовања, способности и креативности ученика.

План и програм додатне наставе из српског језика и књижевности у вези је са школским програмом редовне наставе и организује се за све ученике који показују посебно интересовање за изучавање матерњег језика. Даровите ученике треба што више осамостаљивати. На часовима додатне наставе они развијају своје способности, проширују и продубљују већ стечена знања. Наставник их подстиче, усмерава, упућује на потребну литерартуру; охрабрује, похваљује и прихвата добро образложене предлоге и замисли ученика. Други циљ ове наставе је да буде што више проблемска. Треба решавати сложеније наставне проблеме различитим наставним методама. То подстиче интересовање ученика за одређене садржаје. Нарочито их треба подстицати да сами стварају проблемске ситуације својим питањима и сучељавањем ставова и различитих вредносних гледишта.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	КЊИЖЕВНОСТ	- Анализа књижевних дела изван редовног програма, тумачење ликова, стилска средства	Ученик - - продубљује знања стечена на часовима редобвне наставе; - - самостално истражује, закључује и аргументовано излаже своје мишљење; - - даје коментар на свој рад и радове других ученика; - - овладава књижевнотеоријским појмовима.	- Истраживачки рад, дискусија, презентација, читалачки дневник.

2.	ЈЕЗИК	- Сложенији примери творбе речи, гласовних промена, заменица, глаголских облика, комуникативне функције независних реченица, предикатских реченица.	Ученик - - продубљује претходно стечена знања из језика; - - примењује граматичка знања у новим ситуацијама и решава сложеније задатке.	- Проблемски задаци, језичке радионице, разговори, индивидуални рад и рад у паровима, припрема за све нивое такмичења.
3.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	- Креативно писање, беседништво, новинарски текстови, литерарни радови	Ученик - - ствара оригиналне текстове и успешно усмено излаже своје идеје; - - користи речнике и приручнике да би пронашао податке.	- Радионице, литерарни конкурси, презентације и пројекти.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања ученика врши се континуирано кроз праћење њиховог интересовања, ангажовања, креативности и способности за самосталан истраживачки рад. Вредновање је формативно и усмерено на развој потенцијала ученика, продубљивање знања и подстицање стваралачког истраживања.

Напредовање ученика прати се кроз:

- учешће у дискусијама и радионицама;
- израду истраживачких, литерарних и презентационих радова;
- самосталну анализу књижевних и језичких садржаја;
- учешће на такмичењима, конкурсима и другим облицима јавног представљања рада;
- испољавање креативности, критичког мишљења и језичке културе.

Резултати праћења користе се за даље планирање рада и пружање подршке ученицима у складу са њиховим моггућностима и интересовањима.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – ИСТОРИЈА

Циљ наставног програма: Проширивање и продубљивање садржаја редовне наставе ради бржег и темељнијег увођења даровитих ученика у свет науке.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЕВРОПА И СРЕДОЗЕМЉЕ У РАНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ	Велика сеоба народа и стварање нових држава у Европи (германска и словенска племена, Бугари, Мађари, Викинзи). Најзначајније државе раног средњег века (Франачка држава, Византијско царство, Арабљани). Религија у раном средњем веку (христијанизација и хришћанска црква, Велики раскол, ислам). Феудално друштво (структура, друштвене категорије, вазални односи). Српске земље и Балканско полуострво (досељавање Срба и Хрвата,односи са староседеоцима и суседима, формирање српских земаља,христијанизација, ширење писмености).	продубити и проширити знања из свих или само појединих програмско-тематских подручја редоввне наставе - оспособити ученика за самообразовање, раззвијање маште, подстицати на стваралачлачки рад и самостално коришћење различитих извора сазнања - подстицати ученике на стваралаштво (креативни рад) - укључивати ученике у организоване облике рада ван школе (конкурсе, смотре, такмичења)	Додатни рад организује се за ученике који показују посебне способности и склоности и интересовања за поједине области историје, пружајући им могућност да континуирано развијају свој таленат. Кораци: уочавање даровитих ученика који брже напредују; организација додатног рада према склоностима и инетересима (избор садржаја за одређени разред или за одређеног ученика); извођење дпдатне наставе; праћење и подстицање даровитих ученика на даљи рад. Начини реализације (облици и методе рада): диференцијација задатака (садржаја) према индивидуалним способностима, склоностима и интересовањима ученика. Индивидуални рад, рад у пару, рад у групи, посета музејима, архивима , археолошким локалитетима, местима од изузетног историјског значаја. САМОСТАЛНО ИСТРАЖИВАЊЕ

		Истакнуте личности: Јустинијан, Карло Велики, кнез Властимир, цар Симеон, Јован Владимир, Василије II, краљ Михаило, Ћирило и Методије.		Ђаке треба подстаћи да врше самостална истраживања, одговарајућа за њихов узраст и околности, чиме се код њих подстиче радозналост и иницијатива у погледу прикупљања података и способност уочавања важних података; ГРУПНО ИСТРАЖИВАЊЕ Потребно је подстаћи групе ђака да се баве истраживачким пројектима или активним учењем да би се створили услови за дијалог и отворено и толерантно поређење мишљења. ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНИ И МУЛТИДИСЦИПЛИНАРНИ ПРИСТУП У настави историје треба увек користити образовни потенцијал интердисциплинарног и мултидисциплинарног приступа, успостављајући везе са другим предметима у програму у целини, укључујући књижевност, географију, уметности и природне науке.
2.	ЕВРОПА, СРЕДОЗЕМЉЕ И СРПСКИ НАРОД У ПОЗНОМ СРЕДЊЕМ ВЕКУ	Државно уређење (типови европских монархија; република). Сусрети и прожимања цивилизација и народа (хришћанство, ислам, јудаизам, Крсташки ратови, најзначајнији путописци и њихова путовања – Марко Поло, Ибн Батута и др). Српске земље и суседи (краљевина и царство, деспотовина, аутокефална црква, односи са Византијом, Угарском, Бугарском, Венецијом, османска освајања у југоисточној Европи). Свакодневни живот у Европи и српским земљама (двор и дворски живот, живот на селу и граду – занимања, родни односи, правоверјеи јереси, куга). Опште одлике средњовековне	продубити и проширити знања из свих или само појединих програмско-тематских подручја редоввне наставе - оспособити ученика за самообразовање, раззвијање маште, подстицати на стваралачки рад и самостално коришћење различитих извора сазнања - подстицати ученике на стваралаштво (креативни рад) - укључивати ученике у организоване облике рада ван школе (конкурсе, смотре, такмичења)	

		културе (верски карактер културе, витешка култура, културне области, школе и универзитети, проналасци; писана и визуелна култура код Срба, легенде – Косовска, о краљу Артуру...). Истакнуте личности: Фридрих Барбароса, Ричард Лавље Срце, Саладин, Стефан Немања, Стефан Првовенчани, Сава Немањић, крањМилутин, Стефан Душан, кнез Лазар и кнегиња Милица, Твртко I Котроманић, Стефан Лазаревић, деспот Ђурађ, султанија Мара, Ђурађ Кастриот Скендербег, Балшићи, Црнојевићи, Мехмед II Освајач.		
3.	ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ У РАНОМ НОВОМ ВЕКУ (ПРЕДИНДУСТРИЈСКО ДОБА)	Прединдустријско доба (хронолошки оквири, научна и техничка открића, штампа, промене у начину производње, банкарство, успон градова – примери Фиренце, Венеције, Антверпена...). Велика географска открића и колонизација (истакнути морепловци и њихова путовања, сусрет са ваневропским цивилизацијама – Северна и Јужна Америка, Индија, Африка, Кина, Јапан,	продубити и проширити знања из свих или само појединих програмско-тематских подручја редоввне наставе -оспособити ученика за самообразовање, раззвијање маште, подстицати на стварачлачки рад и самостално коришћење различитих извора сазнања подстицати ученике на стваралаштво (креативни рад)	

		Аустралија; последице). Опште одлике културе раног новог века (основна обележја хуманизма и ренесансе; књижевност, политичка мисао, промене у свакодневном животу, обичаји и веровања – прогон „вештица”...). Реформација и противреформација (узроци, протестантизам, католичка реакција – улога језуита; верски сукоби и ратови). Појава апсолутистичких монархија (промене у државном уређењу, централизација државе, положај владара). Врхунац моћи Османског царства (освајања, држава и друштво). Живот Срба под османском, хабзбуршком и млетачком влашћу (обнова Пећке патријаршије; мењање верског и културног идентитета – исламизација, покатоличавање, унијаћење; учешће у ратовима, отпори и сеобе, положај и привилегије, Војна крајина). Истакнуте личности: Јохан Гутенберг, Изабела Кастиљска, Кристифор	укључивати ученике у организоване облике рада ван школе (конкурсе, смотре, такмичења)	

		Колумбо, Фернандо Магелан, Леонардо да Винчи, Микеланђело Буонароти, Николо Макијавели, Никола Коперник, Исак Њутн, Мартин Лутер, Карло V и Филип II Хабзбуршки, Елизабета I, Вилијам Шекспир, Луј XIV, Сулејман Величанствени, Мехмед-паша Соколовић, Арсеније III Црнојевић, Арсеније IV Јовановић.		

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Вредновање-начин коришћења резултат вредновања: усмена и писмена (израда пројеката...); вођење педагошке документације, где се бележе сви резултати и успеси ученика и у складу с тим вреднује њихов рад. Ови ученици се оцењују на основу остварености циљева и прописаних исхода, као и на основу ангажовања; показатељ успеха су учешћа даровитих ученика: -на свим видовима такмичења (школско, општинско, окружно, републичко, међународно) из историје и у Регионалном центру за таленте

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – ГЕОГРАФИЈА

Циљ наставног програма: Циљ додатне наставе географије је продубљивање и проширивање знања, вештина и способности ученика који показују посебно интересовање и постигнућа у географији, развијање географског начина мишљења, оспособљавање за самостално истраживање географских појава и процеса, као и припрема ученика за такмичења и даље проучавање географије.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ДРУШТВО И ГЕОГРАФИЈА	Предмет проучавања географије; везе географије са другим наукама; значај	Ученик објашњава улогу географије у проучавању природних и друштвених	Разговор, рад на тексту, анализа примера из свакодневног живота, истраживачки задаци.

		географских знања у свакодневном животу.	појава; повезује географију са другим наукама**.**	
2.	ГЕОГРАФСКА КАРТА	Картографске представе; врсте карата; размер, легенда и картографски знаци; оријентација у простору; географска мрежа.	Ученик тумачи различите врсте карата, користи размер и легенду, одређује географски положај објеката.	.Практичан рад на географским картама и атласима, самостални задаци, рад у пару.
3	СТАНОВНИШ-ТВО	Број и размештај становништва; природно и механичко кретање становништва; миграције; демографска структура.	Ученик анализира демографске показатеље, објашњава узроке и последице миграција и промене броја становника	Анализа статистичких података, графикона и тематских карата, дискусија, истраживачки рад.
4.	НАСЕЉА	Постанак и развој насеља; градска и сеоска насеља; урбанизација; функције градова.	Ученик разликује типове насеља, објашњава процесе урбанизације и значај насеља за развој друштва.	Анализа фотографија, карата и примера из окружења, пројектни задаци, презентације ученика.
5.	ПРИВРЕДА	Привредне делатности; пољопривреда, индустрија, саобраћај, туризам и услужне делатности; фактори развоја привреде.	Ученик објашњава значај привредних делатности и повезује природне ресурсе са привредним развојем.	Анализа тематских карата и статистичких података, истраживачки рад, израда презентација.
6.	ДРЖАВА И ИНТЕГРАЦИОН И ПРОЦЕСИ	Појам државе; границе и територија; међународне организације; регионално повезивање и интеграције у Европи.	Ученик објашњава основна обележја државе и значај међународне сарадње и интеграционих процеса.	Рад на географским и политичким картама, анализа актуелних примера, разговор и дебата.
7.	ГЕОГРАФИЈА ЕВРОПЕ	Географски положај Европе; природне и друштвене одлике европских регија; становништво, насеља и привреда Европе; регионалне разлике	Ученик описује и упоређује природне и друштвене одлике европских регија и држава; уочава међусобне повезаности природних и друштвених процеса.	Програм додатне наставе реализује се кроз различите облике рада који подстичу истраживачки дух, самосталност и продубљивање знања о Европи. Настава се заснива на активном учешћу ученика, примени географских карата,

				атласа, дигиталних садржаја и различитих извора информација.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Праћење напредовања ученика у додатној настави географије врши се континуирано кроз посматрање активности, заинтересованости, самосталности у раду и способности примене географских знања у различитим ситуацијама.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – БИОЛОГИЈА

Циљ наставног програма: Циљ додатне наставе биологије јесте подстицање и развијање интересовања, склоности и способности даровитих ученика који показују натпросечно интересовање за природне науке. Овај вид наставе им омогућава да прошире школска знања, овладају методама научног истраживања и развију критичко и креативно мишљење

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	Напредни ниво: Ученик може да упоређује системе органа различитих организама и доноси закључке.	На крају ове теме, ученик треба да буде способан да: Опише грађу ћелије: Именује основне делове ћелије и објасни њихове функције (једро, цитоплазма, ћелијска мембрана, органеле). Разликује ћелије: Уочи и опише кључне разлике између биљне, животињске и ћелије гљива. Користи микроскоп: Покаже како се правилно рукује светлосним микроскопом и припрема једноставан	Циљ и задаци додатне наставе биологије је мотивација ученика да се баве биологијом и знања примене у свакодневном животу. Стицање шире образовне основе. Проширивање и продубљивање знања из редовне наставе, усвајање додатних садржаја у складу са интересовањима ученика и подстицање ученика за учествовање на такмичењима. Развијање смисла и потребе за самосталним радом. Груписање ученика према способностима и интересовањима,

			микроскопски препарат. Препозна микроорганизме: Опише грађу и начин живота једноћелијских организама (амебе, бактерије, квасци) и објасни њихову улогу у природи. Повеже грађу и функцију биљака: Објасни како су органи биљке (корен, стабло, лист, цвет) грађени и како функционишу као целина. Објасни појмове: Објасни нивое организације живота: ћелија - ткиво - орган - систем органа-организам	чиме се стварају услови за индивидуализацију додатног рада. Додатним радом ће бити обухваћени ученици који испољавају посебне склоности, интересовања и креативност и ученици који су на такмичењима постигли запажене резултате из биологије.
2.	ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	Напредни ниво (Решавају проблеме и дубље разумеју систем) -Објашњавају законитости протицања енергије и кружења материје у екосистему. -Анализирају динамику ланаца исхране и предвиђају последице нестанка појединих врста. -Уочавају и објашњавају сложене односе у природи (симбиоза, паразитизам, грабежљивост и конкуренција). -Разумеју концепт еколошке нише и спратовности унутар	Дефинише екосистем као јединство живе и неживе природе. Разликује живо станиште (биотоп) и живу заједницу (биоценозу). Повезује утицај еколошких фактора (светлост, температура, вода, земљиште) на распострањење организама. Разликује произвођаче, потрошаче и разараче (разлагаче) у екосистему. Објашњава ланац исхране и препознаје мрежу исхране. Зна значење еколошке нише и просторног распореда живих бића (спратовност).	

		екосистема. .Процењују утицај човека на екосистеме и знају како се штити животна	Наводи примере адаптација (прилагођености) биљака и животиња на услове средине. Повезује грађу и понашање организама са њиховим животним формама. Описује живот у специфичним срединама као што су водени и копнени екосистеми	
3.	НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	-На напредном нивоу, ученик самостално изводи закључке и анализира сложене биолошке процесе. -Мутације: Објашњава како промене у ДНК доводе до нових особина. -Анализа: Анализира и процењује како различити фактори средине утичу на опстанак јединки и еволуцију.	Ученик објашњава улогу ДНК и гена као носилаца наследних информација. Прави разлику између телесних и полних ћелија. Описује начин преношења наследних особина са родитеља на потомство. Разуме везу између гена и изгледа јединке (особине) Препознаје зашто се јединке унутар исте врсте међусобно разликују (варијабилност). Утврђује разлике у варијабилности код полног и бесполног размножавања. Истражује и објашњава како утицај спољашње средине (исхрана, светлост, температура) утиче на развој неке јединке и испољавање одређених особина Разликује појмове природна селекција и вештачка селекција. Идентификује примере	

			природне селекције у природи. Идентификује примере вештачке селекције коју човек спроводи ради добијања корисних својстава. Повезује настанак нових особина са процесом еволуције. Објашњава значај гајених биљака и припитомљених животиња за човека.	
4.	ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОГ СВЕТА	-Ученик анализира процесе хемијске и биолошке еволуције. -Повезује грађу одређених организама са њиховим начином живота и еволутивним развојем. -Разуме механизме природне селекције. Критички промишља о утицају човека на нестанак појединих врста.	Царства живих бића: Ученик познаје називе пет царстава и њихове типичне представнике. Бескичмењаци и кичмењаци: Ученик разуме разлике у грађи и разноврсности кичмењака (рибе, водоземци, гмизавци, птице и сисари). Упоредна грађа: Ученик уочава сличности и разлике у телесној грађи главних група кичмењака Значај биодиверзитета: Ученик разуме разноврсност животињског царства и улогу сваке врсте у природи. Фактори угрожавања: Ученик препознаје људске активности (уништавање станишта, загађење) и природне факторе који доводе до нестанка врста. Активна заштита: Ученик познаје примере заштићених врста (нпр. белоглави суп) и разуме значај одговорног	

			суживота људи и животиња.	
5.	ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	Напредни ниво (креативна примена) -На овом нивоу ученик самостално примењује знање и критички размишља: -Анализира састав дневне исхране и прилагођава је потребама (нпр. физичкој активности). -Предлаже мере превенције за специфичне заразне и незаразне болести. -Описује и тумачи животне циклусе паразита (нпр. црева или пантљичаре). -Формулише план здравих животних навика, препознајући факторе ризика.	Здрави стилови живота: Ученик правилно повезује унос хране, физичку активност и хигијену са правилним растом, развојем и општим здравственим стањем. Превенција болести: Ученик разликује преносиве од непреносивих болести и наводи мере заштите (одржавање личне хигијене, хигијене хране и простора).	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Рад у малим групама омогућава наставнику да боље упозна интересовања ученика. Ученици се стимулишу да пронађу нове теме на интернету. Уче технику микроскопирања, скицирања виђеног. Кроз сву доступну литературу, они који желе, припремају се за такмичења. Наставник прати и бележи редовност на настави и степен ангажовања

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – МАТЕМАТИКА

Циљ наставног програма: Основни циљ додатне наставе математике је пружање подршке ученицима који показују интересовање и мотивацију. Овај вид наставе усмерен је на:

- Развијање логичког, критичког и апстрактног мишљења;
- Решавање проблемских задатака;
- Подстицање истраживачког рада;
- Јачање самопоуздања;
- Примену математичких модела у другим областима;
- Припрему за такмичење.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЦЕЛИ БРОЈЕВИ	Сложенији изрази у скупу Z. Изрази са апсолутним вредностима. Једначине и неједначине са апсолитним вредностима.	Ученик ће бити у стању да: - Одреди вредност сложенијег бројевног израза; - Одреди вредност израза са апсолутном вредношћу; - Решава једначине и неједначине са апсолутном вредношћу и на адекватан начин представља решење.	Уочавање даровитих ученика који брже напредују у редовној настави и мотивисање за додатни рад. Организација и извођење додатне наставе према склоностима, способностима и интересовањима ученика (избор задатака из скупа целих бројева). Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листића, или делова одређених целина из наставних садржаја. Учешће даровитих ученика на свим нивоима такмичења (школско, општинско, градско, републичко, међународно). Вођење педагошке документације.
2.	ТРОУГАО	Углови троугла. Однос страница у троуглу. Неједнакост троугла. Сложеније конструкција троугла.	- Израчуна углове троугла користећи својства троугла и раније знање о угловима; - Одреди дужине страница троугла примењујући основне	Организација и извођење додатне наставе према склоностима, способностима и интересовањима ученика (избор задатака из троугла).

		Подударност троуглова.	неједнакости за странице троугла; - Конструише све врсте троугла и њихове значајне тачке; - Рачуна странице и углове правоуглог троугла са карактеристичним угловима (30^0, 45^0, 60^0) - Поступно доказује подударност троуглова.	Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листића, или делова одређених целина из наставних садржаја. Учешће даровитих ученика на свим нивоима такмичења (школско, општинско, градско, републичко, међународно). Вођење педагошке документације.
3.	РАЦИОНАЛНИ БРОЈЕВИ	Сложенији изрази у скупу Q. Изрази са апсолутним вредностима. Једначине и неједначине са апсолитним вредностима. Проценат.	- Одреди вредност сложенијег бројевног израза у скупу Q; - Представи решење неједначине са апсолутном вредношћу на бројевној правој; - Повезује раније стечено знање о разломцима и целим бројевима са новим; - Израчуна процентни износ, проценат (повећања, смањења)	Организација и извођење додатне наставе према склоностима, способностима и интересовањима ученика (избор задатака из скупа рационалних бројева). Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листића, или делова одређених целина из наставних садржаја. Учешће даровитих ученика на свим нивоима такмичења (школско, општинско, градско, републичко, међународно). Вођење педагошке документације.
4.	ЧЕТВОРОУГАО	Углови четвороугла. Сложеније конструкције четвороуглова.	- Израчуна углове четвороугла; - Конструише четвороугао на основу података који нису непосредно дати; - Користи својства четвороугла за решавање сложенијих задатака.	Организација и извођење додатне наставе према склоностима, способностима и интересовањима ученика (избор задатака из четвороугла). Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листића, или делова одређених

				целина из наставних садржаја. Учешће даровитих ученика на свим нивоима такмичења (школско, општинско, градско, републичко, међународно). Вођење педагошке документације.
5.	ПОВРШИНА ТРОУГЛА И ЧЕТВОРОУГЛА	Површина троугла. Површина правоугаоника и квадрата. Површина паралелограма, трапеза и четвороуглова са нормалним дијагоналама.	- Рачуна површину свих равних фигура; - Користи својства троугла и четвороугла за рачунање површине тражене фигуре.	Организација и извођење додатне наставе према склоностима, способностима и интересовањима ученика (избор задатака за површину троугла и четвороугла). Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листића, или делова одређених целина из наставних садржаја. Учешће даровитих ученика на свим нивоима такмичења (школско, општинско, градско, републичко, међународно). Вођење педагошке документације.
6.	ЗАДАЦИ СА ТАКМИЧЕЊА	Математика на квадратној мрежи. Дијаграми и њихова примена. Логичко-комбинаторни задаци. Дирихлеов принцип.	- Примени одређене садржаје у задацима из реалног живота и препозна исте.	Организација и извођење додатне наставе према склоностима, способностима и интересовањима ученика (избор задатака са претходних такмичења). Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листића, или делова одређених целина из наставних садржаја. Учешће даровитих ученика на свим нивоима такмичења (школско, општинско, градско, републичко,

				међународно). Вођење педагошке документације.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Степен успешности развијања компетенција процењујемо кроз:

- Степен самосталности при решавању математичких проблема
- Способност математичке аргументације
- Ефикасност примене математичких модела у другим областима
- Успех на такмичењима.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – ФИЗИКА

Циљ наставног програма:

Додатна настава из физике у шестом разреду има за циљ проширивање предметних знања и развијање научно-истраживачких вештина ученика са израженим интересовањем за природне науке. Кроз напредније садржаје, ученици оспособљавају своје логичко и критичко мишљење решавањем сложенијих проблемских и рачунских задатака. Такође, овај рад обухвата оспособљавање за самостално извођење огледа, правилно руковање мерним инструментима и анализу добијених резултата. Настава представља и континуирану, систематску припрему за такмичења, чиме се пружа подршка развоју ученичких потенцијала и формира чврста основа за даље школовање.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	УВОД У ФИЗИКУ	Физика као природна наука и њене методе.	Ученик ће бити у стању да: -Разликује научни метод посматрања од научног експеримента и самостално формулише једноставну физичку хипотезу.	Начин остваривања програма ове додатне наставе заснива се на смисаоном учењу, где ученици не памте формуле напамет, већ нове концепте (попут густине смеше или хидростатичког парадокса) активно

				повезују са претходним знањем и логичким закључивањем. Кроз конструктиван разговор и континуирани дијалог између наставника и ученика, напредни шестаци развијају физичку интуицију, критичко мишљење и вештину аргументовања својих решења. Посебан акценат ставља се на самостално вођење белешке, чиме ученици кроз сопствене скице сила, графицима и мапама ума систематизују сложене такмичарске трикове. Наставник прати целокупан процес кроз пажљиво посматрање, процењујући како ученици реагују на тежину задатака и експерименталне изазове. Ово праћење укључује три нивоа: усмерено посматрање (фокусирано на тачно одређене вештине, попут сналажења у трансформацији формула), пригодно посматрање (реаговање на тренутне, спонтане тешкоће или бриљантне идеје током рада) и опште посматрање свеукупне атмосфере и мотивације у групи. Сви ови методички приступи удружени су са циљем праћења задовољства ученика на часу, јер додатна настава остварује своју
2.	КРЕТАЊЕ	Релативност кретања и избор референтног система. Средња брзина. Графичко представљање равномерног кретања. Сусретање и сустизање тела.	-Објасни концепт релативности кретања и тачно одреди брзину и смер кретања тела у односу на различите референтне системе. -Разликује средњу брзину кретања од аритметичке средине брзина по деоницама и успешно решава сложене рачунске задатке са променљивом брзином. -Конструише график зависности пута од времена и брзине од времена, те да на основу њих детаљно анализира и опише карактер кретања тела. -Математички моделује и решава проблеме сусретања и сустизања два или више тела која се крећу истовремено или са временским размаком.	
3.	СИЛА	- Природа силе и векторски карактер физичких величина. -Слагање и разлагање сила. -Инерција и Први Њутнов закон. -Гравитациона сила и сила теже. - Еластична сила и Хуков закон.	-Разликује скаларне и векторске физичке величине и аргументује зашто је сила векторска величина на основу њених елемената (правац, смер, интензитет, нападна тачка). -Сликовито и у размери приказује више сила које делују на исто тело у дводимензионалном	

			координатном систему. -Објасни концепт резултанте сила као једне силе која замењује дејство више различитих сила на тело. -Разуме микроскопску природу трења и разликује силе трења мировања (која се прилагођава вучној сили) од силе трења клизања.	сврху само када ученици осећају интелектуалну радост и испуњење при решавању тешких проблема. На тај начин, кроз пријатан емоционални климат и високе когнитивне захтеве, осигурава се дугорочно и квалитетно усвајање напредног градива. Да би се смисаоно учење додатно учврстило, сваки нови концепт се уводи кроз проблемске ситуације које подстичу ученике да сами откривају физичке законитости пре него што виде коначну формулу. Интерактивни разговор на часу користи се и за дебату о граничним случајевима, где ученици кроз вођену дискусију бране своје претпоставке о томе шта се дешава када, на пример, сила трења потпуно нестане. Током тих расправа, вођење личне белешке помаже ученицима да развију сопствени језик симбола и да на маргинама запишу коментаре који су њима лично разјаснили одређени такмичарски трик. Наставник користи усмерено посматрање како би тачно идентификовао у ком моменту преласка са речи на математички систем једначина долази до когнитивног застоја код појединаца. Са друге стране, пригодно
4.	МЕРЕЊЕ	-Обрада резултата мерења - Одређивање запремине тела неправилног облика -Одређивање запремине шупљих тела - Одређивање површине сложених облика	-Разликује директно од индиректног мерења и наводи примере физичких величина које се у шестом разреду мере посредно (нпр. површина неправилног облика, запремина ситних тела, густина). -Разуме узроке појаве грешака при мерењу и разликује случајне грешке (које се ублажавају понављањем мерења) од системских грешака инструмента -.Објасни смисао релативне грешке као показатеља квалитета и прецизности обављеног мерења, без обзира на вредност саме величине. -Правилно користи научну нотацију (степене броја 10) и префиксе мерних јединица од микро до мега приписивањем	

			одговарајућих вредности.	посматрање омогућава наставнику да ухвати оне неформалне тренутке када ученик кроз гестикулацију или импровизовани цртеж покаже да је заиста разумео Паскалов закон. Кроз опште посматрање динамике мале групе, пажљиво се балансира ниво изазова како задаци не би били прелаки, што доводи до досаде, нити претешки, што би изазвало фрустрацију. Кључни индикатор успешног часа јесте задовољство ученика које се огледа у њиховој жељи да остану и након звона како би довршили започети мисаони експеримент. На тај начин, овакав приступ претвара додатну наставу у подстицајно окружење где се грешке не кажњавају, већ се кроз дијалог користе као вредан путоказ ка дубљем разумевању природе.
5.	МАСА И ГУСТИНА	- Продубљивање концепта масе и густине - Математички проблеми са нехомогеним и специфичним телима - Физика смеша - Графичко представљање и функционална зависност	-Разликује хомогена од нехомогених тела (тела са шупљинама, порозна тела) и објашњава разлику између стварне запремине материјала и укупне (привидне) запремине тела. -Разуме принципе одржања масе и адитивности запремине као темељне претпоставке за анализу и решавање проблема смеша (легура и раствора). -Успешно комбинује и трансформише основне формуле у сложенијим математичким изразима. -Изводи и примењује формулу за средњу густину смеше када су познате масе, запремине или густине појединачних компоненти супстанце. -Решава системе линеарних једначина са две непознате који се јављају у такмичарским задацима са легурама (нпр. одређивање масе једне компоненте ако су познате укупна маса и укупна густина смеше). -Квантитативно анализира тела са шупљинама, израчунавајући	

			масу материјала или запремину шупљине на основу података о густини супстанце и мерења помоћу ваге и мензуре. -Вешто користи функционалну везу између физичких величина за рачунање масе тела преко његових геометријских димензија (нпр. за коцку, квадар, сферу или ваљак чије су формуле за запремину ученицима познате из математике или додатне наставе).	
6.	ПРИТИСАК	-Чврста тела и преношење притиска (сложени системи чврстих тела) -Извођење формуле за хидростатички притисак - Паскалов закон и хидрауличне машине -Спојени судови - Немешљиве течности различитих густина	-Објасни разлику у начину преношења притиска кроз чврста тела (у правцу деловања силе) и кроз течности и гасове (Паскалов закон – подједнако у свим правцима). -Разликује појам притиска (као скаларне величине) од силе притиска (као векторске величине) и опише како промена додирне површине утиче на вредност притиска при непромењеном интензитету силе. -Објасни хидростатички парадокс аргументујући зашто притисак на дну посуде зависи искључиво од густине течности и висине њеног стуба, а не од облика посуде или укупне масе	

			течности у њој. -Разуме физички смисао атмосферског притиска на основу Торичелијевог огледа и објасни његову промену са променом надморске висине. -Решава сложеније задатке са хидрауличним машинама (пресама), комбинујући однос сила и површина клипова са пређеним путевима клипова преко одржања запремине истиснуте течности . -Поставља услове равнотеже у спојеним судовима са немешљивим течностима (У-цев), тачно одређујући додирну линију фаза и израчунавајући непознату густину или висину стуба течности. -Израчунава укупан (апсолутни) притисак у течностима узимајући у обзир симултано деловање и хидростатичког и атмосферског притиска. -Претвара различите мерне јединице за притисак (Паскал, бар, милибар, милиметар живиног стуба) и користи их у научном запису.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања ученика фокусирано је на формативно вредновање које подржава смисаоно учење и развој критичког мишљења. Кроз континуирани разговор и дискусију током решавања задатака, наставник непосредно процењује дубину разумевања физичких

концепата без притиска бројчаног оцењивања. Ученичке белешке, скице и самостално изведене формуле служе као материјални доказ њиховог напретка и аналитичке писмености. Процес праћења заснива се на три нивоа деловања: усмерено посматрање омогућава увид у то како ученик савладава конкретне такмичарске вештине (нпр. рачун смеша), пригодно посматрање бележи тренутне бљескове интуиције и креативне начине превазилажења проблема, док опште посматрање прати развој упорности и научног погледа на свет.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО

Циљ наставног програма:

Проширивање и продубљивање знања, вештина и способности ученика који показују посебно интересовање и постигнућа у области информатике и рачунарства, развијање алгоритамског и логичког мишљења, креативности, дигиталних компетенција и оспособљавање за самосталан истраживачки рад и решавање сложенијих проблема.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ИНФОРМАЦИ-ОНО-КОМУНИ-КАЦИОНА ТЕХНОЛОГИЈА	-Дигитални уређаји и кориснички програми -Рад са датотекама на различитим уређајима -Рад са текстом – унос и едитовање текста -Обликовање текста и слика -Рад са табелама у програму за обраду текста -Рад са табелама, обликовање текста и слика -Рад са звучним и видео записом -Рад са звучним и видео записом	Ученик самостално користи напредне функције дигиталних алата и креира сложеније дигиталне садржаје.	Самосталан рад, истраживачки задаци, практичне вежбе, израда дигиталних материјала и презентација.

		-Мултимедијалне презентације		
2.	ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	-Појам рачунарске мреже -Интернет сервиси -Креирање онлајн упитника -Претраживање интернета и ауторска права -Дигитално насиље	Ученик критички процењује информације, одговорно користи дигиталне технологије и поштује ауторска права.	Анализа примера, дискусије, истраживачки задаци, решавање проблемских ситуација.
3.	РАЧУНАРСТВО	-Текстуални програмски језик Пајтон -Робот Карел - линијски прорами -Робот Карел - контрола тока програма -Робот Карел -Аритметички оператори и променљиве -Дељење у Пајтону -Аритметички оператори и променљиве, дељење у - Пајтону -Гранање -Гранање -Контрола тока програма -Одлучивање у програмима, понављање -Условна понављања -Условна понављања -Функције -Функције -Стрингови (ниске) -Колекције података	Ученик самостално креира сложеније програме, анализира проблем и примењује одговарајуће алгоритамске поступке за његово решавање.	Практичан рад на рачунару, решавање алгоритамских задатака, индивидуални рад и рад у пару, анализа програмских решења.

4.	ИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКАТ	Истраживачки пројекат	Ученик самостално планира и реализује пројекат, користи различите изворе информација и представља резултате рада применом дигиталних алата.	Пројектна настава, менторски рад, индивидуални и тимски рад, презентација пројектних резултата.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење и вредновање постигнућа ученика у додатној настави врши се континуирано кроз праћење ангажовања, креативности, самосталности и успешности у решавању сложенијих задатака и проблема.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА

Циљ наставног програма: Усвајање нових знања и вештина и напредовање ка лакшем решавању задатака

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	САОБРАЋАЈ	Саобраћајни системи. Грађевински објекти у саобраћају Правила безбедног кретања пешака и возача бицикла у јавном саобраћају Коришћење информационих технологија у саобраћајним објектима	Ученик се упознаје са саобраћајним системима и грађевинским објектима у саобраћају - Ученик упознаје начин и правила сигнализације - Ученик упознаје правила кретања пешака и бициклисте у саобраћају	Разликује саобраћајне објекте - Разуме значај значај сигнализације и правила понашања у саобраћају Решава тестове
2.	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	Фазе у изградњи грађевинског објекта, ситуациони план. Скица, технички цртеж (	- Ученик упознаје фазе градње код грађевинских објеката - Ученик уочава специфичности	поступака при градњи грађевинских

		ортогонална пројекција и перспектива) Техничко цртање помоћу рачунара	код техничких цртежа у грађевинарству - Ученик упознаје програме за цртање у грађевинарству	објеката - Црта сложеније техничке цртеже - Користи програме за цртање и црта компликованије грађевинске објекте
3.	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	Подела , врсте и карактеристике грађевинских материјала	Ученик упознаје различите врсте грађевинских материјала - Ученик упознаје врсте грађевинских објеката и системе градње - Ученик схвата мере за рационално коришћење енергије - Ученик упознаје техничка средства у грађевинарству и пољопривреди	Разликује грађевинске материјале и разуме њихову примену
4.	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	Израда макете/модела у грађевинарству, пољопривреди или модела који користи обновљиве изворе енергије	- Ученик приступа изради једноставних техничких цртежа и изради макета и модела	Црта сложеније техничке цртеже и израђује макете и моделе

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):У процесу вредновања потребно је континуирано пратити рад ученика. Вредновање се врши на основу личног залагања, теоријског и практичног знања.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – МУЗИЧКА КУЛТУРА

Циљ наставног програма: Ученицима који показују посебно интересовање и способности за музику, додатна настава омогућава проширивање и продубљивање знања, развијање музичких способности, креативности и самосталног музичког изражавања. Заснива се

на општем циљу наставе Музичке културе, који обухвата развијање интересовања за музичку уметност, стваралачког и критичког мишљења, естетске перцепције и музичког укуса, као и неговање односа према музичком наслеђу свог и других народа

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	-певање сложенијих композиција -вишегласно певање -свирање на инструментима и у школском оркестру	-Ученик тачно и изражајно изводи песме различитог жанра; -примењује елементе музичке изражајности; - учествује у групном музицирању	Вежбе певања и свирања, рад у мањим групама, увежбавање композиција за школске приредбе и такмичења.
2.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	упознавање значајних музичких дела препознавање музичких облика, жанрова и стилова анализа музичких композиција	-Ученик препознаје музичке инструменте, ансамбле, облике и стилове; -анализира слушана дела и износи свој музички доживљај -илуструје слушане композиције	-Активно слушање музичких примера, -разговор, анализа композиција, -израда презентација о композиторима и делима.
3.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	-импровизација ритмичких и мелодијских целина -компоновање једноставних музичких примера -креирање музичке пратње -креирање музичких квизова - израда презентација и пројектиних задатака	-Ученик креира једноставне ритмичке и мелодијске целине; -импровизује и примењује стечена знања у стваралачком раду -компонује химну одељења, школе -компонује краће инструментално дело	Импровизација, компоновање кратких музичких целина, креирање ритмичке и инструменталне пратње.
4.	МУЗИЧКА ПИСМЕНОСТ	-Продубљивање знања из теорије музике -читање и записивање нотног текста -примена музичких појмова у	-Ученик самостално чита и записује сложеније нотне примере; -примењује музичке појмове и ознаке у извођењу	Решавање музичких задатака, анализа нотних записа, практичне вежбе читања и записивања нота.

		пракси -проширивање знања из теорије музике	-савладава додатне појмове из теорије музике	
5.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. Креирање ритмичке пратње и импровизација приликом стварања и извођења. Компоновање музике од малих музичких мотива. Реконструкција музичких догађаја у стилу средњег века и ренесансе	– изводи музичке примере користећи глас, покрет и инструменте, самостално и у групи; – користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет ствара композицију или песму; – комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; – учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; – изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама; – критички просуђује утицај музике на здравље; – користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво	Компоновање музике полази од мотива прво понуђених , а у каснијем раду и самостално креираних . Упознавање ученика са неким од програма за компоновање Креирање музичке пратње или текста уз музику је процес у коме наставник уз консултације води ученика ка крају композиције појашњујући механизме компоновања. Кореографије уз музику су сложеније и захтевају примену наученог из претходних разреда. Ученици приказују своје умеће на јавним часовима, приредбама или такмичењима.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Остварује се континуирано кроз посматрање активности, ангажовања, интересовања и напредовања ученика у складу са њиховим способностима и могућностима. Реализује се и кроз разговор са ученицима, практичне музичке активности, презентације, истраживачке задатке, самовредновање и вршњачко вредновање. Посебна пажња посвећује се индивидуалном напретку ученика, развоју музичких способности, мотивације и одговорности у раду.

3.3. 7. РАЗРЕД

Програм наставе и учења обавезних наставних предмета за седми разред

Назив предмета: СРПСКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова:144

Циљ наставног програма: Циљеви наставе и учења српског језика и књижевности јесу да:

- ученике оспособи да правилно користе српски језик у различитим комуникативним ситуацијама у говору и у писању;
- да кроз читање и тумачење књижевних дела развију читалачке компетенције које, уз књижевно знање, обухватају емоционално и фантазијско уживљавање, живо памћење, истраживачко посматрање;
- да подстичу имагинацију и уметнички сензибилитет, естетско доживљавање и критичко мишљење, морално просуђивање и асоцијативно повезивање;
- да се одговарајућим врстама читања оспособљавају да усмерено приступе делу и приликом тумачења откривају различите слојеве и значења;
- да стичу основна знања о месту, улози и значају језика и књижевности у култури, као и о медијској писмености; да стичу и развијају најшира хуманистичка знања и да науче како функционално да повезују садржаје предметних области.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	КЊИЖЕВ-НОСТ	54	**ЛЕКТИРА** **ЛИРИКА** 1. Јован Дучић: *Подне* 2. Милан Ракић: *Божур* 3. Владислав Петковић Дис: *Међу својима* 4. Милутин Бојић: *Плава гробница* 5. Десанка Максимовић: *Крвава бајка* 6. Стеван Раичковић: *После кише* 7. Јован Јовановић Змај*: Јутутунска јухахаха* 8. Рабиндранат Тагоре: *Папирни бродови* 9. Вислава Шимборска: *Облаци* **ЕПИКА** 1. Народна бајка (једна по избору): *Међедовић / Чудотворни прстен / Златоруни ован* 2. Стефан Митров Љубиша: *Кањош Мацедоновић* (одломак) 3. Радоје Домановић: *Вођа* (одломак) 4. Петар Кочић: *Кроз међаву* 5. Иво Андрић: *Јелена, жена које нема*	– користи књижевне термине и појмове обрађиване у претходним разредима и повезује их са новим делима која чита; – истакне универзалне вредности књижевног дела и повеже их са сопственим искуством и околностима у којима живи; – чита са разумевањем различите врсте текстова и коментарише их, у складу са узрастом; – разликује народну од ауторске књижевности и одлике књижевних родова и основних књижевних врста; – разликује основне одлике стиха и строфе – укрштену, обгрљену и парну риму; слободни и везани стих; рефрен; – тумачи мотиве (према њиховом садејству или контрастивности) и песничке слике у одабраном лирском тексту; – локализује књижевна дела из обавезног школског програма; – разликује етапе драмске радње; – разликује аутора	Препоручени садржаји наставе оријентисане на исходе за седми разред приказани су у форми која задовољава основне методске захтеве наставе српског језика и књижевности: - поступност (од једноставног ка сложеном) при упознавању са новим појмовима и формулисању дефиниција и закључака); - очигледност при излагању наставних садржаја (звучни и видео записи изражајног казивања, акцентовања и слично); - повезаност наставних садржаја са појавама у свакодневном животу - Програм књижевности се реализује обрадом текстова из лектире која је разврстана на обавезни, допунски и изборни део. - Комбиновањем и повезивањем различитих текстова успоставља се вертикална и хоризонтална корелација уз помоћ којих се ученици поступно уводе у свет књижевности. - При обради текста примењиваће се јединство аналитичких и синтетичких поступака и гледишта са циљем да се ученици оспособе за самосталан исказ, истраживачку делатност и заузимање критичких ставова. - Исходи ове области су засновани на читању тако да је оно главна активност. - Негује се доживљајно и истраживачко читање, - Подстицање ученика да искажу свој доживљај уметничког дела.

			(одломак) 6. Данило Киш: *Прича о печуркама / Еолска харфа* 7. Алфонс Доде: *Последњи час /* Владимир Набоков: *Лош дан* 8. *Дневник Ане Франк* (одломак) 9. Ефраим Кишон: *Код куће је најгоре* (једна прича по избору) 10. Афоризми (Душан Радовић и други) **ДРАМА** 1. Бранислав Нушић: *Власт* (одломак) 2. Вида Огњеновић: *Кањош Мацедоновић* (одломак о сусрету Кањоша и Фурлана)	књижевноуметничког текста од наратора, драмског лица или лирског субјекта; – разликује облике казивања (форме приповедања); – идентификује језичко-стилска изражајна средства и разуме њихову функцију; – анализира идејни слој књижевног дела служећи се аргументима из текста; – уочи разлике у карактеризацији ликова према особинама: физичким, говорним, психолошким, друштвеним и етичким; – разликује хумористички од ироничног и сатиричног тона књижевног дела; – критички промишља о смислу књижевног текста и аргументовано образложи свој став; – доведе у везу значење пословица и изрека са идејним слојем текста;	- тестови знања по нивоима - усмене провере - чек листе - завршно тестирање - дефинисање нових појмова - анализирање - решавање конкретних примера и задатака - писање школских и домаћих задатака - рад у паровима - истраживачки рад - казивање стихова - усвајање нових знања - дефинисање нових појмова - Именовање - читање
			НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ **Обавезна дела** 1. Михајло Пупин: *Са пашњака до научењака* (одломак)	– препозна националне вредности и негује културноисторијску баштину; – размотри аспекте родне равноправности у вези са ликовима књижевно-уметничких текстова;	

			2. Јелена Димитријевић: *Седам мора и три океана* (одломак) / Милош Црњански: *Наша небеса* („Крф, плава гробница” – одломак) **Једно дело по избору** 1. Јован Цвијић: Охридско језеро (одломак) / Пеђа Милосављевић: *Потера за пејзажима* 2. Светлана Велмар Јанковић: *Српски Београд деспота Стефана (Капија Балкана)* 3. Уметнички и научнопопуларни текстови о природним лепотама и културноисторијским споменицима завичаја 4. Избор из енциклопедија и часописа за децу **ДОМАЋА ЛЕКТИРА** 1. Епске народне песме покосовског тематског круга (*Смрт војводе Пријезде, Диоба Јакшића* и песма по	– препоручи књижевно дело уз кратко образложење; – упореди књижевно и филмско дело настало по истом предлошку, позоришну представу и драмски текст; – разликује дугосилазни и дугоузлазни акценат; – говори на задату тему поштујући књижевнојезичку норму; – разликује књижевноуметнички од публицистичког функционалног стила; – састави кохерентан писани текст у складу са задатом темом наративног и дескриптивног типа; – напише једноставнији аргументативни текст позивајући се на чињенице; – користи технички и сугестивни опис у изражавању; – препозна цитат и фусноте и разуме њихову улогу; – пронађе потребне информације у нелинеарном тексту; – напише електронску (имејл, SMS) поруку поштујући нормативна	

			избору) *2.* Епске народне песме о хајдуцима и ускоцима (*Мали Радојица, Стари Вујадин, Старина Новак и кнез Богосав; Иво Сенковић и ага од Рибника, Ропство Јанковић Стојана)* 3. *Свети Сава у књижевности:* – одломак из *Житија Светог Симеона* (о опроштају оца од сина); – избор из народних прича и предања (на пример *Свети Сава и ђаво*, легенде о Светом Сави); – избор из ауторске поезије о Св. Сави (на пример Матија Бећковић: *Прича о Светом Сави*) 4. Мирослав Антић: *Плави чуперак* и *Шашава књига* (избор) 5. Антоан де Сент Егзипери: *Мали Принц;* Момо Капор: *Мали Принц* 6. Јован Стерија Поповић: *Покондирена тиква*	правила; – примени различите стратегије читања (информативно, доживљајно, истраживачко и др.); – састави текст репортажног типа (искуствени или фикционални); – правилно употреби фразеологизме и устаљене изразе који се јављају у литерарним и медијским текстовима намењеним младима.	

			7. Душан Ковачевић: *Свемирски змај* 8. Дејан Алексић: *Ципела на крају света* / Игор Коларов: *Дванаесто море* **ДОПУНСКИ ИЗБОР ЛЕКТИРЕ** (бирати 3 дела) 1. Милорад Павић: *Руски хрт* (одломак) 2. Тургењев: *Шума и степа* 3. Антон Павлович Чехов: *Чиновникова смрт* 4. Јанко Веселиновић*: Хајдук Станко* (одломак из првог дела романа) 5. Гордана Малетић: *Катарке Београда* (прича *Зебња* и друге) 6. Урош Петровић: *Загонетне приче* 7. Александар Манић: *У свитање света* 8. Јасминка Петровић: *Лето кад сам научила да летим* 9. Градимир Стојковић: *Хајдук у Београду* 10. Корнелија Функе*: Срце од мастила*		

			11. Душица Лукић: *Земља је у кварy* (избор) 12. Гордана Брајовић*:* из збирке песама *Индија, Индија* *(Пролази слон пун мириса, Пролази слон пун Хималаја)* 13. Душан Поп Ђурђев: *Лет лионског Икара* **КЊИЖЕВНИ ТЕРМИНИ И ПОЈМОВИ** Опкорачење. Рефрен. Цезура. Везани и слободни стих. ауторске лирске песме: рефлексивна и сатирична песма. Језичко-стилска изражајна средства: метафора, алегорија, градација, словенска антитеза, фигуре понављања (асонанца и алитерација). Функција мотива у композицији лирске песме. Песма у прози. Фабула и сиже. Статички и динамички		

			мотиви. Композиција. Епизода. Идејни слој књижевног текста. Хумор, ирониј а и сатира. Врсте карактеризације књижевног лика. Унутрашњи монолог. Хронолошко и ретроспективно приповедање. Дневник. Путопис. Аутобиографија. Легендарна прича. Предања о постанку бића, места и ствари. Афоризам. Пословице, изреке; питалице; загонетке. Драмска радња; етапе драмске радње: увод, заплет, врхунац, перипетија, расплет. Драмска ситуација. Драма у ужем смислу.		
2.	ЈЕЗИК – ГРАМАТИКА	52	Грађење и основна значења глаголских облика: футур II, императив, потенцијал; трпни гл. придев, гл. прилог садашњи и гл. прилог прошли. Подела глаголских облика на просте и сложене и на	- разликује глаголске начине и неличне глаголске облике и употреби их у складу са нормом; - одреди врсте непроменљивих речи у типичним примерима; - уочи делове именичке синтагме;	Програм граматике се реализује поступно, где се језик ученицима представи и тумачи као систем. Ниједна језичка појава се не изучава изоловано, већ се повезује са обрађеним текстовима из књижевности, али и са непосредном говорном праксом. На тај начин се настава граматике приближава животним потребама у којима се примењени

			личне (времена и начини) и неличне. Непроменљиве врсте речи: везници, речце, узвици. Појам синтагме (главни члан и зависни чланови); врсте синтагми: именичке, придевске, прилошке и глаголске. Атрибут у оквиру синтагме. Логички субјекат. Сложени глаголски предикат. Напоредни односи међу реченичним члановима – саставни, раставни и супротни. Појам комуникативне и предикатске реченице. Независне предикатске реченице – напоредни односи међу независним реченицама (саставни, раставни, супротни). Зависне предикатске реченице (изричне, односне, месне, временске, узрочне, условне, допусне, намерне, последичне и поредбене).	- разликује граматички и логички субјекат; - разликује сложени глаголски предикат од зависне реченице са везником да; - препозна врсте напоредних односа међу реченичним члановима и независним реченицама; - идентификује врсте зависних реченица; - искаже реченични члан речју, предлошко - падежном конструкцијом, синтагмом и зависном реченицом; - примени основна правила конгруенције у реченици; - доследно примени правописну норму; - разликује дугосилазни и дугоузлазни акценат.	језик појављује као свестрано мотивисана људска активност. Садржај вежбања граматике се одређује на основу континуираног праћења језичког испољавања ученика. Тако ће настава граматике бити у функцији оспособљавања ученика за правилно комуницирање савременим српским језиком. -иницијално тестирање -тестови знања по нивоима -усмене провере -чек листе -завршно тестирање -дефинисање нових појмова -анализирање -решавање конкретних примера и задатака -писање школских и домаћих задатака -рад у паровима -дефинисање нових појмова , -именовање

			Реченични чланови исказани речју, предлошко-падежном конструкцијом, синтагмом и реченицом. Конгруенција – основни појмови.		
2а	ЈЕЗИК - ПРАВОПИС		Правописна решења у вези са обрађеним глаголским облицима. Интерпункција у вези са зависним реченицама (запета, тачка и запета). Писање скраћеница, правописних знакова.	- доследно примени правописну норму;	-писмене вежбе; - писмени задаци; - домаћи задаци; - контролни задаци; - игре; - рад у паровима; - групни рад; - израда паноа; - презентације;
2б	ЈЕЗИК - ОРТОЕПИЈА		Дугоузлазни и дугосилазни акценат.	– разликује дугосилазни и дугоузлазни акценат; - Може да одреди врсту акцента у једноставнијим примерима	-писмене вежбе; - писмени задаци; - домаћи задаци; - контролни задаци; - игре; - рад у паровима; - групни рад;
3.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	38	Књижевни и остали типови текстова у функцији унапређивања језичке културе. Књижевноуметнички и публицистички текстови. Усмени и писмени	– говори на задату тему поштујући књижевнојезичку норму; – разликује књижевноуметнички од публицистичког функционалног стила; – састави кохерентан писани текст у складу са задатом	писмене вежбе; - писмени задаци; - домаћи задаци; - контролни задаци; - игре; - рад у паровима; - групни рад; - израда паноа; - презентације;

			састави према унапред задатим смерницама (ограничен број речи; задата лексика; одређени граматички модели и сл.). Текст заснован на аргументима. Технички и сугестивни опис. Репортажа. Цитати и фусноте из различитих књижевних и неуметничких текстова. Нелинеарни текстови: табеле, легенде, графикони, мапе ума и друго. Говорне вежбе: интерпретативно-уметничке (изражајно читање, рецитовање); вежба аргументовања (дебатни разговор). Правописне вежбе: диктат, исправљање правописних грешака у тексту; запета у зависносложеним реченицама; глаголски облици; електронске поруке. Језичке вежбе:	темом наративног и дескриптивног типа; – напише једноставнији аргументативни текст позивајући се на чињенице; – користи технички и сугестивни опис у изражавању; – препозна цитат и фусноте и разуме њихову улогу; – пронађе потребне информације у нелинеарном тексту; – напише електронску (имејл, SMS) поруку поштујући нормативна правила; – примени различите стратегије читања (информативно, доживљајно, истраживачко и др.); – састави текст репортажног типа (искуствени или фикционални); – правилно употреби фразеологизме и устаљене изразе који се јављају у литерарним и медијским текстовима намењеним младима.	- сарадња са литерарном и рецитаторском секцијом;

			допуњавање текста различитим облицима променљивих речи; допуњавање текста непроменљивим речима; обележавање комуникативне реченице у тексту; исказивање реченичног члана на више начина (реч, синтагма, предлошко-падежна конструкција, реченица); фразеологизми (разумевање и употреба) и друге. Писмене вежбе и домаћи задаци и њихова анализа на часу. Четири школска писмена задатка – по два у сваком полугодишту		

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- Иницијално тестирање
- Формативно вредновање (реализација практичних задатака, посматрање и бележење ученикових активности током наставе, непосредна комуникација између ученика и наставника, регистар за сваког ученика (мапа напредовања)
- Сумативно вредновање (контролни и писмени задаци, резултати формативног вредновања)
- Самопроцена (континуирано праћење и вредновање рада наставника)

Назив предмета: ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 72

Циљ наставног програма: Циљ учења страног језика јесте оспособљавање ученика за основну усмену и писану комуникацију усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури језика који учи, као и развијањем стратегија учења. Ученици се оспособљавају да у једноставним комуникативним ситуацијама разумеју и изразе основне поруке, уз примену правила вербалне и невербалне комуникације.

Кроз наставу се код ученика развија позитиван став према другим језицима и културама, као и свест о значају сопственог језика и културног наслеђа. Ученици се подстичу на радозналост, истраживање и отвореност у комуникацији са говорницима других језика, чиме се ствара основа за даље, самостално учење страног језика на вишим нивоима образовања.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	FADS AND FASHION ТРЕНДОВИ И МОДА	11	Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје –talking about free time and interests (fad, craze, social media etc); Used to; Listening for specific information; кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.	– разумеју једноставније текстове у којима се – описују радње у садашњости и прошлости; – - размене појединачне информације и/или – неколико информација које се односе на – радње у садшњости и прошлости; опишу – радње у садашњости и прошлости користећи – неколико везаних исказа;	– Комуникативна настава и интерактивни облици рада (фронтални рад, рад у пару, групни и индивидуални рад). – Примена разноврсних метода рада (дијалошка метода, рад на тексту, аудио-визуелна метода, демонстрација, језичке игре и драматизација). – Интегрисано развијање језичких вештина (слушање, говор, читање и писање) уз поступно усвајање граматике и вокабулара. – Повезивање језика са свакодневним животом и културом (практична употреба језика и развијање

2.	SENSATIONS ОСЕЋАЈИ	10	Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје –talking about likes and dislikes, delicious, disgusting, wonderful (senses,hearing, sight, smell etc); Present perfect, irregular verbs; кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.	– - разумеју и описују сличности и разлике у – свакодневним активностима тинејџера у – земљама циљне културе и код нас. – разумеју једноставније текстове који се – односе на изражавање интересовања, – допадања и недопадања; размене информације које се односе на интересовања, допадање и недопадање; – разумеју једноставније текстове којима се – изражавају интересовања и описују искуства – и догађаји у прошлости; – размене појединачне информације и/или неколико – информација које се односе на искуства и радње у прошлости; опишу радње у – прошлости користећи неколико везаних – исказа; – разумеју и опишу сличности и разлике у – модним трендовима у	интеркултуралне компетенције). **Наставна средства:** користе се уџбеник, радна свеска, табла, илустрације, аудио-материјали (CD) и други пратећи наставни материјали. **Коришћење савремених технологија:** у настави се примењују дигитални уџбеник, паметна табла и платформе за учење као што је Гугл учионица.
3.	ADVENTU-RE АВАНТУРА	10	Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје ; (Natural features, Extreme adventures, parachute down, sail around) Present perfect simple and continuous кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.		

4.	MATERIAL WORLD МАТЕРИЈАЛНИ СВЕТ	10	Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје ; (The environment and consumerism, pollute damage, produce) Quantifiers, adjectives describing objects- automatic, digital, ecological etc; кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.	земљама циљне – културе и код нас. – - разумеју једноставније текстове којима се – изражавају интересовања, радње у садашњости и прошлости; – саопште своја и туђа интересовања и – опишу радње у садашњости и прошлости. – - разумеју и упуте позив на заједничку – активност и реагују на њега уз одговарајуће – образложење;	
5.	YEARS AHEAD ГОДИНЕ КОЈЕ ДОЛАЗЕ	7	Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје ; (Uses of get, get adrivin licence, get a degree etc; First conditional with IF and Unless; Reflexive pronouns) кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.	– - разумеју једноставније текстове који – описују искуство које је почело у прошлости – и још увек траје; – - опишу искуство које је почело у прошлости – и још увек траје користећи једноставнија – језичка средства; – - разумеју једноставније текстове који се – односе на појава, радњи, стања и збивања; – опишу појаве, радње,	

6.	LEARN УЧИ	9	Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје ; (Schools and exams, courses and careers; Can, could, be able to… etc)кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.	стања и збивања – користећи једноставнија језичка средства; – - поштују правила учтиве комуникације – опишу у неколико краћих, везаних исказа – искуства, догађај из прошлости; – - опишу познату личност из циљне културе. – разумеју једноставније исказе који се односе – на количне, димензије и цене; – размене информације у вези са – количинама, димензијама и ценама; – - разумеју и објасне сличности и разлике у – потрошачким навикама људи у циљној – култури и код нас. – разумеју једноставније исказе који се – односе на правила, обавезе и савете и реагују – на њих; – - размене једноставније информације које се – односе на правила, обавезе и савете; – - уоче и опишу сличности	
7.	BIG IDEAS ВЕЛИКЕ ИДЕЈЕ	8	Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје ; (Taking action, donate, volunteer, sign etc; Modals, can, may, might, could-talking about personal qualities) кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.		
8.	ON SCREEN НА ЕКРАНУ	7	Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје ; (Film and book genres, detective, comedy, animation etc; Present and past passive-affirmative and		

			negative); кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.	и разлике у – школама и школским предметима у циљној – култури и код нас – разумеју и опишу сличности и разлике у – еколошким навикама у циљној култури и – код нас. – - разумеју и описују сличности и разлике у – омиљеним књижевним и филмским – жанровима између тинејџера у циљној – култури и код нас	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања ученика врши се континуирано током наставног процеса кроз формативно и сумативно оцењивање. Вреднују се усмена и писмена постигнућа ученика, ангажовање на часу, домаћи задаци, пројектни задаци, контролни и писмени задаци, као и разумевање и примена језичких структура у комуникативним ситуацијама.

Оцењивање се заснива на праћењу развоја све четири језичке вештине (слушање, говор, читање и писање), уз уважавање индивидуалних могућности и напредовања ученика, у складу са важећим правилником о оцењивању.

Назив предмета: ИСТОРИЈА

Годишњи фонд часова: 72

Циљ наставног програма: Историја је друштвена наука која, као школски предмет, има прецизно дефинисане циљеве и задатке. Сврха тога је проналажење места и улоге познавања прошлости у општем образовању сваког појединца. Циљ изучавања наставног

предмета историја је културни напредак и хуманистички развој ученика. Циљ је, такође, да се допринесе разумевању историјског простора и времена, историјских процеса и токова, као и развијању националног, европског и светског идентитета и духа толеранције код ученика.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ	2	Основне одлике, хронолошки и просторни оквири периода од Индустријске револуције до завршетка Првог светског рата. Историјски извори за изучавање периода од Индустријске револуције до завршетка Првог светског рата и њихова сазнајна вредност (материјални, писани, аудио и визуелни).	-наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку; -повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); -пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности; -анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; -уочава специфичности у тумачењу одређених историјских догађаја и појава на основу поређења извора различитог порекла; -раздваја битно од небитног у историјској нарацији;	Циљ и задаци наставе историје остварују се кроз различите садржаје, методе и облике рада, уз поштовање исхода. Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: уџбеника, илустрација, шема, графикона Посета локалном музеју и културно-историјским споменицима новог века, историјском архиву, евентуално виртуелна посета музеју, локалитету из новог века... Проналажење примера за период Новог векаод стране ученика Коришћење уџбеника, е - уџбеника: тестови, Гугл учионице, е-учионице и др.
2.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА	10	Индустријска револуција (парна машина и њена примена; промене у друштву – јачање грађанске и појава радничке класе). Политичке револуције		Користити методе/технике и облике рада, које активирају ученике и у којима су самосталнији у раду: анализа слика, историјске карте, историјских извора, различитих графичких организатора, ППТ, видео материјали, пројектна настава; израда шема и др.

	(до средине XIX века)		(узроци, последице и обележја, европске монархије уочи револуција, просветитељске идеје, примери америчке и француске револуције; појмови уставности и поделе власти, Декларација о правима човека и грађанина, укидање феудализма). Наполеоново доба (Наполеонова владавина, ратови, тековине, Бечки конгрес). Свакодневни живот и култура (промене у начину живота). Источно питање и балкански народи (политика великих сила, борба балканских народа за ослобођење). Живот Срба под османском и хабзбуршком влашћу. Српска револуција 1804–1835 (основна обележја, ток Првог и Другог српског устанка, последице и значај).	-препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва. -доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; -изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу датих примера; -уочава везу између развоја српске државности током новог века и савремене српске државе; -сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; -наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку; -анализира процес настанка модерних нација и наводи њихове основне карактеристике; -уочава утицај и улогу књижевних и уметничких дела на формирање националног идентитета у прошлости;	Корелација са сродним предметима кроз интегративну наставу и тематско повезивање Стално коришћење историјске карте Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура (Наполеон, Источно питање), илустрација (Прва индустријска рев.), ППТ, квиз на кахуу и др. Посета музејима и културно-историјским споменицима, историјским архивима, евентуално виртуелна посета Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литературе, интернет страница, енциклопедија, ради израде паноа, кратких записа, кратких излагања Коришћење е-уџбеника, Гугл учионице, е-учионице и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Обележавање Првог и Другог српског устанка

			Развој модерне српске државе (аутономија Кнежевине Србије, успостава државе, оснивање образовних и културних установа). Црна Гора у доба владичанства (основна обележја државног и друштвеног уређења). Истакнуте личности: Џејмс Ват, Волтер, Катарина II, Марија Терезија, Робеспјер, Наполеон Бонапарта, вожд Карађорђе, кнез Милош, кнегиња Љубица, Доситеј Обрадовић, Вук Караџић, прота Матеја Ненадовић, Петар I и Петар II Петровић Његош, Сава Текелија, митрополит Стефан Стратимировић.	-уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом друштву; -препознаје историјску подлогу савремених институција и друштвених појава (грађанска права, парламентаризам, уставност); -анализирајући дате примере, уочава утицај научно-технолошког развоја на промене у друштвеним и привредним односима и природном окружењу; -пореди положај и начин живота припадника различитих друштвених слојева и група у индустријско доба; -приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена у новом веку; -уочава историјске промене, поређењем политичке карте савременог света са историјским картама других епоха; -пореди информације приказане на историјској карти са информацијама датим у другим	
3.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА	36	Рађање модерних држава, међународни односи и кризе (револуције 1848/49 – „пролеће народа”, политичке идеје, настанак модерне Италије и Немачке,		Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења Користити разноврсне технике/методе и облике рада Корелација са сродним Предметима кроз интегративну наставу и тематско повезивање Коришћење уџбеничких текстова,

			успон САД и грађански рат, борба за колоније у Африци и Азији, Персија, Индија, Кина, опадање Османског царства). Промене у привреди, друштву и култури (Друга индустријска револуција, људска права и слободе – право гласа, укидање робовласништва, положај деце и жена; култура, наука, образовање, свакодневни живот). Кнежевина и Краљевина Србија и њено окружење (развој државних установа и политичког живота, унутрашња и спољна политика, међународно признање – Берлински конгрес; културна и просветна политика, свакодневни живот; положај Срба под хабзбуршком и османском влашћу). Истакнуте личности: Ђузепе Гарибалди, Ото фон Бизмарк, Наполеон	симболичким модалитетима; -повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); -пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности; -анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; -уочава специфичности у тумачењу одређених историјских догађаја и појава на основу поређења извора различитог порекла; -уочи пристрасност, пропаганду и стереотипе у садржајима историјских извора; -употреби податке из графикона и табела у елементарном истраживању; -презентује, самостално или у групи, резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе, користећи ИКТ; упоређује, анализира	историјских извора и њихова анализа Стално коришћење историјске карте Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура (односи између великих сила), илустрација (Друга индустријска револуција), питања, филмова (Пролазак воза кроз станицу), ППТ, шеме Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде паноа, кратких записа, кратких излагања Коришћење е-уџбеника, е-учионице, Гугл учионице и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Коришћење ресурса локалне историје Обележавање добијања Независности Србије на Берлинском конгресу.

			III, краљица Викторија, Абрахам Линколн, Карл Маркс, браћа Лимијер, Алфред Нобел, кнез Александар Карађорђевић, кнез Михаило, краљ Милан, краљица Наталија и краљ Александар Обреновић, књаз Никола Петровић, Илија Гарашанин, Јован Ристић, Никола Пашић, Стојан Новаковић, патријарх Јосиф Рајачић, Катарина Ивановић, Светозар Милетић, Бењамин Калај, Алекса Шантић.	и уочава разлике између својих и ставова других; раздваја битно од небитног у историјској нарацији; препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва; идентификује историјске споменике у локалној средини и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања. -доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; -изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу датих примера; -уочава везу између развоја српске државности током новог века и савремене српске државе; -сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; -наведе специфичности друштвених појава, процеса,	
. 4.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ XX ВЕКА	24	Међународни односи и кризе (формирање савеза, сукоби око колонија, Руско-јапански рат, Мароканска криза, Анексиона криза, Либијски рат, балкански ратови). Култура, наука и свакодневни живот (Светска изложба у Паризу, примена научних достигнућа,		Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења Користити разноврсне технике/методе и облике рада Корелација са сродним Предметима кроз интегративну наставу и тематско повезивање Коришћење уџбеничких текстова, историјских извора и њихова анализа Стално коришћење историјске карте Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура, илустрација, филмова (Крунисање Петра I,Први

			положај жена). Краљевина Србија и њено окружење (Мајски преврат, политички живот, унутрашња и спољна политика; појава југословенства, наука, култура, свакодневни живот, положај Срба под аустроугарском и османском влашћу, Црна Гора – доношење устава, проглашење краљевине; учешће Србије и Црне Горе у балканским ратовима). Велики рат (узроци и повод, савезништва и фронтови, Србија и Црна Гора у рату; преломнице, ток и последице рата; аспекти рата – технологија рата, пропаганда, губици и жртве, глад и епидемије; човек у рату – живот у позадини и на фронту; живот под окупацијом и у избеглиштву; Велики рат у сећању). Истакнуте личности:	политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку; -уочава утицај и улогу књижевних и уметничких дела на формирање националног идентитета у прошлости; -уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом друштву; -препознаје историјску подлогу савремених институција и друштвених појава (грађанска права, парламентаризам, уставност); -приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена у новом веку; -пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности; -анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; -уочава специфичности у тумачењу одређених историјских догађаја и појава на основу поређења извора различитог порекла;	светски рат), ППТ, шеме Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде паноа, кратких записа, кратких излагања Коришћење уџбеника за 7. разред основне школе, е-уџбеника, е-учионице, Гугл учионице и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Коришћење ресурса локалне историје Обележавање победе Србије у Првом светском рату. Неки од препоручених начина прилагођавања програма образовања ученицима којима је потребна додатна образовна подршка: - просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих...) - што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка, као и надареним ученицима - размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи... - коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја

			Алберт Ајнштајн, Пјер и Марија Кири, Сигмунд Фројд, Михајло Пупин, Никола Тесла, Хенри Форд, Вилхелм II, Николај II Романов, Вудро Вилсон, краљ Петар и престолонаследник Александар Карађорђевић, Јован Цвијић, Надежда Петровић, Арчибалд Рајс, Милунка Савић, Флора Сендс, Радомир Путник, Степа Степановић, Живојин Мишић, Петар Бојовић, Јанко Вукотић, Драгутин Димитријевић Апис	-уочи пристрасност, пропаганду и стереотипе у садржајима историјских извора; -раздваја битно од небитног у историјској нарацији; -препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва; -идентификује историјске споменике у локалној средини и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања. -доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; -изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу датих примера; -уочава везу између развоја српске државности током новог века и савремене српске државе; -сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; -наведе специфичности	

				друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку; -уочава утицај и улогу књижевних и уметничких дела на формирање националног идентитета у прошлости; -уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом друштву; -препознаје историјску подлогу савремених институција и друштвених појава (грађанска права, парламентаризам, уставност); -приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена у новом веку; -уочава историјске промене, поређењем политичке карте савременог света са историјским картама других епоха; -пореди информације приказане на историјској карти са информацијама датим у другим симболичким модалитетима; -повеже визуелне и	

				текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); -пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности; -анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; -уочава специфичности у тумачењу одређених историјских догађаја и појава на основу поређења извора различитог порекла; -уочи пристрасност, пропаганду и стереотипе у садржајима историјских извора; -употреби податке из графикона и табела у елементарном истраживању; -презентује, самостално или у групи, резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе, користећи ИКТ; -упоређује, анализира и уочава разлике између својих и ставова других;	

				-раздваја битно од небитног у историјској нарацији; -препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва; -идентификује историјске споменике у локалној средини и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Формативно, свакодневно оцењивање усмених одговора ученика посматрањем наставника; Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова; Домаћи задатак; Процењивање рада у пару и у групи; групи (нпр пројектна настава, активности...) Дебата; Учествовање у неговању сећања; Мини истраживачки задаци (пројектни задаци: нпр. Моја породица у Првом светском рату); Писана провера; Есеј, прича; Вежба 15 минута; Индивидуални рад: мини истраживање (пројектни задаци), панои, предавања и др. ; Посматрање наставника; Сумативно оцењивање; Карта; Иницијално тестирање; Карта – провера градива из целокупне историје 7. разреда; извлачење цедуљица са 5 појмова, које треба да покажу за 45 секунди; Прегледање свески; Израда ленти времена; Самоевалуација и евалуација

Назив предмета: ГЕОГРАФИЈА

Годишњи фонд часова: 72

Циљ наставног програма:Циљ учења Географије је да ученик појмовно и структурно овлада природно-географским, демографским, насеобинским, политичко-географским, економско-географским, интеграционим и глобалним појавама и процесима у Србији и свету уз неговање вредности мултикултуралности и патриотизма

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	РЕГИОНАЛ-НА ГЕОГРАФИЈА	3	Регионална географија, принципи регионализације. Хомогеност и хетерогеност географског простора.	– дефинише границе континента и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе, ратове;	На првим часовима наставник ће упознати ученике са предметом и задацима проучавања, као и поделом регионалне географије, ослањајући се на њихова већ стечена географска знања из 6. разреда о појму географске регије, а са циљем разумевања комплексних односа и веза између географских објеката, појава и процеса у географској средини. У обради садржаја о регионалној географији, требало би указати на то да светско копно није једноличан или хомоген географски простор, већ да га одликује заступљеност различитих физичко-географских и друштвено-географских елемената, које га чине хетерогеним. Објаснити да се регионална географија изучава са циљем да би ученици сазнали какви су односи и везе између природе и људи, као и да би постали свесни да опстанак живота на Земљи зависи од њиховог међусобног односа. Објаснити ученицима да су принципи регионализације (физичкогеографски и друштвено-географски) правила на основу којих се врши подела хетерогене Земљине површине на хомогене географске регије, као нпр. геоморфолошке, климатске, хидрографске, педолошке, биогеографске, економске (рударске, аграрне, индустријске, туристичке), урбане, културне, историјске,

					политичке и друге регије. На крају обраде наставне темеРегионална географија, указати на то да одређене регије карактерише сличан географски изглед (физиономске регије), а да друге поседују једну или неколико функција (фунционалне регије). Обраду наставних јединица о континентима вршити по Керовом систему, који подразумева следећи редослед излагања: географски положај, границе и величина, рељеф, клима, воде, живи свет, становништво, насеља, привреда, политичка и регионална подела континента. Истим редоследом анализирати и одабране државе. При обради наставних јединица о географским регијама избећи Керов систем, јер се на тај начин непотребно, два пута понављају већ обрађени садржаји у оквиру континената (иста наставна тема). С обзиром на то да су друштвено-географски процеси знатно динамичнији од физичко-географских, као и то да утичу на различите начине на трансформацију географског простора и на укупан развој, њима је приликом обраде географских регија дат посебан значај. У табеларном прегледу програма, у колониСадржаји, за сваку географску регију предложени су они географски садржаји који их чине специфичним, али то није коначни нити обавезујући попис садржаја за те географске регије

2	ГЕОГРАФСКЕ РЕГИЈЕ ЕВРОПЕ	22	Јужна Европа – културно-цивилизацијске– дефинише границе континента и показује на карти океане и мора којима је проучавани континент окружен и лоцира највећа острва, полуострва, мореузе, земљоузе, пролазе, ртове; – проналази на карти државе проучаване регије и именује их; – приказује на немој карти: континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове; – класификује облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену територију; тековине, етничка хетерогеност, туризам, политичка подела. Државе Јужне Европе: државе бивше СФРЈ, Италија, Шпанија и Грчка – основне географске	– проналази на карти државе проучаване регије и именује их; – приказује на немој карти: континенте, океане, мора, облике разуђености обала, низије, планине, реке, језера, државе, градове; – класификује облике рељефа, водне објекте и живи свет карактеристичан за наведену територију; – анализира утицај географске ширине, рељефа, односа копна и мора, морских струја, вегетације и човека на климу; – објашњава настанак пустиња на територији проучаваног континента; – проналази податке о бројном стању становништва по континентима, регијама и одабраним државама и издваја просторне целине са највећом концентрацијом становништва у свету; – укаже на узроке и последице кретања броја становника, густине насељености, природног прираштаја, миграција и специфичних структура становништва по	Реализацијом исхода друге теме *Географске регије Европе* ученици ће стећи знања о географским целинама Европе – Јужна, Средња, Западна, Северна и Источна Европа, као и њиховим географским специфичностима и развојним карактеристикама које их издвајају у односу на суседне географске регије, политичком поделом и одабраним државама. Избегавати понављање географских садржаја из теме *Географија Европе*, који су анализирани у шестом разреду. При одбради Јужне Европе истаћи културно-цивилизацијске тековине регије (нпр. колевка европске цивилизације, период географских открића, хуманизам, ренесанса...), етно-лингвистичку хетерогеност (романски, јужнословенски и изоловане групе народа), привредне одлике кроз везу са природним условима и ресурсима, са освртом на туризам (позната туристичка регија света / краљица туризма) и политичку поделу. У оквиру Јужне Европе препоручује се обрада држава бивше СФР Југославије, Италија, Шпанија и Грчка. У оквиру Средње Европе обрадити културно-цивилизацијске тековине регије (процват науке, културе и технологије захваљујући хуманизму и ренесанси, културно-уметнички правци, традиција народних фестивала, филмска индустрија и сл.), савремене демографске процесе, природне ресурсе и привредни развој, урбанизацију (велики градови, агломерације, конурбације

			карактеристике. Средња Европа – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Немачка – основне географске карактеристике. Западна Европа – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Француска и Уједињено Краљевство – основне географске карактеристике. Северна Европа – природни ресурси и економски развој, народи, политичка подела. Норвешка – основне географске карактеристике.	континентима, регијама и у одабраним државама;	и мегалополиси) и политичку поделу. Препоручује се обрада Савезне Републике Немачке у оквиру регије. Западну Европу обрадити кроз културно-цивилизацијске тековине регије (велика колонијална царства, индустријске револуције...), демографске процесе, природне ресурсе и привредни развој (најразвијенија европска регија), урбанизацију (индустријски градови, конурбације нпр. Ранштад, Велики Лондон, Париз, Фламански дијамант...), политичку поделу, као и географска обележја Републике Француске и Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске. У оквиру Северне Европе посебно анализирати везу природних ресурса (енергенти, руде, минералне сировине) са привредним развојем (специјализована индустрија, висок животни стандард становништва) и анализирати етничка обележја, политичку поделу и основне географске карактеристике Норвешке. При обради Источне Европе истаћи културно-цивилизацијске тековине, етничку хетерогеност (Руси, Татари, Украјинци, Белоруси, Казаси, Јермени,..), природне услове и ресурсе, привредне карактеристике и политичку поделу. Обрадити Руску Федерацију, трансконтиненталну државу, која чини највећи део Источне Европе и Северне Азије. На крају наставне теме *Географске регије Европе* објаснити значај Европске уније у свету, као пример

			Источна Европа – културно-цивилизацијске тековине, етничка хетерогеност, природни ресурси и економски развој, политичка подела. Руска Федерација – основне географске карактеристике. Европска унија – пример интеграционих процеса.		интеграционих процеса. За цртање тематских карата о географским регијама Европе користити неме карте, на којима се могу издвојити карактеристичне регије и њихови географски садржаји. При цртању и тумачењу тематских карата долази до изражаја самосталност у раду ученика и усавршава се вештина практичне примене географске карте у настави. Уколико постоје техничке могућности, ученици могу припремити презентације, чиме се оспособљавају да кроз визуелизацију садржаја самостално анализирају и доносе закључке о одређеним специфичностима географских регија Европе. Кроз читаву тему важно је нагласити да се временом географске регије Европе развијају и мењају функције. Важно је искористити велике могућности које географија као наративни предмет пружа у подстицању ученичке радозналости, која је у основи сваког сазнања. Географске регије Европе би требало да буду представљене као географска прича, богата информацијама и занимљивостима, како би географске појаве и процеси били предочени јасно, детаљно и динамично. Ученике не оптерећивати квантитативним вредностима, већ инсистирати на појаве и процесе који утичу на развој европских регија. У циљу подстицања толеранције и солидарности код ученика, указати на постајање различитих социјалних, етничких и културних група у Европи.

3.	АЗИЈА	17	Географски положај, границе и величина Азије. Природне одлике Азије. Становништво Азије. Насеља Азије. Привреда Азије. Политичка и регионална подела. Југозападна Азија – природни ресурси и економски развој, културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, урбанизација, политичка подела. Јужна Азија – културно-цивилизацијске тековине, савремени демографски процеси, етничка хетерогеност, урбанизација, политичка подела. Југоисточна Азија – природни ресурси и економски развој, политичка подела. Источна Азија – културно-цивилизацијске	– тумачи и израђује тематске карте становништва по континентима, регијама и одабраним државама; – описује узроке и последице урбанизације на различитим континентима, регијама и у одабраним државама; – доведе у везу природне ресурсе са степеном економске развијености појединих регија и одабраних држава; – уз помоћ географске карте објашњава специфичности појединих просторних целина и описује различите начине издвајања регија; – објасни формирање политичке карте света; – објашњава узроке и последице глобалних феномена као што су сиромаштво, унутрашње и спољашње миграције, демографска експлозија и пренасељеност, болести и епидемије, политичка нестабилност;	На почетку наставне теме Азија обрађују општегеографске одлике овог континента, и то: географски положај, границе и величина, природне одлике, становништво, насеља, привреда и политичка и регионална подела, након чега се прелази на регионалне целине: југозападну, јужну, југоисточну, источну и централну Азију. Приликом обраде положаја, границе и величине Азије, кључно је да се истакне да је Азија саставни део јединствене копнене целине Евроазија, да се овај континент разграничи од Европе и од Африке, да ученици увиде да се Азија простире и на северној и на јужној, као и на источној и западној Земљиној полулопти. Даље, важно је да се ученицима објасни шта значи да је Азија део Старог света и да ова знања повежу са знањима која стичу на часовима историје (Велика географска открића). Код приказивања величине Азије важно је да ученици стекну представу о односима површине и броја становника у поређењу са осталим континентима, а посебно са Европом. Разумевање природних одлика Азије кључно је за касније схватање просторне дистрибуције становништва, размештаја природних ресурса, развоја и размештаја појединих привредних грана (пољопривреде, индустрије, саобраћаја и туризма) на континенту. Као посебно значајне садржаје у овој области истичемо: настанак набраних планина и острвских архипелага, тумачење појава вулканизма и трусова у светлу теорија литосферних

			тековине, савремени демографски процеси, етничка хетерогеност, природни ресурси и економски развој, урбанизација, политичка подела. Централна Азија – природни ресурси, политичка подела, насеља и становништво		плоча, различите узроке постанка пустињау југозападној, јужној и централној Азији, климатску и мозаичност живог света Азије, и др. Приликом обраде становништва Азије пажњу би требало усмерити на разумевање просторне дистрибуције становништва, поларизованог демографског развоја, савремених миграција (нарочито из ратовима угрожених држава према Европи) и структуре становништва (групе народа, најмногољуднији народи). Адекватно коришћење статистичких извора овде је јако важно. Ученици не треба да памте податке из области демографске статистике, они треба да разумеју односе величина, без фактографског памћења података. У школама које су технички опремљене (постојање интернет прикључка, рачунара, таблет уређаја, паметних телефона), ученици треба на часовима да користе релевантне статистичке изворе, да их тумаче и сами или уз помоћ наставника представљају графиконима и тематским картама. Насеља Азије представљају прави мозаик људских насеобина што је условљено факторима природне средине, специфичностима привреде и културно - цивилизацијског развоја. Ученицима овде треба приказати контрасте руралних насеља (нпр. у пустињама Југозападне Азије, у Индији, на Тибету, рибарска насеља у Југоисточној Азији, итд.) и вишемилионских градова, центара глобалних политичких и економских

					процеса (нпр. Сингапур, Токио, Шангај...). Пажњи наставника и ученика препоручујемо и специфичности процеса урбанизације (сјај Токија са једне и псеудоурбанизација у Индији, сампани у Кини, итд. са друге стране). Привредне одлике Азије могу се обрадити на различите начине: кроз приказ територијалног размештаја привредних грана, сагледавање утицаја природних и друштвених фактора на развој привреде или кроз истицање регионалних специфичности развоја и размештаја привреде. У програму наставе и учења дата регионална подела Азије је препоручена. Наставници, ученици и аутори уџбеника могу Азију да поделе и на друге начине, али је важно да ученици разумеју критеријуме просторне диференцијације. Како би се остварио принцип очигледности и знања која се стичу на часовима географије учинила трајним, наставници у обради опште - и регионалногеографских садржаја треба да користе зидне географске карте, а ученици атласе и неме карте. Коришћење ових наставних средстава није само себи сврха, тачније њихова употреба не завршава се лоцирањем географских објеката на картама већ представља основу за даље тумачење каузалних и функционалних односа између проучаваних географских објеката, појава и процеса. То, на пример, значи да ученик треба да буде у стању да пошто покаже на карти Индијски океан, Хиндустанску низију, Хималаје и

					Тибет закључи зашто је на Тибету хладна и сува клима. Употреба средстава информационо - комуникационих технологија у настави (нпр. организација виртуелне шетње Забрањеним градом помоћу апликације Google Maps, коришћење програма за израду квизова за утврђивање градива, итд.) додатно ће допринети реализацији принципа очигледности и учвршћивању трајности ученичких знања.
4.	АФРИКА	11	Географски положај, границе и величина Африке. Природне одлике Африке. Становништво Африке. Насеља Африке. Привреда Африке. Политичка и регионална подела. Афрички Медитеран и Сахарска Африка. Подсахарска Африка	– доводе у везу квалитет живота становништва са природним, демографским, економским и политичко-географским одликама простора; – препознаје негативне утицаје човека на животну средину настале услед специфичности развоја пољопривреде, рударства, енергетике, индустрије, саобраћаја и туризма на проучаваним континентима, регијама и у одабраним државама; – анализира примере позитивног утицаја човека на животну средину у државама које улажу напоре на очувању природе и упоређује их са сличним примерима у нашој земљи; – изводи закључак о могућим	Приликом обраде положаја, границе и величине Африке важно је истаћи да се она пружа меридијански што за последицу има јасну диференцираност континента на природне зоне од екватора према југу и северу. Указати на границу Африке према Азији као и на припадајућа острва овом континенту. Знања која ученици стичу изучавањем климе, хидрографије и рељефа Африке важна су за разумевање просторне дистрибуције становништва, положаја насеља, размештаја природних ресурса, развоја и размештаја пољопривреде, рударства и туризма на континенту. Значајно је истаћи хидрографске карактеристике Нила, Нигера и реке Конго и језера Викторија, Њаса и Тангањика, као места значајне концентрације становништва, насеља и пољопривреде. Приликом обраде флористичких и зоогеографских карактеристика континента указати и на географске факторе ендемизма фауне Мадагаскара. Приликом обраде наставних садржаја о становништву Африке битно је

				решењима за коришћење чистих извора енергије у државама чија се привреда заснива највише на експлоатацији нафте и угља; – истражује утицај Европске уније на демографске, економске и политичке процесе у Европи и свету; – описује улогу међународних организација у свету.	разумевање просторне дистрибуције становништва (пренасељени, густо, ретко и ненасељени простори), природног прираштаја, савремених миграција (нарочито из ратовима угрожених држава према Европи) и структуре становништва. У оквиру политичко-географских одлика Африке посебно се треба осврнути на процесе колонизације и деколонизације као и на ефекте ових процеса у савременим економско-политичким односима афричких држава (неоколонијализам). Регионалну поделу Африке иницијално би требало посматрати кроз физичкогеографску и културно-цивилизацијску поларизацију континента на Афрички Медитеран и Сахарску Африку на северу и Подсахарску Африку на југу. Поред климе као главног физичко -географског фактора други значајан фактор поларизације је Арапско - исламска цивилизација на северу и Негро - афричка цивилизација на југу. Као последица етничке и демографске хетерогености Подсахарске Африке, треба указати на одређене друштвено -политичке разлике унутар ње. Приликом обраде ове теме треба се осврнути на савремене географске проблеме Африке као што су дезертификација, екстремно високи природни прираштај, несташица хране, интензивне миграције ка Европи, прекомерну експлоатацију природних ресурса, итд. Обрада ових садржаја би требало да допринесе формирању ставова

					код ученика, према овим актуелним географским темама.
	СЕВЕРНА АМЕРИКА	6	Географски положај, границе, величина и регионална подела Северне Америке. Природне одлике Северне Америке. Становништво Северне Америке. Насеља Северне Америке. Привреда Северне Америке. Политичка подела		За достизање исхода у оквиру ове теме важно је указати на положај овог континента између Атлантског и Тихог океана као и на повезаност/раздвојеност са суседним континентима. Ово је посебно значајно у контексту саобраћајно-географског положаја, економске повезаности са обалама других континената. У реализацији исхода који се односе на издвајање регија, потребно је нагласити постојање две културне целине на територији Северне Америке: Англоамерике (САД и Канада) и Латинске Америке (Средња Америка) и кроз корелацију са садржајима историје објаснити значај насељавања Америка. При обради природних одлика Северне Америке битно је указати на генезу рељефа континента и издвојити карактеристобјаснити настанак Канадског штита, Кордиљера, Апалача, Средишњих низија и других особених целина. Познавање рељефа овог континента веома је значајно и за разумевање његове климе и распореда природних зона. У том смислу потребно је нагласити меридијанску циркулацију ваздуха и морске струје. У регионализацији простора овог континента важно је применити и физичко -географски принцип регионализације. При обради наставне јединице становништва Северне Америке потребно је указати на етапе

					насељавања континента (присуство староседелаца, утицај европских досељеника, тзв. претапање у једну нацију и сл.). У реализацији исхода који се односе на објашњења демографских процеса значајно је сагледати разлике у популационом развоју средњеамеричких и англоамеричких народа, последичне миграције према САД и Канади, разлике у структурама становништва и слично. За достизање исхода који се односи на разумевање процеса урбанизације препоручује се указивање на разлике у друштвено - економском развоју и културном наслеђу Англоамерике и Латинске Америке, степену урбанизације, физиономији села и градова, разликама између планског и стихијског развоја, миграцијама из села у градове, начину живота и слично. Исходи који се односе на разумевања и објашњења економских процеса такође могу да се реализују кроз анализу диспаритета развоја између Англо и Латинске Америке. Они се могу обрадити анализом природних и друштвених фактора привредног развоја, анализом привредних сектора, посматрањем просторног размештаја делатности и сл. У остваривању исхода који се односе на утицаје човека на животну средину ичне рељефне целине. Овде треб врсисходно је указати на везу између експлоатације природних ресурса, квалитета живота, потрошње и утицаја на животну средину. Исходи који се односе на регионалну поделу

					овог простора могу да се реализују применом различитих начина издвајања карактеристичних регија (физичко - географске или друштвено -економске регије). У погледу политичке поделе, такође је могуће препознати разлике између политичко -географске уситњености средњеамеричког простора с једне стране и постојање две популационо и територијално велике, а истовремено високоразвијене државе Англоамерике
	ЈУЖНА АМЕРИКА	4	Географски положај, границе и величина Јужне Америке. Природне одлике Јужне Америке. Становништво Јужне Америке. Насеља Јужне Америке. Привреда Јужне Америке. Политичка подела		За достизање исхода који се односе на дефинисање географског положаја потребно је нагласити у којим топлотним појасевима се простире Јужна Америка, затим повољност положаја између Тихог и Атлантског океана, као и велику удаљеност од осталих континената. У погледу друштвено-географске компоненте положаја важно је истаћи колонизацију, латиноамеричко наслеђе, поделу на интересне сфере између Шпаније и Португалије и сл. Природне одлике Јужне Америке могу се систематично обрадити почев од генетских типова рељефа и редоследа постанка појединих целина. Препоручује се да се климатске одлике континента анализирају кроз утицај климатских фактора, чиме се уједно објашњавају и типови климе. На тај начин се реализују исходи о утицају климатских фактора на климу и распоред природних зона. Исход који се односи на препознавање негативних утицаја човека на животну

					средину може да се реализује анализом значаја и неконтролисане сече амазонских селваса. При обради садржаја Становништво Јужне Америке потребно је истаћи културно-цивилизацијске узроке велике етничке и расне разноликости. У остваривању исхода који се односе на развој насеља Јужне Америке препорука е да се акценат стави на узроке стихијских процеса урбанизације и на последично велики јаз који постоји између развоја милионских градова с једне стране и бројних сеоских насеља у Андима, Амазонији и слично. Важно је нагласити везу између рурално - урбаних миграција и великих контраста који постоје у простору јужноамеричких градова. Препоручује се да се привреда Јужне Америке сагледа кроз анализу утицаја природних и друшвених фактора привредног развоја. У привредној структури потребно је указати на значај делатности примарног и секундарног сектора. У објашњењу политичке поделе простора Јужне Америке битно је указати на културно -цивилизацијске узроке поделе. Достизање исхода је могуће кроз практичне активности у оквиру самосталних или групних задатака, тако да ученици сами проуче и представе одлике одабраних регионалних целина или држава.
	АУСТРАЛИЈА И ОКЕАНИЈА	4	Географски положај, границе и величина Аустралије и Океаније. Природне одлике		За достизање исхода, наставник у оквиру географског положаја ученицима треба да укаже на димензије континента као и на просторни обухват Океаније (припадајућа

			Аустралије. Колонијални период и становништво Аустралије. Насеља Аустралије. Привреда Аустралије. Океанија – основна географска обележја. Политичка и регионална подела.		острва Меланезији, Микронезији и Полинезији). Важно је указати на факторе географске изолованости Аустралијског континента у односу на остале континенте као и последице које се огледају у специфичним биогеографским и антропогеографским одликама. Физичко-географски садржаји треба да укажу на геотектонску еволуцију Аустралије (Пангеа, Гондвана), постанак планина као и на постанак острва Океаније (вулканска острва, атоли). Истаћи факторе који су довели до формирања пустиња, великог коралног гребена као и аутентичне аустралијске флористичке и зоогеографске области. Приликом обраде становништва Аустралије и Океаније указати на домицилно становништво (Аборицини, Маори) и придошло европско и азијско становништво. Извршити периодизацију етно - демографског развоја Аустралије и Океаније на предколонијални и колонијални период. Указати на савремене демографске процесе (природни прираштај, миграције) и насељеност континента (насељени и ненасељени простори). У политичко - географској анализи указати на процесе колонизације, деколонизације и формирања независних држава. Истаћи значај саобраћајно -географског и политичко - географског положаја острва Океаније у контексту савремених економских, политичких и војних процеса. Приликом обраде насељаАустралије указати на

					природне факторе формирања савремене мреже насеља
	ПОЛАРНЕ ОБЛАСТИ	3	Основне географске одлике Антарктика – откриће, назив, географски положај, природне одлике, природни ресурси и научна истраживања. Основне географске одлике Арктика – откриће, назив, географски положај, природне одлике, природни ресурси и савремена научна истраживања		За достизање исхода у оквиру наставне теме Поларне области препоручени садржај чине карактеристичне одлике ових простора. У том смислу, пажњу треба посветити специфичностима оријентације на половима (нпр. помоћу звезда, компаса, Сунца), дужини обданице и ноћи, висини Сунца над хоризонтом, односима копна и мора, историјату истраживања, садашњим истраживањима, као и међународној подели ових простора

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Разговор, формативно оцењивање на сваком часу, тест, домаћи задаци, самостални и групни пројекти, дебата

У процесу оцењивања поребно је узети у обзир све активности ученика (систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност).

- Прликом сваког вредновања постигнућа ученику ће се дати повратна информација која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.;
- Наставник са ученицима договора критеријуме на основу којих сви могу да прате напредак у учењу;
- Ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој радунапредили
- Праћење и информсање ученика о напредовању врши се континуирано, формативно и сумативно;
- Напредовање ученика прати се писаним белешкама у дневнику, и бројчаном оценом;
- На крају наставне године изражава се закључна оцена наставног предмета која укључује свекомпоненте.

Назив предмета: БИОЛОГИЈА

Годишњи фонд часова: 72

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења биологије је да ученик изучавањем живих бића у интеракцији са животном средином и биолошких процеса развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	НАСЛЕЂИ-ВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	10	Грађа ћелије Једро, ДНК и гени Правила наслеђивања Наслеђивање пола и наследне болести	– прикупи и анализира податке о животним циклусима почевши од оплођења; – упореди бесполно и полно размножавање; – идентификује разлике између митозе и мејозе на основну промене броја хромозома и њихове улоге у развићу и репродукцији; – одреди однос између гена и хромозома и основну улогу генетичког материјала у ћелији; – шематски прикаже наслеђивање пола и других особина према првом Менделовом правилу;	Потребно је повезати знања ученика о појмовима гена и ДНК и њиховом положају у ћелији прокариота и еукариота. - Уводи се појам хромозома (од чега се састоје, како изгледају у деоби и ван ње, улога хромозома у контроли метаболизма ћелије, при чему је појам метаболизма познат из претходног разреда). На примеру људског кариограма, објаснити парове хромозома и да хромозоми једног пара се називају хомологи хромозоми. - Најприкладније је да ученици користе моделе деоба које могу сами да направе. На основу модела ученик може да опише ток сваке деобе, да их упореди и да направи тавелу разлика митозе и мејозе. - Важно је надовезати садржај о размножавању на садржај који се односи на ћелијске деобе. Бесполно размножавање треба повезати са митозом и настанком идентичних ћелија, због чега су потомци генетички идентични једном родитељу.

					Потребно је дати примере бесполног размножавања код биљка и животиња. Полно размножавање треба повезати са мејозом, деобом којом настају гамети, чијим спајањем ће се гени родитеља искомбиновати, у јединствену комбинацију коју свака јединка носи. -Ток развића вишећелијских организама објаснити на моделу човека, а ученици самосталним истраживањем треба да дођу до података о животним циклусима животиња из непосредног окружења. -Објаснити појам генотипа кроз постојање два алела за један ген нахомологим хромозомима (један наслеђен од маме, а други од тате), а фенотипа на видљивим особинама. -Треба дати шему наслеђивања неке особине (светле очи/тамне очи) у једној генрацији и на њој објаснити Менделово правило. - Као примере промена стања организма или наследних болести могу се навести болести које зависе: само од наслеђених гена (срасли прсти, једна врста патуљастог раста), од наслеђених гена и начина живота (дијабетес), оне које су везане за полне хромозоме (хемофилија), болести које су одређене већим бројем гена и такође зависне од начина живота (шизофренија), или су последица прмене у броју хромозома (Даунов синдром).
2.	ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ	32	Нивои организације и грађа тела Симетрија у живом	– – користи микроскоп за посматрање грађе гљива, биљних и животињских	Акценат треба да буде на ученичком истраживању основних принципа организације живих бића и значају ткива,

	КАО ОСНОВА ЖИВОТА		свету Једноћелијске еукарије Гљиве и лишајеви Животни процеси код биљака Размножавање биљака и циклуси развића Цветови биљака Раст и покрети биљака Заштита тела Потпора и покретљивост Сличности и разлике у грађи скелета кичмењака Пријем и реаговање на дражи - чула Нервни систем Обезбеђивање енергије Транспорт супстанци кроз тело АБО систем крвних група Излучивање код животиња Размножавање животиња и животни циклуси	ткива; – – разврста организме према задатим критеријумима применом дихотомих кључева; – – одреди положај организма на дрвету живота на основу прикупљених и анализираних информација о његовој грађи; – – упореди организме на различитим позицијама на дрвету живота према начину на који обављају животне процесе;	органа и органских система и за функционисање организма. Симетричност тела треба обрадити као особину која се јавља у свим групама живих организама (једноћелијских и вишећелијских), са типичним примеријам радијалне (зрачне), билатералне (двобочне) симетрије и асиметрије. Код обраде симетрије/ асиметрије једноћелијских организама користити примере познатих врста које су обрађиване у претходним разредима. Посебно обратити пажњу на појаву симетрије/асиметрије код биљака (симетрија цвета, листа...), као и на облике симетрије код животиња, како би се разумео значај симетрије тела за живот у воденој и копненеој средини. Цефализацију(овај стручни појам не треба користити) код животиња би требало описати као груписање главних органа за пријем и спровођење информација у предњем делу тела, јер овај део тела први ступа у контакт са спољашњом средином. -Главне групе једноћелијских еукариотских организам треба обрадити кроз упоредни преглед грађе и сличности/ разлике основних животних функција код једноћелијске алге, амебе, бичара, трепљара. Не ићи у детаљније систематске поделе у оквиру групе Протиста. -Сличности и разлике у грађи ткива и органа значјних за обављање основних вегетативних процеса (исхрана, дисање и излучивање) биљака обрадити паралелно, тј.

					компаративним прегледом грађе методки одбраних представника (вишећелијска алга, маховина, папрат, голосеменица, скривеносеменица). -Компаративни преглед грађе и функцијеживотиња треба реализовати кроз обраду на методски одабраним представницима, који су од раније били познати ученицима -Компаративни преглед грађе главних група гљива : плесни, квасци и печурке треба обрадити кроз преглед сличности и разлика у обављању основних животних процеса на методски одабраним представницима. Са гљивама треба обрадити и лишајеве, ко пример обострано корисне заједниц организама
3.	ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОГ СВЕТА	11	Основни принципи систематике Израда дихотомог кључа Разноврсност у царству животиња Тумачење филогенетских низова Разврставање животиња на дрвету живота Докази еволуције	– – одреди положај организма на дрвету живота на основу прикупљених и анализираних информација о његовој грађи; – – анализира разлику између сличности и сродности организама на примерима конвергенције и дивергенције; – – повеже принципе систематике са филогенијом и еволуцијом на основу данашњих и изумрлих	Увод у систематику би требало засновати на приказ основних принципа систематике, навођењем основних систематских категорија, као и спомињањем биномне номенклатуре. На основу биномне номенклатуре се може демнстрирати принцип-врсте унутар једног рода, а затим се по истом прниципу може појаснити припадност родова једној фамилији, фамилија по реду итд. - Систематику треба обрадити мање детаљно, а инсистирати на правилима примен, односно практичној примени дихотомног кључа, чиме би ученици, након демонстрације одговрајућих примера од стране наставника, били оспособљени да сами разврставју жива бића и на основу

				врста – фосила; – – разврста организме према задатим критеријумима применом дихотомих кључева;	задатих дритеријума одреде њихову позицију на дрвету живота. - Основне принципе систематике, кроз порекло и диверзификацију група организам од заједничког претка, треба ислустровати приказом прелазних фосила.
4.	ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕ-МУ	12	Биоми Популације и односи исхране међу њима Еколошки фактори Утицај еколошких фактора на развој биљака Биодиверзитет Сајам туризма	– – повеже утицај абиотичких чинилаца у одређеној животној области – биому са животним формама које га насељавају; – – илуструје примерима однос између еколошких фактора и ефеката природне селекције; – – идентификује трофички ниво организма у мрежи исхране; – – упореди прикупљене податке о изабраној врсти и њеној бројности на различитим стаништима; – – повеже утицај абиотичких чинилаца у одређеној животној области – биому са животним формама које га насељавају; – – предложи акције заштите биодиверзитета и учествује у њима;	Препорука је да се користе теренска истраживања у паровима/групи. -Ученици треба да прикупе податке о различити врстама које живе на различитим стаништима. Није неопходно да знају назив врсте, довољно је да их разликују. -Знања о еколошким факторима треба да повежу са природном селекцијом. -Потребно је проширити и продубити знања о трофичким односима и ланцима исхране. Обрада треба да буде праћена радионичарским, односно групним радом. - Потребно је обрадити комплекс еколошких фактора који одређују распрострањење 8 основних животних области на копну (тундре, тајге, лишћарске листопадне шуме, медитеранске шуме и макије, саване, кишне тропске шуме , степе и пустиње). -Грађа органа за варење// начин исхране може се повезати са актерима ланаца исхране/мреже исхране. Слично је и са подударношћу опрашивача и цветова, у оквиру исте области. - На основу позитивних примера деловања човека на животну средину, ученици треба да осмисле предлоге (који се односе на стање у сцвих 8 копнених животних области, као и у воденим биомима), уз

					напомену да свака акција није уједно и добра акција.
5.	ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	7	Вируси, вирусне болести, имунитет и вакцине Здрави стилови живота Живим здраво и тиме се дичим Проблеми одрастања	– – анализира задати јеловник са аспекта уравнотежене и разноврсне исхране; – – идентификује поремећаје исхране на основу типичних симптома (гојазност, анорексија, булимија); – – планира време за рад, одмор и рекреацију; – – доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; – – аргументује предности вакцинације; – – примени поступке збрињавања лакших облика крварења; – - расправља о различитости међу људима са аспекта генетичке варијабилности, толеранције и прихватања различитости	Требало би обрадити особине и грађу вируса, ко и начине преношења и превенције најчешћих вирусних болести. Пожељно је да то буду болести против којих постоји вакцина. Истовремено, то је и прилика да се ученици подсете путева преношења и начина превенције најчешћих бактеријских болести (6. разред). -При обради имунитета и вакцинације требало би се задржати на основном објашњењу настанка имунитета без дубљег залажења у механизме настанка антитела. -Током обраде правила чувања и припремања намирница наставник би требало да упути ученике да повежу сазнања са оним што им је познато о бактериама (6.разред) и гљивама (раније 7.разред). - Потребно је да ученик зна да коришћење психоактивних супстанци доводи до физичке и психичке зависности, у којој је то мери штетно за појединца, породицу, друштво, ко и да зна коме се треба обратити за помоћ и лечење од зависности. Могу се емитовати едукативни филмови.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Разговор, формативно оцењивање на сваком часу, тест, домаћи задаци, самостални и групни пројекти, дебата

Назив предмета: МАТЕМАТИКА

Годишњи фонд часова:144

Циљ учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	РЕАЛНИ БРОЈЕВИ	21	Квадрат рационалног броја. Решавање једначине $x^2 = a$, $a \geq 0$; постојање ирационалних бројева (на пример решења једначине $x^2 = 2$). Реални бројеви и бројевна права. Квадратни корен, једнакост. Децимални запис реалног броја; приближна вредност реалног броја; апсолутна грешка. Основна својства операција с реалним бројевима.	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - израчуна степен реалног броја и квадратни корен потпуног квадрата и примени одговарајућа својства операција; – одреди бројевну вредност једноставнијег израза са реалним бројевима; – на основу реалног проблема састави и израчуна вредност једноставнијег бројевног израза са реалним бројевима; – одреди приближну вредност реалног броја и процени апсолутну грешку;	Увести појам квадрата рационалног броја p/q и илустровати га површином квадрата чија је страница управо p/q, на основу чега ученици треба да закључе да је квадрат произвољног рационалног броја ненегативан број. При израчунавању квадрата рационалних бројева равноправан статус треба дати квадрирању бројева у запису p/q и у децималном запису. Код решавања једначина облика x 2 = a, ученици уз наставникову помоћ изводе следеће закључке: дата једначина се може свести на једначину x 2 = a = b 2 и може имати једно (a = 0) или два решења (a > 0), али може бити и без решења (a < 0). Приликом увођења ознаке за квадратни корен нагласити разлику између, на пример, вредности и решења једначине x 2 = 4. Основна својства операција сабирања и

			Функција директне пропорционалности y = kx, k ∈ R\{0}. Продужена пропорција.	– нацрта график функције y = kx, k ∈R\{0}; – примени продужену пропорцију ureалним ситуацијама; – примени Питагорину теорему у рачунским и конструктивним задацима; – трансформише збир, разлику и производ полинома; – примени формуле за разлику квадрата и квадрат бинома; – растави полином на чиниоце (користећи дистрибутивни закон и формуле за квадрат бинома и разлику квадрата); – примени трансформације полинома на решавање једначина; – примени својства страница, углова и дијагонала многоугла; – израчуна површину многоугла користећи обрасце или разложиву једнакост; – конструише ортоцентар и тежиште троугла; – примени ставове подударности при доказивању једноставнијих	множења реалних бројева посматрати и анализирати у поређењу с одговарајућим својствима у скупу рационалних бројева. Основна својства операције кореновања у R + треба такође реализовати на примерима при чему се посебно третирају збир, разлика, производ и количник корена и њихови односи са кореном збира, разлике, производа и количника. При том посебну пажњу обратити на једнакост и њено тумачење. У оквиру ове теме се обрађује и функција директне пропорционалности y = kx коју треба увести на конкретним примерима блиским искуству ученика (раст дужине пута са временом путовања при константној брзини, смањење водостаја реке ако је дневни пад протока константан ...). У почетним примерима ученици цртају тачкасти график којим се приказује функција за дискретне вредности променљиве, након чега се долази до конструкције графичког приказа у координатном систему. Тематску јединицу продужена пропорција треба, такође, реализовати на конкретним примерима (подела дате суме у датој размери, одређивање углова троугла ако је дат њихов однос, присуство метала у легурама ...). Посебну пажњу поклонити вези продужене пропорције са класичном двојном пропорцијом.

				тврђења и у конструктивним задацима; – примени својства централног и периферијског угла у кругу; – израчуна обим и површину круга и његових делова; – преслика дати геометријски објекат ротацијом; – одређује средњу вредност, медијану и мод.	
1.	РЕАЛНИ БРОЈЕВИ	21	Квадрат рационалног броја. Решавање једначине $x^2 = a$, $a \geq 0$; постојање ирационалних бројева (на пример решења једначине $x^2 = 2$). Реални бројеви и бројевна права. Квадратни корен, једнакост. Децимални запис реалног броја; приближна вредност реалног броја; апсолутна грешка. Основна својства операција с реалним бројевима. Функција директне пропорционалности $y = kx$, $k \in R\setminus\{0\}$;	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - израчуна степен реалног броја и квадратни корен потпуног квадрата и примени одговарајућа својства операција; – одреди бројевну вредност једноставнијег израза са реалним бројевима; – на основу реалног проблема састави и израчуна вредност једноставнијег бројевног израза са реалним бројевима; – одреди приближну вредност реалног броја и процени апсолутну грешку; – нацрта график функције $y = kx$, $k \in R\setminus\{0\}$;	Увести појам квадрата рационалног броја p/q и илустровати га површином квадрата чија је страница управо p/q, на основу чега ученици треба да закључе да је квадрат произвољног рационалног броја ненегативан број. При израчунавању квадрата рационалних бројева равноправан статус треба дати квадрирању бројева у запису p/q и у децималном запису. Код решавања једначина облика $x^2 = a$, ученици уз наставникову помоћ изводе следеће закључке: дата једначина се може свести на једначину $x^2 = a = b^2$ и може имати једно ($a = 0$) или два решења ($a > 0$), али може бити и без решења ($a < 0$). Приликом увођења ознаке за квадратни корен нагласити разлику између, на пример, вредности и решења једначине $x^2 = 4$. Основна својства операција сабирања и множења реалних бројева посматрати и анализирати у поређењу с одговарајућим

			kx, k ∈ R\{0}. Продужена пропорција.	– примени продужену пропорцију ureалним ситуацијама; – примени Питагорину теорему у рачунским и конструктивним задацима; – трансформише збир, разлику и производ полинома; – примени формуле за разлику квадрата и квадрат бинома; – растави полином на чиниоце (користећи дистрибутивни закон и формуле за квадрат бинома и разлику квадрата); – примени трансформације полинома на решавање једначина; – примени својства страница, углова и дијагонала многоугла; – израчуна површину многоугла користећи обрасце или разложиву једнакост; – конструише ортоцентар и тежиште троугла; – примени ставове подударности при доказивању једноставнијих тврђења и у конструктивним задацима;	својствима у скупу рационалних бројева. Основна својства операције кореновања у R + треба такође реализовати на примерима при чему се посебно третирају збир, разлика, производ и количник корена и њихови односи са кореном збира, разлике, производа и количника. При том посебну пажњу обратити на једнакост и њено тумачење. У оквиру ове теме се обрађује и функција директне пропорционалности y = kx коју треба увести на конкретним примерима блиским искуству ученика (раст дужине пута са временом путовања при константној брзини, смањење водостаја реке ако је дневни пад протока константан ...). У почетним примерима ученици цртају тачкасти график којим се приказује функција за дискретне вредности промењљиве, након чега се долази до конструкције графичког приказа у координатном систему. Тематску јединицу продужена пропорција треба, такође, реализовати на конкретним примерима (подела дате суме у датој размери, одређивање углова троугла ако је дат њихов однос, присуство метала у легурама ...). Посебну пажњу поклонити вези продужене пропорције са класичном двојном пропорцијом.

				– примени својства централног и периферијског угла у кругу; – израчуна обим и површину круга и његових делова; – преслика дати геометријски објекат ротацијом; – одређује средњу вредност, медијану и мод.	
3.	Цели алгебарски изрази	48	Први део Степен чији је изложилац природан број; степен декадне јединице чији је изложилац цео број; операције са степенима; степен производа, количника и степена. Други део Алгебарски изрази. Полиноми и операције (мономи, сређени облик, трансформације збира, разлике и производа полинома у сређени облик полинома). Квадрат бинома и разлика квадрата. Растављање полинома на чиниоце коришћењем		У првом делу ове теме уводи се појам степена промењиве природним бројем и изводе се основна својства те операције (множење и дељење степена једнаких основа, степеновање степена, као и правила за степен производа и количника). Ученици треба у потпуности да овладају одговарајућим трансформацијама да би, између осталог, били припремљени за упознавање са операцијама са полиномима које следе. Такође, уводи се појам степена са изложиоцем који је нула или негативан цео број, али само у случају основе која је декадна јединица. Примери обухватају краће записивање врло малих рационалних бројева (примене у физици), као и канонско представљање рационалних бројева у децималном запису. Други део теме обухвата операције с целим алгебарским изразима (полиномима). Најпре се уводи појам полинома и увежбава израчунавање вредности таквог израза за конкретне вредности промењивих који у

			дистрибутивног закона, формуле за квадрат бинома и разлику квадрата. Примене.		њему учествују. Затим се дефинишу основне операције са полиномима (сабирање, одузимање и множење) и увежбава довођење полинома на сређени облик. Притом се, по потреби, користи дистрибутивни закон (у облику (a + b)(x + y) = ax + ay + bx + by) и формула за квадрат бинома (у облику (a + b) 2 = a 2 + 2ab + b 2).
4.	Многоугао	21	Појам многоугла. Врсте многоуглова. Збир углова многоугла. Број дијагонала многоугла. Правилни многоуглови (појам, својства, конструкције). Обим и површина многоугла. Тежишна дуж троугла. Ортоцентар и тежиште троугла.Сложеније примене ставова подударности.		Многоугао увести као део равни ограничен многоугаоном линијом. Нагласити разлику између конвексних и неконвексних многоуглова, али даља разматрања ограничити само на конвексне многоуглове. Ученике треба наводити да уоче зависност броја дијагонала, као и зависност збира унутрашњих углова од броја темена многоугла. Приликом увођења правилних многоуглова, ученици треба да уоче да постоје многоуглови који нису правилни иако су све њихове странице једнаке, као и да постоје многоуглови који нису правилни иако су сви њихови углови једнаки. Посебно истаћи осну симетричност правилног многоугла и број оса симетрије, као и чињенице да се око правилног многоугла може описати круг и да се у њега може уписати круг. Из одговарајућих формула за једнакостранични троугао, ученици, уз помоћ наставника ако је потребно, изводе формуле којима се у правилном шестоуглу успостављају везе између странице, дуже дијагонале, краће дијагонале, полупречника уписаног и описаног круга.

5.	Круг	18	Централни и периферијски угао у кругу. Обим круга, број π. Дужина кружног лука. Површина круга, кружног исечка и кружног прстена. Ротација.		Полазећи од раније стечених знања и дефиниција кружне линије и кружне површи, треба размотрити могуће положаје и односе круга и праве, а такође и два круга у равни. Ученике треба подсетити на дефиниције тангенте и тетиве круга и искористити Питагорину терему за успостављање везе између полупречника круга, тетиве и централног одстојања тетиве. Централне теме су увођење појмова централног и периферијског угла, уочавање и доказивање тврђења о њиховом међусобном односу, као и одређивање обима и површине круга. Ученици би требало да експериментално утврде сталност односа обима и пречника кружнице. Када се уведе број π, ученике треба информативно упознати са његовом ирационалном природом. После обраде обима и површине круга, треба извести формуле за дужину кружног лука, површину кружног исечка и кружног прстена. У практичним израчунавањима користити приближну вредност 3,14 али повремено радити и са проценама 3,142; 22/7; 3,1.
6.	ОБРАДА ПОДАТАКА	5	Средња вредност, медијана и мод.		Ову тему реализовати као пројектни задатак. Циљ пројектног задатка је да ученици овладају појмовима средња вредност, медијана и мод и истовремено се увере у применљивост обраде података у свакодневној пракси. Препорука је да се пројектни задатак реализује на конкретним примерима и предлог је да у седмом разреду то буде прикупљање, обрада и анализа

					података добијених анкетом. Теме се могу одабрати из животног окружења и њихов садржај би требало да буде близак узрасту ученика (на пример: коришћење ИКТ од стране ученика, расподела слободног времена ученика, еколошка свест младих...).

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

За обнављање градива, иницијални тест и анализу резултата иницијалног теста, планирана су 4 часа, а за реализацију 4 писмена задатака (у трајању од по једног часа), са исправкама, планирано је 8 часова.

Назив предмета: ФИЗИКА

Годишњи фонд часова: 72

Циљ наставног програма физике је да сви ученици:

- Стекну базичну језичку и научну писменост;
- Оспособе се да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама;
- Образложе своје мишљење у оквиру дискусије;
- Упознају природне појаве и основне природне законе и њихову примену у свакодневном животу; • Развију мотивисаност за учење и напредују ка достизању одговарајућих стандарда.

.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	СИЛА И КРЕТАЊЕ	25	Сила као узрок промене брзине тела. Појам убрзања.	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – разликује скаларне и	– Поступност (од једноставног ка сложеном) при упознавању нових појмова и формулисању закона.

			Успостављање везе између силе, масе тела и убрзања. Други Њутнов закон. Динамичко мерење силе. Међусобно деловање два тела – силе акције и реакције. Трећи Њутнов закон. Примери Равномерно промењљиво праволинијско кретање. Интензитет, правац и смер брзине и убрзања. Тренутна и средња брзина тела. Зависност брзине и пута од времена при равномерно промењљивом праволинијском кретању. Графичко представљање зависности брзине тела од времена код равномерно промењљивог праволинијског кретања.	векторске физичке величине; – користи и анализира резултате мерења различитих физичких величина и приказује их табеларно и графички; – анализира зависност брзине и пређеног пута од времена код праволинијских кретања са сталним убрзањем; – примени Њутнове законе динамике на кретање тела из окружења; – покаже од чега зависи сила трења и на основу тога процени како може променити њено деловање; – демонстрира појаве: инерције тела, убрзаног кретања, кретање тела под дејством сталне силе, силе трења и сила акције и реакције на примерима из окружења; – самостално изведе експеримент из области кинематике и динамике, прикупи податке мерењем, одреди тражену физичку величину и објасни резултате експеримента; – покаже врсте и услове	– Очигледност при излагању наставних садржаја (уз сваку тематску целину предвиђено је више демонстрационих огледа, а у недостатку наставних средстава могуће је користити и симулације). – Повезаност наставних садржаја са појавама у свакодневном животу. *Излагањем садржаја теме уз одговарајуће демонстрационе огледе*: Како уз сваку тематску целину иду демонстрациони огледи, ученици ће спонтано пратити ток посматране појаве, а на наставнику је да наведе ученика да својим речима, на основу сопственог расуђивања, опише појаву коју посматра. После тога, наставник, користећи прецизни језик физике, дефинише нове појмове (величине) и речима формулише закон појаве. Када се прође кроз све етапе у излагању садржаја теме (оглед, ученикова опис појаве, дефинисање појмова и формулисање закона), прелази се, ако је могуће, на презентовање закона у математичкој форми. ***Решавањем квалитативних и квантитативних проблема као и проблем-ситуација***: При решавању квантитативних (рачунских) задатака из физике, у задатку прво треба на прави начин сагледати физичке садржаје, па тек после тога прећи на математичко

			Демонстрациони огледи: - Илустровање инерције тела помоћу папира и тега. - Кретање куглице низ Галилејев жљеб. - Кретање тела под дејством сталне силе. - Мерење силе динамометром. Илустровање закона акције и реакције помоћу динамометара и колица, колица са опругом и других огледа (реактивно кретање балона и пластичне боце). ***Лабораторијске вежбе*** **1.** Одређивање сталног убрзања при кретању куглице низ жљеб. Провера Другог Њутновог закона помоћу покретног тела (колица) или помоћу Атвудове машине.	равнотеже чврстих тела на примеру из окружења; – наводи примере простих машина које се користе у свакодневном животу; – прикаже како сила потиска утиче на понашање тела потопљених у течност и наведе услове пливања тела на води; – повеже појмове механички рад, енергија и снага и израчуна рад силе теже и рад силе трења; – разликује кинетичку и потенцијалну енергију тела и повеже њихове промене са извршеним радом; – демонстрира важење закона одржања енергије на примерима из окружења; – решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке (кинематика и динамика кретања тела, трење, равнотежа полуге, сила потиска, закони одржања...); – разликује појмове температуре и количине топлоте и прикаже различите механизме преноса топлоте са једног	формулисање и израчунавање. Наиме, решавање задатака одвија се кроз три етапе: физичка анализа задатка, математичко израчунавање и дискусија резултата. У првој етапи уочавају се физичке појаве на које се односи задатак, а затим се набрајају и речима, исказују закони по којима се појаве одвијају. У другој етапи се, на основу математичке форме закона, израчунава вредност тражене величине. У трећој етапи тражи се физичко тумачење добијеног резултата. У циљу развијања природно-научне писмености наставник инстистира на систематском коришћењу јединица мере физичких величина SI (међународни систем јединица). ***Лабораторијским вежбама***: Лабораторијске вежбе чине саставни део редовне наставе. Час вежби састоји се из: уводног дела, мерења и записивања података добијених мерењима, анализе и дискусије добијених резултата, извођења закључака. Ууводном делу часа наставник: – обнавља делове градива који су обрађени на часовима предавања, а односе се на дату вежбу (дефиниција величине која се одређује и метод који се користи да би се величина одредила), – обраћа пажњу на чињеницу да свако мерење прати одговарајућа грешка и указује на њене могуће

2.	КРЕТАЊЕ ТЕЛО ПОД ДЕЈСТВОМ СИЛЕ ТЕЖЕ. СИЛЕ ТРЕЊА	12	Убрзање при кретању тела под дејством силе теже. Галилејев оглед. Слободно падање тела, бестежинско стање. Хитац навише и хитац наниже. Силе трења и силе отпора средине (трење мировања, клизања и котрљања). Утицај ових сила на кретање тела. *<u>Демонстрациони огледи</u>*: - Слободно падање тела различитих облика и маса (Њутнова цев, слободан пад везаних новчића…). - Падање тела у разним срединама. - Бестежинско стање тела (огледи са динамометром, с два тега и папиром између њих, са пластичном чашом која има отвор на дну и напуњена је водом). - Трење на столу, косој подлози и сл.	тела на друго; – анализира промене стања тела (димензија, запремине и агрегатног стања) приликом грејања или хлађења; – наведе методе добијања топлотне енергије и укаже на примере њеног рационалног коришћења.	изворе, – упознаје ученике с мерним инструментима и обучава их да пажљиво рукују лабораторијским инвентаром, – указује ученицима на мере предострожности, којих се морајупридржавати ради сопствене сигурности. Док ученици врше мерења, наставник активно прати њихов рад, дискретно их надгледа и, кад затреба, објашњава им и помаже. При уношењу резултата мерења у ђачку свеску, процену грешке треба вршити само за директно мерене величине, а не и за величине које се посредно одређују.

			- Мерење силе трења помоћу динамометра. ***Лабораторијске вежбе*** **1.** Одређивање убрзања тела које слободно пада. **2.** Одређивање коефицијента трења клизања.		
3.	РАВНОТЕЖА ТЕЛА	11	Деловање две силе на тело, појам резултујуће силе кроз различите примере слагања сила. Разлагање сила. Појам и врсте равнотеже тела. Полуга, момент силе. Равнотежа полуге и њена примена. Сила потиска у течности и гасу. Архимедов закон и његова примена. Пливање и тоњење тела. *Демонстрациони огледи*: - Врсте равнотеже помоћу лењира или штапа. - Равнотежа полуге.		

			- Услови пливања тела (тегови и стаклена посуда на води, Картезијански гњурац, суво грожђе у минералној води, свеже јаје у води и воденом раствору соли, мандарина са кором и без коре у води, пливање коцке леда на води…). ***Лабораторијска вежба*** **1.** Одређивање густине чврстог тела применом Архимедовог закона.		
4.	МЕХАНИЧКИ РАД И ЕНЕРГИЈА. СНАГА	15	Механички рад. Рад силе. Рад силе теже и силе трења. Квалитативно увођење појма механичке енергије тела. Кинетичка енергија тела. Потенцијална енергија. Гравитациона потенцијална енергија тела. Веза између промене механичке енергије		

			тела и извршеног рада. Закон о одржању механичке енергије. Снага. Коефицијент корисног дејства. *<u>Демонстрациони огледи</u>*: - Илустровање рада утрошеног на савладавање силе трења при клизању тела по различитим подлогама, уз коришћење динамометра. - Коришћење потенцијалне енергије воде или енергије надуваног балона за вршење механичког рада. - Примери механичке енергије тела. Закон о одржању механичке енергије (Галилејев жљеб; математичко клатно; тег са опругом) ***Лабораторијске вежбе*** **1.** Одређивање рада силе под чијим дејством се тело креће по различитим		

			подлогама. **2.** Провера закона одржања механичке енергије помоћу колица.		
5.	ТОПЛОТНЕ ПОЈАВЕ	9	Честични састав супстанције: молекули и њихово хаотично кретање. Топлотно ширење тела. Појам и мерење температуре. Унутрашња енергија и температура. Количина топлоте. Специфични топлотни капацитет. Топлотна равнотежа. Агрегатна стања супстанције. *Демонстрациони огледи*: - Дифузија и Брауново кретање. - Ширење чврстих тела, течности и гасова (надувани балон на стакленој посуди - флаши и две посуде са		

			хладном и топлом водом, Гравесандов прстен, издужење жице, капилара...). *Лабораторијска вежба* 1. Мерење температуре мешавине топле и хладне воде после успостављања топлотне равнотеже.		

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Процес праћења и вредновања ученика треба започети иницијалном проценом нивоа постигнућа ученика. Овај тест је инструмент провере предзнања и потенцијала ученика.

Наставник континуирано прати рад сваког ученика кроз проверавање његових усвојених знања, стечених на основу свих облика наставе: демонстрационих огледа (пре свега оних реализованих применом предвиди-посматрај-објасни наставне стратегије), предавања и активног учешћа у раду, решавања квантитативних, квалитативних, графичких, практичних и истраживачких задатака, пројектне наставе и лабораторијских вежби.

Континуирано се пратити и вреднује знање, вештине и ставови ученика помоћу **усменог испитивања, кратких писмених провера, контролних вежби, провером практичних вештина**, као и **вредновањем учешћа и продуката пројектне наставе**. Наставник треба да омогући ученицима да искажу сопствена размишљања о неким физичким појавама и да то адекватно вреднује.

На почетку школске године, потребно је спровести **иницијални тест**. Овај тест је инструмент провере предзнања и потенцијала ученика.

Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета , као и напредак и других ученика (различите анкете, скале процене,, табеле и сл.)

Назив предмета: ХЕМИЈА

Годишњи фонд часова:72

Циљ наставног програма:

- Повезивање структуре супстанци са својствима и променама супстанци;
- Повезивање структуре супстанци са својствима супстанци и њиховом практичном применом;
- Развијање систем основних хемијских појмова као део хемијске и научне писмености;
- Развијање вештине за правилно руковање лабораторијским посуђем, прибором и супстанцама;
- Примењивање стеченог знања хемије и вештине за експериментални рад у решавању проблема као и у свакодневном животу и наставку образовања;
- Праћење и коришћење информације о супстанцама, исказане хемијским терминима, хемијским симболима, формулама и хемијским једначинама;
- Доношење одлуке и предузимање активности у вези са правилним коришћењем материјала и комерцијалних производа, правилним разврставањем и одлагањем отпада, правилном исхраном;
- Брига о здрављу и животној средини;
- Развијање способност апстрактног и критичког мишљења;
- Развијање способност за сарадњу и тимски рад и одговоран однос према себи, другима и животној средини.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ХЕМИЈА КАО ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА НАУКА И ХЕМИЈА У СВЕТУ ОКО НАС	3	Хемија и друге науке Врсте супстанци: елементи, једињења и смеше	Ученик идентификује, објашњава и развија појмове који повезују хемију са другим наукама и различитим професијама и принципима одрживог развоја; ;	Везе између хемије и других наука(Ученици идентификују појмове који повезујухемију са другим наукама и различитим професијама). Примена хемије у различитим делатностима и свакодневном животу (производња и прерада хране, производња хране, козметичких производа, грађевинског и изолационог материјала,производња средстава за хигијену... Супстанца. Врсте супстанци: хемијски елементи, хемијска једињења и смеше. Демонстрациони огледи: Демонстрирање узорака елемената, једињења и смеша.
2.	ХЕМИЈА КАО ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА	8	Хемијска лабораторија и експеримент; Лабораторијско посуђе	правилно рукује лабораторијским посуђем, прибором и супстанцама и	Ученици уочавају улогу експеримента у хемији, усвајају основна правила понашања у хемијској лабораторијим, мере опреза при

	НАУКА		и прибор; Хемијска мерења; Својства супстанци; Физичке и хемијске промене супстанци Лабораторијска вежба 1:Основне лабораторијске технике рада: мешање, уситњавање и загревање супстанци. Физичка својства супстанци и мерење масе, запремине и температуре супстанце. Физичке и хемијске промене супстанци	показује одговоран однос према здрављу и животној средини; објашњава основну разлику између хемијских елемената и једињења и препознаје примере хемијских елемената и једињења у свакодневном животу; објашњава по чему се разликују чисте супстанце од смеша и илуструје то примерима; разликује хомогене и хетерогене смеше и наводи примере тих смеша из свакодневног живота	руковању супстанцама, мере заштите себе и других, заштите животне и радне средине, а у демонстрационим огледима уочавају које се лабораторијско посуђе и прибор користе у експерименталном раду. Да би ученици препознали када долази до хемијске реакције, демонстрирају се огледи: издвајање гаса (реакција цинка и хлороводоничне киселине),издвајање талога (реакција између раствора натријум-хлорида и сребро-нитрата), промена боје реактаната(разлагање амонијум-дихромата), појава светлости (сагоревање магнезијумове траке)
3.	АТОМИ И ХЕМИЈСКИ ЕЛЕМЕНТИ	12	Атоми хемијских елемената; Хемијски симболи; Грађа атома; Атомски и масени број, изотопи; Распоред електрона по енергетским нивоима; Периодни систем елемената; Племенити гасови Лабораторијска вежба 2: Одређивање валентног нивоа и броја валентних електрона.	представља структуру атома, молекула и јона помоћу модела, симбола и формула; повезује распоред електрона у атому елемента с положајем елемента у Периодном систему елемената и својствима елемента; разликује хемијске елементе и једињења на основу хемијских симбола и формула;	Учећи о структури атома ученици користе различите различите моделе атома (слике, тродимензионалне и анимиране моделе атома доступне преко инфорнационих комуникационих технологија ИКТ. Важно је да ученици критички посматрају моделе, уочавају информације о структури атома које модели пружају, као и њихова ограничења. Учећи о изотопима важно је да ученици уоче да атоми једне врсте , тј. једног хемијског елемента могу да се разликују према броју неутрона. Демонстрациони огледи: демонстрирање огледа за постављање препотставке о честичној структури супстанце (растварање калијумперманганата у води и разблаживање раствора

					калијумперманганата)
4.	МОЛЕКУЛИ ЕЛЕМЕНАТА И ЈЕДИЊЕЊА, ЈОНИ И ЈОНСКА ЈЕДИЊЕЊА	10	Ковалентна веза: молекули елемената и молекули једињења; Атомска и молекулска кристална решетка; Јонска веза и јонска кристална решетка; Валенца, хемијске формуле и називи Лабораторијска вежба 3: Упоређивање својстава супстанци са јонском и ковалентном везом	разликује типове хемијских веза, препознаје тип хемијске везе у супстанцама и повезује са својствима тих супстанци;	Ученици би требало да наставе повезивање својства и структуре супстанце.Важно је да ученици уоче веома малу заступљеност слободних атомау природи, тј. да су само атоми племенитих гасова слободни. Учећи о хемијској вези користимо моделе атома , молекула ,јона , кристалних решеткидоступних преко савремених ИКТ. Деминстрациони огледи:Уочавање разлике својстава супстанци са поларном и неполарном ковалентном везом (скретање млаза поларне супстанце у електричном пољу
	ХОМОГЕНЕ И ХЕТЕРОГЕНЕ СМЕШЕ	11	Смеше, Хомогене смеше у природи; Растварање и растворљивост; Масени процентни састав смеше; Раздвајање састојака смеша Лабораторијска вежба 4: Испитивање растворљивости супстанци. Раздвајање састојака смеша: декантовање, цеђење и одвајање помоћу магнета.	објашњава процес растварања супстанце и квантитативно значење растворљивости супстанце; изводи израчунавања у вези с масеним процентним саставом раствора; разуме појам раствора и растворљивости разуме изражавање квантитативног састава раствора преко процентне концентрације уме да израчуна процентну концентрацију раствора уме да направи раствор одређене процентне концентрације	подстиче ученике на самосталан рад кроз примере из праксе показује шта је засићен, а шта незасићен раствор подстиче дијалог са ученицима и повећава тиме заинтересованост за израчунавања у хемији наводи примере примене процентне концентрације у свакодневном животу . Смеше: хомогене и хетерогене. Раствори - хомогене смеше. Растварање и растворљивост. Вода и ваздух- хомогене смеше у природи. Масени процентни састав смеша. Раздвајање састојака смеша: декантовање, цеђење и одвајање помоћу магнета. Демонстрациони огледи: Састав и својства смеше, раствори и њихова својства, растворљивост, незасићени, засићени и

				разуме да је вода растварач за супстанце са јонском и поларном ковалентном везом зна да је вода за пиће драгоцена и да је чува од загађења разликује воду као чисту супстанцу једињење од воде у природи која је смеша (изворска,	презасићени раствори, раздвајање састојака смеше. Лабораторијска вежба VI: Испитивање растворљивости супстанци. Лабораторијска вежбаVII: Раздвајање састојака смеша: декантовање, цеђење и одвајање помоћу магнет
	ХЕМИЈСКЕ РЕАКЦИЈЕ И ХЕМИЈСКЕ ЈЕДНАЧИНЕ	5	Хемијске реакције; Закон о одржању масе Хемијске једначине Лабораторијска вежба 5: Састављање једначина хемијских реакција.	пише хемијске једначине и објасни њихово квалитативно и квантитативно значење;	У оквиру ове теме ученици треба да граде квалитативно и кквантитативно значење хемијске једначине којом се представља одређена хемијска промена, да примењује значење коефицијената и да разликује коефицијент од индекса. приближава законе по којима се одвијају хемијске реакције одговара на питања ученика и подстиче их да постављају нова .Демонстрациони огледи: сагоревање свеће, реакција између натријум-хидроген карбоната и сирћетне киселине
	ИЗРАЧУНАВАЊА У ХЕМИЈИ	11	Релативна атомска и молекулска маса; Количина супстанце, моларна маса; Закон сталних односа маса; Масени процентни састав једињења; Израчунавања на основу једначина хемијских реакција Лабораторијска вежба 6: Мерење масе супстанце	квантитативно тумачи хемијске симболе и формуле користећи појмове релативна атомска и молекулска маса, количина супстанце и моларна маса	У оквиру ове теме ученици формирају појмове: релатива атомска маса, релативна молекулска маса, мол, моларна маса.Ученици користе таблицу ПСЕ. Лабораторијска вежба: ученици на техничкој ваги мере масу одређене супстанце, а затим израчунавају количину те супстанце; изводе израчунавања на основу хемијских формула – израчунавање масеног процентног састава једињења, израчунавања на основу хемијских једначина, на основу количине , мае и броја честица учесника у хемијској реакцији.

			и израчунавање количине супстанце и моларне масе.		
	ВОДОНИК И КИСЕОНИК И ЊИХОВА ЈЕДИЊЕЊА. СОЛИ	12	Водоник; Кисеоник; Оксиди; Киселине; Хидроксиди; Мера киселости средине pH вредност; Неутрализација; Соли	описује физичка и хемијска својства водоника и кисеоника; разликује оксиде, киселине, хидроксиде (базе) и соли на основу хемијске формуле и назива и описује основна својства ових класа једињења; индикаторима испита и на pH скали процени киселост раствора; тумачи ознаке са амбалаже супстанци / комерцијалних производа.	У оквиру теме ученици уче о водонику и кисеонику, и класама неорганских једињења(осиди, киселине, хидроксиди, соли). Заступљеност кисеоника у природи ученици повезују са значењем кисеоника за живи свет – дисање. Посебно да су својства кисеоника и озона различита, као и значај озона за заштиту живог света од зрачења из космоса. Ученици формирају појмове оксидација , сагоревања и корозија. Важно да ученици уоче да оксидација може бити бурна и тиха и да се производи оксидације разликују по својствима . Кроз демонстрационе огледе повезују састав и својства киселина, база и соли , да уоче шта је заједничко у саставу киселина и у саставу хидроксида.Промену боје индикатора у растворима различитих киселина да повежу с постојањем водоникових јона , односно хидроксидних јона у воденим растворима, што одређује и остала хемијска својства ових једињења. Ученици испитују кисело-базна својствакомерцијалних производа(за уклањање каменца, одмашћивање рерни, чишћење сливника)

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

У настави орјентисаној ка исходима вреднује се процес и продукти учења. Свака активност је прилика за процену напредовања и давања повратне информације ученику. Питања у вези са демонстрацијом огледа, ученичка запажања, објашњења и закључци могу бити начин формативног оцењивања. Ученици се оцењују на основу усмене провере постигнућа, писмене провере (2 контролна

задатка у полугодишту) и практичног рада (презентације, пројекти и домаћи задаци). Активности ученика у процесу учења и формативног и сумативног оцењивања су усаглашене преме очекиваним исходима.

Назив предмета: ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО

Годишњи фонд часова:36

Циљ наставног програма: Циљ учења Информатике и рачунарства је оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, креирање дигиталних садржаја и рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ИКТ	10	Обележавање логичке структуре и генерисање прегледа садржаја текстуалног документа. Карактеристике рачунарске графике (пиксел, резолуција, RGB и CMYK модели приказа боја, растерска и векторска графика). Рад у програму за растерску графику. Рад у програму за векторску графику. Израда гиф анимација. Коришћење алата за снимање екрана	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – разликује визуелну презентацију и логичку структуру текста; - користи алате за стилско обликовање документа и креирање прегледа садржаја у програму за обраду текста; - објасни принципе растерске и векторске графике и модела приказа боја; - креира растерску слику у изабраном програму; ИКТ САДРЖАЈИ (10) Обележавање логичке структуре и генерисање прегледа садржаја	-Наставну тему Информационо-комуникационе технологије започети радом на документу који представља својеврсну рекапитулацију онога што су ученици учили у претходна два разреда. Наставник припрема текстуални документ, даје инструкције о даљем раду и локацији на којој је документ постављен. Ученици треба да пронађу и отворе овај документ у изабраном текст процесору, да прочитају текст и логички га уреде, доделе му одговарајуће стилове, идеално до 3 нивоа дубине. - Наставник треба да представи технику израде прегледа садржаја текстуалног документа, а ученици да је примене на документу који су логички структурирали.

				текстуалног документа. Карактеристике рачунарске графике (пиксел, резолуција, RGB и CMYK модели приказа боја, растерска и векторска графика). Рад у програму за растерску графику. Рад у програму за векторску графику. Израда гиф анимација. Коришћење алата за снимање екрана. 197 198 - креира векторску слику у изабраном програму; – користи алате за уређивање и трансформацију слике; – креира гиф анимацију; – креира видео-запис коришћењем алата за снимање екрана;	На овај начин, ученици се осврћу на раније научено смислено користећи нову технику израде прегледа садржаја текстуалног документа. - У сегменту креирања и обраде дигиталне слике, ученицима треба објаснити карактеристике векторског и растерског представљања слике на рачунару. Представити RGB и CMYK палете боја, указати на везу избора палете у односу на намену: RGB – за приказивање на дигиталном уређају или на интернету, односно CMYK палете боја за припрему за штампање. - На овом месту погодно је увести и питање одговарајуће резолуције (квалитета) графичке датотеке у контексту конкретне потребе – штампање или коришћење на дигиталном уређају, односно постављање на интернет. - Коментарисати ко-личину меморијског простора који заузима иста дигитална слика припремљена за штампу и припремљена за приказивање на вебу или слање електронском поштом. Повезати са претрагом слика у оквиру интернет прегледача (претрага по „величини” слике). Објаснити појам битмапе и најчешће технике компресије података (компресија редуковањем величине, компресија без губитка података и компресија са губитком квалитета слике), без уласка у техничке детаље самих алгоритама компресије. - Наставити рад на креирању растерске графике у програму који су ученици

					користили у претходним разредима. Увести појам и сврху слојева. Објаснити да је у неким програмима за растерску графику текст векторски слој у растерској слици. Демонстрирати увећавање слова док је слој векторски. Трансформисати слој са текстом у растер и увећати га. Тражити од ученика да уоче разлике. Показати технике: додавања и брисања слоја, видљивости и сакривања слоја, подешавања провидности, закључавања слоја за измену и стапања слојева. - Представити алате за селекцију и основне корекције дигиталних слика и фотографија као што су промена нивоа осветљености, контраста и обојености. Увести могућност примене Филтера. Издвојити филтере попот Blur (замућеност) и Sharpen (оштрина) и позвати ученике да осмисле ситуације у којима је пожељно користити један, 200 односно други филтер (нпр. поштовање права приватности особа које сликамо...). - Показати основне геометријске трансформације над сликом (опсецање, ротирање, смицање и превратање слике у целини). Приказати могућности аутоматске обраде већег броја дигиталних слика (нпр. аутоматско смањење величине свих слика преузетих са дигиталног фото-апарата). - Упознати ученике са карактеристикама радног окружења одабраног програма (инсталираног локално на рачунару или у „облаку”) за креирање и обраду векторске графике. Посебну пажњу посветити:

					алатима за селекцију, пројектовању цртежа као и припреми за цртање. - Код цртања основних графичких елемената (дуж, изломљена линија, правоугаоник, квадрат, круг, елипса) објаснити принцип коришћења основних алата (означавање, брисање, копирање, груписање и разлагање, премештање, ротирање, симетрично пресликавање, поравнање). - Поновити поступак векторизације, применити га на изабрану растерску слику. У договору са наставником ликовне културе, креирати текстуалне задатке који ће навести ученике да трагају за уметником, пронађу описано дело и векторизују га. - Разговарати са ученицима о појму „покретна слика”. Нагласити да покрет заиста не постоји.. Увести појам „фрејм” и дефинисати потребан број фрејмова који се смењују у једној секунди за стварање илузије непрекидног кретања. - Разговарати са ученицима о видео камери – да ли камера снима покрет или је у питању изузето брз фото-апарат. Упоредити традиционалан начин креирања анимираних слика са рачунарском анимацијом. У одабраном програму, демонстрирати поступак израде 2Д анимације. Представити катрактеристике формата слике gif. Објаснити поступак чувања и приказа анимација (није их могуће прегледати у традиционалним програмима за преглед слика). Демонстрирати њихово уграђивање у мултимедијалну презентацију. У

					одабраном алату за израду 2Д анимација, на већ припремљеној групи слика сачуваној у gif формату, омогућити ученицима да направе анимирану слику. - Разговарати са ученицима о изворима информација које користе док уче. Поред уџбеника, охрабрити их да испричају лична искуства везана за интернет као извор информација, видео-туторијале, разговоре са одраслим особама. Утврдити каква су искуства ученика када је учење коришћењем видео-туторијала у питању (формално и неформално). - Коришћењем одабраног програма за снимање екрана демонстрирати снимање кратког видео-туторијала, приказати резултат ове активности и задати смернице за израду кратког видео-туторијала, који ученици треба самостално да сниме и сачувају (на пример: приказати поступак уметања прегледа садржаја у текстуални документ или креирања растерске или векторске слике). Уколико услови у учионици (шум, бука, слаба чујност) утичу на квалитет снимљеног звука, могуће је уз помоћ програма за обраду звука отклонити недостатке (на пример, преузети програм Audacity и приказати технике уклањања недостатака) или организовати снимање звука у бољим условима. Нагласити ученицима да звук може бити додат у видео-туторијал накнадно или чак замењен одговарајућим титлом.

2.	ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	4	URL, DNS, IP адреса. Хипервеза и хипертекст. Електронска пошта, креирање налога, слање и пријем поште. Електронска пошта (контакти, безбедност, нежељена пошта). Рад на дељеним документима (текстуалним документима / презентацијама /упитницима...) у облаку.	– разликује појмове URL, DNS, IP адреса; – објасни појмове хипервеза и хипертекст; - креира, форматира и шаље електронску пошту; - обавља електронску комуникацију на сигуран, етички одговоран и безбедан начин водећи рачуна о приватности; - препозна непримерени садржај, нежељене контакте и адекватно се заштити; – сарадnички креира и дели документе у облаку водећи рачуна о одговарајућим нивоима приступа; - подешава хипервезе према делу садржаја, другом документу или веб локацији;	- Подсетити ученике на значење појмова који су у претходним разредима представљени скраћеницама URL и IP адреса, затим појмова клијент и сервер у мрежном окружењу, као и на значење појмова: домен, назив интернет домена, веб-адреса и њихову узајамну везу. Укратко представити значење појмова: DNS сервис (на пример DNS – Domain Name System – као базни интернет сервис, који омогућава превођење текстуалних у нумеричке ознаке и обратно) и DNS сервер (на пример DNS Server – уређај који омогућава да се за тражене услуге на одређеном интернет домену добију одговарајуће IP адресе неопходне за комуникацију и размену података у мрежи) и објаснити њихову улогу у комуникацији између клијента и сервера у мрежном окружењу (на пример у ком су односу DNS сервис, URL и IP адреса у оквиру веб сервиса (World Wide Web). - Објаснити појам хипервезе (hyperlink) и хипертекста (hypertext). Приказати хипертекст и хиперлинк у интернет пре-гледачу, а затим, у програмима за обраду текста и израду мулти-медијалних презентација демонстрирати додавање и подешавање хипервезе према делу текста у документу, другом документу или према неком садржају на инернету. - Представити интернет сервис електронска пошта (е-маил). Објаснити значење појма адреса електронске поште, описати и по потреби демонстрирати поступак креирања

					налога за електронску пошту. Представити поступак креирања и форматирања електронске поште, поступак уметања прилога и хипервеза. Нагласити важност форме саме поруке, проверу правописа и садржаја поруке пре слања. Објаснити одељке који се односе на: наслов поруке, адресе примаоца (коме, копија, скривена копија). Објаснити зна- чење функција: проследи, одговори и одговори свима на већ при- мљену поруку, нагласити дејство сваке од њих. - Представити организацију и начин складиштења порука за изабрани сервис у виду фасцикли (ако се ради о Gmail-у, напоменути да нема фасцикле, него ознаке – лабеле) у којима се чувају примљене поруке, посла- те поруке, недовршене, нежељена пошта, отпад, као и могућности изабраног сервиса за електронску пошту за архивирање, означа- вање порука по важности и сл. Посебну пажњу посветити правилима која важе у писаној електронској комуникацији као и на важност заштите личних података и контаката, питања безбедности, начинима заштите од нежељене поште и уобичајених поступака које треба применити у те сврхе. - Подсетити ученике на примере дељења садржаја који су описани и примењивани у претходним разредима и представити могућности које нуди рачунарство у облаку (Cloud Computing) путем дељеног диска за чување података, употребу апликација и

					алата доступних уз изабрани е-маил налог. Представити концепт рада изабраног дељеног диска (на пример: OneDrive, Google Drive...) за организацију података, демонстрирати рад у апликацијама и направити аналогију са офлајн апликацијама исте намене (процесор текста, програм за рад са слајд презентацијама…). Представити поступак дељења и подешавање опција дељења садржаја (на пример, путем линка на конкретне мејл адресе). - Описати и демонстрирати рад на дељеном тексту, презентацији или упитнику кроз активности на конкретном садржају. Указати на бројне предности и могуће недостатке сарадничког рада. Описати и приказати поступке рада на документу, преузимање и чување у одговарајућим форматима намењеним за даљи рад, штампање или друге потребе. Објаснити поступак креирања, додавања (отпремања са уређаја на дељени диск) и преузимања садржаја (са дељеног дика на уређај). Приликом представљања концепта приступа дељеним садржаји- ма по нивоима 202 (уређивање, преглед и коментарисање) указати на важност поштовања правила безбедности, заштите података и ау-торских права, која чланови групе треба да усвоје током рада на заједничком документу. - Ученицима задати да испробају креирање, дељење и сарадднички рад на смисленим документима – текстовима, графици,

					презентацијама, упитницима. Иницирати дискусију о сличностима и разликама, предностима и недостацима у раду са апликацијама у офлајн у односу на онлајн варијанту .
3.	РАЧУНАР-СТВО	14	Рад са изабраним текстуалним програмским језиком у области 2Д графике. Основне карактеристике изабране графичке библиотеке. Методе за исцртавање основних геометријских облика. Подешавање боја и положаја објеката. Примена петљи и случајно генерисаних вредности на исцртава-ње геометријских облика.	- уз помоћ програмске библиотеке текстуалног програмског језика исцртава елементе 2Д графике; - употребљава петље и генератор насумичних бројева за исцртавање сложенијих облика; – планира, опише и имплементира решење једноставног проблема;	- Пре преласка на обраду нових тема обновити технике програмирања у текстуалном програмском језику у 6. разреду (бар 4 школска часа). Укратко упознати ученике са библиотеком за 2Д графику која ће бити коришћена у настави и, ако је то потребно, са начином њене инсталације. Подцртати везу између програмирања графичких апликација и програма за векторску графику (сваки цртеж се састоји од скупа геометријских облика описаних својим нумеричким параметрима). - Описати основну структуру графичког програма и потрудити се да се током наставе та структура што мање варира. Уколико графичка библиотека захтева нетривијалан програмски код за иницијализацију и деиницијализацију, ученицима понудити готову мустру од које могу да крену програмирање својих апликација, са што мање когнитивног оптерећења у вези са техничким детаљима одабране графичке библиотеке и са централним фокусом на технике заједничке већини графичких библиотека. - Увести појам координатног система прозора, описати сличности и разлике у односу на традиционални координатни систем који се користи у математици.

					Увести начине задавања боја (именоване боје, боје задате помоћу три броја у RGB систему). - Објаснити и демонстрирати исцртавање следећих основних примитива: – дуж, – испуњен и уоквирен правоугаоник, – круг и кружница. - Описати и демонстрирати поступак цртања сложенијих облика састављених од ових примитива (нпр. кућица, глава робота, чича Глиша, сладолед, ...). - Објаснити појмове апсолутне и релативне вредности координата. Описати и приказати поступак цртања помоћу задавања апсолутних вредности координата, али и помоћу задавања релативних координата у односу на неку истакнуту тачку и величине одређене у размери према некој датој мери (на пример нацртати чича Глишу, ако ми се центар главе налази у тачки чије су координате (x, y) и полупречник јој је r, при чему се величина и положај тела одређују у пропорцији са датим величинама). У корелацији са наставом математике цртати облике са интересантним математичким својствима (нпр. једнакостранични и једнакокраки троугао, средња линија троугла, тежиште троугла, описана кружница око троугла, кругови који се додирују споља и изнутра, концентричне кружнице, цветови од шест кругова, итд.). Уколико их одабрана графичка библиотека подржава, приказати и следеће, мало компликованије примитиве: – испуњена и

					уоквирена елипса, – кружни лук, – испуњени и уоквирени многоугао (полигон). - Описати и демонстрирати поступак примене ових облика у цртању мало сложенијих цртежа, као и технику исписа текста на екрану, на датој позицији и са одабраним словним ликом (фонтом). Приказати технике учитавања и приказа слика, ако их одабрана графичка библиотека подржава и илустровати их кроз низ примера (слике могу да буду унапред припремљене од стране наставника, а ученицима се може задати да са интернета преузму одговарајуће слике, обраде их у програму за обраду слика и онда их увезу у своју апликацију). Могуће је ученицима приказати и увоз и пуштање звука коришћењем одабране библиотеке. - Оставити ученицима дозу креативне слободе приликом избора цртежа који се програмски генерише. У циљу вежбања итерације и алгоритамског начина размишљања приказати ученицима низ задатака у којима се цртају правилни облици уз помоћ петљи (низ подједнако размакнутих концентричних кружница, низ подједнако размакнутих паралелних линија, низ кружница истог пречника које се додирују, градијент боја, итд.). Подцртати корелацију са појмом линеарне функције који се обрађује у математици. - Приказати генерисање насумичних бројева и употребу насумично генерисаних бројева на цртање насумично распоређених

					облика и насумични избор боја. - Приказати ученицима могућност употребе референтних приручника, туторијала, видео-туторијала и интернет форума у циљу налажења потребних информација о примени библиотечких функција, алгоритама и релевантних делова програмског кода.
4.	ПРОЈЕКТНИ ЗАДАТАК	4	Фазе пројектног задатка од израде плана до представљања решења. Израда пројектног задатка у корелацији са другим предметима. Вредновање резултата пројектног задатака.	– проналази и отклања грешке у програму; – сарађује са осталим члановима групе у свим фазама пројектног задатка: - креира, уређује и структурира дигиталне садржаје који комби нују текст, слике, линкове, табеле и анимације; - креира рачунарске програме који доприносе решавању про јектног задатка; - поставља резултат свог рада на Интернет ради дељења са другима уз помоћ наставника; - вреднује своју улогу у групи при изради пројектног задатка и активности за које је био задужен.	- При реализацији првог пројектног задатка, наставник планира фазе пројектног задатка у складу са временом, сложеношћу теме, расположивим ресурсима (знања, вештине и ставови које су ученици усвојили након тематских целина ИКТ и Дигитална пи-сменост, техничке опремљености школе и других релевантних фактора). Ученици заједно са наставником пролазе кроз све фазе рада на пројектном задатку, при чему наставник наглашава сваки корак, објашњава, иницира дискусију и предлаже решења. Посебну пажњу посветити развоју међупредметних компетенција, подстицању иницијативе и креативности, успостављању сарадничких и вредносних ставова код ученика. - При представљању фаза пројекта (на начин већ описан у претходним разредима) понудити ученицима пројектне задатке који се баве реалним темама из школског или свакодневног живота. Циљ пројектног задатка је развијање и неговање: поступности, повезивања и изградње сопствених стратегија учења, вршњачког учења, вредновања и самовредновања

					постигнућа. Пројектни задаци подразумевају корелацију и сарадњу са наставницима осталих предмета, која се може остварити на оваквим и сличним примерима: – Објаснићу ти (истраживање потреба вршњака када је вршњачко учење у питању (онлајн упитник) и анализа резултата...) – Школа је наша (истраживање потреба вршњака када је школски живот у питању – шта нам недостаје: ученички клуб за вршњачко учење, секција, интерно такмичење… (он-лајн упитник) и анализа резултата) - Музеј који недостаје - школа је део шире друштвене заједнице и као таква може да допринесе њеној научно културној сцени: (сарадднички рад на дефинисању циља пројекта; испитивање потреба ученика и мештана-онлајн анкета објављена на сајту школе и сајту локалне самоуправе; анализа резултата анкете...) - Зато што смо одговорни (истраживање о ставовима вршњака када је квалитет живота у локалној средини у питању (он- лајн упитник о еколошким, културним, образовним потребама, анализа резултата и одабир проблема који вршњаци начешће наводе...) . Пројектни задатак из области РАЧУНАРСТВО (4) - Пројектна настава у области Рачунарства је комплексан приступ настави и учењу који најчешће користи методе као што су проблемска настава и учење засновано на

					истрази (питањима). - Проблемска настава поставља пред ученике стварни проблем из живота који треба истражити и за који треба предложити могућа решења. Све врсте реалних животних проблема могу бити повод за проблемску наставу. Пронађена решења се могу тестирати и о њима се може расправљати. - Истрагу можемо да дефинишемо као „потрагу за истином, информацијама или знањем". Учење засновано на истрази почиње постављањем питања, наставља са истраживањем и завршава се проналажењем решења, доношењем разумних закључака, одгова- рајућих одлука, или применом нових знања или вештина. Обе наставне методе се фокусирају на развијање вештина за решавања проблема, критичко мишљење и обраду информација. Оне дају најбоље резултате када су почетна питања/проблеми довољно отворени (одговор није могуће наћи једноставним укуцавањем у претраживач) и када ученици раде у малим тимовима или групама. Ове две методе су уско повезане и често се преклапају. Изузетно је важно имати на уму да у оба приступа нема нужно тачних и нетачних одговора. Свако решење може имати мане и вр лине, а ученици морају да их анализирају и процењују. Наставни пројекат подразумева програмирање у текстуалном програмском језику или адаптацију унапред датог програма у циљу решавања пројектног

					задатка. За реализацију наставног пројекта могуће је користити рачунар или други програмабилни физички уређај. Теме наставног пројекта треба осмислити тако да подржавају функционализацију знања ученика стечених учењем различитих предмета. Могуће теме наставног пројекта: – Да ли живим здраво? (Истраживање концепта „здрав начин живота”, утврђивање у којој мери лични начин живота ученика одговара овом концепту на основу података добијених програмирањем физичког уређаја да врши функцију бројача корака, креира-њем програма за израчунавање индекса телесне масе...); – Дигитална башта (Истраживање услова за узгој зачинског биља у затвореном простору, креирање дигитализоване баште – програмирање физичког уређаја да мери влажност земљишта и сигнализира да ли је заливање потребно или програмирање физичког уређаја да, на основу очитане влажности земљишта, покреће мотор који омогућава аутоматско заливање; програмирање физичког уређаја да мери ниво осветљености места на 205 коме се башта на- лази и сигнализира да башту треба поставити на друго место...); – Бицикл са сигнализацијом (Истраживање концепта „безбедност у саобраћају” у контексту визуелне сигнализације, програмирање физичког уређаја да симулира рад мигаваца и других визуелних облежја бицикла);

					– Интерактивни албум (израда програма у виду албума са: делима познатог уметника, архитектуре једне епохе, седам чуда Античког света... које се након клика увеличавају, неко време остају увећане, а затим смањују на своје почетне димензије); – Ово је кретање (креирање анимираних модела који приказују промене физичких величина, као на пример: брзина, убрзање, потенцијална и кинетичка енергија, а при задатом кретању објекта – вертикални хитац, кретање тела низ стрму раван). Сви елементи пројектног задатка морају бити реални.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Свакодневно бележење активности ученика, усмено одговарање.

Назив предмета: ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА

Годишњи фонд часова:72

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења Технике и технологије је да ученик развије техничко-технолошку писменост, да изгради одговоран однос према раду и производњи, животном и радном окружењу, коришћењу техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	6	-Појам, улога и развој машина и механизама. -Потрошња енергије у домаћинству и могућности уштеде. -Утицај дизајна и правилне употребе техничких средстава на здравље људи. -Зависност очувања животне средине од технологије. -Професије (занимања) у области производних техника и технологија.	-Повеже развој машина и њихов допринос подизању квалитета живота и рада; -Повеже ергономију са здрављем и конфором људи при употреби техничких средстава; -Анализира да ли је коришћење одређене познате технике и технологије у складу са очувањем животне средине; -Истражи могућности смањења трошкова енергије у домаћинству; -Повеже занимања у области производних техника и технологија са сопственим интересовањем;	-Фронтални, индивидуални, групни (у пару) -Различитим методама, подстичући истраживачки начин рада, постојеће знање ученика о техници и технологији проширити користећи различите изворе знања. Развој технике повезивати са историјским епохама и догађајима. -Упознавање подручја човековог рада и производње занимања и послова у области технике и технологије треба реализовати уз активну улогу ученика и примену одговарајућих медија. Омогућити ученицима да идентификују одређена занимања којима се људи баве и послове који се обављају у оквиру тих занимања као и техничка средства која се при томе користе. -Уз активну улогу ученика и примену мултимедија указивати на правилну употребу и евентуалне последице у случају непридржавања упутстава за коришћење и неисправности техничких апарата у домаћинству.
2.	САОБРАЋАЈ	6	-Машине спољашњег и унутрашњег транспорта. -Подсистеми код возила друмског саобраћаја (погонски, преносни, управљачки, кочиони). -Исправан бицикл/мопед као	-Разликује врсте транспортних машина; -Повеже подсистеме код возила друмског саобраћаја са њиховом улогом; -Провери техничку исправност бицикла; -Демонстрира поступке одржавања бицикла или мопеда;	-Фронтални, индивидуални и групни -Ученици треба да се на интересантан и очигледан начин упознају са правилима и прописима кретања пешака и бицикла у јавном саобраћају, начине рагулисања саобраћаја и безбедна кретање од школе до куће. Тежиште ове теме је на: -безбедном понашању и преузимању личне одговорности ученика за понашање у саобраћају и

			битан предуслов безбедног учешћа у саобраћају		-употреба заштитне опреме при вожњи бицикла и других дечијих возила, као и коришћење сигурносних појасева у возилу је најважнији исход који треба постићи. - За реализацију ових наставних садржаја, а за практично увежбавање могу се користити полигони у оквиру школе или саобраћајне макете које могу урадити ученици на редовним часовима или у раду слободних активности као и коришћењем рачунарске симулације.
3.	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	18	-Специфичности техничких цртежа у машинству. -Ортогонално и просторно приказивање предмета. -Коришћење функција и алата програма за CAD. -Употреба 3D штампе у изради тродимензионалних модела и макета. -Основне компоненте ИКТ уређаја. -Управљање и контрола коришћењем рачунарске технике и интерфејса. -Вештачка интелигенција – појмови; примери	-Самостално црта скицом и техничким цртежом предмете користећи ортогонално и просторно приказивање; -Користи CAD технологију за креирање техничке документације; -Образложи предности употребе 3D штампе у изради тродимензионалних модела и макета; -Управља моделима користећи рачунар; -Објасни улогу основних компоненти рачунара, таблета, паметних телефона и осталих савремених ИКТ уређаја; -Објасни улогу и значај вештачке интелигенције и примену у свакодневном	-Фронтални, индивидуални, групни (у пару) -Увежбати изражавање идеје скицом и техничким цртежом. Објаснити како се променом правила (стандарда) израђује технички цртеж. Упознати ученике, кроз практичну примену, са: врстама линија, форматима папира, размером, правилима котирања... -Оспособити ученике и инсиситирати на правилном коришћењу прибора за техничко цртање и развоју вештине њиховог коришћња. Потребно је да сваки ученик самостално нацрта једноставан технички цртеж у одређеној размери користећи одговарајуће врсте линија као и елементе котирања. -Примена информационо-комуникационих технологија у техници првенствено се односе на правилно и безбедно коришћење дигиталних уређаја (рачунар, лаптоп, таблет, мобилни телефон, тв, дигитални фотоапарат, веб камера) а потом и на

			технологија управљаних вештачком интелигенцијом	животу	овладавање вештинама обраде дигиталне слике на рачунару у циљу стицања одговарајућих компетенција које се односе на документовање и дизајн. -Вежбати у пару пренос података између рачунара и екстерних уређаја (мобилни телефон, фотоапарат) а да сваки ученик самостално реализује процедуре током рада на рачунару. Реализовати једноставну вежбу уметања фотографије у одговарајући програм за обраду текста и уређивање документа. Где год је то могуће, треба користити Интернет претрагу и приступ online ресурсима.
4.	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	20	-Рационално коришћење ресурса на Земљи и очување и заштита животне средине. -Материјали у машинству (пластика, метали, легуре и др.). -Мерење и контрола – појам и примена мерних средстава (мерила). -Технологија обраде материјала у машинству (обрада материјала са и без скидања струготине, савремене технологије обраде).	- аргументује значај рационалног коришћења расположивих ресурса на Земљи; - идентификује материјале који се користе у машинству и на основу њихових својстава процењује могућност примене; - користи прибор за мерење у машинству водећи рачуна о прецизности мерења; - врши операције обраде материјала који се користе у машинству, помоћу одговарајућих алата, прибора и машина и примени одговарајуће мере заштите	- Фронтални, индивидуални, групни -Надограђујући се на ранија знања ученика, упознати их са појмом природних ресурса на Земљи и са значајем њиховог очувања. Тежиште ове теме је на енергији и материјалима. -Назначити основне изворе енергије као важан ресурс за живот људи, технолошке процесе и производњу без улажења у детаље. Упознати ученике са начином коришћења и претварања у неке корисне облике њима већ познатих извора енергије воде, ветра и Сунца. -Други важан ресурс су материјали. Упознати ученике са појмом и поделом материјала (природни, вештачки). Врсте и својства материјала (физичка, хемијска и механичка): дрво, папир, текстил, кожа објаснити на елементарном нивоу. Начин

			-Елементи машина и механизама (елементи за везу, елементи за пренос снаге и кретања, специјални елементи). -Производне машине: врсте, принцип рада, појединачна и серијска производња. -Појам, врсте, намена и конструкција робота (механика, погон и управљање). -Погонске машине – мотори (хидраулични, пнеуматски, топлотни). -Моделовање погонских машина и/или школског мини робота.	на раду; - објасни улогу одређених елемената машина и механизама на једноставном примеру; - образложи значај примене савремених машина у машинској индустрији и предности роботизације производних процеса; - објасни основе конструкције робота; - класификује погонске машине – моторе и повеже их са њиховом применом;	обраде материјала (принципи деловања алата за механичку обраду материјала, испитивање материјала). Припрема за обраду. Приказати правилно коришћење алата за ручну обраду материјала, извођење операција и заштита на раду: обележавање, сечење, завршна обрада (бушење, равнање, брушење). Избор материјала, операција и алата и редоследа њихове примене. Рециклажа материјала и заштита животне средине. Поступно увођење ученика у рад са алатом обезбеђује да обрада материјала постаје средство креативног изражавања, а не циљ у настави технике и технологије. -Упознавати ученике са професијама из овеобласти. -На крају ове области, ученици треба да направе план израде и самостално израде најмање три једноставна модела. Програм се реализује у форми предавања (теоретска настава) и вежби.
5	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	22	-Проналажење информација, стварање идеје и дефинисање задатка. -Самосталан/тимски рад на пројекту. -Израда техничке документације изабраног модела ручно или уз помоћ рачунарских апликација.	-Самостално/тимски истражи и реши задати проблем у оквиру пројекта; -Изради производ у складу са принципима безбедности на раду; -Тимски представи идеју, потупак израде и производ; -Креира рекламу за израђен производ; -Врши е-коресподенцију у складу са правилима и	-Пројекте реализовати у паровима или малим групама. -У овом делу програма ученици реализују заједничке пројекте примењујући претходно стечена знања и вештине. Ученици се сами опредељују за одређену активност у оквиру групе. Пружа им се могућност да реализују своју идеју. Ученици самостално истражују информације за пројектни задатак користећи информационо- комуникационе

			-Реализација пројекта - израда модела коришћењем алата и машина у складу са принципима безбедности на раду. -Представљање идеје, поступака израде и производа. -Процена сопственог рада и рада других на основу постављених критеријума. -Употреба електронске коресподенције са циљем унапређења производа. -Одређивање оквирне цене трошкова и вредност израђеног модела. -Креирање рекламе за израђен производ.	препорукама са циљем унапређења продаје; -Процењује свој рад и рад других на основу постављених критеријума (прецизност, педантност и сл.).	технологије, налазе решење, формирају идеју, израђују техничку документацију, планирају и реализују сопствени производ. Користити материјале и технологије које су ученици упознали у претходној области. Ученици самостално врше мерење и обележавање. Ученици раде у пару, чиме развијају способност сарадње и социјалних вештина. По завршетку, ученици самостално представљају производ/модел, усмено образлажући ток реализације, процењујући оствареност резултата и предлог унапређења. Тежиште оваквог рада није на квалитету коначног продукта већ на процесу који има своје кораке и на сарадничким односима у раду у групи. Ученицима јасно треба указати да се и на неуспелим продуктима може много научити ако се схвати где су грешке направљене. Дискутовати са ученицима и о цени понуђених решења. Нагласити важност доброг планирања буџета потребног за његову реализацију као и негативних последица лоших прорачуна. На тај начин ученике полако оспособљавати да размишљају предузетнички и развијати им основне компетенције везане за финансијску писменост

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

У процесу оцењивања поребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност).

Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, потребно је обавити са групом, тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање).

- У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се процес и продукти учења;
- Прликом сваког вредновања постигнућа ученику ће се дати повратна информација која помаже да разуме грешкеи побољша свој резултат и учење.;
- Наставник са ученицима договора показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу;
- Ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој радунапредили;
- Оцењивање треба да постане инструмент за напредовање уучењу;
- На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима планира се процес учења и бирају погоднестратегије учења;
- Праћење и информсање ученика о напредовању врши се континуирано дијагностички, формативно исуматив но;
- Напредовање ученика прати се писаним белешкама, а ниво усвојености васпитно-образовних исхода бројчаномоценом;
- На крају наставне године изражава се закључна оцена наставног предмета која укључује свекомпоненте.

Назив предмета: ЛИКОВНА КУЛТУРА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења ликовне културеје да се ученик развијајући стваралачко и креативно мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и решавање проблема и да изграђује позитиван однос према уметничком наслеђу и културној баштини свог и других народа.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ПРОСТОР И КОМПОЗИЦИЈА	19	Композиција Принципи компоновања (ритам, контраст, равнотежа, јединство, хармонија,	Користи традиционалне технике и одабрана савремена средства за ликовна истраживања; изражава, одабраним	Наставник ученике анимира различитим врстама презентација, штампаним фотографијама и репродукцијама уметничких дела како би им приближио различите начине визуелне комуникације.

			доминанта); врсте композиција (пирамидална, вертикална, хоризонтална, дијагонална, овална, спирална, слободна) Арабеска Појам, врсте, принципи и начини конструкције, израда арабеске Пропорције Односи величина, пропорције људске фигуре, пропорције портрета, кроки Простор Појам и врсте простора (унутрашњи и спољашњим); простор у ликовним уметностима; Амбијент Елементи који чине амбијент (дизајн ентеријера, атмосфера, корисници, утицај амбијента на расположење, активност и учење, обликовање школског простора, поставка изложбе). Перспектива Врсте перспектива:	ликовним елементима, емоције, стање или имагинацију; обликује композиције примењујући основна знања о пропорцијама и перспективи; користи, сам или у сарадњи са другима, одабране изворе, податке и информације као подстицај за стваралачки рад;	Подстиче ученике да самостално и слободно исказују своја мишљења о уметничким делима. Покреће дискусије естетске анализе на крају наставне целине развијајући код ученика естетски начин размишљања уз уважавање туђих мерила вредности и ставова. У зависности од ликовног задатка, у току часа организује се индивидуални практични рад, рад у пару, или по групама. Наставник активно учествује у процесу рада ученика својим саветима и коректурама. Ученици добијају практичне задатке у којима повезујући текстуалне и визуелне информације

			нагомилавање; вертитакална; инверзна; иконолошка (семантичка); линеарна (централна, угаона, птичија, жабља); ваздушна, колористичка и полиперспектива		
2.	КОМУНИКАЦИЈА	13	Комуникативна улога уметности (теме, мотиви и поруке у визуелним уметностима; улога уметности у свакодневном животу). Фотографија Анимација (врсте анимација) Покрет, игра, звук Обједињавање игре, покрета и звука	Разговара о одабраним идејама, темама или мотивима у уметничким остварењима различитих култура и епоха; уважава себе и друге када снима, обрађује и дели дигиталне фотографије; учествује у заједничком креативном раду који обједињује различите уметности и уметност и технологију;	
3.	УМЕТНОСТ ОКО НАС	4	Уметност и технологија Уметничка занимања Уметничко наслеђе (савремено уметничко стваралаштво нашег краја).	Прави, самостално или у тиму, презентације о одабраним темама повезујући кључне текстуалне податке и визуелне информације; представи своје и радове других, кратко, аргументовано и афирмативно; предлаже идеје за уметничку рециклажу, хуманитарне	

				акције кроз ликовно стваралаштво или обилазак места и установа културе; разматра своја интересовања и могућности у односу на занимања у визуелним уметностима.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Оцењивање из предмета Ликовна култура обавља се полазећи од ученичких способности, степена спретности и умешности. Уколико ученик нема развијене посебне способности, приликом оцењивања узима се у обзир индивидуално напредовање у односу на сопствено претходно постигнуће, могућности и ангажовање ученика у наставном процесу. Ангажовање ученика обухвата: одговоран однос према раду, постављеним задацима, активно учествовање у настави, сарадња са другима и исказано интересовање и мотивација за учење и напредовање.

Назив предмета: МУЗИЧКА КУЛТУРА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ учења предмета музичка култура је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЧОВЕК И МУЗИКА	8	Музика у бароку и класицизму : друштвени контекст, особине музике, музички облици и	– повеже различите видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су	Знање о музици кроз различите епохе има за циљ разумевање улоге музике у друштву, упознавање музичких изражајних средстава, инструмената, жанрова и облика. У начину реализације увек треба кренути од музичког

			форме вокалне, инструменталне и вокално-инструменталне музике, инструменти, представници и репрезентативна музичка дела	настали; – наведе изражајна средстава музичке уметности карактеристична за период барока и класицизма; – уочи основне карактеристике музичког стваралаштва у бароку и класицизму; – објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија; технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности инструмената; – разликује музичке форме барока и класицизма; – идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника барока и класицизма; – идентификује елементе музике барока и класицизма као ин-спирацију у музици савременог доба;	дела, слушања или извођења. Час треба да буде оријентисан на улогу и природу музике, однос човека у датом периоду према њој и њеној намени, као и промишљању да ли је музика била уметност какву данас познајемо или нешто друго. Информације треба да буду одабране и пренесене у служби разумевања света музике у датом духу времена. Хронолошки аспект музичке културе за седми разред доприноси корелацији знања са одређеним предметима и информисаност о немузичким аспектима барока и класицизма на детаљнији и специфичнији начин.

2.	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	6	Инструменти епохе барока и класицизма: оргуље, чембало, клавир, инструменти гудачког квартета и симфонијског оркестра Инструменти жичане групе: -гудачки и трзалачки инструменти Српски народни инструменти	-класификује инструменте по начину настанка звука; – опише основне карактеристике гудачких ,трзалачких инструмената и инструмената са диркама ; -идентификује сличности и разлике унутар инструменталне групе -препознаје инструменте по звуку и са слике – препозна везу између избора врсте инструмента и догађаја, односно прилике када се музика изводи; – користи могућности ИКТ-а у примени знања о музичким инструментима (коришћење доступних апликација);	Музички инструменти су незаобилазни елемент свих области , јер су поред људског тела и гласа, значајно средство музичког изражавања. Информације о музичким инструментима треба да проистекну непосредно из историјског и стваралачког контекста. Треба посебно обратити пажњу на везу између избора инструмената и догађаја, односно прилика када се и на који начин музика изводила. Жичане инструменте треба обрадити кроз одговарајуће слушне примере који на упечатљив начин презентују њихове основне карактеристике. Информације о жичаним инструментима (трзалачким и гудачким) треба да буду сведене и усмерене на начин добијања тона, тонску боју, изражајне и основне техничке могућности и примену. Инструменте барока и класицима потребно је аудитивно и визуелно приказати кроз најосновније информације у оквиру предвиђеног наставног садржаја. Карактеристичне народне инструменте, од севера до југа Србије, представити слушно и визуелно. Неопходно је наставне садржаје међусобно интегрисати – географско подручје повезати са народном песмом, игром, ношњом и обичајима обрађиваног локалитета. До знања о инструментима ученици треба да дођу из непосредног искуства путем

					слушања и опажања.
3.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	8	Слушање препоручених примера световне и духовне музике барока и класицизма. Слушање вокалних, вокално-иструменталних и инструменталних композиција, домаћих и страних композитора. Слушање препоручених дела традиционалне народне музике.	– вербализује свој доживљај музике; – идентификује различите елементе музичке изражајности (мелодија, ритам, темпо, динамика) ; – анализира слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте; – разликује музичке форме барока и класицизма; -идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника барока и класицизма; -идентификује елементе музике барока и класицизма као инспирацију у музици савременог доба; – користи могућности ИКТ-а за слушање музике;	Слушање музике је активан психички процес који подразумева емоционални доживљај и мисаону активност. Ученик треба да има јасно формулисана упутства на шта да усмери пажњу приликом слушања како би могао да прати музички ток (попут извођачког састава, темпа, начина на који је мелодија извајана, специфичних ритмичких карактеристика и сл.). Постепено наставник може да проширује опажајни капацитет код ученика. Композиције које се слушају, својим трајањем и садржајем треба да одговарају могућностима перцепције ученика. Вокална,инструментална и вокално-инструментална дела треба да буду заступљена равноправно. Код слушања песама треба обратити пажњу на везу музике и текста, а код инструменталних дела на извођачки састав, изражајне могућности инструмената и врсте вишегласја. Ученичка знања из различитих области треба повезати и ставити у функцију разумевања слушаног дела, подстичући код ученика креативност и критичко мишљење. Слушање дела ин-спирисаних фолклором, свог и других народа и народности треба представити у контексту разумевања различитог садржаја, облика и расположења слушаних композиција.

4.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	10	Певање: певање по слуху, певање из нотног текста, певање уз покрет, ритам, мелодија, динамика,темпо, интонација, акценат, агогика, лествица, предзнаци, певање ритмичких фигура синкопа и триола, предтакт и узмах. Свирање: Орфов инструментариј, тело као инструмент, доступни инструменти, свирање из нотног текста, моторика, ритам и изражајност. Извођење (певање или свирање) једноставних ритмичких и мелодијских репрезентативних примера (одломака/тема) у стилу музике барока, класицизма.	– примењује правилну технику певања (правилно дисање, држање тела, артикулација) – кроз свирање и покрет развија сопствену координацију и моторику; – користи различита средства изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције; – искаже своја осећања у току извођења музике; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – користи могућности ИКТ-а у извођењу музике (коришћење матрица, караоке и аудио снимака.)	Реализација програма кроз певање: Главни критеријум за избор песама је квалитет музичког дела. Посебну пажњу треба обратити на тонски опсег композиција за певање због физиолошких промена певачког апарата (мутирање). Приликом извођења песама најстарије музичке фолклорне традиције, треба неговати нетемперовани начин певања и дозволити природним бојама гласа да дођу до изражаја. Песме се обрађују по слуху и из нотног текста. Приликом обраде песама из нотног текста након текстуалне, следи анализа нотног текста, савладавање ритма, певање солмизацијом и на крају певање са литерарним текстом. Са ученицима је неопходно постићи изражајно певање. Реализација програма кроз свирање : Извођење свирањем треба реализовати на ритмичким и мелодијским инструментима. Свирање на мелодијским инструментима је олакшано чињеницом да су ученици музички описмењени те могу користити нотне примере појединих песама које су најпре анализиране и солмизационо обрађене. Свирањем се развијају моторичке вештине, координација и опажајне способности. Читање с листа једноставног ритмичког записа активира највећи број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење, осетљивост за друге учеснике у музичком

					догађају и фине моторичке радње. Кроз извођење музике, а у оквиру индивидуалних могућности ученика, подстиче се и развијање личног стила изражавања.Обзиром да ће певање и свирање произилазити и из историјског контекста, начин извођења треба прилагодити у односу на дати контекст. Посебну пажњу треба усмеравати на покрете који имају одговарајуће значење у музичком извођењу. Подстаћи ученике на активну сарадњу са осталим ученицима у музицирању.
5,	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	4	Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. Креирање ритмичке пратње и импровизација приликом стварања и извођења.. Компоновање музике од малих музичких мотива. Реконструкција музичких догађаја у стилу барока и класицизма.	– изводи музичке примере користећи глас, покрет и инструменте, самостално и у групи; – користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет; – комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; – учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; – изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна	Иимпровизација ритмичких и мелодијских целина ће побољшати развој моторике и вештине перцепције у музичком делу. -Компоновање музике од мотива прво понуђених после самостално креираних, -креирање музичке пратње или текста уз музику је процес у коме наставник уз консултације води ученика ка крају композиције појашњујући механизме компоновања. -Кореографије уз музику су сложеније и захтевају примену наученог из претходних разреда. -Ученици приказују своје умеже на јавним часовима, приредбама или такмичењима.

				уметност); – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – критички просуђује утицај музике на здравље; – користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Битни фактори за праћење музичког развоја и оцењивање сваког ученика су његово знање, рад, степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност. Начин провере и оцена треба да подстичу ученика да напредује и активно учествује у свим видовима музичких активности. Главни критеријум за процес праћења и вредновања је начин ученичке партиципације у музичком догађају, односно да ли је у стању да прати музичко дело при слушању и да ли и како изводи и ствара музику користећи постојеће знање.
Постигнућа ученика се могу оценити усменом провером, краћим писаним проверама (до 15 минута) и проценом практичног рада и стваралачког ангажовања. Поред ових традиционалних начина оцењивања, треба користити и друге начине оцењивања као што су: допринос ученика за време групног рада, израда креативних задатака на одређену тему, рад на пројекту. Наставник треба да мотивише ученика на даљи развој, тако да ученик осети да је кроз процес вредновања виђен и подржан,као и да има оријентацију где се налази у процесу развоја. Важно је укључити самог ученика у овај процес у смислу дијалога и узајамног разумевања у вези са тим шта ученик осећа као препреке у свом развоју, као и на које начине се оне могу превазићи.

Назив предмета: ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Годишњи фонд часова:108

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ	12	- Вежбе за развој снаге - Вежбе за развој покретљивости - Вежбе за развој аеробне издржљивости - Вежбе за развој брзине - Вежбе за развој координације - Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких способности	- примени једноставне комплексе простих и општеприпремних вежби - изведе вежбе (разноврсна природна и изведена кретања) и користи их у спорту, рекреацији и различитим животним ситуацијама - развија своје физичке способности у складу са сензитивним фазама развоја - процењује своје способности путем резултата тестирања и позитивно утиче на њихов даљи развој	- Свакодневна примена вежби обликовања у часовима, нарочито у уводно-припремној фази - Примена вежби за развој физичких способности кроз фазе часа и индиректна примена кроз различите елементарне игре - Креирање полигона - Понављање одабране батерије тестова два до три пута у току године како би се пратио развој и ученици информисали о развоју и променама у физичким способностима
2.	АТЛЕТИКА	26	- Тркачке дисциплине - Бацачке дисиплине - Скакачке дисциплине	- комбинује и користи достигнути ниво усвојене технике кретања у спорту и свакодневном животу - доводи у везу развој физичких способности са атлетским дисциплинама - развија физичке способности које су доминантно заступљене у одређеним атлетским	- Обука технике тркачких и бацачких дисциплина - Упознавање са и савладавање коришћења реквизита у атлетици - Упознавање са правилима, нормама и рекордима у дисциплинама - Примена унутародељенскох и међуодељенских такмичења у дисциплинама

				дисциплинама	
3.	СПОРТСКЕ ИГРЕ	38	- Кошарка - Фудбал - Одбојка - Рукомет - Бадминтон - Стони тенис	- усваја и користи елементе технике у игри - примењује основна правила у игри - развија физичке способности доминантне у датој дисциплини - учествује на унутародељенским и школским такмичењим - примењује и поштује правила тимске и спортске игре у складу са етичким нормама - навија и бодри учеснике на такмичењима и решава конфликте на социјално прихватљив начин - прихвати сопствену победу и пораз у складу са "ферплејом"	- Техничко-тактичка обука елемената игре кроз индивидуални и групни рад на часовима - Учествовање у примени правила у току игре – суђење - Организација такмичења унуар одељења и међу одељењима - Учествовање на школским такмичењима
4.	СПОРТСКА ГИМНАСТИКА	26	- Партер - Прескоци - Греда - Вратило - Разбој - Ритмичка гимнастика	- Савладава технику извођења простих и комплексних покрета - Манипулише својим телом и покретима у простору - изводи ротације тела - користи елементе гимнастике у	-

				свакодневним животним ситуацијама и игри - процени сопствене могућности за вежбање у гимнастици - примени мере безбедности током вежбања - развија моторичке способности потребне за успех у извођењу гимнастичких елемената - одговорно се односи према реквизитима и другим вежбачима - повезује покрет и музику у времену и простору	
5.	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА	6	- Физичко вежбање и спорт - Здравствено васпитање	- примењује научено у физичком и здравственом васпитању у ванредним ситуацијама - наведе примере утицаја физичког вежбања на здравље - разликује здраве и нездраве начине исхране - примењује здравствено-хигијенске мере пре, у току и након вежбања - препозна врсту повреде - правилно реагује у случају повреде - чува животну средину	- Теоријска предавања - Припрема презентација - Организована посета спортских такмичења и манифестација

				током вежбања	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):
У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе *физичког и здравственог васпитања,* препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује:

- Активност и однос ученика према физичком и здравственом васпитању;
- Приказ једног од усвојених комплекса општеприпремних вежби (вежби обликовања);
- Достигнут ниво постигнућа моторичких знања, умења и навика (напредак у усавршавању технике).

Код ученика ослобођених од практичног дела наставе, наставник прати и вреднује:

- учешће у организацији наставних и ваннаставних активности
- теоријска презентација тема које се обрађују на часовима

Програм часа одељењског старешине за седми разред

Назив предмета: ЧОС

Годишњи фонд часова: 37

Циљ наставног програма:

Циљ наставног програма је развијање међусобног поштовања и толеранције међу ученицима, подстицање одговорног понашања и поштовање школских правила, решавање различитих проблема у колективу и решавање сукоба, развијање вештина ненасилне комуникације, подстицање здравих стилова живота и бриге о здрављу.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	1. ВАСПИТА-ЊЕ 2. ДИСЦИ-ПЛИНА 3. КУЛТУРА 4. ПОНАША-ЊЕ 5. ПРАВИЛА И ОБАВЕЗЕ	10	1. Обавезе у новој школској години - распоред часова, нови предмети и наставници, обавезе 2. Избор представника одељењске заједнице - председник, секретар, благајник, ученички парламент, вршњачки тим 3. Изглед и облачење у школи 4. Чланарине - осигурање ученика, Црвени крст, Пријатељи деце 5. Како организујемо слободно време, обавезе ван школе 6. Конвенција о дечијим правима - Дечија недеља 7. Предрасуде и борба против предрасуда 8. Како да се понашамо и заштитимо од нових болести информације, правила понашања 9. Брига о здрављу, развијање личне одговорности о хигијени тела	Ученици ће бити у стању да: - разумеју организацију рада школе, распоред часова, школска правила и своје обавезе у новој школској години; - активно учествују у раду одељењске заједнице и демократском избору ученичких представника; - препознају значај личне одговорности и активног учешћа у животу одељења и школе; - поштују правила пристојног и примереног одевања и понашања у школи; - разумеју значај хуманитарних организација и учествују у активностима које доприносе развоју солидарности и хуманости; - планирају и организују своје слободно време на сврсисходан и безбедан начин; - познају основна дечја права и обавезе и поштују права других;	– -смисаоно учење – -белешке – -посматрање (усмерено, пригодно, опште) -задовољства ученика на часу - разговор - радионице - презентације – -сарадња са педагошко-психоллошком службом – -посете културним институцијама (позоришта,музеји) - сарадња са родитељима

			10. Како се понашамо на јавним местима - час толеранције	- препознају предрасуде и стереотипе и развијају толерантан однос према различитостима; - примењују мере заштите здравља и безбедности у свакодневном животу; - развијају навике личне хигијене и одговоран однос према сопственом здрављу; - поштују правила понашања на јавним местима и у различитим друштвеним ситуацијама; - анализирају сопствени успех, владање и ангажовање у школи и постављају циљеве за напредовање; - развијају интересовање за читање и критички бирају примерене садржаје за свој узраст; - истражују и упознају своје породично, културно и национално наслеђе; - препознају различите облике насиља и примењују ненасилне облике комуникације и решавања сукоба; - развијају самопоуздање и	
		10	11. Анализа успеха и владања на првом класификационом периоду 12. Шта и како читати? 13. Шта знаш о свом пореклу? 14. Ја нисам поводљив(а) - школа без насиља 15. Врсте занимања и њихов друштвени значај 16. Мој однос према школским обавезама 17. Болести зависности 18. Прослава Нове године 19. Свети Сава - израда паноа 20. Наш успех у 1. полугодишту, како га поправити?		– -смисаоно учење – -белешке – -посматрање (усмерено, пригодно, опште) -задовољства ученика на часу – - разговор – - радионице – - презентације – -сарадња са педагошко-психоллошком службом – -посете културним институцијама (позоришта,музеји) – - сарадња са родитељима
		10	21. Сличности и разлике међу нама 22. Слободна тема по избору ученика 23. Мој однос према друговима 24. Како поправити		– – -смисаоно учење – -белешке – -посматрање (усмерено, пригодно, опште) -задовољства ученика на часу – - разговор – - радионице

			оцене 25. Бес и како с њим 26. Да ли имам и како располажем џепарцем 27. Како избећи страхове и анксиозност? 28. Успех на тромесечију - да ли смо задовољни 29. Актуелни проблеми у одељењу 30. Излазак у природу	отпорност на негативне вршњачке утицаје; - упознају различита занимања и разумеју њихов значај за функционисање друштва; - развијају одговоран однос према школским обавезама и сопственом учењу; - препознају штетност болести зависности и развијају здраве стилове живота; - негују културне, традиционалне и духовне вредности кроз обележавање значајних празника и школских свечаности; - препознају своје јаке стране и могућности за унапређивање школског успеха; - уважавају сличности и разлике међу људима и развијају међусобно поштовање; - изражавају своје мишљење и предлажу теме значајне за живот одељењске заједнице; - развијају другарство, сарадњу, солидарност и	– - презентације – -сарадња са педагошко-психоллошком службом – -посете културним институцијама (позоришта,музеји) – - сарадња са родитељима
		7	31. Како проводимо Ускрс 32. Припреме за екскурзију - 33. Утисци са екскурзије 34. Како и колико користим интернет 35. Анализа рада одељењске заједнице 36. Анализа успеха и вредања на крају 2. полугодишта 37. Планови за летњи распуст		– -смисаоно учење – -белешке – -посматрање (усмерено, пригодно, опште) -задовољства ученика на часу – - разговор – - радионице – - презентације – -сарадња са педагошко-психоллошком службом – -посете културним институцијама (позоришта,музеји) – - сарадња са родитељима

				осећај припадности одељењу; - препознају и контролишу бес и друге непријатне емоције на друштвено прихватљив начин; - одговорно управљају личним новчаним средствима и развијају основе финансијске писмености; - препознају узроке страха и анксиозности и примењују стратегије за њихово превазилажење; - критички процењују сопствени напредак и допринос раду одељењске заједнице; - учествују у решавању актуелних проблема у одељењу и предлажу начине за њихово превазилажење; - развијају позитиван однос према природи и значају боравка на отвореном; - упознају и поштују обичаје и традицију везане за верске и културне празнике; - одговорно се понашају током екскурзија, излета	

				и других школских активности; - анализирају и вреднују искуства стечена током екскурзија и других облика наставе ван школе; - безбедно, одговорно и критички користе интернет и дигиталне технологије; - процењују сопствени рад, успех и владање на крају школске године; - планирају квалитетно, безбедно и садржајно провођење летњег распуста; - развијају осећај солидарности, саосећања и хуманости према другима; - показују спремност да помогну вршњацима и особама којима је помоћ потребна; - развијају међусобну сарадњу, тимски дух и осећај припадности одељењској заједници.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Редовно праћење учења, дисциплине, понашања, менталног и телесног развоја ученика. Сарадња и обавештавање родитеља, органа школе и надлежних институција о напредовању ученика у циљу стварања квалитетних личности.

Програми наставе и учења изборних предмета за седми разред

Назив предмета: РУСКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 72

Циљ наставног програма: Циљ учења руског језика јесте да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и

развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писану и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу. Такође циљ наставе страног језика јесте да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих Стандарда образовних постигнућа, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје, као и да овладају комуникативним вештинама и развију способности и методе учења страног језика.

Корелација са другим предметима:Српски језик (књижевност и граматика), Енглески језик (књижевност и граматика),Географија (упоређивање географских сличности и разлика наших градова и државе са градовима и државама у иностранству), Грађанско васпитање (размене информација које се односе на изражавање мишљења и давање препорука), Ликовна култура (сликовни приказ), Информатика и рачунарство (израда презентација)

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	КУМИРЫ МОЛОДЁЖИ	15	-описати изглед -говорити о музичким интересовањима	-препознаје познату лексику, -изводи и примењује правила;	Облик рада- фронтални, индивидуални, групни, у паровима; Наставне методе-комуникативна,аудитивна,

			-описати карактер -антоними -повратни глаголи	-описује спољашњи изглед неке особе; -говори о својим интересовањима; -правилно употребљава познате комуникативне функције и даје основне податке о себи; -правилно употребљава повратне глаголе; -образује именицу ж.р. са значењем занимања правилно употреби питања Куда? Где?Откуда?;	илустративна демонстративна, вербално-текстуална игра; Наставна средства-уџбеник, табла, радна свеска, илусттрације, цд, дигитални уџбеник, пројектор; Прилагођавање и реализација програма уз уважавање различитих образовних и васпитних потреба и интересовања ученика из депривиране средине Сарадња са педагошким асистенстом;
2.	СЧАСТЛИВОГО ПУТИ	16	-добијање информација о превозу -глаголи кретања - обавештења на јавним местима	препозна глаголе кретања и дмења их у садашњем времену; -познаје одређене културолошке одлике и знаменитости Русије -правилно употребљава питања Куда? Где?Откуда?;	Облик рада- фронтални, индивидуални, групни, у паровима; Наставне методе-комуникативна,аудитивна, илустративна демонстративна, вербално-текстуална игра; Наставна средства-уџбеник, табла, радна свеска, илусттрације, цд, дигитални уџбеник, пројектор; Прилагођавање и реализација програма уз уважавање различитих образовних и васпитних потреба и интересовања ученика из депривиране средине Сарадња са педагошким асистенстом;
3.	ЛЕТНЯЯ ШКОЛА В РОССИИ	13	-лексикиа на тему Семья -разговор о члановима породично стабло -иманице женског рода	-говори о својој породици, уме да каже како се неко зове и колико има година - правилно образује	Облик рада- фронтални, индивидуални, групни, у паровима; Наставне методе-комуникативна,аудитивна, илустративна демонстративна, вербално-текстуална игра;

			на -ь -године и датуми -императив	номинатив множине именица - препознаје облик императива и уме да га образује од познатих глагола	Наставна средства-уџбеник, табла, радна свеска, илусттрације, цд, дигитални уџбеник, пројектор; Прилагођавање и реализација програма уз уважавање различитих образовних и васпитних потреба и интересовања ученика из депривиране средине Сарадња са педагошким асистенстом;
4.	МЫ УМЕЕМ ВЕСЕЛИТЬСЯ	15	-руска традиција и празник Масленица -рецепт за палачинке -употреба речи можно и нельзя -лексика на тему У врача -одричне реченице	-наводи основне карактеристике руског празника Масленица - правилно употребљава основне називе људског тела; - употреби непрелазне повратне и прелазне глаголе; - разуме и правилно образује исказе са потпуном и парцијалном негацијом	Облик рада- фронтални, индивидуални, групни, у паровима; Наставне методе-комуникативна,аудитивна, илустративна демонстративна, вербално-текстуална игра; Наставна средства-уџбеник, табла, радна свеска, илусттрације, цд, дигитални уџбеник, пројектор; Прилагођавање и реализација програма уз уважавање различитих образовних и васпитних потреба и интересовања ученика из депривиране средине Сарадња са педагошким асистенстом;
5.	В СИБИРИ	13	-Сибир као географски појам -проблеми животне средине -изражавање слагања/неслагања	-правилно употребљава нове лексичке јединице на тему «В Сибири»; - разуме разлику у виду префиксалних глагола кретања и правилно их употребљава; -служи се двојезичним речником;	Облик рада- фронтални, индивидуални, групни, у паровима; Наставне методе-комуникативна,аудитивна, илустративна демонстративна, вербално-текстуална игра; Наставна средства-уџбеник, табла, радна свеска, илусттрације, цд, дигитални уџбеник, пројектор; Прилагођавање и реализација програма уз уважавање различитих образовних и васпитних потреба и интересовања ученика

					из депривиране средине Сарадња са педагошким асистенстом;

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- Посматрање и праћење, усмена провера, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина, ученички
- радови/пројекти и различите технике формативног оцењивања;
- Писмени задаци;
- Индивидуални разговори
- Самостални рад (анализа прочитаног текста)

Назив предмета: НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 72

Циљ наставног програма: Циљ учења Другог страног језика је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писмену и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	WOHIN IN DEN URLAUB?	8	Пројекат Описивање ,Активности на распусту, о плановима за распуст, -Описивање временских прилика	-прави разлику између датива и акузатива -примени предлоге са дативом и акузативом у реченици -постави питање о	Посматрање и праћење, усмена провера кроз игру, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, израда презентација или паноа на задату тему, тестови вештина и различите технике формативног оцењивања. Облик рада- фронтални, индивидуални,

				месту мировања и правцу кретања -препозна падежне разлике -употреби глагол *wissen* у реченици -састави зависну реченицу са везником *dass* -издвоји битне информације -разуме одслушани интервју састави краћи текст о путовању	пленум, у паровима.
2.	ERINNERUNGEN	9	Описивање првог дана у школи, Описивање нечијег живота, -Описивање прошлих догађаја	-каже нешто о свом првом школском дану -разликује обичаје у Немачкој и Србији -употреби помоћне и модалне глаголе у претериту у писању и разговору -повеже свој исказ узрочним реченицама -користи предлоге у вези са годинама одговори на разна питања у вези са одмором	
3.	ES IST PASSIERT!	10	Разговор о неком догађају Одређивање тренутка када се нешто догодило, разговор о спорту	-разуме употребу и грађење перфекта -разуме догађај испричан у прошлом	

			Описивање догађаја у школи	времену -разликује правилне од неправилних глагола -употреби прилоге за време -употреби компаратив придева у реченици опише ситуацију састављајући реченицу у перфекту	
4.	EINKÄUFE UND GESCHÄFTE	8	Набрајање намирница и врста продавница, учтивво обраћање у радњи Разговор о куповини, о поклонима, описивање празника	-процене постигнућа везана за претходне теме,	
5.	ZU WENIG FREIZEIT	9	Разумевање и причање бајки Набрајање емисија на телевизији, означавање тачног времена (формално и неформално) Планирање будућности	-процене постигнућа везана за претходне теме, -користе једноставна језичка средства	
6	DEUTSCHLAND,LAND MIT SUPERLATIVEN	9	Разговор о познатим личностима и њиховом животу Описивање градова и њихових знаменитости Описивање рекорда	-процене постигнућа везана за претходне теме, -користе једноставна језичка средства	
7	MEINE ERSTE LIEBE	10	Разговор о љубавним проблемима, давање савета Договарање сусрета, оријентисање у граду, описивање пута до школе Давање љубавних савета, предвиђање догађаја, причање	-процене постигнућа везана за претходне теме, -користе једноставна језичка средства	

			о првој љубави		
8.	FAMILIEN-KONFLIKTE	9	Разговор о односу са родитељима Навођење разлога за свађу са родитељима , описивање себе Описивање и планирање путовања	-процене постигнућа везана за претходне теме, -користе једноставна језичка средства	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- Усмена и писмена провера,пројекти,домаћи задаци у радној свесци, тестови,различите технике формативног оцењивања;
- Индивидуални разговори
- Самостални рад (анализа прочитаног текста)

Назив предмета: ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ учења Грађанског васпитања је да ученик изучавањем и практиковањем основних принципа, вредности и процедура грађанског друштва постане свестан својих права и одговорности, осетљив за потребе других и спреман да активно делује у заједници.

Корелација са другим предметима: српски језик и књижевност, историја, географија, биологија, информатика

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЉУДСКА ПРАВА	8	Карактеристике људских права – урођеност,	- наведе и опише основне карактеристике људских права;	Изборни програм Грађанско васпитање за седми разред организован је, као и претходни програми, по моделу спирале

			универзалност, неотуђивост, недељивост. Опште добро. Права појединца и опште добро. Сукоб појединачних права и општег добра. Права и правда. Социјална правда.	- својим речима опише везу између права појединца и општег добра; - дискутује о односу права и правде и о сукобу права; - образложи личну одговорност у заштити свог здравља; - штити своја права на начин који не угрожава друге и њихова права;	што значи да су садржаји дати у исте четири области (Људска права, Демократско друштво, Процеси у савременом свету и Грађански активизам) али се они проширују и продубљују, а исходи се надограђују или се, ако је у питању вештина, даље развијају. У оквиру прве области ученици проширују своја знања о правима, а фокус је на њиховим карактеристикама (урођеност, универзалност, неотуђивост, недељивост) и вези са општим добром које има за циљ да осигура права појединца као и добробит заједнице. За очекивати је да ученицима седмог разреда буде интересантно да промишљају и разговарају о односу између права и правде јер је то узраст појачане осетљивости на неправду. Тај садржај, као уосталом и све друге, треба ученицима приближити кроз конкретне примере из свакодневног живота.
2.	ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО	9	Политичке странке у вишепартијском систему –владајуће и опозиционе. Народна скупштина – сврха и надлежности. Народни посланици, посланичке групе. Процедуре у раду Народне скупштине. Скупштинске дебате.	- образложи сврху постојања политичких странака; - аргументује потребу ограничења и контролу власти; - наведе кораке од предлагања до усвајања закона; - образложи на примеру могућност утицаја грађана на одлуке Народне скупштине; - у дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на	Садржаји из друге области програма обезбеђују наставак увођења ученика у функционисање демократског друштва са фокусом на парламент, његову функцију и надлежности, организацију и процедуре, а на примеру Народне скупштине Републике Србије. Ученицима треба приближити појмове са којима су се они свакако сусрели али им нису довољно познати као што су политичке странке, посланици, посланичке групе, опозиција. О овим појмовима ученици треба да стекнусамо основна знања, а њихова дубина и ширина одређена је исходима којих је само неколико из ове

			Предлагање и доношење закона.	аргументима, комуницира на конструктиван начин;	области и омогућавају даље разумевање функционисања демократског друштва. Ученике треба упознати са скупштинском расправом, њеним циљевима и процедурама (ко даје реч, колико дуго се може говорити, реплике) јер ће им то требати за активност у оквиру четврте области овог програма. Осим тога, ученицима треба предочити кораке од предлагања закона до његовог усвајања и објављивања.
3.	ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ	9	Припадност групи. Групни идентитет као део идентитета младих. Односи у вршњачкој групи и њен утицај на појединца. Вршњачки притисак. Конформизам. Приватност – обим и границе. Понашање људи у маси и угроженост права појединца.	- препозна и одупре се различитим облицима вршњачког притиска; - препозна опасност када се нађе у великој групи људи и заштити се; - у дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на конструктиван начин; - проналази, критички разматра и користи информације из различитих извора.	Како је социјални живот ученика седмог разреда сваким даном све богатији садржај треће области се односи на вршњачке групе, конформизам и вршњачки притисак. Вршњаци утичу на вредности које ће млади настојати да остваре, на ставове које ће развити, на тежњу за самосталношћу, прихватање друштвених норми. Повезано с тим је и дилема где су границе између укључености у заједницу и приватности. За активности у оквиру ове области добро је консултовати психологе и педагоге у школи, односно користити њихове већ развијене радионице чији је циљ оснаживање ученика да се одупру конформизму и различитим врстама притиска вршњака. Понашање људи у маси добило је место у садржају јер се ученици овог узраста све чешће налазе у таквим ситуацијама (концерти, спортски догађаји) и могу бити угрожени. Зато је одговарајући исход дат на нивоу понашања.
4.	ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ	10	Симулација Народне скупштине. Одређивање улога и	- учествује у организацији, реализацији и евалуацији симулације Народне	Област Грађански активизам логично се надовезује на садржај и активности из друге области. Уз помоћ наставника ученици

			процедура у скупштини. Формирање посланичких група. Избор председника скупштине. Формулисање предлога закона. Скупштинска дебата. Гласање. Евалуација симулације.	скупштине; - у дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на конструктиван начин; - проналази, критички разматра и користи информације из различитих извора.	треба да припреме и спроведу симулацију рада Народне скупштине. Симулација би требало да садржи неке од постојећих процедура у раду скупштине с тим да је њихов избор на самој групи. На пример, може се симулирати цео ток активности од предлагања до усвајања закона или симулација једним делом може да садржи процедуру посланичких питања премијеру и министрима у Влади. Поред симулације у раду са ученицима садржаји програма и дефинисани исходи пружају велике могућности за примену и других интерактивних облика рада као што су: радионице, играње улога, студије случаја, дебате, дискусије, истраживања, промоције.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Чињеница да се програм описно оцењује – тростепена скала: задовољава, добар, истиче се – не умањује потребу да се континуирано прати напредовање ученика у достизању исхода, посебно оних који су кумулативни и који се не наводе у програму за седми разред, већ су у претходним програмима, али се подразумева да се они и даље подржавају и развијају. Како се ближи крај основног образовања и другог циклуса у оквиру њега, потребно је што чешће повезивати све оно што је рађено. Највећи број ученика похађа Грађанско васпитање континуирано током циклуса, многи од њих и свих осам разреда и зато је важан процес интегрисања обрађиваних садржаја и провера остварености исхода. Кључни показатељи напредовања у овом изборном програму, из разреда у разред, су све правилнија употреба термина који се односе на демократске појаве и процесе, исказивање ставова аргументацијом, ненасилна комуникација, прихватање различитости, емпатија, све чешће испољавање иницијативе, већа сарадљивост.

Назив предмета: ВЕРСКА НАСТАВА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ наставе православног катихизиса јесте да ученици стекну целовит православни поглед на свет и живот, кроз упознавање вере Цркве у њеној библијској, литургијској, догматској, историјској и животној димензији. Настава треба да помогне ученицима да разумеју да се хришћанско знање не своди само на информације о вери, већ на лично усвајање црквеног искуства, слободно учешће у богослужбеном животу и одговорно обликовање односа према Богу, ближњима и свету.

Корелација са другим предметима: *српски језик и књижевност, историја, географија, ликовна култура, музичка култура, грађанско васпитање, биологија, час одељењског старешине.*

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	УВОД	1	Упознавање са садржајем програма и начином рада; обнављање знања и ставова из претходног разреда.	Ученик ће моћи да сагледа садржаје којима ће се бавити настава у 7. разреду; уочи сопствено предзнање из Православног катихизиса; прихвати правила рада и дијалога у групи.	Катихизација као литургијска делатност-заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација („знања о вери“), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. Врсте наставе Настава се реализује кроз следеће облике наставе: - теоријска настава (35 часова) - практична настава (1 час) Место реализације наставе - Теоријска настава се реализује у учионици; - Практична настава се реализује у цркви
2.	БОГОПОЗНАЊЕ	6	Процес сазнања; објективно, субјективно и личносно познање; личносно познање и љубав; познање Бога; Бог је један, али није сам – Отац, Син и Свети Дух.	Ученик ће моћи да уочи значај знања и учења; разликује начине сазнања и границе њихове примене; повезује личносно познање са познањем Бога; препозна да Христос открива Бога као љубавну заједницу три Личности; вреднује своје понашање у односу на љубав према ближњима.	
3.	СИМВОЛ ВЕРЕ	7	Сабори као израз јединства Цркве; Васељенски сабори; јерес и догмат; Симбол вере; Христос као	Ученик ће моћи да уочи да је Црква на Саборима решавала проблеме кроз саборност; објасни основни историјски контекст настанка Симбола	

			истинити Бог и истинити Човек.	вере; зна да је Символ вере установљен на Васељенским саборима и да се изговара на Крштењу и Литургији; уочи да појам Богочовек описује Христа као истинитог Бога и истинитог човека.	– учешћем у литургијском сабрању; Дидактичко методичка упутства за реализацију наставе Уводне часове требало би осмислити тако да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквим предзнањима и ставовима из подручја Православног катихизиса, група располаже. Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Имаући у виду захтеве наставног програма и могућности транспоновања наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе – узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. У остваривању савремене наставе наставе наставник је извор знања, креатор,
4.	СВЕТОТАЈИНСКИ ЖИВОТ ЦРКВЕ	11	Светотајински живот; Света Литургија као светајна Цркве; Свете Тајне Крштења и Миропомазања; Исповест; Брак; монашка заједница; Рукоположење; молитвословља Цркве.	Ученик ће моћи да увиди да Црква Светим Тајнама повезује човека са Богом у најважнијим моментима живота; препозна Литургију као извор и циљ свих Тајни Цркве; зна да је Причешће врхунац светотајинског живота; препозна Крштење и Миропомазање као Тајне уласка у Цркву; покајање разуме као промену начина живота; разликује службе у Цркви и препозна сопствено место у црквеној заједници.	
5.	СРПСКА ЦРКВА КРОЗ ВЕКОВЕ	11	Света браћа Кирило и Методије; Свети Сава; српски светитељи; крсна слава и обичаји; српска црквена баштина.	Ученик ће моћи да препозна да култура и писменост Словена имају корен у мисионарској делатности Свете браће Кирила и Методија; објасни просветитељску улогу Светог Саве; доживи српске светитеље као учитеље хришћанских врлина; препозна православне обичаје као начин	

				преношења искуства вере; уочи евхаристијску симболику крсне славе и повезује славу са Литургијом; вреднује и негује српску црквену и културну баштину.	организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Евалуацију наставе (процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе) наставник ће остварити на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова;
Оцењивање: Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз:

- усмено испитивање;
- писмено испитивање;
- посматрање понашања ученика.

Програм допунске наставе за седми разред

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – СРПСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма:

Допунски рад се организује за ученике који из објективних разлога у редовној настави матерњег језика не постижу задовољавајуће резултате у неком од програмско – тематских подручја. Зависно од утврђених недостатака у знањима и умењима ученика, као и узрока заостајања, наставник формира одговарајуће групе с којима организује допунски рад. Допунски рад се организује током целе наставне године, односно чим се уоче тешкоће појединих ученика у усвајању програмских садржаја. Основни циљ допунске наставе је – отклонити испољене недостатке у знању, умењу и вештини ученика.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЈЕЗИК	- Врсте речи(променљиве и непроменљиве); - Служба речи у реченици; - Реченични чланови; - Синтагме; - Комуникативне и предикатске реченице; - Независне реченице (напоредни односи међу независним реченицама); - Зависне реченице; - Глаголски облици: - Конгруенција; – Дугосилазни и дугоузлазни акценти.	– именује врсте речи; – одређује род и број заједничких именица и придева уз именицу; – зна да направи правилан компаратив и суперлатив; – правилно коористи одричне заменице са предлозима; – разликује прпменљиве и непроменљиве речи; – зна да наброји падеже и питања и да измења именицу; – правилно употребљава падежне облике; – употребљава правилно глаголски облик у реченици; – препознаје и одређује једноставније реченичне чланове; – зна да одреди главну реч у синтагми; – препознаје реченчни члан исказан синтагмом и речју; – одређује колико има предикатских колико комуникативних реченица;	Наставник планира, појашњава, проналази једноставније примере, описује анализира, прича, показује, понавља, импровизује, чита, креира ток часа, демонстрира, поставља питања, подстиче и охрабрује ученика у раду и напредовању, појашњава захтеве задатака, прати напредовање ученика; – Рад на пригодним и краћим књижевним текстовима (врста речи, служба речи, глаголски облици, синтагме,реченица, конгруенција, акценти); – Разговор са ученицима; – Наставни листићи са прилагођеним задацима; – Мапе ума; – Тестови знања; – Гугл упитници, квизови; – Презентације;
2.	КЊИЖЕВНОСТ	– - Читање; – -Разумевање прочитаног; – -Књижевнотеоријски	– одређује место реченичног акцента у једноставним примерима	– Разговор са ученицима; – Увежбавање читања; – Разговор о прочитаном тексту

		појмови;	– зна ко је аутор песме; – одређује књижевни род ; – препознаје основни мотив; – успева да одреди основно осећање; – препознаје епитет , поређење, ономатопеју; – препознаје римоване и неримоване стихове; осмерац и десетерац; – зна ко је писац дела; – уочава тему, мотив, место, време, фабулу, лик; – - одређује књижевни род; – -препознаје нарацију , дескрипцију,дијалог	– разумевање прочитаног; – Наставни листићи; – Стилске вежбе – увежбавање правилног изговора гласова и речи – казивање напамет научених краћих текстова – слушање звучних записа
3.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	– Самостално писање састава; - Изражајно читање и рецитовање;	– примењује правописну норму у једноставним примерима; – правилно употребљава велико слово у писању властитих имена, географских појмова и назива улица, организација и васионских тела; присвојних придева; – примењује правила о писању управног говора (први); – зна употребу одричне речце не ли , речцу нај у суперлативу; – примењује правила интерпункције	– Писмене вежбе; – Увежбавање читања и рецитовања; – Слушање добрих примера читања и рецитовања; – Говорне вежбе.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- Не оцењује се, а степен успешности развијања компетенција процењујемо кроз:
- квизове ,
- изложбе,
- паное ,
- -приредбе,
- представе,
- вршњачко учење,
- групне и појединачне презентације,
- анкете

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма:

- разумевања прочитаног и писаног текста,

-оспособљавање ученика за правилно усмено и писмено изражавање, као и савладавање основних граматичких и правописних правила програма

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ГРАМАТИКА (GRAMMAR)	Present simple and present continuous Past simple and past continuous Present perfect Present perfect and past simple Talking about the future :	користе основна времена (Present, Past, Present Perfect) у једноставним реченицама; говоре о будућности (will, going to, Present Continuous); препознају и користе основне	кратка објашњења и вођено увежбавање граматике; допуњавање и трансформација реченица; усмени дијалози и рад у пару; једноставне комуникативне и

		-will for predictions and spontaneous decisions -going to for plans and intentions -present continuous for arrangements Conditional sentences Time expressions Passive Voice Question tags	условне реченице, пасив и question tags; разликују и правилно употребљавају временске одреднице.	језичке игре.
2.	ВЕШТИНА ПИСАЊА (WRITING)	Писање краћег извештаји и вести, опис догађаја или писање мејла	пише једноставне и повезане реченице о познатим темама; пише кратке текстове (опис, догађај, порука, имејл); попуњава формуларе; правилно користи основну граматику и вокабулар.	вођено и кратко самостално писање; допуњавање и трансформација реченица; писање по моделу (поруке, имејл, састав); рад у пару и исправљање грешака.
3.	ВЕШТИНА ГОВОРА (SPEAKING)	Казивање једноставних усмени порука, личних доживљаја, наративног текста,самостално или уз помоћ наставника.	учествује у кратким разговорима; поставља и одговара на једноставна питања; кратко описује људе, догађаје и искуства; користи основна граматичка времена у говору.	вођени разговори (питања–одговори); рад у пару и групи; игре улога;
4	ВЕШТИНА ЧИТАЊА И СЛУШАЊА (READING AND LISTENING COMPREHENSION)	Разумевање писаних и илустрованих текстова у вези са познатим темама, садржајима и комуникативним функцијама. Разумевање различитих врста усмених порука (монолог, краћи разговор, кратка	разуме и користи основни вокабулар; препознаје значење речи у контексту; правилно гради једноставне реченице; разликује основне типове реченица (потврдне, одричне,	учење нових речи уз примере и контекст; допуњавање и трансформација реченица; повезивање речи и слика; кратке усмене и писмене вежбе.

		информација).	упитне).	
5.	АНАЛИЗА РЕЧЕНИЦЕ И УСВАЈАЊЕ НОВИХ РЕЧИ И ИЗРАЗА (VOCABULARY)	Разумевање значења нових речи на основу контекста, слике или примера.	разуме и користи основни и често коришћени вокабулар; препознаје значење речи у контексту; правилно гради једноставне реченице; разликује основне врсте реченица.	учење нових речи уз слике и примере; допуњавање и састављање реченица; повезивање речи и значења;

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Напредовање ученика у допунској настави прати се континуирано кроз рад на часу и активности ученика. Вреднују се ангажовање, редовност похађања, разумевање наставних садржаја и примена основних знања. Настава има подстицајни карактер и усмерена је на пружање подршке ученицима у савладавању тешкоћа у учењу.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ИСТОРИЈА

Циљ наставног програма:

Допунска настава се организује за ученике који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање, са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања, умења и вештина из наставног градива.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И	Револуције -Енглеска и америчка револуција	Ученик ће: - -знати о индустријскојреволуцији,	Основне одлике, хронолошки и просторни оквири периода од Индустријске револуције до

	НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА (до средине XIX века)	-Француска грађанска револуција -Револуције-утврђивање -Наполеонова освајања -Први српски устанак -Први српски устанак -Други српски устанак -Други српски устанак -Ратни период српске револуције -Прва владавина Милоша и Михаила Обреновића	техничким проналасцима, променама у друштву - -усвојити основна знања о Енглеској и Америчкој револуцији - -познавати узрок, повод, ток и значај Француске револуције - -знати о Наполеону Бонапарти, његовим освајањима и Европи у овом периоду - -знати узроке, фазе, ток, резултате и основна обележја Српске револуције - -знати основне чињенице о Првом српском устанку - -занти основне чињенице о Другом српском устанку - -знати чињенице о првој владавини Милоша и Михаила Обреновића -	завршетка Првог светског рата. Историјски извори за изучавање периода од Индустријске рево- луције до завршетка Првог светског рата и њихова сазнајна вред- ност (материјални, писани, аудио и визуелни). Програм је конципиран тако да су уз дефинисане исходе за крај разреда и кључне појмове, за сваку од четири тематске целине (ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ; ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ ИНДУСТРИЈСКОГ ДОБА – до средине XIX века; ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖА- ВА И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА и ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ XX ВЕКА), дати и садржаји. Приступ настави заснован на процесу и исходима учења подразумева да ученици развијају не само основна знања, већ да их искористе у развоју вештина историјског мишљења и изградњи ставова и вредности. Програм наставе и учења, у том смислу, нуди садржински оквир, а наставник има могућност да изабере и неке додатне садржаје уколико сматра да су примерени средини у којој
2.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА	Пролеће народа Источно питање Друга владавина Милоша и Михаила Обреновића; Уставобранитељски режим Нововековна Црна Гора Србија од 1878. до 1903. године Срби под хабзбуршком влашћу	познавати револуције у Француској, Италији, Немачкој и Хабзбуршкој монархији у периоду 1848/49. године и њихов значај -разумети основне појмове и чињенце о уједињењу Италије и Немачке -познавати узроке, ток и најважније последице рата у	

		- Срби под турском влашћу	САД -моћи да објасни појам- Источно питање сазна последице уједињења Италије и Немачке и нову поделу колонија -схвати нове империјалистичке ратове и међународну политичку кризу тог доба -зна да објасни политичке идеје- либерализма, демократију, национализиам, социјализам, технолочки напредак, просвет ове ере -упозна историјске чињенице о Хабзбуршкој монархији, Русији, Османском царству, Источном питању, анексији БиХ усвојити знања о Уставобранитељском режиму и кнезу Александру Карађорђевићу -занти чињенице о другој владавини Милопа и Михаила Обреновића -резумети и моћи да објасни националну политику Србије у периоду 1868. 1878. године -усвојити знања о ослободилачким ратовима 1876-1878. године - савлада основна знања о развоју Србије у периоду	ученици живе, или да одговарају њиховим интересовањима (програм се, на пример, може допунити и садржајима из прошлости завичаја, чиме се код ученика постиже јаснија представа о историјској и културној баштини у њиховом крају – археолошка налазишта, музејске збирке). Сви садржаји су дефинисани тако да буду у функцији остваривања исхода предвиђених програмом. Наставник има значајан простор за избор и повезивање садржаја, метода наставе и учења и активности ученика. Важна карактеристика наставе и учења усмерених на оства- ривање исхода је та да су фокусирани на учење у школи. Ученик треба да учи: – смислено: повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из Историје и других предмета; – проблемски: самосталним прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема; – дивергентно: предлагањем нових решења; смишљањем но- вих

			владавине кнеза/краља Милана Обреновића, развој уставности и модернизацији политичког живота -усвоји знања о владавини краља Александра Обреновића, државној политичкој нестабилности, мајском превратуи крају династије Обреновић -позанти чињенице о Цетињској митрополији, Петру I, Петру II, књазу Данилу и књазу Николи -имати увид у прилике у Београдском пашалуку крајем 18. и почетком 19. века -усвојити знања о положају Срба у Јужној Угарској, Хрватској, Славонији, Далмацији, Боки Которској и кључним личностима: Сава Текелија, Јосиф Рајачић, Светозар Милетић -познавати прилике и положај Срба у Босни и Херцеговини, Старој Србији и Македонији	примера; повезивањем садржаја у нове целине; – критички: поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената; – кооперативно: кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника. Ученици у седми разред улазе са знањем о основним историјским појмовима, са одређеним животним искуствима и уобличеним ставовима и на томе треба пажљиво градити нова знања, вештине, ставове и вредности. Наставник има слободу да сам одреди распоред и динамику активности за сваку тему, уважавајући циљ учења предмета и дефинисане исходе. Редослед исхода не исказује њихову важност јер су сви од значаја за постизање циља предмета. Између исхода постоји повезаност и остваривање једног исхода доприноси остваривању других исхода. Многи од исхода су процесни и представљају резултат кумулативног дејства образовно-васпитног рада, током дужег временског периода и обраде различитих садржаја. Битно је искористити велике могућности које Историја као наративни
3.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД НА ПОЧЕТКУ XX	-Први светски рат 1914-1918. - Револуције у Русији -Владавина краља Петра Карађорђевића - Балкански ратови	Ученик ће да: -схвати политику великих сила и њихове сукобљене интересе - стекне знања о току рата - упозна основне аспекте рата:	

	ВЕКА	-Србија и Црна Гора у Првом светском рату	технологије рата, губици, жртве -упозна крај рата и његове последице - схвати прилике у Русији уочи и у току Првог светског рата, Фебруарска револуција, Октобарска револуција и грађански рат -стећи знања о водећим личностима у овом периоду -стећи знања о учешћу Србије у Великом рату -разумети процес и значај одбране отаџбине 1914. -имати увид у ратни период 1915-1918, после војног слома -моћи да објасни ток повлачења преко Албаније, живот у окупираној Србији, прилике на Солунском фронту, процес ослобођења -моћи да објасни југословенску идеју -препознавати чиниоце југословенског уједињења: међународно окружење, завршне војне операције, кључне личности	предмет пружа у подстицању ученичке радозналости, која је у основи сваког сазнања. Наставни садржаји треба да буду представљени као „прича” богата информацијама и детаљима, не зато да би оптеретили памћење ученика, већ да би им историјски догађаји, појаве и процеси били предочени јасно, детаљно, живо и динамично. Посебно место у настави Историје имају питања, како она која поставља наставник ученицима, тако и она која долазе од ученика, подстакнута оним што су чули у учионици или што су сазнали ван ње користећи различите изворе информација. Добро осмишљена питања наставника имају подстицајну функцију за развој историјског мишљења и критичке свести. У зависности од циља који наставник жели да оствари, питања могу имати разли- чите функције, као што су: фокусирање пажње на неки садржај или аспект, подстицање поређења, трагање за појашњењем. Учење историје би требало да помогне ученицима у ствара- њу што јасније представе не само о томе „како је уистину било”, већ и зашто се нешто десило и какве су последице из тога проистекле. Да би схватио догађаје из прошлости,

				ученик треба да их „оживи у свом уму”, у чему велику помоћ може пружити употреба различитих историјских текстова, карата и других извора историјских података (документарни и играни видео и дигитални ма- теријали, музејски експонати, илустрације), обилажење културно- историјских споменика и посете установама културе. Коришћење историјских карата изузетно је важно јер омогућава ученицима да на очигледан и сликовит начин доживе простор на коме се неки од догађаја одвијао, помажући им да кроз време прате промене на одређеном простору. Треба искористити и утицај наставе Историје на развијање језичке и говорне културе (вештине беседништва), јер историјски садржаји богате и оплемењују језички фонд ученика. Неопходно је имати у виду и интегративну функцију Историје, која у образовном систему, где су знања подељена по наставним предметима, помаже ученицима да постигну целовито схватање о повезаности и условљености географских, економских и културних услова живота човека. Пожељно је избегавати фрагментарно и изоловано учење

				историјских чињеница јер оно има најкраће трајање у памћењу и најслабији трансфер у стицању других знања и вештина. У настави треба, кад год је то могуће, примењивати дидактички концепт мултиперспективности. Одређене теме, по могућности, треба реализовати са одговарајућим садржајима из сродних предмета, а посебну пажњу треба посветити оспособљавању ученика за ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија (употреба интернета, прављење презентација, коришћење дигиталних аудио-визуелних материјала и израда реферата). - наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку; -повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); -пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности; -анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; -уочава специфичности у тумачењу

				одређених историјских догађаја и појава на основу поређења извора различитог порекла; -раздваја битно од небитног у историјској нарацији; -препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва. -доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; -изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу датих примера; -уочава везу између развоја српске државности током новог века и савремене српске државе; -сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; -наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку; -анализира процес настанка модерних нација и наводи њихове основне карактеристике; -уочава утицај и улогу књижевних и уметничких дела на формирање националног идентитета у прошлости; -уочава утицај историјских догађаја,

				појава и процеса на прилике у савременом друштву; -препознаје историјску подлогу савремених институција и друштвених појава (грађанска права, парламентаризам, уставност); -анализирајући дате примере, уочава утицај научно-технолошког развоја на промене у друштвеним и привредним односима и природном окружењу; -пореди положај и начин живота припадника различитих друштвених слојева и група у индустријско доба; -приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена у новом веку; -уочава историјске промене, поређењем политичке карте савременог света са историјским картама других епоха; -пореди информације приказане на историјској карти са информацијама датим у другим симболичким модалитетима; -повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); -пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности; -анализира и процени ближе

				хронолошко порекло извора на основу садржаја; -уочава специфичности у тумачењу одређених историјских догађаја и појава на основу поређења извора различитог порекла; -уочи пристрасност, пропаганду и стереотипе у садржајима историјских извора; -употреби податке из графикона и табела у елементарном истраживању; -презентује, самостално или у групи, резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе, користећи ИКТ; - упоређује, анализира и уочава разлике између својих и ставова других; - раздваја битно од небитног у историјској нарацији; - препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва; - идентификује историјске споменике у локалној средини и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања. -доводи у везу узроке и последице

				историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; -изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу датих примера; -уочава везу између развоја српске државности током новог века и савремене српске државе; -сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; -наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку; -уочава утицај и улогу књижевних и уметничких дела на формирање националног идентитета у прошлости; -уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом друштву; -препознаје историјску подлогу савремених институција и друштвених појава (грађанска права, парламентаризам, уставност); -приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена у новом веку; -пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности; -анализира и процени ближе

				хронолошко порекло извора на основу садржаја; -уочава специфичности у тумачењу одређених историјских догађаја и појава на основу поређења извора различитог порекла; -уочи пристрасност, пропаганду и стереотипе у садржајима историјских извора; -раздваја битно од небитног у историјској нарацији; -препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва; -идентификује историјске споменике у локалној средини и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања. -доводи у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; -изводи закључак о повезаности националне историје са регионалном и европском, на основу датих примера; -уочава везу између развоја српске државности током новог века и савремене српске државе; -сагледа значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту;

				-наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку; -уочава утицај и улогу књижевних и уметничких дела на формирање националног идентитета у прошлости; -уочава утицај историјских догађаја, појава и процеса на прилике у савременом друштву; -препознаје историјску подлогу савремених институција и друштвених појава (грађанска права, парламентаризам, уставност); -приказује на историјској карти динамику различитих историјских појава и промена у новом веку; -уочава историјске промене, поређењем политичке карте савременог света са историјским картама других епоха; -пореди информације приказане на историјској карти са информацијама датим у другим симболичким модалитетима; -повеже визуелне и текстуалне информације са одговарајућим историјским контекстом (хронолошки, политички, друштвени, културни); -пореди различите историјске изворе и класификује их на основу њихове сазнајне вредности;

				-анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; -уочава специфичности у тумачењу одређених историјских догађаја и појава на основу поређења извора различитог порекла; -уочи пристрасност, пропаганду и стереотипе у садржајима историјских извора; -употреби податке из графикона и табела у елементарном истраживању; -презентује, самостално или у групи, резултате елементарног истраживања заснованог на коришћењу одабраних историјских извора и литературе, користећи ИКТ; -упоређује, анализира и уочава разлике између својих и ставова других; -раздваја битно од небитног у историјској нарацији; -препознаје смисао и сврху неговања сећања на важне личности и догађаје из историје државе и друштва; -идентификује историјске споменике у локалној средини и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Вођење педагошке документације, где се бележе сви резултати и успеси ученика и у складу с тим вреднује њихов рад. Ови ученици се оцењују на основу остварености циљева и стандарда постигнућа у току савладавања индивидуалног образовног плана; показатељ успеха је степен остварености циљева и прилагођених стандарда постигнућа ученика. Посматрање ангажованости ученика на часу, усмено излагање на одређене теме, писмене радове и праћење, усмена провера. Индивидуални разговори; Истицање најважнијих појмова и њихово објашњавање; Самостално решавање задатака

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ГЕОГРАФИЈА

Циљ допунске наставе наставног предмета: Допунска настава се организује за ученике који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање, са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања, умења и вештина из наставног градива

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЕВРОПА	Географске регије Европе (јужна европа, средња европа, западна европа, северна европа, источна европа)	Ученици ће научити које су регије европе и државе које се у њима налазе, научиће физичкогеографски положај држава Европе, научиће њихове облике рељефа, климу, воде, биљни и животињски свет, научиће које су привредне активности најзначајније у држави, научиће које становништво живи у којој	смисаоно учење разговор белешке посматрање проналажење на карти

			држави и региј.	
2	АЗИЈА	Азија и географске регије Азије (југозападна, јужна, југоисточна, централна, источна	Ученици ће научити главне физичко географске каратеристике Азијског континента и њехову регионализацију, научиће основне облике рељефа у свакој регији и климатске одлике, као и воде и биљни и животињски свет, привдене делатности, научиће и становништво азијског континента	
3.	АФРИКА	Африка и географске регије Африке	3.	Африка
4.	СЕВЕРНА АМЕРИКА	Северна Америка и географске регије Северне Америке (САД, Канада)	Ученици ће научити главне физичко географске каратеристике северно америчког континента и њехову регионализацију, научиће основне облике рељефа у свакој регији и климатске одлике, као и воде и биљни и животињски свет, привдене делатности, научиће и становништво северно америчког континента.	
5.	ЈУЖНА АМЕРИКА	Јужна Америка и Географске регије Јужне Америке (љаноси, пампаси, амазон, бразил, аргентина, ла плата	а. Ученици ће научити главне физичко географске каратеристике јужно америчког континента и њехову регионализацију, научиће	

			основне облике рељефа у свакој регији и климатске одлике, као и воде и биљни и животињски свет, привдене делатности, научиће и становништво јужно америчког континента.	
6.	АУСТРАЛИЈА И ОКЕАНИЈА	Аустралија и Океанија	6.	Аустралија и Океанија
7.	ПОЛАРНЕ ОБЛАСТИ	Поларне области (арктик, антарктик, северни пол, јужни карактеристике арктика и антарктика, научиће шта су то северни и јужни пол, зашто су стално под вечитим снегом и ледом, и зашто одређене животињске врсте живе баш у тим пределим.	Ученици ће научити главне физичко географске	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): На часовима допунске наставе ученици ће имати прилику да из другог угла посматрају важне процесе и појаве у геогафском омотачу, да обнављају и проширују стечена знања. Посебна пажња биће посвећена оним ученицима који теже усвајају нова знања. Њихова постигнућа вредноваће се на часу редовне наставе.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – Биологија

Циљ наставног програма:

- Циљ допунске наставе: јачање основних биолошких знања и појмова.
- Потреба: ученици са тешкоћама у разумевању градива.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	Грађа ћелије Једро, ДНК и гени Правила наслеђивања Наслеђивање пола и наследне болести	– упореди бесполно и полно размножавање; – идентификује разлике између митозе и мејозе на основну промене броја хромозома и њихове улоге у развићу и репродукцији; – шематски прикаже наслеђивање пола и других особина према првом Менделовом правилу;	Допунска настава се организује за све ученике који не усвоје потребан минимум захтева за одређену наставну област, односно слабије напредују у савладавању наставних садржаја из биологије. То су најчешће ученици који у току године имају недовољан успех из овог предмета, али је допунски рад намењен и ученицима који наилазе на различите тешкоће у учењу или често изостају са редовне наставе. Допунску наставу одликују диференцирани или индивидуални приступ учењу на овим часовима по потреби и ван њих. Могућа су одступања у броју часова или наставним садржајима, јер се допунски рад организује према потребама ученика.
2.	ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	Нивои организације и грађа тела Симетрија у живом свету Једноћелијске еукарије Гљиве и лишајеви Животни процеси код биљака Размножавање биљака и циклуси развића Цветови биљака Раст и покрети биљака Заштита тела Потпора и	– користи микроскоп за посматрање грађе гљива, биљних и животињских ткива;	Допунска настава се организује за све ученике који не усвоје потребан минимум захтева за одређену наставну област, односно слабије напредују у савладавању наставних садржаја из биологије. То су најчешће ученици који у току године имају недовољан успех из овог предмета, али је допунски рад намењен и ученицима који наилазе на различите тешкоће у учењу или често изостају са редовне наставе. Допунску наставу одликују диференцирани или индивидуални приступ учењу на овим часовима по потреби и ван њих. Могућа су одступања у броју часова или наставним

		покретљивост Сличности и разлике у грађи скелета кичмењака Пријем и реаговање на дражи - чула Нервни систем Обезбеђивање енергије Транспорт супстанци кроз тело АБО систем крвних група Излучивање код животиња Размножавање животиња и животни циклуси		садржајима, јер се допунски рад организује према потребама ученика.
3.	ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОГ СВЕТА	Основни принципи систематике Израда дихотомог кључа Разноврсност у царству животиња Тумачење филогенетских низова Разврставање животиња на дрвету живота Докази еволуције	– одреди положај организма на дрвету живота на основу прикупљених и анализираних информација о његовој грађи; – упореди организме на различитим позицијама на дрвету живота према начину на који обављају животне процесе;	Допунска настава се организује за све ученике који не усвоје потребан минимум захтева за одређену наставну област, односно слабије напредују у савладавању наставних садржаја из биологије. То су најчешће ученици који у току године имају недовољан успех из овог предмета, али је допунски рад намењен и ученицима који наилазе на различите тешкоће у учењу или често изостају са редовне наставе. Допунску наставу одликују диференцирани или индивидуални приступ учењу на овим часовима по потреби и ван њих. Могућа су одступања у броју часова или наставним садржајима, јер се допунски рад организује према потребама ученика.

4.	ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	Биоми Популације и односи исхране међу њима Еколошки фактори Утицај еколошких фактора на развој биљака Биодиверзитет Сајам туризма	– идентификује основне односе у биоценози на задатим примерима; – илуструје примерима однос између еколошких фактора и ефеката природне селекције; – упореди прикупљене податке о изабраној врсти и њеној бројности на различитим стаништима; – повеже утицај абиотичких чинилаца у одређеној животној области – биому са животним формама које га насељавају;	Допунска настава се организује за све ученике који не усвоје потребан минимум захтева за одређену наставну област, односно слабије напредују у савладавању наставних садржаја из биологије. То су најчешће ученици који у току године имају недовољан успех из овог предмета, али је допунски рад намењен и ученицима који наилазе на различите тешкоће у учењу или често изостају са редовне наставе. Допунску наставу одликују диференцирани или индивидуални приступ учењу на овим часовима по потреби и ван њих. Могућа су одступања у броју часова или наставним садржајима, јер се допунски рад организује према потребама ученика.
5.	ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	Вируси, вирусне болести, имунитет и вакцине Здрави стилови живота Живим здраво и тиме се дичим Проблеми одрастања	– доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; – аргументује предности вакцинације; – примени поступке збрињавања лакших облика крварења;	Допунска настава се организује за све ученике који не усвоје потребан минимум захтева за одређену наставну област, односно слабије напредују у савладавању наставних садржаја из биологије. То су најчешће ученици који у току године имају недовољан успех из овог предмета, али је допунски рад намењен и ученицима који наилазе на различите тешкоће у учењу или често изостају са редовне наставе. Допунску наставу одликују диференцирани или индивидуални приступ учењу на овим часовима по потреби и ван њих. Могућа су одступања у броју часова или наставним садржајима, јер се допунски рад организује према потребама ученика.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Не оцењује се, наставник редовно бележи присуство ученика на часовима, као и степен ангажовања. Наставник кроз дискусију, постављање питања, помоћ око формулисања одговора прати напредак ученика. Ученик решава и кратке тестове или квизове, а наставник их заједно са учеником прегледа и указује на евентуалне грешке. Ученик на овај начин лакше усваја градиво и стиче више самопоуздања.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – МАТЕМАТИКА

Циљ наставног програма: Ученик развија: компетенције за целоживотно учење; комуникацију; компетенцију за рад са подацима и садржајима; дигиталну компетенцију

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	РЕАЛНИ БРОЈЕВИ	Квадрат рационалног броја. - Решавање једначине $x^2 = a, a \geq 0$; постојање ирационалних бројева (на пример решења једначине $x^2 = 2$). Реални бројеви и бројевна права. Квадратни корен, једнакост . Децимални запис реалног броја; приближна вредност реалног броја; апсолутна грешка. Основна својства операција с реалним бројевима.	-- реши једноставнији израз; - реши једноставнију једначину и неједначину.	смисаоно учење разговор белешке посматрање (усмерено, пригодно, опште) задовољства ученика на часу
2.	ПИТАГОРИ-НА ТЕОРЕМА	Питагорина теорема (директна и обратна). Важније примене	правилно црта потребне скице; - реши једноставнији задатак са	

		Питагорине теореме. Конструкције тачака на бројевној правој које одговарају бројевима , итд. Растојање између две тачке у координатном систему.	Питагорином теоремом.	
3.	ЦЕЛИ АЛГЕБАР-СКИ ИЗРАЗИ	Први део Степен чији је изложилац природан број; степен декадне јединице чији је изложилац цео број; операције са степенима; степен производа, количника степена. Други део Алгебарски изрази. Полиноми и операције (мономи, сређени облик, трансформације збира, разлике и производа полинома у сређени облик олинома).	схвати појам степена и разликују степен производа, степен количника и степен степена; реши једноставнији израз са полиномима: разликује квадрат бинома и разлику квадрата.	
4.	МНОГОУ-ГАО	Појам многоугла. Врсте многоуглова. Збир углова многоугла. Број дијагонала многоугла. Правилни многоуглови (појам, својства, конструкције). Обим и површина многоугла. Тежишна дуж троугла. Ортоцентар и тежиште троугла.Сложеније примене	зна шта је многоугао; уме да конструише правилан шестоугао, једнакостраничан троугао и квадрат; израчуна површину неких једноставнијих многоуглова.	

		ставова подударности.		
5.	КРУГ	Централни и периферијски угао у кругу. Обим круга, број π. Дужина кружног лука. Површина круга, кружног исечка и кружног прстена. Ротација.	израчуна обим и површину круга; реши једноставнији задатак са кружним прстеном и кружним исечком.	
6.	ОБРАДА ПОДАТАКА	Средња вредност, медијана и мод.	равилно црта и обележава податке у табели или на дијаграму; .израчуна средњу вредност, медијану и мод у једноставнијим задацима.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Степен успешности развијања компетенција процењујемо кроз: квизове, паное, залагања на часу, вршњачког учења, групне и појединачне презентације, контролне вежбе, тестове, краће провере, писмене задатке и усмено испитивање.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ФИЗИКА

Циљ наставног програма: допунска настава се организује за ученике који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање, са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања, умења и вештина из наставног градива.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	СИЛА И КРЕТАЊЕ	- Сила и кретање – основни појмови (сила, маса, убрзање, основне јединице	Ученик разликује основне физичке величине, правилно користи јединице мере, препознаје силу као узрок промене кретања и уз вођство решава једноставне задатке	Поновно и поступно објашњавање кључних појмова; визуелне демонстрације; рад на кратким и типским задацима; вођено решавање „корак по корак“; исправљање честих грешака; коришћење једноставних примера из свакодневног живота. Обнављање кроз конкретне примере (пад тела, клизање, кретање по подлози); демонстрације; цртање једноставних сила; вођено тумачење задатака; наглашавање кључних формула и њихове примене. Објашњавање на примерима из свакодневице (сто, књига, љуљашка); цртање сила у најједноставнијим ситуацијама; усмерено решавање задатака са минималним бројем сила; понављање основних услова равнотеже. Поновно објашњавање појмова уз више примера; разлагање формула на кораке; решавање задатака по шаблону; провера разумевања кроз усмена питања и кратке задатке; повезивање са свакодневним ситуацијама. Објашњење уз конкретне и једноставне примере (грејање, хлађење, кување); демонстрације; шеме и цртежи; понављање кључних дефиниција; вођено
2.	КРЕТАЊЕ ТЕЛА ПОД ДЕЈСТВОМ СИЛЕ ТЕЖЕ. СИЛЕ ТРЕЊА	- Слободан пад - Хитац навише и хитац - наниже - Бестежинско стање - Трење	Ученик препознаје деловање силе теже у различитим ситуацијама, разликује масу и тежину на основном нивоу и уз помоћ решава задатке са трењем	
3.	РАВНОТЕЖА ТЕЛА	- Слагање и разлагање сила - Појам и врсте равнотеже - Момент силе - Полуга - Потисак - • Архимедов закон	Ученик разуме појам равнотеже у једноставним примерима и препознаје када се тело налази у равнотежи	
4.	МЕХАНИЧКИ РАД И ЕНЕРГИЈА. СНАГА	- Механички рад - Механичка енергија- - кинетичка и - потенцијална - Снага - Закон о одржању - механичке енергије	Ученик разуме основне појмове рада, енергије и снаге и уз подршку примењује основне формуле у једноставним задацима	
5.	ТОПЛОТНЕ ПОЈАВЕ	- Унутрашња енергија - Температура и њено - мерење - Количина топлоте - • Топлотна равнотежа	Ученик разликује појмове температуре и топлоте, препознаје начине преноса топлоте и уз помоћ решава основне задатке	

				решавање задатака и исправљање грешака

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Показатељ успеха је степен остварености циљева и прилагођених стандарда постигнућа ученика. Посматрање ангажованости ученика на часу, усмено излагање на одређене теме, писмене радове и праћење, усмена провера. Индивидуални разговори; Истицање најважнијих појмова и њихово објашњавање; Самостално решавање задатака

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ХЕМИЈА

Циљ наставног програма:

- Оспособљавање ученика за редовно праћење наставе. Пружање помоћи ученицима који имају потешкоћа у савладавању редовног плана рада. Разумевање животног окружења, својстава материјала, којима је окружен и које користи. Разумевање да је употреба материјала одређена њиховим својствима, препознавање основних промена у свакодневном животу. Правилно усвајање хемијске симболике – 20 хемијских симбола. Познавање основних својстава хемијских веза. Препознавање раствора у природи и правилно постављање пропорције при израчунавању. Способност прављења раствора одређене процентне концентрације.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ХЕМИЈА И ЊЕН ЗНАЧАЈ	-Примена и значај лабораторијског прибора и посуђа у лабораторији -Мерење масе, запремине и температуре	правилно рукује лабораторијским посуђем, прибором и супстанцама Зна да измери запремину, масу или температуру супстанце;	смисаоно учење разговор белешке посматрање (усмерено, пригодно, опште) задовољства ученика на часу
2.	ОСНОВНИ ХЕМИЈСКИ ПОЈМОВИ	- Основне карактеристике материје – супстанца, физичко поље и физичко тело. Супстанце –	објашњава основну разлику између хемијских елемената и једињења и препознаје примере хемијских елемената и једињења у свакодневном животу;	- примена метода рада: дијалошка, демонстрациона, дескриптивна, хеуристички

		физичка и хемијска својства - Физичке и хемијске промене супстанци - Чисте супстанце-елементи и једињења	објашњава по чему се разликују чисте супстанце од смеша и илуструје то примерима; разликује хомогене и хетерогене смеше и наводи примере тих смеша из свакодневног живота	разговор, експериментално-лабораторијска метода, активне методе учења (рецептивно-смисаоно учење, практично-смисаоно учење - примена облика рада: фронтални, групни, индивидуални - корелација три нивоа изучавања природе: микро и макро ниво и хемијска симболика - употрба уџбеника, интернета и друге литературе - извођење огледа - развијање мануелних вештина – лабораторијске технике
3.	СТРУКТУРА СУПСТАНЦЕ	-Хемијски знаци (симболи) -Атомско језгро – атомски и масени број -Појам „електронског омотача“ - Таблица Периодног система елемената	представља структуру атома, молекула и јона помоћу модела, симбола и формула; повезује распоред електрона у атому елемента с положајем елемента у Периодном систему елемената и својствима елемента; разликује хемијске елементе и једињења на основу хемијских симбола и формула;	
4.	ХЕМИЈСКА ВЕЗА ВАЛЕНЦА	-Ковалентна веза. Грађење молекула елемената и једињења -Јонска веза. Грађење катјона и анјона -Валенца. Валенца у	разликује типове хемијских веза, препознаје тип хемијске везе у супстанцама и повезује са својствима тих супстанци;	

		ковалентним и јонским једињењима		
5.	ХОМОГЕНЕ СМЕШЕ - РАСТВОРИ	-Раствори. Основне карактеристике -Процентни састав раствора- задаци -Раствори и растворљивост	објашњава процес растварања супстанце и квантитативно значење растворљивости супстанце; изводи израчунавања у вези с масеним процентним саставом раствора; разуме појам раствора и растворљивости разуме изражавање	
6.	ХЕМИЈСКЕ РЕАКЦИЈЕ И ИЗРАЧУНАВАЊА	-Писање и изједначавање хемијских једначина -Мол. Моларна маса. -Релативна молекулска маса -Стехиометријска израчунавања	-пише хемијске једначине и објашњава њихово квалитативно и квантитативно значење -израчунава релативну молекулску масу, количину и моларну асу супстанци	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Ученик решава задатке на допунској и редовној настави, пише хемијске формуле и једначине хемијских реакција; разуме хемијске симболе и формуле једињења; ради домаће задатке самостално.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО

Циљ наставног програма: Пружање подршке ученицима у савладавању наставних садржаја, отклањање уочених потешкоћау учењу, развијање дигиталних компетенција и оспособљавање ученика за самосталну и безбедну употребу информационо-комуникационих технологија.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	ИНФОРМАЦИОНО-КОМУНИКАЦИОНА ТЕХНОЛОГИЈА	-Рад са текстом -Рачунарска графика -Рад са сликама -Креирање векторске графике -Векторска графика -Анимиране слике -Снимање видео записа -Рачунарска графика	-Ученик правилно организује податке, креира и уређује документе, користи основне функције програма за обраду текста, табела и презентација.	Индивидуализован рад, демонстрација поступака, практичне вежбе на рачунару, решавање задатака различите тежине.
2.	ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	-Интернет -Електронска пошта -Рад са дељеним документима -Електронска пошта, рад са дељеним документима	Ученик безбедно користи интернет, разликује поуздане од непоузданих извора информација и одговорно се понаша у дигиталном окружењу.	Разговор, анализа примера из праксе, рад на задацима претраге и процене информација, дискусија.
3.	РАЧУНАРСТВО	-Програмски језик Пајтон -Гранање -Корњача графика и понављање -Дефинисање функције -Библиотека Пајгејм -Пајгејм прозор -Цртање дужи -Задаци, цртање дужи задате боје -Исцртавање правоугаоника -Исцртавање круга -Исцртавање многоугла -Исцртавање правоугаоника, круга и многоугла -Исписивање текста -Учитавање слика	Ученик анализира једноставне алгоритме, креира програме користећи основне програмске структуре и уочава и исправља грешке у коду.	Демонстрација, практичан рад на рачунару, решавање проблемских задатака, индивидуална помоћ ученицима.

		-Задаци исписивање текста и учитавање слике -Репродукција звука и музике -Анимације		
4.	Истраживачки пројекат	-Истраживачки пројекат	Ученик прикупља и организује податке, користи одговарајуће дигиталне алате и представља резултате свог рада.	Пројектна настава, индивидуални и групни рад, консултације са наставником, представљање резултата рада.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања ученика у допунској настави врши се континуирано, кроз посматрање ангажовања ученика, праћење самосталности у раду и успешности у решавању постављених задатака.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА

Циљ наставног програма: Савладавање основних и једноставних задатака.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	САОБРАЋАЈ	Машине спољашњег и унутрашњег трансорта Специфичности техничких цртежа у машинству анспорта Технички исправан бицикл/мопед - безбедно учешће у саобраћају	Ученик се упознаје транспортним машинама и схвата основну поделу - Ученик упознаје упознаје машине унутрашњег и спољашњег саобраћаја и препознаје основне разлике - Ученик упознаје просте подсистеме код друмских возила	Разуме разлику и основну поделу транспортних машина - Препознаје разлике између спољашњег и унутрашњег саобраћаја - Разуме једноставне подсистеме код возила - Зна оссновне делове бицикла

			- Ученик препознаје главне делове бицикла	
2.	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	Упрошћавање и пресеци на машинским техничким цртежима Упрошћавање и пресеци на машинским техничким цртежима Техничко цртање помоћу рачунара	Ученик уочава специфичности код техничких цртежа у машинству - Ученик упознаје основне предности предности упрошћавања и пресека - Ученик упознаје приказивање једноставних предмета у разним пројекцијама - Ученик упознаје програме и користе их за израду једноствних предмета у различитим пројекцијама на рачунару - Ученик упознаје основне компоненте рачунара	Црта једноставне техничке цртеже - Користи једноставна упрошћења и пресеке на цртежима. - Црта једноставне предмете у разним пројекција - Користи програме за цртање. - Разликујеосновне компоненте рачунара
3.	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	Материјали у машинству (метали, легуре, пластика...) Мерење и контрола - појам и примена мерних средстава Технологија обраде метала у машинству (са и без скидања струготине , савремене технологије обраде) Елементи машина и механизама (елементи за везу, елементи за пренос снаге и кретања, специјални	Ученик почиње да разликује материјале у машинству - Ученик почиње да користи једноставан прибор за мерење и контролу - Ученик схвата основну поделу технологије обраде материјала као и њихову сврху	Разликује машинске материјале - Примењује прибор приликом терења и контроле - Разуме основну поделу технологија обраде - Разликује машинске елементе и основну поделу - - Зна основну поделупогонских машина

		елементи)		
4.	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	Израда техничке документације изабраног модела ручно или уз помоћ рачунарских апликација	Ученик упознаје врсте машинских елемената - Ученик упознаје намену и врсте робота - Ученик упзнаје разне врсте погонских машина - мотора - Ученик приступа изради једноставних техничких цртежа и изради макета и модела	Црта једноставне техничке цртеже

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):У процесу вредновања потребно је континуирано пратити рад ученика.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – МУЗИЧКА КУЛТУРА

Циљ наставног програма: Циљ допунске наставе из предмета Музичка култура је прушање подршке ученицима који имају потешкоћа у савладавању садржаја како би достигли предвиђене образовне стандарде кроз развијање музичких способности и стицање основних музичких знања .

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЧОВЕК И МУЗИКА	Музика у бароку и класицизму : особине музике, музички облици и форме вокалне, инструменталне и вокално-инструменталне музике,	-усвоји и разуме кључне појмове карактеристичне за музику барока и класицизма -именује врсте композиција -именује представнике и	Смисаоно учење : издвајање кључних речи из текста, бележење кључних речи и појмова, разговор на тему. Рад на одређеном задатку кроз

		инструменти, представници и репрезентативна музичка дела	најзначајнија дела -именује инструменте типичне за период барока и класицизма – идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника барока и класицизма;	израду паноа или презентација. Решавање кратких музичких квизова.
2.	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	Инструменти жичане групе-трзалачки и гудачки Традиционални народни инструменти	-визуелно препозна инструменте жичане групе -именује инструменте жичане и трзалачке групе - идентификује звук одређеног инструмента након слушања музике	Учење о инструментима се постиже кроз коришћење слика или макета инструмената. Ученик може израдити једноставни цртеж инструмената ради учења делова инструмената . Слушање одабраних звучних примера ради упознавања звучне боје тражених инструмената ће помоћи повезивању научених садржаја. Музички квиз о инструментима помоћи ће у праћењу наученог на забаван начин.
3.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Репрезентативна музичка дела композитора барока и класицизма	- упозна особине музике одређеног периода кроз слушање музике - идентификује темпо и карактер дела – идентификује инструменте - препозна облик након слушања	Ученик се обучава да активно слуша музику кроз пажљиво одабране примере. Може исказати свој доживљај илустрацијом или га вербализовати. Допунско слушање музике развија музички укус ученика и интересовање за слушање вредних музичких дела.

4.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ И ОСНОВЕ МУЗИЧКЕ ПИСМЕНОСТИ	Певање једноставнијих примера по слуху или из нотног текста уз покрет Свирање једноставних дела на доступним инструментима	–изводи задате примере уз покрет по слуху и из нотног текста –изводи задате примере из нотног текста на металофону или другом доступном инструменту	Побољшање певања и свирања кроз рад на мањим целинама. Ученику разјаснити недоумице у вези трајања нотних вредности, тонских висина, обучити га како да синхронизује покрет и тон у довољној мери да може да отпева једноставан пример. Кроз певање мелодијских вежбица утицати колико је могуће на побољшање интонације. Деловати подстицајно и охрабривати ученика у извођењу.
5.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Стварање ритма уз музику	-изводи и креира једноставну ритмичку пратњу на Орфовим инструментима	Развијање љубави према музици кроз игру и уколико је могуће импровизацију без већих захтева осим да се буде у темпу и такту музике.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Наставник вреднује степен ангажовања и труд, као и креативна решења ученика, прати мале кораке у напретку и пружа подршку . Вредновање (оцењивање) ученика на допунској настави из музичке културе нема самосталну оцену, већ је оно у функцији поправљања и формирања коначне оцене у оквиру редовне наставе.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма:

- разумевање прочитаног и писаног текста
- оспособљавање ученика за правилно усмено и писмено изражавање,као и савладавање граматичких и правописних правила програма

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЈЕЗИК (GRAMMATIK)	Реченица (глаголска времена, предлози, везници, …)	-ученик препознаје реченичне конструкције и њихова значења	-Ученицима се језик представља и тумачи као систем.- -Поступност се остварује самим избором и распоредом наставних садржаја. -Селективност се остварује избором најосновнијих језичких законитости и информацијама о њима. -Правопис се савлађује различитим облицима писемних вежби.
2.	ЈЕЗИЧКЕ ВЕШТИНЕ (SPRACHFÄHIG KEITEN)	Писање краћег извештаја и вести,опис догађаја или писање мејла.Исказивање једноставних усмених порука, личних доживљаја,наративног текста,самостално или уз помоћ наставника,разумевање писаних и илустрованих текстова у вези са познатим темама,садржајима и комуникативним функцијама.Разумевање различитих врста усмених порука (монолог,краћи разговор,кратка информација).	Ученик самостално пише кратке саставе на познате,узрасно адекватне и блиске теме; -уз наставникову помоћ и уз употребу усвојених језичких средстава ученик води кратак разговор о познатим,већ обрађиваним темама; .уз наставникову помоћ и уз употребу усвојених језичких средстава ученик чита и одговара на питања о прочитаном; -уз асистенцију наставника анализира одређени део текста или спаја слике и текст.	Ученици се оспособљавају да подједнако развијају све четири језичке вештине; -ученицима се остварује самим избором и распоредом наставних садржаја; -Селективност се остварује избором најосновнијих језичких законитости и информацијама о њима; -Ученик самостално пише кратке саставе на познате, узрасно адекватне и блиске теме,дужине до 120 речи; -уз наставникову помоћ и уз употребу усвојених језичких средстава ученик води кратак разговор о познатим,већ обрађеним темама.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања ученика у допунској настави врши се континуирано, са циљем уочавања тешкоћа у учењу и пружања подршке ученицима у савладавању наставних садржаја. Вреднује се ангажовање ученика, редовност похађања наставе, активност на часу, разумевање градива и примена стечених знања.

- Способност примене стеченог знања кроз идентичне и различите структуре везане за тему
- Посматрање ангажованости ученика на часу,усмено излагање на одређене теме,писмене радове и праћење, усмена провера
- Индивидуални разговори
- Самосталан рад (аналаиза прочитаног текста)
- Истицање најважнијих правила и њихово објашњење.
- Самостално решавање примера

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – РУСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног **програма**: отклаљање испољених недостатака у знању, умењу и вештини ученика да савладају програм, предвиђен за 7.разред

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ГРАМАТИКА (ГРАММАТИКА)	-вид глагола -именице ж.рода на –ь -прилози за начин -императив -глаголи кретања -	-препознаје глаголе кретања и разликује њихово значење -уз помоћ матерњег језика одређује вид -уме да разликује импертив од других глаголских облика	-у настави граматике поступност се остварује самим избором и распоредом наставних садржаја

2.	УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ (УСТНАЯ РЕЧЬ)	-разговор на теме:путовање, хоби, Русија -опис особе -дијалог на тему празници -	-уз наставникову помоћ и уз употребу усвојених језичких средстава ученик води кратак разговор о познатим, већ обрађиваним темама	-постављање питања и давање кратких одговора -краћи разговори на обрађене теме
3.	ПРАВОПИСНЕ ВЕЖБЕ (ОРФОГРАФИЧЕСКИЕ УПРАЖНЕНИЯ)	-писање краћих састава о себи -грађење речи истог корена	-ученик самостално пише кратке саставе на познате, узрасно адекватне и блиске теме, дужине до 70 речи	-правопис се савлађује различитим облицима писмених вежби.
4.	РАД НА ТЕКСТУ (РАБОТА НАД ТЕКСТОМ)	-читање тескта -разговор о прочитаном -повезивање слике и текста -допуњавање реченица из познатог текста	-уз наставникову помоћ и уз употребу усвојених језичких средстава ученик анализира текст и повезује информације о познатим, већ обрађиваним темама.	-читање и одговарање на питања о прочитаном -спајање слике и текста

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- -посматрање ангажованости ученика на часу, усмено излагање на одређене теме, писмене радове и праћење, усмена провера
- -индивидуални разговори

Програм додатне наставе за седми разред

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – СРПСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма: Развијање посебних интересовања, способности и креативности ученика.

План и програм додатне наставе из српског језика и књижевности у вези је са школским програмом редовне наставе и организује се за све ученике који показују посебно интересовање за изучавање матерњег језика. Даровите ученике треба што више осамостаљивати. На

часовима додатне наставе они развијају своје способности, проширују и продубљују већ стечена знања. Наставник их подстиче, усмерава, упућује на потребну литерартуру; охрабрује, похваљује и прихвата добро образложене предлоге и замисли ученика. Други циљ ове наставе је да буде што више проблемска. Треба решавати сложеније наставне проблеме различитим наставним методама. То подстиче интересовање ученика за одређене садржаје. Нарочито их треба подстицати да сами стварају проблемске ситуације својим питањима и сучељавањем ставова и различитих вредносних гледишта.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	КЊИЖЕВНОСТ	Анализа књижевних дела изван редовног програма, тумачење ликова, стилска средства.	Ученик - - продубљује знања стечена на часовима редобвне наставе; - - самостално истражује, закључује и аргументовано излаже своје мишљење; - - даје коментар на свој рад и радове других ученика; - - овладава књижевнотеоријским појмовима.	Истраживачки рад, дискусија, презентација, читалачки дневник.
2.	ЈЕЗИК	Сложенији примери творбе речи, гласовних промена, заменица, глаголских облика, комуникативне функције независних реченица, предикатских реченица.	Ученик - - продубљује претходно стечена знања из језика; - - примењује граматичка знања у новим ситуацијама и решава сложеније задатке.	Проблемски задаци, језичке радионице, разговори, индивидуални рад и рад у паровима, припрема за све нивое такмичења.
3.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	Креативно писање, беседништво, новинарски текстови, литерарни радови	Ученик - - ствара оригиналне текстове и успешно усмено излаже своје идеје; - - користи речнике и	Радионице, литерарни конкурси, презентације и пројекти.

			приручнике да би пронашао податке.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања ученика врши се континуирано кроз праћење њиховог интересовања, ангажовања, креативности и способности за самосталан истраживачки рад. Вредновање је формативно и усмерено на развој потенцијала ученика, продубљивање знања и подстицање стваралачког истраживања.

Напредовање ученика прати се кроз:

- учешће у дискусијама и радионицама;
- израду истраживачких, литерарних и презентационих радова;
- самосталну анализу књижевних и језичких садржаја;
- учешће на такмичењима, конкурсима и другим облицима јавног представљања рада;
- испољавање креативности, критичког мишљења и језичке културе.

Резултати праћења користе се за даље планирање рада и пружање подршке ученицима у складу са њиховим моггућностима и интересовањима.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма:

- проширивање и продубљивање знања стечених на редовним часовима
- развијање комуникативних вештина, усавршавање граматике, богаћење вокабулара, подстицање самосталности
- пружање подршке ученицима који брже усвајају наставне садржаје, као и мотивисаним ученицима заинтересованим за такмичења

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	ГРАМАТИКА	- -Реченица (глаголска времена, условне реченице, пасивно и активно стање, предлози, придеви, прилози)	- Користи напредне граматичке структуре и богат фонд речи у различитим регистрима (формални/неформални)	- систематско проширивање граматичких знања кроз напредније примере и објашњења; - контекстуалне вежбе (употреба граматике у реченицама и кратким текстовима); - трансформација, допуњавање и преправљање реченица; - поређење граматичких структура (нпр. времена, модални глаголи, пасив); - усмене и писмене вежбе уз примену у комуникативним ситуацијама.
2.	ЈЕЗИЧКЕ ВЕШТИНЕ	- -Писање кратке писане форме,молбе,упита, прихватања и одбијања предлога (употребљавајући једноставна и усвојена језичка средства). - - самостално пише кратке саставе на познате, узрасно адекватне и блиске теме - -Вокабулар: идиоми, фразе, колокације - -Анализа и обрада драмских текстова	- пише кратке функционалне форме (молба, упит, прихватање и одбијање предлога); - самостално саставља кратке текстове на познате теме; - користи основне идиоме, фразе и колокације у контексту; - разуме и анализира једноставне драмске текстове.	- писање по моделу и вођено писање функционалних форми; - самостално писање кратких састава уз коришћење вокабулара; - увежбавање идиома и колокација кроз контекст и кратке дијалоге; - читање, анализа и драматизација кратких драмских текстова; - рад у пару и групи кроз улоге и сценске ситуације.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања ученика врши се континуирано током наставног процеса. Вреднују се активност и ангажовање ученика, усмено и писмено изражавање, разумевање садржаја, као и примена језичких знања у комуникативним ситуацијама.

Посебна пажња посвећује се подстицању и припреми ученика за учешће на такмичењима свих нивоа, кроз додатне задатке, проширене садржаје и развијање вишег нивоа језичке компетенције.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – ИСТОРИЈА

Циљ наставног програма: Додатни рад организује се за ученике који показују посебне способности и склоности и интересовања за поједине области историје, пружајући им могућност да континуирано развијају свој таленат.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКЕ ДРЖАВЕ И У 19. ВЕКУ	- - Буна на дахије и сеча кнезова - -Карађорђе Петровић - -Милош Обреновић - -Сретењски устав - - Низоземска револуција - - Амерички рат за независност - -Француска буржоаска револуција - -Припрема за такмичење - -Наполеон и Европа - -Револуције у Европи 1848/49. године - -Век национализма- Бизмарк и Кавур - -Припрема за такмичење - - Берлински конгрес - - Последице Берлинског конгреса у Европи и на Балкану - - Значај конгреса за Србију- независност и	- -ученици треба да прошире знање о Првом српском устанку (почетак устанка, учесници, најзначајније битке, организација власти у устаничкој Србији, прва влада, најзначајније личности устанка, Доситеј Обрадовић- први министар просвете). - -ученици треба да прошире и допуне своје знање о Другом српском устанку (почетак устанка, учесници, најзначајније битке, најзначајниј еличности устанка, преговори кнеза Милоша, добијање аутономије, укидање феудалног поретка, први устав) - -ученици треба да се упознају са владарском	Кораци: уочавање даровитих ученика који брже напредују; организација додатног рада према склоностима и инетересима (избор садржаја за одређени разред или за одређеног ученика); извођење дпдатне наставе; праћење и подстицање даровитих ученика на даљи рад. Начини реализације (облици и методе рада): диференцијација задатака (садржаја) према индивидуалним способностима, склоностима и интересовањима ученика. Индивидуални рад, рад у пару, рад у групи, посета музејима, архивима , археолошким локалитетима, местима од изузетног историјског значаја. САМОСТАЛНО ИСТРАЖИВАЊЕ Ђаке треба подстаћи да врше самостална истраживања, одговарајућа за њихов узраст и

		краљевина - - Краљ Милан и краљ Александар - - Мајски преврат и долазак Петра Карађорђевића на српски престо - - Србија 1848-1903.- утврђивање - - Српски народ ван граница Србије - - «Млада Србија»- циљ - - Балкански ратови- узроци, ток, последице - - Србија до Првог светског рата	лозом Карађорђевић и њиховом генеалогијом. Обрадити биографију Ђорђа Петровића, оснивача династије и његовог сина, Александра Карађорђевића - -ученици треба да се упознају са валдарском лозом Обреновића и њиховом геналогијом. Обрадити биографију Милоша Обреновића, оснивача династије и његових наследника кнеза Михаила и кнеза/краља Милана. Поменути и супруге владара кнегиње Љубицу и Јулију Хуњади и кнегињу/краљицу Наталију Кешко. - ученици треба да усвоје знања о напретку науке крајем 19. и 20. века, о технолошким иновацијама, новом начину производње и променама у друштву (први биоскоп, први аутмобил, летелица-цепелин, аспирин, рендгенски зраци, радиоактивност) - -ученици треба да усвоје додатна знања о најважнијим научницима 20. века, да се упознају са	околности, чиме се код њих подстиче радозналост и иницијатива у погледу прикупљања података и способност уочавања важних података; ГРУПНО ИСТРАЖИВАЊЕ Потребно је подстаћи групе ђака да се баве истраживачким пројектима или активним учењем да би се створили услови за дијалог и отворено и толерантно поређење мишљења. ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНИ И МУЛТИДИСЦИПЛИНАРНИ ПРИСТУП У настави историје треба увек користити образовни потенцијал интердисциплинарног и мултидисциплинарног приступа, успостављајући везе са другим предметима у програму у целини, укључујући књижевност, географију, уметности и природне науке.

			њиховим биографским подацима и научним радом. Никола Тесла, Михаило Пупин, Чарлс Дарвин... - -ученици треба да прошире знања о достигнућима у области уметности. Упознати их са новим правцима у књижевности (реализам и натурализам), са развојем универзитета. - ученици треба да употпуне знање о последњим представницима династије: краљ Милан Обреновић и краљ Александар Обреновић. Упознати ученике са ослободилачким ратовима вођеним против Турске, доношењем устава, страначким сукобима и са односом између два владара, оца и сина. - -ученици треба да усвоје податке о једном од значајнијих догађаја из локалне историје у 19. веку - -ученицима треба представити најважније податке о животу једне од најоспораванијих личности у историји Србије 19. века. Објснити њено порекло, однос са краљем	

			Александром, однос према народу, двору и водећим политичарима. Ученици треба да се упознају са припремама за атентат, са организацијом која је стала иза њега, са политичким приликамам у којима је дошло до таквог догађаја. Ученици треба да формирају свој став о овом догађају и о томе да ли је такав акт могао бити избегнут. - -ученике треба упознати са биографским подацима и са периодом владавине краља Петра (нагласити развој парламенатризма). Указати на његово учешће у Првом светском рату. - -ученици треба да прошире своја знања о ратним дешавањима, да схвате узроке, ток и последице рата	
2.	ЕВРОПА, СВЕТ, СРПСКЕ ДРЖАВЕ И НАРОД НА ПОЧЕТКУ 20. ВЕКА	- - Први светски рат у Европи и свету- узроци, поводи и ток - - Битка на Церу - - Милунка Савић - - Степа Степановић и Живојин Мишић - - Ратне године у Европи	- ученици треба да усвоје информације и податке о ратним годинама у Србији и најважнијим биткама и догађајима - -ученици треба да схвате и да се упознају са чињеницом да је највећи терет рата	

		- - Мировни уговори - - Велики Рат- припрема за такмичење - - Фашизам и нацизам у Европи - - Припрема за такмичење - -	поднео обичан човек из народа. Указати на учешће сељака у добровољачким одредима и на њихово масовно страдање у повлачењу преко Албаније. Истаћи велики број људских жртава коеј је Први светски рат нанео Србији - -ученици треба да се упознају са најзначајнијим подацима оо животу и заслугама српских војвода из периода Првог светског рата; Степа Степановић, Живојин Мишић, Радомир Путник, Павле Јуришић Штурм. - -ученике треба упознати са поводом за избијање Првог светског рата (Сарајевски атентат), са најважнијим биткама - -ученици треба да се упознају са мировним уговорима који су склопљени по завршетку Првог свеског рата и са њиховим најважнијим одредбама (Сен Жерменски, Нејски, Тријанонски, Версајски). Формирање Друштва народа	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Вредновање-начин коришћења резултат вредновања: усмена и писмена (израда пројеката...); вођење педагошке документације, ученичког портфолиа, где се бележе сви резултати и успеси ученика и у складу с тим вреднује њихов рад. Ови ученици се оцењују на основу остварености циљева и прописаних исхода, као и на основу ангажовања; показатељ успеха су учешћа даровитих ученика: -на свим видовима такмичења (школско, општинско, окружно, републичко, међународно) из историје и у Регионалном центру за таленте

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – ГЕОГРАФИЈА

Циљ наставног програма Додатна настава се организује за ученике који брже усвајају знања, мотивисани ученици за такмичења и истраживачке активности. и за оне који желе да утврде своје знање, са циљем разумевања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања, умења и вештина из наставног градива а и ван градива предвиђеног програмским садржајима а занимљиви су ученицима.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЕВРОПА	Географске регије Европе (јужна европа, средња европа, западна европа, северна европа, источна европа)	Ученици ће научити које су регије европе и државе које се у њима налазе, научиће физичкогеграфски положај држава Европе, научиће њихове облике рељефа, климу, воде, биљни и животињски свет, научиће које су привредне активности најзначајније у држави, научиће које становништво живи у којој држави и регији.	смисаоно учење разговор белешке посматрање израда немих карата презентације

2.	АЗИЈА	Азија и географске регије Азије (југозападна, јужна, југоисточна, централна, источна	Ученици ће научити главне физичко географске каратеристике Азијског континента и њехову регионализацију, научиће основне облике рељефа у свакој регији и климатске одлике, као и воде и биљни и животињски свет, привдене делатности, научиће и становништво азијског континента.	
3.	АФРИКА	Африка и географске регије Африке (сахара, северна, подсахарска африка, јужна, западна, централна)	Ученици ће научити главне физичко географске каратеристике Афричког континента и њехову регионализацију, научиће основне облике рељефа у свакој регији и климатске одлике, као и воде и биљни и животињски свет, привдене делатности, научиће и становништво афрчког континента	
4,	СЕВЕРНА АМЕРИКА	Северна Америка и географске регије Северне Америке (САД, Канада)	Ученици ће научити главне физичко географске каратеристике северно америчког континента и њехову регионализацију, научиће основне облике рељефа у свакој регији и климатске одлике, као и воде и биљни и животињски свет, привдене делатности, научиће и	

			становништво северно амерчког континента.	
5.	ЈУЖНА АМЕРИКА	Јужна Америка и Географске регије Јужне Америке (љаноси, пампаси, амазон, бразил, аргентина, ла плата)	Ученици ће научити главне физичко географске каратеристике јужно америчког континента и њехову регионализацију, научиће основне облике рељефа у свакој регији и климатске одлике, као и воде и биљни и животињски свет, привдене делатности, научиће и становништво јужно америчког континента.	
6.	АУСТРАЛИЈА И ОКЕАНИЈА	Аустралија и Океанија (аустралија, пустиње, велике разводне планине, кенгури, руде, аборицини, коала, абел тасман, џејмс кук, нови зеланд, папуа нова гвинеја**)**	Ученици ће научити главне физичко географске каратеристике аустралије и њену регионализацију, научиће основне облике рељефа и климатске одлике, као и воде и биљни и животињски свет, привдене делатности, научиће и становништво аустралијског континента.	
7.	ПОЛАРНЕ ОБЛАСТИ	Поларне области (арктик, антарктик, северни пол, јужни пол, инландајс)	Ученици ће научити главне физичко географске карактеристике арктика и антарктика, научиће шта су то северни и јужни пол, зашто су стално под вечитим снегом и ледом, и зашто одређене животињске врсте живе баш у тим пределим.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

На часовима додатне наставе ученици ће имати прилику да из другог угла посматрају важне географске процесе и појаве у географском омотачу, да обнављају и проширују стечена знања. Посебна пажња биће посвећена оним ученицима који теже усвајају градива вишег нивоа знања. Наставник прати и бележи редовност на настави и степен ангажовања.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – БИОЛОГИЈА

Циљ наставног програма: Циљ додатне наставе: продубљивање знања кроз експерименте и истраживачке пројекте.

Потреба: мотивисани ученици за такмичења и истраживачке активности.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	НАСЛЕЂИВА-ЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	- - грађа ћелије - - Једро, ДНК, гени - - Деоба ћелије - - Правила наслеђивања - - Наслеђивање пола и наследне болести	- – користи микроскоп за посматрање грађе гљива, биљних и животињских ткива;	Циљ и задаци додатне наставе биологије је мотивација ученика да се баве биологијом и знања примене у свакодневном животу. Стицање шире образовне основе. Проширивање и продубљивање знања из редовне наставе, усвајање додатних садржаја у складу са интересовањима ученика и подстицање ученика за учествовање на такмичењима. Развијање смисла и потребе за самосталним радом. Груписање ученика према способностима и интересовањима, чиме се стварају услови за индивидуализацију додатног рада.
2.	ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	- - Нивои организације и грађа тела - - Симетрија у живом свету - - Једноћелијске еукарије - - Гљиве и лишајеви - - Животни процеси код биљака - - Размножавање биљака и циклуси развића - - Заштита тела	- – одреди положај организма на дрвету живота на основу прикупљених и анализираних информација о његовој грађи; - – упореди организме на различитим позицијама на дрвету живота према начину на који обављају животне процесе;	

		- - Потпора и покретљивост - - Пријем и реаговање на дражи - чула - - Нервни систем - - Обезбеђивање енергије - - Транспорт супстанци кроз тело - - АБО систем крвних група - - Излучивање код животиња - - Размножавање животиња и животни циклуси		Додатним радом ће бити обухваћени ученици који испољавају посебне склоности, интересовања и креативност и ученици који су на такмичењима постигли запажене резултате из биологије.
3.	ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОГ СВЕТА	- Основни принципи систематике - Израда дихотомог кључа - Разноврсност у царству животиња - Тумачење филогенетских низова - Разврставање животиња на дрвету живота - Докази еволуције	– идентификује основне односе у биоценози на задатим примерима; – илуструје примерима однос између еколошких фактора и ефеката природне селекције; – упореди прикупљене податке о изабраној врсти и њеној бројности на различитим стаништима; – повеже утицај абиотичких чинилаца у одређеној животној области – биому са животним формама које га насељавају;	
4.	ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	- Биоми - Популације и односи исхране међу њима - Еколошки фактори - Утицај еколошких фактора на развој биљака - Биодиверзитет - Сајам туризма	- – доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; - – аргументује предности вакцинације; - – примени поступке збрињавања лакших облика	

			крварења;	
5.	ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	- Вируси, вирусне болести, имунитет и вакцине - Здрави стилови живота - Живим здраво и тиме се дичим - Проблеми одрастања	- – доведе у везу измењено понашање људи са коришћењем психоактивних супстанци; - – аргументује предности вакцинације; - – примени поступке збрињавања лакших облика крварења;	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Рад у малим групама омогућава наставнику да боље упозна интересовања ученика. Ученици се стимулишу да пронађу нове теме на интернету. Уче технику микроскопирања, скицирања виђеног. Кроз сву доступну литературу, они који желе, припремају се за такмичења.

Наставник прати и бележи редовност на настави и степен ангажовања.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – МАТЕМАТИКА

Циљ наставног програма: Ученик развија компетенције за целоживотно учење; комуникацију; компетенцију за рад саподацима и садржајима; дигиталну компетенцију.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	РЕАЛНИ БРОЈЕВИ	Квадрат рационалног броја. Решавање једначине $x^2 = a$, $a \geq 0$; постојање ирационалних	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: - израчуна степен реалног броја	Уочавање даровитих ученика који брже напредују у редовној настави и мотивисање за додатни рад

		бројева (на пример решења једначине x 2 = 2). Реални бројеви и бројевна права. Квадратни корен, једнакост. Децимални запис реалног броја; приближна вредност реалног броја; апсолутна грешка. Основна својства операција с реалним бројевима. Функција директне пропорционалности y = kx, k ∈ R\{0}. Продужена пропорција.	и квадратни корен потпуног квадрата и примени одговарајућа својства операција; – одреди бројевну вредност једноставнијег израза са реалним бројевима; – на основу реалног проблема састави и израчуна вредност једноставнијег бројевног израза са реалним бројевима; – одреди приближну вредност реалног броја и процени апсолутну грешку; – нацрта график функције y = kx, k ∈R\{0}; – примени продужену пропорцију у реалним ситуацијама; – примени Питагорину теорему у рачунским и конструктивним задацима; – трансформише збир, разлику и производ полинома; – примени формуле за разлику квадрата и квадрат бинома; – растави полином на чиниоце (користећи дистрибутивни закон и формуле за квадрат бинома и разлику квадрата); – примени трансформације полинома на решавање једначина; – примени својства страница,	Организација и извођење додатне наставе према склоностима, способностима и интересовањима ученика (избор садржаја за одређени разред и предмет) Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листића, или делова одређених целина из наставних садржај Учешће даровитих ученика на свим нивоима такмичења (школско, општинско, градско, републичко, међународно) Вођење педагошке документације
2.	ПИТАГОРИНА ТЕОРЕМА	Питагорина теорема (директна и обратна). Важније примене Питагорине теореме. Конструкције тачака на бројевној правој које одговарају бројевима , итд. Растојање између две тачке у координатном систему.		
3.	ЦЕЛИ АЛГЕБАРСКИ ИЗРАЗИ	Први део Степен чији је изложилац природан број; степен декадне јединице чији је изложилац цео број; операције са степенима; степен производа, количника и степена. Други део Алгебарски изрази.		

		Полиноми и операције (мономи, сређени облик, трансформације збира, разлике и производа полинома у сређени облик полинома). Квадрат бинома и разлика квадрата. Растављање полинома на чиниоце коришћењем дистрибутивног закона, формуле за квадрат бинома и разлику квадрата. Примене.	углова и дијагонала многоугла; – израчуна површину многоугла користећи обрасце или разложиву једнакост; – конструише ортоцентар и тежиште троугла; – примени ставове подударности при доказивању једноставнијих тврђења и у конструктивним задацима; – примени својства централног и периферијског угла у кругу; – израчуна обим и површину круга и његових делова; – преслика дати геометријски објекат ротацијом; – одређује средњу вредност, медијану и мод.	
4.	МНОГОУГАО	Појам многоугла. Врсте многоуглова. Збир углова многоугла. Број дијагонала многоугла. Правилни многоуглови (појам, својства, конструкције). Обим и површина многоугла. Тежишна дуж троугла. Ортоцентар и тежиште троугла.Сложеније примене ставова подударности.		
5.	КРУГ	Централни и периферијски угао у кругу. Обим круга, број π. Дужина кружног лука. Површина круга,		

		кружног исечка и кружног прстена. Ротација.		
6.	ОБРАДА ПОДАТАКА	Средња вредност, медијана и мод.		
7.	ПРОПОРЦИОНАЛНОСТ ВЕЛИЧИНА, ПРОЦЕНАТ	примене одређене садржаје у задацима из реалног живота и препознају исте.		
8.	ПРАВИЛНИ ПОЛИНОМИ, МОЗАИЦИ			
9.	КРИВОЛИНИЈСКЕ ФИГУРЕ			
10.	ЕЛЕМЕНТИ КОМБИНАТОРИКЕ			
11.	ДЕЉИВОСТ ЦЕЛИХ БРОЈЕВА, ПРОСТИ БРОЈЕВИ, ЕУКЛИДОВ АЛГОРИТАМ			
12.	ИЗРАДА ЗАДАТАКА СА ТАКМИЧЕЊА			

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Степен успешности развијања компетенција процењујемо кроз: квизове, паное, залагања на часу, вршњачког учења, групне и појединачне презентације, контролне вежбе, тестове, краће провере, писмене задатке и усмено испитивање.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – ФИЗИКА

Циљ наставног програма: Додатна настава има за циљ да подстакне и развије интересовање ученика за физику, да прошири и продуби постојећа знања, као и да оспособи ученике за решавање сложенијих, проблемских и истраживачких задатака. Кроз овај вид наставе ученици се подстичу на логичко и критичко мишљење, повезивање различитих физичких области и примену знања у новим и реалним ситуацијама.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	СИЛА И КРЕТАЊЕ	Сила и кретање – продубљивање Њутнових закона, графици кретања, сложенији задаци	Ученик примењује Њутнове законе у сложенијим ситуацијама, тумачи и црта једноставне графике кретања, решава вишестепене проблемске задатке	Проблемско учење; анализа реалних ситуација; самостално и групно решавање задатака; графичко приказивање (s-t и v-t дијаграми); дискусија различитих приступа решавању; подстицање више метода решавања истог проблема. Решавање задатака са више сила; експериментална демонстрација зависности трења; анализа кретања по нагнутој равни; повезивање са свакодневним примерима и инжењерским применама. Увођење појма момента силе кроз примере (клацкалица, полуга); цртање сила и полуга; решавање задатака са више сила; групна анализа и дискусија решења; коришћење модела и симулација. Проблемски задаци из механике; комбиновање више појмова (рад, снага, енергија); анализа реалних
2.	КРЕТАЊЕ ТЕЛА ПОД ДЕЈСТВОМ СИЛЕ ТЕЖЕ. СИЛЕ ТРЕЊА	Кретање тела под дејством силе теже. Сила трења – продубљена анализа и примена	Ученик анализира утицај силе теже и трења у сложеним ситуацијама, примењује знања на комбиноване задатке	
3.	РАВНОТЕЖА ТЕЛА	Равнотежа тела – момент силе (основни ниво), услови равнотеже у сложенијим системима	Ученик примењује услове равнотеже и основни појам момента силе у решавању задатака	
4.	МЕХАНИЧКИ РАД И ЕНЕРГИЈА. СНАГА	Механички рад, енергија и снага – закон одржања енергије и примена	Ученик примењује закон одржања енергије у сложенијим задацима и повезује различите облике енергије	
5.	ТОПЛОТНЕ ПОЈАВЕ	Топлотне појаве – квантитативна анализа, мешање, промена стања	Ученик примењује формуле у сложенијим ситуацијама и анализира топлотне процесе	

				система; групни рад; подстицање самосталног закључивања и више корака у решавању . Решавање рачунских задатака са више корака; лабораторијске демонстрације (мешање течности, пренос топлоте); табеларни и графички приказ података; анализа реалних примера из технике и природе.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): додатна настава физике се не оцењује, али се праћење врши континуирано кроз све облике рада. Вредновање обухвата степен самосталности у решавању проблема, тачност и логичност поступка, способност примене знања у новим ситуацијама, као и активност на часу. Користе се усмене провере, проблемски задаци, рад на табли, такмичарски задаци и анализа решења. Посебан акценат ставља се на развој критичког мишљења, повезивање области физике и способност аргументованог објашњавања физичких појава.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – ХЕМИЈА

Циљ наставног програма:

- проширивање, подстицање и продубљивање знања стечених у редовној настави чиме ће са ученицима омогућити потпунији развој према
- индивидуалним способностима и склоностима у функцији професионалног опредељивања
- развијање логичког и апстрактног мишљења
- развијање радозналости и интересовања за хемију
- истраживачки приступ природним наукама

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	ХЕМИЈА И ЊЕН ЗНАЧАЈ	-Мерење масе; мерење запремине мензуром и пипетом	правилно рукује лабораторијским посуђем, прибором и супстанцама	смисаоно учење разговор белешке посматрање (усмерено, пригодно, опште) задовољства ученика на часу - примена метода рада: дијалошка, демонстрациона, дескриптивна, хеуристички разговор, експериментално-лабораторијска метода, активне методе учења (рецептивно-смисаоно учење, практично-смисаоно учење - примена облика рада: фронтални, групни, рад у пару, индивидуални - израда наставних средстава - извођење хемијских експеримената - развијање лабораторијских техника у раду - припрема за све нивое такмичења - израда и презентација ученичких пројеката - обрада интересантних тема кроз предавања наставника - посете хемијским кабинетима и
2.	ОСНОВНИ ХЕМИЈСКИ ПОЈМОВИ	-Испитивање својстава и промена супстанци -Чисте супстанце. Смеше -Методе раздвајања састојака смеша	објашњава основну разлику између хемијских елемената и једињења и препознаје примере хемијских елемената и једињења у свакодневном животу; објашњава по чему се разликују чисте супстанце од смеша и илуструје то примерима; разликује хомогене и хетерогене смеше и наводи примере тих смеша из свакодневног живота Зна како да раздвоји састојке из одређене смеше	
3.	СТРУКТУРА СУПСТАНЦЕ	-Изотопи. Израчунавање релативне атомске масе -Периодни систем елемената -Хемијска веза. Атомско-молекулска грађа супстанце -Валенца -Кристалне решетке-међумолекулске интеракције	разуме појам изотопа и повезује симболе изотопа на основу атомског и масеног броја разликује типове хемијских веза, препознаје тип хемијске везе у супстанцама и повезује са својствима тих супстанци; зна да одреди валенцу елемента у једињењу и да напише формулу једињења на основу познате валенце	
4.	ХОМОГЕНЕ СМЕШЕ-РАСТВОРИ	-Раствори – својства и подела -Растворљивост и процентни састав раствора -Вода као растварач.	објашњава процес растварања супстанце и квантитативно значење растворљивости супстанце; изводи израчунавања у вези с масеним процентним саставом раствора; разуме појам раствора и растворљивости разуме изражавање	

		Кружење воде у природи. Тврда и мека вода -Припремање раствора одређене процентне концентрације -Топлотни ефекти – егзотермне и ендотермне реакције. Растварање натријум-хидроксида у води	квантитативног састава раствора преко процентне концентрације уме да израчуна процентну концентрацију раствора уме да направи раствор одређене процентне концентрације разуме да је вода растварач за супстанце са јонском и поларном ковалентном везом зна да је вода за пиће драгоцена и да је чува од загађења разликује воду као чисту супстанцу једињење од воде у природи која је смеша (изворска,	фабрикама - претраживање стручне литературе, часописа и интернета
5.	ХЕМИЈСКЕ РЕАКЦИЈЕ И ИЗРАЧУНАВАЊА	-Приказивање и изједначавање хемијских реакција -Израчунавање на основу количине супстанце и масе супстанце. Моларна маса -Авогасров број честица -Израчунавање на основу односа количине супстанце, масе супстанце и броја честица	пише хемијске једначине и зна да објасни њихово квалитативно и квантитативно значење; зна да израчуна количину, моларну масу и број честица супстанце	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- израда лабораторијских вежби; успех и постигнућа ученика на такмичењима – обрада и анализа резултата
- тестирање ученика на часовима додатне и редовне наставе; активност ученика; припрема презентација и реферата

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО

Циљ наставног програма: Проширивање знања, вештина и способности ученика који показују посебно интересовање и постигнућа у области информатике и рачунарства, развијање логичког и алгоритамског мишљења, креативности, истраживачког духа и оспособљавање за самосталан рад на сложенијим задацима и пројектима.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ИНФОРМАЦИОНО-КОМУНИКАЦИОНА ТЕХНОЛОГИЈА	- Рад са текстом - Рачунарска графика - Рад са сликама - Креирање векторске графике - Векторска графика - Анимиране слике - Снимање видео записа - Рачунарска графика	Ученик самостално користи напредне функције дигиталних алата и примењује их у решавању различитих задатака и проблема.	Самосталан рад, истраживачки задаци, практичне вежбе, израда сложенијих дигиталних садржаја.
2.	ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	- Интернет - Електронска пошта - Рад са дељеним документима - Електронска пошта, рад са дељеним документима	Ученик критички процењује информације, поштује правила безбедног и одговорног понашања и примењује правила заштите ауторских права.	Истраживачки рад, анализа примера, дискусије, решавање проблемских ситуација.
3.	РАЧУНАРСТВО	- Програмски језик Пајтон - Гранање - Корњача графика и понављање - Дефинисање функције - Библиотека Пајгејм - Пајгејм прозор - Цртање дужи - Задаци, цртање дужи задате боје	Ученик анализира проблем, креира алгоритам и програм за његово решавање и оптимизује постојећа решења.	Решавање алгоритамских задатака, самосталан рад, рад у пару, анализа и унапређивање програмских решења.

		- Исцртавање правоугаоника - Исцртавање круга - Исцртавање многоугла - Исцртавање правоугаоника, круга и многоугла - Исписивање текста - Учитавање слика - Задаци исписивање текста и учитавање слике - Репродукција звука и музике - Анимације		
4.	ИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКАТ	- Истраживачки пројекат	Ученик самостално реализује пројекат, користи различите изворе и дигиталне алате и успешно представља резултате рада.	Пројектна настава, менторски рад, индивидуални и тимски рад, јавна презентација пројекта.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење и вредновање постигнућа ученика у додатној настави врши се континуирано, кроз праћење ангажовања, самосталности, креативности и успешности у решавању сложенијих задатака и проблема.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА

Циљ наставног програма: Усвајање нових знања и вештина и напредовање ка лакшем решавању задатака

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	САОБРАЋАЈ	Машине спољашњег и унутрашњег транспорта Подсистеми код возила друмског саобраћаја (погонски , преносни , управљачки , кочиони) Технички исправан бицикл/мопед - безбедно учешће у саобраћају	Ученик упознаје разне врсте транспортних машина - Ученик почиње да разликује машине унутрашњег и спољашњег транспорта као и њихову примену - Ученик упознаје подсистеме код возила друмског саобраћаја и начин њиховог рада - Ученик уме да препозна кварове на бициклу и да их отклони	разликује врсте транспортних машина; - повезује подсистеме код возила друмског саобраћаја са њиховом улогом; - провери техничку исправност бицикла;
2.	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	Специфичности техничких цртежа у машинству Упрошћавање и пресеци на машинским техничким цртежима Ортогонално и просторно приказивање предмета Техничко цртање помоћу рачунара	Ученик упознаје специфичности техничких цртежа у машинству - Ученик схвата могућности које се нуде упрошћавањем и пресецима приликом цртања техничких цртежа. - Ученик почиње да разуме начине приказивања предмета у ортогоналној и просторним пројекцијама	самостално скицом и техничким цртежом црта предмете користећи ортогонално и просторно приказивање; користи CAD технологију за креирање техничке документације; - објасни улогу основних компоненти рачунара, таблета, паметних телефона и осталих савремених уређаја ИКТ и њихове комфигурације.
3.	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	Материјали у машинству (метали, легуре, пластика...) Мерење и контрола - појам и примена мерних средстава Технологија обраде метала у	Ученик почиње да користи разне програме за приказивање предмета у разним пројекцијама - Ученик упознаје основне компоненте ИКТ уређаја као и	идентификује материјале који се користе у машинству и на основу њихових својстава процењује могућности примене. - користи прибор за мерење у

		машинству (са и без скидања струготине , савремене технологије обраде) Елементи машина и механизама (елементи за везу, елементи за пренос снаге и кретања, специјални елементи) Производне машине - врсте, принцип рада, појединачна и серијска производња	њихове конфигурације Ученик упознаје материјале као и њихову примену Ученик упознаје прибор за мерење и контролу и почиње да га примењује - Ученик упознаје различите врсте обраде материјала - Ученик упознаје разне врсте машинских елемената - Ученик упознаје разне врсте производних машина - Ученик упознаје врсте и намену робота - Ученик упознаје разне врсте погонских машина – мотора	машинству водећи рачуна о прецизности мерења; - врши операције обраде материјала који се користе у машинству. објасни улогу одређених елемената машина и механизама на једноставном примеру; објасни предности роботизације производних процеса; - објасни основе конструкције робота; објасни начин функционисања погонских машина. самостално скицом и техничким цртежом црта планирану макету грађевинског објекта; - користи рачунарске програме за израду техничке документације;
4.	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	Израда техничке документације изабраног модела ручно или уз помоћ рачунарских апликација , Рад на пројектном задатку	Ученик приступа изради сложених техничких цртежа као и изради макета и модела .	израђује макету/модел поштујући принципе економичног искоришћења материјала и рационалног одабира алата и машина примењујући процедуре у складу са принципима безбедности на раду

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):У процесу вредновања потребно је континуирано пратити рад ученика. Вредновање се врши на основу личног залагања, теориског и практичног знања.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – МУЗИЧКА КУЛТУРА

Циљ наставног програма: Ученицима који показују посебно интересовање и способности за музику, додатна настава омогућава проширивање и продубљивање знања, развијање музичких способности, креативности и самосталног музичког изражавања. Заснива се на општем циљу наставе Музичке културе, који обухвата развијање интересовања за музичку уметност, стваралачког и критичког мишљења, естетске перцепције и музичког укуса, као и неговање односа према музичком наслеђу свог и других народа.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЧОВЕК И МУЗИКА	Музика у бароку и класицизму : друштвени контекст, особине музике, музички облици и форме вокалне, инструменталне и вокално-инструменталне музике, инструменти, представници и репрезентативна музичка дела	– повеже различите видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали; – наведе изражајна средстава музичке уметности карактеристична за период барока и класицизма; – објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија; технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности инструмената; – разликује музичке форме барока и класицизма; – идентификује репрезентативне музичке	У начину реализације увек треба кренути од музичког дела, слушања или извођења и од познатих информацијама ка непознатим . Информације треба да буду одабране и пренесене у служби разумевања света музике у датом духу времена , али са више детаља и улажења у анализу музичких облика и форми, живота и дела значајних композитора. Наставу конципирати кроз рад на . истраживању пројектног задатка израда паноа, писање есеја о животима и делима композитора у периоду 17 и 18 века организација дебата и трибина на тему везану за утицај и моћ музике у периоду 17 и 18 века

			примере најзначајнијих представника барока и класицизма; – идентификује елементе музике барока и класицизма као ин- спирацију у музици савременог доба;	
2.	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	Барокни инструменти Жичани инструменти- гудачки и трзалачки инструменти	-ученик идентификује покрете које може да користи свирањем о тело и изводи их -ученик разликује инструменте и извођачке саставе, -ученик визуелно препознаје тражене инструменте - идентификује звук одређеног инструмента након слушања музике и именује инструмент -корист ИКТ у раду	Учење о инструментима се постиже кроз коришћење слика или макета инструмената. Ученик може израдити макету инструмената ради идентификације и разумевања фунције делова инструмената . Ученику пуштати звучне примере ради дубљег упознавања барокних инструмената . Ученик сагледава развојни пут инструмента кроз време поткрепљујући истраживање звучн им примерима из литературе . Поређење некадашњих и садашњих инструмената ће подстакнути доношење самосталних закључака на ову тему.
3.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Слушање одабраних музичких дела барока и класицизма различитих жанрова и стилова.	– вербализује свој доживљај музике; – идентификује различите елементе музичке изражајности (мелодија, ритам, темпо, динамика);	Вођено слушање музике које потом прати разговор о музичком доживљају води ка упознавању сложених облика 17 и 18 века као што су фуга и сонатни облик.

			– анализира слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте; – разликује музичке форме барока и класицизма; -идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника барока и класицизма; -идентификује елементе музике барока и класицизма као инспирацију у музици савременог доба; – користи могућности ИКТ-а за слушање музике	Ученик доноси самостално мишљење и закључке о слушаном делу у облику есеја или ПП презентације. Ученик посећује коцерте класичне музике и износи свој став о доживљеном- елементи музичке критике.
4.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Певање: певање по слуху, певање из нотног текста, певање уз покрет, ритам, мелодија, динамика,темпо, интонација, акценат, агогика, лествица, предзнаци, певање ритмичких фигура синкопа и триола, предтакт и узмах. Свирање: Орфов инструментариј, тело као инструмент, доступни инструменти, свирање из нотног текста, моторика, ритам и изражајност. Традиционална музика Балкана	– примењује правилну технику певања (правилно дисање, држање тела, артикулација) – кроз свирање и покрет развија сопствену координацију и моторику; – користи различита средства изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције; – искаже своја осећања у току извођења музике; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – користи могућности ИКТ-а у извођењу музике (коришћење	Реализација програма кроз певање: Главни критеријум за избор песама је квалитет музичког дела. Посебну пажњу треба обратити на тонски опсег композици- ја за певање и прилагодити опсег сваком певачу индивидуално Приликом извођења песама најстарије музичке фолклорне традиције, треба неговати нетемперовани начин певања и дозволити природним бојама гласа да дођу до изражаја. Приликом обраде песама из нотног текста након текстуалне, следи анализа нотног текста, савладавање ритма, певање солмизацијом и на крају певање са литерарним текстом.

			матрица, караоке и аудио снимака.)	Извођење свирањем треба реализовати на ритмичким и мелодијским инструментима. Кроз извођење музике, а у оквиру индивидуалних могућности ученика, подстиче се и развијање личног стила изражавања. Подстаћи ученике на активну сарадњу са осталим ученицима у музицирању. Са ученицима је неопходно постићи лакоћу у интерпретацији, добру дикцију и освојити сценско понашање кроз учествовање на такмичењима и приредбама.
5.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. Креирање ритмичке пратње и импровизација приликом стварања и извођења. Компоновање музике од малих музичких мотива. Реконструкција музичких догађаја у стилу барока и класицизма.	– изводи музичке примере користећи глас, покрет и инструменте, самостално и у групи; – користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет ствара композицију или песму; – комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; – учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; – изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или	Компоновање музике полази од мотива прво понуђених , а у каснијем раду и самостално креираних . Упознати ученике са неким од програма за компоновање. Креирање музичке пратње или текста уз музику је процес у коме наставник уз консултације води ученика ка крају композиције појашњујући механизме компоновања. -Кореографије уз музику су сложеније и захтевају примену наученог из претходних разреда. -Ученици приказују своје умеће на јавним часовима, приредбама или такмичењима.

			говорна реч, ликовна уметност); – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама; – критички просуђује утицај музике на здравље; – користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Остварује се континуирано кроз посматрање активности, ангажовања, интересовања и напредовања ученика у складу са њиховим способностима и могућностима. Реализује се и кроз разговор са ученицима, практичне музичке активности, презентације, истраживачке задатке, самовредновање и вршњачко вредновање. Посебна пажња посвећује се индивидуалном напретку ученика, развоју музичких способности, мотивације и одговорности у раду.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма:

- проширивање и продубљивање знањастечених на редовним часовима
- развијање комуникативних вештина,усавршавање граматике,богаћење вокабулара,подстицање самосталности

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	ГРАМАТИКА	Реченица (глаголска времена, предлози, везници, …)	-Користи напредне граматичке структуре и богат фонд речи у различитим регистрима (формални/неформални)	-Ученицима се језик представља и тумачи као систем.- -Поступност се остварује самим избором и распоредом наставних садржаја. -Селективност се остварује избором најосновнијих језичких законитости и информацијама о њима. -Правопис се савлађује различитим облицима писемних вежби.
2.	ЈЕЗИЧКЕ ВЕШТИНЕ	Писање краћег извештаја и вести,опис догађаја или писање мејла.Исказивање једноставних усмених порука, личних доживљаја,наративног текста,самостално или уз помоћ наставника,разумевање писаних и илустрованих текстова у вези са познатим темама,садржајима и комуникативним функцијама.Разумевање различитих врста усмених порука (монолог,краћи разговор,кратка информација).	Ученик самостално,течно и прецизно износу аргументоване ставове о апстрактним темама.Разуме сложене аутентичне текстове (књижевни одломци,новински чланци,извештаји),разуме културолошке специфичности немачког говорног подручја.	Ученици се оспособљавају да подједнако развијају све четири језичке вештине; -Ученицима се језик представља и тумачи као систем; -Поступност се остварује самим избором и распоредом наставних садржаја; -Селективност се остварује избором најосновнијих језичких законитости и информацијама о њима; -Сагледавање језичких чињеницаса разних становишта,њихово упоређивање и класификовање; -Ученици се спремају и за такмичења.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- развијање вештине читања,писања,слушања и комуникативне компетенције на тему,као и самостално усмено и писано изражавање на дату тему;
- Способност примене стеченог знањакроз идентичне и различите структуревезане за тему;
- Истицање најважнијих правила и њихово објашњавање;

- Самосталнп решавање примера као и добра припрема за све нивое такмичења.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – РУСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма: продубљивање знљња ученика који показују посебно интересовање за страни језик; развијање и проширивање њихових способности кроз подстицање на креативан, стваралачки рад;

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ГРАМАТИКА (ГРАММАТИКА)	- -глаголи кретања - -творба и употреба императива - -антоними - -прилози за начин	- -правилно употребљава усвојене граматичке садржаје -	-у настави граматике поступност се остварује самим избором и распоредом наставних садржаја.
2.	ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ (ПИСЬМЕННАЯ РЕЧЬ)	- -опис изгледа и карактера - -руски празници и народна традиција - -породично стабло	- -повезује и примењује претходно стечена знања - -правилно користи усвојен лексички материјал -	-писмене провере -пројектни задаци
3.	УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ (УСТНАЯ РЕЧЬ)	- - -разговор о музичким интересовањима - – -наручити јело и пиће у ресторану - -описати припрему Масленице	- -препознаје познату лексику и правилно и самостално је користи	-читање и одговарање на питања о прочитаном -спајање слике и текста

4.	ПРИПРЕМА ЗА ТАКМИЧЕЊА (ПОДГОТОВКА К СОРЕВНОВАНИЯМ)	- -комбинација различитих садржаја предвиђених за 7.разред	- -повезује и примењује претходно стечена знања - -проверава ниво сопственог знања	-решавање сложенијих задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- континуирано праћење напредовања ученика, кроз различите типове мотивишућих задатака
- индивидуални разговори

3.4. 8. РАЗРЕД

Програм наставе и учења обавезних наставних предмета за осми разред

Назив предмета: СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Годишњи фонд часова: 136

Циљ наставног програма: Оспособљавање ученика да правилно користи српски језик у говору и писању, развија читалачке компетенције, критичко мишљење, језичку и књижевну културу, као и способност функционалног повезивања садржаја различитих предметних области.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	КЊИЖЕВНОСТ	60	– лирска, епска и драмска дела; – домаћа и страна књижевност;	-тумачи књижевно дело користећи књижевнотеоријске појмове; – уочава мотиве, теме и идеје	интерпретативно читање, разговор, анализа текста, истраживачки задаци, презентације, рад у пару и групи

			– књижевни родови и врсте; – тумачење и вредновање књижевног текста.	дела; – повезује књижевно дело са историјским и друштвеним контекстом; – аргументовано износи став о прочитаном делу.	
2.	ЈЕЗИК	36	-синтакса реченице; – зависне реченице; – историја српског књижевног језика; – језичка норма и правопис.	– препознаје и анализира језичке појаве; – примењује правописна правила; – користи граматичка знања у говору и писању; – разуме развој српског књижевног језика.	фронтални рад, језичке вежбе, анализа примера, рад на тексту, индивидуални и групни рад
3.	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	24	-усмено и писмено изражавање; – препричавање, описивање и расправа; – писање састава и есеја; – функционални стилови.	– јасно и правилно се усмено и писмено изражава; – саставља различите врсте текстова; – примењује језичку норму у комуникацији; – критички процењује сопствени и туђи текст.	писмене и усмене вежбе, самостални рад, радионице, дебате, презентације
4.	МЕДИЈСКА КУЛТУРА И ФУНКЦИОНАЛНО ПОВЕЗИВАЊЕ ЗНАЊА	16	– медијски текстови; – критичко читање и тумачење информација; – језик медија; – повезивање садржаја језика и књижевности са другим предметима.	– критички процењује медијске садржаје; – издваја релевантне информације; – препознаје манипулацију у медијима; – повезује знања из различитих области.	пројектна настава, истраживачки рад, ИКТ, рад у групама

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања ученика врши се континуирано кроз посматрање рада и активности ученика, усмене одговоре, писмене задатке, тестове знања, анализу текстова, пројектне задатке, презентације и домаће задатке.

Вреднују се разумевање прочитаног, примена граматичких и правописних правила, усмено и писмено изражавање, критичко мишљење, сарадња са вршњацима, самосталност у раду и напредовање у односу на претходна постигнућа ученика.

Назив предмета: ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 68

Циљ наставног програма: Циљ учења Страног језика јесте да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писану и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ИЗГУБЉЕНО НАЂЕНО	4	1.Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје, (Past Simple); (Past Continuous); (Adjectives); кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.	-разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање радњи и ситуација у садашњости и прошлости; - размене неколико информација у низу које се односе на радње и ситуације у садашњости и из прошлоси; - поштују правила учтиве комуникације.	- Облик рада- фронтални, индивидуални, групни, у паровима, пленум - Наставне методе-комуникативна,аудитивна, илустративна демонстративна, вербално-текстуална игра - Наставна средства-уџбеник, табла, радна свеска, илусттрације, цд - Коришћење нових технологија:Гугл учионица, дигитални уџбеник, паметна табла - Прилагођавање и реализација програма уз уважавање различитих образовних и васпитних потреба и интересовања ученика из депривиране средине
2.	ИЗБОРИ	7	2.Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје; (Present Perfect vs Past Simple); текстове и дијалоге	- разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на описивање искустава, и	

			који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.	догађаја у прошлости; - опишу искуства и догађаје из прошлости повезујући неколико краћих исказа у смислену целину;	
3.	КОЛИКО ВРЕДИ?	10	3.Речи и изразе који се односе на тему; језичке садражје; (Present Continuous – arrangements); (Future Simple – predictions); (Going to…); текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.	- опишу историјски догађај из циљне културе. разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се односе на	
4.	ОСЕЋАЊА	10	4.Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје; Adjectives ending in -ed/-ing); (Modal verbs may, might, can, could, must to express possibility and certainty); (Modal verbs can, could, be able to for ability); (Modal verbs sholud, must, have to, ought to for advice and obligations; You'd better for suggestions); текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре	описивање искустава, и догађаја у прошлости; - разумеју једноставније текстове који се односе на описивање способности у садашњости; - саопште своје и туђе способности у садашњости; - размене неколико информација о способностима у садашњости; - разумеју и објасне сличности и разлике у популарним музичким жанровима између своје и циљне културе.	- Сарадња са педагошким асистенстом који пружа подршку ученицима ромске националне мањине - Облик рада- фронтални, индивидуални, групни, у паровима, пленум - Наставне методе-комуникативна,аудитивна, илустративна демонстративна, вербално-текстуална игра - Наставна средства-уџбеник, табла, радна свеска, илусттрације, цд - Коришћење нових технологија:Гугл учионица, дигитални уџбеник, паметна табла - Прилагођавање и реализација програма уз уважавање различитих образовних и васпитних потреба и интересовања

			и пишу); сличности и разлике у културама	-разумеју краће низове исказа који се односе на количине и цене; - размене информације у вези са количинама ценама; - размене информације које се односе на изражавање мишљења и давање препорука; - повежу неколико исказа у краћи текст којим се описују бића, места и предмети и дају препоруке;	ученика из депривиране средине - Сарадња са педагошким асистенстом који пружа подршку ученицима ромске националне мањине
5.	ОТКРИЋЕ	10	Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје; (Gerunds and infinitives); (First and second conditional); кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.		
6.	О МЕНИ	10	Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје; (Reflexive pronouns); (Relative pronouns); кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама	- разумеју општи смисао и главне информације из текстова који се на будуће радње и предвиђања; - размене неколико исказа у вези са будућим радњама и предвиђањима; саопшти будуће радње и предвиђања; - размене неколико повезаних информација у вези са осећањима; - искаже и образложе осећања; - разумеју једноставније текстове који се односе на могућности; - размене неколико информација које се односе	- Облик рада- фронтални, индивидуални, групни, у паровима, пленум - Наставне методе-комуникативна,аудитивна, илустративна демонстративна, вербално-текстуална игра - Наставна средства-уџбеник, табла, радна свеска, илусттрације, цд - Коришћење нових технологија:Гугл учионица, дигитални уџбеник, паметна табла - Прилагођавање и реализација програма уз уважавање различитих образовних и васпитних потреба и интересовања ученика из депривиране средине - Сарадња са педагошким асистенстом који пружа подршку ученицима ромске националне мањине

				на могућности; - разумеју једноставније текстове који се односе на способности, обавезе, предлоге и савете, и реагује на њих;	
7.	НА УЛИЦАМА	10	Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје; (Quantifiers and numbers); (Passive: present, past and future; Passive with modal verbs); кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу); сличности и разлике у културама.	- размене неколико информација које се односе на способности, обавезе, предлоге и савете; - разумеју британски и амерички смисао за хумор. - разумеју једноставније текстове који се односе на изражавање мишљења, планова и намера; - саопште своја и туђа мишљења, планове и намере; наведу биографске податке и најважнија открића/дела научника/уметника из циљне културе.	- Облик рада- фронтални, индивидуални, групни, у паровима,пленум - Наставне методе-комуникативна,аудитивна, илустративна демонстративна, вербално-текстуална игра - Наставна средства-уџбеник, табла, радна свеска, илусттрације, цд - Коришћење нових технологија:Гугл учионица, дигитални уџбеник, паметна табла - Прилагођавање и реализација програма уз уважавање различитих образовних и васпитних потреба и интересовања ученика из депривиране средине - Сарадња са педагошким асистенстом који пружа подршку ученицима ромске националне мањине
8.	ЗАКОН	7	Речи и изразе који се односе на тему; језичке садржаје; (Reported speech with present simple reporting verb); кратке текстове и дијалоге који се односе на теме (слушају, читају, говоре и пишу);	размене неколико информација у низу о карактериситкама бића, предмета и места; -размене информације које се односе на опис бића, предмета, места, појава, радњи, стања и збивања; - повеже неколико исказа у краћи текст којим се описују и пореде бића, предмети,	

			сличности и разлике у културама.	места, појаве, радње, стања и збивања; - разумеју краће низове исказа који се односе на количину; размене информације у вези са количином, димензијама и ценама; - упореди и наведе сличности и разлике између уличног живота у градовима широм света. упореде и опишу сличности и разлика између законских регулстива код нас и у циљној култури.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Посматрање и праћење, усмена провера, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина, ученички радови/пројекти и различите технике формативног оцењивања

Индивидуални разговори

Самостални рад (анализа прочитаног текста)

Назив предмета: ИСТОРИЈА

Годишњи фонд часова: 68

Циљ наставног програма: Циљ учења историје је да ученик, изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне основна историјска знања и компетенције неопходне за разумевање савременогсвета, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културноисторијском наслеђу, друштву и држави у којој живи.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВА-ЊА ПРОШЛОСТИ	3	Основне одлике периода од завршетка Првог светског рата до наших дана. Историјски извори за изучавање периода од завршетка Првог светског рата до наших дана и њихова сазнајна вредност (материјални, писани, аудио, визуелни, усмена сведочанства, дигитални).	Ученик ће бити у стању да: – смешта кључне догађаје, појаве и процесе из савремене историје на временској ленти; – пореди различите историјске изворе и рангира их на основу њихове сазнајне вредности; – анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; – поредећи различите изворе о истој историјској појави или догађају, анализира позицију аутора; – доведе у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; – наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група у историјском периоду савременог доба; – образложи значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; – изведе закључак о	Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: уџбеника, илустрација, шема, графикона Посета музејима и културно-историјским споменицима савременог доба, историјским архивима, евентуално виртуелна посета музеју, локалитетима из савременог доба... Проналажење примера извора за период Савременог доба од стране ученика Коришћење уџбеника, е - уџбеника: тестови, видео записи са питањима, е-учионице, Гугл учионице и др
2.	ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА РАТА	21	Последице Великог рата (демографски и материјални губици, одраз рата у друштвеном и културном животу, Мировна конференција у Паризу – нова карта Европе и света). Револуције у Русији и Европи (узроци, ток и последице). Стварање југословенске државе (југословенска идеја, процес иносиоци уједињења,		Користити методе/технике и облике рада, које активирају ученике и у којима су самосталнији у раду: анализа слика, историјске карте, историјских извора, различитих графичких организатора, ППТ, видео материјали, пројектна настава; израда шема и др. Корелација са сродним предметима кроз интегративну наставу и тематско повезивање. Стално коришћење историјске карте. Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура (Друштво народа, тоталитарне идеологије), илустрација (плакати), ППТ, видео записа (убиство краља

			међународно признање и границе). Политичке и друштвено-економске прилике у Европи и свету (либералне демократије, тоталитарне идеологије, економске кризе;култура, наука и уметност, свакодневни живот). Југословенска краљевина (простор, становништво и друштво; конституисање државе, политички живот; међународни положај;економске прилике; култура, улога двора; национално и верско питање). Истакнуте личности: Николај II Романов, Владимир Иљич Лењин,Роза Луксембург, Александар Флеминг, Пабло Пикасо, Волт Дизни, Чарли Чаплин, Сергеј Ејзенштајн, Бенито Мусолини, Адолф Хитлер, Јосиф Стаљин, Френклин Рузвелт, Александар I,	повезаности националне историје са регионалном и светском, на основу датих примера; – образложи утицај историјских догађаја, појава и процеса на савремено друштво – смешта кључне догађаје, појаве и процесе из савремене историје на временској ленти; – уочи динамику различитих историјских појава и промена на историјској карти; – пореди различите историјске изворе и рангира их на основу њихове сазнајне вредности; – анализира и процени ближе хронолошко порекло извора на основу садржаја; – поредећи различите изворе о истој историјској појави или догађају, анализира позицију аутора; – доведе у везу узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса на конкретним примерима; – наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група у	Александра у Марсеју и др.), квиз на кахуу и др. Посета музеијам и културно-историјским спомеиницима, историјским архивима, евентуално виртуелна посета Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литературе, интернет страница, енциклопедија, ради израде паноа, кратких записа, кратких излагања Коришћење уџбеника, е-уџбеника, е.учионице, Гугл учионице

			Марија, Петар II и Павле Карађорђевић, Никола Пашић, Стјепан Радић, Милан Стојадиновић, Драгиша Цветковић, ВлаткоМачек, Слободан Јовановић, Милутин Миланковић, Исидора Секулић, Ксенија Атанасијевић, Милена Павловић Барили, Иван Мештровић.	историјском периоду савременог доба; – образложи значај и улогу истакнутих личности у датом историјском контексту; – уочи елементе континуитета и дисконтинуитета српске државности; – изведе закључак о повезаности националне историје са регионалном и светском, на основу датих примера; – образложи утицај историјских догађаја, појава и процеса на савремено друштво; – идентификује основне карактеристике тоталитарних идеологија и наводи њихове последице у историјском и савременом контексту; – препозна,на примерима из савремене историје, важност поштовањаљудских права; – наведе примере како су идеје о родној, верској и етничкој равноправности утицале на савремене политичке прилике и развој друштва; – пореди положај и начин живота припадника	
3.	ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ	16	Свет у рату – узроци, међународне кризе, сукоби и освајачка политика тоталитарних држава; почетак и ток рата, зараћене стране, савезништва, фронтови, најважније операције, нови начини ратовања; ратна свакодневица, страдање цивила и ратни злочини; крај рата, победа антифашистичке коалиције. Југославија и српски народ у рату – улазак у рат, војни пораз, окупација, подела,		Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења Користити разноврсне технике/методе и облике рада Корелација са сродним предметима кроз интегративну наставу и тематско повезивање Коришћење уџбеничких текстова, историјских извора и њихова анализа Стално коришћење историјске карте Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура (односи између великих сила), илустрација (плакати), питања, филмова (нпр. Дечак у пругастој пиџами, Дара из Јасеновца, Сутјеска, Битка наНеретви и др.), ППТ, шеме и табеле Упућивање ученика на коришћење

			квислиншке творевине; геноцид и злочини; устанак, антифашистиборба и грађански рат; војне операције,живот у рату. Последице рата – људски и материјални губици; демографске и друштвене промене, миграције; уништавање културног наслеђа; суђења за ратне злочине, стварање ОУН. Истакнуте личности: Френклин Рузвелт, Винстон Черчил, Јосиф Стаљин, Адолф Хитлер, Бенито Мусолини, цар Хирохито, Франциско Франко, Мао Цедунг, Ана Франк, Петар II Карађор, Драгољуб Михаиловић, Јосип Броз, Милан Недић, Анте Павелић, Диана Будисављевић.	различитих друштвених група у историјском периоду савременог доба; – илуструје примерима утицај научно-технолошког развоја на промене у друштву, економији и природном окружењу; – образложи утицај различитих друштвено-економских система на свакодневни живот људи, анализирајући дате примере; – идентификује узроке, елементе и последице историјских сукоба и ратова и дискутује о могућим начинима превенције конфликата; – објасни значење појмова геноцид и Холокауст; – изрази ставове, засноване на историјским аргументима, уважавајући мишљење саговорника; – препозна пропаганду, стереотипе и идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулацији; – критички се односи према информацијама из медија користећи се историјским	уџбеника, додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде паноа, кратких записа, кратких излагања Коришћење уџбеника, е-уџбеника, е-учионице, Гугл учионице и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Посета местима страдања у Друго светеском рату (Бањица, Сатро Сајмиште, Јајинци, гробље ослободиоцима Београда... Коришћење ресурса локалне историје Обележавање места великих страдања српског и других народа у Другом светском рату (27. јануар, 22. април...и др.)
4.	ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕН	14	Свет после Другог светског рата – блоковска подела, трка у наоружањању, глобална димензија		Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења Користити разноврсне технике/методе и облике рада Корелација са сродним

	СКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА		Хладног рата, ратна жаришта и кризе, деколонизација, европске интеграције, покрети еманципације – покрети за женска и мањинска права, антиратни покрети; научна достигнућа, освајање свемира, медији, популарна култура). Југославија и српски народ после Другог светског рата – изградња новог државног и друштвеног уређења, једнопартијски систем, однос власти према политичким противницима, међународни положај, економске и културне прилике, самоуправљање, несврстаност; свакодневица, популарна култура, нове тенденције у култури. Истакнуте личности: Џон Кенеди, Никита Хрушчов, Махатма	знањима и вештинама; – анализира историјске догађаје и појаве на основу доступног аудио-визуелног изворног материјала; – осмисли, спроведе и презентује резултате истраживања заснованог на одабраним историјским изворима и литератури, користећи ИКТ; – образложи смисао неговања сећања на важне догађаје и личности из историје савременог доба; – истражи меморијалне споменике у локалној средини и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања; – покаже одговоран однос према културно-историјском наслеђу сопственог и других народа; – уочи одраз историјских догађаја и појава у књижевним и уметничким делима – наведе примере како су идеје о родној, верској и етничкој равноправности утицале на савремене	Предметима кроз интегративну наставу и тематско повезивање Коришћење уџбеничких текстова, историјских извора и њихова анализа Стално коришћење историјске карте. Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура, илустрација, филмова (Европске интеграције, ратна жаришта и др.), ППТ, шеме, табеле.. Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде паноа, кратких записа, кратких излагања Коришћење уџбеника, е-уџбеника, е-учионице, Гугл учионице и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и самоевалуације Коришћење ресурса локалне историје Начини пружања подршке образовања ученицима којима је потребна додатна образовна подршка: - просторно, садржајно и методичко прилагођавање наставног програма (нпр. размештај седења, избор градива за учење и вежбање, прилагођавање задатака, начина и врста оцењивања, домаћих...) - што већа индивидуализација наставе, а посебно са ученицима којима је потребна додатна образовна подршка, као и надареним ученицима - размена искустава и сарадња са члановима Већа и стручним сарадницима у школи...

			Ганди, Мартин Лутер Кинг, Роза Паркс, Нелсон Мандела, Голда Меир, Енди Ворхол, Јосип Броз, Александар Ранковић, Милован Ђилас, Иво АндриМилош Црњански, Александар Петровић, Мира Траиловић, Душан Ковачевић.	политичке прилике и развој друштва; – пореди положај и начин живота припадника различитих друштвених група у историјском периоду савременог доба; – илуструје примерима утицај научно-технолошког развоја на промене у друштву, економији и природном окружењу; – образложи утицај различитих друштвено-економских система на свакодневни живот људи, анализирајући дате примере; – препозна како су културне интеракције, и сарадња различитих етничких и социјалних група утицали на политички, друштвени и привредни живот; – наведе примере утицаја спортских и уметничких достигнућа на обликовање савременог друштва; – идентификује узроке, елементе и последице историјских сукоба и ратова и дискутује о могућим начинима превенције конфликата; – изрази ставове, засноване	- коришћење вршњачке подршке и помоћи у савладавању програмских садржаја
5.	ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У САВРЕМЕНИМ ПРОЦЕСИМА	14	Свет после Хладног рата – пад Берлинског зида; слом комунизма у Европи, распад СССР-а, нова политичка карта Европе, стварање Европске уније, доминација САД, локални конфликти и интервенције великих сила, процеси глобализације, Четврта индустријска револуција (дигитални медији, интернет, друштвене мреже мобилна телефонија), претња тероризма, миграције, савремени културни покрети. Српски народ на крају 20. и почетком 21. века		Припремање наставника за часове, водећи рачуна о особеностима одељења Користити разноврсне технике/методе и облике рада Корелација са сродним предметима кроз интегративну наставу и тематско повезивање Коришћење уџбеничких текстова, историјских извора и њихова анализа Стално коришћење историјске карте Комбиновање различитих врста дидактичког материјала: карикатура, илустрација, филмова (НАТО агресија 1999, Распад СФРЈ и др.), ППТ, шеме, табеле.. Упућивање ученика на коришћење уџбеника, додатне литературе, интернета, енциклопедија, ради израде паноа, кратких записа, кратких излагања коришћење уџбеника, е-уџбеника, е-учионице, Гугл учионице и др. Постављање ученика у различите ситуације евалуације и

			– криза СФРЈ 80-тих година, међунационалне тензије, увођење вишестраначког политичког система, распад СФРЈ, грађански рат и стварање нових држава, интернационализација сукоба и међународне интервенције, економске прилике и свакодневни живот, ратни злочини, страдање цивилног становништва, разарање културног наслеђа, НАТО агресија на СРЈ, последице ратова, политичке промене 2000. године, Република Србија самостална држава, питање статуса Косова и Метохије, односи у региону, српски народ у дијаспори и региону, процес придруживања Европској унији, култура спорт. Истакнуте личности: Роналд Реган, Михаил	на историјским аргументима, уважавајући мишљење саговорника; – препозна пропаганду, стереотипе и идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулацији; – критички се односи према информацијама из медија користећи се историјским знањима и вештинама; – анализира историјске догађаје и појаве на основу доступног аудио-визуелног изворног материјала; – осмисли, спроведе и презентује резултате истраживања заснованог на одабраним историјским изворима и литератури, користећи ИКТ; – образложи смисао неговања сећања на важне догађаје и личности из историје савременог доба; – истражи меморијалне споменике у локалној средини и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања;	самоевалуације Коришћење ресурса локалне историје Коришћење разноврсних техника сумирања градива: ленте времена, мапе ума, табеле Проверавање знања историјско-географских појмова, кроз испитивање на карти

			Горбачов, Маргарет Тачер, Бил Гејтс, Владимир Путин, Ангела Меркел, Слободан Милошевић, ФрањоТуђман, Алија Изетбеговић, Зоран Ђинђић, Војислав Коштуница.	– покаже одговоран однос према културно-историјском наслеђу сопственог и других народа; – уочи одраз историјских догађаја и појава у књижевним и уметничким делима; – препозна историјску димензију политичких, културних и технолошких промена у савременом свету и Републици Србији. – наведе примере како су идеје о родној, верској и етничкој равноправности утицале на савремене политичке прилике и развој друштва; – пореди положај и начин живота припадника различитих друштвених група у историјском периоду савременог доба; – илуструје примерима утицај научно-технолошког развоја на промене у друштву, економији и природном окружењу; – образложи утицај различитих друштвено-економских система на свакодневни живот људи, анализирајући дате примере;	

				– препозна како су културне интеракције, и сарадња различитих етничких и социјалних група утицали на политички, друштвени и привредни живот; – идентификује узроке, елементе и последице историјских сукоба и ратова и дискутује о могућим начинима превенције конфликата; – изведе закључке о узроцима, току и последицама ратова условљених распадом СФРЈ користећи изворе различитог порекла и сазнајне вредности; – изрази ставове, засноване на историјским аргументима, уважавајући мишљење саговорника; – препозна пропаганду, стереотипе и идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулацији; – критички се односи према информацијама из медија користећи се историјским знањима и вештинама; – анализира историјске	

				догађаје и појаве на основу доступног аудио-визуелног изворног материјала; – осмисли, спроведе и презентује резултате истраживања заснованог на одабраним историјским изворима и литератури, користећи ИКТ; – образложи смисао неговања сећања на важне догађаје и личности из историје савременог доба; – истражи меморијалне споменике у локалној средини и учествује у организовању и спровођењу заједничких школских активности везаних за развој културе сећања; – покаже одговоран однос према културно-историјском наслеђу сопственог и других народа; – уочи одраз историјских догађаја и појава у књижевним и уметничким делима; – препозна историјску димензију политичких, културних и технолошких промена у савременом свету и Републици Србији.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Формативно, свакодневно оцењивање усмених одговора ученика : Посматрањем наставника ; Самоевалуација и евалуација на крају месеца и током појединих часова; Истраживачки задаци везани за ист.изворе из Савременог доба ; Домаћи задатак ; Процењивање рада у пару и у групи; Дебата; Мини истраживачки задаци (пројектни задаци, породична и локална историја); редовност; Писана провера Есеј, прича; Показивање на Карти; Вежба 15 минута; Индивидуални рад: мини истраживање (пројектни задаци-Моја породица у Другом светском рату и др.), панои, предавања и др. Учествовање у неговању сећања; Индивидуални рад: панои, ППТ- мини истраживање (пројектни задаци):Моја породица у СФРЈ; личности. догађаји; Индивидуални рад: панои, ППТ – мини истраживање (пројектни задаци):нпр. Моја породица 90-их и 00-их; личности. догађаји; Карта – провера градива из целокупне историје 8. разреда-извлачење цедуљица са 5 појмова, које треба да покажу за 45 секунди ; Прегледање свески Израда ленти времена; Самоевалуација и евалуација ученика

Назив предмета: ГЕОГРАФИЈА

Годишњи фонд часова: 68

Циљ наставног програма: Циљ учења географије је да ученик појмовно и структурно овлада природно-географским, демографским, насеобинским, политичко-географским, економско-географским, интеграционим и глобалним појавама и процесима у Србији и свету уз неговање вредности мултикултуралности и патриотизма.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА ТЕРИТОРИЈЕ СРБИЈЕ	6	Географски положај, границе и величина територије Србије, апсолутни и релативни географски положај, државни симболи, гранични прелази, интеграције	По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – одреди географски положај Србије и доведе га у везу са историјско-географским развојем	Начин остваривања: дати садржаји су препоручени и распоређени у шест тематских целина: Географски положај, границе и величина територије Србије; Физичко-географске одлике Србије; Друштвено-географске одлике Србије; Природна и културна баштина Србије; Географија завичаја; Срби у региону и дијаспори.

				– анализира карактеристике граница и пограничних крајева Србије – анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује	Географски положај, границе и величина територије Србије За достизање исхода: ученик ће бити у стању да одреди географски положај Србије и доведе га у везу са историјско-географским развојем; анализира карактеристике граница и пограничних крајева Србије, потребно је објаснити етимолошко значење термина Србија, симболе отаџбине, детерминанте и компоненте географског положаја, њене границе, облик и величину територије. Објаснити ученицима да је територија Србије повезана и интегрисана, да њена тродимензионалност подразумева копно, ваздушни простор изнад копна и Земљину унутрашњост испод копна, као и да је њен квалитет дефинисан економским параметрима који зависе од квалитета и квантитета природних ресурса, као што су на пример, плодност земљишта, рудно богатство, однос обрадивих и необрадивих површина и биолошка разноврсност. За достизање исхода: ученик ће бити у стању да анализира карактеристике граница и пограничних крајева Србије, важно је издвојити граничне прелазе Србије према суседним државама и објаснити централно језгро – колевку државне идеје, центар интеграције и фактор кохезије њене територије. Овај садржај треба реализовати у складу са одговарајућим садржајима из историје. У циљу подстицања толеранције код ученика, указати на постајање различитих етничких и културних група у пограничним територијама Србије.

					Оспособити ученике да израђују тематске карте о Географском положају, границама и величини територије Србије користећи неме карте, на којима се могу издвојити различити садржаји везани за ову наставну тему.
2.	ФИЗИЧКО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	18	Физичко-географске одлике Србије, геотектонски процеси, облици рељефа, климатски фактори који утичу на климу Србије, хидролошке карактеристике Србије, издан, подземно врело, термоминералне воде, хидрографски чвор, повија, водни режим, бифуркација, типови земљишта, хумус,	– опише узроке и последице геотектонских процеса на територији Србије – класификује облике рељефа на територији Србије и именује репрезентативне – анализира утицај климатских фактора и климатских елемената на климу Србије – класификује и описује својства водних објеката користећи карту Србије – наводи начине коришћења вода Србије – препознаје ефекте утицаја физичко-географских процеса на човека и адекватно реагује у случају природних непогода – доведи у везу распрострањеност биљних и животињских	За достизање исхода: ученик ће бити у стању да опише узроке и последице геотектонских процеса на територији Србије, кључно је да у светлу теорије литосферних плоча ученик опише геотектонски положај и геотектонску рејонизацију Србије сагледавањем односа Евроазијске и Афричке литосферне плоче, објасни механизме настанка и обликовања рељефа на простору Србије и именује значајне морфоструктурне облике рељефа у Србији. Даљом схода ученик ће бити у стању да препозна и наведе облике рељефа који настају тектонским покретима и вулканизмом, објасни процес настанка земљотреса и наведе најугроженије зоне и изведе закључке о појави савременог сеизмизма као и одсуство активног вулканизма на територији Србије. Исход: ученик ће бити у стању да класификује облоперационализацијом иике рељефа на територији Србије и именује репрезантативне. Кроз овај исход ученика треба упознати са генетским и основним морфолошким типовима рељефа као и њиховом распрострањеношћу уз помоћ географске карте Србије. Исход је остварен уколико је ученик у стању да опише деловање унутрашњих и спољашњих сила на постанак и

				врста и физичко-географске карактеристике простора	обликовање рељефа Србије, да наведе и опише примере облика рељефа помоћу географске карте, графичких приказа и фотографија. Исход: анализира утицај климатских фактора и климатских елемената на климу Србије. За остваривање овог исхода неопходно је да ученик самостално користи климатолошке податке који се односе на температуру и падавине изабраног места. Да би се исход остварио, неопходно је да ученик: наведе климатске елементе, опише просторну и временску дистрибуцију температуре ваздуха и падавина на територији Србије, наведе и оцени значај климатских фактора, издвоји климатске области на територији Србије. Да би се остварио исход: класификује и описује својства водних објеката користећи карту Србије и наводи начине коришћења вода Србије, ученику би требало указати на постанак, еволуцију и распрострањеност река, језера, подземних вода и термоминералних извора на територији Србије. Упознати га са основним хидрографским карактеристика река Србије, чије груписање би се извршило према припадајућем морском сливу. Да би се постигао исход: препознаје ефекте утицаја физичко-географских процеса на човека и адекватно реагује у случају природних непогода, наставник ставља акценат на интеракцију природе и друштва и указује ученицима да се људско друштво не може посматрати независно од природног окружења. За ученика је важно да зна

					шта доводи до формирања природне непогоде, да ли и како човек може да стимулише њено формирање, где су природне непогоде распрострањене на простору Србије, као и да зна како да поступи у случају да је изложен њиховом дејству. Уз помоћ наставника, родитеља као и самосталног прикупљања података ученик треба да се упозна са природним непогодама које се дешавају, могу се десити или су се десиле у његовом непосредном окружењу: простори у Србији изложени дејству земљотреса, клизишта, одрона, атмосферских непогода (олуја, град, екстремне температуре), полава и бујица. Да би се постигао исход: доведе у везу распрострањеност биљних и животињских врста и физичко-географске карактеристике простора, кључно је објаснити да су ареали биљних и животињских врста детерминисани рељефом, земљиштем, климом, присуством воде и другим факторима.

3.	ДРУШТВЕ-НО-ГЕОГРАФ-СКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	31	Друштвено-географске одлике Србије, миграције, природни прираштај, просторни размештај становништва, деаграризација, депопулација, градске функције, мере популационе политике, проблеми урбаног развоја	– анализира тематске карте и статистичке податке и графички их приказује – објашњава популациону динамику становништва Србије: кретање броја становника, природни прираштај и миграције; – изводи закључке о утицају популационе динамике на структуре становништва у нашој земљи – изводи закључке о важности предузимања мера популационе политике – израђује и анализира графичке приказе структура становништва – објашњава утицај природних и друштвених фактора на настанак, развој и трансформацију насеља у нашој земљи – уз помоћ карте Србије и других извора информација анализира утицај природних и	У оквиру области/теме Друштвено-географске одлике Србије предвиђено је да се обрађују садржаји о становништву, насељима и привреди Србије. Њима се продубљују ученичка знања из области друштвене географије која су стекли у шестом разреду основног образовања и васпитања и иста примењују у конкретном просторном контексту, Републици Србији и локалној средини. За достизање исхода: ученик ће бити у стању да објашњава популациону динамику становништва Србије, акценат треба ставити на објашњење кретања броја становништва по подацима пописа (предлог је да временски обухват буде након Другог светског рата), природног прираштаја и миграција. Достизање исхода: изводи закључке о утицају популационе динамике на структуре становништва у нашој земљи, непосредно се надовезује на реализацију претходног исхода. Наведени исход се операционализује кроз проверу остварености следећих исхода: ученик наводи биолошке, економске и социјалне структуре становништва, ученик објашњава утицај рађања и умирања на биолошке, економске и социјалне структуре становништва у Србији и локалној средини, ученик објашњава утицај досељавања и одсељавања на структуре становништва у Србији, ученик објашњава промене у структурама становништва Србије и локалне средине као резултат садејства природног кретања и миграција. Исход израђује и анализира графичке приказе

				друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности у нашој земљи. – доводи у везу размештај привредних делатности са квалитетом животне средине у нашој земљи – препознаје ефекте производње и коришћења различитих извора енергије на квалитет животне средине	структура становништва јако је важан у функционалном домену. Овде до изражаја долази захтев да ученик самостално проналази податке о структурама становништва који су доступни у аналогном и дигиталном облику те да их на часовима и код куће за домаће задатке приказује у виду олно-старосних пирамида, графикона, дијаграма и тематских карата (картодијаграма). Садржаји везани за овај исход могу се реализовати применом различитих облика рада (индивидуални, рад у пару, рад у групи) и своју пуну примену проналазе у изради истраживачких пројеката, најбоље везано за локалну средину. Исход ученик изводи закључке о важности предузимања мера популационе политике даље се надовезује на претходне. Наведени исход се операционализује тако да ће ученик бити у стању да: дефинише појам популационе политике; наводи различите типове популационе политике; објашњава којим популационим политикама се решавају различити демографски проблеми; предлаже примену мера популационе политике с обзиром на актуелне демографске проблеме у Србији и локалној средини. Достизање исхода: објашњава утицај природних и друштвених фактора на настанак, развој и трансформацију насеља у нашој земљи, захтева да се са ученицима обраде садржаји везани за настанак насеља у нашој земљи, село и руралне

					процесе (депопулација, деаграризација, сенилизација, гашење сеоских насеља, псеудоурбанизација, итд.), основне одлике градова, њихове функције и гравитациони утицај, унутрашњу структуру градова и односе са околним простором. Неопходно је посебну пажњу посветити процесу урбанизације и главним урбаним проблемима. Ова целина се завршава упознавањем са Београдом, главним градом Србије, његовим географским положајем, историјско-географским и функционалним развојем. Исход: уз помоћ карте Србије и свих других извора информација анализира утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привредних делатности у нашој земљи, доводи ученике у ситуацију да сами проналазе изворе информација о привреди наше земље и локалне средине, да их критички преиспитују, упоређују, уочавају временску динамику и просторне диспаритете економско-географских појава и процеса. Географска карта (општа и тематске карте) је овде незаобилазно наставно средство које ученици користе за извлачење географских закључака, али и за илустрацију резултата својих сазнања. Исходи: доводи у везу размештај привредних делатности са квалитетом животне средине у нашој земљи и препознаје ефекте производње и коришћења различитих извора енергије на

					квалитет животне средине су најдиректније међусобно повезани. Од ученика се очекује да продубе постојећа и стекну нова знања о утицају пољопривреде, индустрије, саобраћаја, туризма и других привредних делатности на географски простор. Будући да су примери негативног утицаја човека на животну средину доминантни у односу на позитивне, те да се на истицању позитивног утицаја човека на животну средину инсистирало и у нижим разредима, овде је акценат стављен на примере рационалног коришћења енергетских извора и очувања животне средине. На овај начин ученици стичу целовиту слику о сличностима и разликама у функционисању привреде у свету и у нашој земљи, код њих се развија критичко и дивергентно мишљење, али и патриотска свест и интеркултуралност.

4.	ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ	4	природна и културна баштина Србије, заштићена природна подручја, национални паркови, географија завичаја	– описује репрезентативне објекте природне и културне баштине и означава их на карти – процењује важност очувања природне и културне баштине Србије	Исход: описује репрезентативне објекте природне и културне баштине и означава их на карти. Уз помоћ карте и других расположивих извора информација ученици треба да анализирају просторну заступљеност природних и културних објеката у Србији. Остваривање исхода подразумева уочавање разлика културно-историјских целина градског и сеоског типа. Исход је остварљив ако ученик на карти одреди и лоцира заштићена природна и културна добра и наведе примере. Исход: ученик ће бити у стању да процењује важност очувања природне и културне баштине Србије. Ученици кроз овај исход треба да формирају вредносне ставове и развију свест о неговању природних и културних добара. Организовањем посета манастирима, музејима, националним парковима изводе се закључци о важности националног и културног идентитета наше земље. Исход је остварљив ако ученик на немој карти различитим картографским методама представи степен заштите природних добара и истакне њихов значај.
5.	СРБИ У РЕГИОНУ И ДИЈАСПОРИ	5	Срби у региону и дијаспори	– објашњава утицај историјских и савремених миграција на размештај Срба у свету	Срби у региону и дијаспори Исход: ученик ће бити у стању да објашњава утицај историјских и савремених миграција на размештај Срба у свету, операционализује се тако што ће ученик бити у стању да наведе државе и ентитете у којима живе припадници српског народа, наведе број припадника нашег народа у земљама бивше СФРЈ, региону и дијаспори,

					објасни узроке досељавања Срба у различитим историјским периодима, упореди економски, културни и политички положај Срба. Поступци остварења програма: примена електонских сдржаја и дигиталних уџбеника, и различитих наставних средстава: паметне табле, глобус, географска карта, географски атлас, нема карта, јутјуб, презентације, уџбеник... Примена различитих метода и облика рада (облици: фронтални, индивидуални, у пару, тиму, групи; метод – монолошко-дијалошка, илустративно-демонстративна, мултимедијална...) Активности наставника: припрема, реализује и анализира наставни процес,дефинише активности и садржаје, врши избор метода и техника рада, као и наставних средстава, креира и реализује час у циљу постизања квалитетне наставе, сарађује са колегама и размењује мишљења, одговара на ученичка питања, прати напредовање сваког ученика и оцењује њихово постигнуће, прати ефекте свога рада. Активности ученика: слуша, описује, дискутује, оријентише се на карти, оријентише се у простору, самостално се служи географском картом на часу, примењује стечена знања у решавању проблемских задатака, примењује средства ИКТ-а, учествује у обнављању градива.
6.	ГЕОГРАФИ-ЈА ЗАВИЧАЈА	2	географија завичаја	– учествује у предлагању и реализацији истраживачког пројекта у локалној средини – анализира тематске	За достизање овог исхода: ученик ће бити у стању да реализује истраживачки пројекат у локалној средини, препорука је да технике наставника буду усмерене на поучавање и учење путем открића које обухвата прикупљање података од локалног

				карте и статистичке податке и графички их приказује	становништва и самостално посматрање објеката и процеса. Организација теренског рада подразумева истраживачки пројектни задатак где наставник у сарадњи са ученицима дефинише тему, циљ и задатак истраживања, објашњава наставне методе, дефинише хипотезе, израђује нацрт истраживања, описује фазе и ток реализације истраживања, одређује релевантне изворе информација, наводи начин обраде података и приказивање добијених резултата кроз вредновање и евалуацију пројекта. Применом пројектне наставе развијају се међупредметне компетенције

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Разговор, тест, самостални и групни пројекти, дебата, практичне вежбе (неме карте)

Оцењивање је саставни део процеса наставе и учења којим се обезбеђује стално праћење и процењивање резултата постигнућа ученика, а у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Праћење и вредновање ученика започиње иницијалном проценом нивоа знања на коме се ученик налази. Свака активност на часу служи за континуирану процену напредовања ученика. Неопходно је ученике стално оспособљавати за процену сопственог напретка у остваривању исхода предмета.

Како ниједан од познатих начина вредновања није савршен, потребно је комбиновати различите начине оцењивања. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање на тај начин постаје мотивациони фактор за ученике. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

На почетку школске године наставници географије треба да направе план временске динамике и садржаја оцењивања знања и умења (процењивања постигнућа) ученика водећи рачуна о адекватној заступљености сумативног и формативног оцењивања. Будући да се у новим програмима наставе и учења инсистира на функционалним знањима, развоју међупредметних компетенција и пројектној настави, важно је да наставници на почетку школске године добро осмисле и са ученицима договоре како ће се обављати формативно оцењивање. У том смислу препоручује се наставницима да на нивоу стручних већа договоре критеријуме и елементе формативног оцењивања (активност на часу, допринос групном раду, израда домаћих задатака, кратки тестови, познавање географске карте...).

Назив предмета: БИОЛОГИЈА

Годишњи фонд часова: 68

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења биологије је да ученик изучавањем живих бића у интеракцији са животном средином и биолошких процеса развије одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	26	Улога и значај појединих ћелијских органела у метаболизму ћелије: једро, ендоплазмични ретикулум, рибозоми, хлоропласти, центриоле, лизозоми. Матичне ћелије − ћелије програмиране за различите функције. Принцип економичности грађе и функције живих бића Улога и значај ензима. Ендокрини систем и хуморална регулација.	– Повеже грађу ћелијских органела са њиховом улогом у метаболизму ћелије. – Повеже однос површине и запремине ћелије и тела са начином обављања основних животних функција. – Идентификује регулаторне механизме у одржавању хомеостазе. – Илуструје примерима везу између физиолошких одговора живих бића и промена у спољашњој средини. – Одговорно се односи према свом здрављу. – Изрази критички став према медијским садржајима	У активностима за достизање исхода повеже грађу ћелијских органела са њиховом улогом у метаболизму ћелије, треба нагласити да се особине живог налазе у структури – ћелији и да је на Земљи живот успостављен током еволуције ћелија. Кроз обраду улога и значаја појединих ћелијских органела у метаболизму ћелије (једро, ендоплазмични ретикулум, рибозоми, хлоропласти, центриоле, лизозоми) треба увести појмове који ће повезати ћелијску грађу и функцију. У том смислу треба поменути да поједине ћелије имају одређену грађу из које произилази њихова специфична функција (нпр.надражљивост, проводљивост, контрактилност), док друге могу бити програмиране за диференцијацију у више праваца, односно обављање различитих функција (пример матичних ћелија). Активности за достизање

			Регулаторна улога хормона биљака и животиња. Надражљивост, проводљивост, контрактилност. Чулно-нервни систем животиња. Рефлексни лук. Поремећаји функције ендокриног система, нервног система и чула. Неуротрансмитери, нервни импулси, драж, надражај. Хомеостаза − принцип повратне спреге. Фотосинтеза. Ћелијско дисање. Транспирација. Температурна регулација.	који се баве здравим стиловима живота. – Повеже промене настале у пубертету са деловањем хормона. – Идентификује поремећаје у раду органа и система органа изазваних нездравим начином живота. – Доведе у везу промене животних услова са еволуцијом живота на планети. – Истражи давно нестале екосистеме. – Повеже промене које се догађају организму током животног циклуса са активностима гена. – Повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем природне селекције. – Установи узрочно-последичну везу између губитака врста у екосистему и негативних последица у преносу супстанце и енергије у мрежама исхране. – Критички процени последице људских делатности у односу на расположиве ресурсе на Земљи.	исхода повеже однос површине и запремине ћелије и тела са начином обављања основних животних функција треба усмерити тако да ученици разумеју да се усложњавањем унутрашње грађе стичу услови за појаву нових карактеристика ћелије (и организма) при чему се повећањем активне површине преко које се обавља одређена функција, на свим нивоима организације, успоставља принцип економичности – оптимално искоришћавање ограничене запремине ћелије/организма, повећањем унутрашње или спољашње површине. На тај начин се остварује боља енергетска ефикасност, на ћелијском и на нивоу организма, и обезбеђује континуитет (одрживост) животних функција. То се може приказати на различитим примерима: интрамембрански систем у ћелији, набори мембране унутар митохондрија, цревне ресице, алвеоле у плућима, шкржни листићи, набори (вијуге) мозга итд. Садржаји се могу обрадити кроз истраживачки рад ученика о томе како се долази до матичних ћелија, како се чувају, на који начин их користимо у медицини итд, кроз разговор са стручњаком (лекар, генетичар) о матичним ћелијама, посетом Генетичком саветовалишту локалне болнице или другим институцијама које се баве овом темом. Активности за достизање исхода идентификује регулаторне механизме у одржавању хомеостазе и

				– Повеже утицај еколошких чинилаца са распоредом карактеристичних врста које насељавају простор Србије. – Истражи присуство инвазивних врста у својој околини и вероватне путеве насељавања. – Истражи разлоге губитка биодиверзитета на локалном подручју.	илуструје примерима везу између физиолошких одговора живих бића и промена у спољашњој средини, треба усмерити тако да ученик разуме да ћелија/организам најбоље функционише у одређеним условима и да сви организми поседују механизме који одржавају свој унутрашњи састав у одређеним границама, које омогућавају њихово преживљавање. Посебно је важан принцип примања и преноса информација и реаговања на надражаје. Потребно је нагласити да су то повезани и регулисани процеси, односно да процеси који се одвијају у појединим деловима тела могу да регулишу активности у другим органима и ткивима и утичу на целокупно функционисање организма. Хомеостаза и повратна спрега као појмови могу се повезати са градивом роботике (Техника и технологија). Ученике на овом узрасту треба што више упућивати да самостално прикупљају, обрађују, представљају и тумаче информације добијене једноставним истраживањима. Потребно је повезати физику и биологију (физичке појаве у телу организама, притисак, брзина...) и хемију и биологију (неуротрансмитери, хормони, ензими...). Током остваривања наведених исхода, требало би да ученици различитим примерима илуструју везу између физиолошких адаптација живих бића и промена у спољашњој средини. Садржаји се

					могу обрадити кроз низ кратких вежби/демонстрација рефлекса (рефлекси ока, рефлекс хватања лењира, пателарни рефлекс...), варљивост чула (прецизност чула додира, оптичке варке итд.).
2.	ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	9	Резултати стандардних лабораторијских анализа крви и урина. Биолошки смисао адолесценције (родни и полни идентитет у контексту хормонске активности и индивидуалне генетичке варијабилности). Заштита од полно преносивих болести, контрацепција. Одговорност за сопствено здравље.	– Одговорно се односи према свом здрављу. – Изрази критички став према медијским садржајима који се баве здравим стиловима живота. – Повеже промене настале у пубертету са деловањем хормона. – Идентификује поремећаје у раду органа и система органа изазваних нездравим начином живота.	У активностима за достизање исхода: одговорно се односи према свом здрављу, важно је указати на путеве преношења болести, превенцију и значај редовних контрола. Ученик треба да развије одговоран однос према сопственом здрављу, здрављу људи из своје околине и да поступа према упутствима лекара. Када знају путеве преношења изазивача болести, требало би да ученици науче и како се треба понашати у присуству оболелих од различитих болести, али и да развију толерантан однос према оболелима. На пример, особу оболелу од сиде не треба да игноришу, нити дискриминишу на било који начин, а то ће моћи када науче да руковање, загрљај, разговор нису начини како се ова болест преноси. Процена ставова из домена одговорног односа према здрављу може се радити кроз чек-листу. У оквиру области Човек и здравље треба обрадити и примере различитих утицаја на функције ендокриног система, нервног система и чула изазваних различитим спољашњим и унутрашњим факторима (узроцима), као и могућност враћања организма у уравнотежено стање након одређених поремећаја. Могу се користити примери који су блиски за

					разумевање ученицима овог узраста, као што је слабљење слуха услед слушања прегласне музике, коришћења слушалица, коришћења мобилних телефона, играња компјутерских игрица итд. Ученике треба мотивисати да изразе критички став у погледу домена и мере штетности појединих утицаја. Разумевање резултата стандардних лабораторијских анализа крви и урина се може обрадити кроз вежбу, при чему пажњу треба обратити само на вредности које се односе на еритроците, хемоглобин, гвожђе, леукоците (без леукоцитне формуле), ниво шећера, а код резултата урина на замућеност, присуство бактерија и ћелија крви. Циљ вежбе није тумачење, анализирање и интерпретација лабораторијских анализа, јер то раде лекари, већ је потребно да ученик уме да прочита табелу и разуме да вредности треба да буду у опсегу референтних. Током вежбе се могу анализирати унапред припремљени (симулирани) подаци од стране наставника, а не реални резултати конкретних особа (ученика или одраслих). Посебну пажњу треба посветити репродуктивном здрављу. Контрацепцију обрадити и у смислу спречавања преране трудноће и полно преносивих болести. Кроз активности за достизање исхода изрази критички став према медијским садржајима који се баве здравим стиловима живота, код ученика треба развијати критички став према садржајима који се могу наћи на интернету

					и другим изворима информисања (часописима, ТВ емисијама...). У питању су садржаји који се односе нпр. на дијете, биолошки активне супстанце и адитиве, али и друге теме од значаја за здраве стилове живота. Ученици могу да проналазе примере медијских садржаја који ће се анализирати на часу. Анализу је могуће урадити и у виду дебате са темама: постоје ли инстант-дијете, „чаробне биљке“ које лече најразноврсније болести, „топе килограме“, продужавају младост и слично. Кроз истраживачке задатке или пројектну наставу, могу се обрадити лековити и физиолошки активни продукти животиња и биљака (као што су мед, прополис, различити екстракти биљака, полен...) који се користе за људску употребу. Ова тема је погодна за корелацију са градивом хемије или за заједничку пројектну наставу са овим предметом (нпр. вежбе екстракције хлорофила, кофеина и биљних уља). Такође, у циљу истраживања о деловању биљних и животињских продуката и екстраката, могу се организовати посете или мини-екскурзије до оближњег постројења за прераду лековитих биљака, узгајивачници медицинских пијавица, произвођачу меда и сл, зависно од подручја и локалних услова у којима се школа налази. За врсте које су интродукцијом унете ради узгајања и добијања екстраката и других продуката, могу се проучити путеви којима су те врсте доспеле на наше подручје, што се може

					повезати са исходима области Живот у екосистему и са предметом Географија. За достизање исхода повеже промене настале у пубертету са деловањем хормона потребно је ову тему повезати са хормоналном регулацијом, која се обрађује у теми Јединство грађе и функције, и са знањима из претходних разреда у вези са променама у пубертету (менструални циклус, на пример). У обради полног и родног идентитета, поред развијања толеранције и прихватања различитости, ученицима треба пружити ширу перспективу генетичке варијабилности, као природног феномена, која не даје основе за предрасуде, стереотипе, дискриминацију и насиље. Адекватним избором садржаја и начина рада може се успоставити веза са садржајима који се обрађују на предмету Грађанско васпитање, а који се односе на теме пол, род и сексуалности. Активности се могу реализовати као дебате, трибине, представљање резултата истраживачких задатака ученика (нпр. о ставовима ученика у одељењу, анализа текстова – дневни пресек новинских чланака и слично). Активности за достизање исхода: идентификује поремећаје у раду органа и система органа изазваних нездравим начином живота треба да обухвате истраживања видова нездравог начина живота, као што су начин исхране, физичка активност, употреба психоактивних супстанци (укључујући и лекове -

					таблетоманија). Посебну пажњу треба посветити злоупотреби стероида и других супстанци за нпр. повећање мишићне масе и снаге због последица на стање организма и на понашање. Резултате истраживања треба повезивати са деловањем на системе органа и приказивати их јавности (нпр. на нивоу одељења или школе) у различитим облицима (нпр. пано који ће пропагирати здраве стилове живота, или са декларацијама производа које свакодневно користе уз коментарисање улоге и штетности појединих адитива исхрани и слично.
3.	ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОГ СВЕТА	7	„Календар живота“, еволуција различитих група организама кроз геолошка доба и велика изумирања. Значај алги (цијанобактерија) и биљака за продукцију кисеоника и озонског омотача, као заштита од УВ зрака, и услов за развој осталих живих бића. Строматолити. Излазак из воде на копно.	– Доведе у везу промене животних услова са еволуцијом живота на планети. – Истражи давно нестале екосистеме.	Активности за достизање исхода доведе у везу промене животних услова са еволуцијом живота на планети треба усмерити на повезивање стечених еколошких знања са историјом планете Земље, тј. начинима којима се она мењала (тектонске промене, промене климе, састав атмосфере, влажност, температура, итд). Податке о геофизичким процесима треба пропратити описом развоја живог света кроз геолошка доба. За именовање геолошких доба треба користити стручне називе прекамбријум, палеозоик, мезозоик и кенозоик. Могу се поменути и краћи периоди који су познати ученицима као што су перм, карбон, тријас, јура, креда, али се не препоручује да ти називи буду део кључних појмова. Стечена знања о постанку живог света треба повезати са продукцијом кисеоника и настанком озонског омотача,

					као условима за еволуцију већине врста живих бића. Посебну пажњу треба посветити настанку нових група живих бића и повезати их са њиховим положајем на Дрвету живота, што представља и део активности за достизање исхода истражи давно нестале екосистеме. Већину активности за достизање поменутог исхода је могуће реализовати кроз пројектне задатке у којима ће ученици истраживати и представљати (презентацијом, плакатом) нестале шуме карбона, мора камбријума, итд, уз адекватну употребу еколошких појмова попут еколошких фактора и адаптација.
4.	НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	7	- Улуткавање и пресвлачење инсеката. Пубертет и адолесцеција човека. Цветање, плодоношење и сазревање плодова биљака. Теорија еволуције. Постанак нових врста кроз еволуционе процесе. Еволуција човека.	- Повеже промене које се догађају организму током животног циклуса са активностима гена. – Повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем природне селекције.	Активности за достизање исхода повеже промене које се догађају организму током животног циклуса са активностима гена, обухватају истраживање и описивање промена током животног циклуса различитих врста биљака и животиња (од зигота, преко деоба ћелија и формирања органа, а затим улазак у репродуктивну фазу, старење и смрт). На пример, могу се истражити и представити животињске врсте са потпуним преображајем (метаморфозом), које пролазе кроз фазе ларве и лутке пре адултног периода (бројни инсекти), као и они са непотпуним преображајем (одсуство стадијума лутке код инсеката); развиће преко ларвеног стадијума код мекушаца, ракова, риба, водоземаца итд. Такође, треба нагласити да постоје и организми чије развиће нема очигледно

					препознатљиве фазе кроз промене целокупне грађе тела, али да и такво развиће подразумева раст, промене у пропорцијама делова тела и физиолошким процесима, као и развиће полних органа (нпр. човек). Морфолошке и физиолошке промене током животног циклуса треба повезати са хормонским променама (хормон раста, полни хормони, јувенилни хормон код инсеката, бињни хормони, итд). Развиће човека треба повезати са променама насталим у пубертету услед деловања хормона које се обрађују у области Човек и здравље. Посебну пажњу треба посветити томе да се хормонски индукованепромене активирају укључивањем регулаторних гена у одређеним фазама животног циклуса. Да би се ови процеси довели у везу са основним молекулским процесима у ћелији, неопходно је подсетити ученике на знање о генима и молекулу ДНК (из седмог разреда). Током седмог разреда, ученицима су предочена правила наслеђивања (трансмисије) генетичког материјала од родитеља на потомство. Сада је потребно објаснити другу улогу генетичког материјала – функцију гена у процесу развића особина организама. На овом узрасту не треба говорити о транскрипцији и транслацији, али је важно рећи да су производи гена протеини који остварују различите функције – ензими, структурни протеини (нпр. колаген, антитела, итд), хормони, итд. На примеру хормона може

					се објаснити улога гена. Током животног циклуса, у одређеним фазама се активирају гени за хормоне, који онда активирају друге гене за раст тела и развиће органа (нпр. јувенилни хормон код инсеката). Активност гена за полне хормоне код људи доводи до активирања гена за развиће полних органа, длакавост код дечака, раст груди код девојчица, итд. Ови садржаји дају ширу перспективу генетичке варијабилности када су у питању особе чије се полне карактеристике и полни идентитет не поклапају. Имајући у виду оваква објашњења улоге гена у развићу фенотипа, као и знања из седмог разреда о алелима и правилима наслеђивања, може се појаснити ученицима присуство различитости између јединки у једној популацији. У циљу остваривања исхода повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем природне селекције, подсетити се појма популација и процеса селекције који су обрађени у претходним разредима. Процес специјације (настанка нових врста) најбоље је објаснити кроз алопатрички модел специјације (ученицима не треба уводити овај термин). Модел: једна велика популација бива подељена на две мање и прекине се могућност укрштања између јединки две популације; свака од популација се прилагођава, деловањем селекције, на услове средина у којима живе; такође, различите мутације се дешавају у свакој популацији (настају неки нови алели); због

					ових процеса, временом између две популације настају све веће разлике (фенотипске и генетичке); током дужег времена, јединке две популације се толико разликују да више не могу да се међусобно укрштају чак и уколико дођу у физички контакт; тада су то две нове врсте. Ово објашњење еволуције дао је Чарлс Дарвин и данас је потврђено у свим биолошким истраживањима. Ученицима је неопходно дати податке о Дарвиновој теорији еволуције и објашњењима која је он пружио. Објаснити да је он дао концепцију природне селекције и дивергенције популација, што води настанку нових врста. Такође, навести да је Дарвин закључио да је порекло живог света јединствено и да због тога сва жива бића деле заједничке особине – дисање, излучивање, метаболизам итд. Дарвинову концепцију јединства живота повезати са моделом „дрво живота“. Процес еволуције, постанка врста и заједничког претка врста може се објаснити на примеру еволуције човека. Ученици могу на интернету да истражују приказе људских предака, почевши од одвајања наше еволуционе линије од последњег заједничког претка са шимпанзом (пре 7 милиона година). У заједничком раду могу направити еволуционо стабло људских предака. Важно је нагласити да је човек настао на афричком континенту, а да је затим мигрирао на друге континенте. На сваком од континената, људске популације

					су се прилагођавале другачијим срединским условима и због тога данас имамо различите особине које су карактеристичне за групе људи из различитих региона света (али увек наглашавати да је индивидуална варијабилност унутар људских група огромна). Јако је важно објаснити ученицима да, у биолошком смислу, тј. у контексту генетичких разлика, не постоје расе људи, већ само континуирана варијабилност различитих људских карактеристика.
5.	ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	19	Еволуција и развој екосистема. Концепт климакса. Циклуси кружења основних супстанци у природи (вода, угљеник, азот) и њихова повезаност. Азотофиксација, микориза, симбиоза, симбионтски организми (лишајеви). Ограниченост ресурса (капацитет средине) и одрживи развој. Нестанак врста и фактори угрожавања (H.I.P.P.O. концепт). Типични екосистеми Србије. Ретке и угрожене врсте Србије.	– Установи узрочно-последичну везу између губитака врста у екосистему и негативних последица у преносу супстанце и енергије у мрежама исхране. – Критички процени последице људских делатности у односу на расположиве ресурсе на Земљи. – Повеже утицај еколошких чинилаца са распоредом карактеристичних врста које насељавају простор Србије. – Истражи присуство инвазивних врста у својој околини и вероватне путеве насељавања. – Истражи разлоге губитка биодиверзитета на локалном подручју.	У активностима за достизање исхода повеже губитак врста у екосистему са негативним последицама у преносу супстанце и енергије у мрежама исхране акценат је на томе да у екосистемима постоји тежња ка усаглашавању производње и потрошње органске супстанце и ка производњи што веће количине органске супстанце у датим условима (биомаса, разноврсност). Потребно је увести концепт климакса екосистема у смислу да он представља, у датим околностима, равнотежу у преносу и кружењима енергије и супстанце у екосистему. Истовремено, треба увести и појам природне сукцесије. Уколико се достигнути ступањ равнотеже (климакс екосистема) поремети, покреће се процес природне сукцесије који доводи до поновног успостављања нарушене равнотеже. Процес природне сукцесије може се пратити кроз серију заједница које се успостављају, од пионирске заједнице до

			Интродукције, реинтродукције и инвазивне врсте. Последице глобалних промена.		климаксне заједнице екосистема. Процеси кружења и преноса супстанци (вода, угљеника и азота) и енергије у природиим екосистемима могу се представити мрежама исхране заједница карактеристичних екосистема за које се предлаже да обавезно садрже произвођаче, потрошаче и разлагаче. Циклуси кружења супстанци на исти начин се могу посматрати и у биосфери. Активностима за достизање исхода критички процени последице људских делатности у односу на расположиве ресурсе на Земљи треба увести концепт одрживог развоја и еколошког отиска. Да би ученици разумели ове концепте, препор учује се обрада појма капацитет средин е (бројност − бројност популација − биом аса − диверзитет) који се у датим околно стима може одржати у дужем временско м периоду. Указати на чињеницу да се н еограничен раст не може одржати у огра ниченим условима (повезати са Х.И.П.П.О концептом). Пожељно је омогућити ученицима да израчунају свој еколошки отисак на неком од калкулатора, који се може наћи на интернету и у одељењу продискутовати добијене резултате, нарочито о томе које животне навике би свако могао да промени, а при томе да смањи свој отисак. Ученицима

					треба скренути пажњу да коришћење обновљивих извора енергије може имати и извесне негативне последице (ветропаркови, деривационе минихидроелектране...). Једна од тема за дебату са ученицима може бити управо ова: добробит и лоше стране употребе обновљивих извора енергије. Пожељно је указати да се непрекидно развијају нови, бољи технолошки процеси који смањују негативне ефекте. Активности за достизање исхода повеже утицај еколошких чинилаца са распоредом карактеристичних врста које насељавају простор Србије треба фокусирати на ретке врсте, угрожене врсте, ендемичне врсте, космополитске врсте. Кроз пројектне задатке ученици могу да истражују везу наведених врста и еколошких чиниоца који условљавају њихово присуство на задатим подручјима. Истраживање се може спровести на терену, ако постоје могућности или претраживањем литературе, интернета... Предложене врсте: банатски божур, храст лужњак, буква, рамонда, трска, маслачак, белоглави суп, орао белорепан, сова ушара, вук, шакал, врабац, пастрмка, младица, кечига, моруна... у обзир долазе све врсте за које ученици могу да одреде еколошке факторе због којих је врста ретка, угрожена или космополитска. Исход истражи присуство инвазивних врста у својој околини и вероватне путеве насељавања (начини како је врста пренета) може да се реализује кроз истраживање познатих

					инвазивних врста, попут амброзије, багремца, киселог дрвета, папирног дуда, сибирског бреста, свиленице, азијске бубамаре, шимшировог мољца итд. Ученици могу спровести истраживање на терену, у непосредној околини (ако постоје услови) или претраживањем литературе и интернета. Могу се проучити и алохтоне врсте које су у ранијим периодима инвазијом освојиле наше просторе и постале уобичајне као што су гугутка, бизамски пацов, нутрија, бабушка, багрем... Активности за достизање овог исхода треба повезати са активностима за достизање исхода повеже губитак врста у екосистему са негативним последицама у преносу супстанце и енергије у мрежама исхране. За достизање исхода Истражи разлоге губитка биодиверзитета на локалном подручју може се искористити Х.И.П.П.О концепт који на једноставан начин дефинише чиниоце нестанка врста. Пројектни задатак може бити израда „црвене књиге“ за локалне врсте са ИУЦН листе по Х.И.П.П.О концепту. Наставник предлаже листу врста, аученици одабирају једну и одређују факторе угрожавања и приказују резултат

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Разговор, формативно оцењивање на сваком часу, тест, домаћи задаци, самостални и групни пројекти, дебата. Праћење напредовања ученика врши се континуирано током наставног процеса кроз формативно и сумативно оцењивање. Вреднују се усмена и писмена постигнућа ученика и ангажовање на часу.

Назив предмета: МАТЕМАТИКА

Годишњи фонд часова: 136

Циљ наставног програма: ЦИЉ наставе математике је да оспособи ученика за усвајање елементарних математичких знања која су потребна за схватање појава и законитости у природи и друштву, доприносе развијању менталних способности, формирању научног погледа на свет и свестраном развитку личности ученика, оспособи ученика за примену усвојених математичких знања у решавању разноврсних задатака из животне праксе, као и да оспособи ученика за успешно настављање математичког образовања и за самообразовање.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	СЛИЧНОСТ	16	– Пропорционалне величине. – Талесова теорема. – Сличност троуглова. – Примене сличности.	Ученик ће бити у стању да: – примени Талесову теорему у геометријским задацима и реалном контексту; – примени сличност троуглова у геометријским задацима и реалном контексту;	Користећи географске карте разних размера (стоне, зидне ...) поновити размеру дужи и израчунавања растојања на основу дате размере и измереног растојања на карти. Извршити уопштавање појма размере и на конкретним примерима показати како се израчунава четврта пропорционала (ако су три дужи дате нумерички). Поставити питање како проблем решити конструктивно (ако нису дати нумерички подаци), тј. ако се знају три дужи, како одредити четврту геометријску пропорционалу. На примерима објаснити и појам самерљивих дужи (основица и средња линија троугла, растојање од тежишта до

					темена и тежишна дуж ...) и несамерљивих дужи (страница и дијагонала квадрата). Талесова теорема се на овом нивоу не може коректно доказати, али се ученици могу избором погодног упрошћеног модела и поступним, правилним закључивањем навести да исправно формулишу исказ Талесове теореме. Обрат Талесове теореме се може (али и не мора) доказати. Увежбавања везана за примену Талесове (и обратне) теореме организовати поступно тако да се и нумерички и конструктивно размотре могући случајеви примене. Посебну пажњу посветити конструктивној подели дужи на једнаке делове. Сличност фигура показати на разним примерима из свакодневног живота. Дефиницију сличности троуглова и појам коефицијента сличности увести природно, разматрањем разних ситуација (када је реч о сличним троугловима и онима који то нису). За извођење тврђења о пропорционалности страница сличних троуглова (и обратне теореме), као и за формулацију ставова сличности искористити Талесову теорему. Увежбавања везана за сличност троуглова реализовати на примерима одређивања страница и углова сличних троуглова. Примену сличности троуглова реализовати на примерима из историје математике

					(легенда о томе како је Талес измерио висину Кеопсове пирамиде), практичним примерима примене (мерење широке реке без преласка на другу обалу, мерење висине брда ...) и примени сличности на правоугли троугао (доказ Питагорине теореме, релација између висине правоуглог троугла и одсечака на хипотенузи ...).
2.	ТАЧКА, ПРАВА И РАВАН	12	– Однос тачке и праве, тачке и равни. – Односи правих; мимоилазне праве. – Односи праве и равни, нормала на раван, растојање тачке од равни. – Односи две равни. – Ортогонална пројекција на раван (тачке, дужи и праве). – Угао између праве и равни. – Полиедар.	Ученик ће бити у стању да: – анализира односе тачака, правих и равни у простору и запише те односе математичким писмом; – представља цртежом односе геометријских објеката у равни и простору и користи их приликом решавања задатака; – уочи правоугли троугао у простору и примени Питагорину теорему у геометријским задацима и реалном контексту	Обраду међусобних односа тачака, правих и равни у простору засновати на посматрању и анализи објеката у окружењу, користећи математичку терминологију и одговарајуће ознаке. Посебну пажњу треба посветити односима паралелно и нормално (између две праве, између праве и равни, односно између две равни). Однос између праве и равни повезати са одговарајућим односом између праве и њене ортогоналне пројекције на раван. Угао између праве и равни (када оне нису нормалне или паралелне) увести као угао између праве и њене ортогоналне пројекције на ту раван. Обновити Питагорину теорему и илустровати њену примену примерима и задацима у вези са ортогоналним пројектовањем дужи на раван. Полиедар увести као део простора ограничен многоугловима. Користећи основне примере полиедара (посебно оне који одговарају познатим реалним

					објектима) анализирати облик и број страна полиедара. Обновити својства коцке и квадра и кроз разноврсне примере и задатке повезати их са осталим садржајима ове наставне теме. Предвиђене садржаје треба да прате задаци којима се подстиче оријентација у простору, просторна визуелизација, мисаоно сагледавање простора и сл. Будући да развоју ових способности значајно доприноси вештина представљања просторних односа сликама у равни, неопходно је код ученика подстицати вештину цртања (слободном руком и геометријским прибором) просторних фигура. Веома је важно да ученици коректно употребљавају пуне и испрекидане линије за приказивање видљивих и невидљивих ивица просторне фигуре у односу на изабрани правац посматрања, као и да уочавају елементе (пре свега праве углове) просторне фигуре који нису веродостојно приказани на равној слици.
3.	ЛИНЕАРНЕ ЈЕДНАЧИНЕ И НЕЈЕДНАЧИНЕ С ЈЕДНОМ НЕПОЗНАТОМ	18	– Линеарна једначина. – Решавање линеарних једначина с једном непознатом. – Линеарна неједначина. – Решавање линеарних неједначина с једном непознатом.	Ученик ће бити у стању да: – реши линеарну једначину, неједначину и систем линеарних једначина са две непознате; – реши реалне проблеме користећи линеарну једначину, неједначину или систем линеарних једначина са две непознате	Ученици су се, у претходним разредима, упознали са решавањем једноставних линеарних једначина и неједначина. На самом почетку, једначине и неједначине су решавали користећи везе међу операцијама (уочавањем непознатог сабирка, чиниоца, умањеника, умањиоца, дељеника или делиоца), а касније користећи методу теразија. Ова претходна знања представљају

			– Примена у реалним ситуацијама.		темељ за коришћење еквивалентних трансформација при решавању једначина и неједначина. На конкретним примерима показати да линеарна једначина $ax = b$: – у случају да је $a \neq 0$ и $b \in R$ има јединствено решење, – у случају да је $a = 0$ и $b \neq 0$ нема решења (скуп решења једначине је празан) и – у случају да је $a = 0$ и $b = 0$ има бесконачно много решења (сваки реалан број је решење). У осмом разреду није предвиђено да се решавају једначине са параметрима. Ученици треба да овладају техникама помоћу којих се неке једначине могу еквивалентним трансформацијама свести на једначину облика $ax = b$. Укључивати и примере једначина које се своде на линеарне, а помоћу којих се обнављају и користе стечена знања о: – апсолутној вредности (само случај $ax + by = c$), – формулама за квадрат бинома и разлику квадрата (случајеви када се квадратни чланови анулирају), – условима под којима су производ, односно количник једнаки нули. На сличан начин приступати и решавању линеарне неједначине уз истицање разлика

					(у случају множења негативним бројем мења се смисао неједнакости). Решења неједначина приказивати на бројевној правој и у одговарајућем скуповном запису. Решавајући текстуалне проблеме, укључујући оне из сродних предмета, као и из реалног контекста, ученици увиђају потребу за састављањем одговарајућих једначина и неједначина, при чему утврђују научене формалне поступке, сагледавају потребу за њиховом применом и умеју да образложе добијено решење.
4.	ПРИЗМА	14	– Призма: појам, врсте, елементи. – Мрежа праве призме. – Површина праве призме. – Запремина праве призме.	Ученик ће бити у стању да: – израчуна површину и запремину праве призме и четворостране призме (основа правоугаоник), правилне тростране и шестостране призме; – примени обрасце за површину и запремину тела	Да би ученици што лакше упознали геометријска тела – призму и пирамиду, њихове елементе, уочавали дијагоналне пресеке и научили да израчунавају површине и запремине ових тела, треба користити њихове моделе, мреже, скице и слике. Препоручљиво је да и сами ученици цртају мреже и израђују моделе проучаваних тела. Предвиђено је израчунавање површине и запремине следећих тела: праве тростране и четворостране призме, правилне шестостране призме, четворостране призме (основа правоугаоник), правилне тростране и шестостране призме. Приликом решавања задатака инсистирати на што прецизнијем цртању скице геометријског тела, водећи рачуна о цртању

					видљивих ивица пуном линијом и невидљивих испрекиданом линијом. Извођење формуле за запремину призме везивати за прихваћену формулу за запремину квадра. Рачунати површине и запремине помоћу основних елемената и зависних елемената (бочне висине, полупречника описаног или уписаног круга, дијагонала ...). Приликом израде задатака треба полазити од општих формула ($P = 2B + M$ и $V = BH$) и анализирањем конкретног случаја решавати задатак. Посебно размотрити примере једнакоивичних тела. На часовима систематизације применити знања о површини и запремини призме у ситуацијама из свакодневног живота.
5.	ПИРАМИДА	16	– Пирамида; појам, врсте, елементи. – Мрежа пирамиде. – Површина пирамиде. – Запремина пирамиде.	Ученик ће бити у стању да: – израчуна површину и запремину праве пирамиде и четворостране пирамиде (основа правоугаоник), правилне тростране и шестостране пирамиде; – примени обрасце за површину и запремину тела у реалним ситуацијама;	Да би ученици што лакше упознали геометријска тела – призму и пирамиду, њихове елементе, уочавали дијагоналне пресеке и научили да израчунавају површине и запремине ових тела, треба користити њихове моделе, мреже, скице и слике. Препоручљиво је да и сами ученици цртају мреже и израђују моделе проучаваних тела. Предвиђено је израчунавање површине и запремине следећих тела: праве тростране и четворостране пирамиде, правилне шестостране пирамиде, четворостране пирамиде (основа правоугаоник), правилне тростране и шестостране пирамиде.

					Приликом решавања задатака инсистирати на што прецизнијем цртању скице геометријског тела, водећи рачуна о цртању видљивих ивица пуном линијом и невидљивих испрекиданом линијом. Извођење формуле за запремину пирамиде везивати за прихваћену формулу за запремину квадра. Рачунати површине и запремине помоћу основних елемената и зависних елемената (бочне висине, полупречника описаног или уписаног круга, дијагонала ...). Приликом израде задатака треба полазити од општих формула ($P = B + M$ и $V = \frac{1}{3}BH$) и анализирањем конкретног случаја решавати задатак. Посебно размотрити примере једнакоивичних тела. На часовима систематизације применити знања о површини и запремини пирамиде и у ситуацијама из свакодневног живота.
6.	ЛИНЕАРНА ФУНКЦИЈА	12	– Линеарна функција ($y = kx + n$). – График линеарне функције; – нула и знак функције, монотоност. – Имплицитни облик задавања линеарне функције.	Ученик ће бити у стању да: – нацрта и анализира график линеарне функције; – учествује у избору истраживачког пројекта и начина рада.	Најпре поновити појам функције директне пропорционалности и њеног приказивања у координатном систему који је обрађиван у шестом разреду. Увести затим појам линеарне функције једне реалне промењиве ($y = kx + n$), не помињући општи појам функције. Показати да је график те функције права, уз посебно разматрање случајева $k = 0$, $k > 0$,

			– Цртање и читање графика линеарних функција.		$k < 0$, као и $n = 0, n > 0, n < 0$, Увести појмове: нула функције, знак функције, растућа и опадајућа функција и објаснити како се они илуструју на графику и како зависе од вредности коефицијената k и n . Ученици треба у потпуности да овладају поступком цртања графика линеарне функције и његовог анализирања, тј. „читања“ својстава те функције када јој је график задат. Обрадити својства линеарне функције када је она задата имплицитном релацијом $ax + by = c$.
7.	СИСТЕМИ ЛИНЕАРНИХ ЈЕДНАЧИНА С ДВЕ НЕПОЗНАТЕ	15	– Појам линеарне једначине с две непознате. – Појам система од две линеарне једначине с две непознате. – Решавање система методом замене и методом супротних коефицијената; графичка интерпретација система. – Примена у реалним ситуацијама.	Ученик ће бити у стању да: – реши линеарну једначину, неједначину и систем линеарних једначина са две непознате; – реши реалне проблеме користећи линеарну једначину, неједначину или систем линеарних једначина са две непознате	Ученици треба да се упознају са линеарном једначином с две непознате облика $ax + by = c$, да разумеју да је график ове једначине (када је бар један од бројева a или b различит од нуле) права и да умеју да нацртају тај график. Уводи се и појам система две линеарне једначине с две непознате, као и појам решења система као уређеног пара бројева. Системе линеарних једначина решавати методама замене и супротних коефицијената. Пажњу треба посветити и графичкој интерпретацији система две линеарне једначине с две непознате. Решавајући разне проблеме из геометрије, физике, хемије и свакодневног живота,

					ученици увиђају потребу за састављањем одговарајућих система линеарних једначина, при чему утврђују научене формалне поступке, сагледавају потребу за њиховом применом и умеју да образложе добијено решење.
8.	ВАЉАК, КУПА И ЛОПТА	16	– Ваљак и његови елементи. Мрежа ваљка. – Површина и запремина правог ваљка. – Купа и њени елементи. Мрежа купе. – Површина и запремина праве купе. – Појам лопте и сфере. – Пресеци лопте (сфере) и равни. – Површина и запремина лопте.	Ученик ће бити у стању да: – израчуна површину и запремину ваљка, купе и лопте; – примени обрасце за површину и запремину тела у реалним ситуацијама;	Важно је истаћи да су ваљак, купа и лопта ротациона тела. Као и код призме и пирамиде, ради бољег уочавања елемената и осних пресека ваљка и купе, као и пресека лопте (сфере) и равни, користити моделе тела. Оспособити ученике за цртање мреже ваљка и купе, израду њихових модела као и што прецизнијих скица приликом решавања задатака. При обради ове теме, ваљак и купу повезати са призмом и пирамидом и указивати на аналогије између призме и ваљка, односно пирамиде и купе. Ту аналогију користити за образложење формула за површину и запремину ваљка и купе. Приликом извођења формуле за површину купе, повезати површину омотача са површином кружног исечка, а обим базе са дужином кружног лука. Пре дефинисања сфере, односно лопте потребно је подсетити се дефиниција кружнице и круга. Формуле за површину и запремину лопте се наводе без доказивања. На часовима систематизације применити

					знања о површини и запремини ваљка, купе и лопте у ситуацијама из свакодневног живота.

Напомена: Програмом је планиран и један пројектни задатак (5 часова).
За обнављање градива, иницијални тест и анализу резултата иницијалног теста, планирана су 4 часа, а за реализацију 4 писмена задатака (у трајању од по једног часа), са исправкама, планирано је 8 часова.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- посматрање
- праћење ангажовања ученика
- активност на часу
- усмени одговор
- писмене провере
- домаћи задаци
- кратки одговори у оквиру решавања задатка пред таблом
- однос према раду

Назив предмета: ФИЗИКА

Годишњи фонд часова: 68

Циљ наставног програма: Циљ учења Физике јесте упознавање ученика са природним појавама и основним законима природе, стицање основе научне писмености, оспособљавање за уочавање и распознавање физичких појава и активно стицање знања о физичким феноменима кроз истраживање, усвајање основа научног метода и усмеравање према примени физичких закона у свакодневном животу и раду.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ОСЦИЛАТОРНО И ТАЛАСНО КРЕТАЊЕ	9	Осцилаторно кретање (осциловање тела обешеног о опругу, осциловање куглице клатна). Појмови и величине којима се описује осциловање тела (амплитуда, период, фреквенција). Закон о одржању механичке енергије при осциловању тела. Механички таласи. Основни параметри којима се описује таласно кретање (таласна дужина, фреквенција, брзина). Звук. Карактеристике звука и звучна резонанција. *Демонстрациони огледи*. Осциловање куглице клатна и тела обешеног о опругу (у ваздуху и у течности). Осциловање жица и ваздушних стубова (ксилофон, различите затегнуте	Ученик ће бити у стању да: • повезује физичке величине које описују осцилације и таласе • описује карактеристике звука, ултразвука и инфразвука и наводи примере примене ултразвука • демонстрира и објасни: осциловање куглице клатна и тела обешеног о опругу, осциловање жица и ваздушних стубова • примењује превентивне мере заштите од буке и од прекомерног излагања Сунчевом зрачењу • решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке	Програмски садржаји осмог разреда доследно су приказани у форми која задовољава основне методске захтеве наставе физике: – Поступност (од једноставног ка сложеном) при упознавању нових појмова и формулисању закона. – Очигледност при излагању наставних садржаја (уз сваку тематску целину наведено је више демонстрационих огледа, а у недо- статку наставних средстава могуће је користити и видео симулације). – Повезаност наставних садржаја са појавама у свакодневном животу. Програмски садржаји на основу исхода се могу реализовати: 1. излагањем садржаја теме уз одговарајуће демонстрационе огледе; 2. решавањем квалитативних и квантитативних проблема као и проблем - ситуација; 3. лабораторијским вежбама; 4. домаћим задацима 5. коришћењем других начина рада који доприносе бољем разумевању садржаја теме (пројекти, истраживачки задаци, вр- шњачко учење, допунска настава, додатни рад...); 6. систематским праћењем рада сваког

			жице, једнаке стаклене флаше са различитим нивоима воде). Одакле долази звук (гумено црево са два левка, канап и две пластичне чаше...). Таласи (таласна машина или када). Демонстрација звучне резонанције променом висине ваздушног стуба (дужа стаклена цев са водом) Лабораторијска вежба 1. Мерење периода осциловања клатна или периода осциловања тега на опрузи 2. Одређивање убрзања Земљине теже помоћу математичког клатна		ученика. Да би се циљеви и исходи наставе и учења физике остварили у целини, неопходно је да ученици активно учествују у свим облицима наставног процеса. Имајући у виду да сваки од наведених облика наставе има своје специфичности у процесу остваривања, то су и методска упутства прилагођена овим специфичностима. Методска упутства за излагање садржаја теме уз одговарајуће демонстрационе огледе Како уз сваку тематску целину иду демонстрациони огледи, ученици ће, индивидуално или кроз размену мишљења у малим групама, најпре предвиђати исход демонстрације, а потом пратити и објашњавати ток посматране појаве. На наставнику је да наведе ученика да својим речима, на основу сопственог расуђивања, опише појаву коју посматра. После тога наставник, користећи прецизни језик физике, дефинише нове појмове (величине) и речима формулише законе. Када се прође кроз све етапе у излагању садржаја теме (оглед, ученикова опис појаве, дефинисање појмова и формулисање закона), прелази се, ако је могуће, на презентовање закона у математичкој форми. Методска упутства за решавање квалитативних и квантитативних проблема као и проблем – ситуација Када је реч о квалитативним задацима,
2.	СВЕТЛОСНЕ ПОЈАВЕ	14	Карактеристике светлости. Праволинијско простирање светлости (сенка и полусенка, помрачење Сунца и Месеца). Закон одбијања светлости. Равна и сферна огледала и конструкција ликова предмета.	По завршетку осмог разреда ученик ће бити у стању да: • анализира примере одбијања и преламања светлости, тоталне рефлексије (огледала, сочива) и користи лупу и микроскоп • демонстрира и објасни: појаву сенке, функционисање ока и корекцију вида • примењује превентивне мере заштите од буке и од	

			Брзина светлости у различитим срединама. Индекс преламања и закон преламања светлости. Тотална рефлексија. Преламање светлости кроз призму и сочива. Одређивање положаја ликова код сочива. Оптички инструменти. Лупа и микроскоп. *Демонстрациони огледи.* Сенке. Хартлијева плоча за илустровање закона о одбијању и преламању светлости. Преламање светлости (штапић делимично урођен у чашу с водом, новчић у чаши са водом и испод ње). Преламање беле светлости при пролазу кроз призму. Преламање светлости кроз сочиво, око и корекција вида (оптичка клупа, геометријска оптика на магнетној табли, стаклена флаша са водом као сочиво).	прекомерног излагања Сунчевом зрачењу • решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке из наведене области	посебно важно место имају концептуални задаци којима се испитује у којој мери су ученици развили научне појмове изучаваних природних појава и процеса. Применом концептуалних задатака вишеструког избора са квалитетно одабраним дистракторима може се пратити присуство ученичких алтернативних концепција у различитим фазама учења и у складу са утврђеним стањем планирати активности ученика и наставника усмерене на развијање научне писмености. При решавању квантитативних (рачунских) задатака из физике, у задатку прво треба на прави начин сагледати физичке садржаје, па тек после тога прећи на математичко формулисање и израчунавање. Наиме, решавање задатака одвија се кроз три етапе: физичка анализа задатка, математичко израчунавање и дискусија резултата. У првој етапи уочавају се физичке појаве на које се односи задатак, а затим се набрајају и речима исказују закони по којима се појаве одвијају. У другој етапи се, на основу математичке форме закона, израчунава вредност тражене величине. У трећој етапи тражи се физичко тумачење добијеног резултата. У циљу развијања природно-научне писмености наставник инстистира на систематском коришћењу јединица мере физичких величина SI (међународни систем јединица). У циљу саопштавања правовремене повратне информације приликом израде

			Лупа и микроскоп. Лабораторијске вежбе 1. Провера закона одбијања светлости коришћењем равног огледала. 2. Одређивање жижне даљине сабирног сочива.		квалитативних задатака, пре свега концептуалних задтака вишеструког избора, или једноставних рачунских задатака, пожељно је применити неко од ИКТ решења које доприноси брзој и једноставној размени информација о постигнућу како појединачног ученика тако и целог одељења, на пример респондере или Socrative платформу. Методска упутства за извођење лабораторијских вежби Лабораторијске вежбе чине саставни део редовне наставе и организују се на следећи начин: ученици сваког одељења деле се у две групе, тако да свака група има свој термин за лабораторијску вежбу. Опрема за лабораторијске вежбе умножена је у више комплета, тако да на једној вежби (радном месту) може да ради три до четири ученика. Час експерименталних вежби састоји се из: уводног дела, мерења и записивања података добијених мерењима, анализе и дискусије добијених резултата, извођења закључака. У уводном делу часа наставник: – обнавља делове градива који су обрађени на часовима предавања, а односе се на дату вежбу (дефиниција величине која се одређује и метод који се користи да би се величина одредила), – обраћа пажњу на чињеницу да свако мерење прати одговарајућа грешка и указује на њене могуће изворе, – упознаје ученике с мерним
3.	ЕЛЕКТРИЧНО ПОЉЕ	9	Наелектрисавање тела. Елементарна количина аелектрисања. Закон о одржању количине наелектрисања. Узајмно деловање наелектрисаних тела. Кулонов закон. Електрично поље (линије сила, хомогено и нехомогено поље). Рад силе електричног поља. Напон. Веза напона и јачине хомогеног електричног поља. Електричне појаве у атмосфери. *Демонстрациони огледи.* Наелектрисавање чврстих изолатора и проводника. Електрофор, електрично клатно и	По завршетку осмог разреда ученик ће бити у стању да: • демонстрира узајамно деловање наелектрисаних тела и објасни од чега оно зависи • прикаже и опише електрично поље, израчуна силу којом поље делује на наелектрисање и повеже електрични напон и јачину електричног поља • решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке из наведене области	

			електроскоп. Линије сила електричног поља (перјанице, гриз у рицинусовом уљу и јаком електричном пољу). Фарадејев кавез. Антистатичке подлоге. Инфлуентна машина. Мехури сапунице у електричном пољу. Модел громобрана.		инструментима и обучава их да пажљиво рукују лабораторијским инвентаром, – указује ученицима на мере предострожности, којих се морају придржавати ради сопствене сигурности. Док ученици врше мерења, наставник активно прати њихов рад, дискретно их надгледа и, кад затреба, објашњава им и помаже. При уношењу резултата мерења у ђачку свеску, процену грешке треба вршити само за директно мерене величине, а не и за величине које се посредно одређују. Процену грешке посредно одређене величине наставник може да изводи у оквиру додатне наставе. Методска упутства за друге облике рада Различити типови домаћих задатака (класични – квалитативни и квантитативни задаци, практични, истраживачки, уз употребу ИКТ-а) доприносе бољем разумевању садржаја теме, остваривању исхода и развијању предметних и међупредметних компетенција. При одабиру домаћих задатака наставник треба да води рачуна о нивоу сложености задатака, али и о њиховој мотивационој функцији. Коректност урађеног задатог домаћег задатка треба да буде проверена на наредном часу. Пројектна настава, као један од облика рада, обухвата припрему, израду пројекта, презентацију и дискусију. Пројекат изводе ученици по групама уз асистенцију
4.	ЕЛЕКТРИЧНА СТРУЈА	19	Електрична струја (једносмерна, наизменична). Услови за настајање електричне струје и извори струје (EMS). Мерење електричне струје и напона. Електрична отпорност проводника. Проводници и изолатори. Омов закон за део струјног кола. Рад и снага електричне струје. Џул-Ленцов закон. Омов закон за цело струјно коло. Везивање отпорника. Електрична струја у течностима и гасовима.	По завршетку осмог разреда ученик ће бити у стању да: • објасни провођење струје кроз метале, течности и гасове и упореди отпорности металних проводника на основу њихових карактеристика • наводи и користи различите изворе електричне струје (EMS) и зна да их разврста ради рециклаже • познаје основне елементе електричног кола и уме да их повеже, изабере одговарајући опсег мерног инструмента и мери јачину струје и напон, одређује вредност отпорности редно и паралелно везаних отпорника и резултате прикаже табеларно и графички	

			Мере заштите од електричне струје (жива бића, објекти и електрични уређаји). *Демонстрациони огледи.* Демонстрациони амперметар у струјном колу. Регулисање електричне струје у колу реостатом и потенциометром. Графитна мина (оловке) као потенциометар. Мерење електричне отпорности омметром. Загревање проводника при протицању електричне струје. Протицање електричне струје у воденом раствору кухињске соли. Лимун као батерија. Пражњење у Гајслеровим цевима помоћу Теслиног трансформатора. Лабораторијске вежбе 1. Зависност електричне струје од напона на отпорнику (таблични и графички приказ зависности).	• описује ефекте који се испољавају при протицању електричне струје • описује узајамно деловање два паралелна проводника са струјом, деловање магнетног поља на струјни проводник и принцип рада електромагнета и електромотора • препозна основна својства наизменичне струје, израчуна потрошњу електричне енергије у домаћинству и да се придржава основних правила безбедности при коришћењу електричних уређаја у свакодневном животу • решава квалитативне, квантитативне и графичке задатке из сваке наведене области	наставника. Овакав начин рада подразумева активно учешће сваког ученика у групи у оквиру прикупљања података, извођење експеримената, мерења, обраде резултата, припрема презентације и презентовање. Резултат оваквог начина рада је активно стицање знања о физичким појавама кроз истраживање. Препорука је да се пројектна настава реализује бар једном у полугодишту. У оквиру израде пројеката могуће је обухватити неке од следећих тема: Улога физике у заштити човекове околине Енергетска ефикасност Климатске промене Пренос сигнала (бежични пренос, оптички каблови...) Антистатичка заштита Подстицањем вршњачког учења у различитим фазама наставе и учења, посебно кроз пројектну наставу, рад на истраживачким задацима, приликом међусобног процењивања постигнућа ученика, укључивањем ученика у ваннаставне активности промоције и популаризацију природних наука, доприноси развијању предметних и међупредметних компетенција.

			2. Одређивање електричне отпорности отпорника у колу помоћу амперметра и волтметра. 3. Мерење електричне струје и напона у колу са серијски и паралелно повезаним отпорницима и одређивање еквивалентне отпорности.		
5.	МАГНЕТНО ПОЉЕ	6	Магнетно поље сталних магнета. Магнетно поље Земље. Магнетно поље електричне струје. Дејство магнетног поља на струјни проводник. Допринос Николе Тесле и Михајла Пупина развоју науке о електромагнетним појавама и њиховој примени. *Демонстрациони огледи.* Линије сила магнетног поља потковичастог магнета и магнетне шипке. Магнетна игла и школски компас.		

			Ерстедов оглед. Електромагнет. Узајамно деловање два паралелна проводника кроз које протиче струја.		
6.	ЕЛЕМЕНТИ АТОМСКЕ И НУКЛЕАРНЕ ФИЗИКЕ	9	Структура атома (језгро, електронски омотач). Нуклеарне силе. Природна радиоактивност. Радиоактивно зрачење (алфа, бета и гама зраци) и њихово дејство на биљни и животињски свет. Заштита од радиоактивног зрачења. Вештачка радиоактивност. Фисија и фузија. Примена нуклеарне енергије и радиоактивног зрачења. *Демонстрациони оглед.* Детекција присуства радиоактивног зрачења. (школски Гајгер-Милеров бројач)		

7.	ФИЗИКА И САВРЕМЕН И СВЕТ	2	Значај физике за развој других природних наука Допринос физике развоју савремене медицине (ултразвук, ЕКГ, скенер, магнетна резонанција, Гама нож…) Физика и савремене технологије (интернет, мобилна телефонија, даљинско управљање, нанофизика....)		

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се остварени ниво постигнућа и напредовање током процеса учења.
Да би вредновање било објективно потребно је да буде усклађено са принципима оцењивања и Правилником о оцењивању.
Наставник је дужан да континуирано прати рад сваког ученика кроз непрекидно проверавање његових усвојених знања, стечених на основу свих облика наставе: демонстрационих огледа, предавања, решавања квантитативних и квалитативних задатака, лабораторијских вежби, и пројеката...
У сваком разреду треба континуирано проверавати и вредновати компетенције (знања, вештине и ставове) ученика помоћу усменог испитивања, кратких писмених провера, тестова на крају већих целина, контролних вежби и провером експерименталних вештина. Наставник физике треба да омогући ученицима да искажу сопствена размишљања о неким физичким појавама и да то адекватно вреднује.
На почетку школске године потребно је спровести иницијални тест. Овај тест је инструмент провере предзнања и потенцијала ученика. На крају школске године, такође, треба спровести часове систематизације градива и проверити ниво постигнућа ученика и степен остварености образовних исхода.

Назив предмета: ХЕМИЈА

Годишњи фонд часова: 68

Циљ наставног програма:

- развијање функционалне хемијске писмености
- развијање способности комуницирања коришћењем хемијских термина, хемијских симбола, формула и једначина
- развијање способности за извођење једноставних хемијских истраживања
- развијање способности за решавање теоријских и експерименталних проблема
- развијање логичког и апстрактног мишљења и критичког става у мишљењу
- развијање способности за тражење и коришћење релевантних информација у различитим изворима (уџбеник, научно-популарни чланци, Интернет)
- развијање свести о важности одговорног односа према животној средини, одговарајућег и рационалног коришћења и одлагања различитих супстанци у свакодневном животу (неметали, метали, соли, угљоводоници, органска једињења са кисеоником, биолошки важна органска једињења)
- развијање радозналости, потребе за сазнавањем о својствима супстанци у окружењу и позитивног става према учењу хемије
- развијање свести о сопственим знањима и способностима и даљој професионалној оријентацији
- омогућавање ученицима да сагледају значај хемије у свакодневном животу, за развој различитих технологија и развој друштва уопште
- стварање ситуација у којима ће ученици примењивати знање хемије за тумачење појава и промена у реалном окружењу
- омогућавање ученицима да кроз једноставна израчунавања разумеју квантитативни аспект хемијских промена и његову практичну примену.

дни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	МЕТАЛИ, ОКСИДИ МЕТАЛА И ХИДРОКСИДИ	12	Метали у неживој и живој природи. Општа физичка и хемијска својства метала. Алкални и земноалкални метали. Гвожђе, бакар, алуминијум, олово и	ученик ће бити у стању да: Наведе примену метала и руда у свакодневном животи Пише формуле једињења на основу формуле Опише физичка и хемијска својства метала, оксида и хидроксида и наводи примену у свакодневном животу Пише	Дијалогом ученике навести да закључе која су основна заједничка физичка својства метала и у којим агрегатним стањима метали могу бити на собној температури -Подстицати ученике да повезују налажење метала у слободном стању у природи са њиховом реактивношћу -Демонстрирати базна својства оксида

			цинк. Корозија и легуре. Оксиди метала и хидроксиди, својства и примена.	једначине хемијских реакција сагоревања, растварање метала и оксида метала у води Израчунава масу и количину супстанце користећи пропорције	метала и хидроксида који настаје у реакцији базног оксида метала са водом, показавши како хидроксиди боје лакмус папир у плаво. -Потребно је указати да оксиди неких метала реагују са водом градећи хидроксиде, а неки не реагују са водом (алуминијум оксид, гвожђе (III) оксид) -Ученике упутити да самостално испитују основна својства метала и понашање неких метала у реакцији са киселинама. Демонстрациони огледи: Реакције магнезијума и калцијума са водом, реакције магнезијум-оксида и калцијум –оксида са водом, испитивање својства насталог раствора помоћу лакмус – хартије; Лабораторијска вежба 1: испитивање физичких својстава метала, реакције метала са разблаженим растворима киселина
2.	НЕМЕТАЛИ, ОКСИДИ НЕМЕТАЛА И КИСЕЛИНЕ	12	Неметали у неживој и живој природи. Општа физичка и хемијска својства неметала. Халогени елементи. Сумпор. Азот, фосфор. Угљеник. Оксиди неметала и киселине, својства и примена.	наведе заступљеност неметала,неорганских и органских једињења у живој и неживој природи; испита и опише физичка својства неметала, и повеже их с њиховом практичном применом; испита и опише хемијска својства неметала, и објасни их на основу структуре атома и положаја елемената у Периодном систему;	Дијалогом са ученицима представити која су основна физичка својства неметала и колико и где су неметали заступљени. - Демонстрирати оглед добијања водоника у реакцији цинка са хлороводоничном киселином, - Навести ученике да закључе које су најважније особине кисеоника, кроз животне ситуације (кисеоник омогућава сагоревање (брзу оксидацију). - Ученици повезују научено градиво у седмом разреду описујући физичке особине сумпора - Демонстрационим огледима се указује

				напише формуле и именује оксиде, киселине; испита, опише и објасни својства оксида, неорганских киселина, препозна на основу формуле или назива представнике ових једињења у свакодневном животу и повеже њихова својства са практичном применом;	ученицима на својство киселина да боје плави лакмус папир у црвено - Систематски и постепено објаснити писање формула оксида преко валенци и подстицати ученике да сами пишу формуле - Кроз разговор са ученицима, навести их да закључе да је азот нереактиван гас, који се у природи налази у облику двоатомног молекула и да га у највећем проценту има у ваздуху (78%) Упутити ученике у истраживачки рад кроз упутства за тражење информација на интернету, као и у другим изворима и прављење презентација о основним особинама неких неметала - Демонстрирањем огледа истискивања јачом киселином слабије из постојеће соли показати ученицима да је угљена киселина слабија од сирћетне (појава мехурића, када се у калцијум карбонат дода сирћетна киселина) Демонстрациони огледи: Добојање сумпор (IV)-оксида и испитивање својстава; разблаживање концентроване сумпорне киселине; Добојање угљеник (IV)-оксида и испитивање својстава Доказивање базних својстава амонијака Лабораторијска вежба 2.: Испитивање физичких својстава неметала Лабораторијска вежба 3.: Доказивање киселости неорганских киселина помоћу лакмус- хартије

3.	СОЛИ	8	Добијање соли. Формуле соли и називи. Дисоцијација соли. Физичка и хемијска својства соли. Примена соли.	Пише реакције дисоцијације соли и одређује катјоне и анјоне; Именује соли на основу валенце метала и киселинског остатка; Пише и именује формуле киселина; На конкретним примерима користи пропорције, израчунава масу и количину супстанце. Пише једначине хемијских реакција за добијање соли; На конкретним задацима изведе стехиометријска израчунавања, примењујући одговарајућа правила; На конкретним примерима користи пропорције, израчунава количину супстанце и масу; На основу назива пише формуле соли; У формулама соли одреди валенцу метала, уз помоћ валенце киселинског остатка;. На основу назива пише формуле соли;	Кроз дијалог ученике навести на закључак који је сатстав физиолошког раствора - Ученицима указати да се формуле соли састављају на основу валенце -Кроз разговор навести ученике да закључе шта садржи пијаћа вода, а не садржи дестилована вода -Демонстрирати ученицима како се од соли могу добити хидроксиди метала чији оксиди не реагују са водом -Кроз разне примере ученицима показати како су класе неорганских једињења међусобно повезане Демонстрациони огледи: реакција неутрализације хлороводоничне киселине и раствора натријум-хидроксида; реакција између метала и киселине; хемијске реакције соли: између калцијум-карбоната и хлороводоничне киселине, раствора гвожђе(III)-хлорида и натријум-хидроксида, раствора сребронитрата и натријум-хлорида. Лабораторијска вежба IV: добијање соли и испитивање растворљивости различитих соли у води; добијање баријумсулфата; доказивање угљеник(IV)-оксида и настајање калцијумкарбоната.
4.	ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА И ЊИХОВА ОПШТА	2	Својства атома угљеника, многобројност и општа својства органских	Именује појам органска хемија и примењује основна правила (атом угљеника мора да буде	Демонстрационим огледом извршити упоређивање својстава органских и неорганских једињења:-растворљивост у води (натријум- хлорид, скроб, бензин,

	СВОЈСТВА		једињења. Функционалне групе и класе органских једињења.	четворовалентан); Одреди физичка и хемијска својства органских једињења; Пише формуле органских једињења у зависности од врсте низа и хемијске везе	уље), -понашање при загревању (натријум- хлорид и скроб).-доказивање угљеника у органским супстанцама. Сазнање о великом броју органских једињења повезује са својствима атома угљеника и начинима међусобног повезивања;
5.	УГЉОВОДОНИЦИ	13	Подела угљоводоника. Нафта и земни гас. Номенклатура угљоводоника. Изомерија угљоводоника. Физичка својства угљоводоника. Хемијска својства угљоводоника	На основу демонстрационог огледа одређује физичка и хемијска својства органских и неорганских једињења; Пише формуле органских једињења и одређује функционалне групе на конкретним примерима; На конкретним примерима одређује формулу једињења на основу масеног односа елемената. На конкретним примерима класификује угљоводонике на основу назива; Наводи примену деривата нафте у свакодневном животу; Критички процењује последице изливања	Тему угљоводоници започети истицањем њиховог значаја и практичне примене. -Показати им моделе молекула угљоводоника да би овладали писањем рационалних структурних формула. -Разлике у реактивности алкана, алкена и алкина објаснити на основу разлике у структури молекула ових једињења. Нагласити практичну примену различитих полимера. Демонстрациони огледи: испитивање растворљивости и сагоревање n-хексана (медицински бензин); разликовање засићених и незасићених ацикличних угљоводоника (реакција са калијум-перманганатом). Вежба V: састављање модела молекула угљоводоника, писање структурних формула и именовање угљоводоника.

				нафте и њених деривата у мора, језера и реке.	
6.	ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА СА КИСЕОНИКОМ	10	Алкохоли – номеклатура, физичка својства и примена. Алкохоли- добијање и хемијска својства, Карбоксилне киселине – номенклатура и примена. Масне киселине. Карбоксилне киселине – физичка и хемијска својства Естри – номенклатура, својства и примена.	Пише молекулске и рационалне структурне формуле алкохола и карбоксилних киселина у зависности од броја С атома и именује једињења; Примењује правила за давање назива алкохола и карбоксилних киселина; На конкретним примерима одреди врсту алкохола у зависности од броја ОН група и врсте С атома за који је везана ОН група. Наводи примену алкохола и карбоксилних киселина у свакодневном животу. Пише формуле засићених и незасићених масних киселина; Наводи примену масних киселина у свакодневном животу; Пише и изједначава једначине хемијских реакција неутрализације, реакције с металима и реакције с карбонатима и	Дијалогом са ученицима представити функционалну групу као део молекула који условљава физичка и хемијска својства једињења. Објаснити ученицима писање хемијских формула алкохола и карбоксилних киселина. -Посебно указати на штетност алкохола. Демонстрациони огледи: добијање алкохола алкохолним врењем; доказивање киселости карбоксилних киселина; лабораторијско добијање и испитивање својстава етил-етаноата. Лабораторијска вежба VI: физичка и хемијска својства органских једињења са кисеоником; испитивање растворљивости алкохола и карбоксилних киселина са различитим бројем атома угљеника у молекулу у води и неполарном растварачу; реакција етанске и лимунске киселине са натријум-хидрогенкарбонатом.

				бикарбонатима; На конкретним примерима одређује масени однос, израчунава масу и количину супстанце. Дефинише естре, естерификацију и општу формулу; Пише једначине хемијских реакција естерификације и именује естре поштујући правила за давање назива; Одреди физичка и хемијска својства естара; Наведе примену естара.	
7	БИОЛОШКИ ВАЖНА ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА	8	Масти и уља. Угљени хидрати. Моносахариди (глукоза и фруктоза). Дисахариди (сахароза и лактоза). Полисахариди (скроб и целулоза). Амино-киселине. Протеини. Витамини.	Опише физичка својства: агрегатно стање и растворљивост масти и уља, угљених хидрата, протеина и растворљивост витамина; опише основу структуре молекула који чине масти и уља, угљене хидрате и протеине; објасни сапонификацију триацилглицерола и хидрогенизацију незасићених триацилглицерола, наведе производе хидролизе дисахарида и полисахарида и опише услове под којима долази до денатурације протеина;	Методом дијалога користећи знање ученика из биологије ,указати да се исхраном уноси шест главних врста супстанци неопходних људском организму: масти и уља, угљени хидрати, протеини,витамини, минерали и вода. -Ученицима указати да су масти по хемијском саставу естри.Повезујући знање из свакодневног живота указати на особине масти и уља(агрегатно стање и нерастворљивост у води) повезујући њихове разлике са саставом. Дијалогом упознати ученике о значају масти и уља у производњи маргарина и сапуна. Ученици ће то знање употпунити правећи сапун на часу. -У корелацији са наставом биологије кроз дијалог указати на значај угљених

				наведе заступљеност у природи и улоге масти и уља, угљених хидрата, протеина и витамина у живим организмима и доведе их у везу са здрављем и правилном исхраном људи; изведе стехиометријска израчунавања и израчуна масену процентну заступљеност супстанци;	хидрата,приказати реакцију фотосинтезе где ће они увидети да се одједноставних неорганских молекула ,под одређеним условима, настати органско једињење-глукоза.Грађење полисахарида представити као начин да се енергија складишти, истаћи разлику у структури скроба и целулозе што доводи до разлике у својствима. На примеру сахарозе и инвертног шећера обновити разлику између једињења и смеша , а кристализацију меда преставити као кристализацију презасићеног раствора. -Дијалогом са ученицима представити аминокиселине, стварање пептидне везе и значај протеина,њихову градивну и каталитичку улогу у организму. -Методом дијалога указати на значај витамина у људској исхрани.
8.	ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ЗЕЛЕНА ХЕМИЈА	3	Загађивачи, загађујуће супстанце и последице загађивања. Рециклажа. Зелена хемија.	Рукује супстанцама и комерцијалним производима у складу са ознакама опасности, упозорења и обавештења на амбалажи, придржава се правила о начину чувања производа и одлагању отпада; наведе загађујуће супстанце ваздуха, воде и земљишта и опише њихов утицај на животну средину; критички процени последице људских активности које доводе до загађивања воде, земљишта и ваздуха;	Методом дијалога упознати ученике о органским и неорганским загађивачима ваздуха, воде и земљишта. -Упознати ученике о детектовању опасних материја и значају хемије у том процесу очувања животне средине.

				објасни значај планирања и решавања проблема заштите животне средине	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

У настави орјентисаној ка исходима вреднује се процес и продукти учења. Свака активност је прилика за процену напредовања и давања повратне информације ученику. Питања у вези са демонстрацијом огледа, ученичка запажања, објашњења и закључци могу бити начин формативног оцењивања. Ученици се оцењују на основу усмене провере постигнућа, писмене провере (2 контролна задатка у полугодишту) и практичног рада (презентације, пројекти и домаћи задаци). Активности ученика у процесу учења и формативног и сумативног оцењивања су усаглашене преме очекиваним исходима.

Назив предмета: ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО

Годишњи фонд часова: 34

Циљ наставног програма: Оспособљавање ученика за управљање информацијама, безбедну комуникацију у дигиталном окружењу, креирање дигиталних садржаја и рачунарских програма за решавање различитих проблема у друштву које се развојем дигиталних технологија брзо мења.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ИКТ	11	- увод у програм за табеларне прорачуне - појам ред и колона - унос података у ћелије - форматирање табеле - прорачун у табелама и управљање табелама - визуелизација података	- уносе и мењају податке у табели; - разликују типове података у ћелијама табеле; Сортирају и филтрирају податке по задатом критеријуму; - Користе формуле за израчунавање статистика;	- ученике упознајем са програмом за обраду табеларних података - ученицима показујем унос података у програм за обраду табеларних података - ученицима помажем да савладају основе табеларних прорачуна - ученике упознајем са типовима података у програму за обраду табелариних података - ученицима помажем да савладају основе

				- представљају визуелно податке на одговарајући начин; - примењују основне функције форматирања табеле;	рада у програму за обраду текста - ученицима помажем да обликују табелу - ученицима помажем да саортирају и филтрирају податке у табели - ученицима помажем да ураде аутоматке прорачуне у табели - ученицима показујем груписање података - ученицима показујем креирање изведених табела - ученицима помажем да графички представе податке из табеле
2.	ДИФИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	5	- лични подаци - отворени подаци - вештачка интелигенција	- приступају дељеном документу, коментаришу и врше измене; - разумеју на које начине делимо личне податке приликом коришћења интернета; - разумеју потенцијалне ризике дељења личних података путем интернета; - разумеју везу између ризика на интернету и кршења права; - разумеју појам отворени подаци;	- ученицима помажем да раде са табелама у облаку - ученицима помажем да схвате значај личних података - ученицима помажем да разумеју и схвате права детета у дигиталном добу - ученицима објашњавам значај личних података - ученицима помажем да разумеју отворене податке - ученицима помажем да разумеју дигитални траг
3.	РАЧУНАРСТВО	14	- рад у програмском окружењу за прорачуне помоћу Пајтона - прорачуни - графичко приказивање података - табеларни приказ података	- унесе низ података; - извршавају једноставне анализе низа података; - графички представљају низове података; - уносе табеларне податке или их учитају из датотека; - извршавају основне анализе	- подсећам ученике на особине низова - објашњавам унос података у низ - ученицима објашњавам интерфејс окружења за табеларне прорачуне помоћу Пајтона - обајшњавам библиотеку за графичко престављање података у Пајтону - објашњавам библиотеку за табеларно

				и обраде табеларних података;	престављање података у Јупитеру - објашњавам начине на које можемо анализирати податке
4.	ИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКАТ	4	- тимски рад - проналажење података на Интернету - израда пројектног задатка	- сарађују са осталим члановима групе у свим фазама пројектног задатка; - представљју резултат свог рада и вреднује своју улогу у групи;	- ученицима објашњавам значај тимског рада - помажем ученицима да се поделе у групе - помажем ченицима да изаберу тему - усмеравам ученике на релевантан садржај

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

У процесу оцењивања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др).

Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање).

Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења

Назив предмета: ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА

Годишњи фонд часова: 68

Циљ наставног програма: Технике и технологије је да ученик развије техничко-технолошку писменост, да изгради одговоран однос према раду и производњи, животном и радном окружењу, коришћењу техничких и технолошких ресурса, стекне бољи увид у сопствена професионална интересовања и поступа предузимљиво и иницијативно.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЖИВОТНО И РАДНО ОКРУЖЕЊЕ	6	- Увод у електротехнику, рачунарство и мехатронику - Примена електричних апарата и уређаја у домаћинству и штедња енергије - Електрична инсталација – опасност и мере заштите - Професије (занимања) у области електротехнике и мехатронике	- Схватио значај електротехнике, рачунарства и мехатронике у животном и радном окружењу. -Оспособљен да, методом истраживачког рада, открије и препозна предности и недостатке убрзаног развоја технике и технологије. -Кроз употребу електричних апарата и уређаја у домаћинству схватио значај њихове правилне употребе ради сопствене безбедности и очувања здравља. -Оспособљен да правилно реагује и пружи прву помоћ страдалима од струјног удара. -Зна да препозна енергетски ефикасне уређаје у домаћинству и образложи значај њиховог коришћења са становишта рационалне потрошње електричне енергије. -Упознат са занимањима и пословима у области електротехнике и мехатронике.	Фронтални, индивидуални, групни (у пару) Оспособити да ученик сампроцени значај електротехнике, рачунарства и мехатронике у животном и радном окружењу; Обучити да нализира опасности од неправилног коришћења електричних апарата и уређаја и познаје поступке пружања прве помоћи; Научити да образложи важност енергетске ефикасности електричних уређаја у домаћинству; Упознат је са професијама (занимања) у области електротехнике и мехатронике са сопственим интересовањима.

2.	САОБРАЋАЈ	6	-Саобраћајна средства на електрични погон и хибр - Електрични и електронски уређаји у саобраћајним средствима. -Основи телекомуникација	-Оспособљен да упореди карактеристике и нагласи предности и недостатке електричних и хибридних саобраћајних средстава у односу на конвенционална. -Разуме концепт здравог и безбедног окружења (вода, ваздух, земљиште) за живот људи са становишта употребе еколошких саобраћајних средстава. -Упознат са електричним и електронским уређајима у саобраћајним средствима, њиховом функцијом и значајем за безбедно одвијање саобраћаја. -Ефикасно и безбедно остварује међусобну комуникацију и сарадњу користећи телекомуникационе уређаје и сервисе.	-Преглед карактеристика класичних саобраћајних средстава треба заокружити електронским подсистемима, као и конструкцијама и функцијама средстава на електрични погон и хибридних возила. - Препоручује се да ученици самостално, путем доступних извора знања, истраже предности и недостатке возила на електрични и хибридни погон и упореде их са конвенционалним возилима. У ову сврху могуће је користити различите наставне методе (методу пројектне наставе, проблемску, истраживачки рад). -Путем мултимедија приказати електрични и електронски систем код саобраћајних средстава (путничка возила, мопеди). . - Елементе система (уређаје за производњу и акумулацију електричне енергије, електропокретач, уређај за паљење радне смеше, уређаје за сигнализацију) повезати са претходним знањем ученика о погонским машинама (моторима). Посебно обратити пажњу на намену електронских уређаја (електронско убризгавање, сензори за кретање..) Осврнути се и на потребу исправности ових уређаја за безбедно учествовање у саобраћају. -Преношење података на даљину чини посебан сегмент саобраћаја. Потребно је ученицима приближити телекомуникациону технологију и указати на убрзани развој телекомуникационих система и њихов утицај на живот. У овом сегменту обрадити пренос информација путем аудиовизуелних

					средстава (радио и телевизија), мобилне телефоније, GPS система, рачунарских и бежичних мрежа. Према могућностима и опреми, у овом делу искористити доступне уређаје (мобилне телефоне, таблете, рачунаре) и практично остварити међусобну комуникацију путем њих, користећи интернет сервисе (електронску пошту, видео конференције, кратке поруке) или мобилне апликације (Viber, WhatsApp).
3.	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	18	- Основне компоненте ИКТ уређаја. - Управљање процесима и стварима на даљину помоћу ИКТ. - Основни симболи у електротехници. - Рачунарски софтвери за симулацију рада електричних кола - Израда и управљање електромеханичким моделом.	-Оспособљен да самостално чита и тумачи карактеристике компоненти ИКТ уређаја. -Оспособљен да, коришћењем интернета, креира спецификацију рачунарских компоненти потребних за реализацију одређених захтева/послова, поштујући основе пословне комуникације и е-коресподенције. -Упознат са могућностима управљања процесима и стварима на даљину помоћу ИКТ-а (*Internet of Things*). -Користи, чита и примењује графички и табеларно приказивање електричних шема. -Препознаје ризике и опасности при коришћењу	Упознати ученике са основним симболима и ознакама које се користе у електричним шемама и оспособити их за њихово цртање. Приликом реализације ове активности користити једноставне шеме. Демонстрирати рад са софтвером за симулацију рада електричних кола примереним узрасту и предзнањима ученика. Креирати вежбу у оквиру које ученици цртају електричну шему и користе рачунарску симулацију за приказ њеног функционисања. Уколико материјално-техничке могућности дозвољавају, ученици потом састављају електричну шему на радном столу и демонстрирају њен рад. Можете користити аналогне и дигиталне компоненте. Осмислити вежбе у којима ће ученици саставити и управљати електромеханичким моделима користећи ИКТ и интерфејс. Сложеност модела прилагодити условима и опреми са којом школа располаже. Комбиновати знања и вештине из

				ИКТ-а и у односу на то одговорно поступа. -Оспособљен да самостално користи софтвере за симулацију рада електричних кола. -Ученик упоређује различита могућа решења проблемске ситуације при изради електромеханичког модела, уме да објасни шта су предности и слабе стране различитих решења и да се определи за боље решење.	програмирања која ученици поседују са појашњењем функција и начина рада појединих елемената модела. Уколико ученици раде са различитим моделима предвидети време за представљање појединачних решења у одељењу. У најкраћим цртама упознати ученике са могућностима управљања процесима и стварима на даљину помоћу ИКТ-а (Internet of Things – интернет ствари). Оспособити ученике да правилно читају и тумаче карактеристике компоненти ИКТ уређаја. Демонстрирати њихов изглед и рад у складу са условима у школи. Осмислити активности у којима ученици самостално или групно учествују са циљем истраживања карактеристика нпр. рачунарских компоненти потребних за реализацију одређеног захтева/посла (играње одређене игре, рад са одређеним софтвером и сл.). У оквиру ове активности предвидети коришћење интернета и креирање/обликовање спецификације опреме од стране ученика поштујући основе пословне комуникације и е-кореспонденције.
4.	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОД-ЊА	24	Електроенергетски систем. Производња, трансформација и пренос електричне енергије. Обновљиви извори електричне енергије. Електроинсталациони	-Упознат са електроенергетским системом наше земље, шта га чини, које су потребе за електричном енергијом, а који потенцијали којима располажемо. -Зна да објасни систем производње, трансформације	На почетку изучавања ове области упознати ученике, на информативном нивоу, са електроенергетским системом наше земље. Шта га чини, које су потребе за електричном енергијом, а који потенцијали за производњу којима располажемо. Производњу, трансформацију и пренос електричне енергије објаснити уз помоћ мултимедије. У најкраћим цртама објаснити

			материјал и прибор. Кућне електричне инсталације. Састављање електричних кола Састављање електричних кола. Коришћење фазног испитивача и мерење електричних величина мултиметром Електричне машине. Електротехнички апарати и уређаји у домаћинству. Електротехнички апарати и уређаји у домаћинству. Основни електронике Рециклажа електронских компоненти.	и преноса електричне енергије. -Препознаје значај и предности коришћења обновљивих извора електричне енергије са аспекта заштите животне средине. -Препознаје електроинсталациони материјал и сходно његовим својствима саставља струјнакола кућне електричне инсталације на основу задатих шема. -Оспособљен да користи мултиметар. -Упознат са главним деловима, принципом рада и начином одржавања најкоришћенијих електричних апарата и уређаја у домаћинству, с циљем њиховог правилног коришћења. -Оспособљен да класификује електронске компоненте на основу њихове намене. -Разуме значај и користи могућности рециклаже електронских компоненти. -Оспособљен да самостално проналази информације потребне за израду мини	хидроелектране, термоелектране и нуклеарне електране, значај трансформисања електричне енергије у трансформаторским станицама, као и пренос електричне енергије далеководима и нисконапонском електричном мрежом, од произвођача до потрошача. Садржаје у овој области, који су директно везани за живот и дело нашег научника Николе Тесле, увек посебно истаћи и нагласити. Када је у питању производња електричне енергије, део садржаја посветити обновљивим изворима електричне енергије. Ту се пре свега мисли на: соларне електране, ветроелектране (аероелектране), геотермалне електране, електране на биомасу, мини хидроелектране и постројења за сагоревање комуналног отпада. Ове садржаје реализовати уз помоћ одговарајуће мултимедије. Са ученицима анализирати значај и предности производње и коришћења обновљивих извора електричне енергија са аспекта заштите животне средине. Уз помоћ узорака електроинсталационог материјала, као очигледног наставног средства, или цртежа и мултимедије, објаснити ученицима својства и примену елетроинсталационог материјала (проводници, изолатори, инсталационе цеви и кутије, сијалична грла и сијалице, прекидачи, утичнице, утикачи, осигурачи, електрично бројило, уклопни сат).

				пројекта користећи ИКТ-е.	Уз помоћ одговарајућих шема и узорака склопљених струјних кола, објаснити ученицима, основна струјна кола кућне електричне инсталације (струјно коло прикључнице са уземљењем, сијалице са једнополним, серијским и наизменичним прекидачем). Тражити од ученика да у свесци нацртају шеме поменутих струјних кола. Објаснити ученицима упрошћену шему и главне карактеристике трофазне електричне инсталације. При објашњавању користити електричну шему трофазне струје приказану на основи једног мањег стана. Упознавање електроинсталационог материјала и прибора најефикасније се може остварити применом у различитим конструкцијама струјних кола. На основу стечених теоријских знања ученици, уз помоћ наставника, практично састављају струјна кола кућне електричне инсталације (струјно коло сијалице са једнополним, серијским и наизменичним прекидачем...). Спајање елемената струјних кола вршити уз помоћ пинова на монтажним испитним плочама или лемљењем. Уколико се определите за лемљење, ученицима демонстрирати правилну и безбедну употребу електричне лемилице. Водити рачуна да се симулација струјних кола ради само са напонима до 24 V. Искористити практичан рад ученика за демонстрацију рада универзалним мерним инструментом (мултиметром). При

					практичном раду ученици треба да користе мултиметар за мерење електричних величина. У овом делу области може се са ученицима урадити симулација струјних кола уз помоћ бесплатних рачунарских програма намењених за ту сврху. У најкраћим цртама упознати ученике са електричним машинама једносмерне и наизменичне струје, врстама и главним деловима. Излагање поткрепити моделима електромотора. Упознавање ученика са електротехничким апаратима и уређајима у домаћинству урадити уз помоћ мултимедије, слика или модела (пресека појединих кућних апарата и уређаја). Објаснити главне делове, принцип рада и начин одржавања најкоришћенијих електротермичких (решо, штедњак, пегла, грејалице, бојлер ...), електромеханички (усисивач, миксер, соковник, фрижидер, замрзивач, клима уређај ...) и комбинованих апарата и уређаја (фен за косу, ТА пећ, машина за прање веша, машина за прање судова ...). Овај део наставне области се може искористити за израду мултимедијалне презентације, тако што ће сваки ученик на истој приказати и презентовати по један уређај у домаћинству. У оквиру електронике, кроз примере практичне примене, упознати ученике са основама на којима се заснива рад дигиталне технологије. Уз практични приказ, упознати ученике са основним

					електронским елементима (отпорници, кондензатори, завојнице, диоде, транзистори, интегрисана кола ...). Најавити коришћење електронских елемената у оквиру практичног рада у следећој области Конструкторско моделовање. На крају ове области упознати ученике са могућношћу и значајем рециклаже електронских компоненти са еколошког и економског аспекта. Ову област реализовати у тесној корелацији са наставним садржајима физике, посебно са аспекта закона електротехнике на којима су засновани разни уређаји на електротермичком, електромеханичком дејству електричне струје.
5.	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛИРА-ЊЕ	14	Моделовање електричних машина и уређаја Огледи са електропанелима Коришћење интерфејса за управљање помоћу рачунара Израда једноставног школског робота сопствене конструкције или из конструкторског комплета управљаним вештачком интелигенцијом Рад на пројекту: израда производа/модела Рад на пројекту:	Оспособљен да самостално/ тимски дефинише задатак у оквиру мини пројекта и представи алгоритам израде производа од идеје до реализације. Оспособљен да самостално или у групи, у оквиру мини пројекта, креира планску документацију користећи рачунарске апликације. Оспособљен да самостално или у оквиру групе практично израђује изабрани модел, састави струјно коло, састави и управља једноставним школским роботом или мехатроничким	Ова област је сложенија јер се у њој по вертикали повезују садржаји како претходних разреда тако и осмог разреда. У овом делу програма ученици кроз практичан рад примењују претходно стечена знања и вештине кроз моделовање електричних машина и уређаја. То је неопходно пошто се та знања и вештине појављују и у реализацији делова пројекта. У овом разреду треба заокружити целину о обновљивим изворима енергије. С обзиром да је у претходним разредима било речи о механичким и топлотним претварачима енергије у осмом разреду тежиште је на електричној енергији. Моделе који користе обновљиве изворе енергије ученици могу моделовати на различите начине. Један од начина је извођење огледа са

			управљање моделом	моделом. Оспособљен да самостално открива и решава једноставне техничке и технолошке проблеме применом природних законитости у пракси. Стекао радне навике, осећај економичног искоришћења материјала и рационалног одабира алата. Схватио предности тимског рада и међусобне сарадње при реализацији пројекта. Стекао основне предузетничке компетенције. Оспособљен да одреди реалну вредност израђене макете/модела укључујући и оквирну процену трошкова. Оспособљен да правилно вреднује туђи и самовредњује сопствени рад. Оспособљен да самостално представи свој производ у оквиру маркетинга.	електропанелима. У ту сврху довољно је радити на мањој плочи електропанела и помоћу мултиметара (унимера) мерити промене у зависности од количине светла. У оквиру пројекта могуће је израдити модел ветрогенератора. Са интрефејсом ученици су се упознали на нивоу „црне кутије” (black box). Практично приказати како функционише интерфејс да би, у каснијој фази, могли применити стечена знања на неком пројекту. Ученике треба упознати са основним деловима интрфејса: напајање, улази и излази. На исти начин упознати основне делове робота и саставити једноставан школски робот. С обзиром да је програм модуларног типа оставља се могућност да ученици изразе своје личне афинитете, способности, интересовања како би се определили за неке од понуђених могућности: израда модела електричних машина и уређаја, аутоматских система, робота, електронских склопова и модела који користе обновљиве изворе енергије. Садржаје треба реализовати кроз ученичке пројекте, од графичког представљања замисли, преко планирања, извршавања радних операција, маркетинга до процене и вредновања. Наставити са алгоритамским приступом у конструкторском моделовању посебно у приступу развоја техничког стваралаштва – од идеје до реализације. Потребно је да ученици користе податке из различитих извора, самостално проналазе информације

					о условима, потребама и начину реализације производа/модела користећи ИКТ, израђују производ/модел, поштујући принципе економичног искоришћења материјала и рационалног одабира алата и машина примењујући процедуре у складу са принципима безбедности на раду. У пројект се може укључити и више ученика (тимски рад) уколико је рад сложенији, односно ако се ученици за такав вид сарадње одлуче. Када је пројекат реализован, ученици представљају резултате до којих су дошли. При томе треба омогућити да се самопроценом односе на одређивање оквирне цене трошкова и вредност израђеног модела приликом представљања производа/модела.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

У процесу оцењивања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др).

Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање).

Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења

Назив предмета: ЛИКОВНА КУЛТУРА

Годишњи фонд часова: 34

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења ликовне културеје да се ученик развијајући стваралачко и креативно мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и решавање проблема и да изграђује позитиван однос према уметничком наслеђу и културној баштини свог и других народа.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	КОМПОЗИЦИЈА	5	Композиција - Принципи компоновања (ритам, контраст, равнотежа, јединство, хармонија, доминанта); -врсте композиција (пирамидална, вертикална, хоризонтална, дијагонална, овална, спирална, слободна)	- – бира одговарајући прибор, материјал, технику, уређај и апликативни програм за изражавање идеја, имагинације, емоција, ставова и порука; – користи разноврсне податке и информације као подстицај за стваралачки рад; – примењује знања о елементима и принципима компоновања у стваралачком раду и свакодневном животу;	На очигледним примерима из свакодневног живота и уметности потребно је објаснити принципе: ритам, контраст, доминанту, градацију, равнотежу, јединство и хармонију. Начин остваривања бира наставник. Могуће је кратко објаснити све принципе на једном часу (уз презентацију), па у току године постепено, кроз разговор и разноврсне проблемске задатке, омогућити услове да ученици развијају знања у складу са својим потребама, интересовањима и способностима.
2.	РИТАМ ГРАДАЦИЈА И КОНТРАСТ ПРОСТОР И КОМПОЗИЦИЈА	6	Ритам у структурама вештачких материјала (мотиви из архитектуре и скулптуре). Спонтани ритам боја, линија, површина и	- – користи, сам или у сарадњи са другима, одабране изворе, податке и информације као подстицај за стваралачки рад; – представи своје и	Заинтересованим и напредним ученицима се може указати на то да, осим наведених, постоје и други принципи. На пример, у фотографији је важан принцип трећина (rule of thirds), у графичком дизајну принцип беле позадине (white space)... Ученицима који

			облика.	радове других, кратко, аргументовано и афирмативно; користи одабране информације као подстицај за стваралачки рад опише свој рад, естетски доживљај простора, дизајна и уметничких дела.	желе да науче више потребно је дати смернице за истраживање на интернету (адресе или кључне речи) и договорити са сваким учеником пројектни задатак који ће радити самостално, код куће.
3.	КОМПОНОВАЊЕ И ФАНТАСТИКА	5	Рад треба да садржи неки препознатљив облик од кога ће се изменом и уклањањем припадајућих и додавањем нових облика,створити необична слика. Ученици могу да се слободно играју облицима,њиховим пропорцијама и бојама.Све комбинације су дозвољене.	- повезује стечена знања са осталим наставним садржајима; - • открива, упоређује и анализира значења појмова из теме/лекција у уметничким делима; - • разматра, у групи, како је учио/учила о изражајним својствима материјала и техника и где се та знања примењују;	
4.	СЛОБОДНО КОМПОНОВАЊЕ	6	Рад треба да садржи слободно компоновање тако да ученик користи разне боје и четкице разних величина.	- повезује стечена знања са осталим наставним садржајима; - открива, упоређује и анализира значења појмова из теме/лекција у уметничким делима; - разматра, у групи, како је учио/учила о изражајним	

				својствима материјала и техника и где се та знања примењују;	
5.	КОМУНИКАЦИЈА	4	Комуникативна улога уметности (теме, мотиви и поруке у визуелним уметностима; улога уметности у свакодневном животу).	- идентификује теме у одабраним уметничким делима и циљеве једноставних визуелних порука изрази своје замисли и позитивне поруке одабраном ликовном техником – разговара о одабраним идејама,	Ученицима је потребно понудити мотивационе садржаје и могућност да одаберу пројекте који их занимају, да ученици самостално, у паровима или тимовима одрже час својим вршњацима. Наставник треба да постави захтев да тај час буде занимљив, да „наставник“ заинтересује вршњаке за тему, да припреми кратку презентацију и питања која подстичу на размишљање и разговор, на даље истраживање..
6.	НАСЛЕЂЕ	5	Културна баштина (значај, заштита и промоција наслеђа).Најзначајнија уметничка остварења и уметници, локалитети испоменици на територији Србије и у свету. Моје место, мој крај Институције културе, значајни споменици и ликовни ствараоци Западне Србије. Уметничко наслеђе (савремено уметничко стваралаштво нашег краја)	- – разговара о одабраним идејама, темама или мотивима у уметничким остварењима различитих епоха свога краја – прави, самостално или у тиму, презентације о одабраним темама повезујући кључне текстуалне податке и визуелне информације – разговара о одабраним идејама, темама или мотивима у уметничким остварењима различитих епоха свога краја – прави, самостално или у тиму, презентације о одабраним темама повезујући кључне текстуалне податке и	Говорити о томе шта је креативност, а шта иновативност, колико је за ученике значајно да развијају стваралачко мишљење (које им је неопходно у бројним животним ситуацијама), као и о томе да иновативне идеје и остварења понекад неће одмах бити прихваћени. Као пример се може навести прича о непријатељској реакцији критичара, неких колега и публике када су први пут видели радове импресиониста и о увредама упућених уметницима.

				визуелне информације.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање).

- Формативно оцењивање: свакодневно бележење активности ученика на часу у свеску наставника током целе године;
- Практичан рад: Оцена се одређује кроз естетску анализу наставника и ученика заједно, неретко учешћем и осталих ученика у разреду након реализације наставне јединице. Рад који у потпуности задовољава естетске критеријуме у складу са ликовним задацима.
- : По потреби организовати сарадњу у групи тако да су сви чланови укључени, вреднује се степен знања свих чланова групе, квалитативно и квантитативно процењивање резултата рада група.

Назив предмета: МУЗИЧКА КУЛТУРА

Годишњи фонд часова: 34

Циљ наставног програма: Циљ учења предмета Музичка култура је да код ученика, развијајући интересовања за музичку уметност, стваралачко и критичко мишљење, формира естетску перцепцију и музички укус, као и одговоран однос према очувању музичког наслеђа и култури свога и других народа.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЧОВЕК И МУЗИКА	10	Романтизам-представници, музичке форме Опера и балет 19.века Оперета, мјузикл Националне школе Импресионизам Џез - стилови,	– повеже различите видове музичког изражавања садруштвеноисторијским амбијентом у коме су настали; – уочи основне карактеристике музичког стваралаштва у роматизму,	Процес учења базира се на упознавању музичких примера (за слушање или извођење музике), који имају задатак да активирају свесну активност, пажњу ученика, покрену процес мишљења и креирају доживљај. Знање о музици кроз различите епохе има за циљ разумевање улоге музике у

			представници Српска музика 19. и 20. века Савремено доба Музички правци 20. века Фолклорна традиција народа Србије	импресионизму и савременом добу; – препознаје националне игре у делима уметничке музике; – наведе изражајна средстава музичке уметности карактеристична за период романтизма, импресионизма и савременог доба; – разликује музичке форме романтизма, импресионизма и савременог доба; – идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника романтизма, импресионизма и савременог доба; – идентификује елементе музике ранијих епоха као инспирацију у музици савременог доба; - наведе представник српске музике 19. и 20.века -објасни развој српске музике - идентификује репрезентативне музичке примере српских композитора	друштву, упознавање музичких изражајних средстава, инструмената, жанрова и облика. Полазна тачка је музичко дело које се слуша или изводи. Час треба да буде оријентисан на улогу и природу музике, однос човека у датом периоду према њој и њеној намени, као и промишљању каква је музика била уметност. Информације које се тичу контекста епохе треба да буду одабране и пренесене у служби разумевања света музике у датом духу времена. Хронолошки аспект музичке културе доприноси корелацији знања, јер одређени предмети пружају информисаност о немузичким аспектима романтизма, импресионизма и савременог доба на другачији начин.
2.	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	6	1. Дувачки инструменти: Дрвени дувачи- флаута, пиколо флаута, кларинет,	- опише поделу дувачких инструмената на дрвене и лимене	Музички инструменти су незаобилазни елемент свих области Музичке културе, јер су поред људског тела и

			бас кларинет, саксофон, обоа, енглески рог, фагот и контра фагот Лимени дувачи- труба, тромбон, хорна и туба 2. Српски народни инструменти	- препозна врсту дувачких инструмента по изгледу и звуку; - опише начин добијања тона код дувачких инструмената; - препозна инструмент или групу према врсти композиције у оквиру датог музичког стила. - Објасни употребу дувачких инструмената - Наброји делове дувачког инструмента - препозна народни инструмент по изгледу и звуку - објасни поделу народних инструмената и представнике - објасни где су распрострањени народни инструменти	гласа, значајно средство музичког изражавања. Информације о музичким инструментима треба да проистекну непосредно из историјског и стваралачког контекста. Треба посебно обратити пажњу на везу између избора инструмената и догађаја, односно прилика када се и на који начин музика изводила. Дувачке инструменте треба обрадити кроз одговарајуће слушне примере који на упечатљив начин презентују њихове основне карактеристике. Информације о дувачким инструментима треба да буду сведене и усмерене на начин добијања тона, тонску боју, изражајне и основне техничке могућности и примену. До знања о инструментима ученици треба да дођу из непосредног искуства путем слушања и опажања. Знање о српским народним инструментима треба обнављати кроз звучне примере
3.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ И ОСНОВЕ МУЗИЧКЕ ПИСМЕНОСТИ	5	Певање по слуху Певање по нотном тексту Старограде и народне песме Арије и хорови из опера Џез примери шлагери, забавна, рок музика Свирање тема познатих композиција	- изводи музичке примере користећи глас, покрет и инструменте, самостално и у групи; - изводи вежбе дисања и вокалне технике; - користи музичке обрасце у осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет;	Извођење музике има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика. Читање с листа једноставног ритмичког записа активира највећи број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење, осетљивост за друге учеснике у музичком догађају и фине моторичке радње. Квалитетно музичко изражавање има значајан утицај на психу ученика, а самим тим

			Самостална анализа нотног текста	- примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; - понаша се у складу с правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама; критички просуђује утицај музике на здравље - објасни теоријске појмове	и на капацитет и могућност свих видова изражавања. Кроз извођење музике, а у оквиру индивидуалних могућности ученика, подстиче се и развијање личног стила изражавања. Певање и свирање произилази и из историјског контекста, па се начин извођења прилагођава датом контексту. Певање: Песме се обрађују по слуху и из нотног текста. Приликом обраде песама из нотног текста након текстуалне, следи анализанотног текста, савладавање ритма, певање солмизацијом и на крају певање са литерарним текстом. Са ученицима је неопходно постићи изражајно певање. Свирање: Реализује се на ритмичким, али и мелодисјким инструментима, јер су ученици музички описмењени, па користе нотне примере који су најпре анализирани и солмизационо обрађени. Свирањем се поред осталог развијају моторичке вештине, координација и опажајне способности, спретност и осећај групног музицирања.
4.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	9	Програмска музика Апсолутна музика Музичко сценска дела - опера, балет, оперета, мјузикл	-препозна врсту дувачких инструмента по изгледу и звуку; -препозна инструмент или	Искуствено учење подразумева активно слушање музике, јер ученик користи теоријска знања као средства за партиципацију у музици. Основни методски приступ се темељи на

			Националне игре Српска духовна музика Џез, забавна и популарна музика Српска народна музика	групу према врсти композиције у оквиру датог музичког стила; - објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија); извођачке и техничке могућности инструмената; - разликује музичке правце 19. и 20. века -препознаје репрезентативне примере оперског и балетског стваалаштва -препознаје репрезентативне примере српског музичког ставралаштва	звучном утиску, по принципу од звука ка тумачењу. Ученик треба да има јасно формулисана упутства на шта да усмери пажњу приликом слушања музике. Током слушања ученици слушно идентификују музички стил и пореде га са основним карактеристикама друштвено-историјског периода. Ученик има задатак да уочи извођачки састав, темпо, мелодијске и ритмичке карактеристике, са циљем да их повеже са музиком романтизма, импресионизма и савременог доба. Постепено, ови елементи у процесу ученичке перцепције се проширују, а опажајни капацитет код ученика усмерава на специфичности музичког дела. Композиције које се слушају, својим трајањем и садржајем треба да одговарају могућностима перцепције ученика. Вокална, инструментална и вокално-инструментална дела су заступљена равноправно. Код слушања песама посебно треба обратити пажњу на везу музике и текста, а код инструменталних дела на извођачки састав, изражајне могућности инструмената.
5.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	4	-музичка питања и одговори; – компоновање мелодије на задати текст; – импровизација	-комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; -учествује у креирању	Дечје музичко стваралаштво представља виши степен активирања музичких способности које се развијају у свим музичким активностима, а резултат су креативног односа према

			игре/покрета на одређену музику; – израда музичких инструмената (функционалних или не-функционалних); – осмишљавање музичких догађаја, програма и пројеката; – осмишљавање музичких квизова или радионица — креативну употребу мултимедија: ИКТ, аудио снимци, сликовни материјал, мобилни телефони	школских приредби, догађаја и пројеката; -изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана реч, ликовна уметност); - користи референтне податке и информације за истраживачки и стваралачки рад; -учествује у школским приредбама и манифестацијама; - учествује активно, према сопственим способностима и интересовањима, у истраживачком и радионичарском раду; користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво.	музици. Оно подстиче музичку фантазију, обликује стваралачко мишљење, продубљује интересовања и доприноси трајнијем усвајању и памћењу музичких вештина и знања. Стваралаштво може бити заступљено кроз: музичка питања и одговоре; – компоновање мелодије на задати текст; – импровизација игре/покрета на одређену музику; – израду музичких инструмената – музичко-истраживачки рад; – осмишљавање музичких догађаја, програма и пројеката; – осмишљавање музичких квизова или радионица – креативну употребу мултимедија: ИКТ, аудио снимци, сликовни материјал, мобилни телефони Уколико има могућности, могу се осмислити и реализовати тематски пројекти на нивоу одељења или разреда.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Битни фактори за праћење музичког развоја и оцењивање сваког ученика су његово знање, рад, степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност. Начин провере и оцена треба да подстичу ученика да напредује и активно учествује у свим видовима музичких активности. Главни критеријум за процес праћења и вредновања је начин ученичке партиципације у музичком догађају, односно да ли је у стању да прати музичко дело при слушању и да ли и како изводи и ствара музику користећи постојеће знање.

Постигнућа ученика се могу оценити усменом провером, краћим писаним проверама до 15 минута и проценом практичног рада и стваралачког ангажовања. Поред ових традиционалних начина оцењивања, треба користити и друге начине оцењивања као што су: допринос ученика за време групног рада, израда креативних задатака на одређену тему, рад на пројекту. Наставник треба да мотивише

ученика на даљи развој, тако да ученик осети да је кроз процес вредновања виђен и подржан, као и да има оријентацију где се налази у процесу развоја. Важно је укључити самог ученика у овај процес у смислу дијалога и узајамног разумевања у вези са тим шта ученик осећа као препреке у свом развоју, као и на које начине се оне могу превазићи.

Назив предмета: ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Годишњи фонд часова:102

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења је да ученик унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ	12	- Вежбе за развој снаге - Вежбе за развој покретљивости - Вежбе за развој аеробне издржљивости - Вежбе за развој брзине - Вежбе за развој координације - Примена националне батерије тестова за праћење физичког развоја и моторичких	- примени једноставне комплексе простих и општеприпремних вежби - изведе вежбе (разноврсна природна и изведена кретања) и користи их у спорту, рекреацији и различитим животним ситуацијама - развија своје физичке способности у складу са сензитивним фазама развоја - процењује своје способности путем резултата тестирања и	- Свакодневна примена вежби обликовања у часовима, нарочито у уводно-припремној фази - Примена вежби за развој физичких способности кроз фазе часа и индиректна примена кроз различите елементарне игре - Креирање полигона - Понављање одабране батерије тестова два до три пута у току године како би се пратио развој и ученици информисали о развоју и променама у физичким способностима

			способности	позитивно утиче на њихов даљи развој	
2.	АТЛЕТИКА	28	- Тркачке дисциплине - Бацачке дисиплине - Скакачке дисциплине	- комбинује и користи достигнути ниво усвојене технике кретања у спорту и свакодневном животу - доводи у везу развој физичких способности са атлетским дисциплинама - развија физичке способности које су доминантно заступљене у одређеним атлетским дисциплинама	- Обука технике тркачких и бацачких дисциплина - Упознавање са и савладавање коришћења реквизита у атлетици - Упознавање са правилима, нормама и рекордима у дисциплинама - Примена унутародељенскох и међуодељенских такмичења у дисциплинама
3.	СПОРТСКЕ ИГРЕ	32	- Кошарка - Фудбал - Одбојка - Рукомет - Бадминтон - Стони тенис	- усваја и користи елементе технике у игри - примењује основна правила у игри - развија физичке способности доминантне у датој дисциплини - учествује на унутародељенским и школским такмичењим - примењује и поштује правила тимске и спортске игре у складу са етичким нормама - навија и бодри учеснике на такмичењима и решава конфликте на социјално прихватљив начин	- Техничко-тактичка обука елемената игре кроз индивидуални и групни рад на часовима - Учествовање у примени правила у току игре – суђење - Организација такмичења унуар одељења и међу одељењима - Учествовање на школским такмичењима

				- прихвати сопствену победу и пораз у складу са "ферплејом"	
4.	СПОРТСКА ГИМНАСТИКА	24	- Партер - Прескоци - Греда - Вратило - Разбој - Ритмичка гимнастика	- Савладава технику извођења простих и комплексних покрета - Манипулише својим телом и покретима у простору - изводи ротације тела - користи елементе гимнастике у свакодневним животним ситуацијама и игри - процени сопствене могућности за вежбање у гимнастици - примени мере безбедности током вежбања - развија моторичке способности потребне за успех у извођењу гимнастичких елемената - одговорно се односи према реквизитима и другим вежбачима - повезује покрет и музику у времену и простору	-
5.	ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА	6	- Физичко вежбање и спорт - Здравствено васпитање	- примењује научено у физичком и здравственом васпитању у ванредним ситуацијама	- Теоријска предавања - Припрема презентација - Организована посета спортских такмичења и манифестација

				- наведе примере утицаја физичког вежбања на здравље - разликује здраве и нездраве начине исхране - примењује здравствено-хигијенске мере пре, у току и након вежбања - препозна врсту повреде - правилно реагује у случају повреде - чува животну средину током вежбања	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе *физичког и здравственог васпитања,* препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује:

- Активност и однос ученика према физичком и здравственом васпитању;
- Приказ једног од усвојених комплекса општеприпремних вежби (вежби обликовања);
- Достигнут ниво постигнућа моторичких знања, умења и навика (напредак у усавршавању технике).

Код ученика ослобођених од практичног дела наставе, наставник прати и вреднује:

- учешће у организацији наставних и ваннаставних активности
- теоријска презентација тема које се обрађују на часовима

<u>Програм часа одељењског старешине за осми разред</u>

Назив предмета: ЧОС

Годишњи фонд часова: 34

Циљ наставног програма:

Циљ наставног програма је развијање међусобног поштовања и толеранције међу ученицима, подстицање одговорног понашања и поштовање школских правила, решавање различитих проблема у колективу и решавање сукоба, развијање вештина ненасилне комуникације, подстицање здравих стилова живота и бриге о здрављу.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	1.ВАСПИТА-ЊЕ 2. ДИСЦИПЛИНА 3. КУЛТУРА 4. ПОНАША-ЊЕ 5. ПРАВИЛА И ОБАВЕЗЕ	10	-Распоред часова, школски календар, провера података -План рада ОЗ за дату школску годину -Избор председника одељењске заједнице, члана ђачког парламента -Предавање криминалистичке полиције о малолетничком насиљу -Укључивање ученика у ваннаставне активности -Дечја недеља; Дан дечјих права -Лепо и прикладно одевање -Актуелни проблеми у одељењу – изостанци -Мој радни дан, правилно смењивање рада и одмора -Анализа успеха и владања на првом класификационом периоду	- Ученици ће бити у стању да: - разумеју организацију рада школе, школски календар и своје обавезе и права у школи; - активно учествују у раду одељењске заједнице, избору представника ученика и доношењу заједничких одлука; - препознају значај демократског учешћа и одговорног понашања у школској заједници; - препознају облике насиља и знају коме могу да се обрате за помоћ и подршку; - развијају одговорност према школским и ваншколским обавезама и активно учествују у ваннаставним	– -смисаоно учење – -белешке – -посматрање (усмерено, пригодно, опште) -задовољства ученика на часу - разговор - радионице - презентације – -сарадња са педагошко-психоллошком службом – -посете културним институцијама (позоришта,музеји) - сарадња са родитељима

2.		10	-Дан толеранције -Како комуницирамо осећањима -Наши наставници – особине које ценимо -Конструктивно решавање проблема -Први децембар – дан борбе против Сиде -Ривалство и партнерство у учењу -Вредност рада и учења и ђачке обавезе -Прослава Нове године – договор и припреме -Наш успех на крају првог полугдишта -Професионална оријентација	активностима; - разумеју и поштују дечја права и обавезе, као и права других; - примењују правила пристојног и примереног понашања и одевања у школи и ван ње; - развијају навике редовног похађања наставе и одговоран однос према школским обавезама; - организују своје време кроз правилно смењивање рада, учења, одмора и слободних активности; - анализирају сопствена постигнућа и постављају реалне циљеве за напредовање; - развијају толеранцију, уважавање различитости и прихватање других; - препознају и на адекватан начин изражавају своја осећања и потребе; - примењују правила успешне и ненасилне комуникације у свакодневним ситуацијама; - конструктивно решавају конфликте и проблемске	
3.			-Друштвени живот – шта значи, у чему се огледа -Народни обичаји и веровања – Свети Сава, школска слава -Дан државности -Школа какву желим -Однос према друговима -Каква је моја одељењска заједница -Наше учешће на прослави Дана школе -Успех и изостанци на трећем класификационом периоду -7. април - Светски дан здравља -Како изабрати средњу		

			школу	ситуације; - развијају свест о значају здравих стилова живота и очувања здравља; - препознају ризична понашања и њихове последице по здравље и безбедност; - разумеју значај рада, учења и личне одговорности за сопствени успех; - развијају позитиван однос према знању, учењу и школским обавезама; - сарађују са вршњацима и препознају значај партнерства и тимског рада у учењу; - негују културне, духовне и националне вредности и поштују традицију свог народа; - развијају осећај припадности школи, одељењу и локалној заједници; - предлажу идеје за унапређивање живота и рада у школи; - показују емпатију, другарство, солидарност и међусобно поштовање;	
4.			-Недеља безбедности у саобраћају -Како поправити успех до краја године -Припреме за екскурзију- информације, договор -Излазак на Саву- утисци са екскурзије -Наши успеси на такмичењима -Предлог за ученика генерације, матурско вече		

				- критички процењују сопствено понашање и допринос раду одељењске заједнице; - препознају своја интересовања, способности и склоности значајне за професионалну оријентацију; - доносе одговорне одлуке у вези са избором будуће школе и професионалног пута; - • примењују правила безбедног понашања у саобраћају и јавним просторима; - одговорно се понашају током излета, екскурзија и других школских активности; - вреднују сопствене и групне успехе и развијају мотивацију за даље напредовање; - активно учествују у обележавању значајних датума, школских свечаности и манифестација; - развијају самопоуздање, позитивну слику о себи и осећај личне	

				одговорности за сопствени развој. - развијају осећај солидарности, хуманости и саосећања према другим људима; - показују спремност да пруже помоћ вршњацима и особама којима је помоћ потребна; - развијају свест о значају добровољног ангажовања и хуманитарног деловања у заједници; - сарађују са вршњацима у различитим школским активностима и заједничком решавању проблема; - развијају осећај припадности одељењу, школи и широј друштвеној заједници; - препознају значај међусобног уважавања, подршке и тимског рада за успешан рад групе; - негују другарске односе и доприносе стварању позитивне и подстицајне атмосфере у одељењу; - развијају одговорност према заједничким циљевима и	

				активностима одељењске заједнице.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање) Редовно праћење учења, дисциплине, понашања, менталног и телесног развоја ученика. Сарадња и обавештавање родитеља, органа школе и надлежних институција о напредовању ученика у циљу стварања квалитетних личности.

Програми наставе и учења изборних предмета за осми разред

Назив предмета: ВЕРСКА НАСТАВА

Годишњи фонд часова: 34

Циљ наставног програма: Циљ наставе православног катихизиса у осмом разреду јесте да ученик, полазећи од православног учења о Светој Тројици, човека сагледа као икону Божију и слободну личност, да разуме подвиг, Литургију и Царство Божије као темељне димензије хришћанског живота и да буде подстакнут на одговоран, заједничарски и литургијски начин живота.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	УВОД	1	Упознавање са садржајима, циљевима и начином рада у осмом разреду; обнављање најважнијих појмова из претходних разреда: Бог као Света Тројица, личност, заједница, Литургија.	– сагледа садржаје којима ће се бавити настава православног катихизиса у осмом разреду; – уочи и изрази своје предзнање из претходних разреда; – повеже појмове личности, заједнице и Литургије.	Катихизација као литургијска делатност-заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација („знања о вери“), већ као настојање да се учење и искуство

2.	ЧОВЕК ЈЕ ИКОНА БОЖЈА	6	Учење о личности на основу православне тријадологије; разлика између природе и личности; човек као икона Божија; слобода, љубав и заједница; грех као промашај човековог назначења.	– увиди да је човек икона Божија јер је створен као слободна личност; – разликује личност од индивидуе и слободу од самоволје; – разуме да се човек остварује у заједници љубави са Богом и ближњима; – препозна грех као промашај човековог назначења.	Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. Врсте наставе Настава се реализује кроз следеће облике наставе: - теоријска настава (35 часова) - практична настава (1 час) Место реализације наставе - Теоријска настава се реализује у учионици; - Практична настава се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању; Дидактичко методичка упутства за реализацију наставе Уводне часове требало би осмислити тако да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквим предзнањима и ставовима из подручја Православног катихизиса, група располаже. Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на
3.	ПОДВИЖНИЧКО-ЕВХАРИСТИЈСКИ ЕТОС	7	Подвиг као ослобађање од робовања страстима и навикама; пост, молитва и хришћанске врлине; љубав као пут превазилажења конфликта; Христове заповести као мерило живота.	– увиди да човек може бити роб лоших навика и страсти; – разуме подвиг као пут слободе, љубави и одговорности; – вреднује своје поступке у светлу Христових заповести; – буде подстакнут да у ближњем препозна вредност и икону Божију.	
4.	ЛИТУРГИЈА	10	Лична и саборна молитва; значење речи Евхаристија и Литургија; Црква као Тело Христово; структура и основни елементи Свете Литургије; богослужбено време и празници.	– разуме значај личне и саборне молитве; – објасни основно значење Литургије и Евхаристије; – увиди да је литургијско сабрање израз Цркве као Тела Христовог; – препозна основне делове Литургије и смисао заједничког учешћа у богослужењу.	
5.	ЦАРСТВО БОЖИЈЕ	10	Царство Божије као циљ стварања света; други Христов долазак и васкрсење мртвих; Литургија као икона будућег Царства;	– објасни да је Бог створио свет да постане Царство Божије; – разуме да се пуноћа Царства Божијег открива у другом Христовом доласку и васкрсењу мртвих;	

			Преображење Господње; православна иконографија и есхатолошки смисао живота.	– повеже Литургију са иконом будућег Царства; – препозна есхатолошки смисао празника, иконе и хришћанске наде.	сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Имаући у виду захтеве наставног програма и могућности транспоновања наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе – узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. У остваривању савремене наставе наставе наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Евалуацију наставе (процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе) наставник ће остварити на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; провером знања које ученици усвајају на часу и испитаивањем ставова;
Оцењивање: Непосредно описно оцењивање ученика може се вршити кроз:

- усмено испитивање;
- писмено испитивање;
- посматрање понашања ученика.

Назив предмета: ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

Годишњи фонд часова: 34

Циљ наставног програма: Циљ учења грађанског васпитања је да ученик изучавањем основних принципа, вредности и процедура грађанског друштва постане свестан својих права и одговорности, осетљив за потребе појединаца и заједнице и спреман да активно делује у заједници уважавајући демократске вредности.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЉУДСКА ПРАВА	7	-Појам људских права -Основна права детета и човека -Једнакост свих људи без обзира на пол, националност и веру -Право на образовањ и здравствену заштиту -Одговорност и поштовање права других људи	Изрази осећај љубави и поноса према својој домовини на начин који никога не угрожава; • образложи зашто су понашања која се могу описати као ксенофобија, расизам, антисемитизам, антициганизам облици дискриминације и кршења људских права	Интерактивни облици рада Брејнсторминг (групна креативна активност која служи да се пронађу решења за одређени проблем скупљајући идеје и предлоге које учесници активности спонтано дају) Рад у малим групама Дискусија (Ученици размењују мишљење о неком проблемском питању или актуелној теми) Углови (различити углови гледања на неки проблем) Дебата (тимови заступају различите ставове о неком проблему)

2.	ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО	9	-Појам демократије и демократског друштва -Права, одговорност и обавезе грађана -Доношење одлука у демократском друштву -Уважавање различитих мишљења	наведе примере повезаности различитих култура у једној заједници и образложи потребу интеркултуралног дијалога за квалитетан живот свих чланова те заједнице; • покаже интересовање за упознавањем различитих	Играње улога (чланови групе добијају улоге и из позиције те улоге улазе у ситуацију) Рад у малим групама Дискусија (Ученици размењују мишљење о неком проблемском питању или актуелној теми)
3.	ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ	9	-Савремено друштво и промене у свакодневном животу -Глобализација -Развој науке и технике -Значај одговорног коришћења информација и дигиталних технологија	дискутује о значају уважавања родне перспективе приликом доношења одлука значајних за једну заједницу; • наведе неколико привремених позитивних мера за постизање родне равноправности и аргументе за њихову примену;	Предавање и/ или презентација (мини-предавање) Дискусија (Ученици размењују мишљење о неком проблемском питању или актуелној теми) Рад у малим групама Углови (различити углови гледања на неки проблем)
4.	ГРАЂАНСКИ АКТИВИЗАМ	9	-Појам грађанског активизма -Значај активног учешћа грађана у животу заједнице -Уочавање проблема у школи и локалној средини -Предлагање идеја и решења за унапређење живота у заједници	• препозна у понашању особе карактеристике насилника и жртве; • наведе могуће начине реаговања у ситуацији сусрета са насилником; • наведе основне функције медија и образложи зашто је важно да постоје кодекс новинара и кодекс деца и медији; • образложи значај слободе медија за развој демократије; • у медијима проналази примере предрасуда, стереотипа, дискриминације,	Играње улога (чланови групе добијају улоге и из позиције те улоге улазе у ситуацију) Рад у малим групама Дискусија (Ученици размењују мишљење о неком проблемском питању или актуелној теми)

				нетолеранције по различитим основама и критички их анализира; препозна механизме манипулације медија и утицај медија на сопствено мишљење и деловање; • проналази и користи информације из различитих извора, критички их разматра и вреднује; • препозна пример злоупотребе деце у медијима; • у дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на конструктиван начин; • учествује у припреми, реализацији и евалуацији кратког филма	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- -праћење напредовања путем формативног оцењивања
- -оспособљавање и охрабривање ученика да процене сопствени напредак у остваривању исхода
- -вредновање путем квизова, улазних и излазних тестова

Назив предмета: НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 68

Циљ наставног програма: Циљ учења немачког језика јесте да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писану и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу**.** Такође циљ наставе страног језика јесте да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих Стандарда образовних постигнућа, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје, као и да овладају комуникативним вештинама и развију способности и методе учења страног језика..

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	INTERKULTURELLE ERFAHRUNGEN	8	Разговор о размени ученика, планирање размене, изражавање, допадање Описивање посла бебиситерке у иностранству Описивање активности у летњим камповима, изношење аргумената	- опише одељење на основу података из формулара; - опише своје одељење; - разуме непознат текст; - реши задатак у вези са прочитаним текстом; - разуме одслушан текст; - формулише индиректна питања; - одговори на имејл тако што поставља питања тражећи информације које га занимају; - на конкретним примерима примени индиректне везнике; - разуме интервју са *Au-pair* девојком; - изнесе претпоставке о	Посматрање и праћење, усмена провера кроз играње улога у паровима, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина и различите технике формативног оцењивања.
2.	MEDIEN UND KOMMUNIKATION	9	Разговор о техничким уређајима и давање информација о њима, изражавање жеље, о социјалним мрежама и њиховој употреби,о читању новина и начинима информисања		

3.	MENSCHEN RUND UM UNS	10	Описивање људи и њиховог начина живота Набрајање делова одеће, описивање изгледа, давање савета Разговор о другим особама и изражавање мишљења о њима	томе шта се дешава на фотографији помоћу постављених питања; - разуме шта ради *Au-pair* девојка и разуме оглас у коме се тражи *Au-pair* девојка; - разуме употребу упитне речи и детерминатива на конкретним примерима; - реши задатак у вези са прочитаним текстом; - одговори на питања у вези са прочитаним текстом; - на основу описа закључи о ком је техничком уређају реч; - забележи аргументе за и против употребе паметних мобилних телефона; - изрази жељу користећи фразу Ich hätte/möchte/wäre gern; - изрази шта има, а шта би желео да има; - изрази каква је реалност, а каква је жеља; - изрази три жеље за златну рибицу; - опише особу на основу информација понуђених у тезама;	
4.	UNSERE WELT	8	Набрајање животињских врста, разговор о заштити животињама Разговор о еколошким проблемима и начинима заштите околине Описивање алтернативних извора енергије		
5.	ZUKUNFTSPLÄNE	9	Набрајање занимања и описивање послова Изражавање жеља о будућем занимању, представљање статистике Разговор о могућим активностима после завршетка школовања		
6.	DAMALS IN ÖSTERREICH	11	Разговор о нечијој биографији, разговор о музици Описивање историских догађаја и личности, разговор о сувенирима		

			Описивање . градова и њихових знаменитости	- разуме интервјуе у вези са навикама у информисању; - попуни табелу са информацијама у вези са оним што је чуо; - разуме текст у императиву; - на конкретним примерима примењује императив; - напише одговор на прилог са интернет форума; - води разговор са партнером у вези са телевизијом; - примени стечена знања на тесту. - разуме непознат текст; - реши задатак у вези са прочитаним текстом; - преприча текст својим речима; - опише стилове живота различитих особа; - опише различите особе - разуме непознат текст; - реши задатак у вези са прочитаним текстом; - одговори на питања у вези са текстом; - проширује вокабулар у вези са угроженим	
7.	TYPISCH SCHWEIZ	7	(Интер)културни садржаји: Пројекат		
8.	ZWEIMAL DEUTSCHLAND	5			

				животињским врстама; - попуни формулар; - разуме значај заштите и очувања различитих животињских врста; - опише фотографију; разврста куда иде која врста смећа; - именује занимање на немачком језику; - води кратке дијалоге о томе - ко се бави којим занимањем; - повеже занимање са послом који се у оквиру тог занимања обавља, као и са местом где се посао обавља; - опише своје жељено занимање и да води кратак разговор у вези са тим; - примени стечена знања на тесту; - решава задатке на тесту; - разуме прочитане текстове; - из текста извуче кључне информације - води кратак разговор о томе чиме ће се неко бавити кад одрасте и због чега;	

				- опише шта ће неко радити у оквиру одређеног занимања; - прокоментарише табеларно - приказану статистику; - у кратком дијалогу образложи због чега нешто жели да предузме користећи везник deshalb; - поставља питања у вези са Моцартовом биографијом и на њих и одговори; - разуме чињенице из Моцартове биографије; - разговара омиљеној врсти музике; - разуме биографски текст; - сазна нешто ново о животу на аустријском двору у 19. веку - разуме информације из табеле и да је попуни према сопственом мишљењу; - развија критички став према улози човека у загађењу природе; - разуме употребу инфинитива са zu; - функционално користи конструкцију у реченицама;	

				- разуме када људи говоре о томе шта чине за заштиту животне околине; - користи термине у вези са алтернативним изворима енергије.– - на основу картица са подацима исприча шта се које године дешавало; - функционално користи заменице man, jemand и etwas; - разуме текст о томе шта све раде деца у обданишту у Швајцарској; - упореди свој школски дан са Софијиним даном када је реч; - о распореду часова и настави матерњег језика; - каже шта му се у вези са одређеним школским темама допада, а шта не; - разуме информативни текст о Виљему Телу; - одговори на питања у вези са легендом о Виљему Телу; - разуме текст о швајцарском дијалекту немачког језика; - повеже речи из	

				швајцарског дијалекта са речима из стандардног немачког језика; - разуме непознате текстове у вези са разједињењем Немачке, изградњом Берлинског зида и животом људи након уједињења Немачке; - осмисли причу користећи се језичким и граматичким искуствима стеченим у току школске године.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- Посматрање и праћење, усмена провера, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина, ученички радови/пројекти
- Писмени задаци
- Индивидуални разговори
- Самостални рад (анализа прочитаног текста)

Назив предмета: РУСКИ ЈЕЗИК

Годишњи фонд часова: 68

Циљ наставног програма: Циљ учења руског језика јесте да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну писану и усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.

Такође циљ наставе страног језика јесте да се осигура да сви ученици стекну базичну језичку писменост и да напредују ка реализацији одговарајућих Стандарда образовних постигнућа, да се оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама, да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје, као и да овладају комуникативним вештинама и развију способности и методе учења страног језика..

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	В МЕЖДУНАРОДНОМ МОЛОДЁЖНОМ ЛАГЕРЕ	13	-прича о боравку у кампу; -повратна заменица друг друга; -тражење информација о камповима на интернету; -одричне заменице никто, никакой	-препознаје познату лексику, изводи и примењује правила; -разуме кључне информације у аудираном материјалу; -уме да говори о навикама исхране у руској породици; - умеда употреби заменицу друг друга; -уме да употреби одричне заменице; да употреби повратну заменицу себя; да изрази место и правац;	- облик рада- фронтални, индивидуални, групни, у паровима - наставне методе-комуникативна,аудитивна, илустративна демонстративна, вербално-текстуална игра -наставна средства-уџбеник, табла, радна свеска, илусттрације, цд -прилагођавање и реализација програма уз уважавање различитих образовних и васпитних потреба и интересовања ученика из депривиране средине -сарадња са педагошким асистенстом
2.	СМИ В НАШЕЙ ЖИЗНИ	15	-разговор о употреби различитих медија -СМИ и врсте програма -изражавање сопственог мишљења -везници что и чтобы	-познаје одређене културолошке одлике Русије; -разуме кључне информације у аудираном материјалу; -уме да говори о медијима; -уме да наведе предности и мане медија; -уме да прича о омиљеном филму или омиљеној књизи; -уме да заинтересује неког да погледа неки филм или прочита неку књигу;	

3.	ПЛАНЫ НА БУДУЩЕЕ	12	-говорна тема Профессии -вођење разговора на тему занимања; -поређење придева и прилога;	-разуме кључне информације из аудираног текста; -уме да уради тест који помаже при избору професије; -уме да наброји професије и наведе њихове предности и мане; -уме да говори о свом омиљеном занимању; -уме да текст подели на мање целине; -разуме биографију славних личности;	
4.	ИЗ ПРОШЛОГО В БУДУЩЕЕ	20	-изражавање мишљења о томе шта је лакше/теже у животу; -вођење разговора о догађајима из прошлости; -информације о датуму и временском периоду;	-уме да користи глаголе быть и стать који траже именску допуну у инструменталу; -користи везнике а, и и но. -користи компаратив придева и прилога; -користи суперлатив придева и прилога; -уме да изрази значење узрока и последице помоћу предлошко-падежних конструкција;	
5.	РОССИЙСКИЙ РОК	8	-вођење разговора о рок музици; -тражење информација на веб сајтовима; -изражавање времена предлошко-падежним конструкцијама	-укратко исприча о појединостима из руске историје; -уме да искаже могућност/жељу; -уме да напише текст уз помоћ других текстова;	

				-уме да напише званично писмо или имејл; -користи различите предлошко-падежне конструкције за исказивање времена; -говори о музици и музичким правцима; -разуме и интерпретирану песму на руском језику; -учествује у анкети о омиљеној музици;	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- Посматрање и праћење, усмена провера, симулације у паровима и групама, задаци у радној свесци, тестови вештина, ученички радови/пројекти
- Писмени задаци
- Индивидуални разговори
- Самостални рад (анализа прочитаног текста)

Програм допунске наставе за осми разред

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – СРПСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма:

Пружање подршке ученицима у савладавању наставних садржаја из српског језика и књижевности, отклањање уочених тешкоћа у учењу и развијање основних језичких, читалачких и комуникацијских компетенција.

Развијање самопоуздања ученика у учењу, подстицање активног учешћа у настави и оспособљавање за успешну примену стечених знања у даљем школовању.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЈЕЗИК И ЈЕЗИИЧКА КУЛТУРА	обнављање и увежбавање граматичких садржаја; – правописна правила; – разумевање прочитаног текста; – усмено и писмено изражавање.	– правилно примењује основна правописна правила; – препознаје и користи граматичке појмове; – разуме и тумачи једноставније текстове; – јасније и правилније се усмено и писмено изражава.	смисаоно учење; разговор; белешке; индивидуализован рад; посматрање (усмерено, пригодно, опште) задовољства ученика на часу
2.	КЊИЖЕВНОСТ	– читање и тумачење књижевних текстова; – препознавање књижевних родова и врста; – анализа ликова, мотива и тема; – развијање читалачких навика.	– разуме садржај прочитаног дела; – уочава основне елементе књижевног текста; – износи лични доживљај и мишљење о прочитаном; – развија интересовање за читање и књижевност.	смисаоно учење; разговор; читање и анализа текста; белешке; индивидуални и групни рад

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања ученика врши се континуирано кроз посматрање рада, усмено испитивање, анализу ученичких радова, проверу разумевања прочитаног и праћење ангажовања на часу. Вреднује се напредак ученика у односу на почетни ниво знања, примена стечених знања, активност на часу, самосталност у раду и однос према обавезама.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма:

1. разумевања прочитаног и писаног текста,
2. -оспособљавање ученика за правилно усмено и писмено изражавање, као и савладавање основних граматичких и правописних правила програма:

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЈЕЗИК (ГРАМАТИКА)	реченица(глаголска времена, прилошке одредбе, придеви, прилози, кондиционал, пасив, неуправни говор)	-ученик препознаје реченичне конструкције и њихова значења	• Ученицима се језик представља и тумачи као систем. •Поступност се остварује самим избором и распоредом наставних садржаја. •Селективност се остварује избором најосновнијих језичких законитости и информација о њима. •Правопис се савлађује различитим облицима писмених вежби •У настави граматике битно је подстицање свесне активности и мисаоног осамостаљивања ученика, сузбијање мисаоне инерције, заснивање тежишта на суштинским вредностима, повезивање наставе језика са говорном праксом.
2.	ЈЕЗИЧКЕ ВЕШТИНЕ	Писање краћег извештаји и вести, опис догађаја или писање мејла Исказивање једноставних усмених порука,личних доживљаја, наративног текста, самостално или уз помоћ наставника.	-ученик самостално пише кратке саставе на познате, узрасно адекватне и блиске теме; -уз наставникову помоћ и уз употребу усвојених језичких средстава ученик води кратак разговор о познатим, већ	•Ученици се оспособљавају да подједнако развијају све четири језичке вештине •Ученицима се језик представља и тумачи као систем. •Поступност се остварује самим избором и распоредом наставних садржаја.

		разумевање писаних и илустрованих текстова у вези са познатим темама, садржајима и комуникативним функцијама. Разумевање различитих врста усмених порука (монолог, краћи разговор, кратка информација).	обрађиваним темама -уз наставникову помоћ и уз употребу усвојених језичких средстава ученик чита и одговара на питања о прочитаном -уз асистенцију наставника анализира одређени део текста или спаја слике и текст	•Селективност се остварује избором најосновнијих језичких законитости и информација о њима. •Ученик самостално пише кратке саставе на познате, узрасно адекватне и блиске теме, дужине до 120 речи •уз наставникову помоћ и уз употребу усвојених језичких средстава ученик води кратак разговор о познатим, већ обрађиваним темама

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Објашњење, увежбавање, употреба, проширивање и надоградња постојеће лексике и граматичких структура у вези са темом. Развијање вештине читања, писања, слушања, и комуникативне компетенције на тему, као и самостално усмено и писано изражавање на дату тему
Способност примене стеченог знања кроз идентичне и различите структуре везане за тему
Посматрање ангажованости ученика на часу, усмено излагање на одређене теме, писмене радове и праћење, усмена провера
Индивидуални разговори
Самостални рад (анализа прочитаног текста)
Истицање најважнијих правила и њихово објашњавање.
Самостално решавање примера

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ИСТОРИЈА

Циљ наставног програма:

1. Хххххх

2. Хххххх.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ОСНОВИ ПРОУЧАВАЊА ПРОШЛОСТИ; ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА	Основне одлике савременог доба; историјски извори - Прилике у свету после Великог рата -Свет између демократије и тоталитаризма -Свет на путу ка новом рату -Свет између Првог и Другог светског рата -Краљевина СХС од 1918-1929. године -Краљевина Југославија од 1929-1941. -Југословенска краљевина	Ученил ће: -схватити промене у међународним односима после Првог светског рата -моћи да објасни узроке и последице Велике економске кризе -моћи да сагледа свет у покрету-културу, науку, образовање, уметничке покрете -стећи основна знања о најважнијим личностима међуратног периода -разумети политичке системе и идеологије: либерална демократија, фашизам, националсоцијализам, милитаризам, комунизам и њихове покретаче и оснивача -сагледати политичке односе пред почетак Другог светског рата Ученик ће: -објаснити конституисање државе, Видовдански устав, време парламентаризма у	Објашњавање основних појмова, улоге истакнутих личности, догађаја Читање одломака из књиге и анализирање-учимо учење. Уочавање и именовање кључних појмова у тексту уџбеника; Објашњавање основних тема: последице Првог светског рата; појава фашизма и нацизма у Европи; конституисање Краљевине СХС; увођење диктатуре краља Александра; Краљевина Југославија пред почетак Другог светског рата. Рад на тексту и историјским изворима, приступ темама из другог угла.

			краљевини Срба, Хрвата и Словенаца и кључне личности -стећи основна знања о Шестојануарској диктатури, атентат у Марсеју, намесничком режиму, влади Цветковић-Мачек -моћи да објасни државно-правно преуређење Краљевине Југославије -упознати економски, културни и друштвени развој, развој универзитета и науке и кључне личности	
2.	ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ. СВЕТ И ЈУГОСЛАВИЈА ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА	-Други светски рат -Ток Другог светског рата -Рат у Југославији -Последице Другог светског рата	Ученик ће: -размети узрок и поводе за рат -знати зарађене страе и савезништва -стећи основан знања о току рата и преломним биткама: Москва, Лењинград, Стаљинград, Ел-Аламејн -моћи да објасни победу антифашистичке коалиције -знати основне податке и кључним личностима из доба рата -разумети последице рата: људски и материјални губици, логори смрти, геноцид и холокауст, модернизација војне технологије, живот у рату -препознавати рат као поништавње цивилизацијских	Уочавање узрока и последица Другог светског рата, као и улога кључних личности у том периоду. Издвајање кључних појмова из уџбеника, гледање видео снимака и филмова.

			вредности Ученик ће: -разумети пут од дипломатског и војсног притиска до рата -познавати ток рата -стећи сазнања о геноцидној твроевини НДХ -разумети комунистички покрет отпора и антиокупаторске снаге грађанства -препознати егзистенсцијалне, идеолошке, националослободилачке мотиве устанка -знати основне појмове о односу супарничких покрета отпора -стећи основна знања о дешавањима на југословенском ратишту -познавати војни допринос Југолсавије победи над фашизмом, људске и материјалне губитке, разумети демографске промене -стећи знања о геноциду и Холокаусту, логорима смрти	
3.	СВЕТ, ЕВРОПА И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ	Свет после Другог светског рата Југославија после Другог светског рата Савремено доба Југославија после Другог	Ученик ће: уочити процес слома комунизма у источној Европи схватити и моћи да објасни; процес проглашења републике, изградњу државног уређења,	

	ХЛАДНОГ РАТА	светског рата	однос са Совјетским Савезом, самоуправљање, однос Југославије са истоком и западом, значај кључних политичких личности стећи знања о процесима и проблемима развоја Југославије	Уочавање и издвајање кључних
4.	СВЕТ, ЕВРОПА, СРПСКА ДРЖАВА И НАРОД У САВРЕМЕНИМ ПРОЦЕСИМА	Распад комунистичког система Настанак Европске уније Распад Југославије НАТО бомбардовање	Ученик ће: стећи знања о Европској унији, Савету Европе и европским интеграцијама стећи основна знања о поразу Југолсавије као идеје, политичког пројекта и друштвеног система, о распаду Југославије и рату у Словенији, Хрватској, БиХ, настанку нових држава, демографским, економским и културним променама, сукобу на Косову и Метохији, НАТО интервенцији 1999., раздвајању Србије и Црне Горе, кључним политичким личностима	појмова и догађаја који су утицали на каснији ток догађаја и дешавања у савременом свету

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Вођење педагошке документације, где се бележе сви резултати и успеси ученика и у складу с тим вреднује њихов рад. Ови ученици се оцењују на основу остварености циљева и стандарда постигнућа у току савладавања индивидуалног образовног плана; показатељ успеха је степен остварености циљева и прилагођених стандарда постигнућа ученика. Посматрање ангажованости ученика на часу, усмено излагање на одређене теме, писмене радове и праћење, усмена провера. Индивидуални разговори; Истицање најважнијих појмова и њихово објашњавање; Самостално решавање задатака

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ФИЗИКА

Циљ наставног програма:

3. Циљ допунске наставе из физике у осмом разреду је пружање систематске подршке ученицима у савладавању основних концепата, законитости и појава предвиђених редовним програмом. Настава је усмерена на превазилажење тешкоћа у учењу кроз поједностављивање апстрактних појмова, развијање базних вештина решавања рачунских задатака (коришћењем основних формула) и повезивање физике са свакодневним животом. Кроз индивидуализован приступ, рад у мањој групи и подстицајну атмосферу, допунска настава помаже ученицима да изграде базичну научну писменост, развију самопоуздање и успешно достигну стандарде постигнућа потребне за прелазну оцену и полагање завршног испита.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ОСЦИЛАТОРНО И ТАЛАСНО КРЕТАЊЕ	- Појам периодичног и осцилаторног кретања на примерима из живота (љуљашка, грана на ветру). Карактеристичне величине: равнотежни положај, амплитуда , период и фреквенција. - Препознавање математичког и еластичног клатна. -Како настаје талас (преношење поремећаја без преноса супстанце). -Основни појмови: таласна дужина и брзина ширења таласа. Звук као лонгитудинални талас, извори звука, брзина звука у ваздуху и појава одјека (ехо).	По завршетку допунске наставе ученик ће бити у стању да: -Идентификује и разликује амплитуду, период и фреквенцију на једноставним цртежима или примерима осциловања. -Израчуна фреквенцију ако је познат период осциловања (и обрнуто) коришћењем основне формуле. -Препозна разлику између трансверзалног (на таласима воде) и лонгитудиналног таласа (звук) у погледу правца осциловања честица. -Објасни појаву одјека (еха) на бази одбијања звучног таласа од чврсте препреке у	Реализација допунске наставе у потпуности се ослања на принципе смисаоног учења, али са јаким нагласком на очигледност и конкретизацију. Пошто ови ученици теже прелазе са конкретног на апстрактно мишљење, наставник користи следеће начине рада: Научно-истраживачки разговор и дијалог: Разговор на допунској настави има улогу „сигурне зоне”. Наставник не поставља сува дефиницијска питања, већ кроз дијалог наводи ученика да сам, својим речима, опише појаву. На пример, уместо „Дефиниши Омов закон”, наставник води разговор: „Ако појачамо напон (гуране електроне), шта мислиш да ће се

			свакодневним ситуацијама.	десити са јачином струје? А шта ако им ставимо већи отпор (препреку)?”. Ово спречава пасивно ћутање и механичко учење наизуст. Структуриране и визуелне белешке: Ученици у допунској настави често имају проблем са организацијом текста. Наставник их учи да воде белешке кроз једноставне шеме, табеле са две колоне (нпр. Физичка величина | Мерна јединица) и колоритне когнитивне мапе. Уместо дугачких пасуса, у свеске се записују „кораци за спасавање” при решавању задатака (нпр. Корак 1: Запиши шта је дато; Корак 2: Нацртај троугао формуле; Корак 3: Израчунај). Посматрање задовољства и афективног статуса ученика: Баријере у учењу физике су често емоционалне природе (страх од грешке, анксиозност пред таблом). Наставник зато примењује континуирано посматрање: Опште посматрање: Прати се ниво фрустрације групе током рада на задатку како би се на време прекинуло са радом пре него што наступи потпуни губитак мотивације.
2.	СВЕТЛОСНЕ ПОЈАВЕ	-Природни и вештачки извори светлости. Праволинијско ширење светлости и очигледно објашњење настанка сенке и полусенке. Закон одбијања светлости, раван као огледало и карактеристике лика у равном огледалу (самостално уочавање да је лик симетричан и једнаке величине). -Појава преламања светлости при преласку из једне средине у другу (нпр. ваздух–вода, експеримент са „сломљеном” кашичицом у чаши). Појам сабирних и расипних сочива, жижа (фокус) сочива и прегледна конструкција лика код сабирног сочива за најједноставнији случај.	-Примени Закон одбијања светлости за цртање упадног и одбојног угла светлосног зрака на равној површини . -Опише особине лика у равном огледалу (да је лик уображен, усправан и на истом растојању иза огледала). -Препозна и графички скицира светлосни зрак који се прелама при уласку у оптички гушћу средину (приближавање нормали). -Разликује сабирно од расипног сочива на основу њиховог облика и начина на који сакупљају или расипају паралелне светлосне зраке.	
3.	ЕЛЕКТРИЧНО ПОЉЕ	-Два типа наелектрисања (позитивно и негативно) и структура атома (протони, електрони). Електрисање тела (трењем, додиром) и узајамно деловање истоимених (одбијање) и разноимених (привлачење) наелектрисања.	-Тачно предвиди понашање два наелектрисана тела (да ли се привлаче или одбијају) на основу знака њиховог наелектрисања. -Објасни како се мења сила између два наелектрисања ако се они приближавају или	

		Кулонов закон формулисан квалитативно кроз уочавање како растојање утиче на јачину силе. - Појам електричног поља као простора око наелектрисаног тела. Линије силе електричног поља. Електрични потенцијал и увођење појма електричног напона као разлике потенцијала између две тачке (база за разумевање електричне струје).	удаљавају једно од друго. -Препозна смер линија силе електричног поља (да извиру из позитивног, а увиру у негативно наелектрисање). -Идентификује мерну јединицу за напон (Волт - V) и разуме да је напон неопходан услов за покретање наелектрисања.	Пригодно посматрање: Хватају се тренуци када ученик покаже олакшање или понос јер је сам решио базни задатак, и ти моменти се јавно похваљују. Усмерено посматрање: Циљано се посматра ученик који има највећи отпор према предмету, бирају се задаци који су тачно на његовом тренутном нивоу како би доживео успех, чиме се враћа задовољство у раду и руши баријера страха.
4.	ЕЛЕКТРИЧНА СТРУЈА	-Шта је електрична струја (усмерено кретање слободних електрона). Основни елементи струјног кола (извор, проводници, потрошач, прекидач). Три кључне величине: јачина струје, напон и отпорност. Омов закон за део струјног кола кроз једноставне примере израчунавања једне величине када су друге две познате. -Препознавање редног (серијског) и паралелног везивања потрошача (нпр. сијалице на новогодишњој јелки насупрот кућним апаратима). Рад и снага електричне струје (појам снаге преко кућних апарата — бојлер, фен). Топлотно дејство	-Нацрта шему једноставног струјног кола користећи стандардне симболе за извор, отпорник, сијалицу и прекидач. -Примени Омов закон у једнокорачним рачунским задацима како би одредио јачину струје, напон или отпор. -Шематски разликује редну везу од паралелне везе отпорника и разуме зашто се у домаћинствима користи паралелна веза. -Објасни функцију осигурача у електричној мрежи као заштитног елемента од прекомерне струје (кратког споја).	

		струје и улога осигурача у кући.		
5.	МАГНЕТНО ПОЉЕ	-Својства сталних (перманентних) магнета: магнетни полови (северни и јужни), привлачење и одбијање полова. Магнетно поље Земље и рад компаса. Ерстедов оглед — доказ да електрична струја која тече кроз жицу ствара магнетно поље у својој околини. Појам електромагнета и његова примена. -Како магнетно поље делује на проводник са струјом (Амперова сила — квалитативно, без тешких формула). Основни концепт електромагнетне индукције кроз Оглед Фарадеја: како померање магнета унутар калема ствара (индукује) електричну струју (принцип рада генератора).	-Препозна интеракцију међу магнетима (истоимени полови се одбијају, разноимени привлаче) и идентификује магнетно поље помоћу линија магнетне индукције. -Објасни принцип рада електромагнета (магнет који се укључује и искључује помоћу струје) и наведе барем један пример његове примене. -Опише појаву електромагнетне индукције на основу једноставног експеримента (уношење магнета у калем покреће казаљку галванометра/амперметра). -Повеже концепт индукције са стварањем струје у свакодневном животу (нпр. динамо на бициклу или хидроелектране).	
6.	ЕЛЕМЕНТИ АТОМСКЕ И НУКЛЕАРНЕ ФИЗИКЕ	-Развој идеје о грађи атома. Радерфордов и Боров модел атома (сличност са Сунчевим системом). Састав атома: језгро (протони и неутрони) и електронски омотач (електрони). Појам неутралног атома (број протона једнак	-Скицира и опише грађу атома, правилно именујући честице у језгру и омотачу, као и њихова наелектрисања. -Одреди број протона, неутрона и електрона у неутралном атому на основу датог масеног и атомског броја (нпр. за уран	

		броју електрона) и појам јона. Масени и редни број елемента у Периодном систему. Појам изотопа (на примеру водоника). Шта је радиоактивност (спонтано распадање нестабилних језгара) и препознавање три типа зрачења према њиховој продорности. Појам периода полураспада.	или угљеник). -Квалитативно рангира зрачење по продорности (шта заустављa лист папира, шта алуминијум, а шта оловна плоча). -Објасни појам периода полураспада кроз једноставан логички пример (нпр. колико радиоактивног материјала остаје након једног или два периода полураспада).	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење и вредновање у допунској настави је искључиво формативно и усмерено на лични напредак ученика, са циљем да се препозна сваки помак у савладавању основних стандарда. Уместо репродукције тешке теорије, вреднује се препознавање базних појмова, тачно коришћење мерних јединица и решавање једноставних задатака директном применом формула. Наставник континуирано бележи дескриптивна запажања о учениковом залагању, експерименталном труду и превазилажењу баријера у учењу. Оваква правовремена и позитивна повратна информација не служи за кажњавање, већ има снажну развојну улогу — она подиже нарушено самопоуздање ученика и директно утиче на формирање прелазне оцене на редовним часовима.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ГЕОГРАФИЈА

Годишњи фонд часова:

Циљ наставног програма: Циљ допунске наставе географије у осмом разреду је пружање додатне подршке ученицима који имају потешкоће у усвајању наставних садржаја, ради развијања и унапређивања географских знања, вештина и способности. Кроз допунску наставу ученици утврђују и проширују основна знања о природним и друштвеним обележјима Републике Србије, становништву, привреди, регионалним целинама и савременим географским процесима, развијају способност коришћења географских карата, графичких приказа и различитих извора информација, као и примену стечених знања у свакодневном животу.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА ТЕРИТОРИЈЕ СРБИЈЕ	Математичко-географски и географски положај Србије, државне границе, суседне државе, површина територије Србије.	Ученик одређује географски положај Србије на карти, именује суседне државе и описује значај географског положаја Србије.	Рад са географском картом и атласом, разговор, индивидуални рад, решавање задатака и картографске вежбе.
2.	ФИЗИЧКО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	Рељеф, геолошки састав, клима, воде, земљиште, биљни и животињски свет Србије.	Ученик препознаје и описује основне природне одлике Србије и доводи их у међусобну везу.	Анализа тематских карата, фотографија и графичких приказа, радни листови, усмено излагање и вежбања.
3.	ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	Становништво, насеља, демографски процеси, привреда Србије и њене гране.	Ученик описује основне карактеристике становништва, насеља и привреде Србије и тумачи једноставне статистичке податке.	Рад са табелама, графиконима и картама, разговор, практични задаци и групни рад.

4.	ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ	Национални паркови, резервати природе, споменици природе, културно-историјски споменици и добра под	Ученик наводи примере природне и културне баштине Србије и објашњава њихов значај за очување националног идентитета и животне средине.	Анализа фотографија и видео-садржаја, презентације, истраживачки рад и разговор.
5.	СРБИ У РЕГИОНУ И ДИЈАСПОРИ	Срби у суседним државама, миграције становништва, српска дијаспора и њен значај.	Ученик препознаје просторни размештај српског народа у региону и свету и објашњава узроке миграција.	Рад са картама, текстовима и статистичким подацима, дискусија и самостални рад.
6.	ГЕОГРАФИЈА ЗАВИЧАЈА	Природне и друштвене одлике завичаја, становништво, привреда, културна и природна баштина локалне средине.	Ученик описује основне географске одлике свог завичаја и препознаје његове природне и друштвене вредности.	Посматрање непосредног окружења, рад на локалним примерима, истраживачки задаци, презентације и пројектни рад.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Праћење напредовања ученика врши се континуирано кроз посматрање активности на часу, усмено испитивање, разговор, рад са картом, израду задатака и немих карата. Вредновање постигнућа заснива се на праћењу остварености исхода учења, ангажовања ученика, напретка у усвајању знања и примени стечених знања и вештина у складу са важећим правилником о оцењивању.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – БИОЛОГИЈА

Циљ наставног програма: допунска настава се организује за ученике који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање, са циљем разумевања, препознавања, отклањања нејасноћа и бржег и квалитетнијег усвајања знања, умења и вештина из наставног градива.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА ЖИВОТА	Хомеостаза − принцип повратне спреге. Фотосинтеза. Ћелијско дисање. Транспирација. Температурна регулација.	– Повеже грађу ћелијских органела са њиховом улогом у метаболизму ћелије. – Идентификује регулаторне механизме у одржавању хомеостазе.	Допунска настава се организује за све ученике који не усвоје потребан минимум захтева за одређену наставну област, односно слабије напредују у савладавању наставних садржаја из биологије. То су најчешће ученици који у току године имају недовољан успех из овог предмета, али је допунски рад намењен и ученицима који наилазе на различите тешкоће у учењу или често изостају са редовне наставе. Допунску наставу одликују диференцирани или индивидуални приступ учењу на овим часовима по потреби и ван њих. Могућа су одступања у броју часова или наставним садржајима, јер се допунски рад организује према потребама ученика. Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика. Индивидуални рад, рад у пару, рад у групи.
2.	ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	Заштита од полно преносивих болести, контрацепција. Одговорност за сопствено здравље.	– Повеже промене настале у пубертету са деловањем хормона. – Идентификује поремећаје у раду органа и система органа изазваних нездравим начином живота.	
3.	ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОГ СВЕТА	Значај алги, цијанобактерија и биљака за продукцију кисеоника и озонског омотача, као заштита од УВ зрака и услов за развој осталих живих бића.	– Доведе у везу промене животних услова са еволуцијом живота на планети.	
4.	НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	Цветање, плодоношење и сазревање плодова биљака. Теорија еволуције. Постанак нових врста кроз еволуционе процесе.	– Повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем природне селекције.	
5.	ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	Циклуси кружења основних супстанци у природи (вода, угљеник и азот) и њихова	– установи узрочно-последичну везу између губитака врста у екосистему и негативних	

		повезаност. Типични екосистеми Србије. Ретке и угрожене врсте Србије. Последице глобалних промена.	последица у преносу супстанце и енергије у мрежама исхране; – критички процени последице људских делатности у односу на расположиве ресурсе на Земљи;	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- ученици се оцењују на основу остварености циљева и стандарда постигнућа у току савладавања индивидуалног образовног плана; показатељ успеха је степен остварености циљева и прилагођених стандарда постигнућа ученика.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – МАТЕМАТИКА

Циљ наставног програма: Допунска настава се организује за ученике који спорије усвајају знања или су били одсутни са часова и за оне који желе да утврде своје знање, са циљем:

- Разумевања
- Препознавања
- Отклањања нејасноћа и
- Бржег и квалитетнијег усвајања знања, умења и вештина из наставног градива.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	СЛИЧНОСТ	Пропорционалне величине. Талесова теорема. Сличност троуглова. Примене сличности.	Ученик ће бити у стању да: – примени Талесову теорему у једноставнијим задацима; – примени сличност троуглова у једноставнијим задацима;	Идентификовање ученика који спорије напредују. Организација и извођење допунског рада (избор садржаја за одређени разред или за одређеног ученика). Диференцијација задатака према индивидуалним способностима

				ученика у виду радних/наставних листова, или делова одређених целина из наставних садржаја. Усмена и писмена провера постигнућа ученика. Вођење педагошке документације
2.	ТАЧКА, ПРАВА И РАВАН	Однос тачке и праве, тачке и равни. Односи правих; мимоилазне праве. Односи праве и равни, нормала на раван, растојање тачке од равни. Односи две равни. Ортогонална пројекција на раван (тачке, дужи и праве). Угао између праве и равни. Полиедар.	Ученик ће бити у стању да: – анализира односе тачака, правих и равни у простору; – представља цртежом односе геометријских објеката у равни и простору; – уочи правоугли троугао у простору и примени Питагорину теорему у једноставнијим задацима;	Организација и извођење допунског рада (избор садржаја за одређени разред или за одређеног ученика). Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листова, или делова одређених целина из наставних садржаја. Усмена и писмена провера постигнућа ученика. Вођење педагошке документације
3.	ЛИНЕАРНЕ ЈЕДНАЧИНЕ И НЕЈЕДНАЧИНЕ С ЈЕДНОМ НЕПОЗНАТОМ	Линеарна једначина. Решавање линеарних једначина с једном непознатом. Линеарна неједначина. Решавање линеарних неједначина с једном непознатом.	Ученик ће бити у стању да: – реши линеарну једначину, неједначину и систем линеарних једначина са две непознате;	Организација и извођење допунског рада (избор садржаја за одређени разред или за одређеног ученика). Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листова, или делова одређених целина из наставних садржаја. Усмена и писмена провера постигнућа ученика. Вођење педагошке документације

4.	ПРИЗМА	Призма: појам, врсте, елементи. Мрежа праве призме. Површина праве призме. Запремина праве призме.	Ученик ће бити у стању да: – израчуна површину и запремину правилне тростране, четворостране и шестостране призме;	Организација и извођење допунског рада (избор садржаја за одређени разред или за одређеног ученика). Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листова, или делова одређених целина из наставних садржаја. Усмена и писмена провера постигнућа ученика. Вођење педагошке документације
5.	ПИРАМИДА	Пирамида; појам, врсте, елементи. Мрежа пирамиде. Површина пирамиде. Запремина пирамиде.	Ученик ће бити у стању да: – израчуна површину и запремину правилне тростране, четворостране и шестостране пирамиде;	Организација и извођење допунског рада (избор садржаја за одређени разред или за одређеног ученика). Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листова, или делова одређених целина из наставних садржаја. Усмена и писмена провера постигнућа ученика. Вођење педагошке документације
6.	ЛИНЕАРНА ФУНКЦИЈА	Линеарна функција ($y=kx+n$). График линеарне функције; нула и знак функције, монотоност. Имплицитни облик задавања линеарне функције. Цртање и читање графика линеарних функција.	Ученик ће бити у стању да: – нацрта и анализира график линеарне функције;	Организација и извођење допунског рада (избор садржаја за одређени разред или за одређеног ученика). Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листова, или делова одређених целина из наставних садржаја. Усмена и писмена провера постигнућа ученика. Вођење педагошке документације

7.	СИСТЕМИ ЛИНЕАРНИХ ЈЕДНАЧИНА С ДВЕ НЕПОЗНАТЕ	Појам линеарне једначине с две непознате. Појам система од две линеарне једначине с две непознате. Решавање система методом замене и методом супротних коефицијената; графичка интерпретација система. Примена у реалним ситуацијама.	Ученик ће бити у стању да: – реши линеарну једначину, неједначину и систем линеарних једначина са две непознате;	Организација и извођење допунског рада (избор садржаја за одређени разред или за одређеног ученика). Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листова, или делова одређених целина из наставних садржаја. Усмена и писмена провера постигнућа ученика. Вођење педагошке документације
8.	ВАЉАК, КУПА И ЛОПТА	Ваљак и његови елементи. Мрежа ваљка. Површина и запремина правог ваљка. Купа и њени елементи. Мрежа купе. Површина и запремина праве купе. Појам лопте и сфере. Пресеци лопте (сфере) и равни. Површина и запремина лопте.	Ученик ће бити у стању да: – израчуна површину и запремину ваљка, купе и лопте;	Организација и извођење допунског рада (избор садржаја за одређени разред или за одређеног ученика). Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листова, или делова одређених целина из наставних садржаја. Усмена и писмена провера постигнућа ученика. Вођење педагошке документације

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Степен успешности развијања компетенција процењујемо на основу следећих показатеља:

- Степену усвојености основних појмова и операција
- Способности решавања типичних задатака
- Напретку у разумевању текста математичког задатка
- Повећању ангажовања, уредности и самосталности у раду
- Повећању оцене на писменим и усменим проверама.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО

Циљ наставног програма: Савладавање основних и једноставних задатака

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ИКТ	Програм за табеларне прорачуне. Основне калкулације, форматирање табела и текста.	- уносе и мењају податке у табели; - разликују типове података у ћелијама табеле; Сортирају и филтрирају податке по задатом критеријуму; - Користе формуле за израчунавање статистика; - представљају визуелно податке на одговарајући начин; - примењују основне функције форматирања табеле;	- ученике упознајем са програмом за обраду табеларних података - ученицима показујем унос података у програм за обраду табеларних података - ученицима помажем да савладају основе табеларних прорачуна - ученике упознајем са типовима података у програму за обраду табелариних података - ученицима помажем да савладају основе рада у програму за обраду текста - ученицима помажем да обликују табелу - ученицима помажем да саортирају и филтрирају податке у табели - ученицима помажем даураде аутоматке прорачуне у табели - ученицима показујем груписање података - ученицима показујем креирање

				изведених табела - ученицима помажем да графички представе податке из табеле
2.	Дигитална писменост	Основни појмови везани за дигиталну писменост.	- приступају дељеном документу, коментаришу и врше измене; - разумеју на које начине делимо личне податке приликом коришћења интернета; - разумеју потенцијалне ризике дељења личних података путем интернета; - разумеју везу између ризика на интернету и кршења права; - разумеју појам отворени подаци;	- ученицима помажем да раде са табелама у облаку - ученицима помажем да схвате значај личних података - ученицима помажем да разумеју и схвате права детета у дигиталном добу - ученицима објашњавам значај личних података - ученицима помажем да разумеју отворене податке - ученицима помажем да разумеју дигитални траг
3.	Рачунарство	Основни појмови и задаци везани за прорачуне и представљање података у програмском окружењу.	- унесе низ података; - извршавају једноставне анализе низа података; - графички представљају низове података; - уносе табеларне податке или их учитају из датотека; - извршавају основне анализе и обраде табеларних података;	- подсећам ученике на особине низова - објашњавам унос података у низ - ученицима објашњавам интерфејс окружења за табеларне прорачуне помоћу Пајтона - обајшњавам библиотеку за графичко престављање података у Пајтону - објашњавам библиотеку за табеларно престављање података у Јупитеру - објашњавам начине на које можемо анализирати податке
4.	Истраживачки пројекат	Консултације у вези истраживачког пројекта	- сарађују са осталим члановима групе у свим фазама пројектног задатка;	- ученицима објашњавам значај тимског рада - помажем ученицима да се поделе у

				групе - помажем ченицима да изаберу тему - усмеравам ученике на релевантан садржај

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

У процесу оцењивања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др).

Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање).

Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА

Циљ наставног програма: Савладавање основних и једноставних задатака.

4.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	САОБРАЋАЈ	Саобраћајна средства на електрични погон и хибридна возила Основи телекомуникације	Ученик се упознаје са саобраћајним средствима на електропогон	Разуме развој нових технологија (електропогон) - Разуме значај елетричних уређаја у возилима као и светлосне

			- Ученик упознаје електричне уређаје у возилима као и уређаје за светлосну сигнализацију - Ученик упознаје основе комуникације, њихов развој и коришћење - Ученик употпуњује знање коришћења комуникација преко интернета	сигнализације - Разуме развој комуникација и њихову примену - Активно користи комуникације преко интернета
2.	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	Основне компоненте ИКТ уређаја Основни симболи у електротехници Рачунарски софтвери за симулацију рада електричних кола	Ученик упознаје основне компоненте ИКТ уређаја - Ученик упознаје основне симболе у електротехници и користи их зацртање једноставних електричних кола - Ученик упознаје програме за прављење једноставних електричних кола	Разуме развој нових технологија (електропогон) - Разуме значај елетричних уређаја у возилима као и светлосне сигнализације - Разуме развој комуникација и њихову примену - Активно користи комуникације преко интернета Препознаје основне делове рачунара - Преознаје већину симбола и користи их за израду једноставних струјних САОБРАЋАЈ - Ученик се упознаје са саобраћајним средствима на електропогон - Ученик упознаје електричне уређаје у возилима као и уређаје за светлосну

				сигнализацију - Ученик упознаје основе комуникације, њихов развој и коришћење - Ученик употпуњује знање коришћења комуникација преко интернета ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ - Ученик упознаје основне компоненте ИКТ уређаја - Ученик упознаје основне симболе у електротехници и користи их зацртање једноставних електричних кола - Ученик упознаје програме за прављење једноставних електричних кола 561 кола - Зна да у програму уради једноставно струјно коло - и пољопривреди и схвата њихову примену - Црта једноставне техничке цртеже и израђује макете и моделе

3.	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	Електроенергетски систем. Производња, трансформација и пренос електричне енергије Производња, трансформација и пренос електричне енергије. Обновљиви извори енергије. Електроинсталациони материјал и прибор Електротехнички апарати и уређаји у домаћинству	Ученик упознаје производњу трансформацију и пренос електричне енергије - Ученик упознаје различите врсте електрана и начин производње струје у њима - Ученик упознаје електроинсталациони материјал и прибор - Ученик упознаје начин склапања једноставних електричних кола - Ученик упознаје својства и примену електромагнета - Ученик упознаје различите врсте електричних машина - Ученик упознаје разне врсте електротрхничких апарата и уређаја, њихова својства и примену - Ученик упознаје основне електронске елементе	Разуме начин производње и преноса електричне струје - Разликује електране и начин производње струје - Разликује електроинсталациони прибор и разуме повезивање прибора у струјно коло - Разуме особине електромагнета - Зан разлику између електричних машина и њихову примену у домаћинству - Разликује делимично електронске компоненте
4.	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	Рад на пројекту: израда производа/модела	Ученик приступа изради једноставних електротехничких модела од готових делова из комплета	Склапа једноставна струјна кола

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање)::У процесу вредновања потребно је континуирано пратити рад ученика.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – ХЕМИЈА

Циљ наставног програма:

Циљ допунске наставе из хемије у осмом разреду је да пружи систематичну и прилагођену подршку ученицима који имају потешкоћа у савладавању редовног наставног програма, како би надокнадили пропуштено градиво, отклонили празнине у знању и успешно достигли основни ниво образовних стандарда.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	МЕТАЛИ, ОКСИДИ МЕТАЛА И ХИДРОКСИДИ	-Физичка и хемијска својства метала. Реакција оксидације метала. -Оксиди метала: појам, састав, номенклатура и базни карактер. -Хидроксиди (базе): састав, формуле, именовање и експериментално доказивање.	По завршетку ове наставне теме, ученик ће бити у стању да: -Идентификује и повеже физичка својства метала (сјај, проводљивост, ковност) са њиховом практичном применом у свакодневном животу. -Разликује процесе споре оксидације (корозија) и брзе оксидације (сагоревање) метала. -Објасни појам, састав и заједничке карактеристике оксида метала и хидроксида. -Самостално саставља формуле оксида метала и хидроксида на основу валенци елемената и правилно их именује по номенклатури (укључујући и метале промењиве валенце). -Повеже и прикаже хемијски м једначинама генетички низ	Остваривање дефинисаних исхода у настави хемије заснива се на методичком приступу који у први план ставља смисаоно учење, насупрот механичком памћењу чињеница. Наставник организује час тако да сваки нови концепт има јасну логичку везу са претходним знањем ученика, чиме апстрактни хемијски појмови добијају практични смисао. Главни алат за покретање мисаоних процеса је вођени разговор, кроз који се ученици подстичу да дискутују, постављају питања и сами долазе до закључака о структури и својствима супстанци. Кроз овај дијалог, ученици се активно усмеравају како да воде структуриране белешке, чиме се развија вештина селекције информација и визуелног мапирања градива. Правилно вођене белешке у свескама не служе као пук

			настајања једињења: метал → базни оксид → хидроксид. -Експериментално докаже присуство хидроксида (база) у раствору помоћу индикатора (фенолфталеина и лакмус папира). -Примењује мере безбедног руковања и заштите при раду са супстанцама које нагризају кожу (базама).	подсетник, већ као лични алат ученика за трајно и смисаоно учење кроз шематске приказе хемијских низова. Током свих наставних активности, наставник континуирано спроводи посматрање ученика како би у реалном времену пратио њихов напредак и реакције на изложено градиво. Кроз опште посматрање прати се целокупна атмосфера у учионици, енергија одељења и степен општег ангажовања током обраде сложенијих тема попут формула соли или биомолекула. Са друге стране, усмерено посматрање фокусирано је на тачно одређене сегменте, као што су рад појединца током писања једначина или вештина руковања лабораторијским прибором. Наставник примењује и пригодно посматрање у спонтаним, непланираним ситуацијама на часу, када кроз изненадне реакције или гестикулације ученика открива скривене потешкоће у разумевању. Важан аспект ове евалуације је праћење емоционалног статуса одељења, где посматрање задовољства ученика на часу даје јасне сигнале о томе колико им је настава подстицајна и пријатна. Када наставник кроз опште
2.	НЕМЕТАЛИ, ОКСИДИ И КИСЕЛИНЕ	-Физичка и хемијска својства неметала и њихово сагоревање као пример брзе оксидације -Оксиди неметала: састав, специфичности номенклатуре, кисели карактер и реакција са водом -Киселине: класификација, извођење формула и назива, безбедност при раду и експериментално доказивање индикаторима	-Идентификује физичка својства неметала и уочи њихову разноликост у односу на металиме (агрегатна стања, боје, (не)проводљивост). -Разликује оксиде неметала на киселе (који у реакцији са водом дају киселине) и неутралне оксиде. -Самостално саставља формуле оксида неметала и киселина на основу валенци елемената и киселинских остатака, те да их правилно именује. -Препознаје и разликује кисеоничне од бескисеоничних киселина на основу њиховог састава. -Повеже и прикаже хемијски	

			м једначинама генетички низ настајања једињења: немета л → кисели оксид → киселина.	посматрање уочи висок ниво енергије, то је сигуран знак да је наставни садржај успешно прилагођен њиховим тренутним могућностима. Такође, усмерено посматрање задовољства ученика на часу током извођења демонстрационих огледа помаже у процени мотивационог потенцијала лабораторијског рада. Пажљиво креиран разговор након експеримента додатно појачава то задовољство, јер ученици кроз сопствене закључке осећају усхићење због успешно савладаног изазова. Кроз пригодно посматрање задовољства ученика на часу наставник може пресрести тренутке фрустрације због тешких формула и одмах преусмерити час у конструктивном смеру. Сви ови облици праћења – било да је у питању усмерено, пригодно или опште праћење когнитивног и емотивног статуса – служе као путоказ за корекцију наставних метода. На крају, када се у учионици ускладе квалитетан разговор, уредне белешке и стална наставникова пажња, стварају се идеални услови за дубоко и смисаоно учење. Стално посматрање задовољства ученика на часу омогућава наставнику да гради
3.	СОЛИ	-Соли као јонска једињења: појам, хемијски састав, подела и општа правила за извођење формула -Номенклатура соли на основу назива киселинских остатака, физичка својства и растворљивост у води -Хемијска својства и добијање соли кроз реакцију неутрализације и значај најважнијих представника у пракси	-Идентификује со на основу хемијске формуле и њеног специфичног састава (метал и киселински остатак). -Самостално изводи формуле неутралних соли на основу задатих валенци метала и познавања валенци киселинских остатака. -Разликује растворљиве од нерастворљивих соли у води користећи се таблицом растворљивости, те објасни појам настанка талога. -Објасни и прикаже уједначеном хемијском једначином реакцију неутрализације као основни метод добијања соли. -Тумачи промене боје индикатора током експерименталног процеса неутрализације базе киселином.	
4.	ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА И ЊИХОВА ОПШТА СВОЈСТВА	-Увод у органску хемију: специфичност угљениковог атома, његова четворовалентност и начини везивања	-Дефинише предмет изучавања органске хемије и објасни зашто се она назива хемијом угљеникових једињења. -Објасни појам	

		-Општа физичка и хемијска својства органских једињења и упоредна анализа са неорганским једињењима -Класификација органских једињења и експериментално доказивање угљеника и водоника у органским супстанцама	четворовалентности угљениковог атома у органским молекулима. -Разликује и скицира једноструке, двоструке и троструке ковалентне везе, као и различите облике угљеникових низова (отворене, разгранате, затворене). -Упореди општа физичко-хемијска својства органских једињења са неорганским једињењима (растворљивост, запаљивост, температуре топљења). -Препозна основне класе органских једињења на основу њихових глобалних карактеристика. -Објасни и тумачи промене у демонстрационом огледу елементарне анализе којима се потврђује присуство угљеника и водоника у органској супстанци.	подржавајућу средину у којој ученици хемију не доживљавају као терет, већ као средство за разумевање света који их окружује. На тај начин, интеграција праћења кроз сва три облика – опште, усмерено и пригодно посматрање – осигурава да исходи учења буду у потпуности и трајно остварени.
5.	УГЉОВОДОНИЦИ	-Засићени угљоводоници (алкани): хомологни низ, правила номенклатуре, физичка и хемијска својства метана и његових хомолога -Незасићени угљоводоници (алкени и алкини): структуре са двоструком и троструком	Разликује засићене, незасићене и ароматичне угљоводонике на основу њихових структурних формула и типа веза између угљеникових атома. -Пише молекулске, структурне и рационалне структурне формуле за једноставније	

		везом, именовање и карактеристична реакција адиције -Циклични и ароматични угљоводоници (бензен), природни извори угљоводоника и њихов еколошки утицај на животну средину	алкане, алкене и алкине. -Именује једноставније праволинијске угљоводонике према ИУПАЦ номенклатури и препознаје њихове тривијалне називе (етилен, ацетилен). -Повеже утицај дужине угљениковог низа са променом физичких својстава угљоводоника (агрегатно стање, испарљивост). -Објасни разлику између реакције супституције код алкана и реакције адиције код алкена и алкина, и тумачи експеримент обезбојавања бромне воде. -Опише процес фракционе дестилације нафте и наведе кључне производе који се овим поступком добијају. -Анализира штетан утицај производа сагоревања фосилних горива на биосферу и аргументује потребу за очувањем животне средине кроз употребу обновљивих извора енергије.	
6.	ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА СА КИСЕОНИКОМ	Алкохоли: појам хидроксилне групе, хомологни низ, физичка и хемијска својства метанола и етанола и њихов биолошки утицај	-Пише молекулске, структурне и рационалне структурне формуле за метанол, етанол, мрављу и сирћетну киселину. -Упореди јачину органских	

		Карбоксилне киселине: функционална карбоксилна група, представници (мрављa и сирћетна киселина), својства и упоредна јачина са неорганским киселинама Естри и реакција естерификације: механизам настајања једињења из алкохола и киселина, њихова распрострањеност и примена	киселина са претходно наученим неорганским киселинама кроз њихово понашање у воденом раствору. -Објасни механизам реакције естерификације и самостално састави хемијску једначину настајања једноставнијих естара. -Повеже примену алкохола, карбоксилних киселина и естара са њиховим физичким и хемијским својствима (дезинфекција, конзервирање хране, вештачке ароме). -Развије свест о високом степену токсичности метанола и штетном деловању етанола (алкохола) на људски организам и централни нервни систем.	
7.	БИОЛОШКИ ВАЖНА ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА	Масти и уља: хемијски састав као естара глицерола и виших масних киселина, физичко-хемијска својства, значај у исхрани и појам сапунификације Угљени хидрати: класификација на моносахариде, дисахариде и полисахариде, биолошка улога глукозе, скроба и целулозе и њихово експериментално доказивање	-Препознаје и класификује биолошки важна органска једињења (масти, уља, угљене хидрате и протеине) на основу њиховог хемијског састава и структура. -Објашњава разлику у структури и физичким својствима између масти и уља (засићеност/незасићеност) и разуме процес њихове сапунификације. -Разврстава угљене хидрате на моносахариде, дисахариде и	

		Протеини: аминокиселине као градивне јединице, појам пептидне везе, феномен денатурације беланчевина и карактеристичне реакције за њихово идентификовање	полисахариде, те наводи најважније представнике за сваку групу (сахароза, скроб, целулоза) и њихову улогу у живом свету. -Опише састав протеина кроз појам аминокиселина и механизам настајања пептидне везе. -Објасни и предвиди последице денатурације протеина под дејством спољашњих фактора (топлота, киселине, базе) и повеже то са процесима у свакодневном животу (кување, дезинфекција). -Експериментално докаже присуство скроба помоћу јодног огледа, као и присуство протеина у намирницама користећи карактеристичне бојене реакције	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања и вредновање постигнућа представља континуиран педагошки процес који превазилази пуко бележење бројчаних оцена. Кроз редовно формативно оцењивање, наставник добија јасан увид у тренутно разумевање концепта, што омогућава правовремено прилагођавање наставних метода. Са друге стране, сумативно вредновање служи за периодично утврђивање нивоа остварености прописаних исхода и стандарда постигнућа на крају једне наставне теме или периода. Посебан акценат ставља се на квалитативну повратну информацију, која ученику прецизно указује на добре стране његовог рада, али и на конкретне кораке за превазилажење тешкоћа. Савремени приступ подстиче и развијање самоевалуације код ученика, чиме се они мотивишу да преузму активну улогу у сопственом процесу учења и препознају лични напредак. Оцењивање мора бити потпуно транспарентно, јавно и засновано на унапред јасним критеријумима, како би се код ученика изградило поверење и објективна слика о сопственом знању. На крају, целокупан процес вредновања нема за циљ само класификацију ученика, већ подршку његовом целокупном развоју и подстицање смисаоног учења на дуге стазе.

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – МУЗИЧКА КУЛТУРА

Циљ наставног програма: Циљеви и задаци допунске наставе проистичу из општег циља наставе музичке културе, а усмерени су на пружање додатне подршке ученицима који имају потешкоће у праћењу и савладавању редовне наставе, као и на развијању основних музичких знања, вештина, музичког укуса и интересовања. Ученик се оснажује и оспособљава за праћење редовне наставе, кроз пружање помоћи у лакшем савладавању градива које је тешко или нејасно. Развијају се музичке способности, кроз подстицање развоја слуха, ритма, музичке меморије и концентрације.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЧОВЕК И МУЗИКА	Музика романтизма: карактеристике музике, инструментални музички облици, вокално-инструментална дела, представници и репрезентативна музичка дела Националне школе Импресионизам Правци 20. века Музичка баштина Србије	-Ученик разликује основне карактеристике музичких жанрова -Користи правилну музичку терминологију -набраја музичке облике -зна да наведе називе репрезентативних дела из области музичко сценских дела -Набраја представнике стилова	-Смисаоно учење -издвајање кључних речи и појмова из текста, бележење, тумачење, разговор -практични задаци у виду израде презентације Решавање питања и задатака из уџбеника
2.	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	Препознавање дувачких и традиционалних инструмената Србије	Ученик разликује инструменте и извођачке саставе, Објашњава изглед, набраја делове, објашњава начин добијања звука	Слушање звучних примера, гледање фотографија и видео примера, разговор.
3.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ И ОСНОВЕ	Извођење једноставних песама по слуху и из нотног текста. Ритмичке вежбе и усвајање	Самостално и у групи пева песме по слуху или по нотном тексту, поштујући основне	Индивидуално и групно певање, вежбање, вежбе дисања, дикције и интонације

	МУЗИЧКЕ ПИСМЕНОСТИ	основних ритмичких образаца. Основе музичке писмености: нотни систем, трајање тонова, ознаке за темпо и динамику, лествица	елементе музичког изражавања Ученик препознаје и примењује основне елементе музичке писмености.	Рад на табли и у нотној свесци Разјашњавање непознатих термина и музичких појмова
4.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Слушање музичких примера различитих жанрова и стилова.	-Ученик препознаје основне карактеристике слушаног дела -Анализира темпо, динамику и музички састав -Препознаје познате арије, клавирска и оркестарска дела	Вођено слушање, разговор о музичком доживљају, аудио и видео материјали.
5.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Стварање и извођење ритмичке пратње уз певање Креирање покрета уз музику	осмисли једноставну пратњу за певане примере осмисли покрет уз музику	Ритмичке игре, покрет уз музику, рад у пару

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Напредовање ученика прати се континуирано кроз посматрање његовог ангажовања, учешћа у раду, заинтересованости и остварености постављених исхода. Вредновање се заснива на праћењу индивидуалног напретка ученика у савладавању наставних садржаја, развоју музичких способности и примени стечених знања и вештина. Праћење и вредовање се остварује кроз усмено испитивање и разговор, кроз самостално и течно извођење примера и проверу разумевања музичких појмова и терминологије

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма:

1. разумевање прочитаног и писаног текста
2. оспособљавање ученика за правилно усмено и писмено изражавање,као и савладавање граматичких и правописних правила програма

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЈЕЗИК (GRAMMATIK)	Реченица (глаголска времена, предлози, везници, …)	-ученик препознаје реченичне конструкције и њихова значења	-Ученицима се језик представља и тумачи као систем.- -Поступност се остварује самим избором и распоредом наставних садржаја. -Селективност се остварује избором најосновнијих језичких законитости и информацијама о њима. -Правопис се савлађује различитим облицима писемних вежби.
2.	ЈЕЗИЧКЕ ВЕШТИНЕ (SPRACHFÄHIG KEITEN)	Писање краћег извештаја и вести,опис догађаја или писање мејла.Исказивање једноставних усмених порука, личних доживљаја,наративног текста,самостално или уз помоћ наставника,разумевање писаних и илустрованих текстова у вези са познатим темама,садржајима и комуникативним функцијама.Разумевање различитих врста усмених порука (монолог,краћи разговор,кратка информација).	Ученик самостално пише кратке саставе на познате,узрасно адекватне и блиске теме; -уз наставникову помоћ и уз употребу усвојених језичких средстава ученик води кратак разговор о познатим,већ обрађиваним темама; .уз наставникову помоћ и уз употребу усвојених језичких средстава ученик чита и одговара на питања о прочитаном; -уз асистенцију наставника анализира одређени део текста или спаја слике и текст.	Ученици се оспособљавају да подједнако развијају све четири језичке вештине; -ученицима се остварује самим избором и распоредом наставних садржаја; -Селективност се остварује избором најосновнијих језичких законитости и информацијама о њима; -Ученик самостално пише кратке саставе на познате, узрасно адекватне и блиске теме,дужине до 120 речи; -уз наставникову помоћ и уз употребу усвојених језичких средстава ученик води кратак разговор о познатим,већ обрађеним темама.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања ученика у допунској настави врши се континуирано, са циљем уочавања тешкоћа у учењу и пружања подршке ученицима у савладавању наставних садржаја. Вреднује се ангажовање ученика, редовност похађања наставе, активност на часу, разумевање градива и примена стечених знања.

Способност примене стеченог знања кроз идентичне и различите структуре везане за тему

Посматрање ангажованости ученика на часу ,усмено излагање на одређене теме, писмене радове и праћење, усмена провера

Назив предмета: ДОПУНСКА НАСТАВА – РУСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма:отклањање испољених недостатака у знању, умењу и вештини ученика да савладају програм, предвиђен за 8.разред

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ГРАМАТИКА (ГРАММАТИКА)	16	-повратна заменица друг друга -одричне заменице -неправилно прошло време -поређење придева и прилога	-уз наставникову помоћ употребљава усвојене граматичке садржаје	-у настави граматике поступност се остварује самим избором и распоредом наставних садржаја.
2.	УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ (УСТНАЯ РЕЧЬ)	8	-изражавање сопственог мишљења, слагања или неслагања -разговор о употреби медија	-уз наставникову помоћ и уз употребу усвојених језичких средстава ученик води кратак разговор о познатим, већ	-постављање питања и давање кратких одговора -краћи разговори на обрађене теме

			-разговор о догађајима из прошлости	обрађиваним темама	
3.	ПРАВОПИСНЕ ВЕЖБЕ (ОРФОГРАФИЧЕСКИЕ УПРАЖНЕНИЯ)	4	- описати укратко познату особу -прављење постера на тему професија	-ученик самостално пише кратке саставе на познате, узрасно адекватне и блиске теме,	-правопис се савлађује различитим облицима писмених вежби.
4.	РАД НА ТЕКСТУ (РАБОТА НАД ТЕКСТОМ)	8	—читање ТВ програма -анализа занимања	-уз наставникову помоћ и уз употребу усвојених језичких средстава ученик анализира текст и повезује информације о познатим, већ обрађиваним темама.	-читање и одговарање на питања о прочитаном -спајање слике и текста

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

-посматрање ангажованости ученика на часу, усмено излагање на одређене теме, писмене радове и праћење, усмена провера

-индивидуални разговори

Програм додатне наставе за осми разред

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – СРПСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма:
Проширивање и продубљивање знања, умења и вештина ученика из српског језика и књижевности, развијање интересовања за језик, књижевност и културу, као и подстицање критичког, стваралачког и истраживачког мишљења.

Оспособљавање ученика за самосталан рад, креативно изражавање, учешће на такмичењима и примену стечених знања у различитим образовним и животним ситуацијама.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЈЕЗИК И ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	– сложеније граматичке и правописне појаве; – историја српског језика; – језичка норма; – анализа различитих врста текстова.	– примењује језичка знања у новим ситуацијама; – уочава и објашњава сложеније језичке појаве; – самостално анализира и вреднује текстове; – користи стручну терминологију.	смисаоно учење; разговор; белешке; истраживачки рад; анализа примера; посматрање (усмерено, пригодно, опште) задовољства ученика на часу
2.	КЊИЖЕВНОСТ И СТВАРАЛАШТВО	– тумачење књижевних дела; – књижевнотеоријски појмови; – књижевно стваралаштво; – припрема за такмичења и литерарне конкурсе.	– самостално тумачи и вреднује књижевна дела; – повезује књижевне садржаје са другим областима; – развија критичко мишљење и стваралачке способности; – успешно примењује знања на такмичењима и конкурсима.	смисаоно учење; разговор; белешке; анализа и интерпретација текста; презентације; пројектна настава

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања ученика врши се континуирано кроз анализу самосталних и истраживачких радова, презентација, литерарних радова, учешћа у дискусијама и резултата на такмичењима. Вреднују се квалитет и оригиналност ученичких радова, способност критичког мишљења, примена стечених знања, самосталност, креативност и активно учешће у наставном процесу.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма:
проширивање и продубљивање знања стечених на редовним часовима
развијање комуникативних вештина, усавршавање граматике, богаћење вокабулара, подстицање самосталности

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ГРАМАТИКА	-Реченица (глаголска времена, условне реченице, пасивно и активно стање, предлози, придеви, прилози)	Користи напредне граматичке структуре и богат фонд речи у различитим регистрима (формални/неформални)	-Ученицима се језик представља и тумачи као систем. -Поступност се остварује самим избором и распоредом наставних садржаја. -Селективност се остварује избором најосновнијих језичких законитости и информација о њима. -Правопис се савлађује различитим облицима писмених вежби. -У настави граматике битно је подстицање свесне активности и мисаоног осамостаљивања ученика, сузбијање мисаоне инерције, заснивање тежишта на суштинским вредностима, повезивање наставе језика са говорном праксом. -Сагледавање језичких чињеница са разних становишта, њихово упоређивање и класификовање. -Ученици се спремају и за такмичења.
2.	ЈЕЗИЧКЕ ВЕШТИНЕ	-Писање кратке писане форме,молбе,упита, прихватања и одбијања предлога (употребљавајући	-Ученик самостално, течно и прецизно износи аргументоване ставове о апстрактним темама -Разуме сложене аутентичне	-Ученици се оспособљавају да подједнако развијају све четири језичке вештине -Ученицима се језик представља и

		једноставна и усвојена језичка средства). - самостално пише кратке саставе на познате, узрасно адекватне и блиске теме -Вокабулар: идиоми, фразе, колокације -Анализа и обрада драмских текстова	текстове (књижевни одломци, новински чланци, извештаји) -Разуме културолошке специфичности енглеског говорног подручја	тумачи као систем. Поступност се остварује самим избором и распоредом наставних садржаја. -Селективност се остварује избором најосновнијих језичких законитости и информација о њима. -Сагледавање језичких чињеница са разних становишта, њихово упоређивање и класификовање. -Ученици се спремају и за такмичења

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Развијање вештине читања, писања, слушања, и комуникативне компетенције на тему, као и самостално усмено и писано изражавање на дату тему
Способност примене стеченог знања кроз идентичне и различите структуре везане за тему
Истицање најважнијих правила и њихово објашњавање.
Самостално решавање примера као и добра припрема за све нивое такмичења

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – ИСТОРИЈА

Циљ наставног програма: Додатни рад организује се за ученике који показују посебне способности и склоности и интересовања за поједине области историје, пружајући им могућност да континуирано развијају свој таленат.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	ЕВРОПА, СВЕТ И СРПСКИ НАРОД У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА	- Никола Пашић- «балканска лисица» - Нишка декларација- одређивање будућности - Атентат у Марсеју - Краљевина СХС или Краљевина Југославија	-ученици треба да усвоје основне биографске податке о Николи Пашићу и да се упознају са његовим богатим политичким деловањем. Ученицима треба указати на његов раад на формирању будуће југословенске државе. -ученици треба да се упознају са политичком активношћу која је претходила уједињењу. Обратити пажњу на Нишку и Крфску декларацију, рад Југословенског одбора. -ученици треба да се упознају са политичком позадином убиства краља Александра у Марсељу 1934.. Указати на то које су заверенике групе организовале атентат и са којим циљем. Представити које су биле последице оваквог чина	Додатни рад организује се за ученике који показују посебне способности и склоности и интересовања за поједине области историје, пружајући им могућност да континуирано развијају свој таленат. Кораци: уочавање даровитих ученика који брже напредују; организација додатног рада према склоностима и инетересима (избор садржаја за одређени разред или за одређеног ученика); извођење дпдатне наставе; праћење и подстицање даровитих ученика на даљи рад. Начини реализације (облици и методе рада): диференцијација задатака (садржаја) према индивидуалним способностима, склоностима и интересовањима ученика. Индивидуални рад, рад у пару, рад у групи, посета музејима, архивима , археолошким локалитетима, местима од изузетног историјског значаја. САМОСТАЛНО ИСТРАЖИВАЊЕ Ђаке треба подстаћи да врше самостална истраживања, одговарајућа за њихов узраст и околности, чиме се код њих подстиче радозналост и иницијатива у погледу прикупљања података и
2.	ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ	- Адолф Хитлер - Преломне битке у Другом светском рату - Винстон Черчил, Френклин Рузвелт, Јосиф Висарионович Стаљин - Геноцидна творевина НДХ- Јасеновац	-ученици треба да прошире знање о Адолфу Хитлеру и да схвате његов политички програм и то које су биле његове намере и планови и на који начин је планирао да их спроведе у дело. Објаснити ученицима сам почетак рата и прилике у Европи у том тренутку, стварање блокова.	

			-ученике треба упознати са најважнијим биткама у Другом светском рату и са њиховим исходима и утицајем на даљи ток рата. Битка за Француску и за Британију, Стаљинградска битка, Курска битка, битка код Ел Алајмена, инвазија на Сицилију. -ученици треба да употпуне знање о ратном сукобу на Пацифику између САД и Јапана. -ученици треба да се упознају са биографским подацима и делатношћу доминантних личности које су имале свој утицај на ток и исход Другог сбетског рата. -ученици треба да прошире знање о ратним операцијама на нашим просторима (Априлски рат, НОР, партизански и четнички покрет). Треба представити лик и дело водећих личности два конфронтирана покрета, Јосипа Броза Тита и Драже Михаиловића	способност уочавања важних података; ГРУПНО ИСТРАЖИВАЊЕ Потребно је подстаћи групе ђака да се баве истраживачким пројектима или активним учењем да би се створили услови за дијалог и отворено и толерантно поређење мишљења. ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНИ И МУЛТИДИСЦИПЛИНАРНИ ПРИСТУП У настави историје треба увек користити образовни потенцијал интердисциплинарног и мултидисциплинарног приступа, успостављајући везе са другим предметима у програму у целини, укључујући књижевност, географију, уметности и природне науке.
3.	СВЕТ, ЕВРОПА И СРСПКИ НАРОД У	- Организација уједињених нација; Хладни рат (важне личности)	-ученици треба да схвате разлоге и сврху формирања једне такве организације и да се	

	ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДРЖАВИ У ПЕРИОДУ ХЛАДНОГ РАТА	Јосип Броз Тито 1945-1980: једно ново време	упознају са њеном структуром. - -ученици треба да се упознају са процесом рушења колонијалног система у свету. Указати на изразиту улогу Махатме Гандија у овом процесу. - -ученици треба да разумеју појам «хладни рат» и да допуне своја знања. Указати на формирање НАТО пакта и Варшавског пакта. - ученици треба да се упознају са настанаком култа Јосипа Броза Тита (слет, прослава 25. маја, имена Ј. Б. Тита на таблама улица, мостовима... слика Тита у свакој канцеларији, учионици, кући...) - ученици треба да схвате зашто се тада добро живело и каква је била улога Тита у међународним односима (црвени пасош са којим се могло свуда по свету)	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Вредновање-начин коришћења резултат вредновања: усмена и писмена (израда пројеката...); вођење педагошке документације, ученичког портфолиа, где се бележе сви резултати и успеси ученика и у складу с тим вреднује њихов рад. Ови ученици се оцењују на основу остварености циљева и прописаних исхода, као и на основу ангажовања; показатељ успеха су учешћа даровитих ученика: -на свим видовима такмичења (школско, општинско, окружно, републичко, међународно) из историје и у Регионалном центру за таленте.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – ГЕОГРАФИЈА

Циљ наставног програма: Циљ додатне наставе географије у осмом разреду је продубљивање и проширивање географских знања, развијање истраживачких способности, критичког и просторног мишљења, као и оспособљавање ученика за самостално коришћење различитих извора географских информација. Додатна настава подстиче интересовање за географију, развија функционална знања и вештине, припрема ученике за учешће на такмичењима и омогућава примену стечених знања у разумевању савремених природних и друштвених процеса у Србији, региону и свету.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА ТЕРИТОРИЈЕ СРБИЈЕ	Анализа географског положаја Србије у Европи и на Балканском полуострву, геополитички значај положаја, гранични прелази и саобраћајни правци.	Ученик анализира предности и недостатке географског положаја Србије и објашњава његов значај за развој државе.	Истраживачки рад, рад са тематским картама, дискусија, израда презентација и семинарских радова.
2.	ФИЗИЧКО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	Сложенији облици рељефа, климатски фактори и елементи, хидрографске особености, природни ресурси Србије.	Ученик повезује природне компоненте географске средине и анализира њихов утицај на живот и привреду.	Анализа тематских карата, графикона и статистичких података, истраживачки задаци и пројектни рад.
3.	ДРУШТВЕНО-ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	Демографски процеси, миграције, урбанизација, регионални развој, савремени привредни токови.	Ученик анализира демографске и привредне процесе и процењује њихове последице на просторни развој Србије.	Рад са статистичким подацима, дебате, студије случаја, израда графикона и презентација**.**

4.	ПРИРОДНА И КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ	Национални паркови, заштићена природна добра, културна добра од националног и светског значаја.	Ученик вреднује значај заштите природне и културне баштине и предлаже мере њеног очувања.	Истраживачки рад, анализа докумената и мултимедијалних садржаја, пројектне активности.
5.	СРБИ У РЕГИОНУ И ДИЈАСПОРИ	Просторни размештај српског народа, миграциони токови, улога дијаспоре у развоју Србије.	Ученик објашњава узроке и последице миграција и анализира значај српске дијаспоре.	Рад са картама, статистичким подацима и научно-популарним текстовима, дискусија и презентације.
6.	ГЕОГРАФИЈА ЗАВИЧАЈА	Истраживање природних, демографских, привредних и културних одлика завичаја.	Ученик самостално истражује и представља географске одлике завичаја користећи различите изворе података.	Теренски рад, пројектна настава, презентације, израда постера и истраживачких радова.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Праћење напредовања ученика врши се континуирано кроз њихово ангажовање у истраживачком раду, изради пројеката, презентација, учешћу у дискусијама, решавању сложенијих географских проблема и припремама за такмичења. Вредновање се заснива на остварености исхода учења, квалитету самосталног рада, развијености географских компетенција, критичког мишљења и примени знања у новим ситуацијама.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – БИОЛОГИЈА

Циљ наставног програма:

- додатни рад се организује за напредније ученике који желе да прошире своја знања из биологије.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЈЕДИНСТВО ГРАЂЕ И ФУНКЦИЈЕ КАО ОСНОВА	Улога и значај појединих ћелијских органела у метаболизму ћелије: једро, ендоплазмични ретикулум,	– Повеже грађу ћелијских органела са њиховом улогом у метаболизму ћелије. – Повеже однос површине и	Циљ и задаци додатне наставе биологије је мотивација ученика да се баве биологијом и знања примене у свакодневном животу. Стицање

	ЖИВОТА	рибозоми, хлоропласти, центриоле, лизозоми. Матичне ћелије − ћелије програмиране за различите функције. Принцип економичности грађе и функције живих бића. Улога и значај ензима. Ендокрини систем и хуморална регулација. Регулаторна улога хормона биљака и животиња. Надражљивост, проводљивост, контрактилност. Рефлексни лук. Поремећаји функције ендокриног система, нервног система и чула.	запремине ћелије и тела са начином обављања основних животних функција. – Идентификује регулаторне механизме у одржавању хомеостазе. – Илуструје примерима везу између физиолошких одговора живих бића и промена у спољашњој средини.	шире образовне основе. Проширивање и продубљивање знања из редовне наставе, усвајање додатних садржаја у складу са интересовањима ученика и подстицање ученика за учествовање на такмичењима. Развијање смисла и потребе за самосталним радом. Груписање ученика према способностима и интересовањима, чиме се стварају услови за индивидуализацију додатног рада. Додатним радом ће бити обухваћени ученици који испољавају посебне склоности, интересовања и креативност и ученици који су на такмичењима постигли запажене резултате из биологије. Рад у малим групама омогућава наставнику да боље упозна интересовања ученика. Ученици се стимулишу да пронађу нове теме на интернету. Уче технику микроскопирања, скицирања виђеног. Кроз сву доступну литературу, они који желе, припремају се за такмичења.
2.	ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ	Биолошки смисао адолесценције (родни и полни идентитет у контексту хормонске активности и индивидуалне генетичке варијабилности). Заштита од полно преносивих болести контрацепција. Одговорност за сопствено здравље.	– Одговорно се односи према свом здрављу. – Изрази критички став према медијским садржајима који се баве здравим стиловима живота. – Повеже промене настале у пубертету са деловањем хормона. – Идентификује поремећаје у раду органа и система органа изазваних нездравим начином живота.	

3.	ПОРЕКЛО И РАЗНОВРСНОСТ ЖИВОГ СВЕТА	„Календар живота“, еволуција различитих група организама кроз геолошка доба и велика изумирања. Значај алги, цијанобактерија и биљака за продукцију кисеоника и озонског омотача, као заштита од УВ зрака и услов за развој осталих живих бића. Строматолити. Излазак из воде на копно.	– Доведе у везу промене животних услова са еволуцијом живота на планети. – Истражи давно нестале екосистеме.	
4.	НАСЛЕЂИВАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА	Улуткавање и пресвлачење инсеката. Пубертет и адолесцеција човека. Цветање, плодоношење и сазревање плодова биљака. Теорија еволуције. Постанак нових врста кроз еволуционе процесе. Еволуција човека.	– Повеже промене које се догађају организму током животног циклуса са активностима гена. – Повеже промене наследног материјала са настанком нових врста путем природне селекције.	
5.	ЖИВОТ У ЕКОСИСТЕМУ	Еволуција и развој екосистема. Концепт климакса. Циклуси кружења основних супстанци у природи (вода, угљеник и азот) и њихова повезаност. Азотофиксација, микориза, симбиоза, симбионтски организми (лишајеви). Ограниченост ресурса (капацитет средине) и одрживи развој. Нестанак врста и фактори угрожавања.	– Критички процени последице људских делатности у односу на расположиве ресурсе на Земљи. – Повеже утицај еколошких чинилаца са распоредом карактеристичних врста које насељавају простор Србије. – Истражи присуство инвазивних врста у својој околини и вероватне путеве насељавања. – Истражи разлоге губитка	

			биодиверзитета на локалном подручју.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- Ови ученици се оцењују на основу остварености циљева и прописаних исхода, као и на основу ангажовања; показатељ успеха су учешћа даровитих ученика на свим видовима такмичења (школско, општинско, окружно и републичко).

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – ХЕМИЈА

Циљ наставног програма:

Циљ наставног програма додатне наставе хемије у осмом разреду јесте системско развијање научне писмености, критичког мишљења и виших когнитивних вештина код даровитих ученика кроз продубљено проучавање неорганске и органске хемије. Програм тежи да ученици овладају напредним теоријским концептима и стехиометријским алгоритмима, омогућавајући им да успешно рашчлањују и решавају сложене проблемске и такмичарске задатке. Поред интелектуалног развоја, кључни циљ је формирање стабилног научног погледа на свет, подстицање истраживачког духа и развијање унутрашње мотивације за даље школовање у природно-математичким и технолошким дисциплинама. На крају, кроз овако конципиран програм, ученици се оспособљавају да самостално повезују апстрактни хемијски језик са реалним природним феноменима, градећи тиме трајну основу за остваривање врхунских такмичарских резултата.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	МЕТАЛИ, ОКСИДИ МЕТАЛА И ХИДРОКСИДИ	-Хемијска својства неметала и метала кроз сложене низове реакција ("хемијске змијице"). -Својства амфотерних оксида и хидроксида и њихово реаговање и са киселинама и социјалним базама. - Квантитативни састав	По завршетку наставне теме, ученик ће бити у стању да: -Повеже и напише све једначине реакција у сложеним низовима трансформација супстанци -Разликује киселе, базне и	Додатна настава хемије у осмом разреду не сме бити пуко убрзавање редовног програма, нити механичко увежбавање формула за такмичења, већ простор у коме се суштински негује научна писменост. У средишту овог програма налази се смисаоно учење, које захтева да

		кристалохидрата (соли које садрже кристални воду, нпр. плави камен и рачун концентрације раствора који се од њих праве.	амфотерне оксиде и предвиди производе њихових међусобних реакција. -Прорачуна масени удео безводне соли у кристалохидрату и реши стехиометријске задатке са овим јединењима.	сваки нови концепт, било да је реч о хидролизи соли или архитектури органских молекула, буде дубоко усидрен у претходно искуство ученика. Уместо пасивног усвајања готових чињеница, акценат се ставља на разумевање узрочно-последичних веза између микросвета честица и макроскопских промена које уочавамо у лабораторији. Када ученици схвате логику која стоји иза хемијских процеса, апстрактни симболички запис престаје да буде терет и постаје моћан алат за решавање најсложенијих проблема. Главни замајац овако конципиране наставе јесте разговор – жива, вођена дискусија која се ослања на сократовски дијалог. Наставник разговором не нуди готове одговоре, већ пажљиво одабраним проблемским питањима уводи ученике у стање когнитивног конфликта, подстичући их да мисле. Кроз вршњачку дебату и аргументовану размену мишљења у групи, ученици заједно граде хипотезе, бране своје поставке задатака и кроз изговорену реч кристалишу сопствено разумевање материје. Овакав дијалошки приступ трансформише учионицу из
2.	НЕМЕТАЛИ, ОКСИДИ И КИСЕЛИНЕ	Периодичност и ковалентни карактер: Положај неметала у ПСЕ, електронске конфигурације, тренд раста електронегативности и неметалних особина дуж периода и група. Природа и јачина ковалентне везе у елементарном стању (нпр. зашто јеинертан због троструке везе, а изразито реактиван).Варијабилност оксидационих бројева: Детаљна анализа свих могућих оксидационих стања за и халогене елементе, као услов за разумевање неорганске номенклатуре и редокс процеса.Специфичности оксида неметала: Разликовање киселих оксида од неутралних (индиферентних) оксида. Реакције киселих оксида са водом, базама и базним оксидима, са фокусом на	-Одреди оксидационе бројеве неметала у комплексним молекулима и јонима и на основу тога изведе тачан назив једињења. -Предвиди и напише једначине реакција добијања киселина из одговарајућих анхидрида (оксида), уочавајући промене у оксидационим бројевима. -Састави и изједначи сложене једначине редокс реакција које укључују оксидујуће киселине и метале/неметале, користећи методу електронског баланса. -Анализира реактивност халогених елемената и предвиди да ли ће доћи до реакције између задатог халогена и халогенидне соли. -Решава стехиометријске задатке из неорганске хемије који повезују масу, количину и запремину гасова у нормалним условима.	

		полипротичне киселине.		пасивног слушалишта у динамичну научну заједницу.
3.	СОЛИ	Номенклатура и класификација напредних соли: Детаљна анализа неутралних (нормалних), киселих и двоструких соли. Прецизно именовање преко IUPAC правила. Сви путеви до соли (Општа једначина добијања): Истраживање мање познатих метода синтезе соли (метал + неметал, амфотерни метал + база, со + со где настаје талог, метал + со мање активног метала кроз напонски низ). Кристалохидрати: Структура и везивање молекула воде у кристалној решетки. Квантитативни проблеми израчунавања удела кристалне воде и припрема раствора тачне концентрације почевши од кристалохидрата .	Састави тачну формулу и назив за било коју киселу, базну или двоструку со на основу задатих валенци или оксидационих бројева. Напише молекулске, потпуне јонске и скраћене јонске једначине за реакције у којима настају соли, прецизно уочавајући које честице граде талог, гас или слаб електролит (воду). Предвиди и експериментално/теоријски образложи зашто раствор одређене соли мења боју лакмус папира (примена концепта хидролизе). Реши комплексе стехиометријске задатке који укључују таложење соли, вишак/мањак реактаната и прерачунавање масе кристалохидрата у масени удео безводне соли у раствору.	Паралелно са говорном активношћу, ученици развијају своје креативно мишљење кроз структуриране белешке. Вођење свеске на додатној настави далеко је од класичног диктата; оно представља самостално когнитивно мапирање материје. Ученици цртају јонске мапе раствора, скицирају просторни распоред атома на основу рада са моделима и воде специфичне дневнике метакогниције у којима бележе своје мисаоне препреке и начине на које су дошли до решења. Ове белешке остају трајни, лични запис процеса учења и снажан ослонац за каснију самосталну анализу такмичарских задатака. Коначно, целокупан успех овог програма дубоко је условљен емоционалном климом у учионици, што наставник континуирано прати кроз посматрање задовољства ученика на часу. Кроз усмерено посматрање, наставник циљано прати невербалне реакције ђака у тренуцима увођења најтежих наставних јединица, хватајући онај драгоцени "Аха!" ефекат када збуњеност прерасте у разумевање.
4.	ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА И ЊИХОВА ОПШТА СВОЈСТВА	.Органска наспрам неорганске хемије: Упоредна анализа својстава кроз призму хемијске везе. Ковалентна природа органских молекула као узрок	Критички упореди својства органских и неорганских супстанци и образложи их на основу типа хемијске везе (нпр. зашто се шећер топи и угљенише на шпорету, а	

		ниских тачака топљења и кључања, термолабилности (угљенисање при загревању), слабе проводљивости струје и спорости реакција.Јединственост угљеника (Хемијски архитекта): Тетравалентност угљеника у органским једињењима. Способност С-атома да се међусобно повезују у стабилне отворене (неразгранате и разгранате) и затворене (цикличне) ланце, као и да граде једноструке, двоструке и троструке ковалентне везе Напредна квантитативна анализа (Стехиометрија формула): Алгоритам за израчунавање емпиријске формуле на основу процентуалног масеног састава елемената, као и одређивање праве молекулске формуле преко моларне масе или релативне густине гаса. Одређивање формула органских супстанци на основу маса производа потпуног сагоревања	кухињска со не). Препозна, анализира и нацрта све типове веза између угљеникових атома, уочавајући како врста везе утиче на засићеност молекула. Без потешкоћа преводи један тип формуле у други (нпр. да из комплетне структурне формуле изведе тачну рационалну формулу без губљења атома у бројању). Израчуна емпиријску и молекулску формулу непознатог органског једињења из задатих података сагоревања, што је стандардни задатак на напредном нивоу и такмичењима.	Спонтани изливи радости због успешно урађеног експеримента или решеног олимпијског задатка бележе се кроз пригодно посматрање, док опште посматрање помаже да се процени укупна радна енергија и сарадња у групи. Овакав интегрисани приступ осигурава да додатна настава постане инспиративно окружење у којем ученици развијају научни ентузијазам и осећају истинско интелектуално задовољство због сопственог напретка.
5.	УГЉОВОДОНИЦИ	Структурна изомерија алкана (цртање и именовање свих изомера преко IUPAC	-Именује и нацрта све структурне изомере за задати алкан са већим бројем	

		номенклатуре за сложеније разгранате ланце). Механизам реакција супституције (код алкана) и адиције (халогеновање, хидратација, хидрогеновање код алкена и алкина) на напредном нивоу. Појам ароматичности и специфичност бензоловог прстена. Стехиометријски задаци са гасним законима који укључују сагоревање угљоводоника и анализу састава добијене смеше гасова	угљеникових атома. -Предвиди и напише производе реакција адиције на алкене и алкине, поштујући Марковниковљево правило (ако је примењиво на овом узрасту кроз логику). -Израчуна молекулску формулу непознатог угљоводоника на основу маса угљеник(IV)-оксида и воде добијених његовим сагоревањем.	
6.	ОРГАНСКА ЈЕДИЊЕЊА СА КИСЕОНИКОМ	Подрадела и својства алкохола (примарни, секундарни, терцијарни; монохидроксилни и полихидроксилни). Оксидација алкохола до алдехида/кетона и даље до карбоксилних киселина. Реакција естерификације — детаљан механизам (кидање веза) и термодинамичка повратна природа реакције. Напредна стехиометрија која комбинује чистоћу реактаната и проценат искоришћења у органским синтезама.	-Напише једначину реакције оксидације задатог алкохола и дефинише класу добијеног једињења. -Састави једначину естерификације између било ког задатог алкохола и карбоксилне киселине и именује добијени естар. -Реши комплексе такмичарске задатке који прате принос естра у зависности од вишка једног од реактаната.	
7.	БИОЛОШКИ ВАЖНА ОРГАНСКА	Хемијска структура и класификација угљених хидрата (моно-, ди- и	Објасни хемијску разлику између масти и уља кроз структуру масних киселина и	

	ЈЕДИЊЕЊА	полисахариди) са фокусом на цикличне структуре и доказивање (Трометрова и Фелингова реакција). Структура триацилглицерола (масти и уља) и хемијски смисао засићених и незасићених масних киселина; реакција сапонификације. Аминокиселине (амфотеран карактер) и формирање пептидне везе код протеина. Денатурација протеина.	напише једначину добијања сапуна. Прикаже настанак пептидне везе између две задате аминокиселине. Анализира и предвиди исходе квалитативних реакција за доказивање шећера и протеина (биуретска и ксантопротеинска реакција).	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика на додатној настави има искључиво стимулативну и формативну улогу, са фокусом на развој отпорности на грешке. Главни алат за праћење рада је ученички портфолио „челенџ задатака", у коме се бележи лични напредак ђака у решавању проблема са претходних такмичења. Наставник редовно спроводи дијагностику типичних заблуда како би кроз разговор одмах исправио погрешно уочене концепте, попут писања нереалних оксидационих бројева или погрешних органских структура. Током сумативног прегледа писмених провера, примарно се бодује хемијска логика поставке задатка, исправност формула и разумевање молских односа. Мање математичке омашке у самом рачуну се минимално санкционишу како се не би урушила есенцијална мотивација даровитих ученика. Кроз овакав приступ, оцењивање постаје транспарентан путоказ који ученику јасно показује његове тренутне сазнајне доменте. На тај начин, вредновање престаје да буде извор стреса и прераста у снажан подстицај за даљи интелектуални развој и остваривање врхунских такмичарских резултата.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – ФИЗИКА

Годишњи фонд часова: 12

Циљ наставног програма:

5. Циљ додатне наставе из физике у осмом разреду јесте проширивање и продубљивање теоријских знања ученика из области оптике, осцилација, таласа и нуклеарне физики. Настава је усмерена на развијање напредног научног мишљења кроз анализу сложених физичких појава и повезивање узрочно-последичних веза. Ученици се оспособљавају за решавање нестандардних, вишестепених и проблемских такмичарских задатака који превазилазе оквире редовног програма. Посебан акценат ставља се на унапређивање експерименталних вештина кроз самостално планирање огледа, мерење физичких величина и анализу грешака. Кроз континуиран рад на задацима са претходних нивоа такмичења, ученици се систематски припремају за постизање високих резултата. Ова активност подстиче даљи развој даровитости и пружа чврсту образовну основу ученицима који планирају да наставе школовање у гимназијама природно-математичког смера. Тиме се код младих развија научно описмењавање, истраживачки дух и професионална оријентација ка природним и техничким наукама.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ОСЦИЛАТОРНО И ТАЛАСНО КРЕТАЊЕ	2	-Карактеристичне величине хармонијског осциловања (амплитуда, период, фреквенција). Анализа математичког и еластичног клатна . Примена закона очувања механичке енергије за израчунавање брзине и положаја тела у карактеристичним тачкама осциловања. -Настанак, ширење и карактеристике трансверзалних и лонгитудиналних таласа у еластичној средини. Веза између брзине ширења, таласне дужине и фреквенције. -Карактеристике звучних	По завршетку ученик ће бити у стању да: -Примени формуле за период осциловања математичког и еластичног клатна при решавању комплексних рачунских задатака (укључујући системе у неинерцијалним референтним системима и комбинације опруга). -Квантитативно анализира трансформацију енергије код хармонијског осцилатора, користећи закон очувања механичке енергије за одређивање брзине и положаја тела у било ком тренутку. -Повеже и израчуна међусобну	Програм додатне наставе из физике за осми разред остварује се кроз наставне стратегије које у центар стављају смисаоно учење, насупрот механичком памћењу чињеница и математичких шаблона. Исходи се реализују тако што се сваки напредни концепт (било да је реч о квантној скали, таласима или електростатици) обавезно утемељује у претходном искуству и већ усвојеним концептуалним знањима ученика. Основна улога наставника је да делује као фасилитатор и да уводи структуриране „когнитивне мостове” који повезују апстрактне математичке моделе са реалним физичким феноменима.

			таласа, брзина звука у различитим срединама и решавање такмичарских задатака са одбијањем звука (ехо).	зависност брзине ширења таласа, таласне дужине и фреквенције у различитим еластичним срединама. -Успешно решава нестандардне задатке из акустике који укључују брзину звука, вредности фреквенције и појаву одбијања звучног таласа (ехо/одјек) од препрека које се крећу или мирују.	Дијалошка метода и вођени научно-истраживачки разговор представљају примарно оруђе за мапирање и трансформацију ученичких мисаоних процеса. Кроз пажљиво структуриране сократовске разговоре наставник деконструише потенцијалне мисконцепције и подстиче ученике да аргументовано бране своје хипотезе пре него што уопште приступе формалном математичком извођењу формула. Овакав разговор омогућава ученицима да активно вербализују своје разумевање појава, док истовремено развијају вештину научног изражавања и критичког мишљења кроз размену идеја са вршњацима из групе. Важан сегмент у остваривању исхода представља процес структурираног вођења белешки, који се не своди на пасивно преписивање са табле. Ученици се систематски подстичу да креирају сопствене концептуалне мапе, дијаграме тока и когнитивне шеме у својим свескама, чиме се подржава дубинска прерада и систематизација компликованог градива. Бележење кључних корака при решавању нестандардних задатака обухвата писмено образложење зашто је
2.	СВЕТЛОСНЕ ПОЈАВЕ	2	-Праволинијско ширење светлости и формирање сенке и полусенке. Закон одбијања светлости и конструкција лика код равних и сферних огледала (извођење и примена једначине сферног огледала). Закон преламања светлости , индекс преламања средине и феномен тоталне рефлексије у оптичким влакнима. -Танка сочива (сабирна и расипна), конструкција ликова помоћу карактеристичних зрака и оптичка моћ сочива. Комбинације више сочива и решавање сложенијих такмичарских задатака. Основни концепти таласне оптике на једноставан начин: дисперзија светлости кроз призму (настанак дуге),	-Примени законе геометријске оптике (закон одбијања и преламања светлости) за решавање напредних рачунских и текстуалних задатака на такмичарском нивоу. -Конструише ликове код конкавних, конвексних огледала и танких сочива, одређујући њихову природу, величину и положај рачунским и графичким путем. -Користи једначину сочива и огледала уз правилну употребу знакова (плус/минус) за рачунање жижне даљине, удаљености предмета и лика у комплексним оптичким системима. -Израчуна гранични угао тоталне рефлексије и квантитативно објасни кретање	

			интерференција и дифракција.	светлосног зрака кроз средине различитих оптичких густина. -Физички аргументује и разликује светлосне појаве које доказују таласну природу светлости (интерференција, дифракција, дисперзија) у односу на геометријску оптику.	одређени физички закон изабран за модел и под којим граничним условима он уопште важи. Кроз ове персонализоване белешке ученици развијају метакогнитивне вештине, односно способност да прате и евалуирају сопствени процес учења и разумевања. Праћење афективног домена ученика, односно њихове унутрашње мотивације, представља интегрални део наставног процеса и реализује се кроз систематско и континуирано посматрање. Наставник примењује три комплементарна облика опсервације емоционалног статуса и ангажованости ученика: опште, пригодно и усмерено посматрање. Опште посматрање примењује се током целог часа како би се стекла глобална слика о атмосфери у групи, динамици рада и степену замора ученика при решавању апстрактних задатака. Пригодно посматрање фокусира се на непланиране, спонтане манифестације задовољства и тренутке ентузијазма, као што је чувени „Аха!” ефекат када ученик самостално пронађе логичку
3.	ЕЛЕКТРИЧНО ПОЉЕ	2	-Квантитативна анализа Кулоновог закона за тачкаста наелектрисања у вакууму и другим срединама (диелектрична пропустљивост). Концепт електричног поља и вектор јачине електричног поља. Решавање сложенијих такмичарских задатака који укључују принцип суперпозиције поља (векторски збир поља више наелектрисања у тачки) и равнотежу наелектрисаних тела на нитима. - Рад силе електричног поља при померању наелектрисања. Скаларне величине: потенцијал и електрични напон . Веза између јачине хомогеног поља и напона . Електрични капацитет и концепт плочастог кондензатора. Енергија електричног поља	-Примени Кулонов закон за израчунавање интеракције између два или више наелектрисања, узимајући у обзир карактеристике средине у којој се налазе. Векторски сабира (користи принцип суперпозиције) интензитете јачине електричног поља у дискретним тачкама простора које потичу од система сачињеног од више наелектрисаних тела. -Квантитативно повеже рад електричног поља са променом потенцијалне енергије, потенцијалом и напоном између две тачке у хомогеном и радијалном пољу. -Решава сложене такмичарске задатке који комбинују механичке силе (сила трења, затезање нити, гравитација) са електростатичким силама у стању статичке равнотеже.	

			кондензатора и решавање напредних задатака са превезивањем и спајањем кондензатора.	-Прорачуна електрични капацитет плочастог кондензатора и одреди количину наелектрисања, напон или укупну енергију након промене димензија или убацивања диелектрика између плоча.	пречицу у комплексном нуклеарном или магнетном проблему. Усмерено посматрање изводи се циљано, према унапред дефинисаним индикаторима задовољства, пратећи како одређени ученици реагују на изазовне и когнитивно захтевне наставне подстицаје. Наставник пажљиво бележи знаке интелектуалне радозналости, као што су интензитет пажње, спремност на дуготрајан напор без одустајања, невербална експресија задовољства (израз лица, гестикулација при успешном решавању) и иницијатива за постављањем додатних потпитања. Прикупљени подаци из посматрања задовољства служе наставнику за тренутно прилагођавање темпа рада, редизајн наставних метода и индивидуализацију настава како би се одржао оптималан баланс између тежине задатака и ученичких способности. На крају, исходи се заокружују када ученик кроз задовољство у раду стекне самопоуздање, схвати функционалну вредност физике и развије трајни истраживачки дух
4.	ЕЛЕКТРИЧНА СТРУЈА	2	-Јачина и густина електричне струје. Омов закон за део и за цело струјно коло (увођење унутрашње отпорности извора и електромоторне силе). Анализа редног, паралелног и мешовитог везивања отпорника и извора струје. Прво и Друго Кирхофово правило као алат за решавање сложених, разгранатих струјних кола (метода контурних струја на једноставним примерима) -Рад и снага електричне струје у колима једносмерне струје. Џулов закон и топлотно дејство струје кроз решавање термодинамичких проблема (нпр. загревање воде електричним грејачем уз узимање у обзир коефицијента корисног дејства).	-Примени Омов закон за цело коло при израчунавању јачине струје, пада напона на унутрашњем отпору извора и напона на крајевима извора у сложеним везама. -Успешно користи Кирхофова правила за постављање једначина и решавање разгранатих струјних мрежа које се не могу поједноставити класичним еквивалентирањем отпора. -Квантитативно анализира биланс енергије у струјном колу, повезујући електричну снагу и ослобођену топлоту на отпорницима са коефицијентом корисног дејства система. -Прорачуна вредности отпора шента и предупора који су потребни за прецизно проширивање мерног опсега реалних (неидеалних) амперметара и волтметара. -Решава сложене такмичарске	

				задатке који комбинују промену електричног отпора услед температурне зависности) са законима једносмерне струје.	према природним наукама.
5.	МАГНЕТНО ПОЉЕ	2	-Вектор магнетне индукције праволинијског проводника и калема. Амперова сила која делује на проводник у пољу и узајамно деловање два паралелна проводника са струјом. Решавање такмичарских задатака равнотеже механичких и Амперове силе. -Лоренцова сила и кружно кретање наелектрисане честице у хомогеном магнетном пољу (прорачун полупречника путање). Магнетни флукс), Фарадејев закон електромагнетне индукције и Ленцово правило за одређивање смера индуковане струје.	-Одреди смер и интензитет магнетне индукције и Амперове силе користећи правила десне и леве руке у конкретним физичким системима. -Израчуна полупречник путање и карактеристике кретања наелектрисане честице коју Лоренцова сила приморава на кружно кретање. -Примени Фарадејев закон за израчунавање индуковане електромоторне силе услед промене магнетног флукса. -Успешно предвиди смер индуковане струје помоћу Ленцовог правила при решавању нестандардних такмичарских проблема.	
6.	ЕЛЕМЕНТИ АТИМСКЕ И НУКЛЕАРНЕ ФИЗИКЕ	2	-Енергија фотона и Ајнштајнова једначина за фотоефекат. Борови постулати о структури атома, рачунање енергетских нивоа електрона и фреквенције емитоване светлости при преласку између путања. -Структура језгра, дефект масе и израчунавање енергије везе .	-Израчуна енергију и таласну дужину фотона код фотоефекта и преласка електрона са једног на други Боров енергетски ниво. -Одреди дефект масе и енергију везе атомског језгра преко Ајнштајнове формуле. -Уравнотежи нуклеарне једначине за алфа и бета распад	

			Нуклеарне реакције. Закон радиоактивног распада и такмичарски задаци са периодом полураспада	користећи законе очувања наелектрисања и броја нуклеона. -Прорачуна масу преосталог радиоактивног елемента након одређеног времена користећи период полураспада.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика у додатној настави заснива се на континуираном и формативном оцењивању које подржава даљи развој даровитости. Насупрот репродукцији чињеница, фокус је на вредновању концептуалног разумевања и способности логичког размишљања при сусрету са новим феноменима. Наставник прати напредак кроз успешност у решавању нестандардних и комплексних такмичарских задатака који превазилазе редовне школске оквире. Кроз научно-истраживачки разговор и анализу персонализованих белешки, процењује се колико успешно ученик математички моделује сложене физичке појаве. Посебан критеријум вредновања чине експерименталне вештине, односно способност самосталног планирања огледа и критичке анализе грешака при мерењу. Систематски се прати и афективни домен – ученикова истрајност у решавању когнитивних изазова, мотивација и посвећеност раду. У циљу развоја метакогниције, на часовима се примењују технике самооцењивања и вршњачког вредновања продуката рада. Сва наставникова запажања о постигнућима, вештинама и залагању ученика континуирано се бележе у форми дескриптивних евалуација. Оваква повратна информација није само инструмент контроле, већ има снажну развојну и мотивациону улогу за ученика. На крају, целокупан процес праћења служи за изградњу научног самопоуздања и за јачање истраживачког духа младих физичара.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – МАТЕМАТИКА

Циљ наставног програма: Основни циљ додатне наставе математике је пружање подршке ученицима који показују интересовање и мотивацију. Овај вид наставе усмерен је на:

6. Развијање логичког, критичког и апстрактног мишљења;
7. Решавање проблемских задатака;
8. Подстицање истраживачког рада;
9. Јачање самопоуздања;

10. Примену математичких модела у другим областима;
11. Припрему за такмичење.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	СЛИЧНОСТ	Пропорционалне величине. Талесова теорема. Сличност троуглова. Примене сличности.	Ученик ће бити у стању да: – примени Талесову теорему у геометријским задацима и реалном контексту; – примени сличност троуглова у геометријским задацима и реалном контексту;	Уочавање даровитих ученика који брже напредују у редовној настави и мотивисање за додатни рад. Организација и извођење додатне наставе према склоностима, способностима и интересовањима ученика (избор задатака из теме сличност). Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листића, или делова одређених целина из наставних садржаја. Учешће даровитих ученика на свим нивоима такмичења (школско, општинско, градско, републичко, међународно). Вођење педагошке документације.
2.	ТАЧКА, ПРАВА И РАВАН	Однос тачке и праве, тачке и равни. Односи правих; мимоилазне праве. Односи праве и равни, нормала на раван, растојање тачке од равни. Односи две равни.	Ученик ће бити у стању да: – анализира односе тачака, правих и равни у простору и запише те односе математичким писмом; – представља цртежом односе геометријских објеката у равни и простору и користи их	Организација и извођење додатне наставе према склоностима, способностима и интересовањима ученика (избор задатака из теме тачка, права и раван). Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних

		Ортогонална пројекција на раван (тачке, дужи и праве). Угао између праве и равни. Полиедар.	приликом решавања задатака; – уочи правоугли троугао у простору и примени Питагорину теорему у геометријским задацима и реалном контексту	листића, или делова одређених целина из наставних садржаја. Учешће даровитих ученика на свим нивоима такмичења (школско, општинско, градско, републичко, међународно). Вођење педагошке документације.
3.	ЛИНЕАРНЕ ЈЕДНАЧИНЕ И НЕЈЕДНАЧИНЕ С ЈЕДНОМ НЕПОЗНАТОМ	Линеарна једначина. Решавање линеарних једначина с једном непознатом. Линеарна неједначина. Решавање линеарних неједначина с једном непознатом. Примена у реалним ситуацијама.	Ученик ће бити у стању да: – реши линеарну једначину, неједначину и систем линеарних једначина са две непознате; – реши реалне проблеме користећи линеарну једначину, неједначину или систем линеарних једначина са две непознате	Организација и извођење додатне наставе према склоностима, способностима и интересовањима ученика (избор задатака из теме линеарне једначине и неједначине с једном непознатом). Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листића, или делова одређених целина из наставних садржаја. Учешће даровитих ученика на свим нивоима такмичења (школско, општинско, градско, републичко, међународно). Вођење педагошке документације.
4.	ПРИЗМА	Призма: појам, врсте, елементи. Мрежа праве призме. Површина праве призме. Запремина праве призме.	Ученик ће бити у стању да: – израчуна површину и запремину праве призме и четворостране призме (основа правоугаоник), правилне тростране и шестостране призме; – примени обрасце за површину и запремину тела	Организација и извођење додатне наставе према склоностима, способностима и интересовањима ученика (избор задатака из теме призма). Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листића, или делова одређених целина из наставних садржаја.

				Учешће даровитих ученика на свим нивоима такмичења (школско, општинско, градско, републичко, међународно). Вођење педагошке документације.
5.	ПИРАМИДА	Пирамида; појам, врсте, елементи. Мрежа пирамиде. Површина пирамиде. Запремина пирамиде.	Ученик ће бити у стању да: – израчуна површину и запремину праве пирамиде и четворостране пирамиде (основа правоугаоник), правилне тростране и шестостране пирамиде; – примени обрасце за површину и запремину тела у реалним ситуацијама;	Организација и извођење додатне наставе према склоностима, способностима и интересовањима ученика (избор задатака из теме пирамида). Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листића, или делова одређених целина из наставних садржаја. Учешће даровитих ученика на свим нивоима такмичења (школско, општинско, градско, републичко, међународно). Вођење педагошке документације.
6.	ЛИНЕАРНА ФУНКЦИЈА	Линеарна функција ($y=kx+n$). График линеарне функције; нула и знак функције, монотоност. Имплицитни облик задавања линеарне функције. Цртање и читање графика линеарних функција.	Ученик ће бити у стању да: – нацрта и анализира график линеарне функције; – учествује у избору истраживачког пројекта и начина рада.	Организација и извођење додатне наставе према склоностима, способностима и интересовањима ученика (избор задатака из теме линеарна функција). Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листића, или делова одређених целина из наставних садржаја. Учешће даровитих ученика на свим нивоима такмичења (школско, општинско, градско, републичко, међународно).

				Вођење педагошке документације.
7.	СИСТЕМИ ЛИНЕАРНИХ ЈЕДНАЧИНА С ДВЕ НЕПОЗНАТЕ	Појам линеарне једначине с две непознате. Појам система од две линеарне једначине с две непознате. Решавање система методом замене и методом супротних коефицијената; графичка интерпретација система. Примена у реалним ситуацијама.	Ученик ће бити у стању да: – реши линеарну једначину, неједначину и систем линеарних једначина са две непознате; – реши реалне проблеме користећи линеарну једначину, неједначину или систем линеарних једначина са две непознате	Организација и извођење додатне наставе према склоностима, способностима и интересовањима ученика (избор задатака из теме системи линеарних једначина с две непознате). Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листића, или делова одређених целина из наставних садржаја. Учешће даровитих ученика на свим нивоима такмичења (школско, општинско, градско, републичко, међународно). Вођење педагошке документације.
8.	ВАЉАК, КУПА И ЛОПТА	Ваљак и његови елементи. Мрежа ваљка. Површина и запремина правог ваљка. Купа и њени елементи. Мрежа купе. Површина и запремина праве купе. Појам лопте и сфере. Пресеци лопте (сфере) и равни. Површина и запремина лопте.	Ученик ће бити у стању да: – израчуна површину и запремину ваљка, купе и лопте; – примени обрасце за површину и запремину тела у реалним ситуацијама;	Организација и извођење додатне наставе према склоностима, способностима и интересовањима ученика (избор задатака из теме ваљак, купа и лопта). Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листића, или делова одређених целина из наставних садржаја. Учешће даровитих ученика на свим нивоима такмичења (школско, општинско, градско, републичко, међународно). Вођење педагошке документације.

9.	ЗАДАЦИ СА ТАКМИЧЕЊА	Тангентни и тетивни четвороугао. Линеарне Диофантове једначине. Нелинеарне Диофантове једначине. Конгруенције по модулу. Елементарни проблеми екстремних вредности.	Ученик ће бити у стању да: - Примени одређене садржаје у задацима из реалног живота и препозна исте.	Организација и извођење додатне наставе према склоностима, способностима и интересовањима ученика (избор задатака са претходних такмичења). Диференцијација задатака према индивидуалним способностима ученика у виду радних/наставних листића, или делова одређених целина из наставних садржаја. Учешће даровитих ученика на свим нивоима такмичења (школско, општинско, градско, републичко, међународно). Вођење педагошке документације.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Степен успешности развијања компетенција процењујемо кроз:

- Степен самосталности при решавању математичких проблема
- Способност математичке аргументације
- Ефикасност примене математичких модела у другим областима
- Успех на такмичењима.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО

Циљ наставног програма: Савладавање напредних задатака

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	ИКТ	Програм за табеларне прорачуне. Основне калкулације, форматирање табела и текста.	- уносе и мењају податке у табели; - разликују типове података у ћелијама табеле; Сортирају и филтрирају податке по задатом критеријуму; - Користе формуле за израчунавање статистика; - представљају визуелно податке на одговарајући начин; - примењују основне функције форматирања табеле;	- ученике упознајем са програмом за обраду табеларних података - ученицима показујем унос података у програм за обраду табеларних података - ученицима помажем да савладају основе табеларних прорачуна - ученике упознајем са типовима података у програму за обраду табелариних података - ученицима помажем да савладају основе рада у програму за обраду текста - ученицима помажем да обликују табелу - ученицима помажем да саортирају и филтрирају податке у табели - ученицима помажем даураде аутоматке прорачуне у табели - ученицима показујем груписање података - ученицима показујем креирање изведених табела - ученицима помажем да графички представе податке из табеле
2.	Дигитална писменост	Основни појмови везани за дигиталну писменост.	- приступају дељеном документу, коментаришу и врше измене; - разумеју на које начине делимо личне податке приликом коришћења интернета; - разумеју потенцијалне ризике дељења личних података путем	- ученицима помажем да раде са табелама у облаку - ученицима помажем да схвате значај личних података - ученицима помажем да разумеју и схвате права детета у дигиталном добу - ученицима објашњавам значај личних података

			интернета; - разумеју везу између ризика на интернету и кршења права; - разумеју појам отворени подаци;	- ученицима помажем да разумеју отворене податке - ученицима помажем да разумеју дигитални траг
3.	Рачунарство	Основни појмови и задаци везани за прорачуне и представљање података у програмском окружењу.	- унесе низ података; - извршавају једноставне анализе низа података; - графички представљају низове података; - уносе табеларне податке или их учитају из датотека; - извршавају основне анализе и обраде табеларних података;	- подсећам ученике на особине низова - објашњавам унос података у низ - ученицима објашњавам интерфејс окружења за табеларне прорачуне помоћу Пајтона - обајшњавам библиотеку за графичко престављање података у Пајтону - објашњавам библиотеку за табеларно престављање података у Јупитеру - објашњавам начине на које можемо анализирати податке
4.	Истраживачки пројекат	Консултације у вези истраживачког пројекта	- сарађују са осталим члановима групе у свим фазама пројектног задатка;	- ученицима објашњавам значај тимског рада - помажем ученицима да се поделе у групе - помажем ченицима да изаберу тему - усмеравам ученике на релевантан садржај

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

У процесу оцењивања потребно је узети у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност и др).

Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање).

Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА

Циљ наставног програма: Усвајање нових знања и вештина и напредовање ка лакшем решавању задатака

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	САОБРАЋАЈ	- - анализира опасности од неправилног коришћења електричних апарата и уређаја - - повеже професије (занимања) у области електротехнике и мехатронике са сопственим интересовањима; - - упореди карактеристике електричних и хибридних саобраћајних средстава са конвенционалним;	Ученик уме да разликује конвенционална и хибридна или електрична возила - - Ученик уме да препозна електричне уређаје у возилима - - Ученик зна да користи разне програме за комуникацију и претраживање садржаја	упореди карактеристике електричних и хибридних саобраћајних средстава са конвенционалним;
2.	ТЕХНИЧКА И ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ	- - процени значај управљања процесима и уређајима помоћу ИКТ; - - црта електричне шеме	Ученик препознаје компоненте ИКТ уређаја и њихове комфигурације - - Ученик препознаје	процени значај управљања процесима и уређајима помоћу ИКТ; црта електричне шеме правилно

		правилно користећи симболе. - - црта електричне шеме правилно користећи симболе; - - користи софтвере за симулацију рада електричних кола; - - састави електромеханички модел и управља њиме помоћу интерфејса - - повеже електрично и/или електронско коло према задатој шеми; - користи мултиметар. - класификује електронске компоненте на основу намене. - - креира документацију, развије и представи бизнис план производа;	симболи и користи их приликом израда разних струјних кола - - Ученик користи разне софтвере због лакшег склапања струјних кола	користећи симболе. црта електричне шеме правилно користећи симболе; користи софтвере за симулацију рада електричних кола;
3.	РЕСУРСИ И ПРОИЗВОДЊА	- - повеже електрично и/или електронско коло према задатој шеми; - користи мултиметар. - класификује електронске компоненте на основу намене. - креира документацију, развије и представи бизнис план производа;	Ученик разуме начин производње и дистрибуције електричне енергије - Ученик одлично разликује материјале и прибор и њихову примену - Ученик лако чита шеме електричних кола - Ученик разуме рад иразлике између различитих електричних машина и	користи мултиметар. класификује електронске компоненте на основу намене.

			уређаја	
4.	КОНСТРУКТОРСКО МОДЕЛОВАЊЕ	- израда модела одређених електричних апарата и уређаја - израда макета струјних кола	Ученик уме да моделује разна струјна кола - - Ученик уме да склапа школског робота - - Ученик уме да користи интерфеј за управљање помиоћу рачунара	повеже електрично и/или електронско коло према задатој шеми; састави електромеханички модел и управља њиме помоћу интерфејса креира документацију, развије и представи бизнис план производа;

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):У процесу вредновања потребно је континуирано пратити рад ученика. Вредновање се врши на основу личног залагања, теоријског и практичног знања.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – МУЗИЧКА КУЛТУРА

Циљ наставног програма: Ученицима који показују посебно интересовање и способности за музику, додатна настава омогућава проширивање и продубљивање знања, развијање музичких способности, креативности и самосталног музичког изражавања. Заснива се на општем циљу наставе Музичке културе, који обухвата развијање интересовања за музичку уметност, стваралачког и критичког мишљења, естетске перцепције и музичког укуса, као и неговање односа према музичком наслеђу свог и других народа.

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЧОВЕК И МУЗИКА	Музика у романтизму, импресионизму и 20. веку : друштвени контекст, особине музике, музички	– повеже различите видове музичког изражавања са друштвено-историјским амбијентом у коме су настали;	У начину реализације увек треба кренути од музичког дела, слушања или извођења и од познатих информацијама ка непознатим .

		облици и форме вокалне, инструменталне и вокално-инструменталне музике, инструменти, представници и репрезентативна музичка дела	– наведе изражајна средстава музичке уметности карактеристична за период барока и класицизма; – објасни како је музика повезана са другим уметностима и областима ван уметности (музика и религија; технологија записивања, штампања нота; извођачке и техничке могућности инструмената; – разликује музичке форме барока и класицизма; – идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника барока и класицизма; – идентификује елементе музике барока и класицизма као ин-спирацију у музици савременог доба;	Информације треба да буду одабране и пренесене у служби разумевања света музике у датом духу времена , али са више детаља и улажења у анализу музичких облика и форми, живота и дела значајних композитора. Наставу конципирати кроз рад на . истраживању пројектног задатка 1. израда паноа, писање есеја о животима и делима композитора у периоду 19. и 20. века 2. организација дебата и трибина на тему везану за утицај и моћ музике у периоду 19. и 20. века
2.	МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	Дувачки инструменти: дрвени дувачи и лимени дувачи	-ученик идентификује покрете које може да користи свирањем о тело и изводи их -ученик разликује инструменте и извођачке саставе, -ученик визуелно препознаје тражене инструменте - идентификује звук одређеног инструмента након слушања музике и именује инструмент -корист ИКТ у раду	Учење о инструментима се постиже кроз коришћење слика или макета инструмената. Ученик може израдити макету инструмената ради идентификације и разумевања фунције делова инструмената . Ученику пуштати звучне примере ради дубљег упознавања дувачких инструмената . Ученик сагледава развојни пут

				инструмента кроз време поткрепљујући истраживање звучним примерима из литературе . Поређење некадашњих и садашњих инструмената ће подстакнути доношење самосталних закључака на ову тему.
3.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	Певање: певање по слуху, певање из нотног текста, певање уз покрет, ритам, мелодија, динамика,темпо, интонација, акценат, агогика, лествица, предзнаци, певање ритмичких фигура синкопа и триола, предтакт и узмах. Свирање: Орфов инструментариј, тело као инструмент, доступни инструменти, свирање из нотног текста, моторика, ритам и изражајност. Традиционална музика Балкана	– примењује правилну технику певања (правилно дисање, држање тела, артикулација) – кроз свирање и покрет развија сопствену координацију и моторику; – користи различита средства изражајног певања и свирања у зависности од врсте, намене и карактера композиције; – искаже своја осећања у току извођења музике; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – користи могућности ИКТ-а у извођењу музике (коришћење матрица, караоке и аудио снимака.)	Реализација програма кроз певање: Главни критеријум за избор песама је квалитет музичког дела. Посебну пажњу треба обратити на тонски опсег композици- ја за певање и прилагодити опсег сваком певачу индивидуално Приликом извођења песама најстарије музичке фолклорне традиције, треба неговати нетемперовани начин певања и дозволити природним бојама гласа да дођу до изражаја. Приликом обраде песама из нотног текста након текстуалне, следи анализа нотног текста, савладавање ритма, певање солмизацијом и на крају певање са литерарним текстом. Извођење свирањем треба реализовати на ритмичким и мелодијским инструментима. Кроз извођење музике, а у оквиру индивидуалних могућности ученика, подстиче се и развијање личног стила изражавања. Подстаћи ученике на активну

				сарадњу са осталим ученицима у музицирању. Са ученицима је неопходно постићи лакоћу у интерпретацији, добру дикцију и освојити сценско понашање кроз учествовање на такмичењима и приредбама.
4.	СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ	Слушање одабраних музичких дела барока и класицизма различитих жанрова и стилова.	– вербализује свој доживљај музике; – идентификује различите елементе музичке изражајности (мелодија, ритам, темпо, динамика); – анализира слушано дело у односу на извођачки састав и инструменте; – разликује музичке форме барока и класицизма; -идентификује репрезентативне музичке примере најзначајнијих представника барока и класицизма; -идентификује елементе музике барока и класицизма као инспирацију у музици савременог доба; – користи могућности ИКТ-а за слушање музике	Вођено слушање музике које потом прати разговор о музичком доживљају води ка упознавању сложених облика 17 и 18 века као што су фуга и сонатни облик. Ученик доноси самостално мишљење и закључке о слушаном делу у облику есеја или ПП презентације. Ученик посећује коцерте класичне музике и износи свој став о доживљеном- елементи музичке критике.
5.	МУЗИЧКО СТВАРАЛАШТВО	Креирање покрета уз музику коју ученици изводе. Креирање ритмичке пратње и импровизација приликом стварања и извођења..	– изводи музичке примере користећи глас, покрет и инструменте, самостално и у групи; – користи музичке обрасце у	Компоновање музике полази од мотива прво понуђених , а у каснијем раду и самостално креираних . Упознати ученике са неким од програма за компоновање .

		Компоновање музике од малих музичких мотива. Реконструкција музичких догађаја у стилу барока и класицизма.	осмишљавању музичких целина кроз певање, свирање и покрет ствара композицију или песму; – комуницира у групи импровизујући мање музичке целине гласом, инструментом или покретом; – учествује у креирању школских приредби, догађаја и пројеката; – изрази доживљај музике језиком других уметности (плес, глума, писана или говорна реч, ликовна уметност); – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – понаша се у складу са правилима музичког бонтона у различитим музичким приликама; – критички просуђује утицај музике на здравље; – користи могућности ИКТ-а за самостално истраживање, извођење и стваралаштво	Креирање музичке пратње или текста уз музику је процес у коме наставник уз консултације води ученика ка крају композиције појашњујући механизме компоновања. -Кореографије уз музику су сложеније и захтевају примену наученог из претходних разреда. -Ученици приказују своје умеће на јавним часовима, приредбама или такмичењима.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Остварује се континуирано кроз посматрање активности, ангажовања, интересовања и напредовања ученика у складу са њиховим способностима и могућностима. Реализује се и кроз разговор са ученицима, практичне музичке активности, презентације, истраживачке задатке, самовредновање и вршњачко вредновање. Посебна пажња посвећује се индивидуалном напретку ученика, развоју музичких способности, мотивације и одговорности у раду.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма:

- проширивање и продубљивање знањастечених на редовним часовима
- развијање комуникативних вештина,усавршавање граматике,богаћење вокабулара,подстицање самосталности

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ГРАМАТИКА	Реченица (глаголска времена, предлози, везници, …)	-Користи напредне граматичке структуре и богат фонд речи у различитим регистрима (формални/неформални)	-Ученицима се језик представља и тумачи као систем.- -Поступност се остварује самим избором и распоредом наставних садржаја. -Селективност се остварује избором најосновнијих језичких законитости и информацијама о њима. -Правопис се савлађује различитим облицима писемних вежби.
2.	ЈЕЗИЧКЕ ВЕШТИНЕ	Писање краћег извештаја и вести,опис догађаја или писање мејла.Исказивање једноставних усмених порука, личних доживљаја,наративног текста,самостално или уз помоћ наставника,разумевање писаних и илустрованих текстова у вези са познатим темама,садржајима и комуникативним функцијама.Разумевање различитих врста усмених порука (монолог,краћи разговор,кратка информација).	Ученик самостално,течно и прецизно износу аргументоване ставове о апстрактним темама.Разуме сложене аутентичне текстове (књижевни одломци,новински чланци,извештаји),разуме културолошке специфичности немачког говорног подручја.	Ученици се оспособљавају да подједнако развијају све четири језичке вештине; -Ученицима се језик представља и тумачи као систем; -Поступност се остварује самим избором и распоредом наставних садржаја; -Селективност се остварује избором најосновнијих језичких законитости и информацијама о њима; -Сагледавање језичких чињеницаса разних становишта,њихово упоређивање и класификовање; -Ученици се спремају и за

				такмичења.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

1. Развијање вештине читања,писања,слушања и комуникативне компетенције на тему,као и самостално усмено и писано изражавање на дату тему;
2. Способност примене стеченог знањакроз идентичне и различите структуревезане за тему;
3. Истицање најважнијих правила и њихово објашњавање;
4. Самосталнп решавање примера као и добра припрема за све нивое такмичења.

Назив предмета: ДОДАТНА НАСТАВА – РУСКИ ЈЕЗИК

Циљ наставног програма: продубљивање знљња ученика који показују посебно интересовање за страни језик; развијање и проширивање њихових способности кроз подстицање на креативан, стваралачки рад;

Редни број теме	Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ГРАМАТИКА (ГРАММАТИКА)	-поређење придева и прилога -употреба одричних заменица -употреба глагола кретања са префиксима	1. -правилно употребљава усвојене граматичке садржаје -развија вештине и навике самосталног закључивања	-у настави граматике поступност се остварује самим избором и распоредом наставних садржаја.
2.	ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ (ПИСЬМЕННАЯ РЕЧЬ)	-писање писма (мејла) -пројектни задаци (презентације о познатим представницима руске културе)	-повезује и примењује претходно стечена знања -правилно користи усвојен лексички материјал	-писмене провере -пројектни задаци

3.	УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ (УСТНАЯ РЕЧЬ)	-самостална анализа текста -разговор на предвиђене теме (професије, ТВ програм, историја Русије)	-препознаје познату лексику и правилно и самостално је користи	-читање и одговарање на питања о прочитаном -спајање слике и текста
4.	ПРИПРЕМА ЗА ТАКМИЧЕЊА (ПОДГОТОВКА К СОРЕВНОВАНИЯМ)	-комбинација различитих садржаја предвиђених за 8.разред	-повезује и примењује претходно стечена знања -проверава ниво сопственог знања -самоевалуација	-решавање сложенијих задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

-континуирано праћење напредовања ученика, кроз различите типове мотивишућих задатака

-индивидуални разговори

4. ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА СРПСКИ КАО СТРАНИ ЈЕЗИК

Програм наставе и учења предмета Српски као страни језик намењен је свим ученицима којима је српски стани језик и којима је потребна помоћ у овладавању језиком.

Назив предмета: СРПСКИ КАО СТРАНИ ЈЕЗИК – ПРВА ГОДИНА УЧЕЊА

Годишњи фонд часова: 74

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења Српског као страног језика јесте продуктивно овладавање српским језиком и оспособљавање ученика за комуникацију у свакодневним ситуацијама, као и за употребу српског језика у образовне сврхе; овладавање српским језиком у оквиру предвиђених граматичких структура и лексике, као и вештинама писаног и усменог изражавања; коришћење

српског језика у комуникацији у различитим областима приватног и друштвеног живота; упознавање елемента српске културе; развијање интересовања за даље учење српског језика у страном животном окружењу.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	**Лично представља-ње**: основне информације о себи – име и презиме	12	Око 150 пунозначних и помоћних речи; Презент глагола у 1, 2. и 3. лицу једнине (потврдни и одрични облик); Проста реченица са именским предикатом; Личне заменице 1, 2. и 3. лица једнине у	- именује предмете и бића из блиског окружења и искаже уобичајене радње и активности (у садашњем времену); - постави једноставно питање и одговори на њега; - разуме основне информације из кратког текста који слуша, са познатом лексиком и граматиком; - разуме једноставна питања, полако и јасно изговорена, која се односе на личну идентификацију и идентификацију предмета и особа из непосредног окружења; - напише ћирилицом основне личне податке и појединачне речи којима именује појмове из блиског окружења; - чита наглас и разуме изоловане речи и кратке реченице написане ћирилицом, са познатом	Учење језика усмерено ка исходима као резултат даје развијање језичких компетенција. Овај сложени процес наставе и учења утемељен је на принципу примене комуникативне методе која је неприкосновена у настави приликом сусрета са сваким страним језиком па и српским. Кроз разноврсне комуникативне ситуације ученик поступно, уз поштовање начела од једноставнијега према сложеном, усваја и стиче све четири језичке вештине: слушање, разумевање, писање, говор. С обзиром на то да се исходи остварују преко језичких вештина, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Обрада граматичких јединица се не сме искључити из наставног процеса с тим што је фокус стављен на функционалну граматику, односно, на применљива граматичка знања која се уз примену комуникативне методе на часу интуитивно усавршавају. Дакле, ученик страног порекла се оспособљава за праћење и разумевање садржаја изговорених на српском језику, затим, за писање и читање текстова на српском језику, али и да може говорити на српском језику о
2.	**Породица**: чланови уже породице	6	функцији субјекта; Личне заменице 1, 2. и 3. лица множине у функцији субјекта – на		
3.	**Живот у кући**: кућа/стан, основне просторије, основни намештај, рођендан	6	нивоу разумевања; Проста реченица са глаголским предикатом; Именице у локативу једнине са предлозима у и на уз глагол јесам – на нивоу разумевања;		
4.	**Храна и пиће**: основне намирнице	8	Именице у акузативу без предлога – на нивоу разумевања; Именице у генитиву у моделу Ја сам из....		

5.	**Одећа и обућа**: основни одевни предмети и обућа	5		лексиком и граматиком;	одређеној теми. Распон развоја језичких вештина и граматичких садржаја се током учења српског као страног шири и развија по принципу развојне спирале, тј. са сваким новим нивоом, ученик се оспособљава да комуницира на српском као страном језику у све захтевнијим комуникативним ситуацијама и језичким задацима. Од огромне је важности да се наставник придржава и следећих постулата: - српски језик као страни на часу се усваја у подстицајном и занимљивом наставном контексту који изазива интересовање и позитивно расположење ученика; - наставник се у креирању комуникативних ситуација за учење српског као страног ослања на ученичке преференције; - наставник свој говор (темпо, интонацију и избор лексике) на часу прилагођава узрасту и знањима ученика; - наставник проверава разумевање културолошки условљених садржаја на часу (у случају да тема часа захтева обавештеног ученика, даје додатна објашњења из области друштвено-историјских, етичких и културолошких чињеница); - наставник инсистира на разумевању значења језичке поруке; - параметри за оцењивање и вредновање постигнућа ученика страног порекла у области српског језика се разликују од оних који важе за изворног говорника; - наставник креира ситуације учења српског
6.	**Образовање**: учионица, основни школски прибор	6			
7.	**Природа**: доба дана, биљке и животиње (типични примери из окружења)	7			
8.	**Спорт и игре**: игра, играчке	5			
9.	**Насеља, саобраћај и јавни објекти**: село, град	12			
10.	**Комуникативни модели**: поздрављање, представљање	7			

					језика као страног у социјалној интеракцији ученика примењујући групни, рад у пару или индивидуални облик рада у непосредном наставном процесу у учионици или ван ње када ученици добијају задатак да истражују нове језичке изворе (интернет, дечји часописи, проспекти и аудио материјал) или решавају задатке у реалним или виртуелним условима са задатим контекстом, поступцима и циљем; тиме се унапређује квалитет наставног рада, повећава се обим језичког материјала, а комуникација на српском постаје све квалитетнија; - наставник организује наставу почетног читања и писања по комплексном методу (усвајање целе речи, а не изолованих слова/гласова) или по методи групне обраде слова, штампаних и писаних, ћириличног и латиничног писма; - наставник примењује индуктивно-дедуктивни приступ усвајања граматичких садржаја кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом познавања српског језика (на самом почетку чак и без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту).

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

У настави Српског као страног језика, праћење и вредновање наставе и учења има одређене специфичности на основу којих се, у неким сегментима, разликује од праћења и вредновања у другим школским предметима. Будући да ови ученици долазе у нову средину током читаве школске године, почетно процењивање њихових компетенција потребно је вршити индивидуално, пре него што се

укључе у наставу на одређеном нивоу. Дакле, по доласку у нову средину потребно је одредити ниво владања српским језиком сваког појединачног ученика.

Иницијална процена знања језика обавља се тестирањем или разговором. Ове активности спроводи наставник на основу евалуационог материјала урађеног према стандардима, исходима и садржају Програма наставе и учења за Српски као страни језик на нивоу Републике Србије. Добијени резултати (јасно бодовно „описани“) одређују тренутну језичку компетенцију ученика, на основу које је могуће укључити ученика у одговарајући образовни циклус.

Наставник континуирано прати индивидуално напредовање сваког ученика. Континуирано праћење развоја и напредовања ученика омогућава увид у степен развијености компетенција у појединим фазама учења и усмерава даљи рад наставника и ученика. Током процеса наставе и учења, наставник систематски прикупља податке о постигнућима ученика. Праћење развоја и напредовања ученика у достизању исхода и стандарда постигнућа, као и напредовање у развијању компетенција у току школске године обавља се формативним и сумативним оцењивањем. Формативно оцењивање је оцењивање које се врши у току наставног процеса с функцијом прикупљања информација о напредовању ученика и даљем креирању процеса наставе. Оно је показатељ напредовања ученика током наставног процеса. Редовним праћењем постигнућа ученика, наставник добија повратне информације и о свом раду и о раду ученика. На основу тих података модификује начин свога рада, а ученике благовремено информише о њиховој ефикасности у процесу учења и даје им смернице и препоруке за даље напредовање. Сумативним (финалним) оцењивањем вреднује се постигнуће ученика на крају програмске целине. Њиме се утврђује у којој је мери ученик постигао постављене циљеве, оно је показатељ стечене компетенције на основном, средњем или напредном нивоу стандарда.

Важно је разумети да је остварености стандарда само један од елемената вредновања постигнућа и оцењивања. Поред остварености стандарда постигнућа, достизања исхода и степена развијености компетенција, у обзир се узимају ангажовање ученика и његово напредовање у односу на претходни период. Наставник вреднује активност ученика у настави, његов одговоран однос према постављеним задацима, сарадњу с другима, интересовање и спремност за учење и напредовање. Праћењем напредовања сваког ученика у односу на претходни период уважавају се индивидуалне разлике. То значи да се оцена формира на основу више критеријума.

Оцењивањем и вредновањем треба да се обезбеди напредовање ученика у остваривању исхода, као и квалитет и ефикасност наставе. Сврха оцењивања треба да буде и јачање мотивације за напредовањем код ученика, а не истицање њихових грешака. Елементи који се вреднују су разноврсни и треба да допринесу свеопштој слици о напредовању ученика, јачању њихових комуникативних компетенција, развоју вештина и способности неопходних за даљи рад и образовање. То се постиже оцењивањем различитих елемената као што су језичке вештине (читање, слушање, говор и писање), усвојеност лексичких садржаја и језичких структура, ангажовање и залагање ученика. Приликом оцењивања и вредновања неопходно је да начини провере и оцењивања буду познати

ученицима односно усаглашени са техникама, типологијом вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа.

Назив предмета: СРПСКИ КАО СТРАНИ ЈЕЗИК – ДРУГА ГОДИНА УЧЕЊА

Годишњи фонд часова: 74

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења Српског као страног језика јесте продуктивно овладавање српским језиком и оспособљавање ученика за комуникацију у свакодневним ситуацијама, као и за употребу српског језика у образовне сврхе; овладавање српским језиком у оквиру предвиђених граматичких структура и лексике, као и вештинама писаног и усменог изражавања; коришћење српског језика у комуникацији у различитим областима приватног и друштвеног живота; упознавање елемента српске културе; развијање интересовања за даље учење српског језика у страном животном окружењу.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	**Лично представља-ње**: основне информације о себи – адреса, телефонски број	6	Око 150 нових пунозначних и помоћних речи; Проста реченица са придевом у именском делу предиката; Именица у акузативу без предлога; Именица у локативу са предлозима у и на; Презент глагола за сва три лица и оба броја; Личне заменице 1, 2. и 3. лица множине у функцији субјекта;	- искаже радњу која се дешава у тренутку говорења; - разуме радњу исказану у прошлости; - састави реченице са правим објектом; - искаже основне просторне односе; - разуме полако и јасно изговорена једноставна питања и информације везане за свакодневне активности и време њиховог дешавања; - представи себе и чланове своје породице и тражи исте	Учење језика усмерено ка исходима као резултат даје развијање језичких компетенција. Овај сложени процес наставе и учења утемељен је на принципу примене комуникативне методе која је неприкосновена у настави приликом сусрета са сваким страним језиком па и српским. Кроз разноврсне комуникативне ситуације ученик поступно, уз поштовање начела од једноставнијега према сложеном, усваја и стиче све четири језичке вештине: слушање, разумевање, писање, говор. С обзиром на то да се исходи остварују преко језичких вештина, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Обрада
2.	**Породица и људи у окружењу**: чланови породице	7			

3.	**Живот у кући**: делови куће/стана; просторије; двориште; Нова година	7	Присвојне заменице за 1. и 2. лице једнине сва три рода у функцији атрибута и именског дела предиката; Именице pluralia tantum (најфреквентнији примери) – на нивоу разумевања; Перфекат глагола којима се исказују уобичајене радње – на нивоу разумевања; Нетематизована лексика: називи месеци, бројеви до 100, прилози данас и јуче, везници или и а, упитне речи колико и када	информације од саговорника; - чита кратке повезане реченице са познатом лексиком и граматиком; - пише штампаним словима ћирилице и латинице;	граматичких јединица се не сме искључити из наставног процеса с тим што је фокус стављен на функционалну граматику, односно, на применљива граматичка знања која се уз примену комуникативне методе на часу интуитивно усавршавају. Дакле, ученик страног порекла се оспособљава за праћење и разумевање садржаја изговорених на српском језику, затим, за писање и читање текстова на српском језику, али и да може говорити на српском језику о одређеној теми. Распон развоја језичких вештина и граматичких садржаја се током учења српског као страног шири и развија по принципу развојне спирале, тј. са сваким новим нивоом, ученик се оспособљава да комуницира на српском као страном језику у све захтевнијим комуникативним ситуацијама и језичким задацима. Од огромне је важности да се наставник придржава и следећих постулата: - српски језик као страни на часу се усваја у подстицајном и занимљивом наставном контексту који изазива интересовање и позитивно расположење ученика; - наставник се у креирању комуникативних ситуација за учење српског као страног ослања на ученичке преференције; - наставник свој говор (темпо, интонацију и избор лексике) на часу прилагођава узрасту и знањима ученика; - наставник проверава разумевање културолошки условљених садржаја на часу
4.	**Храна и пиће**: основни оброци и основно посуђе	8			
5.	**Одећа и обућа**: одевни предмети и обућа	6			
6.	**Здравље**: основни делови тела	6			
7.	**Образовање**: просторије у школи (учионица), школски намештај, школски прибор	7			
8.	**Природа**: месеци у	6			

	години; домаће животиње				(у случају да тема часа захтева обавештеног ученика, даје додатна објашњења из области друштвено-историјских, етичких и културолошких чињеница);
9.	**Спорт и игре**: дечје игре	6			- наставник инсистира на разумевању значења језичке поруке;
10.	**Насеља, саобраћај и јавни објекти**: основна превозна средства; продавница, пијаца	7			- параметри за оцењивање и вредновање постигнућа ученика страног порекла у области српског језика се разликују од оних који важе за изворног говорника;
11.	**Комуникативни модели**: честитање и захваљивање	8			- наставник креира ситуације учења српског језика као страног у социјалној интеракцији ученика примењујући групни, рад у пару или индивидуални облик рада у непосредном наставном процесу у учионици или ван ње када ученици добијају задатак да истражују нове језичке изворе (интернет, дечји часописи, проспекти и аудио материјал) или решавају задатке у реалним или виртуелним условима са задатим контекстом, поступцима и циљем; тиме се унапређује квалитет наставног рада, повећава се обим језичког материјала, а комуникација на српском постаје све квалитетнија;
					- наставник организује наставу почетног читања и писања по комплексном методу (усвајање целе речи, а не изолованих слова/гласова) или по методи групне обраде слова, штампаних и писаних, ћириличног и латиничног писма;
					- наставник примењује индуктивно-дедуктивни приступ усвајања граматичких садржаја кроз разноврсне

					контекстуализоване примере у складу са нивоом познавања српског језика (на самом почетку чак и без детаљних граматичких објашњења, осим, уколико ученици на њима не инсистирају, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту).

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

У настави Српског као страног језика, праћење и вредновање наставе и учења има одређене специфичности на основу којих се, у неким сегментима, разликује од праћења и вредновања у другим школским предметима. Будући да ови ученици долазе у нову средину током читаве школске године, почетно процењивање њихових компетенција потребно је вршити индивидуално, пре него што се укључе у наставу на одређеном нивоу. Дакле, по доласку у нову средину потребно је одредити ниво владања српским језиком сваког појединачног ученика.

Иницијална процена знања језика обавља се тестирањем или разговором. Ове активности спроводи наставник на основу евалуационог материјала урађеног према стандардима, исходима и садржају Програма наставе и учења за Српски као страни језик на нивоу Републике Србије. Добијени резултати (јасно бодовно „описани“) одређују тренутну језичку компетенцију ученика, на основу које је могуће укључити ученика у одговарајући образовни циклус.

Наставник континуирано прати индивидуално напредовање сваког ученика. Континуирано праћење развоја и напредовања ученика омогућава увид у степен развијености компетенција у појединим фазама учења и усмерава даљи рад наставника и ученика. Током процеса наставе и учења, наставник систематски прикупља податке о постигнућима ученика. Праћење развоја и напредовања ученика у достизању исхода и стандарда постигнућа, као и напредовање у развијању компетенција у току школске године обавља се формативним и сумативним оцењивањем. Формативно оцењивање је оцењивање које се врши у току наставног процеса с функцијом прикупљања информација о напредовању ученика и даљем креирању процеса наставе. Оно је показатељ напредовања ученика током наставног процеса. Редовним праћењем постигнућа ученика, наставник добија повратне информације и о свом раду и о раду ученика. На основу тих података модификује начин свога рада, а ученике благовремено информише о њиховој ефикасности у процесу учења и даје им смернице и препоруке за даље напредовање. Сумативним (финалним) оцењивањем вреднује се постигнуће ученика на крају програмске целине. Њиме се утврђује у којој је мери ученик постигао постављене циљеве, оно је показатељ стечене компетенције на основном, средњем или напредном нивоу стандарда.

Важно је разумети да је остварености стандарда само један од елемената вредновања постигнућа и оцењивања. Поред остварености стандарда постигнућа, достизања исхода и степена развијености компетенција, у обзир се узимају ангажовање ученика и његово

напредовање у односу на претходни период. Наставник вреднује активност ученика у настави, његов одговоран однос према постављеним задацима, сарадњу с другима, интересовање и спремност за учење и напредовање. Праћењем напредовања сваког ученика у односу на претходни период уважавају се индивидуалне разлике. То значи да се оцена формира на основу више критеријума.

Оцењивањем и вредновањем треба да се обезбеди напредовање ученика у остваривању исхода, као и квалитет и ефикасност наставе. Сврха оцењивања треба да буде и јачање мотивације за напредовањем код ученика, а не истицање њихових грешака. Елементи који се вреднују су разноврсни и треба да допринесу свеопштој слици о напредовању ученика, јачању њихових комуникативних компетенција, развоју вештина и способности неопходних за даљи рад и образовање. То се постиже оцењивањем различитих елемената као што су језичке вештине (читање, слушање, говор и писање), усвојеност лексичких садржаја и језичких структура, ангажовање и залагање ученика. Приликом оцењивања и вредновања неопходно је да начини провере и оцењивања буду познати ученицима односно усаглашени са техникама, типологијом вежби и врстама активности које су примењиване на редовним часовима, као и начинима на који се вреднују постигнућа.

5. ПРОГРАМ СЛОБОДНИХ НАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ

Програм слободних наставних активности

Назив предмета: ЦРТАЊЕ, СЛИКАЊЕ, ВАЈАЊЕ

Разред: Пети

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ учења слободне наставне активности Цртање, вајање и сликање је да ученик кроз ликовни рад развија стваралачко мишљење и унапређује визуелно опажање, естетичке критеријуме и способност ликовног изражавања.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЦРТАЊЕ	12	Планирање и реализација четири групе задатака: цртање на основу опажања, по задатом моделу (портрет, аутопортрет, поставка мртве природе, воће, поврће, биљке или предмети) који је одабрао наставник; цртање на основу опажања према моделу који је одабрао ученик; илустровање (приче, бајке, песме...) и цртање на основу маште. МЕТОДИЧКО-ДИДАКТИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА - објашњавање, дискусија, дијалог, демонстрација - показивање основних цртачких техника - објашњавање и упознавање са	Црта креирајући линије различитих вредности комбиновањем материјала, углаи притиска прибора/материјала; – црта према задатом моделу приказујући односе величина које опажа; – илуструје причу, бајку или песму одабраном цртачком техником; – обликује, према моделу, фигуре од меког материјала стилизујући сложени облик; – обликује, у самосталном и тимском раду, скулптуре или употребне предмете од материјала за рециклажу; – наслика ликовни рад према задатом или одабраном моделу приказујући тонове које опажа; – обликује стварне и имагинарне текстуре и облике одабраном цртачком, сликарском или вајарском техником; – изрази цртежом, сликом и скулптуром машту, сећање,	Подстицати ученике да користе што различитије изворе и врсте информација, да их критички процењују, као и да их користе као подстицај за стварање оригиналног ликовног рада. Планирање активности које на специфичан начин развијају међупредметне компетенције, рад са подацима и информацијама, развијање компетенције за учење и за комуникацију (изражавање идеја, ставова, емоција, порука кроз ликовне технике), развијање дигиталних компетенција, за посебно заинтересоване и надарене ученике. Осмислити листу могућих домаћих задтака, испланирати бар један тимски, ликовни пројекат у току године за сваку од три наведенее наставне области. Остваривање наставе учења комбиновање различитих наставних метода и техника које мотивишу ученике и омогућавају максимални развој индивидуалних потенцијала.

			основним ликовним елементима - индивидуални рад и рад у групама - коректуре и естетске анализе (заједно са ученицима) - рад по природи (моделу) - посете културним институцијама (музеји, галерије) -	емоције, интересовања или утисак о уметничком делу; – обликује употребне предмете примењујући најмање једну хоби технику; – разликује цртачке, сликарске и вајарске технике, материјал и прибор; – чисти радну површину, простор и прибор по завршетку сваког рада; – учествује у активностима које доприносе добробити школе и локалне заједнице.	
2.	СЛИКАЊЕ	12	Реализовати три групе задатака: слободно сликање на основу маште; сликање на основу посматрања; сликање на основу утиска о визуелним, аудио и аудиовизуелним садржајима (ликовно дело, снимак уметничке игре, филм, музичко дело, фотографија, игрица...). МЕТОДИЧКО-ДИДАКТИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА Објашњавање, разговор - демонстрирање осн.сликарских техника		

			- показивање репродукција познатих сликара (чисте и замућене боје) - креирање вежби и њихова примена - коректуре и ест. анализе - рад по природи и рад из маште - посета позоришту - кроз разговор и објашњавање, упознавање ученика са основним вајарским материјалима и техникама		
3.	ВАЈАЊЕ	12	Реализација две групе задатака који се везују за материјал и поступак обликовања: моделовање меким материјалима; конструисање и обликовање комбинованим материјалима и материјалима за рециклажу. МЕТОДИЧКО-ДИДАКТИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА -репродукције 2д и 3д уметничких дела и		

			уочавање разлика - демонстрација рада у појединим материјалимаглина, глинамол… - индивидуални, рад у пару и групи са ученицима - рад по природи - коректура и естетска анализа		

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

- Упознавање ученика са начинима вредновања и постигнућима
- -Приликом сваког вредновања постигнућа ученици добијају повратну информацију како да побољшаају свој резултат и учење
- -Самопроцена- развијање способности опажања, изражавања, критичког и стваралачког мишљења код ученика
- -Формирање и чување мапе ученичких радова
- -Поставка изложби ученичких радова

Назив предмета: МУЗИКОМ КРОЗ ЖИВОТ

Разред: Пети

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: циљ учења слободне наставне активности Музиком кроз живот је да ученик развија стваралачко и креативно мишљење кроз практичан рад, мотивацију, интелектуални, социјални, емоционални и морални развој, свест о сопственом

здрављу, опажање, осетљивост за естетику, радозналост и самопоуздање како би био оспособљен за креативно решавање проблема и имао одговоран однос према очувању уметничког наслеђа и културе свога и других народа.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	20	Певање и свирање једноставних композиција по слуху и из нотног текста самостално и у групи Извођење двогласних и трогласних аранжмана певањем и свирањем Извођење песама уз покрет , музичке игре	– анализира врсте такта и ритам у уметничким делима; – препознаје боју тона у складу са садржајем композиције; -изводи композиције домаћих и страних аутора самостално и у групи, користећи глас, покрет и инструменте -примењује динамичко нијансирање при извођењу музичких дела; – искаже своја осећања у току извођења музике; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању; – учествује у школским приредбама	Подстицање индивидуалног емотивног доживљаја при извођењу музичких дела певањем и свирањем кроз рад на различитом садржају традиционалне и уметничке музике,али и популарне музике примерене гласовним могућностима и узрасту ученика. Садржаје песама повезивати са садржајима осталих наставних предмета када је могуће (ученици и школа, годишња доба, празници и обичаји, завичај и домовина, природа и околина, животиње...). Кроз индивидуално и вишегласно гласовно и инструментално извођење инсистирати на поставци тона, интонацији, правилном дисању, агогици, дикцији, ритму, динамици, поштовању различитости у групном раду (ансамблу). Развијати креативност и радозналост кроз музичке игре које уједно подстичу и сарадњу, дружење и прихватање. Организовати посете концертима, јавне часове, учествовати на разним манифестацијама у школи и ван ње.

2.	ТЕЛО КАО ИНСТРУМЕНТ	10	Извођење задатих и оригиналних кореографија свирањем ритмичке пратње тако што се користе покрети руку и ногу Стварање ритмичке пратње уз музику и а капела	– користи различите технике телесних перкусија самостално и у групи; – примењује технике правилног дисања у свакодневном животу; – препознаје говор тела, свој и своје околине; – контролише покрете користећи концентрацију; -сарађује са члановима групе којој припада, поштујући различитости; – процени сопствене могућности у примени телесних перкусија; – самостално осмишљава и импровизује покрете за ритмичке аранжмане – контролише сопствене покрете у циљу боље координације; – својим речима објасни значај телесних перкусија на у сваком смислу;	У оквиру ове теме обједињене су три групе вештина: когнитивне, социјално-емоционалне и организационе. Изабрати примере на којима ће ученици схватити сложеност и значај коришћења тела као инструмента. У процесу реализације програмских садржаја наставник треба да уведе ученике у одређену тему, кроз кратки теоријски приказ или аудио-видео запис, а затим да их кроз конкретне задатке усмери на истраживање које може да се односи на различите аспекте деловања. Здравствени аспект кроз побољшање концентрације и правилног дисања, развијање самопоуздања при контроли покрета, јачање мускулаторног система, различитих стимулација и уопштено свесности о своме телу, обрадити кроз предавања у којима ће учешће узети и ученици. За почетак рада предлаже се примена примера тапшалица и бројалица, од једноставнијих ка сложенијим .Пожељно је да се ученицима да слобода у креирању ритмичке пратње,како би спознали своје могућности. Развијати способност импровизације ритма кроз музичка питања и одговоре, доступне аудио визуелне материјале и стварање аранжмана. У циљу упознавања извора као грађе за истраживање елемената и техника телесних перкусија, може да се остварује и кроз

					посете појединим институцијама, као и гостовања експерата у школу. Ученици стечена знања из ове области могу презентовати ученицима првог циклуса основног образовања, преузимајући улогу вршњака ментора.Рад у групама и радионицама је користан у комбинацији са осталим начинима рада., као вид премошћавања стидљивости или анксиозности од јавног наступа.
3.	КРИТИЧКО МИШЉЕЊЕ КРОЗ МУЗИКУ	6	Слушање разноврсних музичких дела и анализа музичког дела -музичка критика Техника активног слушања Улога , утицај и примена музике у свакодневном животу-анализа и дебате	– критички анализира своје и туђе извођење; – истражи и објасни шта је музичка критика и која је њена улога; – објасни и примени различите технике критичког мишљења; – самостално поставља питања везана за дату тему; – аргументовано искаже утисак о слушаним делима; – вербализује свој доживљај музике; – искаже свој доживљај музике кроз друге уметности. – критички просуђује утицај музике на здравље ; – разуме и користи интеркултурални	Основна идеја теме је да се код ученика развија конструктивно размишљање путем стварања атмосфере где ученици сами постављају питања. Типови питања којима се доводи до развоја критичког мишљења: меморијска, где се траже чињенице, транслацијска, где се тражи преобликовање информација, интерпретацијска, где се установљавају везе између идеја, чињеница, дефиниција, вредности, аналитичка, где се доводи у сумњу и која траже додатна објашњења, синтетичка, уз које се креативно решавају проблеми помоћу оригиналног мишљења или могућих алтернатива, евалуацијска, где се долази до закључка о добром или лошем и где се заузима став. Коришћењем различитих метода и техника, као што су шест шешира, дрво проблема, грозд техника и друге, наставник приближава ученицима решење проблема . Након тога се приступа анализи музичког дела, изведеног или слушаног, користећи научена питања и технике критичког мишљења, које резултирају доношењем

				дијалог; – примењује различите врсте писмености (језичке, медијске, културне, научне...); – разуме концепт инклузије и осетљив је према различитостима; – самостално анализира музичка дела, користећи научене технике критичког мишљења.	појединачног и групног мишљења/става. Ученици уочавају доминантна својства по којима су музички инструменти одабрани, изражајни ефекти примењени, музички облици препознатљиви, затим постепено проучавају сложеније облике. На исти начин, поступно проучавају природу, окружење, жива бића и вербално и визуелно изражавају и пореде утиске, те самостално доносе ставове. Организовати дебате, дискусије, пројекте, израде презентација и есеја.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не заснива се на класичним индивидуалним проверама. Наставник континуирано прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у извођачким и осталим активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, примењују, процењују итд. Могу се организовати музички квизови и јавни часови како би се утврдили ефекти рада на нивоу вештина, занања, ставова.

Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу и редовно долазе , како превазилазе тешкоће у раду, да ли показују критичко мишљење, колико су креативни. Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој напредак .

Назив предмета: ВЕЖБАЊЕМ ДО ЗДРАВЉА

Разред: Пети и шести

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ учења слободне наставне активности *Вежбањем до здравља* је да ученик овлада знањима, развије вештине и формира ставове и вредности од значаја за одговоран однос према сопственом здрављу, физичком вежбању и здравим животним навикама

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	**ВЕЖБАЊЕ, ЗДРАВЉЕ И ЖИВОТНА СРЕДИНА**	12	- Појам и врсте здравља, начини његовог праћења и чувања - Утицај вежбања на здравље, раст и развој - Специфичности вежбања у и ван спорта - Правилно и неправилно вежбање - Мотивација за вежбање и фактори који утичу на одустајање - Вежбање и имунитет - Значај вежбања на чистом ваздуху - Вежбање и очување животне средине - Повреде при	- дефинише појам здравља, разликује физичко, ментално и социјално здравље и образлаже утицај вежбања на здравље - упореди специфичности вежбања у спорту и ван спорта - разликује правилно од неправилног вежбања и планира сопствене физичке активности у складу са потребама, могућностима и интересовањима - има увид у сопствене разлоге вежбања и истрајава у вежбању - препозна ситуације у којима не сме да вежба - препозна утицај различитих вежбања на физички изглед и	- Теоријска предавања - Организовање заједничких активности и одласка на спортске утакмице и манифестације - Организовање међуодељенских такмичења у различитим спортским активностима - Израда презентација и предавање ученика на одабране теме - Практични часови физичког вежбања и спортова

			вежбању и прва помоћ	здравље - повеже позитиван и негативан утицај вежбања на имунитет - поштује еколошка правила у средини где вежба - правилно поступа у пружању прве помоћи при повредама у вежбању - критички вреднује идеале физичког изгледа који се намећу као и начине за њихово достизање - користи поуздане изворе информација о утицају исхране и вежбања на здравље и физички изглед - разликује добро од лошег држања тела и коригује сопствено држање тела - препозна ризике гојазности и мршавости - наведе принципе правилне исхране и примењује их у свом свакодневном животу - критички се односи према рекламираним производима животних намирница - аргументовано дискутује о физичким активностима	
2.	**ИСХРАНА И ВЕЖБАЊЕ**	12	- Исхрана као извор енергије - Карактеристике основних животних намирница важних за вежбањеж - Гојазност и мршавост – ризици и компликацијеКако и где се информишемо о здравом начину исхране - Различите врсте дијета и њихови позитивни и негативни ефекти - Правилна исхрана пре и после вежбања		
3.	**ВЕЖБАЊЕ И ФИЗИЧКИ ИЗГЛЕД У ВЕЖБАЊУ ЈЕДНАКИ**	12	- Правилно држање тела и физички изглед - Претерана употреба дигиталних технологија и последице на здравље и физички изглед - Утицај вежбања и здравих начина		

			живота на физички изглед - Остваривање права детета на раст, развој, здравље, игру и дружење кроз вежбање прилагођено могућностима и потребама - Доступност опреме и простора за вежбање - Вежбање после болести и повреда - Значај вежбања за особе са сметњама у развоју и инвалидитетом и спортови прилагођени њиховим могућностима	и начину исхране и ризицима неодговарајућих дијета - аргументује значај вежбања после болести и неких повреда - поштује потребе и могућности различитих учесника у вежбању и наведе примере равноправности и неравноправности у спорту - – преферира физичке активности на свежем ваздуху са другом децом у односу на седење код куће за компјутером	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Наставник пратити и вреднује показатеље напретка као што су начин на који ученик учествује у активностима, како прикупља податке, како брани своје ставове. Поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретације, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни.

Назив предмета: МЕДИЈСКА ПИСМЕНОСТ

Разред: Шести

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ учења слободне наставне активности Медијска писменост је да подстакне развој медијске културе ученика и допринесе јачању способности разумевања, деконструкције и креирања медијских садржаја, које ће ученику помоћи за даљи когнитивни, емоционални и социјални развој у савременом медијацентричном окружењу.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ПОЈАМ И ФУНКЦИЈА МЕДИЈА	9	Медији и публика(корисници).Традиционални медији (штампа,радио,телевизија,филм) и нови медији(интернет). Улога и место медија у савременом друштву. Медијске навике(Мој медијски дан	– идентификује/процени комуникацијски процес у односу медији – публика (корисници); – разликује традиционалне и нове медије поредећи начине пласирања порука; – упореди основне особености различитих медија и изводи закључке о функцијама медија; – опише и анализира своје медијске навике;	Основни задатак наставника који остварује овај програм је да подстиче интересовање учениказа аналитички приступ медијским садржајима и развија одговорно понашање ученика приликом креирања и објављивања медијских порука путем друштвених мрежа и телефонских апликација. Богато свакодневно искуство ученика са медијима, пре свега путем друштвених мрежа и апликација на мобилним телефонима, одличан су ресурс за њихово упознавање са темама и циљевима програма. У процесу остваривања наставе посебно се подстичу
2.	ДЕКОНСТРУКЦИЈА И КОНСТРУКЦ	9	Медијски садржаји као конструкти стварности. Деконструкција и	– разликује медијске садржаје од стварности, идентификујући их као	1) интерактивност, која се потврђује у договарању наставника и ученика о темама, иницијативи и активном учешћу ученика у

	ИЈА МЕДИЈСКЕ ПОРУКЕ		конструкција медијских порука	конструкте стварности; – деконструише једноставније примере медијских порука; – одговорно креира једноставније медијске садржаје	предлагању медијских садржаја које ученици свакодневно прате на интернету и сл.; 2) рад у групама као облик рада који подстиче развој компетенције за комуникацију и сарадњу, значајне за разумевање феномена медија; 3) креативност, која се развија кроз стваралачки однос према медијима
3.	ОГЛАШАВА-ЊЕ	9	Комерцијални медијски садржаји у различитим медијима (рекламе, скривене поруке намењене пласирању одређених идеја садржаја иживотних стилова).Профит као циљ оглашавања.Утица јмедијских садржаја на осећања вредности ипонашање публике – куповину ипотрошњу	-критички вреднује оглашавање у различитим медијским садржајима и препознаје профит као основни циљ; – наводи примере манипулације у медијским садржајима којима се подстичу куповина и потрошња, одређена осећања, вредности и ставови потрошача.	4) пројектна настава, која омогућава синтезу истраживачког и стваралачког приступа медијима, јачање сарадње, иницијативе и предузетничких могућности ученика. Активности су засноване на разговору о личним искуствима са медијима – праћењем, креирањем, објављивањем и дељењем својих медијских садржаја и садржаја које су креирали други. Поред упознавања ученика са основним темама предмета, циљ активности је и стицање увида у медијске навике ученика, интересовања, вредности, као и однос према медијима.
4.	МЕДИЈСКИ САДРЖАЈИ НА МОБИЛНИМ ТЕЛЕФОНИМА И ДИГИТАЛНИМ ПЛАТФОРМАМА И ПРЕТРАЖИВ	9	Комуникација у дигиталном окружењу. Поузданост и веродостојност информација на интернету. Претраживачи „на мрежи” агрегатори садржаја.Вредновање и селекција доступних информација.Персонали	– разликује функције и могућности мобилних дигиталних платформи; – идентификује недостатке и предности мобилног телефона као уређаја за комуницирање, информисање и забаву; – препознаје сврху и начин	Програм се остварује кроз следеће активноси: - креативне радионице - форум татар - организовање дебата и дискусија - панел дискусије - задавање проблемских ситуација (нпр. Ситуације које су ризичне, а задатак ученика је да размотре могуће понашање, ризике и решења - организовање акција у заједници и у

	АЊЕ НА ИНТЕРНЕТУ		зована претрага на Гуглу.Анализа апликација на Зависност од мобилних телефона.	функционисања претраживача „на мрежи” и агрегатора садржаја; – вреднује и разврстава једноставније примере информација са интернета према изворима из којег потичу, делећи их на поуздане и непоуздане; – препознаје ризично понашање на друштвеним мрежама.	школи - израда паноа и других форми изражавања - обрада тема кроз истраживачке задатке - израда брошура, флајера у које можемо да укључимо и родитеље - обрада теме на школском сајту и у школским новинама. - израда презентације, - рад на пројектима, гледање и анализа видео прилога - повезивање са вршњацима из других школа или држава, - посете разним дешавањима

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Постигнућа ученика се прате и вреднују формативно током целог процеса. Прати се и вреднује на који начин ученик учествује у активностима, како прикупља податке, како брани своје ставове, изводи закључак, учествује у дебати, да ли је способан да прихвати другачије мишљење, како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли показују критичко мишљење и колико су креативни.

За неке садржаје се могу применити и следећи видови вредновања: презентације ученика, писање есеја и израда квизова.

Назив предмета: САЧУВАЈМО НАШУ ПЛАНЕТУ

Разред: Шести

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ учења слободне наставне активности Сачувајмо нашу планету јесте развијање функционалне писмености из области заштите животне средине, разумевање односа човек – природа са циљем бољег схватања света који га окружује, лакше сналажење у природном и социјалном окружењу и формирање одговорног и активног појединца у циљу разумевања и примене концепта одрживог развоја.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ПОЛОЖАЈ И УЛОГА ЧОВЕКА У ПРИРОДИ	8	Основни појмови из области животне средине. Утицај човека на животну средину. Концепт одрживог развоја. Спровођење акција у заштити и очувању животне средине (мали пројекти).	– наведе основне појмове о животној средини; – наведе примере утицаја човека на животну средину; – уочи узрочно-последичне везе и односе на релацији човек и животна средина; – препозна проблеме у локалној средини на основу концепта одрживог развоја; – активно и одговорно управља и решава интегративне пројектне задатке; – повезује хоризонтално и вертикално знања о одрживом коришћењу ресурса и користи холистички приступ у решавању проблема	Човек има двоструку улогу у природи, јавља се као њен део, али и као фактор који утиче на њу и мења је. У првим фазама развоја људског друштва промене природе под утицајем човека сведене су на локалну средину. Са развојем друштва промене природе су све дубље и трајније, да би данас достигле глобалне размере. Те промене у природи настају под утицајем посредних или непосредних човекових активности и изазивају одговарајуће последице. Ту спадају: промене физичких услова и изгледа животне средине, промене састава живог света, стварање нових обрадивих површина, гајење биљака и животиња, уношење нових врста у крајеве у којима их није било, урбанизација, индустријализација, загађивање животне средине итд. Ученици у групама кроз истраживачке задатке анализирају по један од утицаја човека на природну средину као и последице тих утицаја на живот људи. Такође, могу да праве промотивне материјале који се односе

				одрживог развоја; – развија ставове и вредности о очувању животне средине кроз решавање проблема на локалитету; – емоционално реагује на проблеме локалног окружења;	на заштиту и очување природе и да осмишљавају различите активности везане за ту сврху.
2.	ПРИРОДНА БОГАТСТВА (РЕСУРСИ) И ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ	11	Природни ресурси (богатства) – дефиниција, подела и значај. Обновљиви и необновљиви природни ресурси. Жива бића као природни ресурс (мали пројекти). Одрживо коришћење ресурса.	– схвати и разуме поделу и значај природних ресурса – разликује обновљиве од необновљивих природних ресурса; – препозна и наводи примере обновљивих и необновљивих природних ресурса; – критички се односи према нерационалном коришћењу необновљивих природних ресурса	Природни ресурси могу се дефинисати као разноврсна тела, материје и појаве које човек користи за задовољавање својих потреба. Функционисање савремених друштава у потпуности зависи од ресурса чије су основне карактеристике необновљивост и исцрпљивост, при чему потреба за њима рапидно расте док се њихове доступне количине смањују. С обзиром на то, решавање питања недостатка ових ресурса у будућности биће једно од најважнијих за читаво човечанство. Један од начина превазилажења датог проблема је свакако одрживи развој. Он подразумева коришћење ресурса у оквиру дугорочних ограничења планете уз максимално умањивање утицаја који коришћење једног ресурса може да има на друге ресурсе, односно, коришћење ресурса од стране данашњих генерација на начин који неће угрозити могућности будућих генерација да располажу ресурсима. Стога је инсистирање на ефикасном коришћењу ресурса од

					суштинске важности за спречавање њиховог прекомерног коришћења. Ученици се деле у две групе тако да једна група ради истраживачки задатак везан за предности и недостатке коришћења обновљивих, а друга за коришћење необновљивих извора енергије, а своје резултате приказују путем паноа, ппт и сл.
3.	ИЗВОРИ И ПОСЛЕДИЦЕ ЗАГАЂИВАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	5	Појам, извори и врсте загађивања. Глобалне промене и глобалне последице. Озонске рупе и последице на животну средину. Смањење загађења од отпада.	– наведе изворе и последице загађења природне средине – разликује изворе и врсте загађења; – анализира из различитих углова утицај загађења на живи свет; – разврстава изворе загађења; – истражи изворе загађења у локалној средини; – наведе примере последица стварања озонских рупа и других глобалних проблема на животну средину; – уочава узрочно последичне везе између глобалних и локалних проблема загађења и очувања природне средине; – уочи повезаност природних, социјалних и економских фактора у	Загађење животне средине јесте уношење загађујућих материја или енергије у животну средину изазвано људском делатношћу, или природним процесима које има или може имати штетне последице на квалитет животне средине и здравље људи. Загађење можемо поделити на оно које смањује квантитет и оно које смањује квалитет животне средине и природних ресурса. У прву групу спадају: појава киселих киша, хемијско загађење вода, емисија гасова стаклене баште итд. У другу групу спадају сва загађења која смањују биодиверзитет, здравље живог света, квалитет ваздуха, воде и земљишта итд. Загађење се још може поделити према компонентама животне средине, према начину загађивања, природи загађења и зони утицаја. Извори загађења животне средине могу се поделити према следећим критеријумима: начину постанка, мобилности, просторној расподели, итд. Загађујуће материје се деле према природи загађујућих материја, према могућности смањења загађења и физичком стању. Постојање великог броја различитих извора

				очувању животне средине; – креира решења за смањење загађења од отпада у оквиру пројеката; – користи методе и алате истраживања на терену; – прикупља податке из различитих извора уз критичко сагледавање и доношење закључка;	загађења као и великог броја и врста загађујућих материја, захтева препознавање, класификацију и систематизацију врста и извора загађења на једној територији, односно држави. Из тог разлога се саставља Интегрални катастар загађивача животне средине, који представља регистар систематизованих информација и података о загађивачима животне средине. То је јавна књига у којој се региструју све врсте загађивача са подацима неопходним за праћење стања, планирање и пројектовање и предузимање мера за заштиту животне средине. Из Интегралног катастра загађивача Републике Србије пронаћи податке о загађењу животне средине на локалном нивоу и након тога обавезно са ученицима разговарати како они виде проблем и што је још важније, како виде решење проблема загађења. С обзиром на то да се као глобалне последице загађења животне средине издвајају ефекат стаклене баште, киселе кише, озонске рупе, ученици у групама путем паноа, стрипа или филма представљају њихове узроке.
4.	БИОДИВЕРЗИ-ТЕТ И ГЕОДИВЕРЗИ-ТЕТ	12	Дефиниција биодиверзитета и геодиверзитета. Угрожавање биодиверзитета и геодиверзитета. Заштита биодиверзитета и геодиверзитета.	– разликује биодиверзитет од геодиверзитета; – идентификује и објашњава факторе који доводе до угрожавања биодиверзитета и геодиверзитета; – процењује негативан утицај појединих фактора	Према Конвенцији о биолошкој разноврсности донетој на Конференцији УН о животној средини и развоју у Рио де Жанеиру 1992. године, биодиверзитет је дефинисан као „варијабилност међу живим организмима, укључујући између осталог копнене, морске, и друге водене екосистеме чији су они део; ово укључује диверзитет унутар врста, између врста и између

				на биодиверзитет и геодиверзитет у локалној средини; – наводи примере заштите биодиверзитета и геодиверзитета; – креира истраживачке задатке; – користи ИКТ приликом прикупљања информација и представљања резултата истраживања о геодиверзитету и биодиверзитету; – ради у тиму, размењује мишљење и учествује у акцијама очувања животне средине; – објашњава резултате истраживања повезаности геодиверзитета и биодиверзитета.	екосистема”. Геодиверзитет је географска разноврсност предела која је исказана геолошком грађом и морфолошким елементима и процесима. Осим стена, геоморфолошких облика и земљишта, у геодиверзитет се укључују и разни хидролошки и климатолошки процеси, под чијим утицајем се они модификују. Појаве и облици од изузетног значаја који су издвојени из геодиверзитета, чине геонаслеђе, због чега се штите као природна добра. Ту спадају геолошке, геоморфолошке, хидролошке, педолошке и посебне археолошке вредности које су настале у току формирања литосфере, њеног морфолошког уобличавања и међузависности природе и људских култура. Уколико постоји могућност требало би организовати посету Заводу за заштиту природе Србије или организовати предавања, презентације, креативне радионице, еко-играонице, прилагођена истраживања на терену, излете у природна добра, изложбе цртежа и фотографија, пројекције филмова и слично, чиме се код ученика развија свест о вредностима и значају природних ресурса, њиховом очувању у циљу изграђивања знања и вештина еколошки активних и одговорних грађана.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа се темељи на целовитом (холистичком) приступу и подстицању индивидуалног развоја и развијање свих потенцијала ученика (когнитивни, афективни и психомоторички домен).

Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како предвиђају последице, како критички промишљају, чиме се руководе у процесу доношења одлука, како комуницирају. Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању,* а успех се изражава описно (*истиче се, добар* и *задовољава).* Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Ученик је активни субјект у процесу учења, вредновања и самовредновања сопствених постигнућа. Сама природа и концепција предмета и потенцирање на активном, пројектном и истраживачком приступу у стицању ученичких компетенција наглашава формативно оцењивање. Оно се исказује кроз: опис постигнућа ученика, опис ангажовања ученика у настави и препоруке за даље напредовање.

Назив предмета: Животне вештине

Разред: Шести

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ учења слободне наставне активности *Животне вештине* је да ученик овлада знањима, развије вештине и формира ставове који ће му омогућити да боље разуме различите животне ситуације и изазове, повећа капацитет да на одговоран начин брине о себи, другима и околини и понаша се у складу са културом безбедности.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ВЕШТИНЕ ЗНАЧАЈНЕ ЗА УЧЕЊЕ, РАД И	18	Вештине критичког мишљења, решавања проблема, доношења	– на одговоран начин брине о себи и околини и помаже другима у невољи;	Програм слободне наставне активности Животне вештине, као и друге СНА, доприноси остваривању општих исхода

	ДРУШТВЕНИ ЖИВОТ		одлука. Организационе вештине и вештине управљања временом. Социо-емоционалне вештине: сарадња, комуникација, асертивност, решавање сукоба, препознавање сопствених и туђих емоција, превазилажење стреса.	– проналази релевантне и поуздане изворе информација од значаја за сналажење у свакодневним и ванредним животним ситуацијама; – критички промишља и доноси одлуке уважавајући контекст ситуације, процену последица и најбољи интерес за себе, друге и околину; – јасно изрази сопствене мисли и осећања, са пажњом слуша – на одговоран начин брине о себи и околини и помаже другима у невољи; – проналази релевантне и поуздане изворе информација од значаја за сналажење у свакодневним и ванредним животним ситуацијама; – критички промишља и доноси одлуке уважавајући контекст ситуације, процену последица и најбољи интерес за себе, друге и околину; – јасно изрази сопствене мисли и осећања, са пажњом слуша саговорника и комуницира са другима на конструктиван начин; – сарађује са члановима	образовања и васпитања и развоју кључних и међупредметних компетенција са фокусом на припрему ученика за изазове свакодневног живота. Ослонац за остваривање програма представљају опште упутство које се односи на све СНА, као и ово које изражава специфичности програма Животне вештине**.** Свака тема се обрађује у току једног полугодишта с тим што наставник има слободу да унутар њих планира на који начин и са колико часова ће поједине кључне појмове садржаја обрађивати. Дубину и ширину обраде неког садржаја превасходно одређују исходи дати у програму, као и узраст ученика. Имајући у виду фонд часова, да би се достигли очекивани исходи, предност добијају материјали и активности који омогућавају да се истовремено ради на више кључних појмова. То је могуће не само за садржаје унутар једне теме већ се могу правити везе и између тема, нпр. када се у обради садржаја који се односи на пожар од ученика тражи да користе вештине критичког мишљења, решавања проблема, доношења одлука, комуникације, сарадње, превазилажење стреса, што је садржај прве теме. Овако конципиран програм одговор је на процену да данашњим ученицима и поред бројних предмета које изучавају у основној школи недостају још нека знања и посебно неке вештине за успешан свакодневни

				групе којој припада и одупре се притиску групе на асертиван начин; – организује своје свакодневне активности на продуктиван начин; – препозна опасности и адекватно реагује; – разликује ризично од превентивног и безбедног поступања пре, током и након елементарне непогоде; – тумачи знакове опасности, посебно ЕОР и поступа у складу са упутствима надлежних служби; – процени сопствене могућности и ограничења у решавању проблема и потражи одговарајућу помоћ кад процени да ситуација превазилази његове могућности; – повезује информације од релевантних институција са потенцијалним ризицима и правилним реаговањем у кризним ситуацијама; – образложи значај солидарности са људима у невољи; – аргументује значај културе безбедности и пружања прве помоћи;	живот препун изазова и опасности. Наравно, припрема за живот великим делом припада породичном васпитању, али то не ослобађа школу одговорности да јача ученике у том смислу. Да би се планирани исходи остварили, важан је не само садржај, већ и начин на који се он обрађује. Зато рад са ученицима треба да буде разноврстан, подстицајан и да се ослања на школско и ваншколско искуство ученика. Могућности су велике од модификованих мини предавања које могу држати и наставници и ученици, преко различитих презентација, демонстрација, симулација, до играња улога, студије случаја, трибина, посете одговарајућим установама и гостовање стручњака. Садржаји из програма могу се довести у везу са оним што су ученици учили или уче у другим предметима и изборним програмима.

2.	ВЕШТИНЕ ЗНАЧАЈНЕ ЗА ИЗГРАДЊУ КУЛТУРЕ БЕЗБЕДНОСТИ	18	Култура безбедности и надлежности за смањење ризика од катастрофа. Климатске промене и заштита животне средине у контексту културе безбедности. Општа безбедност: безбедност у саобраћају; знаци опасности и упозорења (зрачење, биолошка опасност, ЕОС – експлозивни остаци рата, запаљиво, хемијски производи). План комуникације и евакуације у случају несреће. Елементарне непогоде: пожари, земљотреси, поплаве, екстремни метеоролошки услови. Безбедност на води. Прва помоћ.	– искаже афирмативни став о људима који су активисти Црвеног крста; – наведе које надлежан за одређене ванредне ситуације и симулира позив хитним службама; – доведе у везу заштиту животне средине са климатским променама и културом безбедности; – разликује безбедно, небезбедно и ризично понашање у саобраћају и примењује мере заштите приликом вожње различитим превозним средствима; – наброји правила којих се треба придржавати у комуникацији током несреће, наведе садржај торбе за случај несреће, поступа према плану евакуације и комуникације; – наброји и објасни мере за ублажавање и смањења ризика од земљотреса, пожара, поплава и екстремних метеоролошких услова; – разликује безбедна од	

				небезбедних купалишта, објасни улогу спасиоца, поступа у складу са правилима понашања на купалиштима и демонстрира поступак самопомоћи у случају грча мишића у води; – наведе принципе и демонстрира пружање прве помоћи на изабраном примеру.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како предвиђају последице, како критички промишљају, чиме се руководе у процесу доношења одлука, како комуницирају. У складу са исходима, тамо где се очекује знање или нека вештина прикладно је да се то провери у форми квиза, улазних и излазних тестова, презентације, писања есеја и др. Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању, а успех се изражава описно (истиче се, добар и задовољава). Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати.

Назив предмета: УМЕТНОСТ

Разред: Седми

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ наставе и учења слободне наставне активности Уметност је да ученик развија стваралачко мишљење, естетичке критеријуме и интересовање за уметности разних народа широм света и у оквиру уметности истражује разне области -

музика, ликовна уметност, обичаји, писмо, начин живота, позориште. Кроз доживљавање, истраживање, тумачење и сопствено уметничко изражавање унапређује културну свест, креативност и способност комуникације. циљ је такође и развијање креативности, естетске осетљивости и критичког односа према уметничким садржајима уметничких области уз подстицање самосталног и групног стваралаштва.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ТРАДИЦИОНАЛНА ВИЗУЕЛНА И МУЗИЧКА УМЕТНОСТ ШИРОМ СВЕТА	18	Визуелна уметност света: Аустралија - Аборицини Нови Зеланд - Маори Индијанска племена - Навахо, Чироки Јужноамерички народи - Маје и Астеци Афрички народи Индија, Кина, Јапан	-образложи значај традиционалне визуелне уметности за идентитет народа и појединца -повеже карактеристичан артефакт са континентом и културом којој припада - обликује ликовне радове са препознатљивим елементима одабране културе -опише и одабрани продукт визуелних уметности и процес његове израде -пореди основне одлике традиционалне визуелне уметности два или више народа;	Програм се остварује кроз упознавање и анализу примера традиционалне визуелне и музичке уметности различитих народа и култура. Ученици посматрају репродукције уметничких дела, слушају одабране музичке примере, уочавају сличности и разлике међу културама и дискутују о њиховим особеностима. Кроз истраживачке задатке, презентације, практичне ликовне и музичке активности развијају разумевање културне разноликости и значаја очувања традиције
2.	ТРАДИЦИОНАЛНА ВИЗУЕЛНА МУЗИЧКА УМЕТНОСТ СТАРИХ СЛОВЕНА,	9	Стари Словени - митологија Балкански народи Србија	-објасни значај и улогу културног наслеђа; -објасни главне карактеристике традиционалне музике на простору Балкана и Србије и	Програм се реализује кроз упознавање културног наслеђа старих Словена, народа Балкана и Србије. Ученици анализирају орнаменте, народну ношњу, рукотворине, архитектуру и друге облике традиционалног

	БАЛКАНА И СРБИЈЕ			њихов међусобни утицај; -прикаже елементе прожимања традиционалне музике различитих народа на простору Балкана на музичким примерима; -презентује традиционалну музику карактеристичну за различите крајеве Балкана и Србије; -прикаже начине очувања музичког културног наслеђа; -развија позитиван и одговоран однос према историјском наслеђу у домену традиционалне музике Балкана и Србије	стваралаштва, као и примере народне музике и традиционалних инструмената. Применом различитих метода рада (разговор, истраживање, слушање музике, практичан рад, израда паноа и презентација) ученици развијају свест о значају очувања националног и регионалног културног идентитета.
3.	МОДЕРНО ДОБА И МУЗИКА	9	Позориште и мјузикл Маркетинг у музици-реклама, џингл, спот Музичка критика и критичар Филмска музика Музичка занимања Уметничка занимања Дигитални медији	-објасни како савремене технологије утичу на развој музике; -презентује начине промоције музичких дела и догађаја; -прикаже примену музике у другим уметностима; -истражи и објасни шта је музичка критика и која је њена улога; -аргументовано искаже утисак о слушаним делима. -комуницира учтиво, јасно и аргументовано уз уважавање различитих мишљења; -пронађи, самостално и у	Програм се остварује кроз упознавање развоја музичке уметности у модерном добу, различитих музичких праваца, жанрова и улоге технологије у стварању и извођењу музике. Ученици слушају и анализирају музичке примере, упоређују традиционалне и савремене облике музичког изражавања, истражују рад значајних уметника и учествују у креативним активностима. Кроз дискусије, пројектне задатке и коришћење дигиталних алата и ИКТ развијају критички однос према савременој музичкој продукцији и медијима.

				сарадњи са другима, податке и информације користећи савремену технологију; -учествује активно, према сопственим способностима и интересовањима, у истраживачком и радионичком раду	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Напредовање ученика прати се континуирано кроз активно учешће у наставним активностима, показано интересовање и мотивацију за рад, креативност, сарадњу са вршњацима, одговоран однос према задацима и способност изражавања сопствених идеја и ставова. Вредновање се заснива на праћењу процеса рада, ученичким радовима, презентацијама, учешћу у дискусијама, пројектним и групним активностима, као и на самовредновању и вршњачком вредновању. Оцењивање је описно и усмерено на подршку развоју ученичких потенцијала и компетенција. Вредновање је формативно, описно и усмерено на праћење индивидуалног напретка ученика.

Назив предмета: ЗАНИМЉИВА НАУКА

Разред: Седми

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ учења овог предмета да ученици на занимљив, очигледан и практичан начин продубе и прошире своја сазнања из природних наука (ФИЗИКА, ХЕМИЈА, БИОЛОГИЈА). Уз повезивање ова 3 наставна предмета али и уз корелацију са осталим предметима и свакодневним животом, код ученика ће се развијати интересовање за природне науке. Ученици ће се детаљније упознавати са природним појавама и основним законима природе, оспособљавати за уочавање и распознавање физичких појава и активно стицати знања о физичким феноменима кроз истраживање, усвајање основа научног метода и усмеравање према примени физичких закона у свакодневном животу и раду. Код ученика ће се, изучавањем биолошких процеса и живих бића у интеракцији са животном средином, развијати одговоран однос према себи и природи и разумевање значаја биолошке разноврсности и потребе за одрживим развојем. Ученици ће кроз изучавање развоја хемије у Србији и свету, стицати знања и компетенције за разумевање значаја

научних података и сазнања. Ученици ће се оспособљавати за примену стеченог знања и вештина за решавање проблема у свакодневном животу и наставку образовања. Код ученика ће се развијати способности апстрактног и критичког мишљења, способности за сарадњу, тимски рад и одговоран однос према себи, другима и животној средини.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ФИЗИКА	12	-Прозор у свемир: Како посматрамо ноћно небо? -Сунчев систем: Породица планете Земље -Живот звезде и наше Сунце -Колико је брза светлост? (Космички рекорд) -Свемирски метар: Светлосна година и гледање у прошлост -Како су наши преци мерили време? (Први календари) -Од Јулијанског до Миланковићевог календара -Физика у кухињи: Наука иза припреме хране -Како лете авиони и зашто брод не тоне? -Наука о забави:	По завршетку ове активности ученик ће бити у стању да: -Објасни основни принцип рада оптичких телескопа и идентификује најпознатија сазвежђа ноћног неба ради лакше оријентације у простору. -Разликује физичка својства унутрашњих и спољашњих планета и класификује остала небеска тела у Сунчевом систему (астероиде, комете и метеоре). -Опише процес настанка енергије на Сунцу и повеже соларну активност са феноменима на Земљи попут поларне светлости. -Упореди брзину светлости са брзинама тела из свакодневног живота и разуме зашто се светлосни сигнал не преноси тренутно кроз свемир.	Програм слободне наставне активности „Занимљива наука” остварује се превасходно кроз интерактивне, истраживачке и пројектне методе рада које у центар наставног процеса стављају активног ученика. Настава се не заснива на класичним предавањима, већ на вођеном откривању, при чему наставник има улогу ментора, фасилитатора и организатора учења. Свака наставна тема започиње постављањем провокативног проблемског питања или демонстрирањем занимљивог феномена како би се подстакла природна радозналост ученика. Кључни облик рада јесте групни и тимски рад, који омогућава ученицима да развијају комуникацијске вештине, толеранцију и способност аргументованог дијалога. Током реализације садржаја из физике и хемије, инсистира се на самосталном извођењу једноставних лабораторијских огледа уз обавезну примену мера безбедности и правилно руковање прибором. Ученици се систематски уводе у научни метод кроз пажљиво вођење белешки, табеларно и графичко приказивање података, као и кроз

			Физика у спортском забавном парку -Тајне кућних уређаја и безбедности -Фестивал науке: Мали истраживачки пројекти	-Примени концепт светлосне године за изражавање великих космичких удаљености и објасни зашто посматрање далеких објеката значи гледање у прошлост. -Конструише једноставан инструмент за мерење времена (нпр. сунчани или пешчани сат) на основу принципа које су користили древни народи. -Анализира узроке настанка преступне године и објасни значај реформе календара Милутина Миланковића у односу на претходне системе рачунања времена. -Повеже утицај физичких појава (промена притиска, тачка кључања и топљења) на процесе који се свакодневно одвијају током припреме хране у кухињи. -Квалитативно објасни улогу силе потиска и отпора ваздуха у функционисању великих објеката попут бродова и авиона. -Препозна дејство инерције, трења и трансформације енергије на примерима вожње и атракција у забавним и спортским	израчунавање средње вредности мерења и анализу грешака. Историјски аспект у програму остварује се кроз кратке истраживачке задатке о животу великих научника, чиме се развија критички осврт на развој људске мисли и научних теорија кроз векове. Интеграција садржаја из биологије и екологије реализује се кроз теренски рад у школском дворишту или локалном парку, где ученици директно мапирају биоиндикаторе или уочавају примере социјалног понашања животиња. Важан сегмент програма чини и амбијентална настава, односно сврсисходне посете природњачким музејима, ботаничким баштама и научним центрима, за које ученици унапред добијају јасно дефинисане истраживачке задатке. Концепт одрживог развоја остварује се кроз пројектну наставу у оквиру које ученици рачунају свој еколошки отисак и покрећу мале еколошке акције у својој локалној заједници. Употреба информационо-комуникационих технологија препоручује се за визуелизацију апстрактних појмова, попут симулација кретања небеских тела или модела субатомских честица. Праћење и вредновање постигнућа ученика је континуирано и формативно, са акцентом на квалитет учешћа у активностима, креативност, предузимљивост и посвећеност тиму. Процес оцењивања обавезно укључује и самовредновање, као и вршњачко

				парковима. -Идентификује проводнике и изолаторе у домаћинству и наведе основна правила безбедног руковања кућним апаратима на основу научних чињеница. -Презентује самостално или у тиму израђени мини-истраживачки пројекат, користећи стечена научна знања из физике и астрономије.	вредновање, где ученици кроз вођену дискусију анализирају сопствене продукте рада и учинак својих сарадника. На крају циклуса, програм се заокружује организацијом јавног догађаја, попут мини-фестивала науке, где ученици кроз постере, презентације или изложбу модела приказују резултате својих истраживања, чиме се јача њихово самопоуздање и научно описмењавање.
2.	ХЕМИЈА	12	Од ватре до камена мудрости: Доба алхемије Рађање модерне хемије: Рушење старих заблуда Корени српске хемије: Сима Лозанић и прве лабораторије Путовање у средиште материје: Од Демокрита до Далтона Како је „распарчан” атом: Откриће субатомских честица Сан који је уредио елементе: Мендељејев и ПСЕ Хемијски „лепак”: Историја схватања хемијске везе Закон који је измерио	Препозна допринос алхемије развоју савремене науке кроз идентификацију првих лабораторијских посуда, прибора и откривених хемијских супстанци. Објасни историјски значај увођења мерења (ваге) у хемијска истраживања и аргументује како је Лавоазјеово откриће кисеоника срушило теорију флогистона. Идентификује кључна научна достигнућа Симе Лозанића и опише почетке развоја универзитетске хемије и индустрије у Србији. Упореди старогрчки филозофски концепт атома	

			хемију: Одржање масе Сталне размере и зашто су рецепти у хемији строги Угљени хидрати и масти: Гориво за жива бића Протеини и ДНК: Грађевински блокови и молекуларни код Хемијски времеплов: Лабораторија кроз векове	са Далтоновом научном атомском теоријом и уочи разлике у њиховим приступима. Опише еволуцију модела атома (од Томсона до Радерфорда) и на основу експеримената објасни како су откривене субатомске честице. Објасни хронолошки развој и структуру Периодног система елемената и разуме значај Мендељејевљевог предвиђања особина тада неоткривених елемената. Разликује рана схватања о повезивању атома од савременог концепта хемијске везе (заједнички електронски парови) и њихове улоге у стабилности супстанци. Докаже Закон о одржању масе кроз праћење масених односа пре и после хемијске реакције у затвореном систему. Примени Закон сталних масених односа при објашњавању сталности састава хемијских једињења без обзира на начин њиховог добијања.	

				Опише биохемијску улогу угљених хидрата и масти као примарних извора енергије у живим организмима и повеже их са процесом фотосинтезе. Препозна значај аминокиселина као градивних блокова протеина и разуме историјску важност открића структуре молекула ДНК. Изведе једноставне експерименте изоловања природних једињења или квалитативног доказивања биомолекула у храни (нпр. тест на скроб), повезујући историјске и савремене лабораторијске методе.	
3.	БИОЛОГИЈА	12	Језици дивљине: Како животиње разговарају? Инстинкт против учења: Зашто животиње раде то што раде? Живот у заједници: Социјално понашање и несебичност у природи Мрежа живота: Ко кога једе у екосистему? Природни суживот: Од љубави до рата у екосистему	По завршетку ове активности ученик ће бити у стању да: Препозна и класификује различите облике комуникације међу животињама (звучну, визуелну, хемијску) користећи специфичан биолошки језик и терминологију. Разликује урођене облике понашања од научених на конкретним примерима из животињског света и	

			Живи свет као индикатор: Биоиндикатори у природи Отисак нашег начина живота: Потрошња ресурса и стварање отпада Савремени еколошки изазови: Климатске промене и киселе кише Угрожени биодиверзитет: Црвене књиге и врсте пред истребљењем Учење изван учионице: Музеји и научни центри као извори знања Зелена акција: Тимски еколошки пројекат за локалну заједницу Мали фестивал етологије и екологије: Представљање резултата	критички процењује прилагодљивост врста изменама у станишту. Објасни предности социјалног живота и феномен алтруизма у животињским заједницама, афирмишући кроз дискусију принципе сарадње и толеранције. Конструише и анализира мреже исхране у локалном екосистему, прецизно дефинишући улоге произвођача, потрошача и разлагача у кружењу материје. Препозна и опише међуврсне односе (симбиозу, паразитизам, компетицију) и процени њихов значај за одржавање стабилности и равнотеже у природи. Валидира стање чистоће ваздуха и воде у својој околини на основу присуства или одсуства кључних биолошких индикатора (лишајева и макроинвертебрата). Вреднује утицај сопствених навика у потрошњи ресурса и одлагању отпада на величину личног еколошког	

				отиска, демонстрирајући одговоран однос према околини кроз предлоге за рециклажу. Повеже значај очувања животне средине (редукцију ефекта стаклене баште и киселих киша) са бригом о сопственом здрављу и колективној добробити људске популације. Образложи узроке губитка биодиверзитета и објасни улогу Црвених књига и заштићених природних добара (националних паркова) у очувању угрожених врста у Србији. Сврсисходно се понаша и користи изворе знања током посете природњачким музејима или научним центрима, одговорно се односећи према културном и научном наслеђу. Активно сарађује у тиму на осмишљавању и покретању локалне еколошке акције, показујући предузимљивост, поштовање различитих мишљења и дајући лични допринос доношењу одлука. Јавно представи резултате истраживачког рада пред	

				групом користећи стручан стил изражавања, као и да критички процени сопствени рад и учинак сарадника у тиму.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Постигнућа ученика се прате и вреднују формативно током целог процеса. Прати се и вреднује на који начин ученик учествује у активностима, како прикупља податке, како брани своје ставове, изводи закључак, учествује у дебати, да ли је способан да прихвати другачије мишљење, како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли показују критичко мишљење и колико су креативни. За неке садржаје се могу применити и следећи видови вредновања: истраживачки радови, презентације ученика, писање есеја и израда квизова.

Предмет – ВРЛИНЕ И ВРЕДНОСТИ КАО ЖИВОТНИ КОМПАС

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма:

Оснаживање личног развоја ученика и подстицање развоја вредности и врлина као главних темеља и водича у у животу за добробит појединца и друштва, као и развој социјалних вештина за напредак, физичко и ментално здравље и живот у атмосфери узајамногг поштовања и бриге једних за друге,

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЖИВОТНЕ ВРЕДНОСТИ	10	Увод у наставну активност Живот и здравље Вредност и значај породице Значај љубави Слобода и схватање слободе Образовање и значај	Ученик ће моћи да наведе неколико универзалних животних вредности и људских врлина и доведе их у везу са понашањем особе; идентификује код себе врлине	смисаоно учење разговор белешке посматрање (усмерено, пригодно, опште) задовољства ученика на часу

			образовања Мир Другарство и заједништво у нашем животу Схватање општег добра Социјална правда и једнакост	које поседује и које жели да развије; препознаи и именује врлине код блиских особа и ликова у књижевности и филму; критички разматра систем вредности у животу и друштву; препозна примере бриге за друге и позитивно се о томе изјасни; схвати значај заједништва у породици и друштву; образложи значај другарства и дружења; брине о свом здрављу.	питања и одговори процењивање филм радови уленика расправа слушање музике самопроцена
2.	ЉУДСКЕ ВРЛИНЕ	10	Суштина праведности и поштења Вредности истинољубивости Захвалност Значај толеранције Поштење Одговорност према себи, породици, друштву и људима Емпатија и поверење Солидарност у животу и на делу Одмереност и учтивост у понашању личности Самоприхватање	Идентификује код себе врлине које поседује и које жели да развије; препозна и именује врлине код блиских особа и ликова из књижевности и филма; покаже саосећање и емпатију са другим људима, препозна примере бриге за друге и покаже спремност да помогне другима у складу са својим могућностима; препозна и именује своја и туђа осећања; препозна истините поступке; схвати значај поштења; одговорно се понаша у различитим ситуацијама	- разговор - расправа. - презентације - писани радови ученика - читање књижевних текстова

3.	СОЦИЈАЛНЕ ВЕШТИНЕ	8	Како бринути о себи и другима Значај сарадње у животу Асеративна комуникација Препознавање сопствених и туђих осећања Самоконтрола и како је остварити у различитим ситуацијама	Покаже саосећање са другим људима; препозна примере бриге за друге и покаже спремност да помогне другоме колико може; разликује асеративну комуникацију од агресивне и пасивне; препозна примере негативног понашња где је лична добробит испред општег добра; наведе неколико техника самоконтроле осећања хуманитарним радом; искаже захвалност	дијалог расирава радионице разговор
4.	ДОБРОЧИНСТВО	8	Доброчинитељи некад и сад Значај Црвеног крста Добротворне фондације Хуманитарне невладине организације Осмишљавање и реализација мање акције за добробит појединца, групе или заједнице	Наведе више организација које се баве хуманитарним радом; искаже поштовање и захвалност према њудима који чине добра дела за опште добро; у дискусији покаже вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, напада проблем , а не особу; сарађује и буде члан тима; учини доброчинство у животу.	разговор писани радови ученика филмски материјали аудио записи дискусија презентације

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Слободна наставна активност се описно оцењије (истиче се, добар, задовољава), а оцена не улази у општи успех ученика, наставник континуирано прати активности ученика и њихов напредак у достизању исхода. Наставник прати напредак ученика који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како прикупљају податке, како бране своје ставове, како аргументују, примењују и понашају у различитим животним ситуацијама.

Назив предмета: ФИЛОЗОФИЈА СА ДЕЦОМ

Разред: Осми

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Развијање способности критичког, логичког и стваралачког мишљења, оспособљавање ученика за аргументовано изношење ставова и разумевање основних филозофских проблема и идеја.

Подстицање интелектуалне радозналости, самосталног промишљања и развијање културе дијалога, толеранције и одговорног односа према себи, другима и друштву.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЧОВЕК, САЗНАЊЕ И МИШЉЕЊЕ	12	– човек као мисаоно биће; – сазнање и истина; – логичко закључивање; – критичко мишљење.	– разликује чињенице од мишљења; – препознаје основне облике закључивања; – аргументовано износи сопствено мишљење; – разуме значај критичког промишљања.	разговор; дебата; смисаоно учење; белешке; анализа примера и проблемских ситуација
2.	ВРЕДНОСТИ, ЕТИКА И ДРУШТВО	12	– моралне вредности; – слобода и одговорност; – правда и људска права; – појединац и друштво.	– анализира моралне дилеме; – препознаје значај одговорног понашања; – уважава различита мишљења; – развија културу дијалога.	разговор; дискусија; студија случаја; групни рад; истраживачки задаци
3.	ФИЛОЗОФИ-ЈА И САВРЕМЕНИ	12	– филозофија и наука; – медији и критичко мишљење;	– повезује филозофске идеје са савременим темама; – критички процењује	пројектна настава; презентације; истраживачки рад;

	СВЕТ		– савремени изазови и вредности; – филозофија у свакодневном животу.	информације; – самостално истражује и презентује изабрану тему; – примењује филозофско мишљење у свакодневним ситуацијама.	разговор; дебата

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања ученика врши се континуирано кроз учешће у разговорима, дискусијама и дебатама, израду истраживачких задатака, презентација и других самосталних радова.

Вреднују се разумевање филозофских појмова, способност аргументованог изношења ставова, критичко мишљење, сарадња у групном раду, самосталност, креативност и активно учешће у наставном процесу.

Назив предмета: ПРЕДУЗЕТНИШТВО

Разред: Седми или осми

Годишњи фонд часова: 36 или 34

Циљ наставног програма: Циљ учења слободне наставне активности Предузетништво је да допринесе развоју иновативности и предузимљивости код ученика, способности да се идеје претворе у акцију, способности за тимски рад и коришћење разноврсних извора знања ради бољег разумевања друштвених процеса и појава и преузимања одговорне улоге у савременом друштву.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	ЗАШТИТА ПРАВА ПОТРОШАЧА	6	- однос цене и квалитета производа/услуге - декларација производа - уговорна обавеза за услугу -остваривање права потрошача	– наведе основна права потрошача и начине њихове заштите; – на декларацији пронађе најважније информације о производу и одреди однос цене и квалитета;	Кроз студију случаја ученици се оспособљавају да у оквиру задатог буџета одаберу производ или услугу и аргументују свој избор у односу на критеријуме као што су квалитет, цена, еколошка подобност, корисност производа/услуге, естетска вредност, робна марка, трајање гаранције, могућности сервисирања итд. Ученици се оспособљавају да се информишу о производу (прехрамбеном, хемијском, техничком, одећа и обућа) на основу његове декларације. Упознају се шта су то права потрошача и на који начин могу да их остваре. Упутити ученике на услове које потрошач мора да испуни да би остварио своја права. Посебну пажњу посветити правима потрошача у односу на безбедност и квалитет производа/услуге, могућност замене или повраћаја новчаних средстава уколико није испуњена потпуна функционалност производа у гарантном року, као и у случајевима када производ није у складу са декларацијом или за услугу није испуњена уговорна обавеза. Постоје велике могућности за истраживачке задатке као што су нпр. да ученици пронађу информације о уобичајеном трајању гаранције за различите врсте производа.
2.	СВЕТ РАДА	10	- свет занимања некад, сад и у будућности. - професионална оријентација. - професионални развој. - форма и функција CV и	– посматра занимања из перспективе некад и сад и предвиди могућности њиховог развоја у будућности; – повезује одређена	Уводне активности у ову тематску целину имају за циљ да ученици сагледају развојност занимања што подразумева и њихово нестајање, као и факторе који до тога доводе (технолошки развој, промене

			мотивационог писма. - -концепт целоживотног учења	занимања и врсту и нивое образовања; – препозна проблеме у свом непосредном окружењу и дискутује о могућностима њиховог решавања;	људских потреба...). За промишљање о развоју занимања у будућности погодне су креативне радионице. Ради пуног разумевања света рада ученици треба да се упознају са образовним профилима у оквиру различитих подручја рада, школама које их образују и захтевима које треба да испуне они који желе да се за њих школују. У ту сврху може се користити информатор за упис у средњу школу, а ученици подељени у групе могу добити различите задатке да га проуче (подручја рада, образовни профили у подручју рада, услови за упис, трогодишњи и четворогодишњи образовни профили, дуално образовање...). Неко од ученика требао би да се бави и информацијама о питањима како се наставља школовање после средње школе и разликама које постоје између похађања гимназије и стручне школе, односно разликама између опште и стручне матуре. Имајући у виду узраст ученика ниво академског образовања треба да буде само на информативном нивоу. На основу тог истраживачког рада може се организовати активност у којој

					сваки ученик или пар треба да припреми презентацију у стандардизованој форми за изабрани образовних профил. Презентација би требало да садржи информације о школама које образују тај образовни профил, минималном броју бодова из претходних школских година, условима уписа, могућностима запошљавања и наставка школовања, као и за које послове су ученици оспособљени након завршетка школовања. У оквиру ове теме ученици треба да се упознају и са појмовима професионални развој, професионална оријентација и селекција, форма и функција CV и мотивационог писма. Током рада ученицима сугерисати да ће због динамичних промена на тржишту рада, током своје професионалне каријере бити принуђени да буду флексибилни, да се континуирано усавршавају и оријентишу ка целоживотном учењу.
3.	ПОКРЕНИ СЕБЕ И ДРУГЕ	3	- -Покретање иницијативе. - -Менаџмент и лидерство.	– да се укључи у иницијативе које се покрећу у школи; – разликује особине лидера и менаџера; – одговорно преузима задужења у тиму,	За увођење у тему наставник може да припреми примере неких иницијатива, пожељно је да буду на глобалном и локалном нивоу, који илуструју снагу иницијативе и предузетништва. Након тога, може се организовати активност у

				сарађује са другим члановима тима и учествује у доношењу одлука; -планира, распоређује и управља ресурсима (знања и вештине, време, новац, технологије)	којој ученици треба да идентификују различите проблеме у свом непосредном окружењу (нпр. проблеми у вези са животном средином, безбедношћу у саобраћају...), и сагледају могућности њиховог решавања из перспективе сопственог ангажовања и укључивања појединаца, група и организација из локалне заједнице. Овај садржај добро кореспондира са програмом Грађанског васпитања за све разреде јер он потенцира грађански активизам који се заснива на истим овим корацима: препознавање проблема – тражење решења. Након спроведене анализе ученици треба да изаберу два проблема и промишљају које су могућности њиховог решавања. Подељени у групе сачињавају план акције са основним елементима. Наставник кроз примере успешних менаџера и лидера, упознаје ученике са особинама које их одликују. На основу својих интересовања и способности ученици преузимају улоге у тиму, а затим анализирају које особине менаџера и лидера су им потребне за успешно обављање задатка. У раду се могу консултовати са особама за које

					процене да им могу помоћи. Спровођење ове активности не треба да траје дуже од 3 часа јер је то увод у следећу тему где се очекује да ученици искажу, у складу са својим узрастом и знањем неки ниво иницијативности и предузимљивости.
4.	УЧЕНИЧКА ПРЕДУЗЕЋА	17	- Појам предузећа (привредног субјекта). - Производ и/или услуга.Појам тржишта. - Људски и материјални ресурси. - Пословна комуникација. - Основни етички принципи у пословању. - Процес производње и процес пружања услуга.Цена производа или услуге. - Облици промовисања производа. - Продаја производа или услуге.	– учествује у осмишљавању пословне идеје; - информише се о постојању сличних производа на тржишту; – комуницира са окружењем о креативним идејама свога тима; – примењује правила пословне комуникације; – поштује етичке принципе у пословању; – израчуна трошкове израде производа према датим инструкцијама; – прикупи информације о ценама сличних производа на тржишту и на основу њих одреди цену свог производа. – учествује у промоцији и продаји производа; – презентује рад свог тима.	Током остваривања ове теме, ученици треба кроз практичан рад и симулацију рада привредног друштва да стекну јаснију слику о економском, финансијском функционисању предузећа, да развијају сопствене предузетничке капацитете, социјалне, организационе и лидерске вештине. Привредно друштво се оснива као виртуелни привредни субјекат који нема правни значај, али су сви процеси који се одвијају у њему реални. Ученици се дели на две групе (од 10–15 ученика). Свака група оснива и води сопствено предузеће – привредни субјекат, са реалним процесима, производима/услугама и остварује зараду. Ученичко предузеће, под менторством предметног наставника, пролази кроз све фазе развоја стварног привредног друштва (оснивање, развијање, затварање). Свако ученичко предузеће осмишљава свој производ или услугу, трудећи се да буду оригинални, иновативни и креативни. Са циљем постизања ових захтева, важно је да ученици прикупе информације о истим или

					сличним производима или услугама на тржишту и успоставе комуникацију са окружењем како би испитали могућност остваривања пословног успеха. У складу са производом/услугом, ученици бирају назив предузећа, израђују лого предузећа и праве план активности. Како би обезбедили успешно пословање, ученици се уз помоћ наставника упознају са правилима пословне комуникације, основним етичким принципима у пословању и рационалном управљању расположивим ресурсима (знања и вештине, време, новац, технологије). Ученицима указати на важност поштовања кодекса пословног понашања, од начина опхођења до кодекса облачења. Неопходно је да ученици уоче разлику између свакодневне и пословне комуникације (вербалне и невербалне). Инсистирати на поштовању основних етичких начела, као што је професионално обављање пословне делатности, савесно извршавање обавеза и преузимање одговорности, поштовање преузетих обавеза, коришћење допуштених средстава за постизање пословних циљева. Ученици израчунавају све трошкове које су имали током реализације своје идеје. У те трошкове спадају трошкови материјала, трошкови израде и други трошкови. На основу прикупљених података, формирају продајну цену и усклађују је са ценама сличних производа на тржишту. Уз помоћ наставника, осмишљавају различите облике промовисања и продаје

					свог производа. Након реализоване теме, неопходно је да сваки тим изврши евалуацију спроведених активности и изради презентацију о раду свог предузећа.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Праћење напредовања ученика врши се континуирано кроз учешће у разговорима, дискусијама и дебатама, израду истраживачких задатака, презентација и других самосталних радова.

Вреднују се разумевање филозофских појмова, способност аргументованог изношења ставова, критичко мишљење, сарадња у групном раду, самосталност, креативност и активно учешће у наставном процесу.

Имајући у виду концепт програма, исходе и компетенције које треба развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа не може се заснивати на класичним индивидуалним усменим и писаним проверама. Уместо тога, наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици учествују у активностима, како комуницирају и сарађују, како прикупљају податке, како аргументују, евалуирају, дају креативна решења, како представљају резултате свога рада итд.

Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретација, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, колико су креативни, како решавају задатке који садрже неке аспекте истраживачког рада, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам.

Вредновање ученичких постигнућа врши се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Ученици свакако треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење.

Назив предмета: МОЈА ЖИВОТНА СРЕДИНА

Разред: Осми

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Циљ учења слободне наставне активности је да развијање функционалне писмености из области животне средине, разумевање односа човек – природа са циљем бољег схватања света који га окружује, лакше сналажење у природном и социјалном окружењу и формирање одговорног и активног појединца у циљу разумевања и примене концепта одрживог развоја.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	МОЈА ЖИВОТНА СРЕДИНА	36	Еколошки отисак. Биокапацитет. Еколошки дуг Одрживи развој. Еколошко право. Еколошки отисак и опстанак. Врсте отпада. Депоније Загађење воде загађивачима из домаћинства Загађење воде загађивачима из индустрије Загађење воде пестицидима и хербицидима. Последице загађења Загађење воде пестицидима и	- упознавање значаја изучавања екологије као биолошке научне дисциплине и основних еколошких појмова; - образовање за животну средину и развијање потреба и могућности личног ангажовања у заштити животне средине; - развијање еколошке свести и усвајање принципа одрживог развоја као и права будућих генерација на очувану животну средину и природне ресурсе; - примена образовања кроз препознавање и избора квалитетног и здравог стила живота, рационалног коришћења природних	израда плана активности; - упознавање са предметом истраживања и заштите животне средине; - акција- Маковиште; - предавање на тему: Загађивање и мере очувања животне средине (пети разред); чишћење школског дворишта и одлагање опалог лишћа у контејнере (еколошки је неприхватљиво спаљивање лишћа и другог смећа због ослобађања штетних гасова); - постављање канти за смеће на пасарели; - акција - Ада циганлија; - предавање на тему: Појава киселих киша (осми разред); приказивање примера неких облика енергетске ефикасности, као нпр. употреба штедљивих сијалица, енергетски ефикасних уређаја и компјутера; - предавање о начинима спречавања губитка топлотне енергије у учионицама и

			хербицидима. Последице загађења воде. Ефекат стаклене баште Глобално загревање Последице глобалног загревања Рециклажа Примери рециклаже папира и стакла Биоразградиви материјали Заштита животне средине као наука Моја животна средина - презентација радова	ресурса; - препознавање извора загађивања и уочавање, формулисање, анализирање и решавање проблема у вези животне средине; - развијање потребе и иницијативе за активно учествовање у заштити и одрживости животне средине, природе и биодиверзитета; - научити препознати, убрати и употребити самоникло јестиво биље и применити га у исхрани; - оријентација на непознатом терену;	становима (дихтовање прозора и врата); - предавање на тему: Акција прикупљања материјала за рециклажу (од првог до осмог разреда); - акција - лева обала Саве, Нови Београд (сакупљање пет амбалаже у сарадњи са локалном заједницом; предавање на тему: Комунална хигијена (од првог до осмог разреда) акција у школи и Месној заједници; - организовање чишћења снега и леда (на пасарели и у школском дворишту) и постављање соли по потреби; - акција: Авала; чишћење снега и леда око школе и у школском дворишту; - акција: Кошутњак - обука на терену; - предавање на тему: Утицај буке на животну средину (пети разтред); - огледни час: Одговоран однос према здрављу и животној средини (од првог до осмог разреда); брига о птицама и напуштеним животињама (пси и мачке луталице); - предавање на тему: Брига о животињама (од првог до осмог разреда); - акција: еколошка оаза Звездани гај - радна акција; уочавање разноврсности и структуре екосистема у непосредном окружењу како би се лакше уочиле неправилности и брже деловало на проблем; - предавање на тему: Живот без дуванског дима (шести разред);

					- акција: Липовичка шума; примери позитивног и негативног деловања човека на животну средину и непосредну околину израда паноа; - начини спречавања и побољшавања услова животне средине (озелењавање школског дворишта, спречавање уништавања дрвећа, биља, загађивања ваздуха и земљишта бацањем отпадака, ...); - предавање на тему: Заштита биљака (шума) и њихов утицај на животну средину (од шестог до осмог разреда); - акција: Засавица; конкретан допринос селекцији отпада ради што ефикасније рециклаже; - прикупљање старог папира и лименки ради рециклаже; - радионица о утицају човека на загађење животне средине; - акција: Ресавска пећина;

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Дат је план еколошких активности за наредни годишњи период, при чему се исте могу прилагођавати сходно потребама и могућностима, а у складу са активностима предвиђеним школским развојним планом и програмом.

6. ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ И ДОДАТНЕ НАСТАВЕ

Програми допунске и додатне наставе дати су у оквиру сваког разреда, а не као посебан део школског програма.

Укупан фонд часова допунске и додатне наставе од 1. до 4. разреда је дат у оквиру програма. Укупан број часова допунске и додатне наставе од 5. до 8. разреда за сваког наставника је 36 часова и часови ре сеализују у терминима одређеним за допунску и додатну наставу који се утврђују за сваку годину.

7. ПРОГРАМ АКТИВНОСТИ

Програм секција је саставни део програма рада школе. Програм активности, односно секција од 1. до 4. разреда је дат у оквиру програма сваког разреда. Програм осталих активности/секција је дат овде.

Назив: Секција – ЛИТЕРАРНА СЕКЦИЈА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма:

Литерарна секција може у свом раду у великој мери да уђе у тајне уметности креативног писања и развијања младих - њихове маште, мисли, осећања и многих позитивних особина, истицања воље и развоја талента.

Циљеви и задаци секције су:

1. Позвати и организовати заинтересоване ученике за литерарни рад , ван редовних часова;
2. -Заинтересовати ученике за читање поезије и прозе и редован одлазак у школску библиотеку;
3. Развијати код ученика креативно и самостално писање и поезије и прозе на задате теме;
4. Упознати ученике са различитим начинима креативног писања(стилови писања);
5. Подстицати ученике за афирмативно писање и учествовање на разним такмичењима;
6. Дружење ученика кроз стваралачки самостални, али и заједнички рад са критичким размишљањем и континуираним ангажовањем и радом;
7. Развијање хуманих особина – емпатије, љубави према природи; осећаја одговорности према окружењу и људима...

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	ОРГАНИЗОВА-ЊЕ РАДА СЕКЦИЈЕ	2	-Организовање рада секције -Упознавање ученика са циљевима, задацима, начином рада -Упознавање ученика са основним начина самосталног писања и презентовање	1. Расположени су за рад, сарадњу и креативан приступ текстовима	1. Подела задужења; - Уводити ученике у самосталан рад (писање) и интересовање за њихове већ написане текстове, песме и сл. -Неговање талента и заинтересованости за писану реч ; -развијање креативности и оригиналности у писаном изражавању кроз разго воре
2.	ИСТРАЖИВАЧКИ РАД (разговор о прочитаном књижевном делу, радионице лепог писања, истраживање правописних решења) -Упознавање са радом школске библиотеке и учешће у сусретима са писцима које организује школска библиотека; -Анализа самосталних	20	-Препорука за читање занимљивих и асоцијативних тестова -поштовање правописнох правила - Истраживачки рад (разговор о прочитаном књижевном делу, радионице лепог писања, истраживање правописних решења) Упознавање са радом школске библиотеке и учешће у сусретима са писцима које организује школска библиотека; -Анализа самосталних литерарних радова ; - Заједнички излет - вежбе у посматрању, уочавању и одабиру мотива у природи; - Одлазак на Сајам књига;	- Самостално пише ауторске текстове у стиховима и прози, на задату или слободну тему; - Примењује различите стилске фигуре ради постизања жељеног естетског ефекта; - Успешно структуира текст водећи рачуна о композицији; - Експериментише са формом, мењајући тачку гледишта и облике казивања; - Критички анализира своје текстове и текстове својих вршњака, аргументовано указујући на добре стране и делове које треба унапредити; - Чита са разумевањем и проналази подтекст у	-Неговање талента и заинтересованости за писану реч ; -развијање креативности и оригиналности у писаном изражавању кроз разговоре о уметничким текстовима и сопственим текстовима; -Ученици читају и репродукују усмено своја мишљења о прочитаним делима; -Дискусија о различитим мишљењима и препорука за читање одабраних дела; -Упознавање са писцима и песницима- гостима библиотеке ; -Употребе правописа српског језика, речника и енциклопедија;

	литерарних радова		- Осврт на прочитано: читање изабраних књижевних текстова и разговор о особеностима мотива и тема - Стваралачки књижевни покушаји: читање самосталних литерарних радова и дискусија , упутства за корекцију и даље писање; - Анализа примера из књижевних дела; - Лирски покушаји: читање самостално написаних песама, и прича; - Квиз такмичење: колико познајемо дела писаца по избору;	књижевним делима; - Примењује правописну и граматичку норму у својим радовима; - Свесно проширује свој лексички фонд; - самостално исправља, скраћује и дотерује свој текст;	
3.	ПРЕЗЕНТАЦИЈА РАДОВА	14	Сарадња са библиотечком и рецитаторском секцијом секцијом; - Уређење паноа; - Сређивање и одабир најбољих радова за школски пано; - Анализа написаних песама и пича; -Учествовање у реализацији школских приредби; - Учествовање на литерарним конкурсима и такмичењима; - Презентација рада литерарне селције на сајту школе;	2. Самоуверено и изражајно чита своје радове пред публиком (вршњацима, родитељима, наставницима) водећи рачуна о дикцији, интонацији и темпу; 3. - Конструктивно прихвата критику и сугестије ментора и чланова секције, без сујете и обесхрабривања; **4.** - Сарађује у тиму приликом осмишљања заједничких пројеката	-Пријављивање одабраних литерарних радова (поезија и проза) за бројна такмичења, часописе, приредбе, презентације ; -Писање на задате теме; одабир најоригиналнијих и најлепших лирских и прозних текстова и информисање школе о постигнутим резултатима.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Не оцењује се.

1. -Резултати учествовања литерарних радова на многим такмичењима или литерарним манифестацијама
2. -Похвала за ученике који су са својим литарним радовима учестововали на такмичењима и приредбама
3. -Истицање резултата њиховог рада, труда и талента
4. -Разговор о преправкама већ урађених текстова и њихове даље презентације

Назив: Секција – Драмска секција

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Развијање креативности, маште, комуникацијских вештина, културе говора и јавног наступа код ученика кроз драмске активности, сценско стваралаштво и позоришно изражавање

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ОСНОВЕ ДРАМСКЕ УМЕТНОСТИ	5	Појам драме и позоришта. Улога глумца, редитеља и публике. Основни елементи сценског наступа.	- познаје основне елементе драмске и позоришне уметности; - развија машту, креативност и естетски укус; - креативно изражава идеје, осећања и ставове;	Програм драмске секције остварује се кроз редовне сусрете ученика, индивидуални и групни рад, драмске игре, вежбе говора и покрета, као и припрему и извођење сценских приказа и представа. Рад се заснива на активном учешћу ученика у различитим облицима драмског стваралаштва. Ученици се упознају са основама сценског изражавања кроз вежбе концентрације, импровизације, правилног говора, дикције, мимике и сценског покрета. Посебна пажња

					посвећује се развоју креативности, маште, самопоуздања и способности сарадње у групи.
2.	ГОВОРНЕ И ДИКЦИЈСКЕ ВЕЖБЕ	4	Вежбе правилног изговора. Развијање јасног и изражајног говора. Вежбе интонације, ритма и дикције.	- правилно и изражајно говори - унапређује говорну културу и комуникацијске вештине - самоуверено наступа пред публиком;	У оквиру секције врши се избор и обрада пригодних драмских текстова, подела улога, увежбавање сценских наступа и припрема сценографије, костима и реквизита. Ученици учествују у припреми и реализацији школских приредби, културних манифестација и других јавних наступа.
3.	ДРАМСКЕ И СЦЕНСКЕ ИГРЕ	4	Игре улога. Импровизације. Вежбе концентрације, пажње и сарадње.	- самоуверено наступа пред публиком; - правилно и изражајно говори; - сарађује са вршњацима у групном раду; - креативно изражава идеје, осећања и ставове;	Рад драмске секције организује се у складу са интересовањима и узрастом ученика, уз примену различитих метода рада: разговора, демонстрације, драматизације, игре улога, групног рада и практичног сценског рада.
4.	РАД НА ДРАМСКИМ ТЕКСТОВИМА	5	Читање и анализа текстова. Подела улога. Учење текста и разумевање ликова.	- познаје основне елементе драмске и позоришне уметности; - унапређује говорну културу и комуникацијске вештине - сарађује са вршњацима у групном раду;	
5.	РАЗВОЈ СЦЕНСКОГ ПОКРЕТА	4	Вежбе држања тела и покрета. Мимика и гестикулација. Кретање на сцени.	- користи говор, покрет и мимику у драмском изразу; - самоуверено наступа пред	

				публиком; - креативно изражава идеје, осећања и ставове;	
6.	ПРИПРЕМА ПОЗОРИШНИХ ПРЕДСТАВА	5	Избор текста за извођење. Пробе и увежбавање сцена. Припрема сценографије, костима и реквизита.	- сарађује са вршњацима у групном раду; - креативно изражава идеје, осећања и ставове;	
7.	ЈАВНИ НАСТУПИ	5	Извођење приредби и представа поводом школских свечаности. Учешће на смотрама, фестивалима и такмичењима. Сарадња са другим секцијама и културним установама.	- активно учествује у припреми и реализацији драмских наступа; - развија одговоран однос према заједничком раду и преузетим обавезама. - самоуверено наступа пред публиком;	
8.	РАЗВИЈАЊЕ КРЕАТИВНОСТИ И ТИМСКОГ РАДА	4	Подстицање самосталног стваралаштва. Писање кратких драмских текстова. Развијање одговорности и међусобног уважавања.	- креативно изражава идеје, осећања и ставове; - развија машту, креативност и естетски укус; - развија одговоран однос према заједничком раду и преузетим обавезама.	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Напредовање ученика у драмској секцији прати се континуирано кроз посматрање њиховог ангажовања, активности и учешћа у свим облицима рада. Посебна пажња посвећује се развоју комуникацијских вештина, сценског изражавања, креативности, сарадње у групи, одговорности и самосталности у раду.

Вредновање постигнућа ученика заснива се на: редовности похађања и активном учешћу у раду секције, заинтересованости и мотивацији за рад, напредовању у говорном и сценском изражавању, способности сарадње и тимског рада, креативности и иницијативности приликом реализације активности, одговорном извршавању договорених задатака, учешћу у припреми и реализацији приредби, представа и других јавних наступа.

Праћење и вредновање остварује се кроз разговор са ученицима, самовредновање, међусобно вредновање, анализу сценских наступа и евидентирање индивидуалног напретка сваког ученика. Циљ вредновања је подстицање личног развоја, јачање самопоуздања и развијање позитивног односа према уметничком стваралаштву и тимском раду.

Назив: Секција – ЧИТАЛАЧКИ КЛУБ

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Развијање љубави према читању, неговање читалачке културе, оспособљавање ученика за самостално тумачење књижевних дела и развијање критичког мишљења кроз размену читалачких искустава.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	УПОЗНАВАЊЕ СА ЧИТАЛАЧКИМ КЛУБОМ	4	Представљање рада секције, договор о правилима рада, избор литературе за читање.	Ученик учествује у разговору о књигама; предлаже наслове за читање; поштује правила групног рада	Разговор, дискусија, анкетирање ученика о читалачким интересовањима, заједничко планирање активности.
2.	ЧИТАЊЕ И ТУМАЧЕЊЕ КЊИЖЕВНИХ ДЕЛА	10	Читање одабраних књижевних дела, анализа ликова, тема, мотива и порука дела.	Ученик: . изражава утиске о прочитаном делу; . уочава особине ликова; . образлаже своје мишљење аргументима из текста.	Вођена дискусија, рад у пару и групи, вођење читалачког дневника.
3.	КЊИГА И ФИЛМ (ПРЕДСТАВА)	6	Поређење књижевног дела и његове филмске (позоришне) адаптације. Анализа начина на који су ликови, догађаји и поруке представљени у различитим уметностима.	Ученик: . уочава сличности и разлике између књижевног дела и филма (позоришне представе); . критички процењује филмску или позоришну адаптацију;	Гледање одабраних филмских или позоришних остварења насталих према књижевним делима, дискусија, израда табела поређења.

				. изражава и аргументује своје мишљење; . развија естетски укус и интересовање за различите облике уметничког изражавања.	
4.	КРЕАТИВНИ ОДГОВОР НА ПРОЧИТАНО	8	Писање приказа књиге, илустрација омиљених сцена, израда плаката и препорука за читање.	Ученик: . креативно изражава доживљај прочитаног дела; повезује књижевност са другим уметностима.	Индивидуални и групни рад, израда плаката, презентација радова.
5.	СУСРЕТИ СА КЊИГОМ	4	Посета библиотеци, упознавање са радом библиотеке, посета Сајму књига, обележавање значајних датума.	Ученик: . користи библиотеку као извор знања; 0. развија навику редовног читања.	Сарадња са школском и градском библиотеком, посета Народној библиотеци, разговор са библиотекаром. Одлазак на Сајам књига.
6.	КЊИЖЕВНЕ РАДИОНИЦЕ И ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ	4	Организовање књижевних вечери, препоруке за читање, представљање омиљених књига.	Ученик: 1. јавно представља своје ставове; 2. развија комуникацијске вештине; 3. сарађује са вршњацима.	Презентације, радионице, групне активности и јавни наступи.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

1. вођење читалачког дневника;
2. учешће у дискусијама;
3. презентације и прикази књига;
4. креативни радови (плакати, илустрације, препоруке за читање);
5. ангажовање у заједничким активностима секције.

Назив: Секција – ШКОЛСКИ ХОР

Годишњи фонд часова: 108

Циљ наставног програма: Рад са хором има образовни и васпитни циљ.

Образовни циљ обухвата развијање музичког укуса, стваралачких способности, спонтаног изражавања, музичког слуха и ритма, развијање гласовних могућности и учвршћивање интонације, способност за фино нијансирање и изражајно певање применом елемената музичке изражајности (темпо, динамика...).Развија се дечји глас, правилно држање, дисање, интонација, изговор и артикулација.

Васпитни циљ обухвата развијање осећања припадности колективу – тимски рад, развијање толеранције, дисциплине, поштовања различитости и правилапонашања, развијање одговорности, стицање самопоуздања, саваладавање треме и пружање помоћи у смислу вршњачког учења и сарадње.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ВОКАЛНА ТЕХНИКА	28	Вежбе дисања, дикције и интонације; Хорско распевавање и техничке вежбе; Интонативне вежбе и решавање појединих проблема из хорске партитуре (интервалски, хармонски, стилски);	- користити правилно дисање при певању - изводити песме тачном дикцијом -изводити музику са артикулацијом - савладати и проширити опсег свог гласа - идентификовати интонацију и кориговати је када је потребно	Шкосли хор је сачињен од ученика нижих и виших разреда. Наставник формира хор на основу провере слуха и певачких способности ученика, дикције и осећаја за ритам, након чега следи класификовање певача по гласовима. Хорске пробе се изводе одвојено по гласовима и заједно. Вокална техника се усваја кроз разнолике вежбе и вокализе водећи рачуна о способностима и узрасту певача. На часовима хора, наставник треба да укаже на грађу и важност механизма који учествује у формирању тона у оквиру певачког

					апарата. Дисање, дикција иартикулација представљају основу вокалне технике , па тако вежбе дисања и распевавања морају бити стално заступљене. Препоручује се комбиновано дисање, нос и уста истовремено те напредна врста дисања ткзв. задње ребарно дисање.дисање. Певач на слушаоца делује и тоном и речју. У том смислу наставник треба да инсистира на доброј дикцији која подразумева јасан и разговетан изговор текста,односно самогласника и сугласника, али и на правилном акцентовању речи. Препоручљиво је певање вокала на истој тонској висини, уз минимално покретање вилице у циљу изједначавања вокала, а у циљу добијања уједначене хорске боје.
2.	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	68	Извођење репертоара сачињеног од препоручених уметничких песама, дечјих песама, традиционалних и духовних песама Извођење једногласних, двогласних или трогласних аранжмана	-пева тачно интонирајући и може да изведе сложеније мелодијске и ритмичке структура -изводи песме добром дикцијом и артикулацијом не занемарујући изражајне елементе -идентификује техничке и друге елементе у музичком делу -примењује активно слушање -- негује културу уважавања различитости и дијалога	Садржаје песама и композиција треба прилагодити наступима хора и повезивати их са животом друштвене средине. Потребно је обрадити укупно 10 једногласних и двогласних , трогласних композиција а капела или уз инструменталну пратњу. Код обраде нове песме или композиције прво се приступа детаљној анализи текста. Уколико је текст на страном језику, ученици ће научити правилно да читају текст,

				-сарађује са осталим члановима групе приликом извођења музике	изговарају нове, непознате гласове који не постоје у матерњем језику и упознају се са значењем текста. У оквиру анализе текста важно је обратити пажњу и на акцентовање речи и слогова у зависности од дела такта у коме се налазе и мелодијског тока. Након анализе нотног текста иследи усвајање мелодије у фрагментима. Ова фаза припреме захтева одвојене пробе по гласовима. На заједничкој проби хора, након усвајања песме/композиције у целини треба обатити пажњу на динамику и агогику и изражајност у певању. Обрађене композиције треба изводити на културним манифестацијама школе , али и учествовати и у програмима ван школе када год је то могуће. (Дан школе, Свечана послава поводом обележавања школске славе Светог Саве, Радост Европе, сарадња са локалном заједницом).

3.	СЦЕНСКИ ПОКРЕТ	12	Стварање и извођење специфичних кореографија сачињених од покрета и гестова намењених хору	-изводи осмишљену кореографију у ритму док изводи песме -ствара сопствену кореографију уз певано дело -идентификује покрете повезане са текстом песме -сарађује са осталим члановима хора док изводи кореографију	Кореографије су сачињене од различитих елемената: микропокрети: суптилни покрети главе, рамена и руку који се користе за наглашавање фраза или одређених речи (чести код традиционалних и класичних хорова). симболични гестови: руке се користе за формирање визуелних слика које прате текст песме. сценска игра (кореографија): Осмишљени кораци, ротације, промене формација на сцени или чак елементи плеса. елементи глуме: Интеракција међу певачима, рад са реквизитима или излазак појединаца из хорског строја.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Програм рада треба прилагодити индивидуалним могућностима, зрелости и нивоу претходног знања сваког ученика унутар хора и пратити напредак певача евалуацијом тј. анализама наступа, преслушавањем отпеваног , разговором са члановима, попуњавањем

анкета задовољства и сл. Редовни доласци на пробе, ангажованост певача на приредбама су важан аспект напретка кора. Посебно се вреднује сарадња са осталим члановима групе, уважавање и прихватање различитости , јер доприносе заједништву и складном певању хора.

Назив: Секција – ШКОЛСКИ ОРКЕСТАР

Годишњи фонд часова: 108

Циљ наставног програма:

Развијање и подстицање музичких способности, интересовања и љубави према музици код ученика кроз заједничко музицирање и сценско понашање. Ученици усавршавају извођачке вештине, развијају осећај за ритам, мелодију и музичко изражавање, као и навике тимског рада, одговорности и међусобног уважавања. Рад у оркестру доприноси развоју креативности, самопоуздања и сценске културе, као и неговању музичке традиције и културних вредности. Ученике припрема за јавне наступе различитих врста у школи и ван ње.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ОСНОВЕ ОРКЕСТАРСКОГ МУЗИЦИРАЊА	6	-Формирање школског оркестра - аудиција -Упознавање са начином рада оркестра -сређивање инструментаријума -Упознавање са Орфовим инструментаријумом - Одржавање инструмената	-ученик поштује правила рада у оркестру; -сарађује са другим члановима оркестра; -прати упутства наставника и упознаје се са улогом диригента и диригентским знаковима. - именује инструменте и зна њихову улогу и могућности	-вежбе заједничког свирања; -увежбавање ритмичке усклађености; -индивидуални и групни рад на музичким деоницама. - развијање интересовања за заједничко музицирање - одговорно руковање школским инструментима

2.	РАЗВОЈ ИЗВОЂАЧКИХ ВЕШТИНА	32	-техничке вежбе; -рад на интонацији и ритму; -индивидуалне и групне пробе -усвиравање	-ученик прецизно изводи своју деоницу; -примењује динамичке и ознаке за темпо; -показује напредак у техници свирања. -Примени правилно држање тела и технику свирања - Изведе тачно мелодију на дечјем инструменту	-Унапређивање технике свирања и музичког изражавања -Овладавање вештином свирања кроз рад на техничким вежбама -Овладавање једноручним и дворучним свирањем -Вежбање меморије и тачног извођења
3.	ОРКЕСТАРСКИ РЕПЕРТОАР	20	-избор композиција, састављање репертоара; -анализа дела и подела ученика по деоницама -увежбавање музичких дела одвојено по деоницама; - заједничко увежбавање -извођење композиција на пробама.	- ученик учествује у одабиру композиција, даје предлоге -изводи композиције примерене свом узрасту; -препознаје различите музичке стилове; -учествује у увежбавању репертоара. -свира композицију на пробама	Упознавање, увежбавање и извођење композиција различитих музичких жанрова
4.	МУЗИЧКА ПИСМЕНОСТ У ФУНКЦИЈИ ИЗВОЂЕЊА	12	-Сналажење у нотном аранжману -Примена основа музичке писмености	- у нотном тексту прати своју деоницу -прочита парлато своју деоницу	-читање нотног текста -Тумачење музичких ознака -праћење диригентских знакова и динамике
5.	ТИМСКИ РАД И РЕАЛИЗАЦИЈА ЈАВНИХ НАСТУПА	22	припрема за приредбе и концерте; пробе наступа; учешће на школским и ваншколским манифестацијама.	-ученик одговорно извршава своје обавезе- долази на пробе редовно и на време -показује самопоуздање током наступа -поштује правила сценског понашања -учествује током школске године на приредбама и јавним наступима	Развијање одговорности, сарадње и културе јавног наступа. Овладавање тремом

6.	КРЕАТИВНО МУЗИЧКО ИЗРАЖАВАЊЕ	16	музичке радионице; импровизација и креирање једноставних аранжмана; осмишљавање програма за наступе.	-ученик предлаже идеје за извођење композиција; -учествује у музичким импровизацијама; -испољава креативност у раду оркестра.	Подстицање креативности и музичког стваралаштва.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Врши се континуираним праћењем рада, ангажовања и напредовања ученика током активности оркестра. Посебна пажња посвећује се редовности похађања и активном учешћу у раду секције, развоју ритмичке и мелодијске прецизности, правилној техници свирања металофона, способности извођења сопствене деонице, сарадњи и усклађености са другим члановима оркестра, одговорности према преузетим обавезама, самосталности и истрајности у раду, успешности учешћа на јавним наступима.. Вредновање се спроводи кроз посматрање, разговор са ученицима, анализу њиховог ангажовања на пробама и процену остварености постављених циљева и исхода.

Назив: Секција – ВОКАЛНИ СОЛИСТИ И ГРУПА ПЕВАЧА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Развијање музичких способности, вокалне технике, музичког укуса и сценског изражавања ученика кроз солистичко и групно певање, као и неговање музичке културе и тимског духа.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	РАЗВОЈ ВОКАЛНЕ ТЕХНИКЕ И КУЛТУРА ГЛАСА	9	-Вежбе дисања, дикције, артикулације и ритма; - примена вокализа и распевавања -рад на правилном држању тела при певању -развијање јасне артикулације -очување гласа и хигијена вокалног апарата.	-Ученик правилније користи глас -правилно примењује вокализе и распевава се - побољшава интонацију и дикцију -развија обим гласа и артикулацију -води рачуна о гласу и здрављу вокалног апарата	Индивидуалан и групни рад, демонстрација Вокализе се изводе сваки час у облику техничких вежби уз клавир или у облику етида за глас различите тежине. Имају за циљ развијање слуха, ритма, интонације, дикције, артикулације и уопште добре технике певања. Примена вежби дисања омогућује бољу певачку кондицију и дуг дах
2.	РАЗВОЈ МУЗИЧКИХ СПОСОБНОСТИ	9	-Вежбе интонације -Развој музичког слуха и осећаја за ритам и темпо -Солистичко и групно извођење једноставних и сложенијих композиција -Усвајање техника правилног певања једногласно и вишегласно -Развијање музичке меморије	-развија културу мизичког изражавања -прецизније репродукује садржаје -показује развијенији осећај за ритам и темпо -памти и самостално изводи музичке целине -актицно учествује у раду групе	-практичне музичке активности ритмичке и интонагивне вежбе -музичке игре и импровизације -индивидуални и групни рад
3.	РАД НА РЕПЕРТОАР	9	-Усвајање композицијаразних жанрова -Савладавање и увежбавање програма потребних за приредбе и такмичења -Рад на сценском наступу и изражајности. -Слушање репрезентативних извођења - примери добре праксе -мелодијске и ритмичке вежбе	-самостално или у групи изводи примере примерене узрасту и гласовним могућнпстима -примењује стечене воклане и музичке вештине -разуме карактер и садржај композиције	-Обрада и извођење народних, уметеничких, дечјих, савремених и популарних песама. Упознавање музичке баштине Србије. Развијање осећаја за стилско извођење. Репертоар се припрема у складу са приликама, такмичењима, потребама окружења и песме се изводе на школским приредбама, ревијама и такмичењима Слушање музике развија естетске

					критријуме и продубљује знање о професији певача и вокалној музици.
4.	ПРИПРЕМЕ И РЕАЛИЗАЦИЈА ЈАВНИХ НАСТУПА И ТАКМИЧЕЊА	9	-Развијање сценске културе и музичке изражајности -Генералне пробе -Наступи -Такмичења	-самостално и сигурно изводи композиције -припремљен је за наступе и такмичења пред публиком и жиријем	-Редовне и интензивне пробе -Током генералних проба и приредби се развија сценско понашање и самопоуздање, сналажење у датом тренутку

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Редовност и ангажованост ученика, напредак у вокалној техници, квалитет солистичког и групног извођења, учешће на приредбама, свечаностима и манифестацијама, резултати са такмичења

Назив: Секција – ЛИКОВНА СЕКЦИЈА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма: Стицање напреднијих знања о уметничким правцима, облицима, бојама и композицији у простору. развијање љубави према ликовној уметности и културном наслеђу. Ослобађање креативног потенцијала кроз слободан избор тема и медија за рад.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ЦРТАЊЕ И СЛИКАЊЕ	12	Рад са угљем, пастелом, акварелом, темперама и акрилним бојама на различитим подлогама.	– изрази своје доживљаје, емоције, имагинацију и запажања одабраним материјалом, прибором и техникама; – користи одабране податке и информације као подстицај за	Ученици самостално експериментишу са материјалима, подлогама и алатима. Кроз групну дискусију анализирају се уметничка дела, скице ученика и проналазе идејна решења за пројекте.

				стваралачки рад; – протумачи визуелне информације и поруке из свакодневног живота; – укаже на сличности и разлике које опажа у уметничким делима и традицији различитих народа;	
2.	ВАЈАРСТВО И ОБЛИКОВАЊЕ	12	Моделовање глине, глинамола, израда скулптура од рециклираног материјала и калупа	– изрази своје доживљаје, емоције, имагинацију и запажања одабраним материјалом, прибором и техникама; – користи одабране податке и информације као подстицај за стваралачки рад; – протумачи визуелне информације и поруке из свакодневног живота; – укаже на сличности и разлике које опажа у уметничким делима и традицији различитих народа;	Заједнички рад групе на већим задацима попут израде сценографије или мурала у школи, развијање тимског духа.
3.	ПРИМЕЊЕНА УМЕТНОСТ	12	Израда мозаика, колажа, декупажа, осликавање текстила или стакла	– изрази своје доживљаје, емоције, имагинацију и запажања одабраним материјалом, прибором и техникама; – користи одабране податке и информације као подстицај за	Истраживање нових могућности материјала кроз претварање старих и искоришћених ствари у нове и корисне предмете.

				стваралачки рад; – протумачи визуелне информације и поруке из свакодневног живота; – укаже на сличности и разлике које опажа у уметничким делима и традицији различитих народа;	

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Континуирано праћење залагања, мотивације, напретка у савладавању техника и степена оригиналности кроз подстицајне повратне информације. Подстицање ученика да самостално анализирају свој рад и уоче простор за напредак. Вредновање кроз учешће на изложбама и конкурсима.

Назив: Секција – СПОРТСКА СЕКЦИЈА

Годишњи фонд часова: 24

Циљ наставног програма: Формирање секција у спортским дисциплинама како би се развијало заједништво, тимски дух, припадност школи кроз такмичења и часове секције. Циљ је формирање и поистовећивање деце са школом и јављање жеље да буду представници школе у датим дисциплинама.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	Фудбалска секција	Број часова у договору наставника и ученика, зависно од	- Формирање секције и договор о раду и термину - Специфична физичка припрема - Основни елементи технике	- Омасовљавање - Пропагирање "здравог начина живота" - Колективност и другарство - Самосталан рад	Окупљање ученика у периодима пре и у току трајања школских такмичења како би се прпремали за иста.
2.	Кошаркашка секција				

3.	Одбојкашка секција	календара такмичења и пласмана на истим	- Основни елементи тактике - Специфични елементи тактике - Правила суђења - Такмичење	- Креативност - Иницијатива за решавање задатака	
4.	Рукометна секција				

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Редовно одазивање на активности секције, позитиван трансфер на међуљудске односе међу учесницима секција, повећање припадности школској групи, развијање другарства и напредак у техничко тактичким аспектима датих дисциплина.

Назив: Секција – БИБЛИОТЕЧКА СЕКЦИЈА

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма:

- Упознавање са историјом настанка књиге и развитком библиотека
- Упознавање са деловима књиге
- Упознавање са смештајем књига и УДК-а класификацијом
- Упознавање са техником издавања и враћања књига
- Вежбе у брзом проналажењу књига на полицама и враћање на њихово место
- Сређивање полица са књигама и естетско уређење библиотеке
- Организовање акција прикупљања књига за школску библиотеку
- Посета школским библиотекама и сарадња са њима
- Посета матичној библиотеци „Вук Караџић“ и њеним огранцима
- Посета Међународном београдском сајму књига
- Сарадња са институцијама културе
- Подстицање развоја читалачких навика и информационе писмености.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

		по теми			
1.	- УПОЗНАВАЊЕ УЧЕНИКА СА СМЕШТАЈЕМ КЊИГЕ, КЛАСИФИКАЦИЈОМ, ТЕХНИКОМ ИЗДАВАЊА И ВРАЋАЊА КЊИГА - УРЕЂЕЊЕ БИБЛИОТЕКЕ - УПОЗНАВАЊЕ ПИСАЦА И ДЕЛА, ПРИРЕЂИВАЊЕ ИЗЛОЖБИ КЊИГА, ТЕМАТСКИХ ИЗЛОЖБИ - ОРГАНИЗОВАЊЕ		- Пријављивање ученика и формирање библиотечке секције - Упознавање чланова секције са овогодишњим планом рада, циљем и задацима, утврђивање распореда долазака у библиотеку - Упознавање ученика са картотеком и техником издавања књига - Обележавање Месеца писмености и Европског дана језика-прикупљање материјала и реализација планираних активности 1. Упознавање чланова секције са књигом инвентара 2. Упознавање ученика са смештајем књига у библиотеци 3. Обележавање Дана и Месеца школских	1. Развијање љубави према књизи, популарисање књиге и читања 2. Примена основних знања о раду библиотеке 3. Осамостаљење ученика у библиотеци 4. Развијене радне навике и културно понашање у библиотеци 5. Усвојене трајне навике о заштити и чувању библиотечког фонда 6. Однегована навика уживања у читању код деце, као и навика коришћења библиотеке током читавог живота 7. Задовољење образовних, културних и читалачких потреба 8. Испуњење креативности и уређивање простора библиотеке 9. Промоција читања и услуга школске библиотеке у школској и широј друштвеној заједници 10. Постигнут виши васпитни	Разговор, договарање, упућивање, усмеравање, инструкције за рад, презентација, излагање, коментарисање, дискусија, одабирање, рекламирање, пражење, давање предлога, систематизација

	КЊИЖЕВНИХ ВЕЧЕРИ, ИЗРАДА ЗИДНИХ НОВИНА - ПОСЕТА БИБЛИОТЕКА-МА, СУСРЕТ СА ПИСЦИМА - ОБЕЛЕЖАВА-ЊЕ ВАЖНИХ ДАТУМА		библиотека и Дечје недеље 4. Посета Међународном београдском сајму књига 5. Акција „Поклони сликовницу школској библиотеци“ 6. Оспособљавање ученика за самостално коришћење библиотечке грађе 7. Обележавање Светског дана детета 8. Посета библиотеци једне новобеоградске основне школе 9. Упознавање чланова секције са УДК- а класификацијом и техником издавања и враћања књига 10. Естетско уређење библиотеке 11. Посета библиотеци једне новобеоградске основне школе 12. Посета месној библиотеци „Сава“и обележавање Дана библиотекара Србије. 13. Новогодишње уређење библиотеке 14. Обележавање Дана	и културни ниво свести ученика 11. Развијена информациона писменост код деце	

			Светог Саве 15. Вежбе у брзом проналажењу књига на полицама и враћање на место 16. Обележавање 21.фебруара, Дана матерњег језика и 28. фебруара, Националног дана књиге 17. Упознавање ученика са мрежом библиотека,огранцима Библиотеке „ Вук Караџић” у Новом Београду 18. Сарадња са издавачима књига за децу 19. Обележавање Дана школе-сарадња са школским секцијама, Дана слободе приступа информацијама (16. март) и Светског дана поезије (21. март) 20. Обилазак музеја или галерије 21. Изложба нових књига 22. Естетско уређење библиотеке 23. Обележавање 2.априла Међународног дана дечје књиге, Недеље дечје књиге и 23.априла		

			Светског дана књиге и ауторских права 24. Учествовање чланова секције у реализацији Манифестације ” Читалачка значка” 25. Правимо свој обележивач страница књиге 26. Посета једној од општинских библиотека или Библиотеци града Београда 27. Посета библиотеци једне новобеоградске основне школе 28. Обележавање Недеље сећања и заједништва 29. Обележавање Дана словенске писмености и културе- Дан Ћирила и Методија (24. мај) 30. Акција „Поклони књигу библиотеци“ 31. Обрада статистичких података везаних за рад библиотеке **32.** Естетско уређење библиотеке **33.** Сређивање књига на полицама и припремање за следећу школску годину		

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Редовно одазивање на активности секције, позитиван трансфер на међуљудске односе међу учесницима секција, повећање припадности школској групи, развијање другарства и напредак у техничко тактичким аспектима датих дисциплина.

Назив: Секција – ФОЛКЛОРНА СЕКЦИЈА

Годишњи фонд часова: 30

Узраст ученика: I и II разред основне школе

Циљ наставног програма: Развијање интересовања ученика за народну традицију и културну баштину српског народа кроз упознавање народних игара, песама, музичких инструмената, обичаја и народне ношње, као и развијање осећаја припадности и поштовања према традиционалним вредностима.

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	НЕГОВАЊЕ СПОСОБНОСТИ ИЗВОЂЕЊА НАРОДНИХ ИГАРА И ПЕСАМА; РАЗВИЈАЊЕ РИТМИЧКИХ, МОТОРИЧКИХ И МУЗИЧКИХ СПОСОБНОСТИ		1. упознавање ученика са радом секције; 2. упознавање са народном ношњом и традиционалном културом; 3. усвајање основних правила понашања у игри и држања тела; 4. вежбе обликовања, истезања и координације покрета; 5. учење основних корака и	11. - изводе једноставне народне игре и кореографије; 12. препознају основне делове народне ношње; 13. препознају и именују поједине традиционалне музичке инструменте; 14. показују интересовање за народну традицију и културно наслеђе; 15. сарађују са вршњацима	Програм се реализује једном недељно у трајању од 45 минута по групи. Рад се организује кроз практичне активности, демонстрације, разговор, мултимедијалне презентације, игру, увежбавање кореографија и јавне наступе

	УЧЕНИКА; СТИЦАЊЕ НАВИКЕ СЛУШАЊА ТРАДИЦИОНАЛНЕ МУЗИКЕ; УПОЗНАВАЊЕ СА ОСНОВНИМ ОБЕЛЕЖЈИМА НАРОДНЕ НОШЊЕ, ОБИЧАЈА И ТРАДИЦИОНАЛНОГ НАЧИНА ЖИВОТА; ПОДСТИЦАЊЕ КРЕАТИВНОСТИ, САРАДЊЕ И ЗАЈЕДНИЧКОГ РАДА; РАЗВИЈАЊЕ ПОЗИТИВНОГ ОДНОСА ПРЕМА КУЛТУРНОМ НАСЛЕЂУ		песама прилагођених узрасту ученика; 6. увежбавање народних игара и формирање једноставних кореографија; 7. упознавање са народним музичким инструментима; 8. разговор о народним обичајима, празницима и традицији; 9. припрема и реализација јавних наступа; 10. учешће у школским приредбама и манифестацијама	током групног рада; 16. учествују у јавним наступима и школским приредбама.	

	СВОГА НАРОДА; ОСПОСОБЉА-ВАЊЕ УЧЕНИКА ЗА ЈАВНЕ НАСТУПЕ И ПРЕДСТАВЉА ЊЕ ШКОЛЕ				

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање):

Напредовање ученика прати се кроз:

- активно учешће у раду секције;
- усвојеност корака и кореографија;
- однос према раду и сарадњи у групи;
- учешће у јавним наступима;
- презентацију рада на школским приредбама и манифестацијама.

Програм се континуирано реализује током периода 2026–2030. године са новим генерацијама ученика првог и другог разреда.

Назив: Секција – ВЕБ ДИЗАЈН

Годишњи фонд часова: 36

Циљ наставног програма

Циљеви и задаци

- Упознавање ученика са основама и историјатом веба
- Разликовање врста веб сајтова
- Разумевање структуре веб странице и навигације
- Креирање комплетног веб сајта са конкретном сврхом (фокус на школски сајт)

- Упознавање са алатима за израду сајтова и обука за њихову употребу

Исходи

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова по теми	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	ИЗБОР ПЛАТФОРМЕ, ФОРМИРАЊЕ СЕКЦИЈЕ	2	Упознавање са циљевима и начином рада секције. Представљање различитих платформи за израду веб-сајтова (WordPress, Wix, Google Sites и др.). Креирање корисничких налога и радног окружења. Организација тимског рада и подела задужења.	Ученик: препознаје могућности различитих платформи за израду веб-сајтова; одабира платформу у складу са потребама пројекта; креира и подешава кориснички налог; активно учествује у раду секције.	Програм секције остварује се кроз практичан рад ученика на рачунарима, уз примену метода активног учења, сарадничког рада и учења кроз пројекте. Садржаји су прилагођени узрасту ученика основне школе и реализују се постепено, од упознавања основних појмова до самосталне израде једноставног веб-сајта. Рад се организује кроз: разговор, демонстрацију и презентацију нових садржаја; анализу примера добро дизајнираних веб-сајтова; индивидуални, рад у пару и рад у мањим групама; практичне вежбе на одабраној платформи за израду веб-сајтова; истраживачке активности и самостално проналажење информација; решавање конкретних задатака и
2.	ИСТОРИЈАТ ВЕБА, ВРСТЕ САЈТОВА, СТРУКТУРА И НАВИГАЦИЈА	4	Развој интернета и веба. Врсте веб-сајтова (информативни, образовни, пословни, блогови, портфолио, е-продавнице). Основни елементи структуре сајта. Мапа сајта и организација садржаја. Принципи навигације.	Ученик: описује основне фазе развоја веба; разликује врсте веб-сајтова према намени; анализира структуру постојећих сајтова; планира организацију и навигацију веб-сајта.	
3.	ФУНКЦИОНИСАЊЕ ДИНАМИЧКОГ САЈТА: ПОЈМОВИ, ЛЕЈАУТ, ХИПЕРЛИНКОВ	4	Појам динамичког веб-сајта. Основни делови веб-странице. Лејаут и распоред елемената. Креирање и употреба хиперлинкова. Уређивање и ажурирање садржаја. Преглед и тестирање	Ученик: објашњава основне принципе рада динамичког веб-сајта; користи готове лејауте за организацију садржаја; креира и повезује странице хиперлинковима; уређује и ажурира садржај веб-сајта;	

	И, ЕДИТОВАЊЕ		функционалности.	тестира исправност рада страница.	проблема током израде сајта; пројектну наставу и израду заједничког или индивидуалног завршног пројекта; презентацију радова и вршњачко вредновање. Током реализације програма наставник: упознаје ученике са основним појмовима веб-дизајна и функционисања интернета; демонстрира употребу алата и платформи за израду веб-сајтова; подстиче ученике на креативност, критичко мишљење и самосталност у раду; усмерава ученике ка примени правила безбедног и одговорног понашања на интернету; подстиче развој дигиталних компетенција, комуникације и тимског рада; прати напредовање ученика и пружа континуирану подршку у раду. Посебна пажња посвећује се: развијању осећаја за естетско обликовање дигиталних садржаја; поштовању ауторских права приликом коришћења текстова, фотографија и других материјала;
4.	ДИЗАЈНИРАЊЕ СТРАНИЦА: ТЕМА, ШАБЛОН, БОЈЕ, ФОНТОВИ, ХЕДЕР/ФУТЕР, БЕЗБЕДНОСТ	8	Избор теме и шаблона. Основни принципи веб-дизајна. Комбинација боја и типографија. Креирање хедера и футера. Прилагођавање изгледа различитим уређајима. Основе безбедности веб-сајтова и заштите података.	Ученик: примењује основне принципе визуелног дизајна; бира и прилагођава тему и шаблон; користи одговарајуће боје и фонтове; креира хедер и футер странице; препознаје основне мере безбедности и заштите података на вебу.	
5.	МОДЕЛОВАЊЕ СТРАНИЦА: БЛОКОВИ, ТЕКСТ, СЛИКЕ, ТАБЕЛЕ, АДМИНИСТРАЦИЈА	18	Додавање и уређивање блокова садржаја. Форматирање текста. Унос и обрада слика. Креирање табела и других елемената садржаја. Основе администрације сајта. Објављивање и одржавање веб-сајта. Израда завршног пројекта.	Ученик: креира и организује садржај веб-странице коришћењем различитих блокова; форматира текст и мултимедијалне садржаје; израђује и уређује табеле; користи основне административне функције платформе; самостално израђује и објављује једноставан веб-сајт.	

					правилном избору боја, фонтова и распореда елемената на страници; безбедности података и заштити приватности на интернету; примени стечених знања у изради сајтова образовног, информативног или промотивног карактера.

Праћење напредовања и вредновање постигнућа ученика (оцењивање): Успешност реализације програма прати се кроз активност ученика на часовима, израду практичних задатака, квалитет израђених веб-страница, сарадњу у групном раду и презентацију завршног пројекта.

8. ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ ШКОЛЕ

Циљ: Формирање, подстицање и развијање културних потреба ученика, неговање културног идентитета, развијање стваралачких способности и навика активног учешћа у културном животу школе, локалне заједнице и друштва.

Задаци

- Развијање културних навика и естетског укуса ученика.
- Подстицање креативности, маштовитости и стваралачког изражавања.
- Неговање српског језика, књижевности и културне баштине.
- Развијање свести о значају очувања културног и историјског наслеђа.
- Формирање потребе за посећивањем установа културе.
- Подстицање сарадње школе, породице и локалне заједнице.
- Развијање толеранције, међусобног уважавања и интеркултуралности.
- Подстицање хуманитарног рада, волонтеризма и друштвене одговорности.
- Развијање читалачке културе и медијске писмености.
- Подстицање активног учешћа ученика у културном животу школе.

НАЧИН РЕАЛИЗАЦИЈЕ

Културне активности реализују се током школске године кроз редовну наставу, пројектну наставу, слободне наставне активности, рад ученичких организација, културне и јавне манифестације школе, сарадњу са установама културе, као и кроз посете културним и историјским знаменитостима.

У реализацији програма учествују ученици, наставници, стручни сарадници, библиотекар, Ученички парламент, Савет родитеља и представници локалне заједнице.

Оријентациони план културних активности

Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
Добродошлица првацима	Свечани пријем ученика првог разреда, културно-уметнички програм	Ученици развијају осећај припадности школи	Приредба, изложба радова, уређење школе
Европска недеља мобилности и безбедност у саобраћају	Саобраћајна култура и безбедност	Ученици примењују правила безбедног понашања	Радионице, предавања, сарадња са МУП-ом
Дечја недеља	Права детета, хуманост, учешће ученика	Развијање свести о правима и одговорностима	Радионице, приредбе, изложбе, хуманитарне акције
Свет око нас – Блок 45 и Нови Београд	Упознавање локалне заједнице и историје насеља	Развијање локалног идентитета и припадности заједници	Тематске шетње, истраживачки задаци, изложбе
Сајам књига	Посета Сајму књига и сусрети са писцима	Развијање читалачких навика	Посета сајму, књижевне радионице
Месец школске библиотеке	Промоција читања и библиотеке	Развијање читалачке културе	Књижевни сусрети, квизови, изложбе
Стваралаштво ученика	Литерарно, драмско, музичко и ликовно стваралаштво	Развој талената и креативности	Рад секција, изложбе, приредбе
Новогодишње радости	Обележавање новогодишњих празника	Развијање сарадње и креативности	Радионице, базар, приредба
Светосавска академија	Обележавање школске славе Светог Саве	Неговање културног и духовног идентитета	Академија, изложбе, литерарни радови
Дан државности	Историјски и културни значај празника	Развијање националног идентитета	Тематски часови, презентације

Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
Међународни дан матерњег језика	Очување језичке културе	Ученици негују правилно изражавање	Радионице, квизови, литерарни конкурси
Свет позоришта	Упознавање драмске уметности	Развијање културних навика	Посете позориштима, драмске радионице
Свет музеја	Упознавање културне баштине	Развијање свести о значају културног наслеђа	Посете музејима и изложбама
Пролећне радости	Екологија и уметност	Развијање еколошке свести	Ликовне и еколошке радионице
Васкршње активности	Неговање традиције и обичаја	Разумевање културног наслеђа	Радионице, изложбе, хуманитарни базар
Дан школе	Представљање постигнућа ученика	Развијање школског идентитета и заједништва	Свечана академија, изложбе, наступи
Дан планете Земље	Екологија и одрживи развој	Одговоран однос према животној средини	Акције уређења простора, изложбе
Ноћ музеја и културне манифестације града	Упознавање културног живота Београда	Развијање културних потреба	Посете манифестацијама
Хуманитарне активности	Прикупљање помоћи и волонтерске акције	Развијање солидарности и емпатије	Хуманитарне акције и базари
Завршна свечаност	Додела диплома и признања	Вредновање успеха и постигнућа	Свечана додела диплома и приредба

Сарадња са установама културе

Током школске године школа сарађује са:

- Библиотеком града Београда и библиотекама Новог Београда.
- Установама културе на Новом Београду.
- Позориштима за децу и младе.
- Музејима града Београда.
- Културним центрима и галеријама.

- Организацијом „Пријатељи деце”.
- Спортским и културно-уметничким удружењима.
- Установама које се баве очувањем културног наслеђа.

Континуиране активности током школске године

- Рад драмске, литерарне, новинарске, ликовне, музичке и библиотечке секције.
- Учешће на литерарним, ликовним и мултимедијалним конкурсима.
- Вођење летописа школе.
- Објављивање радова ученика на школском сајту и у школском листу.
- Организација изложби ученичких радова.
- Реализација јавних и угледних часова.
- Сарадња са родитељима и локалном заједницом.
- Промоција успешних ученика и наставника.
- Учествовање у градским и републичким културним манифестацијама.

Носиоци програма

Тим за културну и јавну делатност школе, директор, помоћник директора, стручни сарадници, библиотекар, наставници, Ученички парламент, Савет родитеља и представници локалне заједнице.

Евалуација

Праћење реализације врши се кроз:

- извештаје носилаца активности;
- анализу учешћа ученика;
- ученичке радове и постигнућа;
- извештаје стручних већа;
- евалуационе упитнике за ученике, родитеље и наставнике;
- извештај Тима за културну и јавну делатност школе.

9. ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА:
- развијање свести и формирање еколошког начина мишљења у најранијој младости уз практично стицање знања о начину очувања еколошке равнотеже и отклањању негативних последица по животну средину као и важност екологије за унапређење квалитета живота спровођењем програма као интегративних садржаја.

ЗАДАЦИ ПРОГРАМА:
- изграђивање позитивног става и вредности код сваког појединца као активног грађанина у очувању, заштити, природног, социјалног, културно – традиционалног и васпитног аспекта животне средине. Развијање и неговање заинтересованости код ученика да спремно и конкретно учествују у очувању околине доносећи закључке на темељу стварног искуства.

Корелација:
- зоографија, разни видови медицине, фитогеографија, хемија, физика, свет око нас, природа и друштво, биологија, географија, историја, чувари природе и физичка култура.

Носиоци активности: наставници биологије, хемије, физике, одељењске старешине и учитељи кроз часове редовне наставе.

План активности:

Септембар:
- израда плана активности;
- упознавање са предметом истраживања и заштите животне средине;
- уређење учионица и кабинета (одељенске заједнице, одељенски старешина);
- предавање на тему: Загађивање и мере очувања животне средине (пети разред);

Октобар:
- чишћење школског дворишта и одлагање опалог лишћа у контејнере (еколошки је неприхватљиво спаљивање лишћа и другог смећа због ослобађања штетних гасова);
- постављање канти за смеће на пасарели;
- предавање на тему: Појава киселих киша (осми разред);

Новембар:
- приказивање примера облика енергетске ефикасности, као нпр. употреба штедљивих сијалица, енергетски ефикасних уређаја и компјутера;
- предавање о начинима спречавања губитка тополотне енергије у учионицама и становима (дихтовање прозора и врата);
- предавање на тему: Акција прикупљања материјала за рециклажу (од првог до осмог разреда);
- уређење одељенских паноа (наставници, ученици);

Децембар:
- предавање на тему: Комунална хигијена (од првог до осмог разреда) акција у школи и Месној заједници;
- организовање чишћења снега и леда (на пасарели и у школском дворишту) и постављање соли по потреби;
- гајење биљака (помоћно особље,ученици);
- предавање на тему: Утицај физичких активности на школском базену на здравље ученика и последице загревања базена на животну средину. Једна група ученика треба да истражи све бенефите по здравље ученика услед физичких активности на базену, а друга да се позабави штетним последицама загревања базена на животну средину и да пронађу алтернативне изворе загревања - попут соларне енергије, који би мање утицали на животну средину;

Јануар:
- чишћење снега и леда око школе и у школском дворишту;
- припрема за изложбу кућних љубимаца
- предавање на тему: Утицај буке на животну средину (пети разтред);
- огледни час: Одговоран однос према здрављу и животној средини (од првог до осмог разреда);

Фебруар:
- брига о птицама и напуштеним животињама (пси и мачке луталице);
- предавање на тему: Брига о животињама (од првог до осмог разреда);
- значај рециклаже - радна акција;

Март:
- уочавање разноврсности и структуре екосистема у непосредном окружењу како би се лакше уочиле неправилности и брже деловало на проблем;
- предавање на тему: Живот без дуванског дима (шести разред);
- гајење биљака (помоћно особље,ученици);

Април:

- примери позитивног и негативног деловања човека на животну средину и непосредну околину - израда паноа;
- начини спречавања и побољшавања услова животне средине (озелењавање школског дворишта, спречавање уништавања дрвећа, загађивања ваздуха и земљишта бацањем отпадака);
- предавање на тему: Заштита биљака (шума) и њихов утицај на животну средину (од шестог до осмог разреда);
- Дан Планете земље , 22.април;
- предавање на тему: Прича о озонској рупи;

Мај:
- конкретан допринос селекцији отпада ради што ефикасније рециклаже;
- прикупљање старог папира и лименки ради рециклаже;
- радионица о утицају човека на загађење животне средине;
- Животиње које нестају - израда паноа ликовних радова;
- изложба собног цвећа;

Јун:
- истраживање стања угрожености животне средине у непосредном окружењу;
- проналажење и прикупљање лишајева и маховине као индикатора степена чистоће ваздуха према врсти ;
- обележавање 5. јуна - дана заштите животне средине;
- одржавање школског дворишта;

НАПОМЕНА: дат је план еколошких активности за наредни четворогодишњи период, при чему се исте могу прилагођавати сходно потребама и могућностима, а у складу са активностима предвиђеним школским развојним планом и програмом.

10. ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД ДИСКРИМИНАЦИЈЕ, НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА И ПРОГРАМИ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА

Увод

Програм заштите од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања сачињен је у складу са Законом и Правилником о Протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање, као и у складу са Правилником о поступању установе у случају сумње или утврђеног дискриминаторног понашања и вређања угледа, части или достојанства личности, а на основу анализе стања безбедности у установи и присутности различитих облика и интензитета насиља, злостављања и занемаривања, специфичности установе и резултата самовредновања и вредновања квалитета рада установе.

У складу са међународним документом Конвенција о правима детета и документима које је усвојила Влада Републике Србије:

- Национални план акције за децу;

- Општи протокол за заштиту деце од злостављања и занемаривања.

Министарство просвете Републике Србије је објавило:

- Посебни протокол за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања изанемаривања у образовно васпитним установама, којим је прецизирана улога свих који су укључени у живот и рад школе.

На основу овог Протокола школа је формирала Тим за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања који је израдио овај програм рада.

Овим програмом детаљније је разрађен интерни поступак у ситуацијама сумње или дешавања насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације као и дефинисање и спровођење адекватних превентивних активности од стране свих актера школског живота у циљу унапређења стандарда за заштиту ученика, запослених и других лица. Програм уједно пружа и оквир за превентивне активности ради унапређења стандарда за заштиту ученика.

Циљ програма

Основни циљ Програма заштите од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања јесте обезбеђивање безбедног, подстицајног, инклузивног и здравог окружења за живот и рад свих ученика и запослених у школи, уз поштовање права детета, људских права, различитости и достојанства сваког појединца. С тим у вези, циљ програма би био унапређење квалитета живота ученика и осталих актера школског живота, стварањем безбедне и подстицајне средине, а применом мера превенције и мера интервенције. У свим поступцима који се тичу детета приоритетни принцип поступања је најбољи интерес детета.

Посебни циљеви програма су:

1. Развијање културе поштовања, толеранције и ненасиља у школи кроз неговање позитивних вредности, међусобног уважавања, сарадње и одговорног понашања свих учесника образовно-васпитног процеса.
2. Стварање безбедног и подстицајног школског окружења у којем се сваки ученик осећа прихваћено, уважено и заштићено од свих облика дискриминације, насиља, злостављања, занемаривања и социјалне искључености.
3. Развијање свести ученика, родитеља и запослених о правима, обавезама и одговорностима у области заштите од дискриминације и насиља, као и о механизмима подршке и заштите.
4. Јачање социјалних, емоционалних и комуникацијских компетенција ученика кроз развијање емпатије, самопоштовања, самоконтроле, ненасилног решавања конфликата и конструктивног изражавања осећања и ставова.
5. Правовремено препознавање фактора ризика и раних знакова дискриминације, насиља, злостављања, занемаривања и других облика ризичног понашања код ученика ради благовременог реаговања и пружања подршке.
6. Унапређивање система превентивног деловања кроз планирање и реализацију активности које доприносе смањењу ризика од настанка неприхватљивих облика понашања.
7. Развијање дигиталне писмености и безбедности ученика у дигиталном окружењу, са посебним освртом на превенцију дигиталног насиља, злоупотребе друштвених мрежа и ризичног понашања на интернету.
8. Јачање васпитне улоге школе кроз континуирану сарадњу са породицом, локалном заједницом и релевантним институцијама у циљу заједничког деловања на заштити и добробити ученика.

9. Унапређивање компетенција наставника и других запослених за препознавање, превенцију и адекватно реаговање у случајевима дискриминације, насиља, злостављања, занемаривања и других ризичних понашања.
10. Подстицање активног учешћа ученика у креирању безбедне школске средине кроз рад Ученичког парламента, вршњачку подршку, хуманитарне активности и друге облике партиципације.
11. Превенција вршњачког насиља, агресивног понашања, самоповређивања, напуштања школовања, ризичних облика понашања на интернету, трговине људима и других облика угрожавања безбедности и развоја ученика.
12. Обезбеђивање благовремене, ефикасне и координисане реакције школе у свим ситуацијама које могу угрозити безбедност, здравље, права и добробит ученика.
13. Континуирано праћење, вредновање и унапређивање мера превенције и заштите ради подизања квалитета рада школе и очувања добробити свих ученика и запослених.

Крајњи циљ програма је изградња школе као безбедне, инклузивне, демократске и подстицајне заједнице у којој се негују међусобно поштовање, једнаке могућности, одговорност, сарадња и ненасилна комуникација, а сваки ученик има услове за потпун развој својих потенцијала

Задатак програма је да кроз информативне и едукативне активности усмерене на ученике, родитеље, наставнике и друге запослене у школи, оспособимо све наведене актере живота у школи да упознају поступке и процедуре реаговања у ситуацијама сумње или дешавања насиља, дискриминације, злостављања или занемаривања, те да препознају и адекватно реагују у ситуацијама када се насиље, занемаривање или злостављање дешава или постоји сумња на то, као и да пруже подршку учесницима након заустављања и изласка из ризичне ситуације.

Ради остваривања постављених циљева, школа реализује следеће задатке:

1. Упознавање ученика, родитеља и запослених са законским прописима, правима, обавезама и процедурама поступања у случајевима дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања.
2. Планирање и спровођење превентивних активности које доприносе развијању безбедног, подстицајног и инклузивног школског окружења.
3. Неговање атмосфере међусобног поштовања, толеранције, сарадње, солидарности и прихватања различитости међу ученицима и запосленима.
4. Развијање код ученика свести о значају поштовања људских права, права детета и принципа равноправности.
5. Континуирано праћење односа међу ученицима, као и односа ученика и запослених, ради благовременог препознавања потенцијалних ризика.
6. Идентификовање ученика који су изложени ризику од дискриминације, насиља, занемаривања или других неповољних утицаја и обезбеђивање адекватне подршке.
7. Правовремено откривање и евидентирање свих облика насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације.
8. Предузимање мера интервенције у складу са прописаним процедурама и нивоима насиља, уз доследно поштовање најбољег интереса детета.
9. Обезбеђивање психолошке, педагошке и социјалне подршке ученицима који су претрпели насиље, као и ученицима који испољавају насилно или ризично понашање.
10. Организовање радионица, предавања, трибина и других едукативних активности за ученике на теме ненасилне комуникације, толеранције, решавања конфликата и развијања социјалних вештина.
11. Спровођење активности усмерених на превенцију вршњачког насиља, дискриминације, дигиталног насиља и социјалне искључености.
12. Реализација активности које доприносе превенцији ризичних облика понашања, као што су агресивност, самоповређивање, бежање са наставе, напуштање школовања и непримерено понашање на интернету.

13. Развијање дигиталне компетентности и безбедносне културе ученика ради безбедног коришћења интернета и друштвених мрежа.
14. Оснаживање ученика за препознавање и пријављивање случајева насиља, дискриминације и других облика угрожавања права и безбедности.
15. Подстицање вршњачке подршке, сарадње и активног учешћа ученика у креирању безбедне школске средине.
16. Јачање компетенција наставника, стручних сарадника и других запослених за превенцију, препознавање и реаговање у ризичним и кризним ситуацијама.
17. Организовање стручног усавршавања запослених у области заштите ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања.
18. Унапређивање сарадње са родитељима кроз саветодавни рад, родитељске састанке, предавања и заједничке активности усмерене на заштиту и добробит ученика.
19. Сарадња са центрима за социјални рад, здравственим установама, полицијом, јединицама локалне самоуправе и другим релевантним институцијама ради пружања свеобухватне подршке ученицима.
20. Редовно информисање Школског одбора, Савета родитеља, Наставничког већа и Ученичког парламента о активностима и резултатима програма.
21. Вођење прописане документације и евиденције о превентивним активностима, случајевима насиља и предузетим мерама.
22. Праћење ефеката спроведених активности и предузетих мера ради процене њихове ефикасности и унапређивања рада школе.
23. Промовисање позитивних примера понашања, успеха ученика и вредности које доприносе развоју безбедне, инклузивне и подстицајне школске заједнице.
24. Континуирано унапређивање система заштите ученика кроз самовредновање, анализу потреба и планирање нових превентивних и интервентних мера.

Реализацијом наведених задатака школа обезбеђује услове за безбедан боравак ученика, подстиче њихов целовит развој и доприноси изградњи културе ненасиља, толеранције, уважавања различитости и поштовања људских права

Активности	Начин реализације	Носиоци реализације	Време реализације
Увођење у праксу Посебног протокола за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним установама	Истицање основне идеје Протокола, подсећање на кораке у поступању, шематски прикази на огласној табли и на видним местима у школи	Задужени чланови тима и секретар школе	Август, септембар
Обезбеђење простора у којима бораве ученици унутар школе и у њеном непосредном окружењу. Унапређивање нивоа безбедности физичке средине (прилази, дворишта, сала за физичко, осветљење)	Уклањање потенцијално опасних физичких препрека; дежурство наставника	Школски одбор, Савет родитеља, Наставничко веће	Септембар, октобар
Смањивање познатих и потенцијалних ризика (маркирање ризичних периода у години, у дану, периодично) и различитих активности са повећаним ризиком (екскурзије, турнири, такмичења, одржавање матуре, празници и сл.)	Планирање, предвиђање и спровођење заштитних мера	Запослени	Током године
Упознати ученике да препознају и пријаве конфликтне ситуације, запослене да превентивно делују, а родитеље да адекватно реагују	Организовање обуке у свим одељењским заједницама и на нивоу школе	Одељењске старешине, запослени, Савет родитеља	Септембар–октобар
Донети школска правила уз партиципацију свих актера; у свим одељењским заједницама и на нивоу школе обезбедити јавну промоцију школских правила	Организовање обуке у свим одељењским заједницама и на нивоу школе	Одељењске старешине, запослени, Савет родитеља	Септембар–октобар
Обезбеђивање партиципације ученика у превенцији насиља. Формирање вршњачких тимова за заштиту и вршњачку подршку. Увођење координатора за рад са вршњачким тимовима и обука за вршњачку медијацију	Обука	Одељењске старешине, Ученички парламент	Септембар–октобар
Укључити различите садржаје образовно-васпитног процеса за превенцију и заштиту ученика кроз наставне и ваннаставне активности;	Разговор, договор	Сви запослени, родитељи	Током године

организовати заједничке акције у школи за промоцију школе као безбедног места			
Обезбедити превентивну и заштитну улогу школског спорта и спортских активности у заштити ученика	Увођење етичког кодекса у спорт и спортске активности; увођење фер-плеј турнира и такмичења у школски спорт	Наставници физичког васпитања	Током године

Програм заштите од насиља садржи превентивне и интервентне активности. Превентивним активностима обезбеђује се спречавање и смањивање присутности насиља у установи, док се мерама интервенције одређују поступци и процедуре које се користе када се насиље догоди, као и обавезе свих актера школског живота у таквим ситуацијама

Програм заштите садржи:

1) начине на који се превентивне мере и активности уграђују у свакодневни живот и рад установе (васпитне, наставне и ваннаставне активности), на свим нивоима (појединац, васпитна група, одељењска заједница, Ученички парламент, стручни органи, тела и тимови, родитељски састанци, родитељи – индивидуално и групно, Савет родитеља);

2) стручно усавршавање запослених ради унапређивања компетенција запослених за превентивни рад, благовремено уочавање, препознавање, реаговање на насиље, злостављање и занемаривање;

3) начине информисања о обавезама и одговорностима у области заштите од насиља, злостављања и занемаривања;

4) подстицање и оспособљавање ученика за активно учествовање у раду одељењске заједнице, ученичког парламента, школског одбора и стручних органа установе;

5) садржаје и начине за појачан васпитни рад ради развијања самоодговорног и друштвено одговорног понашања;

6) поступке за рано препознавање ризика од насиља, злостављања и занемаривања;

7) начине реаговања на насиље, злостављање и занемаривање, улоге и одговорности и поступање у интервенцији када постоји сумња или се оно догађа;

8) облике и садржаје рада са свом децом и ученицима, односно онима који трпе, чине или су сведоци насиља, злостављања и занемаривања;

9) начине, облике и садржаје сарадње са породицом, јединицом локалне самоуправе, надлежном организационом јединицом полиције (у даљем тексту: полиција), центром за социјални рад, здравственом службом, правосудним органима и др.;

10) начине праћења, вредновања и извештавања органа установе о остваривању и ефектима програма заштите, а нарочито, у односу на:

(1) учесталост инцидентних ситуација и број пријава;

(2) заступљеност различитих облика и нивоа насиља, злостављања и занемаривања;

(3) број повреда;

(4) учесталост и број васпитно-дисциплинских поступака против ученика и дисциплинских поступака против запослених;

(4а) број и ефекте оперативних планова заштите;

(5) остварене обуке у превенцији насиља, злостављања и занемаривања и потребе даљег усавршавања;

(6) број и ефекте акција које промовишу сарадњу, разумевање и помоћ вршњака;

(7) степен и квалитет укључености родитеља у живот и рад установе;

(8) друге параметре.

Начини на који се превентивне мере и активности уграђују у свакодневни живот и рад установе (васпитне, наставне и ваннаставне активности), на свим нивоима (појединац, васпитна група, одељењска заједница, ученички парламент, стручни органи, тела и тимови, родитељски састанци, родитељи – индивидуално и групно, Савет родитеља);

По протоколу превентивне мере установа креира на основу увида и података о:

1. Учесталости инцидентних ситуација и броја пријава насиља
2. Заступљености различитих врста насиља
3. Броју повреда
4. Сигурности објекта и дворишта
5. Процени реализованих обука за запослене и потребе даљег усавршавања
6. Броју и ефектима реализованих акција које промовишу сарадњу, разумевање и помоћ
7. Степену и квалитету укључености родитеља у живот и рад установе и друго

Превентивним активностима се:

8. ствара и негује клима сарадње и толеранције, уважавања и међусобног прихватања;
9. подиже ниво свести и осетљивости свих актера школског живота (наставника, родитеља, ученика, ваннаставног особља) у циљу бољег препознавања свих облика насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације и адекватнијег реаговања на исте;
10. унапређују знања, вештине и ставови потребни за конструктивно реаговање на насиље и дискриминацију на принципима једнаких могућности које се остварују на свим нивоима и облицима рада у школи
11. дефинишу процедуре за заштиту ученика, родитеља и свих запослених од насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације;
12. договарају начини информисања о садржајима, мерама и активностима за спречавање и заштиту од насиља , дискриминације и дискриминаторног понашања;

13. успоставља и унапређује рад интерне и екстерне заштитне мреже

14. планира праћење и евидентирање врста и учесталости насиља и облика дискриминације

15. • планира превентивни и саветодавно-едукативни рад у оквиру установе

ПРЕВЕНТИВНЕ АКТИВНОСТИ		
Садржај превентивних активности	Задаци	Циљеви превентивних активности
Упознавање свих запослених, ученика и родитеља са њиховим правима, обавезама и одговорностима прописаним Законом и Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање и дискриминацију	Реализација предвиђених садржаја: - на часовима одељењског старешине, на почетку сваке школске године; - организовање родитељских састанака,на почетку сваке школске године на којима ће родитељи бити упознати са предвиђеним садржајем; - планирање Наставничког већа, на почетку сваке школске године на коме ће сви запослени бити упознати са предвиђеним садржајем	Усвајање и примена правила понашања, стварање сигурног и подстицајног окружења у коме се не толерише насиље, злостављање, занемаривање и дискриминација. Неговање сарадње, уважавања и ненасилне комуникације. Упознавање са процедуром пријављивања и поступања у случају сумње или сазнања о свим облицима насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације
Упознавање са видовима и стратегијама пружања одговарајуће подршке и разумевања различитих	Реализација садражаја током школске године на часовима одељењског старешине у	Подизање нивоа свести и осетљивости ученика, родитеља и свих запослених за препознавање свих облика насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације

облика комуникације и понашања ученика са тешкоћама и сметњама у развоју и инвалидитетом Препознавање различитих облика насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације над децом, вршњачког насиља и адекватно реаговање у насилним ситуацијама Теме о трговини људима, опасностима од психоактивних супстанци, алкохола	складу са узрастом ученика, организовање предавања, трибина, радионица у току сваке школске године са ученицима, родитељима. Сарадња са спољашњом заштитном мрежом, организовање предавања и радионица припадника МУП-а,	Рано препознавање ризика од насиља, злостављања и занемаривања и дискриминације Усвајање позитивних облика понашања, учење вештина конструктивне комуникације и развијање емпатије Развијање вештина за препознавање различитих облика насиља и оснаживање ученика да адекватно реагују у насилним ситуацијама, да затраже помћ одраслих, не трпе и не подржавају насиље..
Рад са ученицима који испољавају проблеме у понашању Сарадња са родитељима ученика који испољавају проблеме у понашању	Одељењски старешина, ПП служба, Тим за заштиту ће уз обавезно укључивање родитеља остваривати васпитни рад, појачан васпитни рад и васпитни рад који је у интезитету примерен потребама детета и у најбољем је интересу детета	Сузбијање свих врста насиља, развијање друштвено одговорног понашања, развијање вештина за конструктивно решавање сукоба. Пружања одговарајуће подршке ученицима у складу са њиховим потребама и узрастом.
Унапређивање знања, вештина и ставова потребних за креирање безбедног и подстицајног окружења и конструктивно реаговање на насиље, злостављање, занемаривање и дискриминацију.	Стручно усавршавање запослених, едукација ученика и родитеља, обуке за наставнике, ученике и родитеље на платформи „Чувам те“	Развијање компетенција потребних за превентивни рад, благовремено уочавање, рано препознавање ризика и реаговање на различите облике насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације; Усвајање и унапређивање знања и компетенција из области превенције вршњачког насиља и законском обавезом поступања у случајевима насиља, Реаговање на сваку ситуацију која указује да би неки вид насиља могао да се догоди
Укњучивање и подстицање ученика	Учествовање ученика у раду	.Развијање друштвено одговорног понашања, усмеравање на

на активно учествовање у реализацији програма заштите од насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације.	Тима за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања (представник ученика члан Тима), укључивање Вршњачког тима и Ученичког парламента у планирање, осмишљавању и реализацији превентивних активноати, обележавање Међународног дана борбе против вршњачког насиља - “Дан розе мајица“ и сл.,	позитивно понашање и тимски рад кроз подршку и помоћ вршњака; Информисање вршњака и млађих ученика о превентивним и интервентним активностима у заштити од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања, развијање вештина за сарадњу, поштовање и уважавање различитости

Начини имплементације превентивних мера и активности у свакодневни живот и рад установе

1. -договор са ученицима о одељењским и школским правилима понашања (на ЧОС-у)
2. -информисање родитеља на родитељским састанцима и на састанцима Савета родитеља о стању безбедности у установи
3. -договор око партиципације родитеља и ученика у превентивним и интервентним активностима
4. -упознавање родитеља, ученика и наставника са унутрашњом заштитном мрежом у установи и могућностима тражења помоћи од исте
5. -сарадња са другим тимовима унутар установе
6. -сарадња са другим институцијама и организацијама ван установе (МУП, Центар за социјални рад, Школска управа..)
7. -идентификација, планирање и реализација наставних јединица које су повезане са насиљем, дискриминацијом, ризичним понашањима као и толеранцијом, примерима просоцијалних и позитивних понашања
8. -организација ваннаставних активности у установи са циљем превенције вршњачког насиља, развијања позитивне климе, другаства, сарадње, толеранције

9. -обележавање важних датума, организовање тематских дана/ недеља, активности које промовишу сарадњу, другарство, толеранцију…
10. -испитивање стања безбедности у установи (упитник за ученике, родитеље и наставнике)
11. -оснаживање Вршњачког тима и Ученичког парламента да конструктивно реагују као медијатори међу вршњацима

Стручно усавршавање запослених

С обзиром на сложеност рада на заштити од насиља, дигиталне изазове и специфичне начине реаговања, школа ће континуирано развијати компетенције запослених кроз следеће области и активности:

1. Тематске области усавршавања:

1. **Психолошка отпорност и ментално здравље:** Препознавање раних знакова емоционалног стреса и анксиозности код ученика који су жртве или сведоци насиља.
2. **Технике медијације и деескалације:** Оснаживање запослених за примену конкретних алата ненасилног решавања конфликата, активног слушања и медијације међу вршњацима.
3. **Ресторативна дисциплина:** Развијање вештина за спровођење појачаног васпитног рада који се не фокусира само на казну, већ на преузимање одговорности и поправљање нарушених односа.
4. **Дигитална безбедност и АИ технологије:** Едукација наставника о препознавању нових облика дигиталног насиља, као што је злоупотреба вештачке интелигенције за креирање компромитујућих садржаја и заштита приватности у виртуелном простору.
5. **Друге релевантне теме**

2. Облици реализације усавршавања:

6. **Унутаршколска обука:** Организовање предавања и радионица од стране Тима за заштиту, наставника, управе школе и стручне службе (психолога и педагога) за наставно особље на тему протокола поступања, израде Планова заштите и сл.
7. **Хоризонтално учење:** Размена искустава и примера добре праксе међу колегама кроз састанке Тимова, Стручних већа и Одељењских већа.
8. **Стручно усавршавање ван установе:** Учешће на акредитованим семинарима Министарства просвете који се баве превенцијом дискриминације и насиља.

3. Унапређивање партнерства са породицом:

9. Едукација запослених за вођење конструктивних саветодавних разговора са родитељима, како жртава тако и починилаца насиља, ради постизања усаглашеног деловања школе и породице.
10. Оспособљавање наставника за организовање тематских родитељских састанака фокусираних на превенцију дискриминације, насиља, злостављања, занемаривања и других ризичних понашања.

Начине информисања о обавезама и одговорностима у области заштите од насиља

11. Информисање запослених на седницама стручних органа школе, постављање садржаја и материјала на Гугл учионицу, огласну таблу, Вајбер групу
12. Информисање родитеља ученика преко представника Савета родитеља, путем родитељских састанака, индивидуалних и групних разговора, путем школског сајта
13. Информисање ученика на часовима одељењског старешине, путем стручних предавања, на наставним и ваннаставним активностима, преко друштвених мрежа, на едукативним радионицама /трибинама / предавањима..
14. Израда паноа, презентација, обавештења..

15. Објављивање законских прописа на огласној табли, истицање правила понашања у школи
16. Истицање и промовисање позитивних примера понашања: непосредно у установи, преко школског сајта и друштвених мрежа

Подстицање и оспособљавање ученика на активно учествовање у превентивним активностима

17. унапређивање наставног процеса повезивањем наставних садржаја појединих наставних предмета са темама из области превенције различитих облика непожељних понашања; Интегрисати садржаје заштите од насиља у редовне предмете и изборне програме (у договору са наставницима разредне и предметне наставе)
18. побољшавање квалитета и разноврсности ваннаставних активности и развијање мотивације код ученика да се баве њима;
19. повезивање појединих тема у оквиру ваннаставних активности са темама из области превенције;
20. подстицању позитивних ставова према себи и другима и унапређивању интерперсоналних односа међу учесницима васпитно-образовног процеса; унапређивање и јачање партиципације свих интересних група (кроз рад ученичког парламента и његовим укључивањем у доношење одлука значајних за ученике и школу у целини, унапређивању сарадње са родитељима и локалном заједницом, укључивањем родитеља у креирање облика и садржаја сарадње са школом);
21. модификовање правила понашања, система награђивања и санкционисања
22. промовисање позитивних примера понашања у установи и преко школског сајта и друштвених мрежа

Поступци за рано препознавање ризика од насиља, злостављања и занемаривања

Рано препознавање ризика од насиља, злостављања и занемаривања је битно због предузимања мера превенције, како не би дошло до ситуација и ескалације насиља. Низ фактора делује на појаву ризичних ситуација за појаву насиља. Правовремено реаговање је битан чинилац и може бити кључни фактор за рано сузбијање насиља.

Активности које установа преузима у циљу раног препознавања ризика:

1. Идентификација ученика који испољавају агресивно и неприлагођено понашање (начини реализације: праћење понашања ученика, идентифација ученика из дисфункционалних породица и социјално-депривираних средина, прикупљање података о ученику од родитеља, наставника, васпитача…)
2. Идентификација ученика који могу постати жртве насиља
3. (начини реализације: праћење понашања ученика, идентифација ученика из дисфункционалних породица, социјално-депривираних средина и осетљивих група, прикупљање података о ученику од родитеља, наставника, васпитача као и применом социометријских техника…)
4. Идентификација групе или одељења у којима су нарушени односи међу ученицима (начини реализације: стална размена информација са одељењским старешинама, наставницима који реализују наставу и ваннаставне активности у датим одељењима, примена социометријских техника, укључивање родитеља)

Начини реаговања на насиље, злостављање и занемаривање, улоге и одговорности и поступање у интервенцији када постоји сумња да се оно догађа

- Поступање по унапред утврђеним и прописаним корацима – редоследу поступака у случају интервенције:
    1. проверавање сумње и прикупљање информација
    2. заустављање насиља и смиривање учесника,
    3. обавештавање родитеља и предузимање хитних акција по потреби,
    4. консултације у установи,
    5. мере и активности
    6. праћење ефеката предузетих мера и активности

Интервенцију у одговору на насиље, злостављање и занемаривање чине мере и активности којима се оно зауставља, осигурава безбедност учесника (оних који трпе, чине или сведоче), смањује ризик од понављања, ублажавају последице за све учеснике и прате ефекти предузетих мера.

7. У установи се предузимају мере у одговору на насиље, злостављање и занемаривање, када се оно дешава или се догодило између: деце или ученика (вршњачко насиље); запосленог и детета, односно ученика; родитеља и детета, односно ученика; родитеља и запосленог; ученика и запосленог, као и када насиље, злостављање и занемаривање чини треће лице у односу на дете, ученика, запосленог или родитеља.
8. Установа је дужна да предузме мере у оквиру својих надлежности увек када постоји сумња или сазнање да дете и ученик трпи насиље, злостављање и занемаривање, без обзира на то где се оно догодило, где се догађа или где се припрема.
9. Уколико се насилно понашање догоди у простору установе и/или у време образовно-васпитног рада и других активности установе, предузимају се мере појачаног васпитног рада, а у складу са проценом нивоа, води се и окончава васпитно-дисциплински поступак у роковима и на начин утврђен законом. Установа обавештава друге институције у зависности од процењеног нивоа насиља.

ИНТЕРВЕНТНА ОБЛАСТ Установа је дужна да интервенише увек када постоји сумња или сазнање да дете и ученик трпи насиље, злостављање и занемаривање, без обзира на то где се оно догодило, где се догађа или где се припрема.		
Садржаји	Задаци	Циљеви интервентних активности
1. Дефинисање и примена процедура и поступака за заштиту од насиља и реаговања у ситуацијама насиља 2. На почетку сваке школске године упознати све запослене, ученике и родитеље са програмом који школа спроводи у циљу спречавања свих облика	3. У складу са Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиње, злостављање и занемаривање дефинисати интервенције према нивоима и облицима насиља и Годишњим планом планирати начин информисања ученика, родитеља и запослених о редоследу	4. Заустављање дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања, стварање безбедног окружења за све ученике (оне који трпе, чине или сведоче), смањивање ризика од понављања, ублажавање последица за све учеснике.

насиља.	поступања у интервенцији на насиље, упознавање запослених саначином вођења евиденције о случајевима насиља и предузетим мерама и активностима.	

Редослед поступања у интервенцији

Свака особа која има сазнања о насиљу, злостављању и занемаривању обавезна је да реагује

1. **Проверавање сумње или откривање насиља, злостављања и занемаривања** обавља се прикупљањем информација-директно или индиректно.
2. **Заустављање насиља и злостављања и смиривање учесника** је обавеза свих запослених у установи, а нарочито најближег присутног запосленог и дежурног наставника да одлучно прекине све активности, раздвоји и смири учеснике у акту насиља. У случају да запослени процени да је сукоб високо ризичан и да не може сам да га заустави, одмах ће тражити помоћ.
3. **Обавештавање родитеља** и предузимање хитних акција по потребиі (пружање прве помоћи, обезбеђивање лекарске помоћи, обавештавање полиције и центра за социјални рад) обавља се одмах након заустављања насиља и злостављања. Уколико родитељ није доступан или његово обавештавање није у најбољем интересу детеа и ученика, установа одмах обавештава центар за социјални рад.
4. **Консултације у установи** се врше ради: разјашњавања околности, анализирања чињеница на што објективнији начин, процене нивоа насиља и злостављања, нивоа ризика и предузимањаодговарајућих мера и активности, избегавања конфузије и спречавања некоординисане акције односно, ради успостављања и развијања усклађеног, уједначеног и ефикасног поступања. У консултације у установи укључују се: одељењски старешина, дежурни наставник,педагог, директор, Тим за заштиту, Ученички парламент.
5. **Мере и активности** предузимају се за све нивое насиља и злостављања. Оперативни план заштите (план заштите) сачињава се за конкретну ситуацију другог и трећег нивоа за све ученике – учеснике насиља и злостављања (оне који трпе, који чине и који су сведоци насиља и злостављања). План заштите зависи од врсте и тежине насилног понашања.
6. **Праћење ефеката предузетих мера и активности** - установа прати понашање ученика који је трпео насиље, који је извршио насиље и злостављање, али и ученика који су индиректно били укључени(сведоци). Прати се укљученост родитеља и других надлежних органа, организација и служби.

УНУТРАШЊА ЗАШТИТНА МРЕЖА – улоге и одговорности	
ДЕЖУРНИ НАСТАВНИК	✔ дежура у складу са распоредом; ✔ уочава и пријављује случај; ✔ покреће процес заштите детета (реагује одмах у случају насилног понашања) ✔ обавештава одељењског старешину о случају; ✔ евидентира случај у књигу дежурстава

	✔ сарађује са Тимом за заштиту
ПРЕДМЕТНИ НАСТАВНИК	✔ уочава случајеве насилног понашања и реагује одмах ✔ обавештава одељењског старешину о случају (по потреби обавештава педагога и директора школе) ✔ учествује у процесу заштите деце
ОДЕЉЕЊСКИ СТАРЕШИНА	✔ уочава случајеве насилног понашања и реагује одмах; ✔ учествује у процесу заштите деце; ✔ разговара са учесницима насиља; ✔ информише родитеље и сарађује са њима; ✔ по потреби, сарађује са Тимом за заштиту деце од насиља; ✔ прати ефекте предузетих мера; ✔ евидентира случај и води документацију; по потреби, комуницира са релевантним установама
ТИМ ЗА ЗАШТИТУ ОД ДИСКРИМИНАЦИЈЕ, НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА	1. уочава случајеве насилног понашања; 2. евидентира случај 3. покреће процес заштите детета, реагује одмах; 4. обавештава одељењског старешину и сарађује са њим; 5. по потреби, разговара са родитељима; 6. пружа помоћ и подршку деци/ученицима, наставницима; 7. разматра случај (2. и 3. ниво) и осмишљава мере заштите; 8. обавља консултације, предлаже заштитне мере, прати ефекте предузетих мера; 9. по потреби, сарађује са другим установама;
ПОМОЋНО-ТЕХНИЧКО ОСОБЉЕ	10. дежура по распореду; 11. прекида насиље; 12. уочава и пријављује случајеве насилног понашања
УЧЕНИЦИ	13. уочавају случајеве насилног понашања; 14. траже помоћ одраслих; 15. пријављују насиље (одељењском старешини, предметном наставнику, педагогу, директору, Тиму); 16. за теже случајеве консултују чланове школског Тима;

	17. учествују у активностима превенције и заштите

Тим за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања

Задаци Тима за заштиту ученика од насиља, злостављања, занемаривања и дискриминације:

5. координира израду и реализацију Програма заштите од насиља (превентивне и интервентне активности)
6. информише ученике, запослене и родитеље о планираним активностима и могућностима тражења подршке и помоћи од Тима за заштиту
7. организују упознавање наставника, ученика, родитеља-старатеља и локалне заједнице са Општим и Посебним протоколом за заштиту деце од злостављања и занемаривања
8. учествују у обукама за заштиту од насиља, злостављања и занемаривања;
9. •информише и пружа основну обуку за све запослене у школи са циљем стицања неопходних знања и вештина за превенцију, препознавање, процену и реаговање на појаву дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања
10. укључује све актере школског живота у превентивне и интервентне мере и активности
11. организује консултације у школи и процењује нивое ризика за безбедност ученика
12. прати и процењује ефекте предузетих мера у заштити ученика;
13. сарађује са релевантним установама;
14. организује евидентирање појава насиља;
15. прикупља и чува документацију о ситуацијама насиља у установи
16. извештава стручна тела и органе управљања (два пута годишње)

Ради ефикасности рада тима, потребно је да сви у школи (запослени, ученици и родитељи-старатељи) буду информисани о томе ко су чланови тима и да њихова имена буду истакнута на огласној табли на видном месту. Организација рада тима и време у коме су обавезни да предузимају мере треба да буду у складу са радним временом школе, тако да увек током радног времена школе неко од чланова тима буде на располагању.

Процењивање нивоа насиља, злостављања и занемаривања по нивоима

Процењивање нивоа насиља, злостављања и занемаривања по нивоима односи се само на вршњачко насиље.

Процењивање нивоа насиља, злостављања и занемаривања по нивоима има за циљ обезбеђивање уједначеног поступања (интервенисања) установа у ситуацијама насиља и злостављања искључиво када су актери деца, односно ученици (ученик–ученик).

Исти облици насиља, злостављања и занемаривања могу да се појаве на више нивоа, али се разликују у интензитету, степену ризика, учесталости, последицама и учесницима, односно критеријумима за процену нивоа.

Критеријуми за процену нивоа насиља су интензитет, степен ризика, трајање и учесталост насилног понашања, последице, број учесника, узраст и карактеристика развојног периода детета, односно ученика.

Процену другог и трећег нивоа вршњачког насиља врши Тим за заштиту, а првог нивоа одељењски старешина, на основу прикупљених информација и чињеница .

Тим за заштиту може да редефинише процењени ниво уколико дође до нових сазнања и информација

ПРВИ НИВО НАСИЉА

Облици насиља 1. **Облици физичког насиља и злостављања су, нарочито:** ударање чврга, гурање, штипање, гребање, гађање, чупање, уједање, саплитање, шутирање, прљање, уништавање ствари. 2. **Облици психичког насиља и злостављања су, нарочито**: омаловажавање, оговарање, вређање, ругање, називање погрдним именима, псовање, етикетирање, имитирање, „прозивање". 3. **Облици социјалног насиља и злостављања су,нарочито**: добацивање, подсмевање, искључивање из групе или заједничких активности, фаворизовање на основу различитости, ширење гласина. 4. **Облици сексуалног насиља и злостављања су, нарочито** :неумесно, са сексуалном поруком добацивање, псовање, ласцивни коментари, ширење прича, етикетирање, сексуално недвосмислена гестикулација. 5. **Облици насиља и злостављања злоупотребом информационих технологија и других комуникационих програма** су, нарочито: узнемиравајуће позивање,	**Интервенција** 6. На првом нивоу, по правилу, активности предузима самостално одељењски старешина, наставник у сарадњи са родитељем у смислу појачаног васпитног рада са групом ученика, одељењском заједницом и индивидуално. Изузетно ако се насилно понашање понавља, ако васпитни рад није био делотворан, ако су последице теже, ако је у питању насиље и злостављање од стране групе према појединцу и ако исто дете и ученик трпи поновљено насиље и злостављање за ситуацију првог нивоа установа интервенише активностима предвиђеним за други односно трећи ниво.. 7. ОДЕЉЕЊСКИ СТАРЕШИНА, НАСТАВНИК, РОДИТЕЉ 8. ПОЈАЧАН ВАСПИТНИ РАД У САРАДЊИ СА РОДИТЕЉИМА, РАД СА ОДЕЉЕЊСКОМ ЗАЈЕДНИЦОМ, ГРУПОМ УЧЕНИКА И ИНДИВИДУАЛНО	**Документација, анализа и извештавање** 9. Одељењски старешина бележи насиље на првом нивоу, прати и процењује делотворност предузетих мера и активности евидентира у педагошкој документацији.

слање узнемиравајућих порука СМС-ом, ММС-ом.		
ДРУГИ НИВО НАСИЉА		
10. <u>Облици насиља</u> 11. **Облици физичког насиља и злостављања су, нарочито:** шамарање, ударање, гажење, цепање одела, „шутке”, затварање, пљување, отимање и уништавање имовине, измицање столице, чупање за уши и косу. 12. **Облици психичког насиља и злостављања су, нарочито:** уцењивање, претње, неправедно кажњавање, забрана комуницирања, искључивање, манипулисање. 13. **Облици социјалног насиља и злостављања су, нарочито:** сплеткарење, ускраћивање пажње од стране групе (игнорисање), неукључивање, неприхватање, манипулисање, искоришћавање. 14. **Облици сексуалног насиља и злостављања су, нарочито:** сексуално додиривање, показивање порнографског материјала, показивање интимних делова тела, свлачење. 15. **Облици насиља и злостављања злоупотребом информационих технологија и других**	16. **<u>Интервенција</u>** 17. На другом нивоу, по правилу, активности предузима одељењски старешина у сарадњи са педагогом, тимом за заштиту и директором, уз обавезно учешће родитеља у смислу појачаног васпитног рада. Уколико појачани васпитни рад није делотворан, директор покреће васпитно-дисциплински поступак и изриче меру у складу са законом. 18. АКТИВНОСТИ ИЗ ПРВОГ НИВОА 19. УКЉУЧУЈЕ СЕ ТИМ ЗА ЗАШТИТУ, ПОЈАЧАН ВАСПИТНИ РАД ОДЕЉЕЊСКОГ СТАРЕШИНЕ, РОДИТЕЉА, ПЕДАГОГА, ТИМА ПОЈАЧАН ВАСПИТНИ РАД 20. АНГАЖОВАНА УНУТРАШЊА ЗАШТИТНА МРЕЖА	**21. <u>Документација, анализа и извештавање</u>** 22. О случајевима који захтевају укључивање Тима за заштиту (други и трећи ниво) документацију, води, чува и анализира за потребе установе ПП служба, а изузетно други члан Тима за заштиту кога је директор одредио. 23. Тим подноси извештај директору два пута годишње. Директор извештава орган управљања, Савет родитеља и Ученички парламент.

комуникационих програма : оглашање, снимање и слање видео записа, злоуп отреба блогова, форума и четовања, снимање камером појединаца против њихове воље, снимање камером насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика.		
ТРЕЋИ НИВО НАСИЉА		
<u>Облици насиља</u> 24. **Облици физичког насиља и злостављања су, нарочито:** туча, дављење, бацање, проузроковање опекотина и других повреда, ускраћивање хране и сна, излагање ниским температурама, напад оружјем. 25. **Облици психичког насиља и злостављања су, нарочито:** застрашивање, уцењивање уз озбиљну претњу, изнуђивање новца или ствари, ограничавање кретања, навођење на коришћење наркотичких средстава и психоактивних супстанци, укључивање у деструктивне групе и организације. 26. **Облици социјалног насиља и злостављања су, нарочито**: претње, изолација, малтретирање групе према појединцу или групи,	**<u>Интервенција</u>** 29. На трећем нивоу, активности предузима директор са Тимом за заштиту, уз обавезно ангажовање родитеља и надлежних органа, организација и служби и служби (центар за социјални рад, здравствена служба, полиција и друге организације и службе). Када су извршиоци насиља ученици старости до 14 година против којих се не може поднети прекршајна и кривична пријава, нити покренути прекршајни и кривични поступак, на овом узрасту се искључиво примењују мере из надлежности образовно-васпитног система,	**<u>Документација, анализа и извештавање</u>** **31.** О случајевима који захтевају укључивање Тима за заштиту (други и трећи ниво) документацију, води, чува и анализира за потребе установе педагог, а изузетно други члан Тима за заштиту кога је директор одредио. Тим подноси извештај директору два пута годишње. Директор извештава орган управљања, Савет родитеља и ученички парламент.

организовање затворених група (кланова) које има за последицу повређивање других. 27. **Облици сексуалног насиља и злостављања су, нарочито**: завођење од стране одраслих, подвођење, злоупотреба положаја, навођење, изнуђивање и принуда на сексуални чин, силовање, инцест. 28. **Облици насиља и злостављања злоупотребом информационих технологија и других комуникационих програма су нарочито**: снимање насилних сцена, дистрибуирање снимака и слика, дечија порнографија	здравственог система и система социјалне заштите. У раду са учеником до 14 година родитељ има обавезу да се укључи у појачан , односно по интензитету примерен потребама ученика васпитни рад. Уколико присуство родитеља није у најбољем интересу ученика, тј. може да штети, угрози његову безбедност или омета поступак у установи, директор обавештава центар за социјални рад, односно полицију или јавног тужиоца. На овом нивоу обавезни су васпитни рад који је у интензитету примерен потребама ученика, као и покретање васпитно-дисциплинског поступка и изрицање мере у складу са законом. Ако је за рад са учеником ангажована и друга организација или служба, установа остварује сарадњу са њом и међусобно усклађуј Тим за заштиту процењује да ли је неопходно да се током трајања васпитно-дисциплинског поступка ученик удаљује из процеса непосредног	

	образовно-васпитног рада и осталих облика образовно-васпитног рада најкраће пет радних дана, а најдуже до окончања васпитно-дисциплинског поступка, уважавајући ризике, досадашње понашање ученика и изречене мере, последице и околности ситуације, безбедност, узраст и развојне карактеристике детета и сл. 30. АКТИВНОСТИ ИЗ ПРЕТХОДНИХ НИВОА + УКЉУЧЕНИ НАДЛЕЖНИ ОРГАНИ, ОРГАНИЗАЦИЈЕ И СЛУЖБЕ (ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД, ЗДРАВСТВЕНА СЛУЖБА, ПОЛИЦИЈА И ДРУГЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ И СЛУЖБЕ) - СПОЉАШЊА ЗАШТИТНА МРЕЖА	

Интервенција према нивоима насиља, злостављања и занемаривања

Ниво насиља и злостављања условљава и предузимање одређених интервентних мера и активности.

На првом нивоу, који по правилу процењује одељењски старешина, активности предузима самостално одељењски старешина, у сарадњи са родитељем, у смислу појачаног васпитног рада са васпитном групом, одељењском заједницом, групом ученика и индивидуално. Одељењски старешина може консултовати и психолога/педагога школе за подршку, по потреби.

Изузетно, ако се насилно понашање понавља, ако појачани васпитни рад није био делотворан, ако су последице теже, ако је у питању насиље и злостављање од стране групе према појединцу или ако исто дете и ученик трпи поновљено насиље и злостављање одељенски старешина укључује Тим за заштиту. Тим за заштиту у складу са информацијама процењује ниво и предузима даље активности.

На другом нивоу, по правилу, активности предузима одељењски старешина, у сарадњи са Тимом за заштиту и обавезно учешће родитеља ученика, у смислу појачаног васпитног рада, као и могућност предлагања покретања васпитно-дисциплинског поступка.

На трећем нивоу, по правилу, активности предузима директор са Тимом за заштиту, уз обавезно укључивање родитеља и надлежних органа и организација (центар за социјални рад, здравствена служба, полиција, јавно тужилаштво и друге надлежне организације). На трећем нивоу обавезно се покреће васпитно-дисциплински поступак.

Тим за заштиту процењује да ли је неопходно да се током трајања васпитно-дисциплинског поступка ученик удаљује из процеса непосредног образовно-васпитног рада и осталих облика образовно-васпитног рада најкраће пет радних дана, а најдуже до окончања васпитно-дисциплинског поступка, уважавајући ризике, досадашње понашање ученика и изречене мере, последице и околности ситуације, безбедност, узраст и развојне карактеристике детета и сл.

Осим наведеног, Тим за заштиту процењује да ли је неопходно да ученик буде удаљен из процеса непосредног и осталих облика образовно васпитног рада и приликом покретања васпитно-дисциплинског поступка за учињене теже повреде обавезе ученика које се односе на поседовање, подстрекавање, помагање, давање другом ученику и употребу психоактивних супстанци, односно алкохола, дрога и никотинских производа, као и уношење у школу оружја, пиротехничког средства или другог предмета којим може да угрози или повреди друго лице.

Улога тима за заштиту је да прикупи чињенице од значаја за поступање и квалификовање теже повреде обавеза ученика.

Процена тима за заштиту чини саставни део решења којим се ученик удаљује из процеса непосредног образовно-васпитног рада.

О удаљењу ученика, школа, поред родитеља, обавештава и надлежни центар за социјални рад у циљу заједничког деловања и израде плана појачаног васпитног рада за ученика, током трајања васпитно-дисциплинског поступка, односно мере непосредног удаљавања.

У случају удаљавања из процеса непосредног образовно-васпитног рада и осталих облика образовно-васпитног рада установа, заједно са родитељима и центром за социјални рад, реализује појачан васпитни рад. Током удаљења ученика, школа је у обавези да на

иницијативу ученика, родитеља, достави потребне наставне материјале како би се обезбедио континуитет у праћењу наставног процеса ученика.

У случају неукључивања, односно непоступања по поновном обраћању надлежном центру за социјални рад, установа обавештава министарство надлежно за надзор над радом центара.

Приликом реализације активности, у оквиру плана појачаног васпитног рада, родитељ је одговоран за редовно учешће детета у планираним активностима плана појачаног васпитног рада.

Након повратка у школу, са учеником се наставља појачан васпитни рад и праћење, у складу са планом.

Ученици старости до 14 година нису кривично и прекршајно одговорни, те се према њима не може покренути кривични, нити прекршајни поступак за извршено насиље, већ се према њима искључиво примењују активности из надлежности образовно-васпитног система, здравственог и система социјалне заштите. У ситуацијама када је реч о ученицима изнад 14 година обавештава се јавни тужилац за малолетнике и полиција, а предузимају се и активности из надлежности образовно-васпитног система, здравственог и система социјалне заштите.

Када родитељ чини насиље, злостављање или занемаривање детета и када његово укључивање у поступак није у најбољем интересу детета установа обавезно укључује надлежни центар за социјални рад.

Ако постоји сумња или сазнање о насиљу, злостављању и занемаривању детета и ученика у породици, директор без одлагања обавештава надлежно јавно тужилаштво, полицију и центар за социјални рад који предузимају даље мере у складу са законом.

Увек када је запослени починилац насиља, злостављања и занемаривања према детету и ученику у установи, директор предузима мере према запосленом, у складу са законом, а према детету и ученику мере за заштиту и подршку (план заштите од насиља) на основу

Правилника о протоколу. Када родитељ пријави директору непримерено понашање запосленог према његовом детету, директор поступа у складу са законом.

Уколико постоји сумња да је починилац насиља, злостављања и занемаривања треће лице према детету и ученику, директор је обавезан да истовремено обавести родитеља детета које је изложено насиљу, злостављању и занемаривању, надлежни центар за социјални рад, полицију и надлежно јавно тужилаштво.

Када се насиље и злостављање дешава у установи између одраслих лица (запослени – запослени; запослени – родитељ; запослени, родитељ – треће лице), директор предузима мере, у складу са законом.

У свим ситуацијама када се непосредно дешава насиље или постоји оправдан разлог да се сумња да ће доћи до насиља услед непредузимања хитних мера заштите, без обзира на узраст учесника ситуације насиља, установа одмах обавештава полицију ради спречавања даљег вршења насиља и обезбеђивања помоћи и заштите.

У поступку заштите детета и ученика од насиља, злостављања и занемаривања установа је дужна да: поступак води ефикасно и економично; обезбеди заштиту и поверљивост података до којих дође пре и у току поступка; да дете, односно ученика не излаже поновном и непотребном давању изјава.

Заштита запослених

Установа је дужна да поступа увек када постоји сумња или сазнање да запослени трпи насиље од стране ученика, родитеља или трећег лица у установи или за време организовања активности установе.

Процењивање насиља, злостављања и занемаривања по нивоима не односи се на запослене, већ само на вршњачко насиље.

Када је ученик починилац насиља према запосленом, директор је дужан да одмах обавести родитеља и центар за социјални рад; да покрене васпитно-дисциплински поступак и да изрекне васпитно-дисциплинску меру, у складу са законом за ученике старости до 14 година, а за ученике изнад 14 година, осим наведених активности и да обавести надлежно јавно јавно тужилаштво и полицију.

У случају повреде части, угледа и достојанства запосленог од стране ученика примењују се мере и активности прописане за трећи ниво вршњачког насиља.

Када је ученик са сметњама у развоју и инвалидитетом починилац насиља према запосленом, неопходно је да директор у сарадњи са тимом за заштиту и тимом за инклузивно образовање утврди да ли је испољено (агресивно) понашање ученика последица здравственог стања, односно развојне сметње и у складу са тим се предузимају даље мере и активности, односно процењују кога је потребно укључити од спољашње мреже заштите (стручњаци из здравственог система, социјалне заштите и др.).

Када је родитељ или треће лице починилац насиља према запосленом или запослени према запосленом, директор је дужан да таква сазнања пријави полицији и надлежном јавном тужилаштву, а када је родитељ починилац насиља да обавести и надлежни центар за социјални рад, у року прописаним Законом.

Уколико установа има сазнање да родитељ или треће лице на друштвеним мрежама омаловажава, вређа, прети или позива на насиље према запосленом, а у вези са професионалном улогом запосленог, установа је дужна да о томе обавести надлежно јавно тужилаштво, у року прописаном Законом.

Када запослени изврши насиље над запосленим директор поступа у складу са законом.

Редослед поступања у интервенцији

1. **Проверавање сумње или откривање насиља**

1. Знаци који указују да ученик трпи насиље (различитих типова и нивоа) или злостављање, могу бити очигледни, сазнање о насиљу је онда директно (кад дете или неко из околине саопшти податак у вези са тим) или индиректно (када наставници, ученици или родитељи на основу неких знакова сумњају да се насиље дешава). Сумњу одмах треба проверити у поверљивом, пажљиво вођеном индивидуалном разговору са дететом (а по могућности и из других релевантних извора), при чему су разумевање и поверење, поштовање процедура предуслови ефикасности. Разговор обавља предметни наставник (ако се њему дете поверило или он има основану сумњу) или одељењски старешина. Ако је неопходно (у случају насиља другог и трећег нивоа било ког типа) ангажују се психолог или педагог школе и Тим за заштиту од насиља, а они одређују даље кораке активности.
2. Начин прикупљања информација одређује се у складу са специфичностима ситуације и проценом установе (непосредан разговор/усменим путем, писаним путем, анонимна анкета и сл).
3. Установа проверава сваку информацију о могућем насиљу, злостављању и занемаривању и врши преглед видео записа са сигурносних камера (ако се насиље десило у делу установе које покривају камере).
4. Прикупљене информације немају значај изјаве која се даје у току васпитно-дисциплинског поступка.
5. Изјава од малолетних ученика која се узима у току васпитно-дисциплинског поступка, узима се у присуству родитеља, а у складу са одредбама закона, којима је прописан васпитно-дисциплински поступак у установи.
6. У случају сумње на насиље појачава се васпитни рад и прати понашање учесника. Када се потврди сумња, директор и тим за заштиту предузимају мере и активности за извршено насиље, злостављање и занемаривање.

2. Заустављање насиља и смиривање учесника

1. обавеза је свих који имају било какво сазнање или сумњају да се насиље дешава, а нарочито најближег присутног запосленог и дежурног наставника. Ученици одмах имају обавезу да обавесте било ког одраслог, запосленог у школи, који је у том тренутку доступан или било ког члана Тима за заштиту деце (на огласној табли школе истакнута су њихова имена). Запослени су у обавези да зауставе насиље и одмах обавесте све надлежне у установи (одељењског старешину и

чланове Тима). У случају да запослени процени да је сукоб високо ризичан и да не може сам да га заустави, одмах ће тражити помоћ.

3. **Обавештавање родитеља и предузимање хитних акција**
    1. обавештавање и позивање родитеља (и обавештавање одељењског старешине) одвија се паралелно са заустављањем поступања и смиривањем учесника, са најкраћим могућим временским размацима. Обавља се одмах након заустављања насиља. Уколико родитељ није доступан или његово обавештавање није у најбољем интересу детета и ученика, установа одмах обавештава Центар за социјални рад.
4. **Консултације у установи**
    1. се врше ради: разјашњавања околности, анализирања чињеница на што објективнији начин, процене нивоа насиља и злостављања, нивоа ризика и предузимања одговарајућих мера и активности, избегавања конфузије и спречавања некоординисане акције, односно ради успостављања и развијања усклађеног, уједначеног и ефикасног поступања. У консултације у установи укључују се: одељењски старешина, дежурни наставник, психолог, педагог, тим за заштиту, директор, ученички парламент. Уколико у току консултација у установи директор и тим за заштиту, услед сложених околности не могу са сигурношћу да процене ниво насиља, злостављања и занемаривања, као и да одреде мере и активности, у консултације укључују надлежне органе и друге организације и службе: министарство надлежно за послове образовања и васпитања (у даљем тексту: Министарство) - надлежну школску управу, центар за социјални рад, полицију, правосудне органе, здравствену службу итд.
5. **Мере и активности (План заштите/ План појачаног васпитног рада)**
    1. предузимају се за све нивое насиља и злостављања. Оперативни план заштите (у даљем тексту: план заштите) сачињава се за конкретну ситуацију другог и трећег нивоа за децу и ученике - учеснике насиља и злостављања (оне који трпе, који чине и који су сведоци насиља и злостављања)

План заштите и план појачаног васпитног рада може се сачинити за појединца и /или за цело одељење, односно васпитну групу.

Садржаји и начини за појачан васпитни рад (ПВР) ради развијања самоодговорног и друштвено одговорног понашања

ПВР подразумева скуп координираних активности васпитног карактера чији је циљ подршка развоју ученика и корекција понашања**,** а на основу уоченог одступања у понашању ученика, које наноси штету или ризик по његов развој (и добробит окружења), или се коси са правилима понашања у школи и са законом прописаним обавезама и одговорностима ученика. Васпитне активности усмерене су на конкретног ученика или групу ученика, а иницране на основу праћења његовог рада и понашања у школи.

ПВР се покреће одмах пошто се уочи одступање од адекватног понашања ученика и обавезно у случајевима које прописују закон и интерна школска документа. ПВР се не прекида све док се не констатује да је постигнута пожељна промена у понашању ученика уз констатацију да више нема основа за примену ПВР према конкретном ученику.

Појачан васпитни рад (ПВР) са учеником

1. Покреће одељењски старешина који подноси захтев директору.
2. Директор доноси решење.
3. Одељењски старешина, у сарадњи са родитељем (а по потреби и са ПП службом и Тимом за заштиту итд.) израђује профил ученика и план рада са ученком у оквиру ПВР-а као и план друштвено-корисног одн. хуманитарног рада
4. Родитеља потписује решење о ПВР-у
5. Ученик има обавезу да учествује у активностима ПВР-а и друштвено-корисног рада, од момента када га о томе обавести одељењски старешина или школски психолог и педагог, најмање својим присуством, увек када је позван од стране одељењског старешине или стручних сарадника. Пожељно је да ученик буде активан у ПВР, да преузме одговорност за остваривање текућих и крајњих циљева ПВР-а.

6. У року од 15 дана или најдуже до окончања васпитно-дисциплинског поступка одељењски старешина, на прописаном обрасцу, доставља директору школе и психолошко-педагошкој служби извештај о ПВР који обавезно садржи препоруку: ПВР је дао резултате и успешно се обуставља или ПВР није дао резултате и наставља се са израдом новог плана уз препоруку изрицања одговарајуће мере.

Стручни рад у оквиру ПВР

7. Одељењски старешина може спроводити индивидуални саветодавни рад са учеником, консултације са родитељем, групни саветодавно-едукативни рад у оквиру одељењске заједнице итд.

1. Психолог и педагог у оквиру ПВР процењују које активности ће спровести, а у зависности од узраста ученика, врсте повреде правила понашања, карактеристика породице и друго (интервју, саветовање, процена личности, способности и мотивације, социометрија, радионице на нивоу одељењске заједнице итд).
1. Родитељ/старатељ у оквиру ПВР информише школу о копацитетима тј. јаким странама ученика и породице које могу послужити као „ослонац“ за спровођење ПВР-а, предлаже и/или реализује договорене активности (зависно од спремности и компетенција) из плана у породичном окружењу. Установа је у обавези да информише родитеља о мерама и активностима које предузима кроз ПВР, као и о разлозима за предузимање ПВР са дететом и да га укључи у спровођење планираних активности
8. Други наставници у школи имају своје место у ПВР-у, а нарочито у томе што сарађују у остваривању циљева ПВР-а, прате и износе запажања о ученику, подстичу пожељне промене, дају модел, спроводе делове договорених васпитних активности.

Документовање ПВР

О спроведеним активностима у оквиру појачаног васпитног рада са ученицима сви актери из школе воде писану документацију, и то:

9. одељењски старешина у личној документацији одељењског старешине и у прописаним обрасцима за ПВР: захтев директору школе; план рада са учеником/цом у процесу ПВР; извештај о ПВР,
10. психолог у дневнику рада психолога и психолошком картону ученика одн. евиденцији рада са ученицима,
11. педагог у дневнику рада педагога и евиденцији рада са ученицима,
12. школски Тим за заштиту у прописаној евиденцији рада тима

Предлог активности у оквиру ПВР-а:

1. разговор о проблему са учеником, уз примену активног слушања
2. подржавајућа комуникација са учеником (поштовање, поверење, разумевање, емпатија...)
3. оснаживање промене у понашању ученика
4. помоћ у изградњи другачијег стила понашања
5. указивање на позитиван пример
6. подстицање сарадње и поверења са вршњацима и наставницима
7. анализа проблемских ситуација (сукоби, конфликти,ставови, улоге, одговорности...)
8. предочавање последица неадекватног понашања, упознавање ученика са санкцијама/ могућим последицама понашања
9. помоћ ученику да сагледа како се његово понашање може одразити на особе из окружења (друге ученике, родитеље, наставнике…)
10. указивање на грешку и идентификовани проблем (али без понижавања, вређања, етикетирања, исмевања..)
11. похвале и минималних позитивних промена у понашању, охрабрење
12. заједничко дефинисање јасних и достижних краткорочних циљева промена у понашању ученика (нпр. без изостанака у првој наредној седмици или месецу, без конфликта са другом из клупе, са друговима из одељења, без ометања часа математике...)
13. помоћ у сагледавању и дефинисању дугорочних циљева и интереса ученика
14. помоћ у адаптацији на школу

15. појашњење очекивања које школа има од ученика

16. помоћ у структуисању дневних активности (учење, одмор, ваннаставне активности, дружење...)

17. рад на јачању воље, школске мотивације, развијање амбиција, интересовања и циљева

18. помоћ у реалном сагледавању себе и својих могућности

19. помоћ у изградњи конструктивног понашања у сукобу

20. сарадња са колегама у интересу ученика

21. сарадња са родитељима (старатељима) у интересу ученика

22. сарадња са одговарајућим установама у интересу ученика

23. указивање на личности из окружења, медија, историје, литературе, филмова- као позитивне моделе и узоре за ученика

24. помоћ у кризама породичног, социјалног и емоционалног живота ученика

25. помоћ у развојним кризама адолесцентског периода

26. помоћ у изградњи и јачању самопоуздања, перцепције личних квалитета и снага

27. неформални „уговори“ и договори са учеником

28. редовна комуникација и размена са учеником/ родитељем/ стараоцем/ установом/ колегам

Подстицање ученика за обављање друштвено-корисног, односно хуманитарног рада

Преузето са https://pravno-informacioni-sistem.rs

На основу члана 85. став 21. Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19, 6/20, 129/21 и 92/23) и члана 17. став 4. и члана 24. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05 – исправка, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12 – УС, 72/12, 7/14 – УС, 44/14 и 30/18 – др. закон),

Министар просвете доноси

ПРАВИЛНИК

о обављању друштвено-корисног, односно хуманитарног рада у установама образовања и васпитања

"Службени гласник РС", број 10 од 9. фебруара 2024.

Члан 1.

Овим правилником прописују се ближи услови, начин, садржај, дужина, место и време обављања и друга питања од значаја за обављање друштвено-корисног, односно хуманитарног рада у установама образовања и васпитања.

Члан 2.

Друштвено-користан, односно хуманитаран рад (у даљем тексту: друштвено-користан рад), у смислу овог правилника, обухвата активности чијим се остваривањем развија друштвено одговорно понашање ученика.

Друштвено-користан рад, у смислу овог правилника, односи се на друштвено-користан и хуманитарни рад који школа планира годишњим планом рада у оквиру плана заштите од насиља и остварује се ради укључивања свих ученика у планирање и реализацију тог рада, као и друштвено-корисни и хуманитарни рад који се реализује у оквиру појачаног васпитног рада.

Члан 3.

Активности друштвено-корисног рада представљају следеће активности: хуманитарне акције; еколошке акције уређења школе, учионица, других просторија, као и школског окружења; акције прикупљања материјала за рециклажу; припрема, односно уређење

школског простора за одржавање школских манифестација, изложби, гостовања, спортских и других такмичења; посете установама социјалне заштите за смештај деце и омладине, домовима старих и Црвеном крсту; и друге активности које доприносе развоју емпатије, толеранције и унапређивању односа заснованих на међусобном уважавању и сарадњи.

Предлог активности које запослени у установама образовања и васпитања могу да планирају и реализују у складу са годишњим планом заштите од насиља, као и у оквиру појачаног васпитног рада налазе се у Прилогу, који је одштампан уз овај правилник и чини његов саставни део.

Члан 4.

Учествовањем ученика у планирању и реализацији активности друштвено-корисног рада које запослени у школама организују, стварају се услови за утврђивање оцене из владања и по том основу, од другог разреда основне школе и у свим разредима средње школе.

Члан 5.

Друштвено-користан рад има превентивну функцију и доприноси развијању емпатије, солидарности и сарадње, активизма, као и основних моралних вредности и уз унапређивање међупредметне компетенције одговорно учешће у демократском друштву, а у складу са референтним оквиром компетенција за демократску културу Савета Европе (РОДК).

Сврха друштвено-корисног рада је, поред осталог, да ученици унапреде компетенције потребне за одговорно учешће у друштву, као и да буду оснажени да поштују и промовишу људска права.

Планом заштите од насиља планирају се активности друштвено-корисног рада у које се укључују ученици, запослени и родитељи, односно други законски заступници (у даљем тексту: родитељ), у оквиру установе или у сарадњи са локалном заједницом и другим установама.

Друштвено-користан рад мора бити тако организован да не сме да угрози психички и физички интегритет учесника, безбедност и здравље.

У ситуацији када се друштвено-корисни рад планира за ученика који наставу похађа по индивидуалном образовном плану узима се у обзир и мишљење тима за инклузивно образовање.

Члан 6.

Када се друштвено-користан рад користи као једна од активности појачаног васпитног рада представља облик ресторативне дисциплине.

Ресторативна дисциплина јесте приступ којим се омогућава умањивање или отклањање начињене штете, односно последица те штете, развија свест о одговорности и последицама сопственог и понашања других и поправљају односи укључених страна.

Када се користи у оквиру појачаног васпитног рада циљ одређивања друштвено-корисног рада у школама, који се остварује у складу са овим правилником, јесте превенција непожељног и друштвено неприхватљивог понашања ученика кроз развој пожељних и позитивних облика понашања.

Наставник, односно стручни сарадник у школи, за развијање пожељних/позитивних облика понашања ученика и конструктивно решавање конфликата примењује саветодавни рад, технику дијалога, радионичарски рад, поступак школске медијације, укључује вршњачку медијацију и друго.

Члан 7.

Друштвено-користан рад се планира и реализује у оквиру појачаног васпитног рада ученика за учињену лакшу и тежу повреду обавеза ученика, као и повреда забране уређене законом којим се уређују основе система образовања и васпитања, а водећи рачуна о психофизичкој и здравственој способности, узрасту и достојанству ученика.

У ситуацији повреде забране или теже повреде обавеза ученика, када се израђује план појачаног васпитног рада за ученика, тим за заштиту у сарадњи са родитељима, одређује активности друштвено-корисног рада за ученика.

У ситуацијама лакше повреде обавеза ученика и првог нивоа вршњачког насиља када се планирају активности појачаног васпитног рада за ученика, одељенски старешина у сарадњи са родитељима одређује активности друштвено-корисног рада за ученика.

Родитељ је дужан да активно учествује у остваривању плана појачаног васпитног рада, као и реализацији друштвено-корисног рада.

Родитељ је одговоран ако ученик одбије да учествује у реализацији активности друштвено-корисног рада, у складу са законом.

Члан 8.

Установа планира активности у складу са својим потребама, специфичностима, могућностима, условима и циљевима, самостално или у сарадњи са релевантним институцијама, организацијама, локалном заједницом и сл.

Запослени у школама планирају и реализују активности друштвено-корисног рада заједно са ученицима, уз укључивање родитеља. Неопходно је да се у планирање активности укључују и родитељи ученика.

Члан 9.

Друштвено-користан рад остварује се у просторијама школе под надзором наставника, у складу са проценом уз учешће родитеља, директора, односно стручног сарадника или ван просторија школе у сарадњи са надлежним центром за социјални рад и другим релевантним установама/институцијама.

Активности друштвено-корисног рада се могу организовати и остваривати у групи, одељењу, разреду, односно класи у оквиру школе, као и у другој установи, самостално или уз подршку вршњака, запослених у установи, директора, родитеља и др.

Члан 10.

У оквиру појачаног васпитног рада, приликом планирања активности друштвено-корисног рада потребно је да се узму у обзир особености ученика и врста повреде која је извршена.

Планиране активности не смеју угрожавати достојанство, психички и физички интегритет ученика, безбедност и здравље.

Активности морају бити примерене узрасту и у смислено логичкој вези са учињеном повредом обавеза ученика, односно повредом забране.

Одабрана активност друштвено-корисног рада треба да има за сврху развој вредносног система ученика који је извршио насиље и реализација те активности не сме доводити до виктимизације особе која је претрпела насиље.

Члан 11.

За друштвено-користан рад прописује се временски период/динамика, начин остваривања, праћења и извештавања о остваривању и ефектима активности у оквиру плана појачаног васпитног рада.

Приликом одређивања активности друштвено-корисног рада у оквиру појачаног васпитног рада одређује се трајање те активности, учесталост и временски период/динамика, узимајући у обзир карактеристике ученика, његов узраст и оптимално време за квалитетно и делотворно остваривање активности.

Препоручено трајање активности је од 30 до 60 минута и диманика остваривања одређује се у складу са карактеристикама активности и планом појачаног васпитног рада (препоручено је да активности буду организоване до четири пута недељно током четири недеље).

Члан 12.

Евидентирање и евалуација ефеката друштвено-корисног рада се врши приликом утврђивања оцена ученика из владања од другог разреда основне школе, у току и на крају полугодишта, као и у оквиру извештаја о појачаном васпитном раду ученика и извештаја о реализацији годишњег плана рада у оквиру плана заштите од насиља.

Члан 13.

Даном ступања на снагу овог правилника престаје да важи Правилник о обављању друштвено-корисног, односно хуманитарног рада („Службени гласник РС”, број 68/18).

Члан 14.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”.

Број 110-00-00247/2023-04

У Београду, 5. фебруара 2024. године

Министар,

проф. др **Славица Ђукић Дејановић,** с.р.

ПРИЛОГ

ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ ДРУШТВЕНО-КОРИСНОГ РАДА, КОЈЕ ЗАПОСЛЕНИ У УСТАНОВАМА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА МОГУ ДА ПЛАНИРАЈУ И РЕАЛИЗУЈУ У СКЛАДУ СА ГОДИШЊИМ ПЛАНОМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, КАО И У ОКВИРУ ПОЈАЧАНОГ ВАСПИТНОГ РАДА

– Организовање хуманитарних акција за вулнерабилне/осетљиве групе (представа, концерата, манифестација, изложба, прикупљања прилога, играчака и донирање, хуманитарни базари, спортске манифестације и сл.);

– Организивање хуманитарних акција за животиње (акције храњења и удомљавања напуштених животиња, прикупљање прилога, волонтирање у азилу за животиње, организовање манифестација, базара и сл.);

– Посете установама социјалне и здравствене заштите и другим установама које се баве хуманитарним радом (домови за децу без родитељског старања, домови за стара лица, дневни боравци за децу са сметњама у развоју и инвалидитетом и сл.) у циљу реализације хуманитарних акција или друштвених активности;

– Организовање еколошких акција, акција заштите животине средине и животиња, акција рециклаже у установи и у сарадњи са локалном заједницом или релевентим институцијама, организацијама; обуке и предавања на тему екологије, заштите животне средине и примарне рециклаже ради подизања еколошке свести;

– Уређење простора школе или у локалној заједници – паркова, спортских терена, дворишта школе (сађење дрвећа, цвећа, постављање кућица за птице у школском дворишту и градском парку и сл.);

– Организовање тематских трибина, предавања, округлих столова, радионица на различите теме (превенције насиља, ментално здравље младих, здрави стилови живота, полно преносиве болести, психоактивне супстанце, заштита од нежељене трудноће, сексуално васпитање, пандемијске болести и значај хигијене и др.);

– Активно укључивање ученика у ученичке организације и тимове (ученички парламент, вршњачки тим, тим за медијацију и сл.);

– Формирање ученичких клубова који би се бавили волонтерским активностима у оквиру школе (међувршњачком подршком, књижевни клубови и др.);

– Укључивање ученика у различите пројектне/истраживачке активности школе (припрема простора, материјала, промотивног материјала, реализација активности, презентација и сл.);

– Укључивање ученика у организованим активностима школе – вршњачку подршку за учење, у оквиру додатне и допунске наставе, припреме за завршни испит, подршку ученицима у учењу, подршка и продуженом боравку (уколико постоји у школи);

– Укључивање ученика у организацији и реализацији различитих активности школе у циљу превенције насиља и дискриминације

(предавања, радионице, Форум театар, Жива библиотека и др.);

– Креирање плана активности поводом обележавања значајних дана/датума током школске године (Међународни дан толеранције, Међународни дан заштите деце од насиља, Светски дан менталног здравља, Дечија недеља, Међународни дан деце, Међународни дан особа са инвалидитетом и сл.);

– Укључивање ученика у рад ученичке задруге, уколико је установа основала исту и

– Друге активности друштвено-корисног рада у смислу овог правилника.

Напомена: **Наведене активности се могу комбиновати и проширивати планирањем других активности у складу са специфичностима, могућностима, потребама и циљевима школе, као и општим актима школе, а све у циљу креирања прихватајућег и толерантног окружења, развоја емпатије и неговања односа међусобног уважавања, сарадње и ненасилне комуникације.**

План заштите саставља Тим за заштиту самостално или, по потреби, уз учешће других органа, служби и установа из спољашње заштитне мреже. Установа треба да ангажује, када год је то могуће и када је у најбољем интересу ученика, и чланове одељењске заједнице, родитеље, Ученички парламент, вршњачке медијаторе и ученике који су усвојили вештине ненасилне комуникације.

План заштите садржи:

1. активности усмерене на промену понашања (појачан васпитни рад са учеником, рад са родитељима, одељењском заједницом, по потреби са Саветом родитеља и органом управљања),
2. носиоце активности и
3. рокове за реализацију активности.

План заштите од насиља, односно план појачаног васпитног рада за ученика треба да садржи и евалуацију тог плана.
Препорука је да се план евалуира на две недеље и да се по потреби ревидирају активности.

2. **Праћење ефеката предузетих мера и активности**

   са циљем провере успешности даљег планирања заштите и других активности установе.

,

Прати се:

- ✓ понашање детета које је починиоца насиља
- ✓ понашање детета које је трпело насиље
- ✓ понашање сведока насиља
- ✓ понашање вршњака у одељењу
- ✓ сарадња и учешће родитеља горе у овом процесу
- ✓ како функционише Тим и унутрашња заштитна мрежа и
- ✓ колико су помогле ангажоване институције и стручњаци из спољње заштитне мреже.

Уколико се процени да се ситуација понавља, усложњава и постаје још ризичнија, морају се планирати додатне мере и активности: укључивање дежурних запослених у што већем броју, укључивање вршњачког Тима и вршњачких медијатора родитеља, чешће ангажовање школског полицајца, ПП служба и о.с. треба да појача индивидуални рад са децом, породицом у целини уз помоћ стручњака из здравствених установа, Центра за социјални рад и др**.**

Документација о појединачним ситуацијама насиља

1. Одељењски старешина бележи насиље на првом нивоу; прати и процењује делотворност предузетих мера и активности и евидентира у педагошкој документацији.
2. Информације о насиљу које захтева укључивање Тима за заштиту (другог и трећег нивоа) прикупља и чува психолог /педагог (службене белешке и сви други облици евидентирања података о лицу, догађају, предузетим радњама и др.)
3. Документација обухвата и Планове заштите.

Када се ПВР покреће поводом ситуације насиља првог нивоа

4. **На првом нивоу** активности предузима одељењски старешина у сарадњи са родитељем, у смислу појачаног васпитног рада са васпитном групом, одељењском заједницом, групом ученика и индивидуално.
5. Изузетно, ако се насилно понашање понавља, ако васпитни рад није био делотворан, ако су последице теже, ако је у питању насиље и злостављање од стране групе према појединцу или ако исто дете и ученик трпи поновљено насиље и злостављање за ситуације првог нивоа, установа интервенише активностима предвиђеним за други, односно трећи ниво, а то подразумева укључивање Тима за заштиту.

Облици и садржаји рада са свом децом и ученицима у ситуацијама насиља , односно онима који трпе, чине или су сведоци насиља, злостављања и занемаривања;

План заштите / План појачаног васпитног рада

6. саставља се обавезно за II и III ниво насиља.
7. саставља се за жртву, починиоца и (по потреби) за сведока насиља/ или за групу.

8. сачињава га Тим за заштиту са одељењским старешином и родитељима ученика, а по потреби и са другим органима / институцијама
9. садржи активности усмерене на промену понашања, време реализације и процену успешности предузетих мера и активности

План заштите/ појачаног васпитног рада зависи од: врсте и тежине насилног понашања, последица насиља по појединца и колектив, броја учесника и сл.

Мере и активности се планирају на основу сагледавања карактеристика детета/ученика, потреба за подршком и уз учешће детета/ученика и родитеља, осим када се ради о насиљу у породици, када је нужно укључити надлежни Центар за социјални рад. ПВР треба да буде прилагођен индивидуалним потребама ученика, неопходно је узети у обзир породичну ситуацију (дефицијентност породице, родитељски стил васпитања, социо-материјални статус, заступљеност антисоцијалног понашања чланова породице и др.), редовност похађања наставе, податке о владању и понашању у претходном периоду, податке о васпитним и васпитно-дисциплинским мерама уколико их је било у претходном периоду, ефекте изречених мера и друштвено корисног односно хуманитарног рада, однос ученика према школским обавезама, другим ученицима и запосленима, као и друге специфичности ученика. На основу расположивих података направити профил ученика са дефинисаним слабим странама на чијем унапређивању треба радити, али и јаким странама који могу бити ослонац у раду.

План ПВР-а садржи:

1. кратак опис проблема и понашања које треба кориговати код ученика
2. општи циљ – промену коју желимо да постигнемо
3. специфичне циљеве, активности кроз које је планирано остваривање специфичних циљева
4. активности усмерене на промену понашања – појачан васпитни рад, рад са родитељем, рад са одељењском заједницом, по потреби укључивање Ученичког парламента, Савета родитеља, а и органа управљања.

   Обавезно дефинисати

5. носиоце тих активности
6. временску динамику као и
7. начине којима ће се обезбедити поновно укључивање свих учесника насиља, злостављања и занемаривања у ширу друштвену заједницу.
8. начине/време евалуације активности

Мере и активности треба да буду предузете уз учешће детета и ученика и да буду у складу са његовим развојним могућностима. Када тим за заштиту процени да постоји потреба да се, осим појачаног васпитног рада или васпитног рада који у интензитету одговара потребама детета, односно ученика, прилагоди и образовни рад, предложиће тиму за пружање додатне подршке ученицима припрему индивидуалног образовног плана. За ученика који се образује у складу са чланом 76. став 6, тач. 1) и 2) Закона о основама система образовања и васпитања у израду плана заштите/ појачаног васпитног рада се укључује Тим за инклузивно образовање. У припрему плана заштите и реализацију, када год је могуће, установа ће укључити представнике одељенске заједнице, односно групе, ученичког парламента, као и децу, односно ученике – учеснике у насиљу и злостављању.

План заштите сачињава тим за заштиту заједно са одељенским старешином, односно васпитачем, психологом, педагогом, секретаром директором и родитељем, а по потреби и са другим надлежним организацијама и службама.

План заштите садржи и информације о мерама и активностима које установа предузима самостално, у сарадњи са другим надлежним организацијама и службама и када друге надлежне организације и службе спроводе активности самостално. Када су у мере и активности укључене друге организације и службе, одређују се задаци, одговорна лица, динамика и начини међусобног извештавања.

План заштите треба да садржи и евалуацију плана.

Уколико појачани васпитни рад није делотворан (за 2. ниво насиља), директор покреће васпитно-дисциплински поступак и изриче меру, у складу са законом.

На трећем нивоу, активности предузима директор са тимом за заштиту, уз обавезно ангажовање родитеља и надлежних органа, организација и служби (центар за социјални рад, здравствена служба, полиција и друге организације и службе). Када су извршиоци насиља ученици старости до 14 година против којих се не може поднети прекршајна или кривична пријава, нити покренути прекршајни и кривични поступак, на овом узрасту се искључиво примењују мере из надлежности образовно-васпитног система, здравственог система и система социјалне заштите. У раду са учеником до 14 година родитељ има обавезу да се укључи у појачан, односно по интензитету примерен потребама ученика васпитни рад. Уколико присуство родитеља није у најбољем интересу ученика, тј. може да му штети, угрози његову безбедност или омета поступак у установи, директор обавештава центар за социјални рад, односно полицију или јавног тужиоца. На овом нивоу обавезни су васпитни рад који је у интензитету примерен потребама ученика, као и покретање васпитно-дисциплинског поступка и изрицање мере, у складу са законом. Ако је за рад са учеником ангажована и друга организација или служба, установа остварује сарадњу са њом и међусобно усклађују активности.

Начини, облици и садржаји сарадње са породицом, јединицом локалне самоуправе, надлежном организационом јединицом полиције (у даљем тексту: полиција), центром за социјални рад, здравственом службом, правосудним органима и др.

Тим за заштиту и други стручни органи у школи остварују пуну сарадњу са породицом ученика, јединицом локалне самоуправе, надлежном организационом јединицом полиције, центром за социјални рад, здравственом службом, правосудним органима и координисано делују укључујући и могућност спровођења заједничких мера и активности када год се јави потреба за тим. Умрежавање свих кључних носилаца у превенцији и интервенцији у области заштите од насиља је од кључног значаја за безбедност свих актера живота у школи.

Сваки случај за који се процени да је то потребно пријављује се Школској управи, Центру за социјални рад, Муп-у итд. и поменути органи даље координирају активностима у процесу заштите ученика, а у установи се води уредна документација о оствареној сарадњи са детаљним извештајем о догађају.

Сарадња са родитељима успоставља се и спроводи кроз разноврсне активности као што су:

1. Укључивање родитеља у планирање мера и спровођење активности за спречавање и сузбијање насиља, злостављања и занемаривања.
2. Упознавање родитеља са правном регулативом у области заштите ученика од насиља, злостављања и занемаривања.
3. Укључивање родитеља у интервентне активности када се деси насиље.

Сарадња са службама ван школе које посредно и непосредно могу помоћи у превазилажењу проблема насиља у школи:

1. Сарадња са здравственом службом
2. Сарадња са институцијама локалне заједнице
3. Сарадња са Центром за социјални рад
4. Сарадња са школским полицајцем и МУП-ом
5. Сарадња са правосудним органима

Активности које се спроводе у сарадњи са службама ван школе:

Едукативна предавања о безбедности и заштити ученика(углавном у организацији МУП-а)

Едукативна предавања о здравим животним стиловима, предавања на тему репродуктивног здравља младих и превенцији ризичног понашања, упознавање ученика са ризиком приликом употребе психоактивних супстанци итд. (у сарадњи са здравственом службом)

Пружање здравствене помоћи када ситуација налаже.

Размена информација са другим установама у локалној заједници која омогућава ефикаснију превенцију наиља и благовремено и адекватно реаговање (што је нарочито важно у кризним ситуацијама)

Консултације са службама ван школе и информисање надлежних када дође до насиља (МУП, Центар за социјални рад, Правосудни органи..)

Са овим установама размена информација је редовна

У установи се прати и процењује:

- Колико су институције из спољашње заштитне мреже биле укључене и који су ефекти њиховог укључивања.
- Резултат праћења је и стално развијање и унапређивање превентивних активности и разноврсних модела интервенције.
- На основу анализе, дефинишу се мере и активности за унапређивање рада свих учесника у овој области

Начини праћења, вредновања и извештавања органа установе о остваривању и ефектима програма заштите (документација, анализа, извештавање)

У спровођењу превентивних и интервентних мера и активности установа:

1) прати остваривање програма заштите установе;

2) евидентира случајеве насиља, злостављања и занемаривања другог и трећег нивоа;

3) прати остваривање конкретних планова заштите другог и трећег нивоа;

4) укључује родитеља у васпитни рад у складу са врстом и нивоом насиља и праћење ефеката предузетих мера и активности;

5) прати остваривање активности друштвено-корисног, односно хуманитарног рада;

6) прати остваривање плана поступања установе у кризним догађајима;

7) евидентира кризне догађаје;

8) анализира стање и извештава.

Одељењски старешина бележи насиље на првом нивоу; прати и процењује делотворност предузетих мера и активности и евидентира у педагошкој документацији.

О случајевима који захтевају укључивање тима за заштиту (други и трећи ниво) документацију (службене белешке и сви други облици евидентирања података о лицу, догађају, предузетим радњама и др.) води, чува и анализира за потребе установе психолог и педагог.

Тим за заштиту подноси извештај о реализацији превентивних и интервентних активности два пута годишње. Директор извештава орган управљања, Савет родитеља и Ученички парламент.

Извештај о остваривању програма заштите је саставни део годишњег извештаја о раду установе и доставља се Министарству просвете, односно надлежној школској управи.

Извештај садржи: учесталост инцидентних ситуација и број пријава; заступљеност различитих облика и нивоа насиља, злостављања и занемаривања; број повреда; учесталост и број васпитно-дисциплинских поступака против ученика и дисциплинских поступака против запослених; број и ефекте оперативних планова заштите; остварене обуке у превенцији насиља, злостављања и занемаривања и потребе даљег стручног усавршавања; број и ефекте акција које промовишу сарадњу, разумевање и помоћ вршњака; број реализованих активности друштвено-корисног, односно хуманитарног рада, број кризних догађаја и евалуација плана поступања установе у кризном догађају; остварене обуке у циљу ефикасног реаговања установе у кризним ситуацијама, степен и квалитет укључености родитеља у живот и рад установе и друге параметре.

Директор одлучује о дозволи приступа документацији и подацима у поступку заштите детета и ученика, осим ако је на основу закона, а на захтев суда, односно другог надлежног органа обавезан да их достави. Коришћење документације у јавне сврхе и руковање подацима мора бити у складу са законом.

На основу анализа стања, праћења насиља, злостављања и занемаривања, вредновања квалитета и ефикасности предузетих мера и активности у области превенције и интервенције, установа дефинише даљу политику заштите деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања.

Анализа се ради на основу:

-Извештаја о реализацији плана рада Тима за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања и програма превенције насиља;

-Анкете за ученике о безбедности и ситуацијама насиља у установи;

-Анкете за родитеље о безбедности и ситуацијама насиља у установи

-Анкете за наставнике о безбедности и ситуацијама насиља у установи

-Извештаја о самоевалуацији рада школе.

ПРОГРАМ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДИСКРИМАТОРНОГ ПОНАШАЊА И ВРЕЂАЊА УГЛЕДА, ЧАСТИ ИЛИ ДОСТОЈАНСТВА ЛИЧНОСТИ

Општи циљ Програма превенције дискриминаторног понашања и вређања угледа, части и достојанства личности је унапређивање живота деце/ученика/одраслих (запослених у школи, родитеља, односно другог законског заступника или трећег лица) применом:

• мера превенције- у сврху предупређивања дискриминаторног понашања и вређања угледа, части и достојанства личности

• мера интервенције – у ситуацијама када се јавља дискриминација или понашање којим се вређа углед, част или достојанство личности деце/ученика/одраслих

Специфични циљеви у превенцији/ задаци Програма:

– спречавање свих облика дискриминације по основу пола, узраста, националне припадности, језика, вероисповести, социјалног порекла, сметњи у развоју и инвалидитета, здравственог стања, имовног стања и других личних својстава.

– упознавање ученика и одраслих са појмом и облицима дискриминаторног понашања и понашањима којима се вређа углед, част и достојанство личности

– подизање свести свих ученика и одраслих о негативном деловању дискриминаторног понашања и вређања угледа, части и достојанства на сваког појединца.

– унапређење равноправности и међусобног поштовања свих који учествују у школском животу.

– усвајање ставова толеранције, прихватања и поштовања различитости код ученика и осталих актера у школи

– кроз промовисање поштовања различитости и социјалног укључивања, утицати на подизање свести о значају нулте толеранције на дискриминацију и стварање услова за сигурно и подстицајно окружење за све учеснике у установама образовања и васпитања – децу, родитеље, запослене...

– увиђање односа и спреге између насилног и дискриминаторског понашања

– стварање сигурног и подстицајног окружења за све, а нарочито за лица из осетљивих група и лица којима је потребна додатна подршка у образовању

– неговање и развој инклузивне климе у школи

– неговање атмосфере сарадње, уважавања и развијање позитивног система вредности

– превазилажење стереотипа и предрасуда

–успостављање сарадње са свим носиоцима послова заштите од дискриминације-унутрашња и спољашња заштитна мрежа

– реинтеграција дискриминисаног лица и извршиоца дискриминације

– стручно усавршавање у области превенције и поступања у случајевима дискриминаторног понашања

– унапређивање познавања процедура за пријављивање и поступање у случају сумње или сазнања о свим облицима дискриминаторног понашања, вређања угледа, части и достојанства личности

Појам и врсте дискриминације

Под дискриминацијом се подразумева поступање којим се на непосредан или посредан, отворен или прикривен начин, неоправдано прави разлика или неједнако поступа, односно врши пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на појединца или групе особа, као и на чланове њихових породица или њима блиске особе на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, статусу мигранта, односно расељеног лица, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, социјалном и културном пореклу, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, сметњи у развоју и инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу, чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима, као и по другим основима утврђеним законом којим се прописује забрана дискриминације. Укратко, дискриминација је неједнако поступање према једнакима и једнако поступање према неједнакима. Сваки учесник у систему образовања и васпитања има право да буде заштићен од свих врста дискриминације.

Врсте дискриминације**:**

• **Непосредна дискриминација** постоји ако се појединац или група особа због његовог односно њиховог личног својства у истој или сличној ситуацији у процесу образовања и васпитања или у ситуацијама које су непосредно или посредно повезане са процесом образовања и васпитања било којим актом, радњом или пропуштањем, стављају или би могли бити стављени у неповољан положај.

• **Посредна дискриминација** постоји ако се појединац или група особа, у процесу образовања и васпитања или у вези са процесом образовања и васпитања, због његовог односно њиховог личног својства, ставља у неповољнији положај актом, радњом или пропуштањем које је привидно засновано на начелу једнакости и забране дискриминације, осим ако је то оправдано законитим циљем, а средства за постизање тог циља су примерена и нужна.

• **Повреда начела једнаких права и обавеза** постоји ако се појединцу или групи особа, у процесу образовања и васпитања, због његовог, односно њиховог личног својства неоправдано ускраћују права и слободе или намећу обавезе које се у истој или сличној ситуацији не ускраћују или не намећу другом појединцу или групи особа, ако су циљ или последица предузетих мера неоправдани и ако не постоји сразмера између предузетих мера и циља који се тим мерама остварује.

• **Забрана позивања на одговорност** - Дискриминација постоји ако се у процесу образовања и васпитања, односно у вези са процесом образовања и васпитања према појединцу, или групи особа неоправдано поступа лошије него што се поступа или би се поступало према другима, искључиво или углавном због тога што су тражили, односно намеравају да траже заштиту од дискриминације или због тога што су понудили или намеравају да понуде доказе о дискриминаторском поступању.

• **Удруживање ради вршења дискриминације** постоји ако се у установи или у процесу образовања и васпитања односно у вези са њим, образују удружења или групе чије је деловање усмерено на кршење уставом, правилима међународног права и законом зајемчених слобода и права или на изазивање националне, расне, верске и друге мржње, раздора или нетрпељивости, као и у свим другим случајевима када удруживање има за циљ вршење дискриминације.

- **Говор мржње** је сваки облик изражавања идеја, информација и мишљења којима се подстиче дискриминација, мржња и насиље против појединца или групе особа учесника у процесу образовања и васпитања, односно ма које друге особе због његовог личног својства, а које је у вези са процесом образовања и васпитања или радом школе.

Уколико постоји сумња или сазнање да је ученик укључен у промовисање, заговарање и подржавање идеолошки мотивисаног насиља, односно у насилни екстремизам, директор школе сазива тим за заштиту који разматра ситуацију и на основу прикупљених информација одлучује о даљем поступању унутар школе и обавештава родитеља и надлежно јавно тужилаштво.

Не сматрају се дискриминацијом посебне мере уведене ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно групе лица која се налазе у неједнаком положају.

У школи се не толерише било какво понашање запосленог према детету, ученику и одраслом; детета, ученика и одраслог према запосленом; родитеља, односно другог законског заступника или трећег лица према запосленом; запосленог према родитељу, односно другом законском заступнику; детета, ученика и одраслог према другом детету, ученику или одраслом, којим се вређа углед, част или достојанство.

Посебни случајеви дискриминације су дискриминација у:

1) остваривању исхода и стандарда образовања и васпитања,

2) остваривању права на образовање и васпитање,

3) употреби језика и писма,

4) обезбеђивању безбедности деце и ученика и других учесника у образовном и васпитном процесу,

5) поштовању правила понашања у установи;

6) планирању и програмирању образовно-васпитног рада,

7) реализацији образовно-васпитног рада,

8) руковођењу и организовању рада установом,

9) поштовању права детета, односно ученика, и других учесника у образовном и васпитном процесу,

10) прикупљању и употреби података о деци, ученицима, родитељима, старатељима и запосленима када то законом или подзаконским актом није предвиђено,

11) запошљавању и поступању према запосленима у установи,

12) другим областима од значаја за образовање и васпитање.

Начин реализације

Релевантне теме се обрађују кроз редовну наставу, ваннаставне активности, секције и сарадњу са другим организацијама. То су: часови одељењских старешина, грађанског васпитања, верске наставе, географије, историје, музичке и ликовне културе и др., те рад различитих секција. У школи се организују и посебне едукативне радионице усмерене на освешћивање и сузбијање предрасуда, смањење социјалне дистанце, развој толеранције и разумевања, сузбијање дискриминације и радионице усмерене на јачање социјалних и комуникацијских вештина. Такође у оквиру појачаног васпитног рада ученици добијају активности друштвено-корисног рада кроз припрему презентација на теме из области превенције дискриминације.

Тим планира превентивне активности и укључује се када постоји сумња или када дође до дискриминаторног понашања.

План превентивних и интервентних активности за превенцију и сузбијање дискриминаторног понашања:

АКЦИОНИ ПЛАН

Предложене активности	**Носиоци активности**	**Временска динамика**
Припрема и израда програма превенције дискриминаторног понашања	Тим, Директор	септембар
Информисање ученика, родитеља и запослених у установи о правима и одговорностима. Упознавање са појмом и облицима дискриминаторног понашања и понашања којима се вређа углед, част и достојанство личности.	Тим. Одељењске старешине, Директор	 октобар новембар
Упознавање Савета родитеља са Програмом заштите од дискриминације, насиља злостављања и занемаривања	Тим Директор	септембар/ октобар

Вођење и чување посебне документације о случајевима, појавама и облицима дискриминације, броју пријава и притужби, броју спроведених неформалних и формалних поступака, њиховом исходу идр.	Одговорно лице (психолог/ педагог)	током школске године
Реализација тема у оквиру ЧОС-а везаних за превазилажење стереотипа и предрасуда	Одељењски старешина	новембар
Промовисање и популарисање ваннаставних активности међу ученицима и родитељима из осетљивих група	Предметни наставници, Одељењске старешине Педагошки асистент	почетком и током школске године
Пружање додатне подршке ученицима који су под ризиком од раног напуштања школовања	Педагошки асистент и ОС	током године
Сарадња са Црвеним крстом (хуманитарне акције и развијање просоцијалних облика понашања).	Одељењски старешина, Тим	током школске године

Упознавање са процедурама поступања у случају дискриминације, вређања угледа части и достојанства личности	Одељењске старешине	током године
Обележавања Светског дана Рома	Ромски асистент ПП служба, ОС	април
Обележавања 16. новембра Дана толеранције	Тим, ОС	новембар
Учешће у Локалном координационом телу за социјално укључивање Рома и Ромкиња	Ромски асистент Педагог	током године
Стручно усавршавање запослених у циљу унапређивања компетенција за рад у области превенције и поступања у случајевима дискриминаторног понашања. Учешће у пројектима и обукама за развијање потребних знања и вештина за превенцију и поступање у случајевима дискриминације	Директор, ПП служба Тим	током године

Обележавање Дана нулте толеранције на дискриминацију (1. март)	Тим, ОС	март
Извештавање о стручном усавршавању	руководилац Тима	јун
Посета ПП службе и директора школе часовима у одељењима где је испољено (или се сумња на) дискриминаторно понашање.	ПП служба Директор	по потреби
Интервентне активности у складу са Протоколом поступања према жртви, извршиоцу и посматрачу и ангажовање спољашње заштитне мреже	ОС, Тим за заштиту, родитељи, спољашња заштитна мрежа	по потреби
Праћење и процена ефекта предузетих мера и активности за спречавање и сузбијање дискриминаторног понашања	ОС, Тим за заштиту, родитељи, спољашња заштитна мрежа	током године
Анализа стање у остваривању равноправности и једнаких могућности	Тим	мај

Интеграција садржаја редовних предмета и изборних програма у програм заштите	предметни наставници, Тим	током године

Интервенција:

У установи се интервенише у случајевима сумње или утврђеног вређања угледа, части или достојанства личности и дискриминаторног понашања из расистичких, сексистичких, хомофобичних, ксенофобичних, исламофобичних, антисемитских, антициганистичких или других облика дискриминаторног понашања према , а нарочито млађем, слабијем, са сметњама у развоју и инвалидитетом, према родном идентитету, полу, сексуалној оријентацији, раси, боји коже, верској и националној припадности, језику, имовном стању, социјалном и културном пореклу и другим и претпостављеним или стварним личним својствима.

Присутни запослени и дежурни наставник, односно васпитач и сваки наставник и/или други запослени, стручни сарадник, одељењски старешина, дужан је да на целисходан начин увек реагује и обезбеди заштиту учесника у образовању од сваког облика дискриминације и дискриминаторног понашања, заустављањем понашања које се непосредно врши и смиривањем дискриминисаног лица, извршиоца дискриминације и посматрача

Интервенцију чине мере и активности којима се:

- ✓ дискриминаторно понашање зауставља,
- ✓ осигурава безбедност учесника у образовно-васпитном процесу (како дискриминисаних особа - оних који дискриминацију трпе, тако и извршилаца дискриминације - оних који је чине или који јој сведоче),
- ✓ смањује ризик од понављања,
- ✓ ублажавају последице за све учеснике
- ✓ прате се ефекти предузетих мера.

У установи се интервенише у случају сумње и када је утврђено дискриминаторно понашање, и то, када се оно припрема, дешава или се догодило између: учесника у образовању; запосленог; родитеља; трећег лица. Директор, запослени и трећа лица имају обавезу да препознају дискриминацију, а ако је утврђена, предузму мере и активности у установи према учеснику у образовању прописане Законом и Правилником о поступању установе у случају сумње или утврђеног дискриминаторног понашања и вређања угледа, части и достојанства личности. Директор има обавезу да предузме Законом утврђене мере и активности према запосленом, родитељу и трећем лицу као извршиоцу дискриминације и пријави дискриминацију надлежним државним органима, органима аутономне покрајине и локалне самоуправе. У случају дискриминаторног понашања запосленог утврђује се одговорност у дисциплинском поступку, у складу са Законом. Уколико дискриминацију чини запослени, поред наведених корака, обавеза директора је да у року од 24 сата обавести Министарствио просвете-надлежну школску управу Одговорност родитеља за повреду законске забране дискриминације од стране његовог детета које је ученик школе утврђује се у прекршајном поступку, а на основу Закона. У случају када је родитељ извршилац дискриминације, одговорност се утврђује пред Повереником или у судском поступку, у складу са законом. Одговорност трећег лица за повреду законске забране дискриминације утврђује се у поступку пред Повереником или у судском поступку, у складу са законом

Матрица за процену ризика од дискриминаторног понашања учесника у образовању

Да би се предузеле одговарајуће мере и благовремено реаговало на ризике од дискриминаторног понашања учесника у образовању, Тим за заштиту израђује матрицу за процену нивоа дискриминације, тако што се уочено дискриминаторно понашање сврстава се у један од три нивоа дискриминаторног понашања, у зависности од:

1) узраст учесника у образовању;

2) интензитет, трајање и учесталост дискриминаторног понашања;

3) облик и начин дискриминаторног понашања - узнемиравање и понижавајуће поступање;

4) последица дискриминаторног понашања.

Приликом сврставања у ниво дискриминаторног понашања учесника у образовању према наведеној матрици, место и време извршеног понашања утичу на избор врсте мере и активности које се предузимају у интервенцији. Када се дискриминаторно понашање догоди ван простора установе, у било које време, а од стране учесника у образовању, установа предузима мере појачаног васпитног рада, без вођења васпитно-дисциплинског поступка. Уколико се дискриминаторно понашање догоди у простору установе у време образовно-васпитног рада и других активности, предузимају се мере појачаног васпитног рада, покреће, води и окончава васпитнодисциплински поступак, у роковима и на начин утврђен Законом.

Елементи матрице су:

1. узраст учесника у образовању.

   Процену тежине облика дискриминације обавља тим за заштиту, полазећи од релација: деце/ученика/одраслих истог или приближног узраста; узрасно старијег детета/ученика/одраслог према млађем детету/ученику и групе деце/ученика/одраслих према детету/ученику/одраслом, односно другој групи, и то:

   • када је понашање учесника у образовању истог или приближног узраста (детедете, ученик-ученик, одрасли-одрасли), као и млађег према старијем, квалификује се као први ниво;

   • када се узрасно старији учесник у образовању понаша дискриминаторно према млађем појединцу, квалификује се као други ниво;

   • када група учесника у образовању дискриминаторно понаша према појединцу или другој групи, квалификује се као трећи ниво.

2. интензитет, трајање и учесталост дискриминаторног понашања.

   Када се дискриминаторно понашање понавља или продужено траје у односу на исту особу, односно особе са сличним или истим личним својствима, тим за заштиту га квалификује у следећи тежи облик дискриминације.

Поновљена дискриминација, подразумева више пута поновљено понашање појединца или групе особа, односно поступање школе, њених органа или тела које је засновано на повређивању личних својстава особе или групе особа, а продужена - која се чине у дужем временском периоду према истом појединцу или групи особа.

3. облик и начин дискриминаторног понашања - узнемиравање и понижавајуће поступање.

Узнемиравање и понижавајуће поступање јесте изговарање речи, односно слање писаних порука или предузимање радњи према појединцу или групи особа на основу којих се посредно и са сигурношћу може закључити да вређају њихово достојанство на основу личног својства, проузрокују осећај понижености, узнемирености или одбачености, шири страх или непријатељство, односно ствара понижавајуће и увредљиво окружење.

Уколико узнемиравање и понижавајуће поступање удружено врши група или се оно понавља, односно дуже траје, овакво дискриминаторно понашање квалификује се као дискриминација другог нивоа.

Уколико је узнемиравање и понижавајуће поступање изазвало страх или непријатељско, понижавајуће и увредљиво окружење по дискриминисану особу или је довело до искључивања или одбацивања особе или групе особа, дискриминаторно понашање квалификује се као дискриминација трећег нивоа.

4. последица дискриминаторног понашања.

Када дискриминаторно понашање доводи или потенцијално може да доведе до угрожавања физичког, односно психичког здравља учесника у образовању, Тим за заштиту га квалификује у следећи тежи облик дискриминације. Уколико је у интервенцију на понашање укључена спољашња заштита (здравствена служба, установа социјалне заштите, полиција, Министарство, надлежна школска управа Министарства, јединица локалне самоуправе, Повереник, правосудни органи и др.) тим за заштиту га увек квалификује као трећи ниво дискриминације.

Покренут прекршајни или судски поступак, не утиче на предузимање интервентних мера и активности унутар установе.

5. План заштите од дискриминације садржи: активности усмерене на промену понашања и ставова који су допринели дискриминаторном понашању - појачан васпитни рад и по интензитету примерен повреди законске забране, рад са родитељем, односно одељењском заједницом, укључивањем ученичког парламента и савета родитеља, а по потреби и Школског одбора; носиоце тих активности временску динамику; начине којима ће се обезбедити поновно укључивање свих учесника у заједницу.

   Мере и активности се предузимају укључивањем учесника у образовању, усклађене са његовим развојним могућностима. Када тим за заштиту процени да постоји потреба да се, осим појачаног васпитног рада или васпитног рада који у интензитету одговара потребама ученика, прилагоди и образовно-васпитни рад, предложиће тиму за пружање додатне образовне подршке припрему индивидуалног образовног плана. План заштите од дискриминације сачињава тим за заштиту заједно са одељењским старешином, психологом, педагогом (уколико нису чланови тима за заштиту), директором и родитељем, а по потреби и са другим надлежним организацијама и службама.

   У припрему плана заштите, када год је могуће, установа ће укључити представнике одељењске заједнице, односно групе, ученичког парламента, као и учеснике у дискриминацији. План заштите укључује и информације о мерама и активностима које установа предузима самостално, у сарадњи са другим надлежним организацијама и службама и када друге надлежне организације и службе спроводе активности самостално. Када су у мере и активности укључене друге организације и службе, одређују се задаци, одговорна лица, динамика и начини међусобног извештавања.

   За сваки процењени ниво дискриминације директор установе подноси пријаву надлежним органима, организацијама и службама и обавештава Министарство - надлежну школску управу, у року од 24 сата од догађаја. Пре пријаве обавља се разговор са родитељима, осим ако тим за заштиту, полиција или центар за социјални рад процене да тиме може да буде угрожен најбољи интерес детета и ученика. Уколико је комуникација са медијима неопходна, одговоран је директор, осим ако постоји сумња или је утврђено да је директор извршилац дискриминације. У том случају комуникацију са медијима остварује председник Школског одбора.

6. Праћење ефеката предузетих мера и активности прати школа (тим за заштиту, одељењски старешина, психолог и педагог) ради провере успешности, даљег планирања заштите и других активности установе. Установа прати понашање учесника у образовању које је дискриминисано лице и које је извршилац дискриминације, али и оних који су индиректно били укључени.

   Прати се и укљученост родитеља и других надлежних органа, организација и служби. Ефекте предузетих мера прате и надлежне службе Министарства.

Дискриминаторно понашање када је извршилац дискриминације запослени или треће лице у установи

Поступање установе у случају дискриминаторног понашања запосленог према учеснику у образовању Установа поступа у складу са Законом и овим Програмом када је запослени извршилац дискриминације, а дискриминисано лице, односно сведок-учесник у образовању. Сазнање о дискриминаторном понашању запосленог у установи може да се добије: опажањем, сумњомили информацијом да се дискриминација припрема, догађа или се догодила. Информација може да се добије непосредно - усмено, у писаном облику, као и на основу анонимне пријаве, коришћењем дигиталних средстава, поверавањем од самог дискриминисаног учесника у образовању или посредно - од његовог родитеља, вршњака, других запослених или трећих лица као сведока. Редослед поступања у интервенцији зависи од тога да ли се на основу информације дискриминаторно понашање запосленог припрема, догађа или се догодило.

Редослед поступања у интервенцији је:

1) Заустављање дискриминаторног понашања је обавеза сваке особе која има сазнање о дискриминаторном понашању, да реагује прекидањем таквог поступања запосленог и позивањем помоћи.

2) Смиривање ситуације подразумева обезбеђивање сигурности и подршке за учесника у образовању.

3) Обавештавање и позивање родитеља и обавештавање одељењског старешине одвија се паралелно са заустављањем поступања и смиривањем учесника, са најкраћим могућим временским размацима. Обавља се одмах након заустављања насиља. Уколико родитељ није доступан или његово обавештавање није у најбољем интересу детета и ученика, установа одмах обавештава центар за социјални рад.

4) Подношење пријаве директору установе ради покретања поступка у коме се прикупљају информације о дискриминаторском поступању запосленог и на основу релевантних чињеница предузимају мере у складу са Законом. Тим за заштиту предузима мере и активности у односу на дискриминисану особу, односно особе – учеснике у образовању.

5) Консултације тима за заштиту које се одвијају ради прикупља свих релевантних чињеница за доношење плана заштите од дискриминације и праћењу ефеката мера. Тим за заштиту по потреби обавља консултације са одговарајућим стручњацима и установама и укључује надлежне службе. Одељењски старешина у сарадњи са тимом, информише родитеље и укључује их даље у васпитни рад или план заштите.

6) Обавештавање Министарства - надлежне школске управе, од стране директора установе у року од 24 сата од извршеног, односно од сазнања о дискриминаторном понашању запосленог према учеснику у образовању и на основу релевантних чињеница покреће и води дисциплински поступак, у складу са Законом.

7) Праћење ефеката предузетих мера врши се континуирано. У случају када дискриминаторно понашање испољава особа која није запослена у школи, кораци су исти, уз обавезу установе да поднесе притужбу Поверенику. Тим за заштиту може да предложи план заштите учесника у образовању и активности у вези са едукацијом родитеља, односног трећег лица које није запослено у установи.

Уколико се сумња у дискриминаторно поступање директора, та сумња се пријављује Министарству. Просветна инспекција самостално, а ако је потребно у сарадњи са просветним саветником, утврђује чињенице о поступању установе и њених органа о обезбеђивању заштите учесника у образовању и запослених од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања, као и од понашања које вређа углед, част и достојанство, а у складу са Законом, посебним законом, Правилником, Правилником о Протоколу и овим актом. О утврђеним чињеницама, односно наложеним мерама и роковима за отклањање неправилности и недостатака, просветни инспектор обавештава орган управљања установе и министра. Уколико постоји сумња да је учињено кривично дело, привредни преступ или прекршај, односно да је повређена забрана дискриминације, насиља злостављања и занемаривања, просветни инспектор подноси пријаву, односно захтев надлежном органу

Документација, анализа и извештавање У спровођењу превентивних и интервентних мера и активности школа: 1) прати остваривање програма заштите установе; 2) евидентира све случајеве дискриминације; 3) прати остваривање конкретних планова заштите; 4) анализира стање и извештава. О случајевима дискриминације тим за заштиту води педагошку документацију и евидентира податке о дискриминисаним особама, извршиоцима дискриминације, догађају, предузетим радњама и др. Педагошку документацију води, чува и анализира за потребе установе психолог или педагог, а изузетно, други члан тима за заштиту кога је одредио директор. Тим за заштиту сачињава извештај два пута годишње, који директор доставља органу управљања, савету родитеља и ученичком парламенту. Извештај о остваривању програма заштите саставни је део годишњег извештаја о раду установе и доставља се Министарству - односно надлежној школској управи. Извештај обавезно садржи: анализу ефеката превентивних мера и активности и резултате самовредновања у овој области, број и врсту случајева дискриминације, предузете интервентне мере и активности, као и њихове ефекте. На основу анализа стања, праћења дискриминације, вредновања квалитета и ефикасности предузетих мера и активности у области превенције и интервенције, установа дефинише даљу политику заштите од дискриминације учесника у образовању, родитеља, запослених и трећих лица.

Стављање у неповољнији положај је свако поступање којим се појединац или група особа због свог личног својства ставља у неповољнији положај у било којој активности у процесу образовања и васпитања или у вези са њим.

Тешки облици дискриминације, утврђени законом о забрани дискриминације, као што су: виктимизција, сегрегација, говор мржње, подстицање и удруживање ради вршења дискриминације, физички напад мотивисан мржњом због националне припадности, вере, пола или другог личног својства и сви други облици дискриминације који изазивају нарочито тешке последице по дискриминисано лице, односно групу, сврставају се у трећи ниво.

Објашњење неких од појмова тешких облика дискриминације :

1. **Виктимизација**- шиканирање и малтретирање лица или групе лица која тражи заштиту од дискриминације, која је пријавила или сведочи у корист дискриминисаног лица;
2. **Сегрегација** –одвајање припадника одређене групе од других лица или група лица, одвајање у специјалне школе или одељења која нису по закону на пр. одељења за ромску децу;
3. **Говор мржње**- исписивање расистичких, ксенофобичних, антисемитских, антиисламских, хомофобичних, секстистичких порука или симбола на објектима установе или у њеном непосредном окружењу;
4. **Хомофобија** – позивање на насиље према припадницима ЛГБТ популације путем друштвених мрежа;
5. **Вишеструка или укрштена дискриминација** –излагање руглу и подсмеху учесника у образовању из осетљивих друштвених група , нпр. ромске девојчице ;
6. **Аблеизам** - излагање руглу и подсмеху учесника у образовању са сметњама у развоју и инвалидитетом ;
7. **Продужена дискриминација**- континуирано (дуже траје)омаловажавање истог учесника у образовању по основу његовог личног својства;
8. **Стереотипи** - негирање индивидуалних карактеристика на основу унапред створеног и широко прихваћеног мишљења о одређенмој групи;
9. **Предрасуде** – негативно мишљење и однос према одређеној групи настао на основу наученог обрасца мишљења који је логички неоснован, али упорно одржаван социјални став према тој групи

Поступање установе у случају дискриминаторног понашања учесника у образовању

Школа поступа у складу са овим Програмом увек када је учесник у образовању дискриминисано лице, извршилац дискриминације, односно сведок. Сазнање о дискриминаторном понашању у установи може да се добије: опажањем, на основу сумње или информације да се дискриминација припрема, догађа или се догодила.

Информација може да се добије непосредно - усмено, у писаном облику, коришћењем дигиталних средстава, поверавањем од самог дискриминисаног учесника у образовању или посредно - од његовог родитеља, вршњака, запослених, трећих лица као сведока, као и на основу анонимне пријаве.

Редослед поступања у интервенцији зависи од тога да ли се дискриминаторно понашање припрема, догађа или се догодило.

Редослед поступања у интервенцији је следећи:

1)Проверавање добијене информације да се дискриминаторно понашање припрема или се догодило обавља се прикупљањем информација - директно или индиректно. Циљ проверавања информације јесте утврђивање кључних чињеница на основу којих се потврђује или одбацује сумња на дискриминаторско поступање.

Школа проверава сваку информацију о дискриминаторном понашању прегледом видео записа, анонимном анкетом учесника у образовању и на други начин примерен облику и врсти дискриминаторног понашања. Када родитељ пријави директору непримерено понашање запосленог према његовом детету, директор поступа у складу са Законом.

У случају непотврђене сумње дискриминаторног понашања, појачава се васпитни рад и прати понашање учесника у образовању.

Када се потврди сумња, директор и тим за заштиту предузимају мере и активности за повреду законске забране дискриминације.

2) Заустављање дискриминаторног понашања и смиривање учесника је обавеза свих запослених у установи, а нарочито најближег присутног запосленог, дежурног наставника, односно васпитача или радника обезбеђења да одлучно прекине све активности, раздвоји и смири учеснике.

У случају да запослени процени да не може сам да заустави дискриминаторно понашање зато што је сукоб високо ризичан, као и због истовременог физичког насиља, одмах тражи помоћ. После заустављања сукоба, ако се посумња у повређивање дискриминисане особе, пружа се прва помоћ, обезбеђује се лекарска помоћ, обавештавају се полиција и центар за социјални рад. Смиривање учесника

подразумева, најпре, одвојене разговоре са извршиоцем дискриминације и са дискриминисаним лицем, а ако се процени да је могућ, без опасности по наставак сукоба, и заједно са учесницима и родитељима.

3) Обавештавање и позивање родитеља је обавеза школе. Одмах по заустављању сукоба учесника - детета или ученика установа обавештава и позива родитеља на пријављени број контакт телефона. Уколико родитељ није доступан, школа одмах обавештава центар за социјални рад.

4) Прикупљање релевантних информација и консултације врше се у установи ради: разјашњавања околности, анализирања чињеница на што објективнији начин, процене нивоа дискриминације, ризика и предузимања одговарајућих мера и активности, избегавања конфузије и спречавања некоординисане акције. Процену нивоа увек врши тим за заштиту. Да би извршио правилну процену, тим за заштиту прикупља све релевантне податке, консултује, осим директора, одељењског старешину, дежурног наставника, другог запосленог као очевица, представника ученичког парламента.

Тим за заштиту информише родитеље и укључује их у појачан васпитни рад и план заштите од дискриминације. Уколико у току консултација у установи директор и тим за заштиту, услед сложених околности не могу са сигурношћу да процене ниво дискриминације, као и да одреде одговарајуће мере и активности, у консултације укључују надлежне органе и друге организације и службе: Министарство - школску управу, центар за социјални рад, полицију, здравствену службу, Повереника и др

Први корак у заштити од дискриминације предузима се у установи образовања и васпитања.

Уколико директор и запослени нису реаговали у складу са прописаним процедурама, укључују се и друге надлежне институције:

-**Просветна инспекција** -уколико је проблем у вези са дискриминацијом настао у школи, надлежна је инспекција за територију општине или града у којој се установа налази.

-**Заштитник грађана** - независтан и самосталан државни орган, задужен да штити и унапређује поштовање слобода и права. Заштитнику грађана може се, притужбом или у непосредном разговору, обратити свако ко сматра да органи управе не примењују или неадекватно примењују прописе Републике Србије.

https://www.ombudsman.rs/

Контакт: Делиградска бр.16, 11000 Београд 011/2068-100, 064 876 8505 zastitnik@zastitnik.rs kabinet@zastitnik.rs

-**Повереник за заштиту равноправности** - У случају дискриминације у образовању, може се обратити Поверенику за заштиту равноправности. Повереник за заштиту равноправности је независтан, самосталан и специјализован државни орган установљен Законом о забрани дискриминације из 2009. године. За разлику од Заштитника грађана који се бави испитивањем пропуста и неправилности у раду органа управе.

Повереник поступа искључиво у случајевима дискриминације јер штити само једно људско право - право на недискриминацију.

http://ravnopravnost.gov.rs/

Контакт: Булевар краља Александра 84, 11000 Београд 011 243 80 20, 011 243 64 64 poverenik@ravnopravnost.gov.rs

ПРОГРАМ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА

Основни циљ је да се за сву децу, ученике наше школе осигурају безбедни и оптимални услови за несметан боравак и рад у школи, подстицањем ученика на развијање здравих стилова живота, одговорног односа према себи и другима, као и усвајање позитивних животних вредности и навика. Превенција употребе дуванских производа, алкохола, психоактивних супстанци и других облика

болести зависности кроз едукацију, информисање и развијање специфичних животних вештина отпорности на негативне утицаје које су протективни фактори за болести зависности (примарна превенција).

Задаци програма:

1. развијање животних вешина ученика за одупирање социјалним притисцима и пружање отпора ризичним облицима понашања
2. подизање нивоа информисаности ученика о опасностима употребе дувана, алкохола, психоактивних супстанци и других облика зависности.
3. развијање социјално- емоционалних компетенција ученика- свест о себи, саморегулација, одговорно доношење одлука
4. развој здравих стилова живота код ученика и њихових породица
5. развијање свести о важности сопственог здравља и безбедности
6. успостављање сарадње са другим институцијама- МУП, здравствене институције, спортска и друга удружења, Центар за социјални рад
7. информисање наставника, ученика и родитеља о злоупотреби ПАС као тежој повреди обавеза ученика
8. упознавање ученика са краткорочним и дугорочним ефектима злоупотребе ПАС- дуван и алкохол на здравље ученика и утицаја на окружење

Као саставни део рада, школа би требала омогућити деци обавештења о свим питањима у вези с пушењем, алкохолом и дрогом као и обука деце у вези са ризицима везаним за игре на срећу (спортске кладионице, коцкање...) и компјутерске игре. Посебна пажња треба да се поклони последицама узимања дрога и других психоактивних супстанци. Децу треба упућивати на све штетне последице и ризике које могу имати на здравственом, психолошком, социјалном и економском плану. Едукација деце треба да има за циљ утицај на обликовање пожељних ставова и усвајање позитивних облика понашања.

ПРОГРАМ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА		
Садржај	Задаци	Циљеви планираних активности
1. Спровођење превентивних активности програма превенције кроз информисање о различитим облицима ризичног понашања код ученика (малолетничка делинквенција, штетност психоактивних супстанци, алкохола, никотина,) теме за старије разреде 2. О поремећајима у понашању (антисоцијално понашање, агресивност, изражена непослушност, тј. одбијање сарадње и непоштовање правила понашања, неконтролисани изливи беса, уништавање школске имовине, крађа...) теме за све узрасте, о факторима који утичу на развој непожељног понашања... 3. Сагледавња стања у школи континуирано праћење понашања и владања ученика и благовремено реаговање у случају уочавања неког облика ризичног понашања	4. Информисање ученика и родитеља о планираним садржајима превенције ризичних понашања; 5. Часови одељењског старешине, предавања о различитим темама значајним за превенцију различитих облика непожељног понашања.; 6. Анализа стања у школи, праћење понашања и владања ученика, уочавање ученика са проблемима у понашању, сарадња са родитељима, другим релевантним институцијама из области здравствене и социјалне заштите	7. Подстицање и прихватање друштвено пожељног облика понашања, спречавање појаве одређених проблема у понашању ученика и промовисање пожељних и очекиваних понашања; 8. Развијање свести код ученика о негатвним последицаа ризичног понашања, усвајање знања о могућим последицама непожељног понашања, подстицање на позитивну промену понашања, развијање самоконтроле и дисциплине.
9. Планирање подршке ученицима код којих постоје проблеми у понашању у складу са узрастом и њиховим потребама и у сарадњи са родитељима; 10. Укључивање Ученичког парламента и Вршњачког тима у активности значајне за превенцију ризичног понашања.	11. Реализација планираних активности са ученицима који испољавају непожељно понашање, саветодавни рад са учеником и сарадња са родитељима, појачан васпитни рад; 12. Осмишљавање и спровођење активности које промовишу здраве животне стилове и указују на негативан утицај ризичних понашања, учешће на конкурсима, посете културним, спортским,	13. Пружање подршке ученицима да превазиђу постојеће проблеме и тешкоће у понашању, развијање социјалних вештина, подстицање на прихватање позитивних облика понашања. Подстицање и остваривање заједничког деловања у превенцији непожељних облика понашања; 14. Промовисање здравља, заштите здравља и здраве стилове живота и

	научним и забавним манифестацијама уз учешће ученика који показују проблеме у понашању.	указивање на факторе који угрожавају здравље.
15. Унапређивање знања значајних за превенцију непожељних понашања ученика, унапређивање сарадње са поридицом.	16. Планирање и реализација стручног усавршавања запослених	17. Развијање компетенција запослених за превентивно деловање и пружање подршке ученицима да превазиђу тешкоће и проблеме у понашању.
18. Укључивање ученика у ванаставне активности (према њиховим интересовањима и потребама)	19. Понуда разноврсних ванаставних активноси, ангажовање ученика код којих постоји ризик од непожељних облика понашања, применом различитих метода и облика рада мотивисање ученика на активност.	20. Развијање вештина, способности, мотивације, позитивних ставова према школи и позитивних облика понашања, одговорности.

Област превенције	**Превентивне активности**	**Узраст ученика**	**Начин реализације**	**Носиоци реализације**
Болести зависности	Активности које се односе на здраво одрастање	I–IV	Радионице, групни тразговори	Наставници разредне наставе, ПП служба
Болести зависности	Предавања стручних лица	VI–VIII	Предавање уз презентацију	Психолози, МУП, лекари
Болести зависности	Вршњачка едукација	VII–VIII	Предавање, разговор, дискусија	Ученици, одељењске старешине
Болести зависности	Активности у оквиру ЧОС-а и Ученичког парламента	VII–VIII	Израда паноа, припрема и реализовање предавања од стране ученика	Ученици, наставници, стручна лица
Болести зависности	Предавања за родитеље	Родитељи	Предавање, дискусија, радионичарски рад	Стручна лица, ПП служба
Репродуктивно здравље	Промене у пубертету – физичке и психичке	III–VI	Предавање, разговор, видео и ППТ презентација	Наставници разредне наставе, ПП служба, медицинска служба
Репродуктивно здравље	Хигијена у пубертету	III–VI	Предавање, разговор, видео и ППТ презентација	Медицинска служба Дома здравља

Репродуктивно здравље	Односи међу половима и репродуктивно здравље	VII–VIII	Предавање, разговор, видео и ППТ презентација	Медицинска служба Дома здравља, друга стручна лица
Асоцијално и делинквентно понашање	Како се понашамо и како нас други виде и сличне теме	I–VI	Реализација тема за ЧОС	Наставници разредне наставе
Асоцијално и делинквентно понашање	Вршњачко насиље – предавање стручних лица	V–VIII	Предавање, разговор, видео, презентација	ПП служба, Саветовалишта за младе
Асоцијално и делинквентно понашање	Анкетирање ученика и истраживање о појави насиља у школи	IV–VIII	Анкетирање, обрада података, анализа, презентација резултата, предлагање мера	ПП служба, одељењске старешине, директор
Асоцијално и делинквентно понашање	Хуманитарне и волонтерске активности	I–VIII	Различите акције – организовање, спровођење и објављивање резултата	Ученици, наставници, родитељи
Асоцијално и делинквентно понашање	Спортске активности и учење понашању на спортским догађајима	IV–VIII	Спортски сусрети унутар школе и са другим школама	Ученици, наставници, родитељи
Асоцијално и делинквентно понашање	Предавање за родитеље о превенцији ризичног понашања	Родитељи	Предавање, размена, дискусија	Стручна лица

ПРОГРАМ ПРЕВЕНЦИЈЕ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

Школе су дужне да обезбеде услове за сигурно и подстицајно одрастање и развој ученика, заштиту од свих облика насиља, злостављања и занемаривања, а трговина људима јесте један од најкомплекснијих и најтежих облика насиља и кривично дело коме деца и млади могу да буду изложени.

Основни циљ је благовремено откривањем могућности да неко дете буде увучено у трговину људима, јер се тиме смањује или отклања изложеност детета трговини људима, а дете трпи најмању могућу штету насталу услед изложености овом кривичном делу.

Задатак програма: обухвата превенцију и интервенцију; подршку за физички, психички, социјални опоравак и (ре)интеграцију ученика који је био изложен било ком облику трговине људима.

Начин реализације:

Упознавање свих запослених и Ученичког парламента са превенцијом трговине људима (Приручник за образовни систем заштита ученика од трговине људима, Листа индикатора за прелиминарну идентификацију ученика који су потенцијалне жртве трговине људима). Затим имплементираље стеченог знања у свакодневни рад: кроз часове одељењског старешине, изборне предмете, слободне наставне активности и секције. Психолошко педагошка служба такође реализује активности као што су превенција свих облика насиља.

Уколико постоји сумња или сазнање да је дете, односно ученик укључен у било који облик трговине људима, након примене листе индикатора за прелиминарну идентификацију ученика који су потенцијалне жртаве трговине, директор у складу са датим смерницама у листи индикатора, обавештава центар за заштиту жртава трговине људима, надлежни центар за социјални рад и надлежну организациону јединицу полиције.

ПРОГРАМ ПОСТУПАЊА УСТАНОВЕ У ОДГОВОРУ НА КРИЗНЕ ДОГАЂАЈЕ

Уводни део

Правилником о протоколу поступања установе у одговору на насиље, злостављање и занемаривање (Сл.глсник бр.11/2024) прописују се садржаји и начини спровођења превентивних и интервентних активности, услови и начини за процену ризика, начини заштите од насиља, злостављања и занемаривања, праћење ефеката предузетих мера и активности, као и начини развијања отпорности

установе за ефикасно реаговање на кризне догађаје, процедуре поступања када се догоди кризни догађај и начине праћења ефеката предузетих мера и активности.

Превенција насиља, злостављања и занемаривања, као један од приоритета у остваривању образовно-васпитног рада планира се развојним планом, школским програмом, који чине саставни део годишњег плана рада.

Установа програмом заштите од насиља, злостављања и занемаривања одређује мере и активности које обезбеђују развијање и неговање позитивне атмосфере и безбедно окружење (даље: Програм заштите од насиља).

Програм поступања установе у кризним догађајима је као обавезни и саставни део програма заштите од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања, а који је саставни део школског програма.

На основу програма израђује се план рада тима за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања, који је саставни део годишњег плана рада установе.

Општи циљ програма

-Стварање безбедне и подстицајне средине за учење, рад и развој

-Успостављање организације рада у установи и мреже подршке способне за адекватан одговор на кризне догађаје и безбедносне изазове и претње

-Оснаживања запослених за ефикасније поступање у ситуацијама суочавања са кризним догађајима који су на непосредан или посредан начин погодили школску заједницу.

-Оснаживање и јачање запослених за благовремено реаговање у кризним ситуацијама у циљу ублажавања и минимизирања последица који кризни догађај може да има по физичко и ментално здравље ученика и запослених и по организацију рада и функционисање установе,

-Адекватно управљање стресном ситуацијом и минимизирање последица кризног догађаја.

- Оснаживања запослених за пружање подршке ученицима, родитељима и наставницима у ситуацијама суочавања са кризним догађајима

-Пружању правовремене подршке у циљу превладавања целокупног искуства кризног догађаја.

-Унапређивање безбедносне културе у установи

Приликом поступања установе у одређеним ситуацијама кризног догађаја, неопходно је деловање у складу са Правилником о протоколу поступања установе у одговору на насиље, злостављање и занемаривање (део Правилника који се односи на поступање установе у кризним догађајима)

Кризни догађај

Кризни догађај је у већини случајева непредвидив догађај са потенцијално негативним последицама. Тај догађај и његове последице могу проузроковати значајну штету особама које су му непосредно или посредно изложене. Кризни догађај карактерише број жртава (повређених или настрадалих), материјална штета, психолошке реакције појединца и/или заједнице у целини, као и солидарност у сврху отклањања последица.

Кризни догађаји су:

• Природна смрт детета/ученика;

• Покушај убиства и убиство детета/ученика (у установи или ван ње);

• Покушај самоубиства ученика и самоубиство (у установи или ван ње);

• Природна смрт, самоубиство или убиство запосленог у установи;

• Саобраћајна незгода у којој је повређено или настрадало дете, односно ученик и/или запослени у установи;

• Нестанак детета/ученика;

• Масовно тровање у простору установе;

• Дојава о подметнутој експлозивној направи у установи или терористичком нападу и слично;

• Талачка криза;

• Насиље већих размера (масовне туче, вишеструка убиства, терористички напади);

• Техничко-технолошке опасности (експлозија, изливање, испаравање отровних материја и пожар);

• Природне катастрофе (поплаве, земљотреси, пожари...);

• Епидемија која је обухватила територију/општину на којој се налази установа;

• Други кризни догађаји, у смислу Правилника о протоколу.

Када су жртве кризног догађаја деца са хроничним болестима, деца са сметњама у развоју и инвалидитетом, тим за кризне догађаје након идентификације израђује индивидуализоване планове у сарадњи са родитељима и представницима спољашње мреже заштите.

Тим за кризне догађаје

Школа формира тим за кризне догађаје у оквиру тима за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања, као његов обавезни део. Тим за кризне догађаје формира се у циљу ефикасног поступања установе у кризним догађајима. На основу програма

израђује се план рада тима за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања, који је саставни део годишњег плана рада школе

Тим за кризне догађаје планира, организује и заједно са осталим органима и тимовима установе, учествује у реализацији активности усмерених на јачање отпорности установе за суочавање са кризним догађајем. Овим активностима треба да буду обухваћени запослени и деца/ученици.

Активности тима за кризне догађаје биће осмишљаване и реализоване у складу са потребама а основни циљ је умањивање последица кризног догађаја,спречавање ширења непроверених и узнемирујућих информација, олакшавањеврађања равнотеже у погођенима кризом, превазилажење постојећих и превенција потенцијалних кризних ситуација.

Чланови Тима за кризне догађаје su задужени за координацију активности, пружање подршке и информисање

Програм рада

Програм поступања школе у кризним догађајима израђује се као обавезни и саставни део Програма заштите од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања, а који је саставни део школског, програма.

Програм се израђује на основу процене снага, капацитета и специфичности установе да се суочи са потенцијалним кризним догађајима.

- на основу процењених снага, капацитета и специфичности школе, део програма се односи на план поступања у ситуацијама кризе, који подразумева предвиђена безбедна места унутар и изван школе у зависности од кризног догађаја, дефинисан начин алармирања, односно оглашавања и информисања у школи у зависности од врсте кризног догађаја (нпр. претња оружаним нападом, терористичким напад, дојава о експлозивној направи, талачка криза, пожар и сл.), у складу са евакуационим планом школе.

- део плана поступања у ситуацијама кризе, неопходно је да садржи и план распореда просторија, као и начина означавања свих просторија у школи (ходника, учионица, кабинета и других просторија, са унутрашње и спољашње стране);

- део који се односи на стручно усавршавање запослених ради јачања компетенција за пружање психосоцијалне подршке, за реализацију плана евакуације и друге обуке које могу допринети ефикасном реаговању школе у различитим кризним ситуацијама;

- део који се односи на унапређивање безбедносне културе деце, односно ученика и запослених;

- начин реаговања - кораке у поступању школе када се догоди кризни догађај;

- начине укључивања и сарадње са породицом ради заједничког деловања на јачању отпорности школе;

- начине праћења, евалуацију и извештавања о реализацији програма

Процене снага, капацитета и специфичности установе

- Просторни услови, опрема и намештај одговарају нормативима и адекватно се одржавају.
- Зграде и опрема доприноси стварању безбедног, пријатног и стимулативног окружења
- Школа се налази у средишту великог градског насеља и удаљена је од саобраћајница
- У непосредној околини су паркови, игралишта и савско шеталиште
- Целокупан школски простор континуирано се одржава, обнавља и плански осавремењава.

- Велики значај придаје се набавци одговарајућих наставних средстава, превасходно средствима из сопствених прихода.
- Стручан и посвећен наставни кадар
- Изузетна посвећеност великог броја запослених запослених развоју личности ученика, пружању подршке у превазилажењеу развојних и акцидентних криза
- Правовремена информисаност
- Употреба расположивих средстава за рад
- Опремљеност школе наставним средствима
- Доступност ИКТ
- Велики број постигнућа ученика на такмичењима на свим нивоима
- Разноврсне ваннаставне активности
- Видео-надзор у школској згради и дворишту
- Односи међу запосленима у већем делу колектива су професионални и пријатељски, што представља стимулативну средину за рад и добар пример ученицима
- Безбедности ученика посвећује се значајна пажња
- Неговање хуманости
- Сајт школе, друштвене мреже школе, маркетинг школе
- Сарадња са локалном самоуправом
- Школа има сарадњу са институцијама локалне заједнице, ресурси локалне средине који утичу на развој школе су релативно добро искоришћени
- Сарадња са спортским. културним и јавним институцијама
- Постојање спортских терена које школа има у свом склопу

Слабости

1. Потребно је појачати дежурство за време великих и малих одмора у школи, на местима недоступним видео надзору као и испред тоалета за ученике
2. Тешкоће у организовању обезбеђења читавог школског простора
3. Велика школа, настава се организује у два објекта. Школа се састоји од две зграде повезане наткривеном пасарелом. (па је теже организовати дежурства и пратити потенцијално ризичне ситуације)
4. У школи још увек није формиран вршњачки тим- који би убрајао по 2 представника из сваког одељења од 5.до 8. са циљем да се баве темама које имају за циљ превенцију насиља, дискриминације, јачања толеранције међу њима и слицно,
5. Није изводљиво видео-надзором покрити целокупан школски простор
6. Потребно је унапредити сарадњу родитеља и школе. Недовољна укљученост родитеља у активности школе
7. Велики број наставника ради у више школа
8. Тимски рад наставника, у одређеним сегментима, није заступљен у довољној мери
9. Делимичан отпор дела наставног кадра променама и унапређењу професионалног рада у школи
10. Потребна је већа доследност у поштовању кодекса облачења, примени Правилника о материјалној и дисциплинској одговорности ученика, запослених и родитеља (долазак на час на време, санкционисати уништавање школске имовине...).

План поступања установе у кризним догађајима

Школа у поступку одговора на кризни догађај предвиђа следеће мере:

1. Јачање отпорности школе за ефикасно реаговање на кризне догађаје;

2. Поступање школе када се деси кризни догађај и

3. Поступање школе након кризног догађаја

Јачање отпорности установа за ефикасно реаговање на кризне догађаје

Отпорност се може дефинисати као способност система, заједнице или друштва које је изложено опасностима да се одупре, апсорбује, прилагоди, трансформише и опорави од ефеката опасности, на благовремен и ефикасан начин, укључујући очување и обнављање основних структура и функција кроз управљање ризиком. Један од циљева установе образовања и васпитања представља континуирано јачање отпорности ради ефикасног деловања у сврху отклањања или свођења на минимум последица које је кризни догађај изазвао, како по организацију и функционисање система, тако и по физичко и ментално здравље појединца**.**

Отпорност установе унапређује се и кроз благовремено и доследно спровођење интервентних активности у оквиру заштите ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања.

Јачање отпорности установе заснива се на следећим принципима:

1) Континуитет - Подстицање приправности и обезбеђивање континуираног пружања квалитетног образовања и васпитања, подизање свести, планирање и припрема за реаговање у кризним догађајима;

2) Сарадња - Интерсекторска повезаност и заједничко деловање у ванредним ситуацијама, с обзиром на врсту кризе;

3) Доступност - Омогућавање брзог приступа доступним ресурсима како би установа обезбедила континуитет и право на квалитетно образовање и васпитање у време кризног догађаја;

4) Ефикасност - Обезбеђивање да установа активно предузима правовремене и адекватне кораке у реаговању на кризни догађај.

План распореда просторија и начин означавања свих просторија у установама (ходника, учионица, кабинета и других просторија, са унутрашње и спољашње стране) истакнут је на видним местима у установи/ ходницима и посебно је регулисано Планом заштите од пожара и Планом евакуације ОШ „Бранко Радичевић“.

Вежбе евакуације

Вежба евакуације се према плану и програму спроводи минимум једном годишње и представља планирану активност којом се симулира кризни догађај са циљем едукације и увежбавања свих актера школског живота, како би установа у реалним кризним догађајима одговорила на најбољи начин. Симулацијом кризних ситуација врши се евалуација кризног плана и евалуација спремности Тима за кризне догађаје и установе за реализацију таквог плана. Дакле, овакве евалуације треба да дају одговор на питања да ли запослени и ученици поседују адекватна знања и вештине, односно да ли су способни да правовремено и исправно реагују када до кризе дође и да ли су активности предвиђене кризним планом реално изводљиве. Од велике је важности да вежбе буду што реалније јер ће и резултати таквих вежби донети значајније увиде у то које стратегије би требало унапрдити /модификовати.. Оне омогућавају да запослени и ученици стекну неопходну сигурност и да се осећају спремно за суочавање са реалним кризним догађајима

Начин реаговања - Кораци у поступању установе када се догоди кризни догађај

Алармирање у случају:

- пожара спроводи се звучним сигналима (продужено звоно)

- дојаве о експлозивној направи спроводи се звучним сигналима (продужено звоно)

- претње оружаним нападом спроводи се звучним сигналима (продужено звоно)

- терористичког напада спроводи се звучним сигналима (продужено звоно)

Поступање установе ће зависити од врсте кризног догађаја, односно да ли се десио у установи или ван ње, затим од броја директно и индиректно погођених и процене даљих ризика.

Кључне активности директора и тима за кризне догађаје:

• Ако постоји сазнање за догађај који се десио ван установе, врши се провера тачност ове информације преко поузданих извора: породице, полиције, хитне помоћи и сл.

• Ако се у установи десио кризни догађај, позива се хитна помоћ, полиција и евентуално друге службе (нпр: ватрогасце).

• Приликом поступања установе у одређеним ситуацијама кризног догађаја, неопходно је поступање у складу планом евакуације. Пре почетка евакуације, визуелним прегледом проверити да ли је пут за евакуацију безбедан.

• Након доласка припадника полиције, потребно је утврдити да ли су деца и запослени у установи безбедни на месту које је планом дефинисано као безбедно место или место поновног окупљања. Након доласка полиције, хитне помоћи и ватрогасаца-спасилаца, даље се поступа по инструкцијама ових органа. Сазива се хитан састанак тима за кризне догађаје.

• Информсање надлежне Школске управе.

• Уколико је последица кризног догађаја троје или више повређених/настрадалих лица, обавештава се Министарство просвете како би се ангажовао интерсекторски мобилни тим за кризне ситуације.

• Размотрити све добијене информације и позовати породицу/е погођених кризним догађајем и договорити са њима које информације се могу проследити запосленима у установи, ученицима, родитељима и евентуално медијима.

• Обавестити све запослене о кризном догађају и заказати хитан састанак свих запослених уколико услови дозвољавају.

Уколико није могуће састанак одржати у установи, пронаћи друге начине комуникације (видео конференција, вибер комуникација, скајп...). На састанку поделити са запосленима проверене информације у вези са кризним догађајем, подсетити их да установа има Програм поступања установе у кризним догађајима, указати на могуће изазове у наредном периоду.

• Нагласити да је директор једина овлашћена особа у установи за комуникацију са медијима.

• Упутити запослене да помоћ могу да потраже од стручног сарадника.

• Поделити унапред припремљен текст "Препоруке за запослене у установи".

• Одредити на који начин ће информације бити прослеђене ученицима и родитељима (у писаној или усменој форми).

• Припремити саопштење за ученике.

• Припремити саопштење које ћете упутити родитељима других ученика.

• Подсетити се правила за контакт са медијима и припремите писано саопштење које садржи кључне информације о догађају, безбедносним поступцима и плановима за опоравак. Изразити саосећање према жртвама и њиховим породицама, наглашавајући емпатију и подршку установе. Пратити извештавање медија и, ако је потребно, брзо реаговати на евентуалне нетачности.

• Одредити и јасно означити просторију у којој ће стручни сарадник/ци или чланови мобилног тима пружати психосоцијалну подршку запосленима, родитељима и ученицима којима је таква помоћ потребна.

Улога директора

1. Координира радом Тима за кризне догађаје
2. Активности у оквиру Тима за кризне догађаје (могу варирати у зависности од конкретног догађаја)
3. Ангажовање око подршке и оснаживања запослених у њиховим задацима који се односе на активности у кризи.
4. Проверавање тачности информација везаних за догађај.
5. Доношење одлука о изменама плана и програма редовних школских активности као што су: одлагање писмене и усмене провере знања, планираних екскурзија, спортских и културних догађаја, за целу школу, појединa одељења или разреде.
6. Уколико се ради о кризном догађају који је погодио више школа, улога директора је успостављање комуникације и сарадња са управама тих школа.
7. Контакт са институцијама система кључним за помоћ школи у кризи као и са локалном заједницом.
8. Контакт са породицама преминулог лица (у случају да је кризни догађај смрт ученика или запосленог).
9. Комуникација са медијима
10. Доношење одлуке о нормализацији рада школе када се стекну услови за то (а на основу процене Тима)

Улога ПП службе (чланови Подтима за Психосоцијалну подршку)

1. Прекидају своје редовне активности, посебно у случају кризних догађаја великих размера.
2. Све активности у функцији су помоћи ученицима и запосленима у савладавању кризног догађаја.
3. Психолог и педагог започињу рад кризног саветовалишта, одређујући место и време рада у договору са Тимом за кризне догађаје.
4. Раде на индивидуалној подршци користећи се принципима кризног саветовања (психолошка прва помоћ)

5. Раде индивидуално или са групама ученика, према потреби
6. Наставницима пружају саветодавну и консултативну помоћ и подршку
7. Родитељима ученика пружају саветодавну помоћ.
8. На располагању су наставницима за различите консултације у вези са децом и родитељима.
9. Прате спремност ученика да учествују у различитим церемонијама као што су сахране и меморијалне активности.
10. Прате посебно вулнерабилне групе и појединце у школи.
11. Воде евиденцију о ученицима којима је потребна додатна помоћ која се може остварити у оквиру услуга других система, пре свега здравственог и система социјалне заштите.
12. Контактирају родитеље ученика и пружају им потребна обавештења.

Улога наставника /одељењских старешина

1. Преношење тачних информација ученицима.
2. Остваривање подржавајућег, отвореног и искреног односа са ученицима.
3. Спровођење активности у учионици, као што је вођење разговора, који ће помоћи ученику да се изборе са губитком.
4. Спречавање гласине у вези са догађајем служећи се чињеницама.
5. Давање одговара на питања деце без пружања непотребних детаља.
6. Препознавање различитих културних (обичајних) и вјерских потреба ученика.
7. Омогућавање и подршка ученицима да изражавају своја осјећања.
8. Идентификација ученика којима је потребна саветодавна подршка.

9. Комуникација са Тимом и стална размена информација у циљу планирања активности у установи чији је циљ минимизирање последица кризног догађаја
10. Припремање ученика за ритуале опраштања у случају смрти у школи (сахране, меморијалне активности).

Ако је у питању смрт детета/ученика одељењски старешина, заједно са директором школе, контактира породицу преминулог ученика.

Улоге и одговорности чланова Тима за кризне догађаје

Чланови тима за кризне догађаје могу бити чланови тима за заштиту, као и други одговарајући запослени, представници родитеља и представници спољашње мреже заштите.

Обавезни чланови тима за кризне догађаје су: кординатор тима за заштиту, представник родитеља, стручни сарадник и одговорајући наставници и други запослени из установе, а који могу бити и чланови тима за заштиту.

Тим:

1. Руководи кризним догађајем.
2. Иницира почетак интервенције у кризи у школи / одељењу или других активности везаних за ситуацију кризе.
3. Процењује ниво погођености школе, групе и појединаца.
4. Процењује потребе школе као целине или њених сегмената (потребе појединаца погођених кризним догађајем, потребе одељења, разреда).

5. Ученицима, запосленима и родитељима обезбеђује тачне и увремењене информације (писмене и усмене).
6. Иницира састанке унутар школе (са наставницима и свим запосленима) у циљу информисања ученика и родитеља о догађају.
7. Одређује замену одсутном разредном старешини у случају потребе информисања ученика и родитеља.
8. Иницира састанке/групе подршке за ученике и запослене у циљу обраде њихових осећања везаних за кризни догађај.
9. Остварује везу са мобилним тимом и осталим службама ван установе (спољашња заштитна мрежа)
10. Процењује услове за измену уобичајених школских активности.
11. Процењује да ли су услови за нормализацију наставе остварени.
12. Комуницира са службама на терену које се брину о уклањању последицкризног догађаја
13. Подржава наставнике/васпитаче у њиховим напорима да разговарају са децом

Директор доноси решење којим се јасно дефинише улога чланова тима за кризне догађаје, односно одређује чланове тима који ће обављати послове и активности које се односе на координацију, пружање психосоцијалне пордршке и информисање.

Координација обухвата активности

- ✓ планирања, организације, координације и сарадње са спољном заштитном мрежом,
- ✓ праћење
- ✓ евалуација

Психосоцијална подршка обухвата активности

1. праћења реаговања ученика, родитеља и запослених
2. идентификовања (уз помоћ родитеља, наставника и других запослених) коме је помоћ потребна и у складу са тим организацију пружања психосоцијалне подршке.
3. пружање индивидуалне и групне подршке,

4. процена потребе за укључивањем мобилног тима и уколико до тога дође, сарадња са мобилним тимом.
5. психолошка прва помоћ (основна интервенција која се користи приликом пружања психосоцијалне подршке)
6. у зависности од врсте, интензитета и последица кризног догађаја, тим процењује потребу за укључивањем представника из система здравствене заштите у циљу пружања психосоцијалне подршке и/или укључивање интерсекторског мобилног тима за кризне ситуације.

Информисање обухвата активности

1. прикупљања, проверавања, селекције, дистрибуције информација
2. припреме саопштења.

У данима након кризног догађаја:

• Уколико је због кризног догађаја дошло до прекида или извођења наставе у измењеним условима, тим за кризне догађаје у сарадњи са педагошким колегијумом израђује посебан план даље реализације образовно-васпитног рада. Израђени план реализације усваја наставничко веће, школски одбор доноси одлуку, а сагласност на план даје надлежна школска управа.

• Одржати кратак састанак са запосленима, обавестити их о новим информацијама, корацима које је тим за кризне догађаје предузео и планираним активностима. Одржати састанак јер на тај начин запосленима упућујете поруку да нису сами, да имају подршку, а њихово активно укључивање допринеће смањењу/спречавању беспомоћности, обнављању самоконтроле/контроле, што најчешће бива пољуљано након кризног догађаја.

• Неопходно је да запослени све време буду благовремено информисани.

• Поделити материјал из Приручника који се односи на психолошке реакције након кризног догађаја и препоруке за запослене.

• Оснажити запослене да потраже стручну помоћ, уколико за тим постоји потреба.

• Заједно са наставницима идентификовати и у наредном периоду посебну пажњу обратити на особе које су најугроженије/најрањивије: сестру или брата уколико похађају исту школу, најбоље другове или другарице, особу са којом је повређени/настрадали био у емотивној вези итд.

• Уколико се кризни догађај завршио смрћу ученика или запосленог, проследити информацију о времену и организацији одласка на сахрану.

• Када је у питању смрт ученика, важно је предвидети ко ће од запослених да личне ствари преминулог ученика преда породици у одговарајућем тренутку.

• Уколико се организује комеморацију у установи, важно је да се са породицом настрадалог договари о томе. Важно је припремити децу која желе да присуствују комеморацији и објаснити им шта ће се дешавати током комеморације. Може се омогућити онима који то желе да активно учествују у одавању поште преминулом. Тога дана, настава може да се откаже или да се распоред часова прилагоди поменутом догађају. Након комеморације треба омогућити да деца могу да буду са својим родитељима (посебно деца млађег узраста) и/или да буду заједно и разговарају уз подршку одрасле особе која им је блиска, у коју имају поверења (одељењски старешина, стручни сарадник, неко од наставника). Установа самостално одлучује да ли ће организовати комеморацију.

Поред организовања комеморације, постоји низ активности које могу да помогну у процесу туговања и допринесу бржем опоравку заједнице. То су:

• остављање порука, цвећа, свећа, играчака и других предмета на за то одређено место;

• прављење заједничког цртежа, паноа, песме или приче ученика из одељења преминулог;

• постављање табле са текстом "Сећање на...", на коју ученици/запослени могу стављати поруке и цртеже;

• отварање "Књиге жалости" и слично.

Начини праћења, евалуацију и извештавања о реализацији програма/ активности

Тим је дужан и да води документацију о спроведеним активностима у вези поступањем у кризној ситуацијом.
Након реализације плана поступања у кризним догађајима, и успостављања стабилног стања у установи, тим за кризне догађаје врши евалуацију спроведених активности и сачињава извештај.

Евалуација обухвата:

- анализу ефеката спроведених мера и активности односно реализацију измењеног плана рада,

- пружање прве психолошке помоћи, са посебним освртом на снаге, изазове и препоруке у реаговању на кризни догађај.

На основу евалуације плана реаговања у конкретним ситуацијама, установа даље унапређује план поступања установе у кризним ситуацијама. Тим за кризне догађаје континуирано прати реаговања ученика и запослених и процењује потребу за психосоцијалном подршком у наредном периоду и у сарадњи са спољашњом мрежом заштите израђује план о њеној реализацији.

Тим за кризне догађаје прати реализацију планова, у сарадњи са спољашњом мрежом заштите процењује степен смиривања ситуације и покреће процес договарања са породицама жртава и повређених о начинима обележавања сећања на догађај (обезбеђивање простора, активности сећања, обележавање годишњица и слично).

Извештај о поступању установе у кризном догађају доставља се надлежној школској управи у року од 15 дана од наступања периода стабилизације рада у установи.

Унапређивање безбедносне културе деце, односно ученика и запослених;

Под безбедносном културом може се подразумевати безбедносна активност која изражава спремност деловања и понашања у складу са стеченим знањима и вештинама, као и у складу са прихваћеним вредносним ставовима. Огледа се у препознавању опасности, реаговању на њих избегавањем опасности, отклањањем опасности или упућивањем на оне субјекте (из унутрашње и спољашње заштитне мреже) који ће професионално реаговати у циљу минимизирања последица кризног догађаја.

Унапређивање безбедносне културе деце, односно ученика и запослених мора се развијати системски и плански са циљем да сви актери школског живота:

1. изучавањем релевантних садржаја стекну нова знања и интегришу их са раније стеченим знањима о савременим изворима, облицима и носиоцима угрожавања безбедности младих са посебним освртом на школу и породицу;
2. методама и средствима заштите;
3. правима и обавезама у датим ситуацијама и
4. реаговању (самостално и колективно) на могући настанак кризног догађаја

Ученици (и запослени) би требали да се оспособе да:

1. препознају ризичне – конфликтне ситуације унутар вршњачке групе и у друштву уопште;
2. препознају опасне материје и средства по здравље људи и екосистема
3. упознају средства и методе сопствене и колективне заштите од различитих облика угрожавања (пожари, криминалитет, злоупотреба наркотика и лекова и нездраве хране, насилништва, деструктивног деловања секти, трговине људима…)

У установи ће се на различите начине (а првенствено на часовима одељењског старешине, и путем едукативних радионица/ предавања/трибина са учешћем стручњака одређених профила) радити на томе да ученици стекну лична уверења о неопходности:

– поштовања принципа у остваривању безбедносне културе;

– успостављања, одржавања и развоја односа толеранције, поверења и поштовања колективног духа, позитивне атмосфере као битног услова за подизање нивоа безбедносне културе појединца и друштва;

– изградње и унапређења кооперативног односа са друштвеном заједницом и њеним специјализованим органима

Још неки могући и препоручени облици рада на овим темама су следећи:

-метода дискусије

-креативно изражавање

-анализа примера из литературе, медија…

-симулације и игре улога, заснованих на општим васпитним методама

-промовисање примера добре праксе (прихватање навика, вештина и особина добрих и успешних грађана који се старају о сопственој безбедности али и безбедности заједнице и друштва у целини)

Начини укључивања и сарадње са породицом ради заједничког деловања на јачању отпорности установе;

Тим за заштиту, Тим за кризне догађаје и други стручни органи у школи остварују пуну сарадњу са породицама ученика ради заједничког деловања на јачању отпорности установе;

.

Сарадња са родитељима успоставља се и спроводи кроз разноврсне активности као што су:

1. Укључивање родитеља у планирање превентивних мера и спровођење активности за унапређивање безбедносне културе ученика
2. Укључивање родитеља у планирање превентивних мера и спровођење активности за спречавање и сузбијање насиља, злостављања и занемаривања.
3. Упознавање родитеља са правном регулативом у области реаговања установе у одговору на кризне догађаје
4. Упознавање родитеља са правном регулативом у области заштите ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања.
5. Укључивање родитеља у интервентне активности када се деси кризно догађај или насиље, злостављање и занемаривање

Стручно усавршавање запослених

У циљу јачања спремности установе за адекватно реаговање у ситуацијама које могу да угрозе безбедност ученика и запослених, Тим за кризне догађаје планира континуирано усавршавање у следећим областима:

1. Психосоцијална подршка и прва помоћ:

1. **Пружање прве психолошке помоћи:** Обука чланова Тима за препознавање акутне реакције на стрес и пружање непосредне подршке ученицима, наставницима и родитељима непосредно након кризног догађаја.
2. **Рад са траумом:** Развијање вештина за стабилизацију школске заједнице и дугорочно праћење емоционалног стања након трауматичних искустава (губитак члана школске заједнице, тешке несреће, насиље широких размера...).
3. **Технике активног слушања у кризи:** Усавршавање вештина комуникације које спречавају ширење панике и дезинформација.

2. Управљање безбедношћу и оперативни протоколи:

1. **Спровођење плана евакуације:** Редовне обуке и симулације за ефикасно напуштање објекта у случају пожара, природних непогода или других безбедносних претњи, уз посебан фокус на децу са сметњама у развоју и инвалидитетом.
2. **Управљање стресом код запослених:** Радионице о превенцији „сагоревања“ и техникама самопомоћи за чланове Тима који су директно изложени стресним ситуацијама током интервенције.
3. **Протоколи интерне и екстерне комуникације:** Обука за јасно и правовремено информисање надлежних институција (Минситарство просвете, полиција, здравство) и медија, ради очувања интегритета установе.

3. Начини реализације и извори знања:

1. **Специјализовани семинари:** Учешће на акредитованим обукама које се баве кризним менаџментом у образовању.
2. **Сарадња са спољним мрежама подршке:** Организовање заједничких вежби и предавања у сарадњи са Министарством унутрашњих послова (МУП), Сектором за ванредне ситуације и Црвеним крстом.
3. **Анализа реалних ситуација:** Периодични састанци Тима на којима се анализирају претходни догађаји или примери из праксе других школа ради унапређивања сопствених процедура реаговања.

4. Циљ усавршавања: Основни циљ ових активности јесте трансформација Тима из реактивног у проактивно тело које је способно да предвиди ризике, ублажи последице кризе и осигура брз повратак редовним васпитно-образовним активностима у безбедном окружењу.

1. ПРОГРАМ ПРОФЕСИОНАЛНЕ ОРИЈЕНТАЦИЈЕ

ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА: Основни циљ је **подстицање ученика да путем активног учешћа у петофазном процесном моделу** преузму одговорност за своју будућност, упознају себе и своје могућности, путеве школовања и путеве каријере, те да промишљено доносе одлуку о избору школе. Професионални развој се схвата као један од аспеката индивидуалног развоја ученика.

ЗАДАЦИ ПРОГРАМА: Развијање самоспознаје кроз препознавање сопствених потенцијала, спремности за постигнућа и склоности ученика. Пружање структурисаних информација о занимањима и каријерним могућностима како би се омогућила информисана одлука о избору занимања.

Упознавање са образовним путевима и мрежом школа која води ка остварењу жељеног занимања.

Организовање реалних сусрета са светом рада кроз анкетирање представника занимања и стручну праксу.

ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	РЕАЛИЗАТОРИ
- **Формирање тима за професионалну оријентацију:** Дефинисање чланова тима (наставници, педагог, психолог, одељењске старешине 8. разреда, представник Ученичког парламента) и задатака. - **Припрема годишњег плана рада:** Дефинисање циљева, активности и очекиваних исхода за целу школску годину. - **Упознавање ученика (и родитеља) са програмом:** Информативни састанци са ученицима завршних разреда	**Септембар**	Чланови Тима

(VII и VIII) и њиховим родитељима о циљевима и активностима програма професионалне оријентације. - **Упознавање одељењских старешина са програмом:** информативни састанак са свим одељењским старешинама о циљевима и активностима програма професионалне орјентације. - **Прикупљање информација о интересовањима ученика:** - Анкетирање ученика 7. и 8. разреда о њиховим интересовањима, вештинама и афинитетима. - Анкетирање ученика од 1. до 8. разреда на тему „Кад порастем бићу...“ (анкета или цртеж) - **Планирање активности за развој каријерних вештина:** Организација радионица о вештинама самооцењивања и доношења одлука. - **Сарадња са стручним службама:** Разматрање могућности сарадње са Националном службом за запошљавање и другим институцијама у области професионалне оријентације. Информисање ученика о упитницима и водичу Националне службе за запољавање (https://www.vodiczaosnovce.nsz.gov.rs/ и https://www.vodiczaosnovce.nsz.gov.rs/pdf/vodic_za_izbor_zanimanja.pdf) - **План транзиције:** израда плана транзиције за ученике са посебним способностима и ученике из осетљивих категорија, - **Представљање занимања:** - радионице од 1. до 6. разреда, родитељи представљају своја занимања у оквиру одељења; - Реални сусрети - радионице 7. и 8. разреда – представљање више разноврсних занимања; - **Мини пројекти:** Ученици од 1. до 4. разреда израђују плакате на тему „Кад порастем желим да будем..“, „Занимања“, „Стари занати“, „Уметнички занати“, #Необична занимања“ и сл. Ученици од 5. до 8. разреда	**Октобар** **Новембар- Јун**	Чланови Тима Чланови Тима

израђују аудио / аувио-визуелне записе о одређеним занимањима - **Каријерно саветовање:** Индивидуални разговори са ученицима о њиховим интересовањима и могућим професионалним правцима. - **Представљање средњих школа:** - Припрема и организација презентација средњих школа за ученике и родитеље. - Представљање средњих школа за које су ученици у анкети исказали интересовање а од стране бивших ученика наше школе - **Тестирање заинтересованих ученика:** Спровођење тестова професионалне оријентације (нпр. тест интересовања, способности) у сарадњи са школским психологом и педагогом. - **Обрада и анализа резултата:** Индивидуални састанци са заинтересованим ученицима ради интерпретације резултата тестирања. - **Израда планова за развој професионалних вештина:** Дефинисање индивидуалних планова развоја за заинтересоване ученике. - **Евалуација досадашњег рада:** Преглед и анализа активности спроведених у првом полугодишту. - **Планирање активности за друго полугодиште:** Дефинисање нових активности и евентуалних промена у плану рада на основу евалуације. - **Менторство и подршка ученицима:** Интензивирање менторског рада са ученицима који су несигурни у вези са избором средње школе. - **Дан Отворених врата средњих школа:** Организација дана отворених врата за представнике средњих школа како би упознали ученике са својим образовним програмима. - **Тематске радионице:** Радионице о значају избора	**Новембар, Децембар** **Јануар**	Чланови Тима

занимања и утицају избора на будућу каријеру и живот ученика. - **Подршка у избору школе:** Индивидуални разговори са заинтересованим ученицима и родитељима у вези са избором средње школе. - **Посета сајмовима образовања и запошљавања:** Организација пос**Посета сајмовима образовања и запошљавања:** Организација посета сајмовима образовања и запошљавања где ученици могу да добију додатне информације о средњим школама и професијама. - **Психолошка подршка:** Континуирана психолошка подршка ученицима у процесу доношења одлука. - **Сарадња са Националном службом за запошљавање:** Успостављање или наставак сарадње са локалним Националном службом за запошљавање и центрима за професионалну оријентацију. - **Преглед и анализа остварених циљева:** Евалуација напретка ученика и остварених циљева у професионалној оријентацији. - **Информације о критеријумима за упис:** Обезбеђивање информација ученицима и родитељима о критеријумима и процедури за упис у средње школе. - **Припрема ученика за завршни испит:** Подршка у припреми ученика за завршни испит (психолошка припрема, технике учења, управљање стресом). - **Финализација избора школе:** Завршни разговори са ученицима и родитељима о избору средње школе. - **Подршка у пријави за средње школе:** Помоћ ученицима у процесу пријављивања за упис у средње школе (попуњавање пријава, припрема документације). - **Завршна евалуација рада:** Анализа и евалуација целокупног рада тима за професионалну оријентацију у току школске године. - **Сарадња са средњим школама:** Комуникација са	**Фебруар, март** **Април** **Мај**	Чланови Тима

средњим школама о преласку ученика и њиховом даљем праћењу. - **Извештај о раду тима:** Израда годишњег извештаја о раду тима за професионалну оријентацију и предлози за унапређење програма за наредну годину. - Овај план рада омогућиће ефикасно спровођење активности професионалне оријентације у основној школи, уз континуирану подршку и саветовање ученика и родитеља у процесу избора будућег образовног и професионалног пута.	**Јун**	

Начини праћења остваривања програма:

Континуирано се врши **праћење напретка ученика** кроз индивидуалне разговоре и анализу резултата тестирања. На крају школске године сачињава се годишњи извештај о раду тима са предлозима за унапређење програма. Ове програмске основе обезбеђују системски и свеобухватни приступ професионалној оријентацији који помаже ученицима да донесу информисану и промишљену одлуку о свом будућем образовном и професионалном путу.

2. ПРОГРАМ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА:

- стицање адекватних знања, формирање ставова и понашања ученика у вези са здрављем и здравим начином живота
- континуиран рад на унапређењу хигијенских услова у школи и елиминисање утицаја који могу да изазову штетне последице по здравље
- континуиран рад на развоју и усвајању здравих навика и здравог начина живота
- остваривање ефикасне сарадње између школе, породице и локалне заједнице у циљу развоја, заштите и унапређења здравственог статуса ученика

ЗАДАЦИ ПРОГРАМА:

Здравствено васпитање у основној школи реализују здравствени и просветни радници, као део свакодневних школских активности. У остваривању Програма здравственог васпитања, примењују се активне методе рада које подразумевају укључивање ученика, наставника, стручних сарадника, родитеља, као и представника локалне заједнице.
Најзначајнији сегмент у оквиру Програма здравствене заштите јесу адекватно одабрани едукативни садржаји и информације које се пружају ученицима, као и начин презентације датих садржаја.
Рад на реализацији Програма здравствене заштите се одвија у оквиру:
- редовне наставе тј. интегрисањем здравствено-васпитних садржаја у програме разредне и предметне наставе
- ваннаставних активности, као што су спортске секције, акције посвећене здрављу и здравим стиловима живота...
- креативно и рекреативно коришћење слободног времена (излети, посете...)

ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ (радионице)		ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	РЕАЛИЗАТОРИ
Здрава исхрана	Наставници кроз интегрисан приступ наставним садржајима обрађују тему, додатно је анализирајући и указујући на значај здраве исхране. Организовање радионица по избору у сарадњи са одговарајућим здравственим установама и представницима локалне заједнице. (сарадња са лекарима-педијатрима, нутриционистима, посета местима узгоја/ продаје здраве хране...)	У току школске године.	Одељенски старешина, стручни сарадник, директор школе.
Физичка активност и здравље	Организација разноврсних активности у циљу унапређења физичке активности и здравља ученика.	У току школске године	Одељенски старешина, наставник физичког и здравственог васпитања, стручни сарадник.

Брига о телу	Стицање основних знања о личној хигијени, хигијени одевања и становања. (сарадња са одговарајућим представницима здравственог система и друштвене заједнице)	У току школске године	Одељенски старешина, стручни сарадник, предметни наставници.
Сарадња са Домом здравља и стоматолошком амбулантом	Превентивна здравствена заштита се реализује у сарадњи са Домом здравља и обухвата све ученике.	У току школске године.	Наставници, стручни сарадници.

Начини праћења остваривања програма: анкете, акциона истраживања, социограм, степен мотивације ученика за учешће у акцијама превенције

3. ПРОГРАМ РАДА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

Социјална заштита ученика подразумева систем различитих мера и активности чији је циљ пружање најбоље подрше ученицима са социјалним проблема тј. ученицима који припадају осетљивим групама као што су:

- материјално угрожене породице
- деца без родитељског старања
- једнородитељске породице
- ромска национална мањина
- лица са инвалидитетом
- лица са хроничним болестима
- избегла и расељена лица
- деца са сметњама у развоју и поремећајима у понашању.

На основу Закона о основном образовању и васпитању школа доноси Програм социјалне заштите ученика у скаду са чланом 45:

Школа у сарадњи са надлежним установама брине о социјалној заштити, посебно ученика из осетљивих друштвених група на основу програма социјалне заштите. Уколико је потребно школа организује прикупљање средстава за ове сврхе кроз акције школског спорта, волонтирања и других добротворних акција.

ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА:

- У оквиру социјалне заштите ученика, а у сарадњи са надлежним установама школа брине о оптималним условима за развој личности свих ученика;
- Школа остварује сарадњу са Центром за социјални рад на општини Нови Београд ради пружања социјалне заштите свим ученицима на свим могућим нивоима и на све могуће начине;
- Школа као установа пружа помоћ васпитно запуштеним или угроженим ученицима, ученицима који долазе из дефицијентних породица и породица где постоји породично насиље, алкохолизам, итд;
- Упознавање са и праћење социјалних прилика ученика, као и пружање помоћи свим ученицима који живе у тешким условима на нивоу установе, упућивање ученика и њихових родитеља у остваривање социјално-заштитних мера;
- Упућивање родитеља на начине остваривање родитељских права;
- Упућивање родитеља на извршавање родитељских обавеза.

ЗАДАЦИ ПРОГРАМА:

Намера школе је пружање помоћи ученицима и родитељима у остваривању социјалне заштите у сарадњи са Центром за социјални рад код ученика код којих постоји проблематично понашање везано или невезано за проблеме у породици, код ученика код којих постоји сумња на или постоје проблеми са насиљем, алкохолизмом, итд у породици.

Одељенске старешине у сарадњи са стручним сарадником и осталим запосленима у колективу детектују постојање проблема кроз посматрање и разговор прво са учеником, затим уз дозволу ученика са родитељима/старатељима. Након утврђеног постојања социјалног проблема који не мора бити повезан са понашањем ученика, директор школе у сарадњи са стручним сарадником и одељенским старешином ступа у контакт са надлежним Центром за социјални рад (Нови Београд) који надаље поступа у складу са својим протоколом. Када се утврде чињенице, реализују се социјалне и законске мере чији циљ је пружање социјалне заштите ученицима и њиховим породицама. У циљу ефикасније сарадње са Центром за социјални рад, уколико се укаже потреба, директор и/или стручни сарадник ступа директан контакт са запосленима у надлежном Центру за социјални рад. Уколико ситуација захтева могућ је и долазак радника Центра за социјални рад у школу

ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ (радионице)		ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	РЕАЛИЗАТОРИ
Подршка породицама ученика	*Идентификација ученика којима је потребна помоћ (на основу пријаве родитеља/стартеља, запажања одељењског старешине и предметних наставника, педагога и других запослених у школи, на основу информација из надлежних станова); *Сарадња, размена информација и заједничко планирање мера подршке са надлежним Центром за социјални рад; *Саветодавни рад стручног сарадника и одељењског старешине са родитељима/старатељима и ученицима код којих су идентификоване потешкоће.	У току школске године.	Одељењски старешина, стручни сарадник, директор и секретар школе, сви запослени.
Материјална подршка социјално угроженим ученицима	*Упућивање и укључивање ученика и њихових породица у акције локалне самоуправе; *Обезбеђивање бесплатних оброка у школској кухињи за угрожене ученике; *Прикупљање података за бесплатне уџбенике и остале погодности које обезбеђује МПНТР. *Уплате котизације за такмичење, *Бесплатно коришћења школског	У току школске године	Одељењски старешина, стручни сарадник, директор и секретар школе.

	инструмента, *Бесплатне екскурзије, излети *Бесплатне позоришне представе, концерта, мјузикла, опере..		
Хуманитарни рад	*Реализација програма у сарадњи са Црвеним крстом; *Учествовање у волонтерским акцијама локалне самоуправе; *Учествовање у хуманитарним акцијама које организују школе у окружењу; *Организовање хуманитарних акција (базари, спортски догађаји, прикупљање старих књига, одеће..)	У току школске године	Одељењски старешина, директор и секретар школе, сви запослени, координатор сарадње са Црвеним крстом, Ученички парламент.

Начини праћења остваривања програма:

- Вођење евиденције о ученицима и породицама којима је пружена подршка.
- Праћење реализације планираних активности и предузетих мера подршке током школске године.
- Анализа сарадње са Центром за социјални рад, Црвеним крстом, локалном самоуправом и другим релевантним институцијама.
- Праћење броја ученика обухваћених различитим облицима социјалне и материјалне подршке.
- Евиденција о учешћу ученика, родитеља и запослених у хуманитарним и волонтерским акцијама.
- Разговори са ученицима, родитељима/старатељима и наставницима ради процене ефеката пружене подршке.
- Праћење редовности похађања наставе, школског успеха и социјалне укључености ученика којима је пружена подршка.

ПЛАН СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ УЧЕНИКА

Школа у сарадњи са надлежним установама и организацијама брине о социјалној заштити, посебно ученика из осетљивих друштвених група, на основу програма социјалне заштите. Уколико буде потребе, школа ће организовати прикупљање средстава за ове сврхе кроз разне добротворне школске акције.

Програм социјалне заштите је осмишљен као посебан вид подршке и помоћи ученицима којима је то потребно. Раду у овој области у школи „Бранко Радичевић “ специфичан је: - незанемарљив број ученика наше школе потиче из економски најугроженијих структура - ученици наше школе у складу са својим могућностима већ традиционално се укључују у хуманитарне акције како на нивоу школе, тако и интерно - подршка школе у остваривању социјалних права породицама којима је то потребно У наредном периоду ову област рада планирамо да развијамо у правцу систематичнијег прикупљања и евидентирања ученика којима је помоћ потребна.

ПЛАНСКИ ОКВИР РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПРОГРАМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ У ОШ “Бранко Радичевић“

Нови Београд

Активности	Временска динамика	Носиоци активности	Сарадници
Идентификација ученика са посебним потребама из области социјалне заштите	Август, септембар	Одељенске старешине	Директор, педагог
Сарадња са родитељима/старатељима идентификованих ученика	Током године	Одељенске старешине	педагог
Успостављање сарадње са установама и организацијама социјалне заштите	Октобар	Педагог/психолог, директор, одељенске старешине	Установе и организације социјалне заштите
Успостављање сарадње са Црвеним крстом	Октобар	Педагог/психолог, директор, одељенске старешине	Црвени крст
Проналажење најефикаснијег вида пружања подршке идентификованим ученицима (по потреби и израда ИОП-а	Октобар,новембар	Педагог/психолог, директор, одељенске старешине	Установе и организације социјалне заштите, МПС, родитељи/ старатељи ученика

Организовање акција за прикупљање неопходне помоћи идентификованим ученицима	Током године, према потребама	Директор, педагог/психолог, директор, одељенске старешине	Савет родитеља, Школски одбор, јединице локалне самоуправе
Праћење ефеката указане социјалне помоћи	Током године	Директор, одељенске старешине	Наставничко веће

4. ПРОГРАМ ШКОЛСКОГ СПОРТА И СПОРТСКО-РЕКРЕАТИВНИХ АКТИВНОСТИ

Спортске активности представљају важан сегмент васпитно-образовног рада школе и значајан фактор у очувању и унапређивању здравља ученика. Кроз различите облике физичке активности ученици развијају моторичке способности, стичу здраве животне навике, уче о значају тимског рада, толеранције, фер-плеја и одговорности.

Школа подстиче активно учешће ученика у спортским активностима током целе школске године, како кроз наставу физичког и здравственог васпитања, тако и кроз слободне активности, школска и међушколска такмичења, спортске манифестације и сарадњу са спортским организацијама локалне заједнице.

Циљ програма

Развијање физичких способности, здравих животних навика, спортског духа и позитивног односа према физичком вежбању код ученика, као и подстицање активног и одговорног учешћа у спортском животу школе и локалне заједнице.

Задаци програма

- Подстицање редовног бављења физичким активностима.
- Развијање моторичких способности и физичке кондиције ученика.
- Јачање свести о значају здравог начина живота.
- Развијање тимског духа, сарадње и међусобног уважавања.
- Неговање принципа фер-плеја и спортског понашања.
- Подстицање учешћа ученика у школским и ваншколским спортским активностима.
- Промовисање здравих стилова живота и превенција болести зависности.
- Развијање такмичарског духа и позитивног односа према успеху и неуспеху.

- Сарадња са спортским организацијама и институцијама локалне заједнице.
- Подстицање инклузивног приступа спорту и учешћа свих ученика.

Очекивани исходи

Ученици ће бити у стању да:

- препознају значај физичке активности за очување здравља;
- развијају здраве животне навике;
- примењују правила фер-плеја и спортског понашања;
- сарађују са вршњацима у тимским спортовима;
- поштују различитости и подржавају друге ученике;
- одговорно учествују у спортским активностима;
- брину о сопственој физичкој спремности;
- развијају истрајност, самодисциплину и самопоуздање;
- безбедно учествују у спортским и рекреативним активностима;
- представљају школу на такмичењима у складу са својим могућностима.

Начин реализације

Програм се реализује кроз наставу физичког и здравственог васпитања, рад спортских секција, школска и међушколска такмичења, спортске дане, кросеве, рекреативне активности, излете и сарадњу са спортским организацијама и клубовима са територије Новог Београда.

Оријентациони план активности

Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
Спортске секције	Формирање и рад спортских секција	Развијање спортских способности и интересовања	Редовни тренинзи
Школска спортска такмичења	Такмичења у екипним и појединачним спортовима	Развијање такмичарског духа и фер-плеја	Школска такмичења
Општинска и градска такмичења	Учешће на такмичењима у организацији Школског спорта	Представљање школе и развој спортских вештина	Такмичења

Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
	Србије		
Јесењи и пролећни крос	Учешће ученика у кросу РТС-а и школским кросевима	Развијање издржљивости и физичке кондиције	Крос и припреме
Европска недеља спорта	Промоција физичке активности	Подизање свести о значају спорта	Спортске радионице и турнири
Дан спорта	Организација спортског дана школе	Јачање заједништва и спортског духа	Спортске игре и полигони
Сарадња са спортским клубовима	Представљање спортова и спортских клубова Новог Београда	Упознавање могућности за бављење спортом	Презентације и посете
Рекреативне активности на Савском кеју	Пешачење, трчање, рекреативне активности у природи	Развијање здравих навика и љубави према кретању	Организоване активности
Обележавање Светског дана здравља	Предавања и спортске активности	Развијање здравих стилова живота	Радионице и спортске активности
Превенција ризичних понашања	Повезаност спорта и здравља	Усвајање здравих стилова живота	Предавања и радионице
Дан школе	Спортска такмичења и ревијалне утакмице	Промоција спорта и школског духа	Спортске манифестације
Сарадња са породицом	Укључивање родитеља у спортске активности школе	Јачање сарадње породице и школе	Спортски дани и турнири
Учешћа у манифестацијама	културне манифестације са циљем промоције физичког вежбања, спорта и здравља (ликовне и друге изложбе, фолклор, плес, музичко-спортске радионице,...);	Развијање здравих стилова живота, јачање сарадње школе и породице	Спортски дани и сличне манифестације

Сарадња са локалном заједницом

Школа ће сарађивати са:

- Градском општином Нови Београд;
- Спортским савезом Београда;
- школским спортским савезима;
- спортским клубовима са територије Новог Београда;
- установама здравствене заштите;
- организацијама које реализују спортске и рекреативне програме на Савском кеју;
- родитељима ученика који су укључени у спортске активности и спортске организације.

Евалуација програма

Успешност реализације програма пратиће се кроз:

- број ученика укључених у спортске активности;
- учешће и резултате на такмичењима;
- извештаје наставника физичког и здравственог васпитања;
- праћење физичке активности ученика;
- анализу реализованих активности;
- Годишњи извештај о раду школе.

5. ПРОГРАМ САРАДЊЕ ШКОЛЕ СА ЛОКАЛНОМ САМОУПРАВОМ

Полазећи од чињенице да је школа важан чинилац развоја локалне заједнице, сарадња са локалном самоуправом представља значајан сегмент васпитно-образовног рада. Процес учешћа младих у демократским процесима и активностима захтева да се они кроз школовање припреме за одговоран живот у демократској заједници, уз поштовање људских права, права детета, различитости и индивидуалности, као и разумевање међусобне повезаности појединца и друштва.

Школа прати и активно се укључује у дешавања на територији локалне самоуправе ради обезбеђивања учешћа друштвене средине у остваривању циљева и задатака образовно-васпитног рада. Сарадња са локалном самоуправом доприноси подизању квалитета рада школе, развоју грађанске одговорности ученика и јачању веза између школе и локалне заједнице.

Циљ програма

- Унапређивање образовно-васпитног рада кроз сарадњу са локалном самоуправом и институцијама локалне заједнице.
- Подстицање активног учешћа ученика у животу локалне заједнице.
- Развијање друштвене одговорности, солидарности и демократских вредности.
- Неговање сарадничког духа и стицање знања о функционисању локалне заједнице и различитих професија.
- Стварање безбедног, подстицајног и здравог окружења за учење и развој ученика.

Задаци програма

- Развијање свести о сопственој друштвеној улози и јачање личног идентитета ученика.
- Оснаживање ученика за активно учешће у пројектима који се односе на школу и локалну заједницу.
- Развијање културе дијалога, толеранције и сарадње.
- Упознавање ученика са радом институција локалне самоуправе.
- Подстицање хуманитарног рада и волонтеризма.
- Развијање здравих стилова живота и здравствене културе.
- Развијање еколошке свести и одговорности према животној средини.
- Јачање безбедности ученика кроз сарадњу са надлежним институцијама.
- Подстицање професионалне оријентације ученика.

Начин реализације

Програм се реализује током целе школске године кроз наставне и ваннаставне активности, пројектну наставу, радионице, предавања, трибине, хуманитарне акције, културне и спортске манифестације, јавне часове, сарадњу са институцијама локалне самоуправе и укључивање ученика у активности локалне заједнице.

Оријентациони план активности

Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
Сарадња са Градском општином Нови Београд	Учешће у општинским пројектима, манифестацијама и конкурсима	Ученици развијају осећај припадности локалној заједници и грађанске одговорности	Посете, конкурси, радионице, пројекти
Сарадња са месном заједницом Блок 45	Уређење окружења школе, учешће у локалним акцијама и обележавању	Развијање активног односа према локалној заједници	Заједничке акције, изложбе, трибине

Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
	значајних датума		
Сарадња са организацијама и удружењима са Савског кеја	Еколошке акције, спортске активности, акције очувања реке Саве и приобаља	Развијање еколошке свести и одговорног односа према природним ресурсима	Еколошке радионице, акције чишћења, спортски догађаји
Сарадња са Црвеним крстом	„Трка за срећније детињство“, хуманитарне акције, прва помоћ	Развијање хуманости, емпатије и солидарности	Акције, предавања, радионице
Сарадња са Центром за социјални рад	Подршка ученицима и породицама, превентивни програми	Јачање инклузивности и социјалне подршке	Саветодавни рад, радионице
Сарадња са МУП-ом	Безбедност у саобраћају, безбедност на интернету, превенција насиља и ризичних понашања	Повећање безбедности ученика	Предавања, радионице, трибине
Сарадња са Домом здравља Нови Београд	Систематски прегледи, вакцинација, здравствено васпитање	Усвајање здравих животних навика	Предавања, прегледи, радионице
Сарадња са школском стоматолошком амбулантом	Превентивни стоматолошки прегледи, едукација о оралној хигијени и правилној исхрани	Развијање навика очувања оралног здравља	Прегледи, едукативне радионице, презентације
Сарадња са предшколским установама	Припрема деце за полазак у школу	Лакша транзиција из вртића у школу	Посете, радионице, Дан отворених врата
Сарадња са основним и средњим школама	Размена искустава, заједнички пројекти и такмичења	Развијање сарадње и вршњачког учења	Заједничке активности
Сарадња са факултетима и универзитетом	Популаризација науке и професионална оријентација	Развијање интересовања за науку и наставак школовања	Посете, предавања, пројекти
Сарадња са Секретаријатом за образовање	Реализација пројеката и програма подршке образовању	Унапређивање услова рада школе	Пројекти, конкурси
Сарадња са установама културе	Позоришта, музеји, библиотеке, галерије, биоскопи	Развијање културних потреба и навика	Посете, радионице, манифестације

Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
Сарадња са спортским организацијама	Школска и општинска такмичења, спортски догађаји	Развијање здравих стилова живота	Такмичења, спортски дани
Сарадња са Регионалним центром за таленте	Идентификација и подршка талентованим ученицима	Развијање потенцијала ученика	Такмичења, истраживачки рад

Очекивани исходи

Ученици ће бити у стању да:

- активно учествују у активностима школе и локалне заједнице;
- сарађују са вршњацима и одраслима у остваривању заједничких циљева;
- разумеју значај солидарности, хуманости и друштвене одговорности;
- развијају свест о значају демократских вредности и људских права;
- препознају значај очувања здравља и животне средине;
- развијају позитиван однос према културним, спортским и друштвеним активностима;
- стичу знања о функционисању локалне самоуправе и институција;
- развијају самопоуздање, иницијативност и одговорност;
- препознају могућности за лични и професионални развој у локалној заједници.

Носиоци програма

Директор школе, стручни сарадници, Тим за сарадњу са локалном заједницом, Тим за заштиту ученика од насиља, Ученички парламент, Савет родитеља, учитељи, наставници, представници локалне самоуправе и партнери из локалне заједнице.

Евалуација

Праћење реализације програма вршиће се кроз:

- извештаје носилаца активности;
- анализу укључености ученика, родитеља и партнера;

- извештаје школских тимова;
- евалуационе листе и анкете;
- извештаје Ученичког парламента;
- Годишњи извештај о раду школе.

Посебна пажња посвећиваће се развијању сарадње са институцијама и организацијама које делују на подручју Блока 45 и Савског кеја, како би школа била препозната као активан чинилац развоја локалне заједнице и место окупљања, сарадње и учења.

6. ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ

Полазећи од чињенице да су породица и школа најважнији фактори васпитања и образовања детета, сарадња са породицом представља један од основних предуслова успешног развоја ученика. Породица и школа су природни партнери у остваривању васпитно-образовних циљева, а њихова међусобна сарадња доприноси стварању подстицајне средине за учење, развој и напредовање сваког ученика.

Наша школа са родитељима ученика подстиче и негује односе, засноване на принципима међусобног разумевања, поштовања и поверења. Сваке школске године сарадња са породицом одвијаће се плански и систематски. Породица и школа имају заједнички циљ, а то је подржавање и подстицање развоја ученика. Непосредна и континуирана комуникација и сарадња између школе и родитеља је неопходна за правилан развој и напредовање ученика. Та сарадња, такође, доприноси унапређивању рада учитеља и наставника, као и развоју улоге родитеља.

Да би сарадња између школе и родитеља била што квалитетнија и трајнија, родитељи ће путем различитих видова комуникације бити информисани о свим дешавањима важним за развој, образовање и васпитање ученика, а која се организују и реализују у школи.

Циљ програма

Подизање нивоа партнерства породице и школе у остваривању образовно-васпитне функције школе и пружање подршке родитељима у остваривању њихове васпитне улоге.

Задаци програма

- Јачање сарадње и међусобног поверења између школе и породице.

- Усклађено деловање породице и школе у васпитању и образовању ученика.
- Подизање нивоа родитељских компетенција.
- Правовремено информисање родитеља о раду школе и напредовању ученика.
- Упознавање родитеља са организацијом рада школе, правилима понашања и школским документима.
- Пружање саветодавне подршке родитељима у решавању васпитних, образовних и развојних питања.
- Укључивање родитеља у школске, културне, хуманитарне и пројектне активности.
- Развијање позитивног и конструктивног односа родитеља према школи.
- Упознавање ученика са различитим занимањима кроз сарадњу са родитељима.

Оријентациони план активности

Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
Родитељски састанци	Упознавање са планом рада школе, праћење напредовања ученика	Родитељи су информисани и активно учествују у раду школе	Родитељски састанци
Индивидуални разговори	Праћење образовног и васпитног развоја ученика	Унапређена сарадња и подршка ученицима	Индивидуални сусрети
Савет родитеља	Учествовање у доношењу одлука значајних за рад школе	Родитељи активно учествују у животу школе	Седнице Савета родитеља
Дани отворених врата школе	Непосредна комуникација родитеља и наставника	Развијање партнерских односа	Консултације и разговори
Подршка ученицима	Заједничко праћење успеха, понашања и развоја ученика	Правовремено реаговање и подршка	Тимски рад родитеља и школе
Превенција насиља	Сарадња у реализацији програма заштите ученика	Развијање безбедног школског окружења	Трибине, радионице, предавања
Сарадња са стручном службом	Саветодавни рад и подршка родитељима	Јачање родитељских компетенција	Радионице и саветовања
Здравствено васпитање	Предавања о здравим стиловима живота и превенцији болести	Развијање здравих навика код ученика	Сарадња са здравственим установама
Сарадња са школском стоматолошком амбулантом	Едукација о оралном здрављу и превентивни прегледи	Подизање свести о значају очувања здравља зуба	Предавања, прегледи, саветовалиште
Културне активности	Учешће родитеља у приредбама, изложбама и свечаностима	Јачање сарадње школе и породице	Заједничке манифестације

Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
Хуманитарне акције	Укључивање родитеља у акције школе	Развијање солидарности и друштвене одговорности	Хуманитарне активности
Професионална оријентација	Представљање занимања родитеља ученицима	Упознавање света рада и професија	Предавања и презентације
Пројектна настава	Укључивање родитеља у реализацију пројеката	Развијање сарадње и заједничке одговорности	Пројектне активности
Изложбе	Изложбе ученичких радова поводом Дечје недеље и током школске године	Родитељи су обавештени о напредовању деце	Презентација
Прослава значајних датума	Свети Сава, Дан школе, Дечја недеља, новогодишње и васкршње активности	Јачање школске заједнице	Приредбе, радионице, базари

Начин реализације

Сарадња са породицом реализује се континуирано током школске године кроз родитељске састанке, индивидуалне разговоре, Дан отворених врата, рад Савета родитеља, школске приредбе, изложбе, радионице, предавања, трибине, хуманитарне акције, пројекте и културне активности школе.

Родитељи се подстичу да активно учествују у животу школе, презентују своја занимања и искуства, учествују у хуманитарним и еколошким акцијама, као и у организацији појединих школских манифестација.

Очекивани исходи

Родитељи ће:

- бити благовремено информисани о раду школе и напредовању свог детета;
- активно учествовати у школским активностима;
- развијати сарадднички однос са наставницима и стручним сарадницима;
- пружати подршку учењу и развоју детета;
- јачати сопствене родитељске компетенције.

Ученици ће:

- имати већу подршку породице и школе у учењу и развоју;
- развијати осећај припадности школској заједници;
- унапређивати социјалне и комуникацијске вештине;
- упознавати различита занимања и могућности професионалног развоја;
- развијати одговорност, самопоуздање и позитиван однос према школи.

Евалуација

Праћење реализације програма вршиће се кроз:

- записнике са родитељских састанака;
- извештаје одељењских старешина;
- педагошку документацију;
- анализу анкетирања родитеља;
- фотографије и извештаје са реализованих активности;
- Годишњи извештај о раду школе.

7. ПРОГРАМ ИЗЛЕТА, ЕКСКУРЗИЈА И НАСТАВЕ У ПРИРОДИ

Екскурзије и настава у природи од 1. до 4. разреда

ЕКСКУРЗИЈА

Разред:ПРВИ

Циљ наставног програма: Циљ екскурзије је непосредно упознавање појава и односа у природној и друштвеној средини, упознавање културног наслеђа и привредних достигнућа, а у циљу остваривања образовно-васпитне улоге школе.

Редни број	Правац	Укупан број дана	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	Тршић- манастир Троноша	1	Обилазак родне куће Вука Караџића и упознавање са његовим животом, радом и доприносом језику, књижевности и култури. Посета манастиру Троноша где је Вук научио да чита иапише и истицање значаја описмењавања.	-упознавање са начином живота и рад људи у прошлости и сада; --уочавање објеката и феномена у природи; -уочавање узрочно-последичких односа у конкретним природним и друштвеним условима; -развијање интересовања за природу и еколошких навика; -стицање позитивног односа према националним, културним и естетским вредностима, спортским потребама и навикама, као и позитивним социјалним односима.	Носиоци припреме, организације и извођења програма екскурзије су директор школе, стручни вођа путовања, одељењски старешина или други наставник, кога одреди директор школе и који је добио сагласност одељењског већа Анкетирање родитења о томе да ли су заинтересовани за реализацују екскурзије; Расписивање јавне набавке са свим условима за спровођење екскурзије; Отварање понуда и избор агенције; Саопштење понуде родитељима и након пријављивања потребног броја ученика извођење екскурзије. Екскурзија се организује и изводи, уз претходну писмену сагласност родитеља, по правилу за најмање 60% ученика истог разреда, уколико су створени услови за

					остваривање циљева и задатака.. Посебна пажња посвећује се делу припреме у коме се наставник са ученицима договора око правила понашања током извођења екскурзије.

ЕКСКУРЗИЈА

Разред:ДРУГИ

Циљ наставног програма: Циљ екскурзије је непосредно упознавање појава и односа у природној и друштвеној средини, упознавање културног наслеђа и привредних достигнућа, а у циљу остваривања образовно-васпитне улоге школе.

Редни број	Правац	Укупан број дана	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	Ваљево-Бранковина-Лелић	1	Обилазак музеја и Муселимовог конака, шетња Тешњаром у Ваљеву. Посета гроба Десанке Максимовић и музејске поставке посвећене животу и стваралаштву наше песникиње у Бранковини.Разгледање школе из 19. века и	-уочавање објеката и феномена у природи; -уочавање узрочно-последичких односа у конкретним природним и друштвеним условима; -развијање интересовања за природу и еколошких навика;	Носиоци припреме, организације и извођења програма екскурзије су директор школе, стручни вођа путовања, одељењски старешина или други наставник, кога одреди директор школе и који је добио сагласност одељењског већа Анкетирање родитења о томе да

			поставке посвећене породици Ненадовић и учешћу њених чланова у важним историјским догађајима из прошлости. Посета манастиру Лелић и упознавање са делом владике Николаја Велимировића.	-упознавање са начином живота и рад људи у прошлости и сада; -стицање позитивног односа према националним, културним и естетским вредностима, спортским потребама и навикама, као и позитивним социјалним односима.	ли су заинтересовани за реализацују екскурзије; Расписивање јавне набавке са свим условима за спровођење екскурзије; Отварање понуда и избор агенције; Саопштење понуде родитељима и након пријављивања потребног броја ученика извођење екскурзије. Екскурзија се организује и изводи, уз претходну писмену сагласност родитеља, по правилу за најмање 60% ученика истог разреда, уколико су створени услови за остваривање циљева и задатака. Посебна пажња посвећује се делу припреме у коме се наставник са ученицима договора око правила понашања током екскурзије.

ЕКСКУРЗИЈА

Разред:ТРЕЋИ

Циљ наставног програма: Циљ екскурзије је непосредно упознавање појава и односа у природној и друштвеној средини, упознавање културног наслеђа и привредних достигнућа, а у циљу остваривања образовно-васпитне улоге школе.

Редни број	Правац	Укупан број дана	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	Ресавска пећина-Деспотовац-Манасија-Велики бук	1	Обилазак Ресавске пећине, града Деспотовца, манастира Манасија и Парка макета са поставком средњевековни српски манастири, као и водопада Велики бук	--уочавање објеката и феномена у природи; -уочавање узрочно-последичких односа у конкретним природним и друштвеним условима; -развијање интересовања за природу и еколошких навика; -упознавање са начином живота и рад људи у прошлости и сада; -стицање позитивног односа према националним, културним и естетским вредностима, спортским потребама и навикама, као и позитивним социјалним односима.	Носиоци припреме, организације и извођења програма екскурзије су директор школе, стручни вођа путовања, одељењски старешина или други наставник, кога одреди директор школе и који је добио сагласност одељењског већа Анкетирање родитења о томе да ли су заинтересовани за реализацују екскурзије; Расписивање јавне набавке са свим условима за спровођење екскурзије; Отварање понуда и избор агенције; Саопштење понуде родитељима и након пријављивања потребног броја ученика извођење екскурзије. Екскурзија се организује и изводи, уз претходну писмену

					сагласност родитеља, по правилу за најмање 60% ученика истог разреда, уколико су створени услови за остваривање циљева и задатака.. Посебна пажња посвећује се делу припреме у коме се наставник са ученицима договора око правила понашања током извођења екскурзије.

ЕКСКУРЗИЈА

Разред:ЧЕТВРТИ

Циљ наставног програма: Циљ екскурзије је непосредно упознавање појава и односа у природној и друштвеној средини, упознавање културног наслеђа и привредних достигнућа, а у циљу остваривања образовно-васпитне улоге школе.

Редни број	Правац	Укупан број дана	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	Топола-Опленац-Орашац- Аранђеловац	1	Обилазак куће Ђорђа Петровића и упознавање са животом и делом вође Првог српског устанка и зачетника династије Карађорђевић. Потом на Опленцу обилазак куће	-упознавање са начином живота и рад људи у прошлости и сада; --уочавање објеката и феномена	Носиоци припреме, организације и извођења програма екскурзије су директор школе, стручни вођа путовања, одељењски старешина или други наставник, кога одреди

			краља Петра I и цркве у којој су сахрањени сви Карађорђевићи. Одлазак у Орашац, место избијања Првог српског устанка, и обилазак музејске поставке посвећене том догађају. Боравак у Аранђеловцу са посебним освртом на природна изворишта тог краја.	у природи; -уочавање узрочно-последичких односа у конкретним природним и друштвеним условима; -развијање интересовања за природу и еколошких навика; -стицање позитивног односа према националним, културним и естетским вредностима, спортским потребама и навикама, као и позитивним социјалним односима.	директор школе и који је добио сагласност одељењског већа Анкетирање родитења о томе да ли су заинтересовани за реализацују екскурзије; Расписивање јавне набавке са свим условима за спровођење екскурзије; Отварање понуда и избор агенције; Саопштење понуде родитељима и након пријављивања потребног броја ученика извођење екскурзије. Екскурзија се организује и изводи, уз претходну писмену сагласност родитеља, по правилу за најмање 60% ученика истог разреда, уколико су створени услови за остваривање циљева и задатака.. Посебна пажња посвећује се делу припреме у коме се наставник са ученицима договора око правила понашања током извођења екскурзије.

НАСТАВА У ПРИРОДИ

Разред: I- IV

Циљеви наставног програма:

1. очување, подстицање и унапређивање укупног здравственог стања ученика, њиховог правилног психофизичког и социјалног развоја;
2. стварање основа за усвајање активног, здравог и креативног начина живота и организовања и коришћења слободног времена;
3. проширивање постојећих и стицање нових знања и искустава о непосредном природном и друштвеном окружењу;
4. развијање еколошке свести и подстицање ученика на лични и колективни ангажман у заштити природе;
5. социјализација ученика и стицање искустава у колективном животу, уз развијање толеранције и одговорног односа према себи,
6. другима, окружењу и културном наслеђу;
7. развијање позитивних односа према националним, културним и естетским вредностима;
8. развијање способности сагледавања развоја привредних могућности краја, односно региона који се обилази.

Редни број теме	Дестинација	Укупан број дана	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
I	Планина Гоч	8	Гоч - је прелепа планина коју одликују бројне природне лепоте. Налази се у склопу севернокопаоничких планина, јужно од Западне Мораве, изнад нашег најпознатијег туристичког места - Врњачке Бање. На Гочу је изворište многих потока и речица које отичу према Западној Морави на северу, и Расини на југу. Богата вегетација која се поносно шири целом планином, видиковци са којих се пружа поглед на пола Србије, модро зелено језеро,	– побољшање здравља и развијање физичких и моторичких способности ученика; – задовољавање основних дечијих потреба за кретањем и игром; – очување природне дечије радозналости за појаве у природи и подстицање интересовања и способности за њихово упознавање кроз	Носиоци припреме, организације и извођења програма наставе у природи су директор школе, стручни вођа путовања, наставник разредне наставе, односно други наставник кога одреди директор школе и који је добио сагласност стручног већа за разредну наставу. Анкетирање родитења о томе да ли су заинтересовани за реализацују наставе у природи; Расписивање јавне набавке са свим условима за спровођење наставе у природи;

			бајковито дечије одмаралиште – разлози су због којих је Гоч идеална планина како за зимске, тако и летње активности. Микроклима и чист ваздух, захваљујући пространим шумама Гоча, повољно утичу на јачање метаболизма и побољшање целокупног здравља. Целокупна организација и реализација програмских садржаја заснива̂ће се на непосредном посматрању, уочавању, доживљавању и практичним активностима које подстичу самосталност и стваралаштво ученика. У реализацији ове наставе максимално ће се користити активне методе и облици рада. Наставаће се одвијати у амбијенталним условима, кроз посете (културно-сазнајног карактера) и рекреативно забавне активности. Ученици ће примењивати стечена знања кроз разне форме активног и амбијенталног учења; стицаће знања кроз посматрање , уочавање, откривање, упоређивање,	одговарајуће активности; – развијање способности запажања основних својстава објеката, појава и процеса у окружењу и уочавање њихове повезаности у конкретним природним и друштвеним условима; – подстицање самосталности у процесу стицања знања кроз непосредне истраживачке задатке; – развијање свести о потреби заштите, неговања, чувања и унапређивања природне и животне средине и изграђивање еколошких навика; – упознавање природно-географских, културно-историјских знаменитости и лепоте	Отварање понуда и избор агенције; Саопштење понуде родитељима и након пријављивања потребног броја ученика извођење екскурзије. Настава у природи се организује и изводи, уз претходну писмену сагласност родитеља, односно другог законског заступника по правилу за најмање 80% ученика истог разреда, уколико су створени услови за остваривање циљева и задатака. Посебна пажња посвећује се делу припреме у коме се наставник са ученицима договора око правила понашања током извођења наставе у природи.

			истраживање. У новим условима биће подстакнуто њихово самостално језичко уобличавања прикупљених података и њихово презентовање, као и стицање знања на принципу очигледности, систематичности, поступности, практичности. Часови обавезних и изборних предмета ће се одвијати по распореду прилагођеним условима рада наставе у природи. У току боравка на рекреативној настави одређени наставни садражаји биће реализовани у оквиру практичног и стваралачког рада у току излета и посета, као и за време спортских и културно-забавних **а**ктивности**.** Друштвене и друге активности биће организоване сваке вечери, а у оквиру њих организоваће се : квизови знања, надметања у рецитовању, плесу, песми, шали, имитацијама,... Спортске активности ће се	места и околине; – упознавање са начином живота и рада људи појединих крајева; – упознавање разноврсности биљног и животињског света појединих крајева, уочавање њихове повезаности и променљивости; – упознавање са карактеристикама годишњих доба у природи и смењивање временских прилика; – развијање способности сналажења тј. оријентисања у простору и времену; – оспособљавање ученика за безбедан и правилан боравак у природи; – развијање правилних хигијенско-здравствених навика и подстицање	

			свакодневно организовати и почињаће јутарњом гимнастиком, настављаће се различитим теренским и спортским играма (штафетне игре, такмичарске игре лоптом, турнир у фудбалу, између две и четири ватре, надвлачење конопца). Излети, посете и шетње биће организовани свакодневно уз договор са стручним сарадником одмаралишта и у току њих ће се реализовати различити задаци.	самосталности у обављању личне хигијене и бриге о себи; – подстицање и стварање навике за неговање редовне физичке активности и за што чешћи боравак у природи; – формирање навика редовне и правилне исхране; – навикавање на правилно смењивање рада, одмора и сна; – разумевање и уважавање различитости међу појединцима; – подстицање групног рада, договарања и сарадње са вршњацима и одраслима кроз одговарајуће активности.	
2.	Планина Тара	8	Планина Тара, налази се у западној Србији, у северозападном делу оивичен дубоким кањоном реке Дрине, док му се огранци спуштају ка кременској долини и долини реке Ђетиње, где се ослања на огранке Златибора. Подручје планине Таре сачињава најзападнију скупину из групе Старовлашких планина и, у ширем смислу, састоји се од три подеоне целине, донекле издвојене речним долинама, превојима**.**		

			Целокупна организација и реализација програмских садржаја заснива̂ће се на непосредном посматрању, уочавању, доживљавању и практичним активностима које подстичу самосталност и стваралаштво ученика. У реализацији ове наставе максимално ће се користити активне методе и облици рада. Наставаће се одвијати у амбијенталним условима, кроз посете (културно-сазнајног карактера) и рекреативно забавне активности. Ученици ће примењивати стечена знања кроз разне форме активног и амбијенталног учења; стицаће знања кроз посматрање , уочавање, откривање, упоређивање, истраживање. У новим условима биће подстакнуто њихово самостално језичко уобличавања прикупљених података и њихово презентовање, као и стицање знања на принципу очигледности, систематичности,		

			поступности, практичности. Часови обавезних и изборних предмета ће се одвијати по распореду прилагођеним условима рада наставе у природи. У току боравка на рекреативној настави одређени наставни садражаји биће реализовани у оквиру практичног и стваралачког рада у току излета и посета, као и за време спортских и културно-забавних активности. Друштвене и друге активности биће организоване сваке вечери, а у оквиру њих организоваће се : квизови знања, надметања у рецитовању, плесу, песми, шали, имитацијама,... Спортске активности ће се свакодневно организовати и почињаће јутарњом гимнастиком, настављаће се различитим теренским и спортским играма (штафетне игре, такмичарске игре лоптом, турнир у фудбалу, између две и четири ватре,		

			надвлачење конопца). Излети, посете и шетње биће организовани свакодневно уз договор са стручним сарадником одмаралишта и у току њих ће се реализовати различити задаци.		
3.	Врњачка бања	8	Врњачка Бања је највећа бања у Србији. Налази се у централној Србији, у долини Западног Поморавља на надморској висини од 217 m, и административно припада Рашком округу. Смештена је између планине Гоч (1216 m) и Западне Мораве. У Врњачкој Бањи се налази седам минералних извора. То су: Топла вода, Слатина, Снежник, Језеро, Борјак, Бели извор и Врњачко врело, од којих се за терапије користе четири (Топла вода, Снежник, Језеро и Слатина) док се воде са три извора флаширају као природне минералне воде. Врњачке минералне воде се примењују у лечењу. Целокупна организација и реализација програмских		

			садржаја засниваће се на непосредном посматрању, уочавању, доживљавању и практичним активностима које подстичу самосталност и стваралаштво ученика. У реализацији ове наставе максимално ће се користити активне методе и облици рада. Наставаће се одвијати у амбијенталним условима, кроз посете (културно-сазнајног карактера) и рекреативно забавне активности. Ученици ће примењивати стечена знања кроз разне форме активног и амбијенталног учења; стицаће знања кроз посматрање , уочавање, откривање, упоређивање, истраживање. У новим условима биће подстакнуто њихово самостално језичко уобличавања прикупљених података и њихово презентовање, као и стицање знања на принципу очигледности, систематичности, поступности, практичности. Часови обавезних и изборних		

			предмета ће се одвијати по распореду прилагођеним условима рада наставе у природи. У току боравка на рекреативној настави одређени наставни садражаји биће реализовани у оквиру практичног и стваралачког рада у току излета и посета, као и за време спортских и културно-забавних активности. Друштвене и друге активности биће организоване сваке вечери, а у оквиру њих организоваће се : квизови знања, надметања у рецитовању, плесу, песми, шали, имитацијама,... Спортске активности ће се свакодневно организовати и почињаће јутарњом гимнастиком, настављаће се различитим теренским и спортским играма (штафетне игре, такмичарске игре лоптом, турнир у фудбалу, између две и четири ватре, надвлачење конопца). Излети, посете и шетње биће организовани свакодневно уз		

			договор са стручним сарадником одмаралишта и у току њих ће се реализовати различити задаци.		
4.	Дивчибаре	8	Дивчибаре су планинско поље које лежи на надморској висини од 980м и простире се од Црног врха, Паљбе до Великог брда. Налазе се у централном делу Маљена, 38км југоисточно од Ваљева. Висови који окружују Дивчибаре поред тога што их штите од ветрова, представљају места са којих се пружа изванредан видик. Целокупна организација и реализација програмских садржаја заснивaће се на непосредном посматрању, уочавању, доживљавању и практичним активностима које подстичу самосталност и стваралаштво ученика. У реализацији ове наставе максимално ће се користити активне методе и облици рада. Наставаће се одвијати у амбијенталним условима, кроз посете (културно-сазнајног		

			карактера) и рекреативно забавне активности. Ученици ће примењивати стечена знања кроз разне форме активног и амбијенталног учења; стицаће знања кроз посматрање , уочавање, откривање, упоређивање, истраживање. У новим условима биће подстакнуто њихово самостално језичко уобличавања прикупљених података и њихово презентовање, као и стицање знања на принципу очигледности, систематичности, поступности, практичности. Часови обавезних и изборних предмета ће се одвијати по распореду прилагођеним условима рада наставе у природи. У току боравка на рекреативној настави одређени наставни садражаји биће реализовани у оквиру практичног и стваралачког рада у току излета и посета, као и за време спортских и културно-забавних активности.		

			Друштвене и друге активности биће организоване сваке вечери, а у оквиру њих организоваће се : квизови знања, надметања у рецитовању, плесу, песми, шали, имитацијама,... Спортске активности ће се свакодневно организовати и почињаће јутарњом гимнастиком, настављаће се различитим теренским и спортским играма (штафетне игре, такмичарске игре лоптом, турнир у фудбалу, између две и четири ватре, надвлачење конопца). Излети, посете и шетње биће организовани свакодневно уз договор са стручним сарадником одмаралишта и у току њих ће се реализовати различити задаци.		

Излети и екскурзије за ученике од 5. до 8. разреда

Екскурзије представљају облик образовно-васпитног рада који се реализује ван просторија школе са циљем непосредног упознавања природних лепота, културно-историјских знаменитости, привредних, научних и друштвених достигнућа Републике Србије. Оне

доприносе проширивању знања ученика, развијању позитивног односа према националном и културном наслеђу, јачању другарства, сарадње и одговорности, као и повезивању наставних садржаја са непосредним животним искуством.

За сваки разред биће понуђено више програмских и дестинацијских опција у складу са узрастом ученика, васпитно-образовним циљевима и могућностима реализације. Стручна већа наставника разматрају и предлажу могуће маршруте, док коначан избор програма екскурзије врши Веће разреда, узимајући у обзир образовну вредност програма, безбедност ученика и организационе услове.

Планирано трајање екскурзија је:

5. разред – до две једнодневне екскурзије;

6. разред – до две једнодневне екскурзије;

7. разред – дводневна екскурзија са једним ноћењем;

8. разред – тродневна екскурзија са два ноћења.

Избор дестинација и програмских садржаја вршиће се у складу са Правилником о организацији и остваривању екскурзије у основној школи, Годишњим планом рада школе и развојним потребама ученика.

Предложене дестинације:

Разред: ПЕТИ

Циљ наставног програма: непосредно упознавање појава и односа у природној и друштвеној средини, упознавање културног наслеђа и привредних достигнућа, а у циљу остваривања образовно-васпитне улоге школе.

Редни број	Правац	Укупан број дана	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	Београд – Деспотовац – Свилајнац – Виминацијум – Смедерево –	1	Посета Парку Минијатура у Деспотовцу Посета Природњачком центру у Свилајнцу	Ученик препознаје значајне културно-историјске споменике Србије и развија просторну оријентацију. Ученик уочава разноврсност	Разгледање макета уз стручно вођење, разговор и посматрање. Обилазак музејских поставки, праћење стручног тумачења и самостално посматрање

	Београд		Посета археолошком локалитету Виминацијум Посета Смедеревској тврђави Заједничко путовање и боравак ван школе	живог света, препознаје основне карактеристике биљака и животиња и развија интересовање за природне науке. Ученик стиче основна знања о животу људи у прошлости и значају археолошких налазишта за проучавање историје. Ученик препознаје значај средњовековних утврђења и културно-историјског наслеђа Србије. Ученик развија сарадњу, толеранцију, одговорност и културу понашања у групи.	експоната. Обилазак локалитета и музејских поставки уз стручно вођење и разговор. Повезивање наставних садржаја са непосредним искуством ученика. Подстицање посматрања, уочавања, разговора и размене утисака о посећеним местима. Разгледање тврђаве, упознавање са њеном наменом и историјским значајем. Организоване активности током путовања, поштовање правила понашања и сарадња са вршњацима и наставницима

Начини праћења остваривања програма: Посматрање активности и понашања ученика током реализације екскурзије, разговор са ученицима, постављање питања у вези са посећеним локалитетима и садржајима, бележење запажања наставника, ученички утисци и извештаји након реализоване екскурзије.

Разред: ПЕТИ

Циљ наставног програма: непосредно упознавање појава и односа у природној и друштвеној средини, упознавање културног наслеђа и привредних достигнућа, а у циљу остваривања образовно-васпитне улоге школе.

Редни број	Правац	Укупан број дана	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	Београд – Крушедол – Сремски Карловци –	1	Посета манастиру Крушедол Посета Сремским	Ученик препознаје значај верских и културно-историјских споменика и	Обилазак манастирског комплекса уз стручно вођење и разговор о његовом

	Петроварадин – Нови Сад – Београд		Карловцима Посета Петроварадинској тврђави Посета Новом Саду Упознавање природних и географских одлика Фрушке горе и Војводине Заједничко путовање и боравак ван школе	развија поштовање према културној баштини Србије. Ученик упознаје значај Сремских Карловаца за историју, културу и образовање српског народа. Ученик препознаје значај утврђења у одбрани државе и упознаје основне карактеристике војне архитектуре. Ученик уочава особености већег градског центра Новог Сада и препознаје значај културних, образовних и привредних установа. Ученик уочава основне природне и географске карактеристике Фрушке горе. Ученик развија сарадњу, толеранцију, одговорност и културу понашања у групи.	историјском значају. Обилазак знаменитости града уз стручно вођење и посматрање културно-историјских објеката. Разгледање Петроварадинске тврђаве, упознавање са њеном историјом и наменом уз стручно вођење. Шетња градским језгром, посматрање и упознавање са знаменитостима града. Посматрање предела током путовања и разговор о природним одликама краја. Организоване активности током путовања, поштовање правила понашања и сарадња са вршњацима и наставницима.

Начини праћења остваривања програма: Посматрање активности и понашања ученика током реализације екскурзије, разговор са ученицима о посећеним локалитетима, провера разумевања уочених садржаја, бележење запажања наставника, ученички утисци, усмено излагање и извештаји након реализоване екскурзије.

Разред: ШЕСТИ

Циљ наставног програма:.

Упознавање културног, историјског и духовног наслеђа, природних лепота и привредних достигнућа Републике Србије, развијање позитивног односа према националним, културним и естетским вредностима, као и подстицање социјалног развоја, еколошке свести и здравих стилова живота. Оспособљавање ученика за непосредно упознавање природне и друштвене средине, развијање интересовања за природу, културну баштину и сарадничке односе међу ученицима.

Редни број	Правац	Укупан број дана	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	Београд – Бранковина – Ваљево – Петница – Београд	1	– обилазак културно-историјског комплекса Бранковина; – црква Проте Матеје Ненадовића; – гроб Десанке Максимовић; – стара и нова школа; – Тешњар; – Народни музеј; – Муселимов конак; – Петница.	– препознаје значај културно-историјског наслеђа Србије; – повезује наставне садржаје са непосредним искуством; – развија позитиван однос према националној култури и традицији; – развија социјалне и комуникацијске вештине.	непосредно посматрање; разговор; стручно вођење; учење у аутентичном окружењу; бележење запажања.

Начини праћења остваривања програма:

Праћење остваривања програма врши се кроз посматрање активности ученика током реализације екскурзија и других планираних активности, разговор са ученицима, анализу ученичких запажања и утисака, као и праћење њиховог односа према културним, историјским и природним вредностима.

Вреднују се активност ученика, сарадња у групи, одговорност, поштовање правила понашања, интересовање за образовне садржаје и примена стечених знања у непосредном окружењу.

Разред: ШЕСТИ

Циљ наставног програма:

Циљ реализације екскурзије је упознавање ученика са природним лепотама, географским особеностима, културно-историјским споменицима и духовним наслеђем источне Србије. Посетом манастирима Манасија и Раваница, Ресавској пећини, водопаду Бук и другим значајним локалитетима ученици проширују знања стечена у настави, развијају свест о значају очувања природних и културних добара, као и поштовање према националној традицији и историјском наслеђу. Боравак у природи и заједничке активности доприносе развоју социјалних вештина, сарадње, одговорности, толеранције и здравих животних навика.

Редни број	Правац	Укупан број дана	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	Београд – Манасија – Ресавска пећина – Лисине – Раваница – Београд	1	– обилазак манастира Манасија; – Ресавска пећина; – Лисине и водопад Бук; – манастир Раваница; – Музеј воштаних фигура у Јагодини; – упознавање природних и културних знаменитости источне Србије.	– препознаје природне и културне знаменитости Србије; – развија еколошку свест и интересовање за природу; – уочава повезаност природних и друштвених појава; – развија поштовање према културној и духовној баштини.	непосредно посматрање; теренски рад; стручно вођење; разговор и анализа; учење кроз искуство.

Начини праћења остваривања програма:

Оствареност програма прати се кроз активно учешће ученика у обиласцима и разговорима, показано интересовање за природне и културно-историјске садржаје, као и кроз способност ученика да повежу претходно стечена знања са непосредним искуствима.

Разред: СЕДМИ

Циљ наставног програма: Екскурзија је ваннаставни облик образовно васпитног рада. Њен циљ је савладавање дела наставног програма непосредним упознавањем садржаја наставних предмета, појава и односа у природној друштвеној средини, упознавање културног наслеђа и привредних достигнућа која су везана за делатност школе.

Редни број	Правац	Укупан број дана	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	Београд – Велика Плана – Ниш – Ђавоља Варош – Свилајнац – Београд	2	Први дан: - Обилазак манастира Копорин - Ниш где се обилази Концентрациони логор, Казанџијско сокаче, Стара тврђава – Стамбол капија, хамам, арсенал, Бали – бегова џамија, споменик Милану Обреновићу, Ћеле кула, брдо Чегар, споменик Стевану Синђелићу. Други дан: - Ђавоља варош - Свилајнац и обилазак Природњачког центра.	- развија интересовања за природу и еколошке науке; - упознаје занимања људи која су карактеристична за поједине крајеве; - развија позитиван однос према националним, уметничким и културним вредностима; - изграђује естетске, културне и спортске навике; - развија позитиван социјалан однос између ученика и наставника.	Стручна предавања (кустос, туристички водич, локални водич); Запажање и дискусија на терену; Непосредно посматрање природних, историјских и културних објеката; Повезивање претходно стечених знања са новим сазнањима; Фотографисање и документовање значајних објеката и појава; Постављање питања стручним лицима и учешће у дискусији; Самостално уочавање и анализирање географских, историјских и културних особености.
2.	Београд – Тврђава Голубац – Археолошко налазиште Лепенски Вир – Кладово –	2	Први дан: - Обилазак археолошког локалитета Виминацијум; - тврђава Голубац	- развија интересовања за природу и еколошке науке; - упознаје занимања људи која су карактеристична за поједине крајеве; - развија позитиван однос	Стручна предавања (кустос, туристички водич, локални водич); Запажање и дискусија на терену; Непосредно посматрање

	ХЕ Ђердап – Гамзиград – Рајкова пећина – Београд		- Лепенски вир. Други дан: - Хидроелектрана Ђердап 1. - Рајкова пећина.	према националним, уметничким и културним вредностима; - изграђује естетске, културне и спортске навике; - развија позитиван социјалан однос између ученика и наставника.	природних, историјских и културних објеката; Повезивање претходно стечених знања са новим сазнањима; Фотографисање и документовање значајних објеката и појава; Постављање питања стручним лицима и учешће у дискусији; Самостално уочавање и анализирање географских, историјских и културних особености.

Начини праћења остваривања програма: Уочавање реакција, постављања питања и нивоа пажње ученика током излагања кустоса и водича. Праћење културе понашања ученика у превозу, хотелу, ресторану и на јавним местима (однос према вршњацима, поштовање сатнице и кућног реда). Спровођењем анкете за ученике ради процене квалитета организације, смештаја и едукативних садржаја.

Разред: ОСМИ

Циљ наставног програма: Екскурзија је ваннаставни облик образовно васпитног рада. Њен циљ је савладавање дела наставног програма непосредним упознавањем садржаја наставних предмета, појава и односа у природној друштвеној средини, упознавање културног наслеђа и привредних достигнућа која су везана за делатност школе.

Редни број	Правац	Укупан број дана	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	Београд - Манастир Благовештење - Сирогојно - Стопића пећина - Тара - Шарганска осмица -	3	Први дан : Београд - манастир Благовештење, етно село Сирогојно, Стопића пећина - Тара	- развија интересовања за природу и еколошке науке; - упознаје занимања људи која су карактеристична за поједине крајеве;	Стручна предавања (кустос, туристички водич, локални водич); Запажање и дискусија на терену;

	Дрвенград - Перућац - ХЕ Бајина Башта - Врело - Манастир Рача - Спомен Парк Кадињача		Други дан: Шарганска осмица, Дрвенград Трећи дан: Перућац , ХЕ Бајина Башта, река Врело, манастир Рача, спомен парк Кадињача, Београд	- развија позитиван однос према националним, уметничким и културним вредностима; - изграђује естетске, културне и спортске навике; - развија позитиван социјалан однос између ученика и наставника.	Непосредно посматрање природних, историјских и културних објеката; Повезивање претходно стечених знања са новим сазнањима; Фотографисање и документовање значајних објеката и појава; Постављање питања стручним лицима и учешће у дискусији; Самостално уочавање и анализирање географских, историјских и културних особености.
2.	Студеница, Жича, Врњачка Бања, Каленић, Гоч, Копаоник, Сокобања, манастир Градац, Рашка, Нови Пазар	3	Први дан: манастир Студеница, манастир Жича, Врњачка бања Други дан: Каленић, Гоч, Копаоник Трећи дан: Градац, Рашка, Нови Пазар, Сокобања	- развија интересовања за природу и еколошке науке; - упознаје занимања људи која су карактеристична за поједине крајеве; - развија позитиван однос према националним, уметничким и културним вредностима; - изграђује естетске, културне и спортске навике; - развија позитиван социјалан однос између ученика и наставника.	Стручна предавања (кустос, туристички водич, локални водич); Запажање и дискусија на терену; Непосредно посматрање природних, историјских и културних објеката; Повезивање претходно стечених знања са новим сазнањима; Фотографисање и документовање значајних објеката и појава; Постављање питања стручним лицима и учешће у дискусији; Самостално уочавање и анализирање географских, историјских и културних

					особености.
3.	Београд – Ковиљ – Нови Сад – Суботица – Палић – Зобнатица – Зрењанин – Царска бара – Београд	3 дана / 2 ноћења	Први дан: Посета манастиру Ковиљ. Обилазак Новог Сада: Петроварадинска тврђава, Трг слободе, Змај Јовина улица. Долазак у Суботицу, смештај и ноћење. Други дан: Обилазак Суботице: Градска кућа, Корзо, Рајхлова палата, Суботичка синагога. Посета Палићком језеру, Великој тераси, Водоторњу и парку уз језеро. Посета Зоолошком врту Палић. Трећи дан: Посета Зобнатици – ергела, музеј коњарства, дворац породице Терлеј и парк. Обилазак Зрењанина. Посета Специјалном резервату природе Царска бара.	- ученик препознаје значај верских, културно-историјских и природних добара Републике Србије. - ученик уочава особености културног и историјског развоја Војводине и препознаје значај мултикултуралности. - ученик препознаје основне одлике архитектуре сецесије и значај очувања културне баштине. - ученик развија свест о значају заштите природе, биодиверзитета и одговорног односа према животној средини. - ученик стиче знања о традицији, коњарству и привредном развоју Војводине. - ученик развија сарадњу, толеранцију, одговорност, самосталност и културу понашања током заједничког боравка и путовања.	Обилазак манастира уз упознавање са његовим историјским и духовним значајем. Разгледање културно-историјских знаменитости уз стручно вођење, разговор и посматрање. Упознавање са знаменитостима Новог Сада и Суботице кроз непосредно искуство ученика. Посета Суботичкој синагоги и разговор о културној разноликости и толеранцији. Посматрање биљног и животињског света у Зоолошком врту Палић и резервату Царска бара. Обилазак ергеле и музејске поставке у Зобнатици уз стручно тумачење. Повезивање наставних садржаја из историје, географије, биологије и грађанског васпитања са непосредним искуством ученика. Организоване активности током путовања, поштовање правила понашања и сарадња са вршњацима и наставницима.

Начини праћења остваривања програма:Уочавање реакција, постављања питања и нивоа пажње ученика током излагања кустоса и водича. Праћење културе понашања ученика у превозу, хотелу, ресторану и на јавним местима (однос према вршњацима, поштовање сатнице и кућног реда). Спровођењем анкете за ученике ради процене квалитета организације, смештаја и едукативних садржаја.

8. ПРОГРАМ БЕЗБЕДНОСТИ И ЗАШТИТЕ НА РАДУ

Саставни део Школског програма је и програм безбедности и здравља на раду који обухвата заједничке активности школе, родитеља, односно других законских заступникаи јединице локалне самоуправе, усмерене на развој свести за спровођење и унапређивање безбедности и здравља на раду.

Време	Активности	Начин реализације	Носиоци активности
У току школске године	Обука запослених за примену против – пожсрне зсштите	Предавање, презентација, демонстрација	Ватрогасна јединица, запослени, директор
У току школске године	Повећање степена безбедности у саобраћају запослених и ученика	Предавања припадника саобраћајне полиције, презентације, предлози	Припадници МУП-а, Савет родитеља, директор, наставници, ученици
У току школске године	Примена Правилника школе о безбедности и здрављу на раду	Обука, презенатација, поштовање правила, поступање по Правилнику	Наставници, директор, секретар
У току школске године	Примена Правилника о безбедности ученика	Поштовање правила, поступање по Правилнику	Наставници, директор, Секретар, родитељи, ученици

Начини праћења остваривања програма:

- Вођење евиденције о реализованим обукама и предавањима из области безбедности и здравља на раду.
- Праћење примене прописа и правилника школе путем увида у документацију и непосредног посматрања.
- Редовни обиласци школског простора и провера исправности опреме и средстава за заштиту.

- Праћење броја и врсте повреда, инцидената и ризичних ситуација, као и предузимање корективних мера.
- Анкетирање ученика, родитеља и запослених о безбедности у школи.
- Сарадња са надлежним институцијама (МУП, ватрогасна служба, здравствене установе, локална самоуправа) и разматрање њихових препорука.

Ради остваривања што ефикасније и квалитетније заштите запослених на раду, у оквиру школе, усвојен је Правлник о безбедности и заштите на раду.
Прилог 1. Правлник о безбедности и заштите на раду

9. ПРОГРАМ РАДА ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ

Циљеви рада школске библиотеке су:

- промоција читања и самосталности ученика у учењу,
- развијање информационе (медијске и информатичке) писмености ученика и наставника,
- остваривање сарадње и заједничког планирања активности наставника, стручних сарадника, школског библиотекара и локалне заједнице,
- обезбеђивање различитих извора информација и приступ њима,
- развијање и неговање навике и уживања у читању и учењу код деце, као и навике коришћења библиотеке током читавог живота,
- пружање услуга за унапређивање свих облика и подручја рада образовно-васпитног процеса.

Задаци школске библиотеке су:

- омогућавање ученицима да овладају вештинама налажења и критичког процењивања информација и самосталног и перманентног учења током читавог живота,
- развијање и неговање навике читања, као и коришћења библиотеке током читавог живота,
- омогућавање наставницима да употпуне своје знања,
- развијање индивидуалне стваралачке способности и креативности ученика,
- развијање информационе писмености, способности проналажења, анализирања, примене и саопштавања информација, уз вешто и ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија,
- оспособљавање ученика за решавање проблема, повезивање и примену знања и вештина у даљем образовању и свакодневном животу,
- развијање мотивације за учење, оспособљавање за самостално учење, учење и образовање током целог живота,

- праћење остваривања утврђених стандарда постигнућа,
- пружање подршке наставницима за унапређивање њиховог образовно-васпитног рада, у складу са принципима, циљевима, исходима и стандардима постигнућа,
- пружање помоћи наставницима у развијању индивидуалних образовних планова.

Исходи постигнућа ученика у области рада школске библиотеке по областима

Библиотека и читање:

1. Лоцира школску библиотеку, познаје школског библиотекара и учествује у активностима у библиотеци

2. Зна да школска библиотека има различите материјале и књиге у штампаном и електронском облику који могу да се позајме и разуме важност и правилно чување тог материјала

3. Разуме да су различите врсте књига смештене у различитим деловима библиотеке, зна да пронађе сликовницу или књигу за час

4. Разуме функцију библиотеке, препознаје различите типове библиотека и користи библиотеку за личне потребе и проналажење информација потребних за школу

5. Слуша и чита текстове потребне за школу и из задовољства, уме да одреди заплет, ликове, време, место и идеју приче, говори о омиљеним књигама и писцима, разликује чињеницу од измишљене приче, има културу комуникације

6. Упознат је са концептом систематског распореда (по тематским областима); разуме да су књиге из области књижевности постављене по алфабетском реду презимена аутора и уме да пронађе потребну књигу; разликује основне књижевне жанрове и одређује основне елементе, тему, ликове, заплет, време, место...

7. Разуме да су књиге смештене према систему Универзалне децималне, класификације (систематски распоред) и уме да користи тај систем да би пронашао књигу,

8. Чита различиту литературу (књижевност и научна литература) у различитим облицима, потребну за школу и из задовољства и забаве,

Уме да подели своје мишљење о прочитаном делу са другима, уме да формулише своје мишљење, јавно га искаже и да учествује у расправи, бира литературу по жанру на основу потреба и личног задовољства; разуме идеју

писца, разговара о делу, саставља приказ књиге, разуме појам књижевне критике

9. Разуме појам писмености и разликује појмове читалачка писменост, математичка и научна писменост, као и информатичка, информациона и медијска писменост,

10. Разуме важност писмености, нарочито читалачке писмености која је услов успешног учења и образовања

Информациона писменост:

1. Разуме да на питања може да се одговори проналажењем информација, Разуме шта је информација и зна да је пронађе уз помоћ библиотекара

2. Разуме прикупљене информације, пореди нове идеје са оним што је већ знао, ствара нову информацију и презентује је на различите начине (говори, пише, црта...)

3. Доприноси раду на пројекту у групи и одељењу, тумачи пронађене информације и ствара нове

4. Разуме да је погрешно преписивати од неког аутра или друга у одељењу и то представити као свој рад

5. Одређује кључне речи потребне за истраживачки рад уз помоћ библиотекара/наставника

6. Прикупља информације и проналази одговор на питање користећи различите изворе информација, штампане, електронске, људске изворе...

7. Прави белешке о прикупљеним информацијама и изводи закључке, прави листу коришћених извора

8. У истраживачком процесу одлучује која је информација потребна, налази штампане и електронске изворе, проверава изворе, вреднује и етички користи информације

9. Комбинује информације, закључује, ствара ново знање, презентује закључке на различите начине

10. Формира став и користи податке да га поткрепи, цитира све коришћене изворе по моделу који даје библиотекар/наставник, разуме појмове плагирање и парафразирање

Социјалне вештине - сарадња са вршњацима и толеранција: ,

1. Сарађује са вршњацима, користи технологију у комуникацији са њима ради решавања задатка/проблема, разговара о својим идејама, уме да формулише своје мишљење, јавно га искаже и да учествује у расправи и показује толеранцију за другачије ставове

2. Схвата право да изрази своје мишљење на одговарајући начин, чак и кад је другачије од других, уме да формулише своје мишљење и да учествује у расправи

3. Сарађује са вршњацима у изради пројекта и презентацији кроз различите медије, уме да се обраћа публици и јасно изнесе ставове и идеје, има изграђену културу комуникације (културу сопственог изражавања, као и слушање и поштовање туђег мишљења)

Информатичка писменост

1. Примењује основне интернет претраживаче за тражење информација

2. Прихвата процедуре важне за сигурност на Интернету, посебно важност чувања личних података

3. Користи Интернет одговорно и ефикасно, поштује процедуре сигурности, Користи различите медије и онлајн апликације за уметничко и лично исказивање.

Медијска писменост:

1. Препознаје информације у свакодневним порукама кроз различите медије (рођенданске честитке, разгледнице са распуста, рекламе за играчке, саобраћајни знаци, упозорења), разликује варијанте гласа, звука и израза лица (гласно, тихо, срећан, љут...),

Пита и одговара на питања о разлозима и функцији обавештења у различитим медијима (зашто, ко, када, где, како)

2. Препознаје различите медије (књига, ТВ, филм, радио, ЦД, ДВД, имејл, веб страна, фотографија, новине, рекламе), Пита и одговара на питања о разлозима комуникације кроз различите медије, Разговара о елементима порука (величина, боја,облик, звук, глас, покрет) различитих медија да би се привукла пажња публике

3. Зна карактеристике масовних (блиских) медија и разговара о привлачењу пажња публике, тумачи како ауторова намера и избор визуелних и текстуалних компоненти утиче на осећања публике

4. Препознаје тип информација које доносе различити медији, описује елементе и технике које се користе да се осмисли главна идеја поруке (боја, звук, светлост,..), препознаје улоге људи који стварају поруке (писац, уметник, илустратор, уредник, фотограф...)

5. Разуме да медији преносе информације одређеној публици са одређеним намерама, анализира остварени утицај медија

6. Анализира и схвата различите комбинације елемената и техника које се користе за креирање порука за одређену публику са одређеним намерама на основу година, пола, етничке, географске, социјалне и економске припадности.Школска библиотека је место библиотечко-информационе, васпитно- образовне и културне активности школе. У школској библиотеци прикупља се, обрађује и ученицима, наставницима и стручним сарадницима даје на коришћење библиотечко-информациона грађа (књиге, серијске публикације и др.) и извори.

Активности/теме	Начин реализације	Носиоци реализације и сарадници	Време реализације
Развијање и неговање навике читања и коришћења библиотеке код ученика (I-VIII разред) и наставника	Промоција лепе књижевности и свих садржаја школске библиотеке	Библиотекар, књижевници-гости библиотеке, представници издавачких кућа, представници Градске библиотеке	Током године
Реализација Читалачке значке (I-VIII разред)	Информисање наставника и ученика о литератури предвиђеној за Читалачку значку, праћење ученичког рада, одржавање часова на тему како писати читалачки дневник	Матична библиотека „Вук Караџић”, библиотекар, ученици, наставници српског језика, учитељи	Током године

Развијање и промовисање правилне употребе свих облика извора информација (I-VIII разред)	Промоција коришћења свих доступних медија и средстава информисања (штампана гласила, ТВ, радио, интернет), развијање медијске и информационе писмености	Библиотекар, наставници српског језика, учитељи, ученици	Током године
Сарадња са наставницима, ученицима и њиховим родитељима (I-VIII разред)	Информисање, комуникација и сарадња са наставницима, ученицима и запосленима у школи	Библиотекар, ученици, наставници, родитељи	Током године
Рад библиотечке секције (V-VIII разред)	Рад са децом, излагање о историјату књиге, упућивање у посао библиотекара	Библиотекар, ученици	Током године
Васпитно-образовни рад (I-VIII разред)	Повезивање са наставом, пројектном наставом и осталим програмима, помоћ при налажењу литературе за децу која имају проблеме у праћењу наставе као и за даровиту децу	Библиотекар, ученици, учитељи, наставници, ПП служба, родитељи	Током године

Вођење библиотечког пословања	Редовни библиотечки послови: набавка библиотечке грађе, инвентарисање, класификација, сигнирање, издавање и раздуживање књига.	Библиотекар, ПП служба, рачуновођа, директор	Током године
Професионалн и развој и усавршавање	Праћење литературе и семинара, културних догађаја	Библиотекар, колеге из Стручног већа, из матичне и Народне библиотеке	Током године
Организовање књижевних сусрета са писцима, илустраторима , предавања и огледни часови (I-VIII разред)	Сарадња са издавачима и књижевним удружењима, сусрети, радионице, посете	Библиотекар, гости-аутори	Три до пет пута током школске године
Праћење и организовање књижевних конкурса и обележавање важних датума, програма и личности из области културе (припрема за	Селекција и слање ученичких радова, самостална и заједничка израда паноа, изложби	Библиотекар, ученици, наставници	Током године

Ђачка песничка сусретања,такмичење рецитатора, Сајам књига…) (I-VIII разред)			
Сарадња са предшколским установама, другим школама и организацијама и установама културе (I-VIII разред)	Организовање посета, радионица, дебата, часова вршњачке едукације, смотри, конкурса, такмичења...	Библиотекар, управа школе, наставници, ученици	Током године
Промоција рада библиотеке	Оглашавање на друштвеним мрежама, школским гласилима, паноима, Савету родитеља, Просветном прегледу , сајту ДШБС-а	Библиотекар, чланови секција, ученици	Током године

Начини праћења остваривања програма:

Оствареност програма рада школске библиотеке пратиће се континуирано током школске године путем:

- вођења прописане библиотечке документације и евиденција;
- праћења броја корисника библиотеке и учесталости коришћења библиотечког фонда;
- евиденције реализованих активности, радионица, књижевних сусрета, изложби и других програма;
- анализе сарадње са наставницима, стручним сарадницима и ученицима;
- праћења учешћа ученика у активностима библиотеке и пројектима;
- прикупљања повратних информација од ученика и запослених;

- израде периодичних и годишњег извештаја о раду библиотеке;
- анализе остварености планираних циљева и задатака на крају полугодишта и школске године.
- Инструменти праћења
- дневник рада библиотекара;
- библиотечка статистика;
- евиденционе листе и записници;
- фотографије и документација о реализованим активностима;
- анкете и разговори са ученицима и наставницима;
- годишњи извештај о раду школске библиотеке.

10. ПРОГРАМ ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА

Полазне основе

Инклузивно образовање представља процес обезбеђивања квалитетног образовања за свако дете и ученика, уважавајући његове индивидуалне потребе, способности, интересовања и могућности. Основни циљ инклузивног образовања је стварање услова за потпуно укључивање свих ученика у образовно-васпитни процес, без обзира на развојне, социјалне, културне, језичке и друге специфичности.

Школа обезбеђује услове за остваривање права на образовање свим ученицима, посебно ученицима којима је потребна додатна образовна, здравствена или социјална подршка, као и ученицима са изузетним способностима.

За ученике којима је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета, тешкоћа у учењу, језичких баријера или других разлога потребна додатна подршка, школа обезбеђује отклањање физичких и комуникацијских препрека, индивидуализацију наставе и, када је потребно, доношење индивидуалног образовног плана (ИОП).

Индивидуални образовни план доноси Педагошки колегијум на предлог Стручног тима за инклузивно образовање, уз сагласност родитеља, односно законског заступника ученика.

Посебна пажња посвећује се ученицима који потичу из социјално и образовно депривираних средина, ученицима ромске националне мањине, ученицима који су изложени ризику од осипања из образовног система, као и ученицима са изузетним способностима.

Школа остварује сарадњу са Интерресорном комисијом, Центром за социјални рад, здравственим установама, локалном самоуправом и другим институцијама у циљу обезбеђивања свеобухватне подршке ученицима.

Циљ програма

Обезбеђивање једнаких могућности за образовање, пуно учешће и напредовање свих ученика кроз развијање инклузивне културе, политике и праксе школе.

Специфични циљеви

- Унапређивање квалитета подршке ученицима којима је потребна додатна образовна подршка.
- Развијање компетенција наставника за инклузивну наставну праксу.
- Јачање сарадње са родитељима и локалном заједницом.
- Смањење ризика од осипања ученика.
- Подстицање развоја потенцијала даровитих ученика.
- Развијање толеранције, уважавања различитости и културе ненасиља.
- Акциони план за период 2026–2030. године

Област	Активности	Носиоци	Време реализације	Показатељи успеха
Идентификација потреба ученика	Праћење и препознавање ученика којима је потребна подршка	Наставници, одељењске старешине, стручна служба	Континуирано	Евиденција ученика и планови подршке
ИОП и индивидуализација	Израда, примена и ревизија ИОП-а	Тим за ИО, наставници	Континуирано	Успешна реализација ИОП-а
Подршка ученицима из осетљивих група	Саветодавни рад, менторска подршка и сарадња са породицом	Стручна служба, педагошки асистент	Континуирано	Повећано похађање наставе и напредовање ученика

Подршка ученицима ромске националности	Подршка у учењу и комуникацији са породицом	Педагошки асистент	Континуирано	Смањен број изостанака
Подршка даровитим ученицима	Обогаћени и проширени садржаји, такмичења и пројекти	Наставници	Континуирано	Повећан број ученика укључених у додатни рад
Стручно усавршавање запослених	Семинари, обуке и размена примера добре праксе	Директор, стручна служба	Према плану СУ	Повећан број реализованих обука
Сарадња са родитељима	Индивидуални разговори, радионице и саветодавни рад	Одељењске старешине, стручна служба	Континуирано	Већа укљученост родитеља
Сарадња са институцијама	Сарадња са ИРК, ЦСР и здравственим установама	Директор, стручна служба	Континуирано	Реализовани заједнички планови подршке
Развој инклузивне културе	Радионице, трибине и обележавање значајних датума	Тим за ИО, Ученички парламент	Током школске године	Повећано учешће ученика у активностима

Праћење и вредновање

Реализацију програма прати Стручни тим за инклузивно образовање кроз:

- анализу успеха и напредовања ученика;

- праћење реализације ИОП-а;
- анализу редовности похађања наставе;
- извештаје педагошког асистента;
- извештаје одељењских старешина;
- анализу сарадње са родитељима и институцијама;
- годишње извештаје о раду Тима за инклузивно образовање.

На основу резултата вредновања планирају се мере за даље унапређивање инклузивне праксе школе.

Очекивани исходи

- Сви ученици имају једнаке могућности за учење и напредовање.
- Повећана укљученост ученика из осетљивих група у школски живот.
- Смањен ризик од осипања ученика.
- Унапређене компетенције наставника за инклузивно образовање.
- Развијена сарадња са родитељима и институцијама.
- Подстакнут развој потенцијала даровитих ученика.
- Развијена инклузивна култура заснована на уважавању различитости и поштовању права сваког детета.

11. ПРОГРАМ РАДА ПРОДУЖЕНОГ БОРАВКА

Циљеви програма:

- Брига о деци и организовано спровођење активности у време када нису на настави, ни са родитељима.
- Изједначавање услова учења и рада у школи за сву децу, без обзира на социолошко и културолошко порекло.
- Утицај на развој целокупне личности и индивидуалних потенцијала детета организацијом различитих садржаја.
- Унапређење социјалних вештина детета кроз интеракцију са другом децом у време боравка у школи.
- Оспособљавање за самостално учење уз подршку у савладавању градива.
- Развијање и неговање пријатељства и толеранције уз поштовање различитости.
- Развијање осећаја личне одговорности.
- Развијање иницијативности и упорности у раду.
- Развијање комуникативне способности и конструктивног разрешавања сукоба са вршњацима и одраслима.
- Развијање физичке способности боравком деце на отвореном и организованим спортским активностима.

- Естетско васпитање и неговање навика личне хигијене, хигијене школског простора и прибора.

Специфични циљеви:

- Потпун и хармоничан развој детета.
- Омогућавање развијања индивидуалних потенцијала и индивидуалног приступа детету.
- Оспособљавање ученике за самостално учење
- Развијање радозналости, истраживачког духа и мотивисаности за учење.
- Развијање и неговање језичке и математичке писмености.
- Развијање способности критичког мишљења.
- Развој креативности и способности решавања проблема.
- Поштовање различитости и неговање толеранције.
- Брига о деци са посебним потребама.
- Олакшавање прелаза из нижих у више нивое образовања.
- Неговање смисла за заједнички живот и рад, узајамну помоћ и културно понашање.

Редни број теме	Тема	Садржаји	Исходи	Компетенције
1.	ЧОВЕК	- Човек (едукативна радионица) - Квиз – природне и друштвене одлике човека - Које су фазе у одрастању човека? - Зашто нам је важно детињство? - Најлепше животно доба	- Учи кроз игру; - Показује иницијативу у активностима; - Примењује стечено знање; - Изражава своје идеје; - Уочава и издваја сличности и разлике; - Учествује у дискусији о теми;	- Компетенција за учење; - Сарадња;
2.	ЈЕСЕН	- Израда венчића од лишћа - Јесењи карневал - Колажирање лишћем	- Активно учествује у раду; - Развија осећај за лепо; - Сарађује са ученицима.	- Сарадња - Естетика

3.	НОВОГОДИШЊИ ПРАЗНИЦИ	- Кићење јелке у школском холу - Израда новогодишњих украса (креативна радионица) - Израда новогодишњих честитки (креативна радионица) - Новогодишњи базар - Празнични филм	- Активно учествује у раду; - Сарађује у раду; - Представља резултате рада;	- Сарадња: - Естетика
4.	БАЈКА	- Читање омиљених бајки - Разговор о фантастичним и митолошким бићима која се појављују у бајкама - Доживљај лепог кроз бајку - Поредимо прочитане и екранизоване бајке	- Активно учествује у раду; - Активно учествује и сарађује у раду у пару или групи; - Примењује стечено знање; - Учествује у дискусији о теми; - Уочава и издваја сличности и разлике; - Представља резултате рада; - Изражава своје идеје, мисли, осећања;	- Комуникација; - Сарадња; - Естетика; - Компетенција за учење
5.	ЕКОЛОГИЈА	- Еколошки квиз - Рециклажа (радионица) - Уређење школског дворишта - Филм о очувању планете Земље	- Активно учествује у раду; - Примењује стечено знање; - Поставља питања о теми/области рада; - Учествује у дискусији о теми; - Уочава и издваја сличности и разлике; - Представља резултате рада; - Изражава своје идеје, мисли, осећања; - Користи различите изворе информација; - Повезује знања из различитих предмета;	- Комуникација; - Сарадња; - Естетика; - Решавање проблема; - Одговоран однос према околини;
6.	НЕДЕЉА ЗА ИГРУ	- Игре у школском дворишту; - Друштвене игре –такмичење.	- Активно учествује у активностима; - Активно сарађује у пару или групи; - Поштује правила игре.	- Комуникација; - Сарадња;

7.	СВЕТИ САВА-ШКОЛСКА СЛАВА	- Песме о Светом Сави - Рецитовање песама о Светом Сави - Израђујемо мозаик са ликом Светог Саве	- Активно учествује у раду; - Развија креативност; - Стиче нова сазнања.	- Комуникација; - Сарадња; - Естетика
8.	ДАН ЖЕНА	- Правимо честитке поводом Дана жена - Ближи нам се пролеће (разговор о весницима пролећа и променама у природи) - Пролећна разгледница (сликамо природу у пролеће) - Израда цветова од папира	- Активно учествује у раду; - Активно учествује и сарађује у раду у пару или групи; - Примењује стечено знање; - Учествује у дискусији о теми; - Уочава и издваја сличности и разлике; - Представља резултате рада; - Изражава своје идеје, мисли, осећања;	- Комуникација; - Сарадња; - Естетика;
9.	ТОЛЕРАНЦИЈА	- Срећан сам када... - Како све можемо помоћи другима? - Није тешко бити хуман! (разговор о задатој теми) - Недеља сећања и заједништва, радионице о толеранцији: Ходање у туђим ципелама Суперхероји љубазности Слагалица толеранције	- Активно учествује у раду; - Активно учествује и сарађује у раду у пару или групи; - Примењује стечено знање; - Учествује у дискусији о теми; - Уочава и издваја сличности и разлике; - Представља резултате рада; - Изражава своје идеје, мисли, осећања;	- Комуникација; - Сарадња; - Естетика;
10.	СВЕТСКИ ДАН ПОЕЗИЈЕ	- Читамо поезију за децу - Рецитујемо омиљене песме - Мали песници	- Учествује у дискусији о теми; - Уочава и издваја сличности и разлике; - Представља резултате рада; - Изражава своје идеје, мисли, осећања; - Користи различите изворе информација; - Повезује знања из различитих предмета;	- Комуникација; - Сарадња;

11.	ПОЗОРИШТЕ	- Читамо драмске текстове - Изводимо драмски текст - Гледамо позоришну представу	- Активно учествује у раду; - Активно учествује и сарађује у раду у пару или групи; - Примењује стечено знање; - Учествује у дискусији о теми; - Уочава и издваја сличности и разлике; - Представља резултате рада; - Изражава своје идеје, мисли, осећања.	- Комуникација; - Сарадња;
12.	ДАН СМЕХА	- Обележавамо дан смеха - Кратка прича о најсмешнијем догађају	- Активно учествује у раду; - Активно учествује и сарађује у раду у пару или групи; - Примењује стечено знање; - Учествује у дискусији о теми.	- Комуникација; - Сарадња;
13.	СВЕТСКИ ДАН КЊИГА	- Обележавамо светски дан дечјих књига - Гледамо филмске адаптације дечјих књига - Посета школској билиотеци	- Активно учествује у раду; - Активно учествује и сарађује у раду у пару или групи; - Примењује стечено знање; - Учествује у дискусији о теми; - Уочава и издваја сличности и разлике; - Представља резултате рада; - Изражава своје идеје, мисли, осећања;	- Комуникација: - Сарадња;
14.	ЗДРАВЉЕ	- Шта је здравље? - Разговарамо о здравим животним навикама - Пирамида исхране	- Учествује у дискусији о теми; - Уочава и издваја сличности и разлике; - Представља резултате рада; - Изражава своје идеје, мисли, осећања; - Користи различите изворе информација; - Повезује знања из различитих предмета;	- Комуникација; - Сарадња;
15.	СВЕТСКИ ДАН ПЛАНЕТЕ ЗЕМЉЕ	- Израђујемо пано поводом обележавања светског дана планете Земље	- Активно учествује у раду; - Активно учествује и сарађује у раду у пару или групи; - Примењује стечено знање; - Учествује у дискусији о теми.	- Комуникација; - Сарадња;

16.	СВЕТСКИ ДАН ПТИЦА	- Светски дан птица - Гледамо документарни филм „Живот птица“ - Израда птица од папира (креативна радионица) - Квиз: Научили смо о птицама	- Активно учествује у раду; - Активно учествује и сарађује у раду у пару или групи; - Примењује стечено знање; - Учествује у дискусији о теми; - Уочава и издваја сличности и разлике; - Представља резултате рада;	- Комуникација; - Сарадња;
17.	ПОРОДИЦА	- Како проводим време са својом породицом - Због чега су ми важни чланови породице	- Учествује у дискусији о теми; - Уочава и издваја сличности и разлике; - Представља резултате рада; - Изражава своје идеје, мисли, осећања; - Користи различите изворе информација; - Повезује знања из различитих предмета;	- Комуникација; - Сарадња;
18.	МУЗИКА	- Слушамо омиљене песме - Игра музичких столица - Слушамо концерт наших ученика који похађају музичку школу	- Активно учествује у раду; - Активно учествује и сарађује у раду у пару или групи; - Примењује стечено знање; - Учествује у дискусији о теми; - Уочава и издваја сличности и разлике; - Представља резултате рада; - Изражава своје идеје, мисли, осећања.	- Комуникација; - Сарадња;
19.	ВАСКРШЊЕ ЧАРОЛИЈЕ	- Израда украса и декорација - Васкршњи пано	- Активно учествује у раду; - Активно учествује и сарађује у раду у пару или групи; - Представља резултате рада;	- Комуникација; - Сарадња; - Естетика.
20.	ШКОЛЕ И МУЗЕЈИ	- Музеји нашег града - Познати музеји света - Занимљиве грађевине - Виртуелна посета музејима - Посета музеју	- Активно учествује у раду; - Активно учествује и сарађује у раду у пару или групи; - Примењује стечено знање; - Учествује у дискусији о теми; - Уочава и издваја сличности и разлике; - Представља резултате рада; - Изражава своје идеје, мисли, осећања.	- Комуникација; - Сарадња;

21.	АКТИВНОСТИ У ПРИРОДИ	- Светски дан лептира - Посета оближњем парку	- Учествује у дискусији о теми; - Уочава и издваја сличности и разлике; - Представља резултате рада; - Изражава своје идеје, мисли, осећања; - Користи различите изворе информација; - Повезује знања из различитих предмета;	- Комуникација; - Сарадња;
22.	СПОРТСКИ ДАН	- Играмо кошарку, одбојку, фудбал и „Између две ватре“ (међуодељењска такмичења)	- Активно учествује и сарађује у групи; - Развија моторичке и физичке способности - Развија осећај солидарности	- Сарадња; - Вештине и умећа
23.	ПРИЈАТЕЉСТВО	- Разговарамо о различитостима и поштовању истих; - Гледамо анимирани филм на тему племенитости и поштовања;	- Учествује у дискусији о теми; - Уочава и издваја сличности и разлике; - Представља резултате рада; - Изражава своје идеје, мисли, осећања; - Користи различите изворе информација; - Повезује знања из различитих предмета;	- Комуникација; - Сарадња;
24.	КРАЈ НАСТАВНЕ ГОДИНЕ	- У сусрет лету (креативна радионица) - Правимо пано поводом завршетка школске године; - Разговарамо о утисцима о протеклој наставној години	- Активно учествује у раду; - Активно учествује и сарађује у раду у пару или групи; - Примењује стечено знање; - Учествује у дискусији о теми; - Уочава и издваја сличности и разлике; - Представља резултате рада; - Изражава своје идеје, мисли, осећања.	- Комуникација; - Сарадња;

Исходи програма:

- Усклађивање активности у продуженом боравку са наставним градивом, као и са распоредом часова редовне наставе одељења чији су ученици укључени у продужени боравак.
- Организовање индивидуалног рада ученика на изради домаћих задатака и савлађивању школског градива уз помоћ учитеља у продуженом боравку.
- Приликом рада неопходно је користити све познате облике рада што подразумева рад у пару, индивидуални и групни рад.
- Планирање самосталног рада ученика у зависности од узраста ученика, предмета, као и од брзине савладавања нових наставних области, односно психо – физичких могућности сваког појединца.
- Усмеравање и мотивисање ученика од стране учитеља, уз примену разних наставних метода и техника.

- Сарадња са учитељима који су одељењске старешине ученицима у циљу што квалитетнијег рада са ученицима у продуженом боравку, као и размена мишљења, како би слика о напредовању сваког појединца била што потпунија.
- Сарадња са ПП службом.
- Планирање што разноврснијих садржаја и облика слободних активности неопходних за развој свих компонената личности ученика (интелектуалне, моралне, физичке, естетске...). Слободне активности подразумевају: креативне радионице и музичке, спортске и ликовне активности.
- Учешће у обележавању значајних датума које школа прославља.
- Сарадња са родитељима ученика у продуженом боравку.
- Очекивани исходи за ученике су: самосталност у учењу, стицање радних навика, функционална писменост (унапређивање језичких, математичких и дигиталних вештина) и развијање радозналости и критичког мишљења.

Просторно-материјалне могућности за остваривање програма:

Организација рада продуженог боравка
Продужени боравак је организован после часова редовне наставе у матичним учионицама. Боравишне групе су хомогене,тј. свако одељење има свог учитеља у продуженом боравку. Продужени боравак је обезбеђен за ученике првог и другог разреда.

Рад у продуженом боравку је конципиран тако да се свакодневно реализује:
- израда домаћих задатака (2 школска часа);
- слободне активности (1 школски час);
- припрема за ручак и ручак (1 школски час) и
- слободно време (1 школски час).

Дневни распоред активности (зависи од броја часова редовне наставе)

12:25– 13:00 припрема за ручак и ручак
13:00 – 13:45 слободне активности
13:45 – 15:15 израда домаћих задатака
15:15 – 16:00 слободно време
16:00 – 18:00 спајање група и слободно време

Самосталан рад ученика: Односи се на часове учења и израду домаћих задатака. Наставник организује, усмерава, прати и пружа објашњења ученицима, мотивише их за рад. После завршеног самосталног рада, ученици се одлучују за креативну активност. Ученици могу изабрати говорну, музичку, ликовну или физичку активност.

Циљ: Усмеравајући, надограђујући и систематизујући своја знања, умења, вештине и навике, ученик, са све већом самоорганизацијом, учи и сарађује у групи.
Стварање радних навика, поштовање програмске структуре рада школе, развијање колективног духа и социјализације, развијање потребе за додатним радом и вежбањем, развијање осећаја одговорности према себи и другима.

Слободне активности: Подразумевају реализовање различитих образовних, креативних и спортских активности, које се смењују током школске године.

Креативне активности:

- говорне активности;
- музичке активности;
- ликовне активности и
- физичке активности.

Говорне активности
Циљ:
- усавршавање технике читања
- увежбавање разумевања прочитаног
- заузимање свог става о прочитаном
- усавршавање способности препричавања, причања и описивања
- богаћење речника
- развијање културе слушања
- оспособљавање за доживљавање и вредновање сценских остварења
- развијање стваралачке и извођачке способности
- подстицање на самостално сценско стваралаштво
- увежбавање и усавршавање изражајног читања и рецитовања

Музичке активности
Циљ:
- слушање кратких музичких целина.
- певање песама различитог садржаја
- разумевање порука песама
- разликовање звукова музичких инструмената
- изражавање доживљаја музике кроз импровизацију покрета

- препознавање темпа
- грађење личног укуса
- развијање музичке осетљивости и креативности

Ликовне активности
Циљ:
- Развијање способности ученика за опажање облика, величина, светла, боја, положаја облика у природи.
- Повезивање опажених информација, што чини основу за увођење у визуелно мишљење.
- Развијање сензибилности и моторичких способности.
- Изграђивање љубави према уметничким делима и културној баштини.
- Развијање стваралачке маште.
- Развијање моћи запажања и уочавања детаља.

Физичке активности
Циљ:
- Подстицање раста, развоја и утицање на правилно држање тела.
- Развој и усавршавање моторичких способности.
- Стицање моторичких умења.
- Формирање морално-вољних квалитета личности.
- Оспособљавање ученика да стечена умења, знања и навике користе у свакодневним ситуацијама.
- Стицање и развијање свести о потреби чувања здравља.

Слободно време: Подразумева време које ученици проводе у игри, организованој у школском дворишту, фискултурној сали или учионици. Реализују се друштвене игре, уређује се учионица, панои, ђачка торба и школски прибор. Такође, често се изводе игре по слободној жељи, разговори о лепом понашању и њиховим односима са друговима, спортске активности и организоване васпитне радионице.

Р.Бр.	**Облик васпитно-образовног рада**	**Недељни фонд часова**	**Годишњи фонд часова**

1.	Продужени боравак	30	1080

ПРВИ РАЗРЕД

Самосталан рад ученика

Предмет: *Српски језик*

НАСТАВНЕ ТЕМЕ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	ЗАДАЦИ
1. ЈЕЗИК	IX-VI	-уочавање и схватање реченице као основне језичке категорије
а) ГРАМАТИКА		-овладавање техником читања и писања
б) ПРАВОПИС		-усавршавање читања у себи
		-савладавање нових програмских захтева из правописа
2. КЊИЖЕВНОСТ	IX-VI	-мотивисање, подстицање и усмерење на читање лектире
а) ЛЕКТИРА		-усавршавање читања у себи у функцији тумачења текста
б) ЧИТАЊЕ ТЕКСТА		-разумевање прочитаног текста, схватање важнијих целина у тексту
в) ТУМАЧЕЊЕТЕКСТА		-уочавање различитих значења у тексту и њихово тумачење
г) КЊИЖЕВНИ ПОЈМОВИ		-симултано усвајање књижевних и функционалних појмова
3. ЈЕЗИЧКАКУЛТУРА		-препричавање, причање и описивање догађаја, доживљаја и предмета
а) УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ	IX-VI	-самостално и подстицајно састављање реченица
б) ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ		-сценско приказивање драмског текста

Предмет:*Свет око нас*

НАСТАВНЕ ТЕМЕ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	ЗАДАЦИ
1. ЈА И ДРУГИ	IX-XII	1. Подстицање дечјих интересовања за окружење у складу са њиховим способностима.
2. ОРИЈЕНТАЦИЈА У ВРЕМЕНУ И ПРОСТОРУ	X-IV	2. Уочавање узрочно-последичних веза, појава и процеса на основу различитих параметра, описивање и симулирање појава.
3. ПОРОДИЦА, ДОМ И ШКОЛА	II –IV	3. Развијање различитих социјалних вештина, прихватање основних људских вредности за критеријум понашања према другима.
4. ЗДРАВЉЕ И БЕЗБЕДНОСТ	IV-VI	4. Развијање способности опажања и запажања основних својстава живе и неживе природе.

Предмет:*Математика*

НАСТАВНЕ ТЕМЕ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	ЗАДАЦИ
1. Природни бр. до 100	IX-VI	1. Савладају сабирање и одузимање до 100, - упознају, користе и уочавају својсто нуле као сабирка,
2. Мерење и мере	V, VI	-мерење предмета из околине -одокативно процењивање

		-упознају и примењују мере за дужину (m, dm, cm) -упознају и примењују мере за време (час, дан, месец)

ДРУГИ РАЗРЕД

Р.Бр.	Облик васпитно-образовног рада	Недељни фонд часова	Годишњи фонд часова
1.	Продужени боравак	30	1080

Самосталан рад ученика

Предмет:*Српски језик*

НАСТАВНЕ ТЕМЕ 1. ЈЕЗИК а) ГРАМАТИКА б) ПРАВОПИС	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ IX-VI	ЗАДАЦИ -уочавање и схватање реченице као основне језичке категорије -овладавање техником читања и писања латиницом -усавршавање читања у себи -савладавање нових програмских захтева из правописа
2. КЊИЖЕВНОСТ а) ЛЕКТИРА б) ЧИТАЊЕ ТЕКСТА в) ТУМАЧЕЊЕТЕКСТА г) КЊИЖЕВНИПОЈМОВИ	IX-VI	-мотивисање, подстицање и усмерење на читање лектире -усавршавање читања у себи у функцији тумачења текста -разумевање прочитаног текста, схватање важнијих целина у тексту -уочавање различитих значења у тексту и њихово тумачење -симултано усвајање књижевних и функционалних појмова

3. ЈЕЗИЧКАКУЛТУРА а) УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ б) ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ	IX-VI	-препричавање, причање и описивање догађаја, доживљаја и предмета -самостално и подстицајно састављање реченица -сценско приказивање драмског текста

Предмет:*Свет око нас*

НАСТАВНЕ ТЕМЕ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	ЗАДАЦИ
5. ГДЕ ЧОВЕК ЖИВИ	IX-XII	4. Подстицање дечјих интересовања за окружење у складу са њиховим способностима.
6. КРЕТАЊЕ У ВРЕМЕНУ И ПРОСТОРУ	X-IV	5. Уочавање узрочно-последичних веза, појава и процеса на основу различитих параметра, описивање и симулирање појава.
7. ЉУДСКА ДЕЛАТНОСТ	II –IV	6. Развијање различитих социјалних вештина, прихватање основних људских вредности за критеријум понашања према другима.
8. ЖИВА И НЕЖИВА ПРИРОДА	IV-VI	4. Развијање способности опажања и запажања основних својстава живе и неживе природе.

Предмет:*Математика*

НАСТАВНЕ ТЕМЕ	ВРЕМЕ РЕАЛИЗАЦИЈЕ	ЗАДАЦИ
3. Природни бр. до100	IX-VI	Савладају сабирање и одузимање до 100. Схвате множење као сабирање једнаких сабирака, упознају и користе термине и знак множења. Упознају знак дељења и операцију дељења. Савладају таблицу множења једноцифрених бројева и оговарајућих случајева дељења до аутоматизма. Уочавају својсто нуле као сабирка, чиниоца, дељеника, а 1 као чиниоца и делиоца.
4. Геометријски облици	XI-VI	Уочавају и цртају правоугаоник и квадрат.
5. Мерење и мере	V, VI	Мерење предмета из околине,одокативно процењивање, упознавање и примена мера за дужину (m, dm, cm), упознавање и примена мере за време (час, дан, месец).

Класични боравак

Осим продуженог боравка за ученике првог и другогразреда, у школи је организован и класични боравак за ученике трећег и четвртог разреда. За потребе овог боравка обезбеђене су посебне просторије у школи и групе ученика су хетерогене.

Радно време боравка је од 7:00 до 18:00 часова.

Распоред рада:

- од 7:00 до 8:00 прихват ученика до почетка наставе
- од 8:00 до 13:00 часова за ученике који наставу имају у поподневној смени
- од 12:25 до 18:00 боравак за ученике који наставу похађају у преподневној смени

Организација рада, циљеви, задаци и исходи продуженог боравка важе и за класични боравак.

12. ПРОГРАМ РАДА УЧЕНИЧКОГ ПАРЛАМЕНТА

Циљеви програма: Циљ рада Ученичког парламента је брига о поштовању права, али и одговорностима ученика у школи и унапређење квалитета рада школе.

Исходи програма: Ученички парламент оснива се ради:
1) давања мишљења и предлога стручним органима, школском одбору, савету родитеља и директору о: правилима понашања у школи, мерама безбедности ученика, годишњем плану рада, школском развојном плану, школском програму, начину уређивања школског простора, избору уџбеника, слободним активностима, учешћу на спортским и другим такмичењима и организацији свих манифестација ученика у школи и ван ње и другим питањима од значаја за њихово образовање;
2) разматрања односа и сарадње ученика и наставника, васпитача или стручног сарадника и атмосфере у школи;
3) обавештавања ученика о питањима од посебног значаја за њихово школовање и о активностима ученичког парламента;
4) активног учешћа у процесу планирања развоја школе и у самовредновању школе;
5) предлагања чланова стручног актива за развојно планирање и тима за превенцију вршњачког насиља из реда ученика.

Назив активности	Носиоци активности	Начин реализације	Време реализације
Избор ученика седмог и осмог разреда у Ученички парламент Конститутивна седница УП. Избор руководства УП (председник, потпредседник и записничар) Избор представника парламента у стручни актив за школски развојни план, Тим за самовредновање и Школски одбор Упознавање ученика са организацијом рада Ученичког	Координатор; Одељењске старешине; Ученици; Координатор Тима за злостављање и занемаривање	Састанак Предлози Дискусија Договор	Септембар

парламента (начином рада парламента и обавезама ученика као представника у парламенту Упознавање чланова Ученичког парламента са Правилником о понашању ученика, запослених и родитеља, као и Правилника о безбедности ученика -Упознавање Парламента са Протоколом и Програмом за заштиту ученика од насиља, као и давање предлога, сугестија у вези са темом -Упознавање са одредбама Статута школе које се тичу ученичких права, дужности и обавеза - Формирање вршњачког тима -Спровођење неопходних корака у складу са Смерницама Министарства просвете -Годишњи извештај о раду УП -Израда и усвајање Програма рада УП -звештај о самовредновању рада установе - Извештај о остваривању годишњег плана рада установе			
Учешће у организовању Дечије недеље (Конвенција о Правима детета и људска права) - Обележавање Светског дана здраве хране Проблеми средине- расизам, дискриминација Спровођење трибина о другарству, емпатији, сарадњи у оквиру одељења	Координатор; Парламентарци; Наставник биологије; Координатор Дечије недеље Тим за обезбеђивање квалитета наставе ПП служба Директор	Састанци Дискусија -Радионице -Предавање	Октобар

и школе- вршњачки тим Замена улога- ученици у улози наставника, педагога, психолога, логопеда и директора			
Анализа успеха и дисциплине ученика на крају првог класификационог периода и предлога мера за њихово побољшање на часовима одељењског старешине. Тематски дан- Светски дан деце Тематски дан- 16. новембар, Међународни дан толеранције. Развијање свести о последицама употреба дрога и од свих психоактивних супстанци Тематски дан- Дан потписивања примирја у Првом светском рату- 11. новембар	Координатор, Парламентарци, Наставници ликовне културе Наставници историје Наставници биологије	Састанци УП Радионице Предавање Презентација Израда паноа	Новембар
Тематски дан Обележавање 1. децембра, Светски дан борбе против сиде Тематски дан- Међународни дан људских права Новогодишња акција –пакетићи Анализа успеха и владања ученика на крају првог полугодишта	Кординатор; Парламентарци, Психолог Педагог Наставници грађанског васпитања Одељењске старешине Учитељи	Предлагање Договор Учествовање Едукација Израда паноа Предавања Дискусија	Децембар
Предавање ученицима о врстама насиља Припрема свечаности поводом дана Светог Саве Евалуација реализованог плана у првом полугодишту и израда полугодишњег извештаја.	Наставници биологије Наставници српског језика Наставници музичке културе	Предлагање Договор Учествовање Едукација Израда паноа Предавања Дискусија	Јануар-фебруар

Упознавање са предстојећим такмичењима Како безбедно користити интернет Култура –Бонтон- креативна радионица Обележавање Дана државности			
Организација 8. марта Питања за директора Еколошка акција- сређивање школског дворишта: Ми као пејзажне архитекте! Припрема активности за прославу Дана школе Предавање на тему изазова у васпитању и образовању	Кординатор; Парламентарци; Директор; Ученици Наставници биологије Наставници српског језика	Предавање -Израда плаката -Презентација	Март
Анализа успеха и владања на крају трећег класификационог периода и предлог мера за њихово побољшање Обележавање Светског дана књиге – 23. април „Књига или друштвене мреже.“ Обавештавање ученика о питањима од посебног значаја (информације о уџбеницима) Сарадања са психологом и педагогом у реализацији плана професионалне оријентације Представљање занимања Сусрет са представницима ђачког парламента других школа и размена искустава Предавање- тема по избору чланова УП или колектива школе	Кординатор; Парламентарци; Библиотекарка Савет родитеља	Излагање -Дискусија -Израда плаката	Април
Упознавање ученика 4. разреда са	Кординатор,	Излагање	Мај

начином рада у вишим разредима Најбољи ученици осмог разреда и предлози за ђака генерације Организација прославе мале матуре-договор Припреме за завршни испит Прављење паноа са сликама о раду УП Анализа рада Ученичког парламента у протеклој школској години и израда Годишњег извештаја рада парламента Израда плана рада за наредну годину.	Парламентарци, Наставници Одељењски старешина	-Дискусија -Радионица -израда паноа	

Напомена: План је подложан изменама и допунама у зависности од потреба школе и ученика или случају ванредних и непланираних околности.

Начини праћења остваривања програма: Редовни састанци, дискусије

13. ПРОГРАМ РАДА СА ДАРОВИТИМ УЧЕНИЦИМА

Циљеви програма:

1. Рано препознавање и идентификација даровитих и талентованих ученика.
2. Развијање и подстицање способности, интересовања и креативности даровитих ученика.
3. Обезбеђивање услова за напредовање кроз редовну наставу, додатни рад и ваннаставне активности.
4. Унапређивање сарадње школе, породице и релевантних институција у подршци даровитим ученицима.
5. Подстицање учешћа на такмичењима, смотрама и другим облицима представљања постигнућа.
6. Пружање подршке професионалној оријентацији ученика у складу са њиховим способностима и интересовањима.

Исходи програма:

По завршетку реализације програма очекује се да:

1. Даровити ученици буду благовремено идентификовани и евидентирани.
2. Ученици показују напредак у областима у којима испољавају даровитост.
3. Ученици активно учествују у додатној настави, секцијама, пројектима и такмичењима.
4. Повећа се мотивација ученика за учење, истраживање и стваралаштво.
5. Родитељи буду укључени у планирање и праћење развоја ученика.
6. Ученици добију адекватну подршку у избору даљег школовања и професионалног усмеравања.

Време реализације	Садржај активности	Реализатори
Током године	-праћење ученика са највећим постигнућем на ТИП-у 1(од 1.-4.раз) и корелација са школским успехом	Учитељи, школски педагог
X/XI	-идентификација надарених ученика у 5.разреду	школски педагог
Током године	-вођење документације о надареним ученицима -сарадња са родитељима надарених ученика -Праћење надарених ученика кроз: 1. Редовну наставу 2.Додатну наставу 3. Сарадњу са родитељима 4. Такмичења -Професионална оријентација кроз: 1. Информисање и саветовање 2. Сарадњу са стручњацима различитих области 3.Сарадњу са центрима за таленте 4.Сарадњу са ПП службама средњих школа	Педагог школе Одељенски старешина Предметни наставници Родитељи Ученички парламент Регионални центар- педагог
IX/X	-Обезбеђивање потребног материјала за успешан рад са надареним ученицима (књиге, часописи...)	Стручна већа

Начини праћења остваривања програма:

- Вођење евиденције и документације о идентификованим даровитим ученицима.
- Праћење школског успеха и постигнућа ученика на тестирањима и такмичењима.
- Праћење укључености ученика у додатну наставу, секције, пројекте и друге активности.
- Анализа резултата такмичења, смотри и других облика јавног представљања рада ученика.

- Разговори и саветодавни рад са ученицима и родитељима.
- Извештаји предметних наставника, одељењских старешина о напредовању ученика.
- Сарадња са центрима за таленте, стручњацима и средњим школама у оквиру професионалне оријентације.

14. ПРОГРАМ АДАПТАЦИЈЕ НОВИХ НАСТАВНИКА, ВАННАСТАВНОГ И ПОМОЋНОГ ОСОБЉА

Циљеви програма:

Стварање услова за развијање професионалне и успешне комуникације са свим учесницима у образовно-васпитном раду, развијање међусобног поверења и уважавања, развијање вештина потребних за обављање образовно васпитног рада и обављање послова у образовно-васпитној установи

Време реализације	Исходи и садржај активности	Реализатори
Током школске године	**Разговор са директором школе - достављање неопходне документације за заснивање радног односа** - Прикупљање информација о радном искуству и спремности за обављање посла у образовно-васпитној установи; - Информисање новог радника о организацији рада школе у зависности од радног места и у складу са описом радног места, о правима, обавезама и одговорностима запослених, упознавање са колективом	- Директор, секретар, ПП служба
Током школске године	**Процес увођења новог наставника (који нема радно искуство у образовно-васпитној установи).** - Пружање подршке приликом планирања и остваривања образовно-васпитног рада, педагошко инструктивни рад	- Директор, секретар, ПП служба, наставници, ментори

	и сарадња са директором, педагогом, наставницима (радно време, распоред часова, дежурство, одељења у којима ће наставник изводити наставу, информисање о карактеристикама ученика, указивање на ученике који имају тешкоће у развоју, понашању, упознавање са врстама подршке ученицима, пружање подршке наставнику у планирању и пружању подршке ученицима и родитељима); - Упознавање са прописима из области образовања и васпитања; - Упознавање са правима и дужностима на радном месту; - Упознавање са вођењем педагошке документације - Информисање о обавези чувања поверљивих података о ученику	
Током школске године	**Процес увођења новог наставника који има радно искуство у образовно-васпитној установи** - Пружање подршке приликом планирања и остваривања образовно-васпитног рада, кроз педагошко инструктивни рад и сарадњу са директором, педагогом, наставницима; - Давање упутства о организацији рада школе (радно време, распоред часова, дежурство, одељења у којима ће наставник изводити наставу, информисање о карактеристикама ученика, указивање на ученике који имају тешкоће у развоју, понашању, пружање подршке у планирању и спровођењу мера подршке) - Сарадња са директором педагогом, одељењским старешином,предметним наставницима	- Директор, секретар, наставници, ПП служба
Током године	**Процес увођења у посао ваннаставног и помоћног особља** - Упознавање са правима и обавезама у складу са описом посла и организацијом рада школе (радно време, задужења) - Сарадња са свим учесницима образовно-васпитног рада	- Директор, секретар, - помоћно и ваннаставно особље

Начини праћења остваривања програма:

- Вођење евиденције о новозапосленим наставницима, ваннаставном и помоћном особљу и реализованим активностима увођења у посао.
- Праћење укључености новозапослених у све сегменте рада школе и њиховог прилагођавања радном окружењу.
- Разговори директора, стручне службе и ментора са новозапосленим радницима ради праћења процеса адаптације и пружања подршке.
- Увид у планирање, припрему и реализацију образовно-васпитног рада нових наставника.
- Праћење вођења педагошке документације и поштовања прописаних процедура рада.
- Посета часовима и педагошко-инструктивни увид у рад нових наставника.
- Праћење сарадње новозапослених са ученицима, родитељима, колегама и стручним органима школе.
- Анализа поштовања радних обавеза, радне дисциплине и професионалног односа према послу.

15. НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ДРУГИХ ОБЛАСТИ РАЗВОЈНОГ ПЛАНА ШКОЛЕ

ПРОГРАМ АДАПТАЦИЈЕ УЧЕНИКА ПРВОГ РАЗРЕДА, УЧЕНИКА ПЕТОГ РАЗРЕДА И НОВОУПИСАНИХ УЧЕНИКА

Програм адаптације ученика првог разреда

Циљеви програма:

- Олакшавање преласка детета из породичног и предшколског окружења у школску средину.
- Обезбеђивање услова за успешну адаптацију ученика на нову средину, нове обавезе и нови начин рада.
- Развијање осећаја сигурности, прихваћености и припадности школи и одељењу.
- Упознавање ученика са простором школе, запосленима и организацијом рада.
- Подстицање развоја позитивног односа према школи, учењу и школским обавезама.
- Развијање социјалних вештина, сарадње, комуникације и другарских односа.
- Подстицање самосталности, одговорности и радних навика ученика.
- Јачање сарадње између школе и породице у процесу прилагођавања ученика.
- Превенција потешкоћа у адаптацији, школског неуспеха и неприхватљивих облика понашања.
- Стварање подстицајне, безбедне и инклузивне средине за учење и развој.

Исходи програма:
По завршетку периода адаптације ученик:

- Осећа се сигурно и прихваћено у школском окружењу.
- Познаје своју учионицу и основне просторије школе.
- Познаје учитељицу, школског педагога, психолога и друге запослене.
- Поштује основна правила понашања у школи.
- Разуме своје обавезе и права као ученика.
- Успоставља позитивне односе са вршњацима и одраслима.
- Учествује у заједничким активностима одељења.
- Самостално обавља једноставне школске задатке.
- Испољава позитиван однос према школи и учењу.
- Зна коме може да се обрати уколико има проблем или му је потребна помоћ.

Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
Упознавање школе	Простор школе; учионица; ходници; библиотека; фискултурна сала; школско двориште; упознавање запослених; организација рада школе; безбедно кретање и сналажење у школском окружењу	Ученик се сналази у школском простору и препознаје особе којима може да се обрати	Обилазак школе; разговори; вођене активности; упознавање са запосленима
Упознавање одељења и другара	Представљање ученика; упознавање вршњака; развијање групне припадности; другарство и сарадња	Ученик остварује прве социјалне контакте и осећа припадност одељењу	Игре упознавања; радионице; групни рад; тимске активности
Правила живота и рада у школи	Кућни ред школе; правила понашања; култура комуникације; чување школске имовине	Ученик поштује договорена правила и одговорно се понаша	Разговори; приче; драматизације; радионице; примери добре праксе
Развијање осећаја сигурности	Препознавање осећања; изражавање потреба; поверење у учитеља; тражење помоћи	Ученик се осећа сигурно и зна коме може да се обрати за помоћ	Индивидуални разговори; радионице; социјалне игре; подршка учитеља
Развој радних навика	Организација школског рада;	Ученик постепено развија	Свакодневни васпитни рад;

	школски прибор; извршавање задатака; одговорност према обавезама	радне навике и самосталност	похваљивање; подстицање самосталности
Развој социјалних вештина	Сарадња; толеранција; поштовање различитости; решавање неспоразума	Ученик успоставља позитивне односе и сарађује са другима	Радионице; кооперативне игре; заједнички задаци
Безбедност у школи	Безбедно кретање; понашање на одмору; безбедност у учионици и дворишту	Ученик примењује правила безбедног понашања	Демонстрације; разговори; практичне вежбе
Сарадња са родитељима	Упознавање родитеља са школским животом; праћење адаптације; саветодавни рад	Родитељи активно учествују у процесу адаптације детета	Родитељски састанци; индивидуални разговори; сарадња са стручном службом
Праћење адаптације ученика	Праћење емоционалног, социјалног и образовног функционисања ученика	Правовремено се уочавају и превазилазе тешкоће у адаптацији	Посматрање и посете часовима од стране ПП службе; разговори; педагошка документација; сарадња са родитељима

Начини праћења остваривања програма:

- Непосредно посматрање ученика током наставе, одмора и ваннаставних активности.
- Праћење социјалних односа и укључености ученика у одељењску заједницу.
- Разговори са ученицима, родитељима и учитељима.
- Праћење редовности похађања наставе.
- Праћење емоционалне стабилности и осећаја сигурности ученика.
- Евиденција о реализованим активностима адаптације.
- Белешке учитеља и стручних сарадника о напретку ученика.
- Анализа потешкоћа у адаптацији и предузетих мера подршке.
- Извештаји учитеља, педагога и психолога о реализацији програма.

Лица задужена за реализацију програма:

- Учитељи првог разреда, педагог школе, психолог школе, директор школе, родитељи ученика и остали запослени у школи.

Време реализације:

- Током целе школске године, са посебним интензитетом у првом полугодишту и током првих месеци школовања.

Програм адаптације ученика петог разреда

Циљеви програма:

Олакшавање преласка ученика са разредне на предметну наставу.
Упознавање ученика са организацијом предметне наставе, новим наставницима и наставним предметима.
Подстицање развоја одговорности, самосталности и радних навика.
Развијање вештина организације времена и учења.
Јачање осећаја сигурности и припадности школској заједници.
Подстицање позитивне комуникације и сарадње између ученика и наставника.
Развијање социјалних компетенција и међусобног уважавања.
Спречавање потешкоћа у адаптацији, пада школског успеха и проблема у понашању.
Подстицање позитивног односа према учењу и личном развоју.
Јачање сарадње између школе и породице у процесу адаптације ученика.

Исходи програма

По завршетку периода адаптације ученик:

- Познаје организацију предметне наставе и школског рада.
- Успешно сарађује са предметним наставницима.
- Самостално организује школске обавезе и време за учење.
- Поштује правила понашања и школски кућни ред.
- Испољава одговорност према раду и обавезама.
- Успоставља и одржава позитивне односе са вршњацима и наставницима.
- Осећа се сигурно и прихваћено у школском окружењу.
- Зна коме може да се обрати за подршку и помоћ.
- Успешно се прилагођава повећаним образовним захтевима.
- Развија позитиван однос према школи и учењу.

Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

Прелазак на предметну наставу	Нови наставници, нови предмети, организација наставе	Ученик разуме организацију рада у предметној настави	Часови одељењске заједнице, разговори, презентације
Развијање радних навика	Планирање времена, учење, школске обавезе	Ученик самостално организује рад и учење	Саветодавни рад, радионице, подршка наставника
Социјална адаптација	Сарадња, комуникација, одељењска клима	Ученик успешно сарађује са вршњацима и наставницима	Радионице, групни рад, одељењске активности
Права, обавезе и одговорности	Правила понашања, кућни ред, права ученика	Ученик поштује правила и одговорно се понаша	Часови одељењске заједнице, разговори
Подршка ученицима	Препознавање тешкоћа и пружање помоћи	Ученик зна коме може да се обрати за подршку	Индивидуални и /или групни разговори са одељењским старешином и предметним наставницима, сарадња са стручном службом
Сарадња са родитељима	Информисање и праћење адаптације	Родитељи активно учествују у процесу адаптације	Родитељски састанци, индивидуални разговори
Праћење адаптације ученика	Праћење емоционалног, социјалног и образовног функционисања ученика	Правовремено се уочавају и превазилазе тешкоће у адаптацији	Посматрање и посете часовима од стране ПП службе; разговори; педагошка документација; сарадња са родитељима

Начини праћења остваривања програма:

- Посматрање ученика у наставним и ваннаставним активностима.
- Праћење школског успеха и редовности похађања наставе.
- Разговори са ученицима, родитељима и наставницима.
- Праћење укључености ученика у одељењску заједницу.
- Педагошко-психолошка опсервација ученика.
- Евиденција о реализованим активностима.
- Анализа потешкоћа у адаптацији и предузетих мера подршке.
- Извештаји одељењских старешина, педагога и психолога.
- Анкетирање ученика и родитеља о процесу адаптације.
- Вредновање програма на крају школске године.

Лица задужена за реализацију програма:

- Одељењске старешине петог разреда, предметни наставници, педагог школе, психолог школе, директор школе, родитељи ученика и остали запослени у школи.

Време реализације:

- Током целе школске године, са посебним акцентом на прво полугодиште и прве месеце рада у предметној настави.

Програм адаптације новоуписаних ученика

Циљеви програма: Обезбеђивање услова за успешно укључивање новоуписаних ученика у живот и рад школе.

- Олакшавање прилагођавања ученика новој школској средини, одељењу и наставном процесу.
- Развијање осећаја сигурности, прихваћености и припадности школској заједници.
- Упознавање ученика са организацијом рада школе, правилима понашања и школским окружењем.
- Подстицање успостављања позитивних односа са вршњацима, наставницима и другим запосленима.
- Пружање подршке ученицима у превазилажењу евентуалних тешкоћа насталих услед промене школе и средине.
- Развијање позитивног односа према школи, учењу и школским обавезама.
- Подстицање социјалне интеграције и активног учешћа ученика у раду одељења и школе.
- Јачање сарадње између школе и породице у процесу адаптације ученика.
- Правовремено препознавање и отклањање потешкоћа у процесу прилагођавања.

Исходи програма:

По завршетку периода адаптације ученик:

- Познаје простор школе и организацију њеног рада.
- Познаје основна правила понашања и функционисања школе.
- Осећа се сигурно, прихваћено и уважено у новој средини.
- Успоставља позитивне односе са вршњацима и наставницима.
- Учествује у раду одељења и школским активностима.
- Самостално прати наставу и извршава школске обавезе у складу са својим могућностима.
- Развија осећај припадности школи и одељењу.
- Зна коме може да се обрати у случају потребе за подршком.
- Испољава позитиван однос према учењу и школском животу.

- Успешно се прилагођава новим условима школовања.

Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
Упознавање са школом	Простор школе, организација рада, запослени у школи	Ученик се сналази у школском окружењу и познаје организацију рада	Обилазак школе, разговори, упознавање са запосленима
Упознавање одељења	Представљање ученика, вршњачка подршка, укључивање у одељење	Ученик успоставља позитивне односе са вршњацима	Игре упознавања, радионице, групне активности
Правила и обавезе	Кућни ред школе, права и обавезе ученика, правила понашања	Ученик поштује правила и одговорно се понаша	Часови одељењске заједнице, разговори, саветодавни рад
Подршка у адаптацији	Праћење емоционалног и социјалног прилагођавања	Ученик се успешно прилагођава новој средини	Индивидуални разговори, педагошко-психолошка подршка (по потреби)
Сарадња са породицом	Размена информација, праћење адаптације ученика	Родитељи активно сарађују са школом	Родитељски састанци, индивидуални разговори, консултације

Начини праћења остваривања програма:

- Посматрање ученика у наставним и ваннаставним активностима.
- Праћење социјалне укључености ученика у одељење.
- Разговори са учеником, родитељима и наставницима.
- Праћење школског успеха, понашања и редовности похађања наставе.
- Педагошко-психолошка опсервација ученика.
- Вођење белешки и евиденције о процесу адаптације.
- Анализа евентуалних потешкоћа и предузетих мера подршке.
- Извештаји одељењског старешине, педагога и психолога.
- Анкетирање ученика и родитеља о степену задовољства адаптацијом.
- Вредновање ефеката програма и планирање мера за његово унапређивање.

Лица задужена за реализацију програма:

- Одељењске старешине, предметни наставници, педагог школе, психолог школе, директор школе, родитељи ученика и остали запослени у школи.

Време реализације:

- Током целе школске године, а посебно у прва три месеца након уписа ученика у школу, када се спроводе интензивније активности праћења и подршке процесу адаптације.

16. ПРОГРАМ ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ

Циљ припремне наставе:

- Систематска обнова знања: Поновно пролазак кроз кључне наставне јединице како би се отклониле недоумице.
- Развој сигурности: Смањење треме и страха кроз решавање сличних задатака и симулацију испитних услова.
- Праћење напретка: Уочавање слабијих тачака код сваког ученика и рад на њиховом отклањању.
- Унапређење оцена и резултата: Директна помоћ у постизању што бољих резултата на завршном тесту

1. Програм припремне наставе за поправне/разредне испите

Припремна настава у организује се у складу са Законом о основном образовању за ученике који нису савладали програмске садржаје и који се упућују на поправне и разредне испите. Припремна настава биће организована пре почетка испитног рока у трајању од најмање пет дана са по два часа дневно за сваки предмет који ученик полаже.
Тачан распоред припремне наставе за полагање поправних и разредних испита ученици ће добити од својих одељењских старешина и предметних наставника.

2. Програм припремне наставе за полагање завршног испита

Припремна настава намењена је ученицима осмог разреда и има за циљ припрему ученика за полагање завршног испита. Садржаји, методе и облици рада на припремној настави су прилагођени потребама ученика.

Током другог полугодишта школске године за ученике осмог разреда организује се припремна настава из предмета које ће полагати на завршном испиту: српски језик, математика, историја, географија, физика, биологија и хемија.

Припрема ће се организовати након завршетка редовне наставе у трајању од две седмице, тако што ће током те две седмице ученици имати часове из ових седам предмета по распореду који је важио током године.

17. ПРОГРАМ КАРИЈЕРНОГ ВОЂЕЊА

Циљеви програма

Циљ програма каријерног вођења и саветовања је да се ученицима омогући постепено развијање компетенција за самоспознају, планирање образовног и професионалног развоја, доношење одлука и одговоран избор даљег школовања, као и да се обезбеди подршка њиховом укупном личном и социјалном развоју.

Исходи програма

По завршетку активности у оквиру програма, ученици ће:

- боље препознавати своја интересовања, способности и вредности;
- познавати различите образовне профиле и занимања;
- бити оспособљени да прикупљају и користе информације о даљем школовању;
- развијати вештине доношења одлука и планирања;
- бити спремнији за избор средње школе у складу са сопственим потенцијалима;
- развијати одговорност за сопствени образовни и каријерни развој.

Табеларни приказ

Област / тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
Самоспознаја ученика	Препознавање интересовања, способности, вредности; самопроцена	Ученик уме да опише своја интересовања и препозна своје јаче стране	Радионице, разговори на часу одељењског старешине, психолошко саветовање, упитници и вежбе самопроцене

Информисање о занимањима и образовним профилима	Упознавање са занимањима, средњим школама, образовним профилима и условима уписа	Ученик познаје различите могућности даљег школовања	Презентације, предавања, посете средњим школама, сајмови образовања, информативни материјали
Доношење одлука и планирање каријере	Процес доношења одлука, постављање циљева, планирање корака	Ученик уме да доноси једноставне одлуке и планира наредне кораке у образовању	Радионице, групни рад, вођени разговори, рад на примерима из праксе
Подршка избору средње школе	Анализа интересовања и могућности, усаглашавање жеља и реалних услова	Ученик доноси информисану одлуку о избору средње школе	Индивидуални саветодавни рад, разговори са родитељима, анализе успеха и афинитета
Сарадња са родитељима и локалном заједницом	Укључивање родитеља, сарадња са средњим школама и институцијама	Родитељи активно учествују у процесу професионалне оријентације	Родитељски састанци, индивидуални разговори, заједничке активности са школама и институцијама

Начин праћења и вредновања програма

Праћење реализације програма врши се кроз евиденцију активности, извештаје Тима за каријерно вођење и саветовање, повратне информације ученика и родитеља, као и анализу избора средњих школа ученика након завршетка основног образовања.

18. ПРОГРАМ ПОМОЋИ РОМИМА

Циљеви програма: Редовно похађање основне школе, смањење изостанака и наставак образовања у средњим школама.
Исходи програма: Редован долазак ромских ученика у школу, смањен број изостанака и наставак образовања уписивањем средњих школа.

Област/тема	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1. Редовно похађање наставе	- Континуирани свакодневни рад са ромским ученицима од првог до	- Смањен број изостанака и активно учешће ромских	- Директним радом Педагошког асистента са ромским

	осмог разреда како би се смањио број изостанака и спречио потенцијални дроп аут ученика. Укључивање у секције и додатне ван наставне активности. - Сарадња и едукација родитеља о значају редовног доласка њихове деце у школу. Обиласци породица на недељном нивоу и састанци са ротитељима на нивоу разреда сваког месеца.	ученика у ваннаставним активностима. - Родитељи свесни важности редовног доласка њихове деце у школу и свесни броја изостанака деце.	ученицима и помоћи у савладавању градива како би ученици постиглу што боље резултате и редовно долазили у школу. - Директним радом Педагошког асистента са родитељима кроз кућне посете и родитељске састанке.
2. Ушис у средњу школу	- Са ученицима осмог разреда радити на упознавању средњих школа, образовних профила и могућностима које оне пружају. - Едуковати родитеље о бенефитима које средња школа доноси и њима и њихобој деци и упознати их са афирмативним мерама у образовању Рома.	- По завршетку осмог разреда Ромски ученици уписују средње школе. - Родитељи чврсто решени да њихова деца треба да упишу средње школе.	- Појачаним радом са ромским ученицима осмог разреда како на савладавању градива тако и на упознавању са средњим школама и њиховим бенефитима које доносе деци. - Едукацијом родитеља о афирмативним мерама у образовању Рома и могућностима које пружају.

Начини праћења остваривања програма: Редовност ученика ромске националности пратити кроз број изостанака и присутност на часовима.

Наставак школовања у средње школе пратити кроз број свршенох основаца ромске националности коју упишу средњу школу.

19. ПРОГРАМ Erasmus+ и eTwinning

Циљеви програма:

Развојни циљеви: Унапређење материјално-техничких услова за рад школе, осавремењивање наставних средстава и дигитализација учионица.

Педагошки циљеви: Подстицање креативности, инклузивности и предузетничког духа код ученика.

Финансијски циљеви: Привлачење донација, учешће на конкурсима министарстава (Министарство просвете), невладиних организација, амбасада и фондова Европске уније (нпр. Еразмус+)

Задаци Тима:

- Идентификација конкурса и прилика за пројектно финансирање.
- Припрема и реализација пројеката на националном и међународном нивоу.
- Успостављање контаката и партнерстава са школама и организацијама у земљи и иностранству.
- Организација едукативних активности за ученике и наставнике.
- Промоција резултата рада школе кроз јавне догађаје и дигиталне канале.

Активности	Начини реализације	Носиоци активности	Време реализације
Израда плана тима	Састанак, договор	Чланови Тима	Август
Проналажење сајтова на којима се објављују конкурси за финансирање пројеката	Посета сајтовима Министарства просвете, амбасада, конзулата, невладиних организација и свих субјеката који се баве било каквим пројектима и донаторством	Чланови Тима по задужењу	Септембар-јун
Одабир пројеката за које школа жели да аплицира	Стално претраживање, састанци тима, консултације са директором и Наставничким већем, по потреби консултације са локалном самоуправому у случају потребе суфинасирања и сл.	Чланови Тима, ШО, директор школе, чланови Наставничког већа	Септембар-јун
Прикупљање конкурсне документације и израда одабраног пројекта	Писање пројекта, прикупљање понуда, коресподенција са донаторима	Чланови Тима по задужењу	Септембар-јун

Пријава на одабрани конкурс	Слање израђеног пројекта и остале потребне документације	Тим у сарадњи са директором школе	Септембар-јун
Израда извештаја тима	Писање извештаја о пријављеним и реализованим пројектима	Чланови Тима	Јун
Семинари	Стручно усавршавање у овој области	Чланови Тима	Септембар-август

Начини праћења остваривања програма:

- Редовни састанци тима и извештаји о активностима.
- Водење евиденције о реализованим пројектима и активностима.
- Анализа резултата кроз анкетирање ученика, наставника и родитеља.
- Годишњи извештај о раду тима и план за наредну школску годину.

20. ПРОГРАМ ПЛИВАЊА

Циљеви програма:
Развијање и унапређивање пливачких вештина и техничке исправности пливања, побољшање општег физичког здравља, издржљивости и координације, стицање знања о безбедности у води и одговорном понашању, неговање спортског духа, дисциплине, упорности и тимског рада.

Исходи програма:
Ученици савладавају основне и напредне технике пливања, ученици су способни да самостално препливавају одређене дистанце правилном техником, ученици познају и примењују правила безбедности у води.

Просторно-материјалне могућности за остваривање програма:

Затворени или отворени базен (25м или 50м), свлачионице са тушевима, одговарајућа температура воде

ПЕТИ РАЗРЕД

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма
1.	УПОЗНАВА-ЊЕ СА ВОДОМ	36	Игре и вежбе привикавања на воду Дисање у води (издисај, удах) Клизање по води (на грудима и леђима) Ноге, краул и леђно Руке краул Основе правилног дисања уз пливање Правилно понашање на базену Безбедност и одговорно понашање у води	Ученик се ослобађа страха од воде Ученик правилно дише у води Ученик изводи клизање по води Ученик правилно изводи рад ногу и руку краул техником Ученик познаје правила безбедности у води	Фронтални рад Групни рад Рад у паровима Игре Демонстарација Вежбање уз помагаче и реквизите (даска, плутаче)
2.	ОСНОВЕ ПЛИВАЊА - ПРАВИЛАН ПОЛОЖАЈ ТЕЛА				
3.	КРЕТАЊЕ КРОЗ ВОДУ				
4.	ПЛИВАЊЕ - НОГЕ				
5.	ПЛИВАЊЕ - РУКЕ				
6.	ЕЛЕМЕНТИ БЕЗБЕДНОС-ТИ				

ШЕСТИ РАЗРЕД

Редни број теме	Област/тема	Укупан број часова	Садржаји	Исходи	Начин остваривања програма

1.	УСАВРШАВАЊЕ ТЕХНИКЕ КРАУЛ	36	Краул техника (руке, ноге, дисање) Леђно пливање (техника и дисање) Стартови из воде и са ивице Окрет на зиду (краул и леђно) Вежбе издржљивости у води Основе спасавања (пружањ помоћи) Правила безбедности и прва помоћ	Ученик прива краул и леђно на 25м правилном техником Ученик развија издржљивост у води Ученик зна основе пружања помоћи у води	Фронтални рад Групни рад Рад у паровима Интервални метод Вежбање уз реквизите
2.	ТЕХНИКА ЛЕЂНОГ ПЛИВАЊА				
3.	СТАРТОВИ И ОКРЕТИ				
4.	КОНДИЦИОНЕ ВЕЖБЕ У ВОДИ				
5.	БЕЗБЕДНОСТ И СПАСАВАЊЕ				

Начини праћења остваривања програма:

Праћење напретка ученика током целе школске године, проверавање технике пливања и правилног дисања, посматрање ангажовања и понашања ученика у води, самопроцена ученика.

21. НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ДРУГИХ ОБЛАСТИ РАЗВОЈНОГ ПЛАНА ШКОЛЕ

Активности којима ће се Тим у наредне четири године бавити дат је кроз следећих седам области и то:

1) ШКОЛСКИ ПРОГРАМ И ГОДИШЊИ ПЛАН РАДА

Тим ће давати предлоге за унапређење повезаности између елемената Школског програма и Годишњег плана рада у циљу развијања међупредметних компетенција

2) НАСТАВА И УЧЕЊЕ

Тим ће се трудити да осмисли наставу која води стицању функционалних знања ученика

3) ОБРАЗОВНА ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

Тим ће предлагати начине за унапређивање знања ученика ради побољшања резултата и успеха ученика на крајевима класификационих периода, на завршном испиту и такмичењима

4) ПОДРШКА УЧЕНИЦИМА

Тим ће радити на подстицању личног, професионалног и социјалног развоја ученика

5) ЕТОС

Тим ће се побринути да оплемени улазни простор школе и школског дворишта, један од улаза прилагоди потребама деце са сметњама у развоју, обезбеди посебан простор за индивидуалне разговоре наставника са ученицима и/или њиховим родитељима, обезбеди начин да се прибаве средства за награде најуспешнијим ученицима и наставницима, а све у циљу неговања сигурне, безбедне и пријатне средине за ученике

6) ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА ШКОЛЕ И РУКОВОЂЕЊЕ

Тим ће инсистирати на благовременом информисању особља, ученика и њихових родитеља са актуелним дешавањима у школи, на укључивању школе у нове пројекте, на одржавању сарадње са другим школама и установама ради квалитетније реализације наставних и ваннаставних активности школе

7) РЕСУРСИ

Тим ће се бавити увођењем иновација у наставни процес путем стручног усавршавања наставника и примене новостечених знања уз подршку нових технологија, увођењем приправника у посао, увођењем што већег броја различитих наставних средстава, као и конкурисањем и учешћем на различитим пројектима у циљу обезбеђивања средстава неопходних за што модерније облике наставе.

Акциони план рада ће бити део Годишњег плана рада школе. Он ће бити прављен четири пута (за сваку школску годину посебно), а садржаће активности које ће Тим предлагати, а наставно особље и ученици реализовати током школске године, временске одреднице одржавања активности, носиоце активности, као и простор у ком ће активност бити реализована.

Тим ће се састајати по потреби, неколико пута годишње ради праћења динамике и евентуалних допуна и измена Акционог плана. Два пута годишње Тим ће износити извештај о раду. Извештаји Тима ће бити део полугодишњег и годишњег Извештаја рада школе.

РАЗВОЈНИ ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ

1. Унапређење квалитета наставе и учења

2. Подизање квалитета комуникације и међуљудских односа

3. Подршка ученицима и стварање услова за квалитетнији рад ученика и запослених

У оквиру датих развојних циљева, формулисани су следећи задаци:

Развојни циљ 1. Унапређење квалитета наставе и учења

ЗАДАЦИ:

- Унапређивање свих видова наставе са посебним акцентом на индивидуализовани и
- иновативни приступ наставном процесу
- Унапредити процес оцењивања знања и активности ученика; упознавање са новим
- Правилником о оцењивању ученика у основној школи од 2019/2020. године
- Подстицати ученике на критичко мишљење и оспособљавање да самостално користе
- различите изворе знања
- Повећање степена мотивисаности и одговорности ученика за сопствено напредовање
- Унапређивање образовано-васпитног рада на основу анализе резултата ученика на завршном
- испиту
- Реализовање семинара Како развити предузетништво као међупредметну компетенцију
- Развојни циљ 2. Подизање квалитета комуникације и међусобних односа

ЗАДАЦИ

- Реализација радионица „Школа без насиља“ на часовима одељењског старешине у циљу
- смањења вршњачког насиља и превенције осипања ученика
- Редовна размена информација
- Израда правилника о награђивању наставника
- Организовање заједничких активности са родитељима, другим школама и институцијама у циљу побољшања сарадње, услова рада и живота у школи и у циљу превенције осипања ученика
- Реализовање семинара Боља сарадња – безбедније школско окружење
- Развојни циљ 3. Подршка ученицима и стварање услова за квалитетнији рад и квалитетнији боравак ученика и запослених

ЗАДАЦИ

- Организовање активности у оквиру наставних предмета „Учимо уз коришћење ресурсалокалне заједнице“;
- Организовање школске трибине, приредбе, манифестације, изложбе, истраживања, фестивала у оквиру наставног предмета

- Организовање простора за постављање фотографија ученика генерације
- У оквиру разреда организовати најмање једну акцију годишње у циљу похваљивања и награђивања ученика (најуспешнија одељењска заједница, акција најдруг, ученик месеца...)
- Повезивање школе са другим школама из других средина у оквиру граница земље и ван ње
- Реализовање семинара Наставник као креатор климе у одељењу
- Побољшати материјално – техничко опремање школе